

૧૯૫૭



સ્રીઆધ.

કહે નવોલ્લસન દેશને, કવવા આઆદાન; અગ્ર ગ્રીતહે એજકે, દો માતાને માન.

પુસ્તક ૧૧ મું.

જાનેવારીથી ડીસેમ્બર સને ૧૯૫૭ સુધી.



૦૫૮/૪
૨૭૧.૬૦

મુંબઈ ના

હુતર આશ્રમના ગ્રાંથાલયાના નવે છાપકે છે
અને ૧૯૬૦.



સાંકલી ઉં સ્ત્રી બોધના પુસ્તક ૧૧ માનું.

૮૫૨

આંક ૧ થો—બનેવારી શને ૧૮૬૭.

પતીવરતા બાપડીના વેહુમી ભરતાર	૧
ઝોરતોની મીનલસ	૬
સીખાંમણ વીશે સીખાંમણ	૭
અકબર બાદશાહ	૮
સાબુત રેહવા વીશે	૧૦
મીન દેશનું ચંડુલખાનું—(ચીતર સાથે)	૧૧
એક સાંભની, સેહિલ	૧૨
કુલોની મુદી જુદી રૂત—માતબર અને ગરીબ	૧૩
સીંખાપોરનું ટાપુ	૧૪
માડમ ડી, મેનટીનન	૧૫
સમયસુચકતાના વખાણવાળા દાખલો	૧૬
સેરને માથે સવાસેર, એક ગુલામની વાત	૧૭
દરીયામાં રેલીગરફ	૧૮
હીલચાલ	૨૦
પરચુરણ તથા કવીતા	૨૧-૨૨

આંક ૨ નો—શેખરવારી શને ૧૮૬૭.

પતીવરતા બાપડીના વેહુમી ભરતાર	૨૩
ઝોરતોની મીનલસ	૨૭
ધુખત વીચાર—સાધારણ-કમાઈ	૨૮
બરથોલડ નામનું એક બટકમોણ બાદમી	૨૯
કરાકેટ નામનો બેલાડી—(ચીતર સાથે)	૩૨
થંડા પગ	૩૩
મારાં માસી	૩૪
સીંચોને સુખના	૩૫
લાકડું—તેનો તરેહવાર ઉપયોગ	૩૬
બીલાડીની જાત—(ચીતર સાથે)	૩૮
ફેફડા	૩૯
ગાડીની શોધ	૪૦
મે પીડારાઓ	૪૧
પરચુરણ	૪૨
મીસ મેરી કારપેટર વીશે કવીતા	૪૪

આંક ૩ નો—મારચ શને ૧૮૬૭.

સેનાહ શેહેરનો કીલ્લો	૪૫
ઝોરતોની મીનલસ	૪૯
ઉદીયોગ—કોતરખામનો હોનર	૫૦
પારખી અને તેહનો વફાદાર કુતરો—એક વારતા	૫૨
મધરામનો માછ ગવરનર સર મારલસ તરીવેલીઅ ન—(ચીતર સાથે)	૫૪
મોહરે ધરનાં મેહરખાઈ	૫૫
સુખડ તથા તેની ઉત્પત્તિ	૫૭
નેપલસ તથા હાંકસતાનનાં ગરક ગપલાં શેહેરો—(ચીતર સાથે)	૫૮

છોકરીઓને કશરતની જરૂર	૬૩
પરચુરણ તથા બવીશ વીશે કવીતા	૬૫-૬૬

આંક ૪ થો—એપ્રેલ શને ૧૮૬૭.

સેનાહ શેહેરનો કીલ્લો	૬૭
ઝોરતોની મીનલસ	૭૦
સાધારણ કમાઈ	૭૧
લાએકીવાળી ઝોરત—“મારથો બીજી”	૭૨
દક્ષીણ માહાસાગરમાં બરફનાં તરતા કુંગરો વચે મન વાર હીમાવાયા—(ચીતર સાથે)	૭૫
કાનેરીનાં બોફાઓ	૭૬
શીરીનખાઈની કરકસર	૭૭
લાકડું—તેનો ઉપયોગ	૭૮
ગેસ નામના ઝરા—(ચીતર સાથે)	૮૨
નખરતા તથા જીવવાનો ચોખ	૮૩
સુંતું	૮૫
રોશની તથા રીંછનું ડાહાપણ	૮૬
પરચુરણ તથા ભોલા માણસ વીસે—(કવીતા)	૮૭-૮૮

આંક ૫ થો—મેએ શને ૧૮૬૭.

સેનાહ શેહેરનો કીલ્લો	૮૯
ઝોરતોની મીનલસ	૯૩
ધરશા—બરોબરી	૯૫
મારમન લોકોનો ફીરકો	૯૫
તાજમતવાળો, ઈમાને ઘરસપાણના કાપદો	૯૮
તરણ મીનની ઈજા	૯૯
લુલુ પહેલું લુલકું—(ચીતર સાથે)	૧૦૦
તલેસમાતી વીટી—જોડી કાઢાડેલી વારતા	૧૦૧
છોકરીઓને કશરત કેવી કરાવવી જોઈએ ?	૧૦૩
ઈસકરફીયુલા નામનો રોગ અને તેને લગતો વેહુમ	૧૦૪
મે પુનનીઓ	૧૦૫
પારીસનું સંઘરહસથાન	૧૦૭
પરચુરણ તથા લુહો ભયો—(કવીતા)	૧૦૮-૧૧૦

આંક ૬ થો—જુન શને ૧૮૬૭.

સેનાહ શેહેરનો કીલ્લો	૧૧૧
ઝોરતોની મીનલસ	૧૧૪
લાએકીવાળી ઝોરત, ડાકટર મેરી વાકર	૧૧૫
તલેસમાતી વીટી—જોડી કાઢાડેલી વારતા	૧૧૭
પાહાદશાહોની આપખુદી	૧૧૯
મસાલાદાર વનસપતી	૧૨૨
ઈજપતનાં વાઈસરાઓને માટે નાઈલ નદીમાં બાધિલું	૧૨૩
હુમામખાનું—(ચીતર સાથે)	૧૨૪
પુશ મીઝાજ	૧૨૪
અકલનો નમુનો—એક કાંઠાણી	૧૨૬
નામજ નવાજી	૧૨૬

સુનાબાઈ તે નામદાર ચેક રૂશતમજ નમચેદજ છજ
ભાઈનાં ધણીઆંણીનું મરતીઉક—કવીતા.. ૧૩૧

આંક ૭ મો—જીલ્લાઈ શને ૧૮૬૭.

સેનાહુ ચેહરનો કીલલો.. ૧૩૩
ઘોરતોની ખીજલસ.. ૧૩૭
હીમત.. ૧૩૭
ધરતું કામ તે બાપડીજ કરે.. ૧૩૮
સુજની સળી.. ૧૩૯
આશા.. ૧૪૦
ખેરન ટરેનક—એક ઉમરાવની મુશીબત.. ૧૪૧
માણસ ખાનારા નંગલીઆ.. ૧૪૪
તલેસમાતી વીઠી—એક જોડી કાહાડેલી વારતા.. ૧૪૪
લનડન ચેહરનો જમીનની બંદરનો રેલવે—(મીતર સાથે) ૧૪૭
પુશ મીઝાજ.. ૧૪૮
ગુજરાત તરફની યુસાફરીનો હવાલ.. ૧૫૦
પરચુટણ.. ૧૫૨
કવીતા.. ૧૫૪

આંક ૮ મો—આગસ્ટ શને ૧૮૬૭.

સેનાહુ ચેહરનો કીલલો.. ૧૫૫
ઘોરતોની ખીજલસ.. ૧૫૮
ડાહાપણ.. ૧૫૮
તલેસમાતી વીઠી—એક જોડી કાહાડેલી વારતા.. ૧૬૦
આરમન લોકોનો ફીરકો.. ૧૬૧
મીઠો બેફરસન દેવીસ—અમેરીકાનાં દક્ષીણ સંસથા
નોનો પરેસીડનટ—(મીતર સાથે) ૧૬૩
એક ખીન તકસીરવાર કેમ ફીસી ગયો ? ૧૬૫
પતેતીની રાત અને નોરોન—એક વારતા.. ૧૬૮
ગુજરાત તરફની યુસાફરીનો હવાલ.. ૧૭૨
પરચુટણ.. ૧૭૪
ઘોરતોની ગરબી.. ૧૭૫

આંક ૯ મો—સપ્ટેમ્બર શને ૧૮૬૭.

સેનાહુ ચેહરનો કીલલો.. ૧૭૭
રાણી કેરોલાઈન.. ૧૮૦
હેહામી લોક અને તેમની ઘાટકી રથમ.. ૧૮૧
એક દુરવેશી કીસસો.. ૧૮૩
છતરી.. ૧૮૪
રૂઝમઆવજ નામનું રહેજું—(મીતર સાથે) ૧૮૫
હાથ.. ૧૮૬
તલેસમાતી વીઠી—જોડી કાહાડેલી વારતા.. ૧૮૭
ફરકસર.. ૧૮૯
ઘોરતોની ખીજલસ.. ૧૯૦
અંદાજો.. ૧૯૧
થંડી રૂત.. ૧૯૨
નોંધવાં કેમ જીવે ? એક વારતા ? ૧૯૩
જમતી વખતની બંદગી વીથો.. ૧૯૪
પારશી બાંનુઓ અને સુધારો.. ૧૯૫
પરચુટણ.. ૧૯૬

આંક ૧૦ મો—ઓક્ટોબર શને ૧૮૬૭.

સેનાહુ ચેહરનો કીલલો.. ૧૯૯
ઘોરતો.. ૨૦૧
ઈસમાયલ પાશા, મીસર દેશનો વાઈસરાય.. ૨૦૨
હવા ખાલી કરવાનું યંત્ર—“એર પંપ.” ૨૦૩
પીટારો.. ૨૦૪
વેહેમ વીથો.. ૨૦૬
ગોડઆની વારતા.. ૨૦૮
તાપતી નદી ઉપરનો પુલ—(મીતર સાથે) ૨૦૯
ગુજરાત તરફની યુસાફરીનો હવાલ.. ૨૧૧
ઈંગલંડ દેશની મોહોટાઈનું કારણ.. ૨૧૩
તલેસમાતી વીઠી—જોડી કાહાડેલી વારતા.. ૨૧૫
ખાવાની વસતુ—લોકોનો સવાલ.. ૨૧૭
નામીયા માણસોની નામીયા ખોડ.. ૨૧૮
પરચુટણ તથા કવીતા.. ૨૧૯—૨૨૦

આંક ૧૧ મો—નવેમ્બર શને ૧૮૬૭.

સેનાહુ ચેહરનો કીલલો.. ૨૨૧
આશા અને ભય.. ૨૨૪
ઘોરતોની ખીજલસ—મોહો, કાફી.. ૨૨૫
માણસની ઉંઘ ઉપર ટેવની અસર.. ૨૨૬
ઈંગલંડ દેશના ભીખારીઓ.. ૨૨૭
રામશનીના દીવસો, તેહેવારોની રચના.. ૨૨૮
એક સંપીડું સુખી કુટુંબ—(મીતર સાથે) ૨૩૦
ટેગીનાં રણમાં એક યુસાફરીનો હવાલ.. ૨૩૧
એક કુખીઆઈ કુટુંબ.. ૨૩૨
પાપનો બદલો—આરબો.. ૨૩૪
ફારીનીલી અને તેનો દરજ.. ૨૩૬
ગુજરાત તરફની યુસાફરીનો હવાલ.. ૨૩૭
શીધ—કરાંચી.. ૨૩૯
પરચુટણ તથા કવીતા.. ૨૪૧—૨૪૨

આંક ૧૨ મો—ડિસેમ્બર શને ૧૮૬૭.

સેનાહુ ચેહરનો કીલલો.. ૨૪૩
ઘોરતોના વાંદરા.. ૨૪૫
કાગડો.. ૨૪૬
સર જ્યેસ ઈપંગ સીમપસાનું મારોન્ટ.. ૨૪૮
છળની લગામ.. ૨૫૦
ઈંગલંડનો રાજા આઠમો હેનરિ અને તેની છ રાણીઓ.. ૨૫૧
ઈતેકાફી ગુલાહીનો અમરત નીચો દાખલો.. ૨૫૩
લગણ—કાકણને કોણ પરણે ? ૨૫૪
વીલાયતના ઉત્તરતી પદવીનાં પધાદારી (મીતર સાથે) ૨૫૫
એક પાદશાહની સાહેસાઈ.. ૨૫૬
તનની કેળવણી—કસરતયાજી (મીતરો સાથે) ૨૫૮
પુધી અને રીલગીરો.. ૨૬૧
ઘોરતોની ખીજલસ—પરચુટણ.. ૨૬૨
કવીતા.. ૨૬૪

સ્ત્રીબાધ.

પુસ્તક ૧૧ મું.

જાનેવારી ૧૮૬૭

આંક ૧ લો.

પતીવંરતાં બાયડીનો વેહમી ભરતાર.

ભાગ ૩ નો.

પ્રકાશ ૧ હું.

શુભમોહરની તપાસ.

બાદશાહ જોરાવરના દીલમાં સેતાન એવોતો બલ્લે કરી રહેઓ હતો, કે તે જમ બને તેમ નલદી રાણીની તપાસ કરાવી તેણીના છેડો લાવવાને ખતી થયો. તપાસ નો દાહડો ઉતાવડેથી આવીઓ. બાદશાહની દરબારમાં અમીર, ઉમરાવ અને રદખતની ઠઠ મલી રહી. સરવેના ચેહરાપર ગમગીનીની નીસાજ દેખાતી હતી. કોઈ પોતાનું વાહણ અને નલદીનું સઘું તેની હાંધીના નેખાને તપાસ આપણું હોય, તેવી આતુરતાથી દરએક નલ દેખાવા લાગો. સરવે લોક ક્રિકડા મળીઆ પછી અને બાદશાહ જોરાવર હાજર થયા પછી, તે બોલીઓ—

“અમે મોટી દલગીરી સાથે જાહેર કરીએ, કે આ દરબારથી અમારાં દીલને મોટો ઘાહ લાગે, કારણ જેની તપાસને સર એ દરબાર મળી, તે એક બાદશાહની બે ઠી, અમારી બાપડી અને અમારી દીલદાર થાય—આવી રીતે ખુલધી તપાસ મલાવીએ, તેથી કોઈ પણ અમને જીવ મગાર કહી શકે નહી, અને ઇનસાફની રાહ સમાઈ અથવા અનેહામી બાહર પડે. દીવાનને હીઆં બોલાવો.”

દરબારને માણસ પેદારીને બોલીઓ—“જીવંદ બાદશાહની એવી મરહુમે કે રાણી સાહેબે પોતે દરબારમાં હાજર થવું—ચુપ !”

શુભમોહર દરબારમાં દાખલ થઈ, તેણીને દરબારની વચોવચ એક ઈમી નજાપર ઉભી રાખવામાં આવી, તેણીની આસપાસ તેણીની સહીઓ અને ઉમરાવજીઓ ઉભી થઈ, અને તારપછી બાદશાહ દરબારના માણસને તેણીના અનીયાય શું હતા તે વાંચી સંલલાવવાને હોકમ કીધો.

દરબારના અમલદારોએ આંખે પરખાંણ વાંચી સંલલાવો. “અમારું હું અમારું અમારું અમારું બાદશાહ જોરાવરની રદખતને અમારી તપાસને અમારી તપાસને

આવીએ; કારણ તે દીલાવર દેશના બાદશાહ હાતમ સાથે, દારી કીધી, તથા જનબખશની સાથે સંપ કરી, આ પણ નવાબેઆલી બાદશાહ અને તારા શાહજાદા ખાવીદની હાંધી લેવાની ગોઠવણ કીધી, કે જે ગોઠવણની યુગો ચરા થયાથી, શુભમોહર, તે, એક સાચી રદખતની ઇમાન દારી અને પરમતા કાનુનથી ઉલટી રીતે, બંને હાતમને તથા જનબખશને, તેઓની સલામતીને વાસતે, રાતોરાત નાહસી નવાને, સલાહ તથા મદદ આપી. ”

શુભમોહર—જારે, મારે જે કંઈ બેલકુલે, તે મારી ઉપર બેલેલાં તોહમની સામને, અને તેની પુરાવારીમાં મારી તરફની શાખતી મારી પોતાનીએ, તારે હું, અનેહા માર નથી એ ને કહું, તે મારાં કાપડો કંઈ નથી, મારી એકીનદારીને જીહી ગણવા પછી, હું જે કંઈ જાહેર કરું તે પણ જીહી ગણાયે, પણ સાંભળો—આપણે આદમી જાતના કરમ પોતા ને જોતો હોય (અને તે અરેખર એક છે) તે મારી ખાતરીએ, કે આખરે નીરોશીપણું જીહી તોહમતને લખવાવશે અને સજુરી જીલમને મુજબશે. તમે, મારા ખાવીદ, સારીપેઠે જાણો (નેકે તમે તેમ દેખાડતા નથી) કે જેવી હું હાલ હાખીઆરીછું, તેવીજ મારી ગયેલી હાંધી પાક દાખનની, નેક ખસલતની, સાચી અ અને એકીનદાર થઈ ગઈ, તે છતાં તમાશગીરોને સમજાવવા ને મારે તવારીખમાં નેનો દાખલો ન મળી આવે, તેણે હાખ મારી ઉપર જીલમવામાં આવે. કારણ જીહી, હું બાદશાહની ધણીઆંહી, તખતને અરથો ભાગ ધરાવતી, એક મોટા જાહની બેટી, એક ઉમેદવાર શાહજાદાની માતા, હું આ ભાગ પર ઉભી રહી મારી હોરમત અને હાંધીને વાસતે જાવાવ કરું; કે જે કોઈ પણ શખસ પછી તે મારે તેવા રેંછ પેંછ હોય, તે છતાં ને તેની મરજ થઈ, તે હીઆ આવી તે સાંભળે હાંધીનીતા હું દરકાર મોડીન કરું; પણ હોરમત ને મારીધી મારાં અમા પર ઉતરે છે, તેને અને તેટલાને વાસતે હું જવાબ દેવાને તઈઆરહું. શાહે, હું તમને અને તમારાં અંત કરજીને અરજ કરું કે હાતમ હીઆં આવીઓ તેની આગલ હું તમારી નમરમાં કેવી દેખાતી હતી અને તે શા કારણ માટે તે જાણવો તેના આવીઆ પછી, જે એવી તે શું માલ મલાવી કે નથી અને આને અનેહામર દાખલ તમારી સાંભને ઉણું રહેવું પડે. ને દરમતની કટારથી એક રતીબાર પણ હું

બાહર ગઈ હોઈ, અથવા દીલમાં અથવા ચાલમાં નરાળી એવી આડી નજર કીધી હોય, તો મારા સાંભળનારના દીલ કંઈક પથર જેવાં થઈને, કે જેથી તેઓ મારી ઉપર કંઈબી દયા ન લાવે, અને મારાં નજદીકના સગાં મારી ઉપર ફીટકાર નાખે ! મારી ગેર પર થુકને !

જોશવર—મેં હજુર એવું સાંભળીઈ નથી કે જે વધારે શુભાહ કરે છે તે પોતે ખરો ઠરવાને ઓછી બેશરમી કે ખાડે છે.

ગુલમોહર—તમે બોલો છો તે ખરું છે, પણ એ વાંછી અને લાડું પડતી નથી.

જોશવર—તમે તો કંઈક શું કરવા કરો !

ગુલમોહર—મારો કંઈબી જે વાંક થયો હોય તે અણગમણ રીતે ચુકધી થયો હશે, તે શીવાયે મેં બીજાં કંઈ પણ શુભાહ કીધો છે એવું મારીથી કહી શકાય નથી. કારણકે એટલું કહી શકું છું, કે મેં હાતમ પર પરીતી રાખી હતી, પણ તે કેવી જાતની હતી ! જે પરમાણે મારા જેવી સી બીજા પર પરીતી રાખે અને રાખવી જોઈએ તેવી તે હતી—ટૂકમાં તેને ઘટે તેવી તે હતી. મારો તેના ઉપર આહ તમારા ફરમાન સુન્ય હતો; અને તેથી નરા પણ વધારે નહીં હતો. જે હું તેમ નહીં કરતે, તો તમારી તરફ અને તમારા દોષાદારની તરફ બેપરવાઈ તથા બેવકાઈ મેં દેખાડી એવું મને લાગતે. કારણ જેને તમારો દોષતદાર કે ફરી ગણતા હતા. તેનો અને તમારો પીઆર બધપણ થી એકસરખો ઉપરનો હતો. હવે મારી ઉપર જે સંપદ ઠરવાને બીનીઆપ મેલવામાં આવ્યો છે; તેનાં નવાબમાં હું એટલું ન કેહવા માંછું, કે તે કેવો હોય તેની પણ મને ખબર નથી, તોએ મને આટલું ખબર છે કે જનબખસ એક પરમાણીક શખસ હતો; પણ તેણે શા માટે તમારી દરબાર છોડી તેની ખબર મને સુતલગ્ન છે નહીં.

જોશવર—જે પરમાણે તમે લાલ છોડી દીધી છે, તે ન પરમાણે સમયાન પડે તણ છે. તમારા કરમ મારી ન નરે પડીએ; અને હવે સમયાનની રહે મોહત શીવાયે બીજી રીતે તમારા શુભાહના છટકારો નથી.

ગુલમોહર—સાહેબ, તમારી ધમકીની કંઈ ભરત નથી, જે પાસતોથી તમે મને બીહવાંડો છો, તે હું પોતે સો છું. અને જાદગીની દરકાર શા માટે હોય ! તમારી મેહરબાની, જે મારી જાદગીનું ખરું સુખ, તે મારી પાસ થી ગયું છે. પણ તે કેમ ગયું તે મને સમજ પડતી નથી. માઝ બીજું સુખ, જે મારા વડા છોડાનું હતું, તેથી પણ મને દુર કરવામાં આવી છે. માઝ તોજું સુખ, જે મારા હાવના નનમેલાં કમનસીબ બામાં હતું, તેને પણ પોતાની માતાના દુપથી દુર કરી તેનું સુખ કરવાના કારણ સર આ હુર મોકલી દેવામાં આવી છે. ગામમાં અને નજીબ મારી ફતેહી કરવામાં આવી છે. છેલ્લું, મારી ટુટેલી તંદરોશોસતીની દરકાર ન કરવે મને હીઆં ખુલી હવામાં ઉઝી કરવામાં આવી છે. હવે સાહેબ, તમેજ અને કેહો કે મારું જીવન આ દુનીયામાં શું કામનું છે, કે જેથી હું મરવાને બીહું ! વાસતે, આગળ વધો. પણ આટલું બીઆનમાં રાખજે, એ વીધે જીવ કરતાના, જે કે જાદગીની હું

રકાર કરતી નથી, તોપણ મારો હોરમતની દરકાર કરું છું, અને મને જે માતર શક અને વેહુમને મારે શુનેહગાર થે કવવામાં આવી તો તે જીવન કેહેવાશે, ઇનસાફ નેહી. દરખાસ્ત સાહેબો, મારો ઇનસાફ હું અપાલોના પેગામ ઉપર સોંપું છું. તેના પેગામને તોપણ ધવાને હું તબ્દખાર છું.

સરવે અમીરો અને ઉમરાવોએ રાહી શુબમોહરનો પાછો બંધાવ ખુશીથી કહી શકીએ, અને તરતજ જે ઉમરાવો અપાલોના પેગામ લઈ આવીએ હતા, તેઓને દરબારમાં બોલાવી સોગન આપી ખુશી કે આએ પેગામ જે તમે લાવીઆહો તે કેલકુસમાંથી ને નહી; અને જરૂરી એ તમારા સવાધીનમાં થયો તારથી તમે કહીએ હોય તે જોયો છે કે નહીં.

તેઓએ સમ ખાઈ નવાબ દીધો કે—આએ પેગામ અપાલોના મોઝા પાદરીએ આપીએ છે અને એમાં શું લખી છે તેની અમને કસીબી ખબર નથી.

તારપછી તે પેગામ ઉપાડી વાંચવાના દરબારનાં અમલદારને હોકમ કરવામાં આવીએ; અને તેણે આએ પરમાણે તે વાંચીએ. “શુબમોહર પાક દામાનની છે; હા તમ નીરદોશ છે; જનબખસ એક એકીનદાર રહ્યો છે; જોશવર એક વેહુની જીવભર છે, તેનું નીરદોશ બધું તે નાન જીવનું છે, અને જે બેવકાઈ ગયું છે તેને પાછું ન મળશે. તો આદશાહ વારસ વગરનો જીવશે.”

આ પેગામ વાંચીએ પછી બધા ઉમરાવો એક અવાજે મોઝાની વખાણ કરવા લાગ્યા.

વેહુની જોશવરને એ કંઈ મનપતીન લાગીઈ નહીં; અને તેણે પેલા અમલદારે પોતા વાંચીઈ હોય, તેમ પોતે તમારો જોયું; જારે વધારે શક જેનું ન રહેયું; તારે તે મોલી ઉઠીએ કે—

“આ પેગામમાં કંઈ સમાઈ નથી; તમારા આગલ અલાવ વીધે; આએ તો બધી તકલીફ છે.”

એમ જોશવર બોલી ન રહ્યો, તેટલામાં એક માણસે આવી નજાવીઈ કે તેના શાહજહાં શોહારાજ પોતાની માની યતી કસ્તો વીધે સાંભલો મરણ પામીએ હતો. જોશવર કાંપવા લાગે અને બોલીએ કે ખરેખર મારી ગેરઇતસારી ને લીધે મોઝા શુસતે થયો છે; અને તેથી મારી ઉપર આવી શબ આવી પડી છે. એટલા વારમાં શુબમોહર પોતાનાં પેગામ અને અંચલ છોડનાં મરણ વીધે સાંભળી મેસુપ યદ દરબારમાં પડી ગઈ. તેણી તરતજ તેની સાહી મેહર ખાતું પોતાને ઘેર લઈ ગઈ.

આદશાહ જોશવર આવીઈ આફત જોઈ ગભરાયો, અને વેહુમે જે તેની આંખોપર પરો નાખીએ હતો, તે જાહેર દુદી પોઝી હોય તેમ પોતાનાં કામો ખરેખરી રોશનીથી જોવા લાગે. તેના પશતાવાને કંઈ પાર રહેઓ ન હતો. તે શુબમોહરની તનદોશતી વીધે થયું આગુરતા દેખાડવા લાગે, પણ યોગ વારમાં મેહરખાતુન દરબારમાં આવી અને મોઝા પોકાર અને શોકથી તેણીએ નજાવીઈ કે શુબમોહર પણ મરણ પામી હતી. આદશાહ જોશવરનો પરામાત્મા, તેની ગમગીની, અને તેના દુઃખનું અપાન કરડું ગુણક લે છે. તેણે જોયું કે તેના પેગામ મેશ અને નેક આપડીનું

મુન કરનાર તેજ હતો. તેણે બેસેના શોક કરવાને સો ગન લીધા અને તેણે બને મરનારી યોર પર પોતાના ગેર ઈનસાફી ભરેલા જીવનના લેખ કોતરાવી પોતાની શરમી દગી નજીવવાને દેરાવ કીધા.

પ્રકરણ ૨ જી.

નીરદોશ બાળક પર ખોદા મેહુરબાન.

હવે રૂસતમ ને પેલાં નીરદોશ બાળકને લઈ પોતા નો ભયંકાર પેગામ બજાવવાને નીકળીઓ હતો, તેનું વાં હાજી દીવાવર દેશના એક વેરાન કાંડા આંગણ આવી પો હુચીઈ. એ વખતે જાણે ખોદા તેની સાથે તથા તેના સા પીઓ સપેચે રૂડીઓ હાથ એવું નજીવવા લાગું, કારણ આસ માન પર વાહલનું લશકર એક પર એક દોડતું આવી એક હું થવા લાગું, અને ગગડાટ અને વીનવીના બાણની વક્રી દર પહે રાખવામાં આવતી હતી. રૂસતમ બીચારો નાહીન તવાન વધુ શોક કરવા લાગીઓ, કે આવાં યુનાહ ભરેલાં કરમને કરનાર તેને કેમ થયું પડીઈ. તે કીરારે ઉતરી, પેલાં બાળકને લઈ, એક ટેકરીની કોરે બીજાનું કરી, સુતાડવા ની તનવીન કરેછે, તેવામાં તેનાં મનમાં તરેવાર વીચાર ઉત પન થતા હતા, અને આખેર પોતાના વીચાર દન કરતો હા થ, તે માફક પેલાં બાળક નેમાં ન વાચા કે ન ચાન હતું તેને કેહુવા લાગે.

રૂસતમ—આજ ગરીબ બાળક—મરણ પામેલાં આ કમીઓનું રૂહ કુનીઆમાં કોઈ વખતે ફરેછે એમ મેં તોલ બીજીછે, પણ તે ખરું કોઈ દીને માનીઈ નથી, પણ જે એ વાત ખરીજ હાય, તો ગઈ રાતે તારીઆ મારી નજરે પડી હતી અને જાણે હું સપનામાં નહી પણ ખરેખર જગત્ત હાઈ એમ અને દેખાવા લાગી હતી. દલગીરીથી ભરેલો, તોય ગંભીર, તેણીનું શીર એક બાજુથી બીજા બાજુ પર વ લેણું, સદેહ કુલ નેવા પોશાક સાથે, જમ્યા હું સુતો હતો, તોઆં આવી, અને તરણ વખત સજામ કીધી, અને બોલવા ની શરૂઆત કરતાં તેણીની આંખમાંથી આંસુની ધાર વેહ વા લાગી. જારે તેણીના જોસભા નરમ પડીઓ, તારે તે બોલી, “નેક રૂસતમ, તારા ભલા જીવનની સાંમને જાર ન સીખ થયુંછે, કે નથી છું” મારા ગરીબ બાળકને બન લેના ર પથોછે, તો તારા સોગંદ પરમાણે, તેને દીલાવર દેશ, નેમાં ઘણીએક વેરડાં નજાઓછે, તેમાં લઈ જ ઈ, આંખમાંથી આંસુ ફાણી, રડતું મેલને, અને જારે એ આંખની આશા, નથી, તારે ખોદા એની નવાજસ કરે, માટે એવું નામ નવાજબાનું આપજે, એવો મારી તને અરજછે. આ હેવાનીઅત ભરેલાં કામ ને લીધે, કે ને કામ મારા ખાવીદે તારા ઉપર નાંખીઈછે, તેને લીધે તું તારી નેક મેહુરબાનને પાછી કદી જોઈ શક નાર નથી.” એમ કહી હુવાખા તે જીમ થઈ ગઈ. હું અતીથા ભયથી ધુનવા લાગે, અને જગત્ત થવા પછી હી મત ધરી વીચાર કરવા લાગે. સપના રમકડાંની મરોખર છે, તોય આ સપનાથી મારામા વેહન ભરાયોછે અને મને લાગેછે કે જેમ સપનામાં કેહુવાયુંછે તેમ થશે. અને લાગે

છે કે જીવમોહર મરણ પામીછે. અહીંઆં બમાં, તું સુઈ રહે—અને ખોદાની મેહુરબાની થઈતા હજી પણ બનયશે.” એવું કહી પેલાં બાળકને નીચે મુકી, તેનું નામ થું હતું, તે લખી તેની પાસે મુકીઈ, તથા એક કપડાંની ગાંસ ડી તથા અવેરાત કરી પાસે મેળીઈ કે નેથી ને કોઈના હાથમાં આવેતા તેનું પોશાણ તે કરી શકે.

રૂસતમ મુકીને જરા આગળ વધેછે એવામા આસ માનપરના લશકરે ધુમ મચાવી દીધી, અને એ તોફાનમાં થી નાહસપાની તનવીન કરેછે, તેવામાં પછવાડેથી શેકાર અને શેકારોઓના પગલાં સાંભળીઆથી, રૂરીને જીએછે તે વામાં એક વડેએ આવીને તેના ઉપર તરાપ મારી તેનો શે કાર કીધો. આવી રીતે રૂસતમનો અત આવીઓ. ને વાહલમાં તે આવીઓ હતો, તે વાહલ તથા તેમાના ખલા સીઓ ભયંકાર તોફાનને લીધે દરીઆમાં તરતજ કુખી ગ પા. આવી રીતે બદ કરમાન ખજ લાવતાં તે લાવનારા ઓનો નહી ધારેતા છેડે આવીઓ.

હવે પેલાં નીરદોશ બાળકનું થું થયું? એક જુદો ભર વાડ અને તેને છેકરો એજ વખતે તોફાનને લીધે નાહ સી ગયલાં તથા વરૂની ધાસતીને લીધે ભરાઈ મેલેલાં પેતા ના બકરાને શોધવાને નીકળીઓ હતા, તે વખતે પેલા જુદા ભરવાડની નજરે પેણું બાલક પડીઈ, જેને તરતજ ઉંચકી પોતાના છેકરાને બોલાવી પોતાના સારાં ભાપગની વાત ક હી. બમાંની પાસે ને અવેરાત તથા નીસાન મુકી હતી તે ઉંચકી સાથે લીધી, અને એકાએક આટલી દોલત મળ વાધી બકરાંની દરકાર ન કરવે પોતાનો ઘેર તરફ રસતો લી થો, તથા તે બમાં બાબદ તથા મજેલી દોલત બાબદ એકે સખનુ બાહેર નહી કાઢડવાનો દેરાવ કીધો.

ભાગ ૪ થો.

પ્રકરણ ૧ જી.

વખતની પાંખ.

વખત ને પોડાકને ખુશી ફરેછે, પણ ને બમાંઓ પર પોતાનું જર દેખાડેછે,—કોઈ વખતે સુખની મજાહુધી તો કોઈ વખતે કુઃખની દલગીરીથી—ને જીવમાં નાખેછે અને ને પાછી કીને મુકારે છે—તે વખતે ઉપર લખેલી બીનાં પછી સોલ વરસ મુકી પોતાનો પાંખ કેવી રીતે વાપરી તે નું બધાન આમે તવારીખમાં નજીવવાની નજર નથી. સો લ વરસ વહી ગયાં. જોસવર પોતાની નેક રાંછી જીવમોહ રતું મરણ સાંભળીઓ પછી રાત અને દીવસ દલગીરી, ગ મગીની અને વીલાપમાં કાઢડવા લાગે. તે પોતાનાં છેક રાની તથા પોતાની જલ્લી સીની યોર આગળ નઈ દર દીવ સે આંસુની ધારથી કડવી વનસપતીને જીવ આપતો હતો. જીવસતાન દેશમાં વખતની અથર એવી હતી.

પણ દીલાવર દેસમાં તેણે પોતાનો રસતો કેમ કાપી ઓ હતો. હાતમ અને જાનબખશની ખીતરામારીમાં વ કારો થયો હતો; જાનબખશે હાતેમની રાખ નીતામાં ઘણો એક મુશારો તથા વધારો કીધો હતો; તેથી બાદસાહ તથા વજર, લોકોના માહમાં ગરકાવ થયા હતા. વળી વાંચના

રને ઇચ્છા હશે કે હાતમને તીર્થાં પણ એક છોકરો હતો. એ છોકરો હવે જીવાનીનાં પુખ્ત બાહરમાં આવીશો હતા. એનું નામ નરીમાન હતું. એજ વખતે નવાજબાનુને પેલા જીવા ભરવાડે પોતાની છોકરી તરિકે ઉધારી મોટી કીધી હતી. એ છોકરી પણ પોતાનાં બાહરમાં એક ગુલામનાં કુલની માફક આવી હતી.

પરકશ ૨ જી.

મોહબત.

એક નવાજબાનુ એક ભરવાડને તીર્થાં ઉધારી હતી; તોપણ તેણીનાં એહરો, તેણીની ચાલ ચલગત, તેણીનાં ખીજાન, તે ઉંચાં તોખમની છે, એવું દેખાડી આપતાં હતાં. તેણીને ઘર લઈ ગયા પછી, પેલા ભરવાડ ખાતબર થયા હતા, અને પોતાનાં વરગનાં લોકોમાં પેલેસો વગ ધરાવતો હતો. એ ભરવાડને તીર્થાં બાદશાહ હાતમને છોકરો, નરીમાન, બેવાજબ કરવા લાગીશો. તે નવાજબાનુનાં તેજથી એ ગરીબ કુટુંબી તરફ દરોજન ફેરી ખારતો હતો. તેનાં પીઆર નવાજબાનુ પર વધવા લાગીશો, અને પોતા વચ્ચે તથા પોતાની દીલદાર વચ્ચે તોખમને મોટા ફરક હોવાથી બાદશાહને તેની ચાલ નાપસંદ પડશે એવી ધાસતી હતી તે ઘણી છુપી રીતે જોવાય કરતો હતો. હવે બકરાનાં ઉન કાપવાનાં એક દીવસ આવીશો તે વખતે પેલા ભરવાડે ગામનાં બીજાં લોકોને તેડી મેળ નેકધો રચુન આપી આણુ આપવાની સરવે તંબાખારી કીધી. નવાજબાનુને રાણીનાં જોવા પોશાક પેહરાવી તરેવાર ફૂંસોનાં હાર નાખીશો, અને મેળમાનોનું પનખાનીઅતપણું તેણીને કરવાને સોપવામાં આવીશે. એ વખતે મેળમાનો હતો, મારે નરીમાન એક ગામડીઆનો વેસ લઈ તીર્થાં નવાજબાનુની સાથે રચુનમાં દીવસ ગુમાવવાને આવીશો હતો. એવે દીવસે પણ તેઓ ખુલ્લે ભરાઈ પોતાનો માહ તથા ધાસતી વીધે મનચુખે કરવાને અને એક બીજાને હીમત દેવાને આગુર હતાં.

નરીમાન—આનના તમારા પોશાકથી તમારો દરએ કલામ પરકાશી નીકળે, કંઈ પણ રીતે ભરવાડનેતો કદી કોઈ કદેજ નહીં, પણ જીવાનાં ગામમાંની રાણી તમે દેખાઓ છે. આહા! આ ઉન કાપવાનાં દીવસ જાણે એક નો જીવા રખમોનાં મેલાવશે હોય, અને તેઓમાં તમે જાણે રાજ કરતા હોય એવું લાગે છે!

નવાજબાનુ—એ મેહરબાન સાહેબ, તમારા આવી રીતનાં ચેલામથી મને ખેદ લાગે, પણ હું માફ માગું છું, મને કંઈથી પોલણુ લાગ્યું નથી—તમે આંખે દેશનાં ઘણી ધઈ, એક ગામડીઆનો વેસ લઈ ફરો, અને હું એક ગરીબ ભરવાડની છોકરી આંખે બાદશાહી જેવાસ પેહરી કે જે એથી મને ઘરમ લાગે. પણ આવી મોજ મજનનાં દીવસનાં તરેવાર રીતની મેહુરૂમી માટે.

નરીમાન—મેં જીવે તમે તમારા આપની ભગપર પગ મેનીઓ તે દીવસનાં હું જીવે ઉપકારો ધણું.

નવાજબાનુ—સાહેબ, તમારી મોહબતને વીધે તમને ધાસતી નથી, પણ હું અનીચ પાંતિતુર ધઈ છું. કંઈ

પણ અકશમાત બતાવથી જો તમારા આપનાં પગલાં આ જ ગા તરફ જો પડીશો તો પછી થું થાય? પોતાના ઉંચાં લોહી ના શાહજાદાને આવી રીતનાં હલકાં બાહુસોની સાથે જો લાપલો જોઈને થું કેહું? તેના બાદશાહી દમામ આગલ આ મારા બાહુતી દેખાવ થુંમાં હું કેમ રહી શકું?

નરીમાન—હત! બધું રાખવાની નરૂર નથી. જો જગજી શીવાય બીજું કંઈ વીચારણું ન જોઈએ. પોતાની મેહબતને વીધે મારાથી ઉંચી જાતનાં આદમીઓએ તરેવાર પોશાક લીધા, તો હું તે શી બીસાદમાં છું?

નવાજબાનુ—બાદશાહની સત્તાની સામને ઘઈ તમે મારી ઉપર પરીત રાખો. એ મનજી ઘણું ગુશકિલ છે. જે માધી એક મીન મનવી જોઈએ, અગરતો તમારે મારે વીથેનાં વીચાર ફેરવે, નહીંતો મારી જીંદગીનાં અંત લાવવો પડશે.

નરીમાન—મેં આરી નવાજબાનુ, આંખે વખતે એ વી રીતનાં ગમગીન વીચારને બાહુર લાવવાની નરૂર નથી, હું તમારી પરાધનાં કરું છું કે આંખે મોનનાં વખતમાં હું રહેત ના નાખી. મારી વાહલી, હું તારો જ ધઈશ, નહીં તો મારા આપનાં પણ નહીં. કારણ હું જો તારી નહીં ધઈશ, તો કોઈનોખી નહીં, ને નહીં, હું મારો પોતાનો. એ વીચાર મારો પડો છે અને મને તેજુ નરીજ મારી સામે થાય, તોપણ તેને હું વળગી રહીશ. ખુશી થા, નેક માનુ! આવા વીચારને એકદમ ઘટી નાંખ. જો બીજાં મેળમાનો આવે, તેઓને તારો હસતો મુખરો દેખાડ અને જાણે આપણે સોગન લીધેલાં લગનનાં આજેન દીવસ હોય તેવા ખુશી બતાવ.

નવાજબાનુ—એ મોહા! તારો ખદદની મને નરૂર છે. નરીમાન—જુઓ તમારા મેળમાનો આગળ આંખે છે, તેઓની ગુલાખાત લીધો.

પરકશ ૩ જી.

ખાનદાનની અડચણ.

આર્યો મધો વંખત દીવાવર દેગમાં ગુમરીઆ પછે, જાનજખમની ખરજી યઈ કે પોતાને દેગ પાણું જણું; કારણ જેસાવર પચમાતાપ પાંચી, માફી માંગી, તેને પાછો બેસાવતે હતો. જો કે જેસાવર અને જાનજખમ વચ્ચે પાછી સલાહ ધઈ હતી, તોએ હાતમે જાનજખમને પોતાનો દેસ છોડી જવા દેવા ના પાડી. તેણે સમજનીકે કે તેનાં રાજકારમારમાં તેની મેરહાનરીથી ખચલ પડશે. જામને તરેવાર કાલાવાલ કરી જાનજખમને રેહવાને ફરમાવીડ, અને તેને તમારે મોલવા લીધો નહીં, પણ પોતાનાં છોકરા નરીમાનની વાત કાહડી.

નરીમાન વીધે બાદશાહને તથા જાનજખમને ખમર પડી હતી કે તે મેહુરૂમીથી ઘણુંખરો મેરહાનર રહે, અને એક ભરવાડને તીર્થાં નઈ બેસે, અને પોતાનાં વખત તેની છોકરીની સાથે રચુનમાં કાહડે. એથી બાદશાહ હાતમ મનમાં કચવાવા લાગે કે એક ગરીબ ભરવાડની છોકરી સાથે પોતાનો શાહજાદો વખત ગુમાવે. એના અંદર

શાની વાત જાનબખશ આગલ કાઢાડી. પછી બને નજીક
મનસુખે કરી પેલા ભરવાડને તોઆ મેળબાળીને દીવશે જી
હો વેશ લઈ નવા નીકલીઆ.

છેલાં પ્રકરણને છેડે જે મેળબાળીના આવતા નરીમાને
નવાનબાળુને દેખાડીઆ હતા, તેમાં હાતમ અને જાનબ
ખશ પણ હતાં, પણ તેઓના બીજા વેશને લીધે એકબીજા
શકાય નહી.

તેમો તે ભરવાડની મેળબાળીના અનુજાણ હતા, મા
ટે ભરવાડ તેઓની આગત સવાગત પહોરોજી દાખલ કીધી,
અને પોતાની છોકરી નવાનબાળુની સાથે મેળબી આપીઆ.
નવાનબાળુના એકા પરથી તથા તેણીની વાણી પરથી તે
ઓ બને મોહીત પડીઆ. તેઓએ નરીમાનને તેના ભ
રવાડના લેખાશમાં જોળખીએ. ખરો, પણ તે વીશે કંઈ બો
લીઆ નહી, અને તે વખતની રજુઆત બીજાઓની સાથે
બાગ લેતા હોય તેમ દેખાવા લાગા. નરીમાન અને નવા
ન વચ્ચેના પીયાર વીશે પેલા ભરવાડ પાસથી સરવે સાંભ
ળી લીધું. તેજ વખતે બાદશાહની ખાતરી થઈ કે તે
ભરવાડ તેનાં શાહજહાને જોળખતો ન હોતો, પણ તે કોઈ
ખેડુતોના છોકરો હોય એમ સમજતો હતો, અને તેજ કાર
ણસર તેની તથા પોતાની છોકરીની મોહબત વચે પડતો
ન હતો.

થોડીએક વખત રજુઆત ગયા પછી, બાદશાહ તથા
જાનબખશ જાણે પાછા નવા નીકલીઆ હોય તેમ વાત છે
ડી; તેથી સરવે તેઓની આસપાસ એકઠા થયા. તેના ન
વાનબાળુ તથા નરીમાન પણ હતા. હાતમે પેલો વાત છેડી.
તે બોલીએ—કેમ જીવાન મરદ, તમારી સાધની ના
જીક નારને તમે થણી ચાહતો ન હોય એવું લાગેછે; કારણ
જારે બીજા સરવે દીલદાર પોતાની કુતીઆને બેઠ કરેછે, તારે
તમેતો જીવસુખ બને નજીક ફરતી ફરે એવાં કરેઆ કરીછો.

નરીમાન—જીદા સાહેબ, મને સારીપેઠે ખબરછે કે
મારી દીલદાર એવી હલકી બીજીની દરકાર કરતી નથી.
મારી તરફથી જે તે બેઠની આશા રાખેછે, તે બેઠતો મારાં
હંધડામાં બંધ કરી રાખીછે. એ નેકબાળું, જે મારાં દી
લમાં છે તે આ નેક મરદ આગલ ખુલું કરવા દે; કારણ
એણે પણ પોતાની જીવાનીતાં વખતમાં મોહબત ચાખીછે
એવું મને લાગેછે. હું તારો હાથ ધરી, આએ બંધે પહોરો
છા, આએ સરવે મરદા અને ઝોરતો, ઉપરનાં આસમાન
અને નીચેની જમીન, તરફથી તેઓને હાજર નામર જા
ણી, હું કબુલાત આપુંછું કે જે સરવે બાદશાહમાને બાદ
શાહ હું થાઉં; જે કુનીઆમાં સંઘર્ષી સરસ પુખ્તુરત જી
વાન હું હોઉં, સરવે માણસોનાં કરતાં જે મારાનાં વધારે
શક્તી તથા જ્ઞાન હોય, તો તે સરવે મને તારા પીયાર વ
ગર શેકાઈ છે. તારજ વાસતે તેઓના હું ઉપીઓગ કરીશ.

હાતમ—(બીજા વેશમાં) તમારી કબુલાત થયેજ
વાનબી છે.

ભરવાડ—નવાનબાળું, તું શું નવાબ દે છે, મારી
છોકરી ! તું એ શખસને ચાહેછે કે નહી ?

નવાનબાળું—મારામાં બોલવાની શક્તી નહી. હું
એથી વધારે સરસ બોલવાની શક્તી ધરાવતી નથી. તેના
વીચાર જાણે. મારા દીલમાંથી નીકળતા હોય તેમછે.

ભરવાડ—લેએ છોકરાંએ એક બીજાના હાથ ધરો !
અને તમે પહોરોજી સાહેબો, તમે આએ નેકાના શખસી
થયે; મારી છોકરી, હું આ શખસને આપુંછું અને તેની
સાથે જેટલો વારસો એ શખસ લાવે તેટલોજ દોલત પદમાં
આપીશ.

નરીમાન—તમારી છોકરીની નેકી એજ તેની દોલત
મને બચે. એક શખસના ત્રણ પછી, મારી પાસે એ
ટલી દોલત થયે કે જે તમારા સપનામાં પણ નહી હોય.
પણ બસ હાલ વધારે બોલવાને હું ચાહતો નથી. આલો,
લગનની કબુલાત આ લાડા શખસીઓની હજીર કરવા દો.

હાતમ—(છુપા વેશમાં) સાહેબ, તમારો બાપ જીવ
તોછે ! અને તેને આ વાતની ખબર છે ?

નરીમાન—હા, સાહેબ, તે જીવતો છે, પણ આ ક
શર વીશે તે કંઈ જાણતો નથી અને જાણ્યે પણ નહી.

હાતમ—(છુપા વેશમાં) હું ધારું કે આવી બાબદ
માં બાપની ખુશી નેહએ; ખરેખર તેની ખુશીથી છોકરાના
લગનમાં શુખ મેલેછે, મેહરખાન સાહેબ, હું અમરન કરું
છું કે તમે તેને નજીવો, શું તે વગર અકલનો જીવેછે;
શું તેનામાં વીચાર શક્તી શુખ થઈ ગઈ છે ! શું તે બોલી એ
થવા સાંભળી શકેછે કે નહી ?

નરીમાન—નેક સાહેબ, તેની તનદરોસતી તથા મ
નશક્તી તેની ઉમરના ઘણાએકના કરતાં વધારે સરસ છે.

હાતમ—(બીજા વેશમાં) તારે તે ખરેખર તમે ત
મારા બાપને મારું લગાડેછો અને એક ખુતરને ન છાનું એ
મ આલોછો. મારો છોકરો પોતાની મેલે પોતાની બાપડી
પસંદ કરે એ વાનખી છે; પણ તેમજ મને એવાં કાંમમાં
તેને સલાહ આપવી, કારણ કે મારા બચાંના બચાં બરાબ
ર કુલવત નીકેલે, એ પણ વાનખી દીસેછે.

નરીમાન—એ બધું હું કબુલ કરુંછું; પણ કેટલાંક
કારણને લીધે, કે જે તમને નજીવવાની મંજૂર નથી, મારા
બાપને હું નજીવતી શકતો નથી.

હાતમ—(છુપા વેશમાં) કંઈબી કરીને તેને નજીવવું
નિષ્ણે.

નરીમાન—તેતો બનનાર નથી.

હાતમ—(છુપા વેશમાં) હું અમરન કરુંછું કે તેમ તે
ને નજીવો તોં ફીક.

ભરવાડ—એમાં, તારા બાપને નજીવ, તે કોણને
પસંદ કરીછે તે બે તે જાણ્યે તો દલગીરતો થનાર નથી.

નરીમાન—બસ, બસ, એવું તો બનનાર નથી. અ
મારી કબુલાત સાંભલો.

એવું સાંભલતાં વાર હાતમે પોતાનો છુપો વેશ ફે
કી દીધો અને પોતાના બાદશાહી દમામમાં પોતાના છોકરા
ની સાંમે ઉભો થયો. બાદશાહને નેહને સરવે એકસર
ખાં ગળરામાં તથા ફીકાં પડી ગયાં. બાદશાહે પેલા ભરવા
ડને કારણ આપીએ, તેમજ તેની છોકરીને પણ બદલાવ
કીધી, અને પોતાના છોકરાને ફીકાં કે તે થણો નીચ ખ
સલતનો આદમી હોવો નેહએ, કારણ પોતાના બાપ તર
ફનો પીયાર કેટલો હતો તે તેની વાત ઉપરથી નજીવ આ
વીએ હતો. તોપણ તેને તે માંડી અખશવાને તબજાર હ

તા જે તે ફરીથી કાઢી પણ વખતે પેલી છાકરી સાથે પરણવાનો વીચાર કરે નહીં તે.

બાદશાહુ એ રીતે સરવેને ઘટતા સમુદાનો કહી અને આં એક પાંખી ચાલતો થયો.

ઓરતોની મીનલસ.

ભૂશાણુ ૧૫ મું.

બચાંની માવજત.

જનવરોના દુધ રીવાજો બીજા ખોરાક વીશે.

આમણા ભાશણામાં જણાવીયું હતું, કે જે પ્રાચી પોતે બચાને ધવાડી શકે નહીં, તો એક ધવાડનારી રાખવી અને જે ધવાડનારી રાખવાને બની શકે નહીં તો પછી બચાને જનવરોના દુધ ઉપર ઉપારણુ; પણ જે બચું જનવરોના દુધથી બરાબર ઉપરી શકે નહીં, યા તરત વેળા દુધ મળી શકે નહીં, તો બીજા માફક પડતો ખોરાક બનાવીને આપવાની જરૂર પડે છે. એ ખોરાક તરેહવાર ચીનના અને તરેહવાર રીતે બનાવીને આપવામાં આવે છે.

૧. સામુચોખાની કાંછ બનાવીને તે કામમાં લાવવી.

સામુચોખા જે બજારમાં મહેલે તે તાજ મલતા નથી, તે ઘણા વરસના પડી રહેલા હોય છે, તેથી તેનું કુવત જતું રહેલું હોય છે. તાજ સારા ચોખામાં પેટ લાવવાના યુક્તિ કે જે જીતામાં નથી, જીતા ચોખા પેટમાં મોહિટી મેસે છે, ખટાસ પેટા કરે છે અને પેટ કબજ કરે છે.

એક દેનરદ સાપુન (અરથો મોહિટો ચમચો) સામુચોખાને અરથી પેટ (પાસે) પાંછીમાં ઘણી ધીમી આંચે મે કલાક લગી હીલવીયા કરવું અને પછી યા કલાક લગી યુજ હીલવીને ઉકાળવું. તેને ઉતારીને ચાલણીથી ગાલવું અને પછી તેમાં દુધ, નીમક અને સાકર નાખવી.

૨. આસાટની કાંછ પણ બનાવીને કામમાં લાવવી.

આસાટ જે બજારમાં મહેલે, તે જીતા મહેલે, વારે ધડીએ એમાં ચોખાના આસાટો ભેવ હોય છે, તેથી નેટરો નેડે પેટરો કુવતમંદ મળી શકતા નથી. આસાટ અને રીકાખડી આવે છે. અરસુડા નામનો ઘણો સરસ ગણાય છે.

આસાટ પેટને બંધ કરે છે અને તેથી વારેધડીએ બચાને નેસાળ આપવાની જરૂર પડે છે.

એક દેનરદસપુન, થોડા ઘંટાં પાંછીમાં ભીજવો. તેમાં અરથી પેટ ઉકાળવું પાંછી રેડવું અને યુજ હીલવવું, પછી પાંચ મીનીટ લગી ઉકાળવું, પછી ઉતારીને દુધ, સાકર, અને નીમક નાખવું.

૩. તાપીચોકાની કાંછ બનાવીને કામમાં લાવવી. એ આસાટના જેવજાં મુજ થાય છે.

તાપીચોકા સારી જાતનો મલો. જેમ્. એની બ

નાવટ કરતી વખતે જે સાંભાલ લીધી નહીં હોય તો તેમાં રી વસતુ આવે છે, તેથી તાપીચોકા વાપડવો સારો નથી.

૪. ઘઉંનો આટો તરેહવાર રીતે બનાવીને વાપડવામાં આવે છે.

ઘઉંનો આટો હમેશાં સારો આવતો નથી; તેમાં ઘણી ભેલ થાય છે. સારો આટો હમેશાં સફેદ હોય છે અને તેની બનાવેલી રોટી પણ સફેદ હોય છે. બીજા આટો ભોરા રંગનો આવે છે અને તેમાં ઘુલાંના ભાગ હોય છે. ઘઉંના આટાનું પાંદું અને બીસક્રીટ બને છે.

પાંદું જે જાતના આવે છે. સફેદ અને બરાઉન (ભોરા રંગનું). સફેદ પાંદું હમેશાં સારા આટાના બનાવે છે, પણ સફેદ રોટી હમેશાં સારી બનેલી નહીં હોતી. રોટી બનાવનારા ખરાબ આટામાં કટકો ભેળે છે, કે તેથી પાંદું વધારે સફેદ અને ભારી બને; તેથી સફેદ રોટી પસંદ કરવા નેગ નથી. બરાઉન રોટી પણ કુવતદાર હોય છે. બીસક્રીટ પણ એ ભેદ જાતના આટાનો બને છે.

પાંદુંની તરેહવાર રીતે કેળવણી કરીને બચાને ખોરાક માફક આપવામાં આવે છે. પાંદુંને હમેશાં યુજ મુજબે કાંમમાં લાવવું જેમ્. પાંદુંને સાત રીતે કેળવણી આપવામાં આવે છે તેનું મેધાન આ નીચે જણાવીયા પ્રમાણે છે.

૧. પાંદુંનો નરમ માવો કાઢાડી પાંછીમાં મે કલાક સુધી ઉકારવો અને સાંભાલ રાખવી કે તે બેડે નહીં. તેમાં મીડાસને ખાટે થોડી સાકર નાખવી.

૨. પાંદુંની પતલી કાટરી કરવી. તેને એક વાસનમાં સુધી એ કાટરીએ યંકાયે તાંદાંવેર યંકું પાંછી નાખવું અને મે કલાક લગી ભડીમાં ભુજવા મુકવું. પછી કાઢાડીને કાંટાએ ભાંજ અને તેમાં થોડી ખાંડ નાખવી.

૩. એક રતલ ઘઉંનો આટો એક જડાં કપડામાં મનજીતથી બાંધવો અને એક પેનામાં પાંછી ભરીને તેમાં સુકીને ચાર પાચ કલાક સુધી ઉકાળવું. પછી બાહર કાઢાડીને આટાની બાહરેનો નરમ ભાગ કાઢાડી નાખવો અને પછી અંદર મુકો ભાગ ચાલમ પડશે, તેને ધરી વતી એખવીને એ મુકો કામમાં લાવવો.

૪. ઘઉંના આટાને થોડી આંચની ભડીમાં જાંહાં સુકી તે ઉલકા પીચા રંગનો પાયે, તાંદાંસુધી ભુજવો અને પછી તે વાપડવો.

૫. પાંદુંના જીતા કટકો કરવા અને મુકવા આગ લગાડી સુકવવા મુકવા, પછી ખલમાં ઘુટીને બારીક મુકો કરવો, પછી તેને ભડીમાં ભુજવા મુકવો. એ આટામાં અરથો ભાગ એટાનો આટો મેલવીને વાપડવો. એ ખાટે થી એક દેનલ સાપુન ભેળવે પા પેટ દુધ મેળવીને ઉકાળવું અને પછી ખાંડ નાખવી.

૬. રસકના કટકા (પાંદુંની કાટરી બનાવીને પા અથવા અરથો કલાક સુધી ભડીમાં ભુજાયાથી રસકના કટકા બને છે) ને પાંછીમાં એક કલાક સુધી ઉકાળવું, પછી કાંટા વડે ભાંજને થોડી ખાંડ નાખવી.

૭. પાંદુંની ઉપરની પેપરી એક કલાક સુધી પાંછીમાં ઉકાળવી અને પછી તેમાં થોડી ખાંડ નાખવી.

એજ પરમાણે વગો બીસકીટની પણ કાંઠ બનાવને વાપડેછે.

"રાય" ની બનાવેલી બીસકીટ ઘણી સારી રીતે બનાવવામાં આવેછે. તે બચાને નલદીથી હુમન થઈ શકેછે અને વગી ઘણી સવાદદારછે. "રાયસ એડ બાટમન" ના ખની બીસકીટ રાયની બીસકીટની માફક કામ લાગેછે. ઉકલતાં પાણીમાં દશ ખીનીટ લગી બે બીસકીટ ઘેરવી. તેમાં ચોખુ ડુધ નાખવું, પછી ગાલીને તેમાં જરાનીમક નાખવું. અથવા જેરુલ પાણી જોડે તેડછું ચુલા ઉપર ઉકાલવું અને તેમાં બે બીસકીટ નાખી પાંચ છ ખીનીટ લગી ઉકાલવા કરવી. જરે જલોના જુવું થાય તારે તેમાં ગાએનું ડુધ અને નીમક નાખવું. એ બીસકીટમાં જરા પેટ લાવવાની સુખીછે.

૫. ચોખાની કાંઠ કરીને પણ વાપડવી.

જુના ચોખા સારા હોયછે, તે સારી રીતે ચરી શકેછે તેથી તે વાપડવા. ઘણા સારા ચોખા એક કલાક સુધી પાંચ પાંણીમાં ભીજવી રાખવા, પછી ગાલીને તાજું પાણી ચોખામાં નાખવું; તેને ધીમી આંચથી ઉકાલવું, પછી ચા લણી વતે ગાલવું અને છુછો કાઢાડી નાખવો. તેમાં જરા ખાંડ નાખીને ફરીથી પા કદાક સુધી ઉકાલવું અને પછી ડુધ નાખવું.

૬. અરડનો આટો પણ વાપડવામાં આવેછે.

"દુબારી" નો બનાવેલો "દેવેલેનરા આરાખીકા કુડ" અથવા "લેનડીલ પાઉડર" કાંઈ નથી પણ અરડનો આટો છે. એ આટો બચાને ઘણો કાપદેખેછે. તે ડુધને વધારે મલતો આવેછે. જેમ આરાટની કાંઠ બનાવેછે તેમજ એ આરાટની કાંઠ બનાવવી, એમાં પેટ લાવવાનો ગુણછે.

૭. જવના આડાનું પાણી કરીને પણ વાપડવામાં આવેછે.

નવનું પાણી બનાવેલું ઘણું કુવતમંદ છે. એને બનાવવામાં ડુધની કાંઈ પણ મરજ પડતી નથી, તેથી બચાંની હોળરીમાં ખટાસ થવાની ધાસતી રહેતી નથી.

એને બનાવવામાં ઘણી ચોકસી જોઈએ, કાંઈકે તે નાહાના બચાંમાં જરાવને સુશકેળ પડેછે અને મોહાડા માણસમાં પણ, જે જરાવર બનાવીયો નહીં હોયેતો જરાવને ઘણો સુશકેલછે.

જ્યાર માટેથી તાજા જૈવ લાવી છુનાવવા અને વીશ વખત અથવા બેઠાંસુધી નીતર પાણી નીકલે તાંહાંસુધી ધોવા, પછી તેને સુકવીને આટો બનાવવો. એ આટો બે મઝા ભરીને બે પેટ પાણીમાં ઉકાલવો અને અરથે પેટ રાખવો. ખાંડને બદલે જરા નીમકન નાખવું. સવા કને માટેજ જરૂર પડેતો ખાંડ નાખવી.

૮. સાલેખીસરી પલ્લી કામમાં આવેછે.

સાલેખીસરી તાંબે ખલી શકેતો નથી; જુના મલેછે તે વાપડવો સારો નથી; તાંબે ઘણો કુવતમંદ હોયેછે.

સાલેખીસરીમાં બીજો ગુણ એછે કે તે ખટાસને મારે છે તેટલા મારે ગાએનું ડુધ જે નલદીથી ખટાસ મારી જાય છે તેમાં એ નાખીધાથી તેને ખટાસ મારી જવા રેવું નથી.

૯. ચનાનો આટો વાપડવામાં આવેછે.

ચનાનો આટો ઘણો કુવતદારછે પણ, તેથી પેટ કુમી આવેછે તેટલા મારે વાપડવો સારો નથી.

૧૦. નાહાના બચાંને મટન અથવા મુરગીનો શેર વો તથા બેઠાં આપવાં નહીં જોઈએ.

તેમો હોળરીમાં ખટાસ મારી આવેછે તેથી પેટ કુમી આવેછે અને મોહારી થાયે, પેટમાં હોળરાવીને પેટ લાવેછે. ખરીયાનો સુપ અને જલો પણ ડુધને બદલે કામમાં લાવેછે, પણ નાહાના બચાંને તે કદી પણ નહીં આપવો. જે બચું ઘણું નાતવાન હોયેતો તેનું શેરવો આપવો, પણ તપાસ રાખવી કે જે તેથી અવગુણ થયેતો છોડી દેવો. બચાંને હરેક જાતની કચડેલા તરકારી પણ આપવી નહીં.



સીખાંમણ વીશે સીખાંમણ.

સીખાંમણ તો સગી કાઈ દેવા નીકલેછે. પણ સીખાંમણ દેવામાં મોટી સંભાલની જરૂરછે. કે ખીઆરાં દીલને જખમ કરવા તે કંઈ કરૂંછે જ આપણે સીખાંમણ કાણને દેઈએ? એકતો જે કાઈ આડે મારગે આવી પડેલું હોયેછે તેને; અને ખીજુતો જે ને વીસે આડે મારગે આવી પડવાની ધાસતી રાખતાં હોઈએ તેને. અથવા જે વીચાર કરગોતો ખાતરી થાય કે, ઘણું કરીને તો આડે મારગે આવી પડેલું જ નશાન પોતે ડુખી હોયેછે. તેમો ખાતરીથી માન ને કે, તેવાં આદમીનો દેખાવ તથા ખાહરનો ભપકો જુઓ હો, તોપણ તેનું બીતર પાકી ગયેલું સમજવું અને પછે તેવાં દરદીને અણીઆરા કાંઠ ભેડેતો તે નાથી તે કેમ ખમાએ?

ખીજ તરફથી જે માનસ વીસે આપણને ધારતી હોયે કે, તે આજે મારગે ફરી પડશે તેને પણ ને જરસંભાલથી સીખાંમણ દીધીતો, તે ખીચકીને ઓર ખી વધારે બેઠાં ખાડામાં પડવાનો.

તેવો ખીઆરાંઓ આજે એક દાખલો ધીઆ નપર લેવો, કે એક પુશનમાં કુલને ઓડીને પાણીના વાસન આગલ સુકી રાખગોતો, પાણીની ધીમી અને છુખી વરાલથી તે તાજુ અને ખીલેલુ રહેશે અને ઘણું એક વાર સુધી પુશખો આપશે; પણ તેજ કુલને એકે દમ પાણીમાં નાખગો તો કાંહીને બદ સુરત તથા બદલો ભરેલું થાયો.

તેવોજ—ખરેખર તેવોજ હાલ ઘણુંએક પુરૂશ સીઆનો થાયેઆછે. જેથી સુધારો નરમ

અને સવભાવીક રાતે સંમન્નવીઆથી યાએઆછે તેર
સો, કીક ડાલેખી જણુન અને ટુંડાઈથી યાએઆ ન
થી, ખલકે નેવી ચાલથી એક ખીજા વચે ચોરખી મી
નાઈસો વધી પડીએછે અને ઘણુ માડું સેવર આવી
ભીછે. માટે હરદીઈનેખી ચીખાંમણુ દેવામાં નેટકી
સંભાલ રાખજો તેટલી થોડીછે.

અકબર બાદશાહ.

આ બાદશાહનું નામ એરહુતો બહોલુછે કે વગર
ભણેલી સોચો પછુ એ ના. થી અણજાનતા નથી. એ ધ
ણી સુસલમાંન પરખેના હતા અને તેણે હીંદુસતાન ઉપર
પણુજ દાહપણથી રાજ મલાવીઈ હતું.

તેર વરસની ઉમરે તેના બાપ હુમાયુનની ગાદી ઉપર
ઈ સ. ૧૫૫૬ માં તે મેદો હતો. હુમાયુન ભણે અને ન
રખ રાજ હતો તેથી અકબરના જન્મ વખતે તેના બે લોભી
ભાઈએ તેના હાથમાંથી રાજ છીનવી લીધું હતું. આ ભા
ઈઓના નધામાં ચેહરખાંન તાખેના એક પડાંન હીંદુસતા
નનું રાજ ભડકડી લેવાને આવીઓ હતો. હુમાયુન પો
તાના થોડાએક ઈમાનદાર ખાણસેને સાથે લેઈ જઈ તર
કે ભરકતો નીકડીઓ. આ વખતે તેની તથા તેના ખાણસે
ની ઉપર નહી કહી શકાએ એરી જુદા પડી હતી. તેઓ
રેતીના નંગલમાંથી નાહાકી પસાર થતા હતા, તોહાં પોંછી
એકદમ નહી મળવાથી કેટલાકો યેસા ધઈ ગયા અને કેટલાકો
વરસ નહી છીંચાયાથી પોતાવતી સુચકેલીઅતે અખરકોટ નધ
પુગા, જહાં હુમાયુનની બઈરીએ આ નાખીયા બાદશાહ
અકબરને ઈ. સ. ૧૫૪૨ મા જન્મ આપીઓ હતો. તાર
બાદ હુમાયુને ઈરાનમાં આસરો માંગીઓ, જહાં શાહ તેહ
આસપે તેને ઘણી ખાતરદારીથી ઉતારો આપી રાખીઓ હતો.

બાર વરસ રેશનીકાલ ભોગવવા પછે આખેર દીલીની
ગાદી તેને સંભાળી ધઈ હતી, અને આ બનાવ પછે એક
વરસની અંદર મેહુબના દાદર ઉપરથી પડીજવાથી તેનું મ
રણ નીપજઈ હતું.

અકબર પોતાના બાપની આઘી પડેલી ગાદી ઉપર તેર વ
રસની ઉમરે મેદો તે વખતે, તેની વય પચસાણે તે ઘણીન સ
રસ સુધી પચાવતો, તે છતાં રાજકારભાર ચલાવવાને માટે તે
અશક્ત હતો. એથી એણે પોતાના બાપના એક લીધા
શું ઉમરાવ મેહુરાંખને પોતાવતી રાજકારભાર સોંપીઓ. આ
વખતે આમાં હીંદુસતાનનું રાજ કમડાપણે હાલતમાં હતું
તેથી સમાજની ધર લાવવાને મેહુરાંખને વધારે મેહનત પ
ડી મેહુરાંખ રાજકારભાર ચલાવા કરતાં સીયાહુરીમાં
હુઝીઆર હશે. તેથી તેને થોડાંક વરસમાં બંદ તથા હુલ
ડો મેસાડી દીધાં અને રાજનંદે થોડીક સમાજની કીધી હ
તી. મેહુરાંખ જમાદસનીથી દુરડ તથા બંદ મેસાડી દેવા
માં આખરધવાંન હશે, પણ સમાજનીના વખતમાં તેની જ

ખરદસતી લોકોથી ખમી શકાઈ નહી તેથી તેઓ ફરીઆદ
કરવા લાગ્યાં.

મેહુરાંખે રાજ કારભાર એવીતા રીતે હાતમાં લીધો હ
તો કે અકબરથી તેને છોડી દેવા એકાએક કહી શકાયું નહી,
તેથી તરત તેણે એક કુતી સોધી અને આગરાથી દીલી પો
તાની ખાંને મળવા એકાએક નીકળી ગયો, અને વાતમાં જ
ઈ એક જહર નાપુ કાહાડીઈ, તેમાં લોકોને સાક જણાવીઈ
કે તેની પોતાની નરકથી મોહુરખનંદે જ જહરનામાં નીકસે
તે શીવાએ બધાં ગલત સમજ્યાં અને તે ઉપર અમલ કર
વો નહી. આ પરમાંણે યેસા મગરખ મેહુરાંખે પોતાની સ
તાને અંત આલેલો જોયો, તેથી માલવા ખાતે પોતાનુ જી
ડુન રાજ સંધાપવાની પેરવી કરવા મંડીઓ. બે વરસ સુધી
બંદ અને તોડાંન કરી અંતે પાપમાલ ધઈ અકબર આગલ
આવી તેનાં પગપર માંધું નાખીઈ. અકબરે પોતાના બાપ
ના વખતથી મેહુરાંખે ચલાવેલી ઈમાનદાર ચાલને ખાતે તર
ત ખાંડી ખખરી, અને દરખાશમાં મોટો એકોષો ખખવા
ની આદેશ જણાવી. મેહુરાંખે કાંઈથી એકોષો લેવાની ના
પાડી અને તેના ઉપકાર માની, મકે હજ કરવા જવા ખર
મ માંગીઓ. બાદશાહે પચાસ હજાર રૂપીઆનો તેને મે
દો પ્રસારો આપતો કરી વેદીઆ કીધો.

પરધમમાં અકબરે પોતાના સરદારોની ઉપર હુકમત
લખી અને જે રાજ નતાં રહેઆં હતાં તે પાછાં મેલવવા
લાગ્યાં. જરે તે ગાદીપર આવીઓ તારે તેનાં હાથમાં ફ
કેત દીલી, આગરા, અને પંજાબ હતાં; પણ તેના રાજ ક
રભારના માવિસમાં વરસે હીંદુ કુશીયો તે દખ્ખ સુધી, અ
ને બરહમ પુતરથી તે છેક કંદહાર સુધીનાં રાજ તેનાં હા
થમાં આવીઆં હતાં.

દરએક મુલકની ઉપર એક એક મુને નેમીઓ અને
તે પ્રુકમાં તેઓ રાજ ચલાવે અને લોકોને ધરડો ઇનસા
ક આપે એવી ગોઠવણ કીધી હતી. દરએક રાજવાડા ઉ
પર તે ફરતો મેહુદારી રાખતો અને વાનખી ઇનસાડોના
પસારો કરવાને માટે તે અતીઅંત મેહેનત લેતો. સારવેથી
સરસ એના વખતમાં દરએક જતનના ધરમવાલાઓને પ્રુ
તી છુટ આપી હતી અને તેઓની વચે રાજ અધીકારી પ
ડે નહી અને નાત જાત વાલાઓને ફરક રાખે નહી એ
વી સંભાલ રાખી હતી. *

અયુલ ફતલમાં લખાણ ઉપરથી માલમ પડેછે કે બ
ધી ગનેઆતના ધરમ સંખધી ફરખાંનો અને લીઆરો જ
ણવાને તે ઘણેજ અંતો હતો, તેથી બીજા રાજવાડાઓમાં
કાગતો લખી તોહાંનાં ધરમજુડે યોલખાઓને પોતાની દર
બારમાં મોલાવતો અને તેઓના ફરખાંનેનો ફારશીમાં ત
રજીઓ કરાવતો.

બાપા અને લીરીઆનો વધારો કરવામાં તે અતની
મદદ આપતો અને ગંભીરમાં નીકાડો સંધાવતો, જહાં હીં
ડ તથા પ્રસવખાંનો સાથે કેલવણીના લાભ મેલવતા. સઉ
સંકુરત અને બીજા બાધામાંથી લીરીઆ, રેનાર, હુસાબ
તથા ભુમીતી અને રમુજ વારતા તથા નીતી વચનેનો તે
ફારશીમાં તરજુમો કરાવતો અને એ પરમાંણે પોતાની બા
ધાના ફેલાવો કરતો. એ બાબમાં અયુલજનલ અને ફૂમે

જ એના મોઢા મદદનીશ હતા અને તેઓ પોતાની કાબેલી અતને આ રીતે પુર કાંમમાં લાવતા હતા.

હાલુએની સંખ્યા અકબરના સુગૃહમાં મોટી હતી અને તેઓ રાજપાટ ખોડી દીધાથી હારમારીમાં આવી પડે લા છતાં, તેઓ તરફની એની રાજનીતીને લીધે આનંદન સુધી એની કીરતી અને વાખવાખી ગવાયછે. આ ગરીબ જાતની ઉપર તેઓનું રાજપાટ ગયા પછે સુસલમાન રાજ ચલાવનારાઓએ દરએક હાલુ દીઠ વેરો અથવા કર નાખી આ હતા, તે જીલ્લાત બરેલા વેરો આ શીઆના બાદશાહે નાબુદ કરાવીયા. જાતરા તથા હજ નવારા લોગ પર પછુ પેહલાં વેરો હતા તે પછુ એણે કહડાવી નાખીઆ હતા એરહુ છતાં અકબર બાદશાહ હાલુએના વેહેમની જુરી ર સમોને નાબુદ કરવામાં આગેવાન હતા. ખરાં ખોટાના ઈ નસાફને માટે હાથમાં અગની પકડાવતા તથા લોગ આપ વાને માટે હાલુએ જાનવરો કપાવતા તેનો એને અટકાવ કીધો, અને હાલુએના ધારાથી લેહુ છતાં હાલુ વીધવાએ ને પુનરવીહવા અથવા ફરીથી પરજીવાને ઢંઢાડી છુટ આ પી હતી. એ ઉપરાંત હાલુ વીધવાએ જે પોતાના ભરથા રતી પાછળ સતી થઈ આગમાં બલી મરતી હતી તેનો એ ને પુરતો અટકાવ કીધો હતા, તે ઉપરાંત એવી છુટ આપી હતી કે જે સતી ધનાર બાદ પોતાની રાજ પ્રુશોથી બળી મરવા માંગે તેમાં વચે પડજુ નહી, તોએપછુ એની જિગવા ધમ્મિ તે બાદની ખરજીએ એવું સાબેત કરવાને તે પોતાના અખલદારોને મોકલતા હતા.

એવું કહેછે કે એકવાર જિયપુરનો રાજ પોતાના છા કરાની બાએડીને તેની પાછલ આગની ચેહલાં બળે મરી, સતી થવાને જીલમ કરેછે. એવું સાંભળી, અકબર પોને તેને અયાવા યોડેઅસત્રાવ થઈ આ મકાન તરફ બઈ પ્રગે હ તો. જે બાબદમાં ધરમને બાંહાને હાંતી થતી તે બાબદમાં અકબર લોકોમાં જીખારાની દીકર ઉપર વચે પડતા હતા. અકબરની એ રીતને માટે વેહેમી લોકોને નરા લાગવું હતું, પછુ તેનાં મરણ પછે શો વરો જરે જીલમી અઢરઅજીબ રાજ ચલાવતો હતા તારે જિયપુરનાં એજ રાજનાં વંસવાલા એએ તેની રાજનીતી અને અકબરની રાજનીતીને મુકા બલો કરી એક કાગજ લખીઆ હતા, તેમાં આ પરમાણુ પછુ હતું. “તમારા વડાવામાંએ એજ અકબર, જેનું તખ્ત હાલ મેહસતમાછે, તેણે આ મોટું રાજ પચાસ વરસ સુધી સરખાં તોલથી અને રીજા ઉપયોગી રીતે ચલાવીહ હુવું. તેણે કાંઈખી દીવસે નીઆત જાતનો ફરક રાખી કા મ કીધું નથી, અને સરવે કોમને તે એકસરખી રીતે આ હતા હતા. હાલુ, મુસલમાન, ખરીસદી સરવેને વાળખી રીતે તેના આજરો હતા તે એટલા સુધી કે તેની સરવે પર જ તેને “ખાંસુસજાતનો સંબાલનાર અને અયાવનાર” ક રી મોલતા હતા.”

અકબરે પોતાનાં રાજનાં મેહસુલખાતાં ઉપર પછુ પુ બ ચોક્કશી રાખી હતી. તેણે એકસરખાં તોલ તથા માંપ નું ગાંમમાં ચલાવ કીધું હતું, અને મુકકે મુલકની જગા ભ રાવી તેની ઉપજ પરમાંજે તે ઉપર કર ઉપજવતી હતા. મેહસુલ વસુલ કરનારાઓને ગાંમના વડા તથા પટેલ પાસેથી

ગાંમનું મેહસુલ જમા કરાવવાની મનાઈ કીધી હતી, અને તેઓએ પોતે દરએક ખાંસુસ પાસેથી વસુલ કરવું એવી રીત રાખી હતી, જેથી ગાંમનો પટેલ લોકોપર જીલમ કરે નહી.

રજીઅતને ઈનસાફ આપવાને માટે ગાંમેગાંમ અઢાલ તો સધાપી હતી, તેમા જે નેઆએ કરનારા બેસતા અને તે બંધોને અખતીઆર જુદો જુદો હતા. એક સરવે મુકક માની તબવીજ કરે, અને તે બાબદના કાયદાએ શુંછે તેનું અઆન કરે, અને બીજે તે ઉપરથી મુકકો કરી આપે. આ નેઆએ કરનારાઓને ફાંસીની તથા બીજ મોટી સજા કરવાનો હક આપેલો નહી હતો, પછુ એવી સજાને લાયક જે લો થડે તે બાદશાહને જાહેર કરે, અને તે ઉપર બાદશાહની મનજુરીઅત માંગે બંદ અથવા ફેસાદના વખતમાં એવી સજા કરવાનો અખતીઆર તેઓને આપેલો હતા કેમકે ત રત વખત ઉપર બાદશાહની મનજુરીઅત મળે તેની આગ મજ રાજનો ખરાબો થાયે.

વેપારનાં વધારાથી દેશની આબાદાનીના વધારાએ એ વું તે સમજતા હતા, અને તેથી મુલકે મુલકના રસતાઓ સ મરાવી સાફ રખાવતા, અને સાફ પોલીસખાતું રાખી ગાંમની તથા વેપારની નેજેહખાની રાખતો. વેપારની કુટલી એક જાનસ ઉપર જે ને નકામો કર અને નકાત હતી અ ને જેથી સરકારી તોજીરીને જાહાને ફાયદો નહી અને વે પારમાં હરકત, તેવા કર નાંબુક કરી નાંખીઆ હતા.

અકબરની બધી કોરોશમાં તેની એક કોરોશ નીશકલ થઈ હતી તેણે નવાજ ધરમ (પોતાના ધરમને નનદીક મ લતા) ઉભો કીધો હતા, જે જાહાજ દીવસ માલીઆ નહી અને લોકોએ બીલકુલ કજીલ પછુ નહી રાખીઆ હતા.

એને તરણ છોકરા હતા, અને તેઓની લુંડી ચાલથી તેને છેલા દાહાડામાં ડુપ થયું હતું. જે છોકરા લુંડી રી તથા ભટકીને જીવાંનીમાં મરણ પામીઆ હતા; પછુ સી લીન નામનો હાપાત છોકરો જે પાછલથી નેહાંમીરને નામે એલખાતા હતા તે વારંધકીએ આપની સાથે બંદ ઉડાડ તો એને તેને ડુખી કરતા હતા.

ચોસઠ વરસની ઉમરે, અરધી સદી સુધી આબાદા ની સાથે અને સુધી રીતથી રાજ ચલાવી અકબર ઈં ૨૦ ૧૬૦૫ માં મરણ પામીઆ હતા. એનો જાતો બાધો મજ જીત અને ચેહરો ખુશમાં અને દીલપસંદ હતા. ખાવે પીવે તે અંદાજસર હતા, પછુ તે ઘણીજ થોડી ઢંઢ લેતા હતા. આખી રાત એલખાંઆ તથા ફીલસુફો સાથે ઈશવ ર ગનેઆન સંબંધી છકરી કરવામાં જીવરતા. બચપણ થી, તે હીજતવાંન અને લડાયક દીરતા હતા. પોતે ગાદી પર આવવા પછે લશકર તથા સીપાઈઓને કેળવવામા વ ખત રોકતા, અને વલી પોતાનું રાજપાટ તથા રજીઅત ઉપ ર પછુ તે પુર થેઆંન આપતા. આ બાદશાહ હાલુસતાન નો એક નામવર બાદશાહ થઈ ગયોછે, જેની ઈઆદ જમા નાદ જમાના સુધી તવારીખનાં સફા ઉપરથી ઉતરયો.

સાણુત રેહવા વીશે.

કેટલાક માણસો પોતાના વીચાર ઊપર સાણુત રહી શકતા નથી. એકવાર તેઓ વીચાર કરેછે કે શ્રીલાલું કાંમ હાર પાડવું અથવા નીતે આવાં કાંમ ઊપર થોડો વખત રોકવો, અને ને વીશે માહીતગાર થવું; પણ થોડાક દીવસમાં તેઓ પોતાના દેહવને એક દિવે નાખેછે. એવાં માણસો વીશે નેરહું બેઠાંથું એટલું થોડુંછે.

સાણુત માણસો એકવાર એક ચીજ મન ઊપર લીધી એટલે તેની પછવાડે લાગી તેને હાર પડેછે અને તાંહાંસુધી આજ્ઞાએસ લેતા નથી. એકવાર એવું માલમ પડીગે કે શ્રીલાલું ધણી સાણુત વીચારનેછે તે પછે લોકો નેના વીચારને માન આપેછે અને તેણે કાંઈખી કાંમ માંથે લીધું તે પારજ ઊતારશે એવો ખેઆલ સરવે ફાઈ રાખેછે. એવા મનના માણસોની પાસે "નહી બની શકે" એવી વાત છેજ નહી. તેઓએ ને કાંઈ માંથે લીધું તે બની શકેજ નોઈએ.

સીએલા અને ફળવાએલા માણસો કરતાંખી સાણુત વીચારના માણસો દુનીઆમાં વધારે શવેછે. શ્રાંનસત્તા નેથેલીઅન બોનાપારટ તરફ જુવે—કે તે પોતાના સંસ્કાર ઊપર તેમજ એલમાઓ ઊપર સાણુત વીચારથી એકસરખીજ રતે ચલવતો હતો. તેની ઈછા તે સરવેની ઈછા કરી શકતો. આખાં યુરોપમાં અને એ શકનીથી તેણે ધુમવીગેં હવું એકવાર તેને એવું જણાવવામાં આવીગેં કે આલપસ પરવત તેના સીપાઈઓના રસતાની વચે આવીઆથી તેઓખી આ ગળ વ'વી શકશે નહી. તેના ઊતરમાં તરત ને બોલી એ કે "નવો અને આલપસ તેઓની વચે કરીખી આવનાર નથી, તરત રસતો બનાવો." આ બનાવથી તરત એક મોટો રસતો બનાવવામાં આવીઓ અને ઈસરી તરફ જવાને સેહક થઈ પડીગેં.

વારન કેટલીજ ને એકવાર કંપની સરકારના ડાજ વખતે હીંદુસતાનમાં એકવાર એક હલકા મને તારખાદ ગવરનર નેતરલના ઓધા ઊપર આવીઓ હતો, તેને વાસને એવું કહેછે કે તે નવે નાહુનો હતો તારે કેસસરકારના ખેતરો ને એક તર તેના વડવાઓના હાથમાં હતાં, તાંહાં શરનાં શરતાં

એવો ઠરાવ કીધો કે કાંઈખી કરી આ ખેતરો શરી મા રે હાથ લેવાં આ ખાખણુનો ઠરાવ, તે નવે મોટ થણે હીંદુસતાનથી પાછો ઇંગલંડ ગયો તારે તેણે અમલમાં આણીઓ હતો.

એ કરતાં કીમતી અને અતી નાંમીચો ઠરાવ મીં કલારકસને કીધો હતો. આ ધણી કે નેનું નાં મ તવારીખનાં અમર સંજોઓ ઊપર ગોલાંમગીરીને નાણુદ કરનાર તરીકે નોંધાઈ ચુંકુંછે, અને આજ દન અને આવતી એલાદોની એલાદો સુધી કીરતી ભરે લી રીને બોલાવું રેહ્યો, તે પ્રકત તેનાં એક વખતનાં સાણુત દેરાવને લીધે બનીગીછે. એ ધણી એક વખતે કેમજરીજથી લંડન જતાં વાતમાં રસતાની ખાજુએ બેઠો હતો, ને જગા આને પણ દીધામાં આવેછે, તાંહાં બેઠો તેણે એવો દેરાવ કીધો કે ગોલાંમગીરીને નાણુદ કરવામાં તેણે પોતાની જાંદગી રોકવી. આ દેરાવ તેણે છેવે સુધી પંકડી રાખીઓ, અને એ વીશે ઘસ્ટી જગાએ લખીગેં, ભાશાંનો કીધાં, અને એ સુલ કાંમ હાંચક કીધું તાંહાંસુધી પોતે નીરાંત પામીઓ નહી હતો.

જારજ સરીફનસન નામનાં એક શખસે આ ચાલુ ધરીમાં વલી એવી ખાખણમાં સજીથી એક ચોતે ખર ઘખસે આપીઓછે. એ ધણીએ એકવાર એવું જણાવીગેં કે લોહાંધાંના પાટા ઊપરથી આગ ગાડી મલાવી યુસાફરોને એક કલાકમાં દસથી વધારે માઈલ સેઈ જવાની તેણે એક યુક્તી શોધી કાઢીછે. એ વખતે નામીચા અને લજેલા શખસોએ તેને હડી કાહાડીઓ હતો અને જાહેર લખનારાઓએ તેને દીવાના ઓની ઈજપીટાસમાં જવા લાપક થેકવીઓ હતો. એટલું છતાં સરીફનસને પોતાનો ઠરાવ છેડી દીધો નહી; પણ કેસસ ચાલુ રાખી એ ધણીએ પાછલથી પોતા ઊપર પડેલી કાંહાંની કહીછે, તેમાં તે બોલીઓ હતો કે "આ મારો વીચાર લોડાના મન ઊપર કેમ દસાવવો તેની મને તે વખતે જમજાણ પડે નહી; જો મારી જગાએ કાંઈ નજસા કરાવવાલો માણુત હુનેનો હારી ખાઈ જને અને દુનીઆને આ ચોધનો લાભ થતે નહી. મારી ખાનરી હરી કે આગ ગાડી કલાકનાં દસ માઈલ કરનાંખી વધારે જશે, તેઓ તેમ ફેહવાની ચેં હીમન નહી કીધો કે તેથી લોડા તદન ગલન સમજ જરાખી થિઆંન ઊપર લે નહી. એ ખાખણનાં તપાસ કરવા



પારલામેંટની એક કમીટીની સાંખે મને ઊભો રાખી એ હતા, તેઓમાંથી એક બોલીઓ કે આ ધણી કોઈ પારકા દેશનો હશે—ખીજો બોલીઓ કે ખીયારો દેવાં નાઓની મંડલીને લાગેછે, અને એ પરમાણે મારી ઊપર મોટાં માંણેનો ટીકા અને ઠેકરી કરવા લાગ્યા. એટલું છતાં હું હટીઓ નહી પણ મારા અસલ ઠેરાવ ને વલગી રહેઓ.”

આખરે આ ધણી પાર પડીઓ અને આજે લોકો સારી રવેસે નંણેછે કે આગ મારીમાં એક કલાકમાં દસ કરતાં વધારે માર્બલ જઈ શકાએછે, એટલુંજ નહી પણ ખાત્ર “ટરેન” ઈંગલંડમાં કલાકના પચાસ માર્બલ જાયેછે. સદીશનસન આ જમાનાનો એક નામીયો ઈજનેર થઈ ગયોછે, અને એ ધણીના સાબુત વીચારેને માટે આ પાછલો જમાનો તેને યાદ કરેછે.

કેટલાક માણસોએ ગરીબી હલતમાં છતાં સાબુ ત ઠેરાવ અને વીચારથી જોડાં મોટાં કાંગે કીધાંછે નાન પાણનડસ નામના ચોચીએ ચીકરેહાલ અને રખડતાં બચાંઓની નીશાળ સથાપી હતી; રેકસ નામના દીખાં ગોઠવનારે વળી એવીજ ધરમની કેળવણીની નીશાળ સથાપી હતી; અને દાંમસ રાઈટ નામના એક કારખાનામાં કાંમ કરનાર ધણીએ ગુનૈહગાર અને અપરાધીઓને પાછા સત મારગ ઊપર લાવવા ને ધુખત કોશેશ કરી ક્ષેત્રંદ થયો હતો.

આ ઊપરથી મોલમ પડેછે કે ગમે એવી આપણી ગરીબી હલત છતાં જો પકો ઠેરાવ રાખી નેક તથા પરજા ઊપયોગી કાંગે કરવામાં આપણે કંમર બાંધી હોયતો તે પાર પાડી શકીએ.

આ દેશની બાંનુઓના નામ આ તથા પાછલા જમાનામાં એવાં નેક કાંગે કરવામાં ક્ષેત્રંદ થયેલાં ગણાવે એવી હોય આરજી રાખીએ છઈએ.

ચીન દેશનું ચંદુલખાનું.

આ પાસેનું ચીતર ચીન દેશનું એક ચંદુલખાંનું હોખાડેછે. જેમ આપણા ચેહરમાં રસને રસને દાડેને માટે પીકાછે, તેમ ચીન દેશમાં અશીણીઓને માટે ચંદુલખાંના હોયછે. હીંદુસતાન તથા ખીજા જે દેશોમાં અશીમનો પાક થાયછે તે ઘણું કરીને સઘલો ચીન દેશ રવાને કરેઓમાં આવેછે. અશીમ જોકે ત

ખાકુ તથા ઘડૂ કરતાં વધારે જેહરી તથા ફીછે તો પણ કોઈબી કોમ ચીનાઓ કરતાં આ વેચસનને વધારે તાણે નથી. અશીમનો વેપાર ઘણોજ ધમધુકાર ચાલેછે, અને એ રીતે ગરીબ ચીનાઓને જેહર વેચી તેઓની જીંદગી દુકી કરવામાં આવેછે.

થોડાંક વરસની વાત ઊપર એક ચીનના દયાલુ શાહનશાહે આ જેહરી વસતુ પોતાના દેશમાં લાવવાની સખત બંધી કરી હતી, અને કેટલીએક અશીમની પેટીઓનો તેણે નાશ કરાવીયો હતો; પણ કેટલાક નીચ મતલબના ઈંગરેજ વેપારીઓને લીધે ઈંગરેજ સરકારે આ શેહનશાહ સાથે લડાઈ કરી પાછો અશીમનો ચોજગાર ચીન દેશ સાથે ઊઘડાવયો હતો. ઈંગરેજ સરખી દયાલુ સરકાર જે યુરૂપથી પરથી ગુલામગીરી નાણુદ કરવાને પોતાની ખતતી કોશેશ કરે, તે દયાલુ સરકાર પોતાના વેપારીઓને આગળ રહીને નીરદોશ ચીનાઓને જેહર મુકવાને ઊલટ આપે, એ વાત તેના નામને મુતલબ જેળ આપતી નથી.

આ પાસેના ચીતરમાં બે ચીનાઓ ચંદુલની ધુંઈ લઈ કેશમાં પડેલા દીસેછે; એક ચીની હાથમાં પંખો લઈ પાસે ખેટલીછે. બેહુ ચીનાઓ ખાજટ પર પડેલાછે અને તેઓના માથાં બે લાકડાંના લીમરાં પર મુકેલાંછે. દાખા હાથ પરનો ચીનો અધમુઓ થઈ પડેલાછે, તોય પણ હાથમાંથી તે હુકાની નલો છોડતો નથી. લખવાના બરાંની એક ગોળ નલી એઓ હુકા દાખલ કામ લગાડેછે. એ નલીનું નાકું ડાંચણીના માથા કરતાં વધારે મોટું હોતું નથી. અશીમ સાથે કાંઈ સુગંધી ચીજની ચેળવણી કરી તેને એક ગોળ વાટકીમાં નાખેછે, અને તેની અંદર પેલી નલી બોડી અશીણી પોતાના મોહાડાંમાં લીએછે. એક નલીમાંથી એક બેવાર ગુરગુરા લીધા કે તે રદ થઈ પડેછે. જે ચંદુલ ખીવાની શરૂઆત કરતો હોય તેને એક બે નલીમાં કેશ ચહુડી જાયછે, પણ જે રોજનું ઘસાક હોય તે કલાકના કલાક શુધી હુકકો ખેંચ્યા કરેછે. દરેક ખાજટની ઊપર એક દીવો ડાંગવામાં આવેછે કારણ કે પીતી વખતે અશીમને આતસની ગરમી આપવી જોઈએ, અને નલીને ભરવા તથા સઘલાવવા માટે એક જુદાજ શખસ આગળ ઊભો રહેછે. જીયારે આ અશીણીઓ અતીતી કરેછે તીયારે થોડા દાહાડામાં તેઓની શીકલ ખદલાતી જાયછે. અશીણીઓના ચેહરા હંમેશાં બ

દશીકલ, બેહામના અને પ્રીટ હોય છે. તેઓનાં આંખના ટોપાં હંમેશા વીચારવાં અને તેઓનું બદન માત્ર હાકકાંનું પાંજરું હોય છે. ચંદુલખાનાઓમાં સતના નવ કલાકના સમા સુધી બેઝકલી ચીનાઓ પોતાની છંદગીનો નાશ કરતા બેસે છે. અરધા દેવાના આદમીની માફક ફેટલાઓ પોતાની રોજની તબે પુરી પાડવા આનીગમથી પેલીગમ પછાડ્ય મારે છે. ફેટલાઓ પ્રાપ્તિમની જીહમમાં હસાહસી અને બકબકારો ચલાવે છે અને ફેટલાઓ પોતાના બીછાના પર બેશ્મ પડેલા હોય છે. થોડાંક વરસમાં પીલતન સરખાં માણસો મોહાતને તાબે થઈ પડે છે, અને હળસો ચીનના જવાંને જીવાંનીનાં ખીલતા બાહરમાં જેહર કાપી હસને મોહોડે ઘોર તરફ પોતાનો રસતો લીએ છે. ઈશવર કરેને આ કંગાલ લોક પોતાની સુધીમાં આવે.

એક સાંજની સેહેલ.

દીકરી—મા આજ હમારી નીશલે બે માસર ચે તપાસવા આવીઆ હતા, તેઓએ હમોને સાધરણ બનેઆનના ઘણાક સવાલો પુછીઆ, અને ઘણી નવી બાબતો સમજાવી, તેથી મનેતો આજ ઘણો આનંદ થયો છે.

મા—દીકરી તારી મરજી હોયતો હું પણ તને એવી બાબતો સમજાવી. ચાલો આપણે દરીએ કીના રે જઈ ફરતાં ફરતાં વાતો કરીએ.

દીકરી—હા માલ વળી વાતમાંને વાતમાં મનેઆંન મલે તેનો મને બહુજ પસંદ પડે છે, પણ તમે મને પેલા માસરરોની પેઠે સમજાવી શકો છો ?

મા—હા દીકરી તારો બાપ કાંઈ જાણું ગને આન ધરાવે છે. તારા બાપ જોરેથી જેટલું હું સીખીયું અને પાછલથી મેં ચોપડીએ વાંચી અભીઆસ ચાલુ રાખીએ છે તેટલું હું તારીપેઠે સમજાવી શકત, બાપી જે કાંઈ મને નહીં ખબર હોય તે વીતે આપણે ઘર જઈ તારા બાપ જોરેથી બોલાશે મેલવીયું.

આજે રોજનાં કરતાં તાહાક વધારે છે દીકરી એ વાતમાં આ તારાં રૂના કપડાંનો શે આશરો ?

દીકરી—ચાલો મા મને એ રૂ વીતે સમજાવો એરસે મારી તાહાક પણ મરી જશે. રૂ એ શું ચીજ છે ?

મા—એ એક રૂવાંદાર નરમ ચીજ છે જે જાહાક અને બીજામાંથી બીજે છે, અને જેમ શીંગનો દાંણો તેની છાલમાં ધંકાએતો રહે છે તેમ એ પણ ખંધ રહે છે, અને જોરે તે પાક બીપર આવે છે તારે આ છોલનું શરે છે, અને તેમાંથી સરેદ અથવા જરા પીલાસપર જે નરમ ચીજ નીકલે છે તેને રૂ કહીએ છઈએ.

દીકરી—એ કાંઈ બીજે છે માં ?

મા—અમેરીકાખંડ અને હિંદુસ્તાન ખાતે એ પુમકલ મલો આવે છે—એનાં બી વાવીઆથી જાહાક રેદા થાય છે.

દીકરી—તારે માં બી વાવીઆ આજમય એ નું પેહલું જાહાક કેમ થયું હશે ?

મા—દીકરી આ તારા સવાલનો હું તેમજ કી છબી જવાબ આપી શકનાર નથી કે બી પેહલું કે જાહાક અથવા ઈડું પેહલું કે મરઘી; કેમકે એ સવાલનો જવાબ શીલસુશી વરીકે મનમાનતો આપી શકીઆ નથી.

દીકરી—આ રોપમાંથી શું શું બીપયોગી નશ બને છે તે હું તમોને કહું માં ?

મા—હા દીકરી જે હું જાણતી હોય તે તું પોતે જ કહેતો છીક.

દીકરી—કાળીકા, મસલોન, દીઝેલી અને પેહર વાના બીજાં તરેહવાર કપડાંજો બને છે.

મા—મસલોન પેહલાં સિગીથી સરસ કાંઈ બનતી હતી ?

દીકરી—હિંદુસ્તાનમાં ઘણા ખાને અને તે એ વીતો બનાવામાં આવતી કે જો તેના દસ પડ આપણાં જોલાં બદનપર કીધાં હોય તોએ આપણું આંગ તેમાંથી દીઝે. હમાણાં એવીજ મસલોન ઈંગલંડમાં બલાસજો ખાતે બને છે. માં ફ્રેમલોટ ચાની બને છે વાર ?

મા—ઘણુંકરીને તે બકરાના બાલની બને છે.

દીકરી—તારે કોચી કાશમીરી શાલ સામાંથી બને છે વાર.

મા—કાશમીર, લીઝેટ, તારતારી અને હીમાલય પરવતની બાજુમાં એક જાતના બકરાં મલો આવે છે તેનાં નરમ બીનની બનાવે છે. એ શાલો આગલ ઘણીજ ચોટી કીમને વેચાતી હતી, અને ઘણીવાર એ કાંઈચી શાલ બનાવનાં આંખુ એક વરસ લાગતું. પુરેષખડમાં એ શાલ પેહલું વેહવાં, નેપાલીઅન જાના

પારઠની પેહલી બાએડીથી દાખલ થઇ હતી એવું કહે છે.

દીકરી—જારે બકરાં તથા મેંદાંના ખાલ આ પણ કાંમમાં આવે છે, તારે ઘોડાનાં ખાલ કાંચે કાંમમાં આવતા નથી ?

મા—નાં દીકરી એમ નથી. ઘોડાના ખાલ પણ કાંમમાં આવે છે. તેની પાલના ખાલ, ગોદરી તથા ગોદરાં, ખુરશીની બેઠક, ઘોડાપર બેસવાનાં જીન અને ઘોડાની હાંસરીમાં અંદર ભરવા કાંમ આવે છે, અને તેની પુછડીના ખાલનું એક જાતનું કપડું બનાવે છે તે ગોદરાંની તથા ખુરશીની બેઠકનું ધાંકણ બનાવામાં કાંચે આવે છે; તેની ચાલણી અથવા ચાંણણી બનાવે છે અને વજનતર વગાડવામાં એ ખાલને કાંચે લગાડે છે. આ રીતે સુધરેલા જમાનામાં કાંઈબી ચીજને શેકટ જવા દેતા નથી.

દીકરી—મા હવે ઘર ચાલો ગરમ કપરાં નથી તેથી મારાં આંગમાં હું રહેતી નથી અને આંગ થંડું પરતું જાએ છે.

મા—ખાલ દીકરી આપણે જરા જહુકપથી ચાલીએ કે તેથી તાહાક મટે અને આંગમાં ગરમી આવે.



કુલોની જુદી જુદી રૂત.

ઈશવરે માંનવીમાં તેમજ જાહાક પાંનમાં પણ પોતાના નીઅમ બતાવીઆ છે. જાહાકનાં પાતરાંનું કુટુંબ, તેની ઊપર, કલીઓનું ચું, કુલોનું આવડું અને તારખાદ કરમાઈને મરી જવું. એવી જુદી જુદી હલત બખશી છે. તેમજ માંનવીનું ધરબંદ જનમે છે, ઊધરી જુવાનીમાં આવે છે, મોટો ઘઈ સંસારમાં પડે છે અને પછે તે કીરતારને પાછો પોતાનો જાન સવાધી ન કરવાને તઈઆર થાય છે.

આ બધું થવાને જુદા જુદા તખકા માલમ પડે છે—સરવે એકજ વખતે બનતું નથી. માણસોબી કાંઈ એકદંત બધા તખકા કુડી જવું નથી, પણ એક એક પછે ઠેકવેલા તખકામાં જાપે છે. સંધા જાહાક કાંઈ એકદંત અને એકજ મોસમમાં ફલ તથા ફળ આપતાં નથી, પણ રક્તે રક્તે અને જુદી જુદી મોસમમાં આપે છે. ને એકજ મોસમમાં સંધા ફલ ફળ પેદા થતાં હોતો પાકીનાં મહીનામાં ફુનીઆં એ

ક જંગલ બની રહેતે, અને આપણી આંખો શકાં લાકડાં શવાએ બીજુ કાંઈજ જોતે નહી. કરમાપલાં જાહાકો આપણાં દંમમાંની ખરાબ હવા સુસતે નહી, અને રોગ અને મરકી ચોતરફ નજર આવતે.

પણ નહી તે કાંચે કીરતારની પુખી નેહારી છે, તેની જોકવણ અને નીઅમો ચોકચે, તેથી આ શુદ્ધશી ચાલે છે. આપણે એક મોસમમાં ચંપેલી, તો બીજી વખતે મોઘરાં, તો તરીજી વખતે ગુલે ગોલાખ, અને ગુલછરી જોઈએ છે. સરવે મોસમો પોતાની મરીયાદની ખારીક સારી પેહડી પોતાનું બદન ફલ ફલ તથા મેવાથી ધાંકી આવી ઊભી રહે છે. એક મોસમ બીજીને વીસરાવે છે, અને બીજી તરીજીને વીસરાવે છે.

એમ ફલ તથા ફલ એક પછી એક આવે છે અને પોતાની એક પુનામાં જગીઆ લેઈ પોતાનું કાંમ કરી જાય છે. તેમજ માણસની જોલાદ પેદરપે ઊતરે છે; આ શંની ફુનીઆમાં ચોલેવાર મથક કરી પોતાનું કારજ પુરૂ કરી રક્તો મરે છે, અને નવા આવનારની જગા કરી આપે છે.

વાંચનાર વીચાર કર—તાક કારજ પુરૂ કરવાની જલદીથી કોશ કર; અને નવાં લોકોની જગા કરવાને તઈઆર થા.

માતબર અને ગરીબ.

એક અસલી ખરાહમણે દીધેલી સીખાંમણ.

“જોદાએ જેને દોલત બક્ષી છે અને તે દોલત ને સારે રક્તે વાપડવાને અકલ આપી છે, તે શખસ ઊપર ખુશુખ જોદાની મેહરબાની છે, અને તે ફુનીયામાં ઊંચી પદવીએ પંકાયેલા રહે છે.

“તે પોતાની દોલત ઊપર મથનથી જુવે છે, કાંચેક તે દોલતથી તેને સારાં કાંમ કરવાને બની આવે છે.

“ફુખીયારા ગરીબને તે પાસે છે, તે જોરાવર ને નખલા ઊપર જુલમ કરવા દેતા નથી.

“રેહમ લાયક માણસોને તે ચોથી કાહાડે છે, તે જોની ગરજઆત શામંછે તેની તે પુછપરછ કરે છે, તે દાહપણથી અને બલકા વગર તેજોને મદદ કરે છે.

“તે લાવકી વાલા શખસને મદદ કરેછે, અને બીસ આપેછે. તે હોકમતી લોકોને ઊત્તેજન આપેછે, અને દરએક અગત્યનો કામને ઊદાર હાથે વધારેછે.”

“તે મોટાં સુખ કામ માથે લેછે, તેનું દેશ આપ્યાદ થાયેછે અને તેથી ગરીબ કારીગરને ધંધા મલેછે; તે નવી યુક્તિઓ ઘડેછે અને તેથી એલમમાં સુધારો થાયેછે.”

“પોતાની ટેર્મલં ઊપરની શાલતુ ચીજ પોતાની પડોશનાં ગરીબ લોકનાં જેમ ગણેછે, અને તેમાં તેઓને જ્ઞાપવતો નથી.”

“તેની પરોપકાર ખુશીને તેના ચહુડતા નસીબથી અટકાવ થતો નથી. તેટલા માટે તે દોલતમાં ખુશાલ રહેછે, અને તેના હુરખ કપકા લાવક નથી.”

“પણ જે શખસ પુણ્ય દોલત એકઠી કરેછે, અને માતરે પોતાની પાસે કબજાલુમાં રાખીને ખુશ થાયેછે તે ઊપર અજ્ઞાન હોય.”

“જે, ગરીબ ઊપર જીવન ગુજારેછે, અને તેઓનાં ખરા પર્તીદાની મેહેનત ઊપર વીચાર નથી કરતો.”

“તે દયા લાવીયા વગર જીવન કરીને શાવી જાયેછે; પોતાનાં ભાઈની પાયામાલીથી તેનું દીલ કચવાતું નથી.”

“ખીન વાલી ખયાનાં આંશુ તે દુધની મીસાલે પીએછે; રાંધેરાંડોના શોર તેના કાનમાં ગાયન વાગેછે.”

“દોલત ઊપર પેપાર રાખીયાથી તેનું દીલ કઠીણ થઈ ગયણુંછે, તે દીલ ઊપર ગમ અને દુખ કાંઈ પણ અસર કરી શકતું નથી.”

“પણ એ બેઈનચારીની કડુવા તેની પછવાડે લાગુ રહેછે; તે હમેશાં ધાસતીમાં રહેછે; તેનાં મનની બેકરાસી અને તેનાં જીવની હુણહુણ, ખાદેશ, ખીજાઓ ઊપર ગમગમ ગુજારીયા તેનું વેર તેની ઊપર લેછે.”

“અરે, ગરીબ લોકની દબદરી હાલત, આજે ખરાખ માણસનાં દીલનાં દુખ આગલ થુંજે !

“ગરીબ માણસને પોતાનાં જીવને દીલથી આપવો નહોંયે, એટલુંજ નહીં પણ ખુશી થતું જોઈયે; કાંઈક તેમ ધવાને ઘણા કારણોછે.”

“તે સલાહ સંપત્તિમાં પોતાનાં ખાનાં ઊપર બેસેછે, તેની ટેબલ ખુશામદખોરો અને ચાટનારાઓથી ભરાતી નથી.”

“આશ્ચર્યથી પક્ષી જનારાઓનાં ટોલાંથી તેને

ધબરાવું પડતું નથી, અને અરજદારોનાં કલકલાટથી તેને ચીરણું પડતું નથી.”

“માતખરની લેહેજતાથી તે જેમ કમનસીબ છે, તેમ તેઓનાં દરદોથી તે વેગલો રહેછે.”

“થું, જે રોટી તે ખાયેછે તે સવાદમાં મીઠી નથી ? જે પાંણી તે પીએછે તે થું તેની તરસને ખુશ લાગતું નથી ? હા, જોજી. લોકનો સજીવી ઊંચો ઘડુ અને શરખત કરતાં વધારે સવાદદાર છે.”

“તે મેહેનત કરેછે તેથી તેની તનદરોસતી જ લવાયેછે; તેને ખુશ ઊંધ આપેછે, ક જેથી નરમ બીજાનાં ઊપરનો આલસ્ય તદન અંજાણેછે.”

“તે નમરતાથી પોતાની ખાદેશ હદમાં રાખેછે, અને દોલત અને મોહાલાર્થ મેલવીયાનાં કરતાં તેના જીવને સંતોશની ધીરજ વધારે મીઠી છે.”

“તેટલા માટે માતખરે પોતાની દોલત ઊપર મગર નહીં રહેતું, ઈયા ગરીબ પોતાની ગરીબાઈ નોંધેને હારી નહીં ખાતું; કાંઈક જોદા બેઠીને સુખ ખખચેછે.”



સર્વગાથાનું ટાપુ.

આ ટાપુ મહાકાની દક્ષીણ દેશો અને ચીનના દરીઆમાં ઘખલ થતાંજ આવેલુંછે. પુરવથી પરા ચીમ થુંધી તેની લંખાઈ પચીસ માર્દલ અને પોહોલાઈમાં પંદર માર્દલ ગણાયેછે. એ ટાપુની સપાટી જરા અહીં તહીં ઊંચી નીચી છે, અને દરીઆની સપાટીથી ચો ફીટથી વધારે ઊંચી જગા દીકમાં આવતી નથી. ખુદીતરીયા નામની ઊંચામાં ઊંચી ટેકરી ખસો ફીટ ગણાયેછે, એ ટાપુનો કીનારો ઘણુંક રીને નીચો આવેલો છે અને તેની આસપાસ જંગલી જાડા અને ચોખા ઊગેલા દોરેછે. એ ટાપુમાં કાચુ લોહાનું ખનું મલી આવેછે, પણ કળઈ જે તેની પાસેના ટાપુમાંથી પુણ્ય મળે છે તે અહીંમાં ખીસકુલ દીકમાં આવતી નથી.

સર્વગાથાનની હવા ગરમ દેહવાયેછે, પણ એક સરખી રૂત તાંહાં રહેછે, અને તેમાં સેહજ શેરશર થાય છે. આખું વરસ હવા ધંધ અને સધીર હોય છે. ચીનના દરીઆમાં અને ખંભાળાના અખાતમાં તોશાન વધારી એ ટાપુનો દરોજો જરા ગરમ થાયેછે. વરસાત કાંઈ મોલમસર પુણ્ય આવતો નથી, પણ વારેપડીએ

અવાર નવાર રૂતમાંથી વરસાતનું જાણવું થાય છે તે થી હવા બધી મોસમમાં પુરા માલમ પડે છે અને સર વે વખતે લીલાંતરી દીક્ષમાં આવે છે.

ચીના લોકોએ શેઠરની આગળની જમીનનો મોઝે ભાગ ધૂળ તથા તરેહવાર જાતનો મેવો તથા તર કારી ઊગી નીકળવા લાયક બનાવીઓ છે. તાંહાં તેઓ મેવો, તરકારી, ચોખા, કાશી, તથા રૂ અને ઘણુંકરીને મરી ઊગાડે છે. ઘણુંકરીને ઊંચી ટેકડીઓ ઊપરજ જાણડપાંન થવું નથી, પણ તેઓની વચેની ખીનોની જમીન ઘણીવાર ફલવંત નીકળે છે. એ જગામાં માંગે સતીન, અનેનાસ, નારીઅલ, આરનજ, અને ફેરી ઘણીજ સારી થાય છે. યુરોપખંડની તરકારી એ જગામાં જાણજ ઊગી શકતી નથી. સુમાતરા અને જવાથી યુશકળ ચોખા લોકોના ખપને ખરના આવે છે.

ઈ. સ. ૧૮૧૯ માંજારે ઇંગ્લેન્ડ સરકારે એ યાપુ સવાધીનમાં લીધું, તે વખતે તાંહાંના રેહવાશીઓ ની ગણતરી ૧૫૦ માણસની કીધામાં આવી હતી. ઘણુંકરીને તેઓ માછીમાર અને હુડારા લોક હતા. એ ઓમાંથી ૩૦ ચીના અને ખાકીના મલાઈ લોક હતા. ૧૮૨૪ માં જારે વસતીની ગણતરી કરવામાં આવી, તારે ૧૦૬૮૩ અને ૧૮૫૨ માં એ વધીને ૫૯૦૪૩ થયાં હતાં.

સોંગાપોર યાપુનું એજ નામનું શેઠર એ યા પુના દક્ષીણ કીનારા બણી આવેલું છે. વેપારી લોકોએ પસચીમ તરફનું નાકું રોકીઊંઠે. તેની અને ઊગમ જુ દશાની વચે એક નદી આવી છે, જે એક લાકડાંના પુલથી જોડી નાખી છે. એ ઊગમજુ દીશ તરફ યુરો પીઅન લોકોના ઘર, સરકારી આશીયા, અને શેજની છાવની આવેલી છે. એજ તરફ એક ટેકડી ઊપર સર કારી ઘર અથવા ખંજલો આવેલો છે.

શેઠરના ઘરો ઈતરડી અને સુનાના બાંધેલાં છે, પણ શેઠરની ખાડેરના દુરના ઘરો લાકડાંના હોય છે, તેથી તેની ઊપર નક્ષીઆના છાપરાં રાખે છે. આ શે ઠરની પેદાશ, ખેરસાળ, મરી, કાશી અને જાયજળ અ ને એ વગેરે ખીજ ફેટલાક લનસે છે.

સોંગાપોરનાં ખંદરમાં કાંઈખી માળ ઊપર જગા ત નથી અને વાંહાંજુવાળાઓને કાંઈખી ખંદરની “શી” ભરવી પડતી નથી, તેથી ગાંગેગામુનો માળ તાંહાં રેહવા ઈથી આવે છે, અને તેના બદલામાં તાંહાંની રથાળ જ

મીન જે પેદા કરી આવે છે તે લેઈ જાય છે. એ શેઠર નો વેપાર, ચીન, જાવા, સીઆમ મનીલા, મુંબઈ, મ ધરાજ, કલકતા, સીલાંન અને આરખસતાન અને ઇંગ લંડ સાથે ચાલે છે.

માડમ ડી. મેનડીનન.

આ ફ્રેન્ચ સ્ત્રી જારે નાંની હતી તારે પેતા નાં સગાંઓ ઊપર જોજ થઈ પડવાનાં સખખથી તેને એક છુધા સકારન નામનાં પાદરી સાથે પરણવામાં આવી હતી. આ ઘણી સાથે તેણીએ ઘણાં વરસ સા રી રીતે કાહડીમાં હતાં; પણ ૧૬૬૦ માં આ છુધા નાં ગુજરી જવાથી તે પાછી કંગાલ હાલતમાં આવી પડી હતી.

આ સીનાં દોસતોએ આ વખતે ફ્રાંસના રા જા ચકીદમાં હુઈને તેની તરફથી અરજ કરી મોકલી અને તેમાં તેના છુધા વરને જે કાંઈ સરકારી ખેલે લ વાજમ મલતો હતો તે માંગેઓ હતો. આ અરજ ની કાંઈ દાદ નહી લાગાથી દંમપરદંમ ખીજ અરજ ઓ કરી રાજને મોકલવામાં આવી હતી ને એટલા સુ ધી કે રાજ દરરોજ તેની નવી નવી અરજો વાંચ તાં કંટાલી ગયો. પાછજથી કાંઈએક જોડે વાંધેની સીનો વજ લાગાથી રાજએ તેનાં વરને જે લવાજમ મલતો હતો તેમાં ફેટલો વધારો કરી આ સીને કં ગાલીઅતમાંથી મોકલી કીધી હતી; અને આટલું સુ ધી તેની દાદ નહી લીધી તે વીરે પેતાની દલગીરી જ લાવી હતી.

જોડુંએક પછે નાથલા યીયુક આફ મેનની ઊપર સીખવાની બાબદમાં તપાસ કરવાને રાજએ આ સી ને રાખી, અને તે વખતે તેણીએ રાજને એક પતર લખીઓ હતો તે જોઈ તે અતી મધન થઈ ગયો હતો. આ બાબદથી રાજની દરખાસમાં તેણીનું આગલ વ ધવું થયું હતું, અને પાછજથી તેણીની કમાલીઅત ત થા લાયકીથી તે ઘણી વધી હતી.

હુઈએ જોડુંકમાં મેનડીનન ખાતેની નાખીચી મીલકત ખરીદી તેણીને આપી હતી. અને તારખાદ જા હુરમાં તે નાખથી તે એલખાવા લાગી હતી. પાછજથી ખરી પવીતરાઈથી રાજનો પીઆર તેણીએ મેલવીઓ, અને ૧૬૮૫ માં આ સીને રાજ પરણીઓ હતો.

આ રાણીએ લુદને સમજાવીને રેંટસીરમાં તરણસો મોઢાં કુળની અને કલવાએલી સ્ત્રીઓને ધરમનું ગનેઆન આપવાને માટે એક વરગ સંધાયા વીચો હતો, બાંધું તે પોતે હમેશ જતી હતી.

લુદનાં મરણ પછે આ રાણીએ પોતાનો બધો વખત રેંટસીર ખાતે ધરમનાં ક્રમોમાં રોકીઓ હતો.

સમયસુચકતાનો વખાણવાળો દાખલો.

ભરે ભય અથવા આશંકા એકએક આપણા ઊપર આવી પડે તારે વગર ઘભરાટ કરવે મેઆન છેકાં રાખી તે ભય અથવા આશંકામાંથી આપણે મો કળા યદયે તેને સમયસુચકતા કહેછે; યાને આપણને બ રાખર સમે સુચના થઈ એવું કહેવાય.

આપણી જીંદગીના અધામમાં કંટલીકવાર ભય જરૂર આવી પડેછે તે વખતે આપણે ધીરજ બોઈ દઈ અધીરા થઈએછે અને ઘભરાટમાં આરો રસતો પકડી એ છીએ. એવી વખતે જ્યો ધીરજ રાખી સાવચેત રેહી ઊપાય સોધેછે તેવાને તરત કાંઈને કાંઈ સુચના થાયછે, અને ઘણીવાર તેથી આશંકા રૂખેછે. એવી રીતે ટળેલી આશંકાના દાખલા બેસુમાર આપણા દીકામાં આવેછે; પણ એવે સમે કંટલાંચિક સોફા એટલીતો અતીઅંત ધીરજ રાખેછે કે ને આપણને અચરતીમાં ના ખીઆ વગર રેહતી નથી. એવી ધીરજનો એક દાખ લો નીચે ટાંચીએ છીએ.

સારક કામેલશૈરકના બાપના વખતથી તેના ધરમાં એક વીસવાસુ કારભારી હતો. એ કારભારી તે ના બાપના મરણ પછે તેની સરવે મીલકત અને વજા શાનો આએપત અને બાડું જમા કરી લાવતો, અને તે નો પોતાના ઘણીને હુસાળ આપતો. હુસાળ કરતાં છેક સાંજ પડે તેથી ભાડાં તથા આએપતની મોટી રકમ પેસો સારક પોતાના ઘરમાંજ રાખતો અને બી ને દીવસે પેસા કારભારી હુસાળ બેંકમાં ભરતો.

આ રકમ બીજે દીવસે બેંકમાં ભરવા જતાં કે સ્લીકવાર કમતી થયેલી માલમ પડી; પણ હુસાળમાં ભુ બ પડેલી એવાં મેઆનથી પેસા સારક કાંઈ દરકાર કી લી નહી. આવી રીતે કિયુંએક સુધી ચાલીઆપાદ પેસા સારકની નજર થઈ કે દર વખત આ રકમો ઘટવાનો સો સમજ સોવો જોઇએ તે મારે તપાસવું. એક

વખત રાખેતા સુજળ હુસાળ ચોકસ કરી પોતાની આ એપત તથા બાડું પેટીમાં બંધ કીધું, અને બીજે દીવસે બેંકમાં ભરવાની પોતાના કારભારી સાથે ગોકવણ કીધી.

આ પેટી એક બંધીઆર ચોરકામાં તે રાખ તો હતો ને ચોરકો રાખેતા પરમાણે બંધ કરવાને એ ક સતરે ઘરની ચાકરડી ગઈ, અને બીજે દીને સવાર માં ઊઠી તે ચોરકો જાહવાનો હતો તેથી બતી ભુબ વી નાખી તાંહાંજ એક કીચ ઊપર સુઈ ગઈ.

ચોડીક રાત ગયા પછે ચોરકાનું બારણું ઊંઘા ડી કોઈનાં આપતાં પગલાં પેલીએ સાંભલીઆં. તરત તેણીએ ધારીયું કે ચોર હોય તેથી ઘાંટ વળકવાનો વીચાર કીધો; પણ એટલામાં બારણું ઊઘાડી કોઈ અંદર પેડું તેથી તે દંબ મારી ગઈ.

આ અંદર આવનાર ઘણી પેસો ઘરનો કારભારી હતો, અને તે સારી-સીતે જાણતો હતો કે તે ચોરકામાં કોઈ સુવું નહી હવું તેથી બેપરવા ચાલી જઈ પેલી પર્ણાની પેટી ઊંઘાડી અંદરથી કાંઈક કાઢીકી. એટલા વખતમાં પેલી ઘસીએ બીહની બીહની આંખો ઊંઘાડી નોઈ લીધું કે આ કરખીણે તે ઘરનો કારભારી જ હતો.

જેવો પેસો કારભારી પેટી બંધ કરી આ કરખીણ રીતે મેલવેલા પર્ણા સેઇ ચાલતી પકડેછે તેવી જ તેની નજર ઘસીનાં કપડાં ઊપર પડી અને તે ચોં કી ઊભો રહેયો.

ઘસીએ જોયું કે આશંકા નજીક આવીછે તેથી પોને ભર ઊંઘમાં હોય એવી રીતે ઊંઘાઈ રહી. તો ચે પેલાની ખાતરી થઈ નહી તેથી તરત ખીસાં માંડે થી ચલકતી છરી કાઢીડી-આગલ ગીઓ, અને તપાસવા માંઓછી કે જો જાગતી હોતો ઘભરાઇને ઊઠે.

આ વખતે ઘસીએ સમયસુચકતા વાપડીને ઊંઘાઈ હોય તેમ પડીજ રેહી. પેલાએ છરી છેક તેણીનાં ગલાં નજીક ધરી અને તેની ધાર ગલાંને લગાડી તોયે પેલી જેમની તેમ પડી રેહી, ને ઊપરથી પેલા ચોરની ખાતરી થઈ કે તેને આ પાપમાં ફસેલો પેલી એ દીકો નથી, તેથી તરત છરી બંધ કરી પોતાનાં ઘર જાણી ગયા. આ ઘર પણ સારક કામેલશૈરકનાંજ ચોકમાં હતું.

જેવો કારભારીએ રસતો લીધો તેવીજ પેલી ઘસી ઊઠી જઈ પોતાનાં ઘણીને ઊઘાડી ખરવે કીચત

કહી, અને છેવે તેનાં ગલાં ઊપર છરી ધરી હતી તે કે હતાં બેસુધ થઈ પડી.

પેલા કારક આ દારીને પોતાની ધરી આંણીને સોંપી કંટલાક ચાકરોને સાથે લઈ પેલા કારભારીનાં મ કાંન તરફ ગયો; પણ આ વાત તેનાં માંનવામાં હજુર સુધી આવતી નહી હતી.

એક ચાકર તરત પેલા કારભારીની ભીત ઊપ ર-થઈ એક ખારી ઊંઘાડી હતી તાંહાંથી જોયેછે તો તે પોતાનાં પાપનો ખોજ (પેલા પર્ણસા) ખાંનામાં ઝુકતો હતો. તરત તેણે અંદર જઈ તેને પકડીઓ અને ખાર છાં ઊંઘાડી સરવેને દાખલ કીધા.

કારકની ખાતરી થવાથી તેને તરત પોલીસને હ વાલે કીધો, અને બંદીખાનામાંજ પેલા કારભારીને જોગ વાઈ મલવાથી પોતાને હાથે છરી વતે આપઘાત કીધો.

પેલી ગંગ જરાવારે એકી દારી હુશીઆર થઈ પણ આ છરીની તેને એટલીતો અલત પેડી હતી કે તે દીવસથી તે બેથેઆંન થઈ ગઈ.

સેરને માથે સવાસેર—એક ગુલામની વાત.

અમેરીકાના વરણનીઆ.નામના શહેરમાં થો કાંક વરસની વાતપર મેથીઊ હોબસન નામે એક ગુ લામી હુખસીઓનો વેપારી રહેતો હતો. તે પોતે કા લી ચામડીનો હતો પણ તેણે સેમ નામનો સર્જેદ આ મડીનો એક હુખસી વેચાતો લીધો હતો. સેમ લખી વાં ચી બાણતો હતો અને ખીજ ગુલામો કરતાં તે વધારે હુશીઆર તથા ચંચલ હતો. સેમ ને ચોરી કરવાની તથા જુદું ખોલવાની તથા દારૂ પીવાની ઘણી ખરાબ ટેવ પડેલી હતી તેથી મેંથીઊ હોબસન તેને રોજ ખુખ પલાવ જમાડતો હતો. સેમ આ મારથી એટ લોનો કંચકીઓ કે તેણે પોતાના રોડપર પોતાનો ખા ર લેવાને મજબુત ઠેરાવ કીધો. સેમ સુધરીઓ એટ લે તેનો સેક તેને નીચુ આરલીઅનસમાં કંટલાક ગુલા મો સાથે વેચવા માટે લઈ આવીઓ. સેમને ખુખ લપકાદાર પોચાકમાં જેનો સેક શહેરમાં ફેરવતો હતો કે કાઈથી પુરૂશ એની ઊપર લોલાઈને એને મોટે દાગે ખરીદ કરે. સેમ રસ્તામાં ફરતો હતો તેવામાં તેને એક ગરહસથ મલીઓ, જેણે એક ગુલામ ખરીદવાને પોતાની ખીજોશ દેખાડી. સેમ પોલીઓ કે “સાહે

બ માહારી પાસે એક ગુલામ છે કે જે કદાચ તહમુને પસંદ પડશે.” ‘પેલા વેપારી પોલીઓ કે “તીઆરે તો સાહેબ તહમારી મોટી મેહરખાની, આજ કંટલાકે ક દાહણ થયા હું એક ગુલામને માટે ધુંધું છું, પણ મહ ને કોઈ મલી શકતો નથી. સેક એની નકી કીમત મહને મેહરખાની કરી કહેશે.”

સામ પોલીઓ “સાહેબ નકી તહમુને એના ૮૦૦ ડલર ઈઆને ૨૨૫૦ ફીપીઆ પડશે. માલ પરમાંણે તો સાહેબ મુલ છેજ નહી. તે હાથનો ચો ખો, ખોલનો ખરો, અને નજરનો પાક છે. આલસ તો તેનામાં છેજ નહી. તમારી તે દાહણી ખોરી શક થે, માથુ હારશે, તથા છુટ સાફ કરશે. હુંતો સાહેબ એ ના મોટામાથી ખોલ કાહણતાં ૧૫૦૦ ડલર ચોખા વતે, પણ અલાખીઆમાં એક ખામી મુલ્ય.”

પેલા વેપારી પોલીઓ “સાહેબ તેનામા શું ખો રહે.”

સેમ પોલીઓ “અરે સાહેબ ખોલતાંખી હસ હું આવેચ. તેના મનમા એવોજ વીચાર પેશી ગયલો છે કે તે સર્જેદ ચામડીનો માણસ છે અને તે ગોલામ નથી.” પેલા વેપારી પોલીઓ “એટલુંજ કે સેક. એ ની કાંઈ ફકર નહી. સાહેબ કહેવત છે કે માર આગલ છુલખી નાહાસે.”

સેમ પોલીઓ “હારે મેહરખાન તહમેનો ગુલા મોના વર્ષદજ છેઓ; તેની નાક હાથમાં લાવતાં સાહે બને વીલમ ફેટલો.” પેલા વેપારી ને લેણોજ લેલો હ તો તેણે સેમ સાહેબે જે કહ્યું હતું તે શયલું માનયું. તે પોલીઓ કે “કીકે સાહેબ આપણું સાદું ઘેડો, પણ તે ગુલામ કયાં છે.”

સેમ પોલીઓ “સાહેબ ખારામાં આપણું વાહણ છે. તીઆં માહારા ખીજ ગુલામો સાથે તે રહે લો છે પેલા વેપારી પોલીઓ “કાંઈ ચીંતા નહી મેહ રખાન. આ ૮૦૦ ડલર ગણી લેઓ અને એની પોંચ મહને લખી આપો.”

સેમે તરત પોંચ લખી આપી, સેમીઊએ લ હોપકીનસ એવી સહી કીધી, અને પેલા વેપારીને કહ્યું જે તહને વાંહાંણપર બાઓ અને કપતાંન સાહેબને માહારી સલામ કહેજો, અને પછતો જે મેથી ઊ હોબસન (સેમનો સેક) નામનો ગુલામ કયાંહ છે. પે લો વેપારી વાંહાંણપર ગયો અને કપતાનને પછીયું કે

મધીજી હોખસન નામનો ગુલામ કયાં છે. મધીજી હોખસન તુતકપર બેસી બોડી પીનો હતો તેની પાસે ખતાંને ચેલા વેપારીને ચેકલીઓ. ચેલા ભોલો વેપારી હોખસનને જોઈ બોલીઓ કે “પોરોઆ તાહરે નામ હોખસન કે ?”

હોખસન બોલીઓ કે “કેમ શું કામ છે, મીઝાજ માંને મીઝાજમાં જ બેસેલો ?”

ચેલા વેપારી બોલીઓ “ચોરોઆ ઠીક થયું તું મહુને ઘણાજ કામ લાગ્યો.”

હોખસન ચીરણને બોલીયો કે “કાકા તપાસીને બોલો. તહુને સુઝાછો ?”

ચેલા વેપારી બોલીયો કે “લે અમથી છુકર મા કર; ૯૦૦ ડલર આપી મેં તુંને તારા સેક સેમીગીએ લ ‘હોખસન’ પાસેથી વેચાતો લીધો છે. પેસાના પેસા આપીઆ ને વધી તું સાથે પતરાજી કરે છે. ઊંડે હવેતો હું તાહારો સેક થયો છું, સેમીગીએ સાહેબખો હમણા આપતા હશે.

હોખસનનો મીઝાજ એકદમ ગયો. ખુબ જો સાથે ને બોલીઓ કે “કાકા તહુમારી શુધ ખુધ કંકાણે છે કે નહી, શું તહુમારી આંખ નથી કે હું સરેદ ચામ ઠીનો માણસ છું ?”

ચેલા વેપારી બોલીઓ કે “ચમકા હરામખોર તાહારી જખાં; તાહારા માયામાનો શઘલો પવન એક દજન મપાયાથી હું તરત કાહાડી નાખશ. તાહારા સેકે લેવાન કહી તે ખરી છે કે હજી હોવા છતાં તું ગોરા આદમીમાં પેસવાનો દાવો કરે છે. સેમીગીએ સાહેબનો હાથ જો ઊપડને તો તાહારી સુધ કંકાણે કી એ ઘડાડેની આવી હોને, પણ તે ગરીબ સેકતુ રાજ ગયું અને હવે તું માહારો ગુલામ થયો છે.” હવામાં હોખસનને ચેલા વેપારીને એક જોરથી મુઠી મારી, અને ચેલા વેપારીએ જોરથી હોખસનનો તોટો પકડીયો. ચોક્કસ વચમાં પડી અને હોખસનને નંડાંસુધી તે મુનાઇટ સ્ટેશનને ગેરો આદમીએ એવું પુરવાર થાય તાંડાંસુધી નેઆધીએ બંદીખાને કદ કરવાનો હેક મે દીધા. સેમ એટલામાં એક વાંડાંજીમાં બેસી કાઈ તમન બંદર તરફ પડેલાં વાવી ગયો, અને નશામાં ખસતો ચેલાનો ગુલામ ખોલો, અને બંદીખાનુ બોલીયું, અને ચેલા વેપારીએ ચેલાના ૯૦૦ ડલર પ રોસ મુઠી.

દરીયામાં ટેલીગરાફ.

ઈસ્ટકસ્ટીક (વીજલીના) ટેલીગરાફની મદદથી એક દેશ માહુથી બીજા દેશમાં સંદેશો ચેકલવામાં આવે છે. વીજલી ચેલા કરવાને અને સંદેશો ચેકલવાને માટે તરણ ચીજ અગતની છે. ધાતુ અને તેજાબ ચાલોહાસુખની મદદથી વીજલી ચેલા થાય છે; સંદેશો લેઈ જવાને માટે ધાતુના તાર ગોઠવવામાં આવે છે અને સંદેશો વાંચવાને માટે કસ્ટોએક જાતના હથીયારો વાપડવામાં આવે છે.

જમીન ઊપર ખુશ મારીને તે ઊપર તાર ગોઠવવામાં આવે છે, પણ જારે જે દેશની વચે મોટો દરીઓ આવે છે તારે તાર ગોઠવવામાં ઘણી સંબાલ લેવી પડે છે. દરીયામાં તાર ગોઠવતાં ઘણી અડચણો નહે છે. કસ્ટોએક હજાર માઈલનો એકજ તાર દરીયામાં ગોઠવી જવો અને તાર તુટી નહે જાય, ચા ખરાબ નહી થઈ જાય એવો ખનાવવો કાંઈ સહેલ કાંમ નથી.

ઈ. સ. ૧૮૫૮ માં પેટ્રોલવેહીકાં ઇંગ્લંડ અને અમેરિકાખંડ વચે તાર મુકવામાં આવીયો હતો; તે એટલોતો ખામી ભરેલો હતો કે વારેવડીયે તુટી જતો હતો, અને કોહોને ચવાઈ જતો હતો. ગયાં બે વરસ થયાં એટલે ઈ. સ. ૧૮૬૫ માં ફરીથી નવો તાર ગોઠવવામાં આવ્યો હતો. તે પેટ્રોલ કરતાં ખનાવવામાં ઘણી રીતે સરસ હતો.

દરીયામાં ગોઠવવાને માટે તાર ખનાવવામાં તરણ ચીજ ધેવાનમાં રાખવી જોઈયે છે. પેટ્રોલ દરીયાનું તક્ષીયું કેવી તરેહનું છે, સખાઃ ઇંચા ઊંચું નીચું છે. ખીજું દરીયાનું પાણી તાર ઊપર શું ખરાબ અસર કરે છે, અને તરોજી દરીયાના નાનવરોથી શું તુકસાની થાય છે. એ બાબદ ઊપર ચોક્કસ વીસતારોને જણાવવાની જરૂર છે.

પેટ્રોલ; જો દરીયાનું તક્ષીયું એક ગમથી ઘણું જ ઊંડું હોય અને આગલ જતાં મોહારો પાહાડ ઊંડો આવેયો હોય તો તાર વધારે ખયે છે. ઇંગ્લંડ અને અમેરિકા વચે, નજીક ૨૦૦૦ માઈલની વેગ લાઈમાં, ૬૮૦ માઈલ લાંબો તાર વધારે ખયેયો હતો, માત્ર દરીયાના તક્ષીયાની ઊંચાઈ નીચાઈથી તાર વધારે ખયે નથી, પણ વાંડાંજી આડું તીવું જમાથી તાર પણ આરો તીવું મુકાયે છે અને તેથી વધારે ખયે છે. તાર ગોઠવવામાં ઊંચાઈ નીચાઈ નહે; એટલું

જ નહીં પણ દરીયાનું તક્ષીયું ઘણું જ ઊંડું હોવાથી તારના વજનને લીધે ખીલ અડચણ પડે છે. ઈંગ્લેન્ડ અને અમેરીકા વચેના આટલાનટીક માહાસાગર કેટલીએક જગા ઊપર નજદીક હકી માર્દલ ઊંડે છે. હવે તારને એટલો જોરેમંદ બનાવેલો છે કે તે દર માઈલે ૭૫૫ ટનનું જોર વગર તુરંતે ખરી શકે; અને તારનું વજન પાંજીમાં દર માઈલે ચારે ૧૪ હંડરવે ટ થાય છે, તારે ઘણામાં ઘણું જોર બે ટનનું થાય છે તે સોલેલથી ખરી શકે છે.

વધી એ સીવાએ ખીલ અડચણ પડે છે. ઘણી વેલા તાર કામ કરી શકતો નથી. તેનું કારણ એમ માલમ પડીયું છે કે જમીન માંડે લોહાનું બકનું જોર ચાલે છે, અને જોરે તે જોર વધે છે તારે તે તારમાં ૫ રી વધીને વીજલીનું જોર તોડે છે. હાલ સુધી એવો ઊપાય માલમ પડીયો નથી કે લોહાનું બકનું જોર તારમાં જનું અટકવાઈ શકાય. કાચ, ગટાપરચા અને એવી જ ખીલ થીજેનું પર વીજલીને ખાહેરથી આવતાં અટકાવે છે, પણ એ થીજે લોહાનું બકના જોરને તોડી શકતાં નથી. ગયા વરસના સપ્ટેમ્બર મહીનામાં લંડન શહેરમાં તોશાંણ થયું હતું, અને તરણ દીવસ લખી તારમાં સંદેશ ચીક્ષતા અટકી પડીયા હતા, એ તોશાંણમાં લોહાનું બકનું જોર વધુ હતું.

દરીયામાં તાર ઝેંકવતા ખીલ અડચણ એ પડે છે કે ખાડું પાણી તારને ખીગાડે છે. એનો અટકાવ કરવાને માટે તરંખાના તારની આસપાસ લોહાંડાના તાર વીટાલેલા છે, પણ લોહાંડાનાં તારથી કાંઈ પણ અડચણ તલતી નથી એટલા માટે તેની ઊપર જતનનું એક પર આવે છે અથવા ને ઊપર કાંચરમાં ખોલેલો કાંચે વીટાલે છે.

પણ એ સીવાએ ખીલ અડચણ એ છે કે દરીયાની તક્ષીયે પાંજીનાં મોજ ચાલો જાય છે અને તેથી તાર ખડક સાથે અડકાઈને ઘસાઈ જાય છે.

વધી તાર ઊપર પાંજી એખડું જ અસર કરતું નથી. દરીયામાં કાંઈ લખેખંદ જનવરે તારની ઊપર વધતી પડે છે, અને કાકને કરડીને તાર ઊંધાકા પાડે છે, અને પછી પાંજી તે ઊપર જલદીથી અસર કરે છે. વધી જાંડાથી તાર જુલેલો હોય છે તાંહાં કાંઈ લખેખંદ કાલુ અને ખીજાં જાંડાનાં જનવરે વધે છે, અને તેનું જોર એટલું તો થાય છે કે તાર ખમીસ

કતો નથી અને વારેઘડીએ તુડી જાય છે. કેટલાં જાં નવરો એવાં આવે છે કે ગમે તેવી કાલુ થીજ હોય છે તેમાં ભાક પાડે છે, તારે તેવાનાં દંખ આગલ તાર નો થું મુઠાડે છે ?

વખી તારના છેલ્લે મોકવવાને માટે કેવી જાત નો કીનારો પસંદ કરવો જોઈયે તે અગત્યનું છે. જે જમીન આગલ ખાડી અથવા ઊપસાગરનો કીનારો આવેલો હોય તે જગા પસંદ કરવા લાયક છે; કારેકે તાંહાં પાંજીનું જોર ઘણું હોતું નહીં અને તાંહાંનાં પાંજી પણ કોઈ વખતે ઊંડાં હોય છે; પણ એવી જગા ઊપર વાહણ લંગરવામાં આવે છે અને તારના દોર હાં સાથે લેરવાઈને નુકસાની કરે છે, તેટલા માટે એવું ખંદર પસંદ કરવું, કે જાંહાં વેપાર થોડો હોય અને તાંહાં વાહણ આવવાનું કારણ નહીં પડે. દરીયામાં ગયેલી કીંથી ટોંકવાલી જમીન પસંદ કરવી નહીં. જો કે કીનારેથી જરા દુર પાંજી ઘણા ઊંડાં હોય છે અને વાહણ લંગરવાની ધાસતી પણ રહેતી નથી તોય પણ એવી જગા પસંદ કરવા લાયક નથી, કારેકે તાંહાં મોજાનું જોર ઘણું હોય છે અને તેથી ખચીતથી તારને વારેઘડીએ નુકસાની કરેલા વગર રહેજ નહીં.

આપરલાંડની દક્ષીણ તરફ વાલેનસીયા નામ નુ રાષ્ટ્ર આવેલું છે, તેની પચ્ચીમ ખાજુએ શઈલ હોમે રમ નામનો ઊપસાગર છે, તાંહાં હાલના તારનો એક છેડો આવેલો છે. ખીજો છેડો અમેરીકામાં નીયુજાકોનક લાંનકના કીનારા આગલ તરીનીડી નામનો ઊપસાગર આવેલો છે, તાંહાં મુકવામાં આવેલો છે. નજદીક ૧૧૫૦ માઈલ પસાર થયા પછી દરીયા વધારે ઊંચે માલમ પડીયા હોતો.

હાલના તારની બનાવટ આગલના કરતાં કેટલોએક રીતે જુદી છે. ખેડિમાં તરંખાના ચાત તાર મુકેલા હતા, પણ હાલનો તાર નજદીક તરણથણે વજનમાં ભારી છે. એક માઈલનો તાર ૩૦૦ રતલ વજનમાં થાય છે. આગલા તારને ગટાપરચાના તરણ પરમાં વીટાલેલો હતો, અને દર માઈલે વજનમાં ૨૬૧ રતલ હતો. હાલનાં તારમાં ચાર પર છે અને વજનમાં ૪૦૦ રતલ છે. એ ચલકાનો વેપાસ નજદીક અરધી ઈંચ થાય છે. એ તારના જપાને સલામત રાખવાને માટે આગલ તેને કાચરમાં ખોરેલા કાકાએ વીટાલીને તેની ઊપર અધાર લોહાંડાના

સીઓએ ભણવા વિશે.

અન્યત્ર બાહ્ય લાલિષ.—રોહિતા.

સીઓ ભણે ને ભાવથી, કહું કહ્યટક સૌ જાય;
 યોધ વધ સૌ બાળકો, હુસ્માર હરમે યાય.
 ધરે યુગ સૌ સરસ્વતી, જ્ઞાન વંત કલ્યાય;
 ને ભણી શ્રી પુરિ બને, ન કોઈયિ હેતરાય.
 કે જુલ ભખાડા વેશની, મૌને નહી તે વાત;
 ઇશિક ઠાક અને આટથી, વળી રહે દુર તે સાત.
 નામ ન લે કંઠાસનું, ધારે ધણીનું કુખ;
 રહે સંસારી વાતમાં, રોન દિન હસતે પ્રખ.
 વાંચિ સીઓએ બોધથી, થાલે સદ્યુષ્ણિ નાર;
 ચેતવણી કાન છે વખ્યા, રોન શબ્દો આ દાર.

લાંઠ દાર.

ઈશ્વર પ્રાર્થના.

ભુનંગી હંદ.

પ્રપુલ ભભરી શું ગાઈએ વખાણો;
 તખોતો સહિમાં અધીકે પ્રમાણો;
 નથી સુખમાં જ્ઞાન ભુધિ અધીકે,
 ગીતો દુન સ્વિસ્તર ગાવા અનેકે; ૧
 બહુ સાધું સતો દ્વિપુરો દરેકે,
 સહુ ગાઈ યાકયા પંદોતો વરેકે;
 કરી કાગળો લે પુત્રી ને ભરીને,
 કરો સ્વાધ ભેગી સંપ્રદ ભરીને; ૨
 કરો લેખણી કાળી કાપિ દરેકે,
 નહી થાએ સંપૂર્ણ સ્વતી અદોકે,
 પુખ્તવંત હશે ખરો ધ્યય તેને,
 ભને ભાઈ ભાને સહજે કરીને; ૩
 મને નેથી પાપો તની પ્રિતિ સારી,
 પડીને ભને શ્રમ આનંદકારી;
 ખરુ સુખતો છે નહી તેન ભાઈ,
 કરી બંદગી જાણું સ્વર્ગ નિમાઈ; ૪

લાંઠ દાર.

સૂક—ડીસેમ્બર માસનાં રજુને કુરસતનાં તરીનાં ઉ
 ખીઆનામાં "મારા નામના પેહલા અને બીજા અક્ષરથી
 મારા પીતરાઈનું નામ બનેછે," તેને રૂંધાંલે મારા નામનાં
 પેહલા અને તરીજા અક્ષરથી, કરી વાંચવું.

પોં હુંં ચ.

નંપારા જવનર સર બારણ તથા લેડી અને નીચ રીઅ
 નવા જવનરના કિનારીએ સુધાંને એક નાર "શરેમસાર"
 હોમરક લોનડની અને વાલનની તારથી હોને લેઝ ખીંચી
 તેની ફોલિય માન સારે કમળ રાઈએ છપ્પે આ રખી
 નવાપાર જવનર તથા લેડી રીઅરને દેખાવે એકસાંત્ર આ
 હુન અપીએડે કે એકાએક એક શરમી આ નેડાંને રીફ હો
 તેમને આ રખી નોનનેકર તરત બાળન પડી આવે.

આ નંપુના જીવથી હોમા ખાતરીથી કરી થકીએ છપ્પે કે
 આ રખી પારનાર છંડરને પોતાના હોનરની ધણીન અછી ખા
 હીની કરાવે.

નંનદરોસની ચોપાંતીઆના નરણ આંક હોને ખમીઆઉ.
 આ ચોપાંતીજી રૂ ખીને નીકળે અને એનો લખનાર વધક
 ખાતાની કેમવણી લેઈ પસાર થકીએ એક પારથી ગણાયુર.

તંનદરોસની જલવવાને માટે પ્રદરતના કાપદા બરાબર સખ
 નવાની સરવેને અગ્રતે પણ માંડા ભાએજ આપણું દેખીએ
 માં એ બાળબની એકસાંત્ર થીડો માહીતીઉ કે નેથી વારખવાર
 નલથી બાળવખાની કાંડરોને રૂંદરત આપીએ અને અણવાર એ
 વી સાધારણ સખન નહી કરાવવાથી જામ કાર કુપો પોતાની જીવર
 લાવી પેલેઉ. એવી બાળબની સાધારણ સખનજ અને ખીંટ કે
 રચેક માણસને જલવા નોજ વધક શાસનરની અને તંનદરોસ
 તીને લગની બાળદો આ ચોપાંતીઆમાં લખાવી માંડીએ કે જા
 ખરો સરવે ખરો તેમજ આરતો અને જીવરના જુવાનોને જલ
 વાની ધણીન અગ્રતે.

આ ચોપાંતીઆનો બોહોસો રવાલો થાય અને આપણ
 દેખીએમાં આવી સાધારણ સખનજની ખોડ અને ખાંચીઉ તે ન
 લાંચી પ્રુએ એકલા માટે આ ચોપાંતીઆનો ધણીન જુન કી
 ખન રાખીઉ, અને આ લખનાર એક રોડકાની કોંસલ વગર પે
 જની એક અગ્રતની બાળદા કુવા જલવવાને માંથી લીધીઉ તે
 માટે હોને તેને પરખ નરથી એકસાંત્ર ખાંચીએ છપ્પે અને આ
 સુખ કોખ માણ રાખી દેખીએને શરમી કરેએ જાએ એવી હ
 યો આરજી રાખીએ છપ્પે.

પેકા આંકમાં આ ચોપાંતીઆની અગ્રત તથા તંનદરોસ
 ની કેમ જલવવી તે જીવર કેટલું લખવામાં આવીએ. વળી
 એન આંકમાં પ્રુવખમાં માણ રોજ—તાપ, કસેલું, અને બચીક
 ઠર એ બાળદો. વાચીઆથી કેટલોક વાંચાણો બાળખ ૧૩૦ નેથી
 દેખીએને માટે માત્ર અલગ લાઉ.

બીજા આંકમાં પ્રુવખ રોહરની અખિલવા, ખાણુને ખીખ
 ન, અને લગન, એ બાળદો ધણીન રસીથી તેમજ જીવરોની રી
 તે રખી. એ વગરે ખીંટ બાળદો, પણ જલવા નોજ રીયેઉ.
 આ બધી બાળખમાં લગનની બાળદ જીવર હોમા રૂપારા દેખીએને
 ધિઆન આપવા કરીએ છપ્પે અને આથા રાખીએક કે તે વ
 અથ બાદ તેવો પોતાના આજના વીચારે રરવે.

નરોસની અલોઆસને પાંચવો આંક કુપાની રાકે
 ખમીએ. એ આંકમાં અગ્રતોલાનની બાળદ કેટલોક નવી બા
 ખરો જીવર અલગવું નાખે.

રશીસને જનાવેલી પ્રખમ બધીની નવારીખની બાળદ વાં
 ચીઆથી દેખીએને કાંખની એકાએક આવશે કે અગ્રતની જનાં
 નામાં સધું કુપી જપ્પે તેને પ્રુરોપીઅન વીરીઆરધીએ. નવારી
 પવરોને ખાંજ પણ તે વધે એક માલખી જલ્યાએલો નહી
 તે છતાં તે કુપી જપ્પાને વીરીઆ જપ્પથી તેરવી કાઢાઉએ અને
 આપણી નનર સોને અખિલખ તે વખતની પ્રખાત ધરે. આ બા
 ખદ ખરેન વાંચવા નોજાઉ.

દેરી મીતર નાંખનાં ચોપાંતીઆનો એક આંક તેના જતા
 વગર તરકથી હોને ખમીએ. એ ચોપાંતીજી રૂ ખીને ની
 કળેય અને તેની કોખ ધણીન હલકી રાખવામાં આવી.

આ ચોપાંતીઆમાં "નરોસની ખમીઅન તથા રીપેસન
 રી" વીએ એક બાળદ આવીઉ તે જીવરથી બાળખ ૧૩૦ કે આ
 લખનારને એકસાંત્ર ખીંટની ખમીઅન જીવર. નોજ આ ચોપાં
 નીકી થરખ સખથી બાળખમાં નહી તેપણ ખીંટ બાળખમાં દેખી
 એને જીવરોની કલ ૧૪૦ કુપી હોમા આથા રાખીએ છપ્પે.

સ્રી યોધ

પુસ્તક ૧૧ મું.

ફેબ્રુઆરી ૧૮૬૭

આંક ૨ નો.

પતીવરતા બાયડીનો વેહમી ભરતાર.

ભાગ ૪ થો.

પ્રકરણ ૧* હું.

જીવાનીનો ભોસરો—કાહાપણની સલાહ.

પાદશાહ હાતમે પોતાના મેથા નરીમાનને ને સખ ત કપડો આપેઆ હતા તેથી તે શાહબદો થણો બેબેન થઈ ગયો. પોતાની મોહોરદાર નવાનબાનુને પાહાઈશહે ને કીકારની નનરથી નેઈ' તે ઉપરથી'શાહબદા નરીમાનનાં દીલમાં કશેધનો આતસ વસવા લાગો. નવાનબાનુ' ને આપણું' શુધી ચુપ હતીને હીંમતથી બોલી કે "પાહાદશાહ હાતમની હું' થણી દરકાર કરતી નથી. હું' તેહેને કહેવાને તઈપાર હતી કે ને મુરખ તેહેના નાદર મેહેલને મક મકીટ કરેછે, તેમ મુરખ માહારી ગરીબ ખુપડીપર તેના સુંદર કીરણો ફેંકેછે. માહારા છગરના હાર નરીમાન આ ગરીબ ખુપડીમાંથી તાહારાં પગલાં પાછાં ફેરવ નહીંતર તાહારા આપનો કોપ તાહારી ઉપર ઉતરશે. તાહારી પોતાની હાલતપર માહારા દીલદાર હું' નેગાહ કર. ને સપનામાં તું' મેહને ગરકાવ કીધી હતી તે સપનું' હવે વહી ગયુંછે અને તાહારા આપની નારાહ છતાં દીલાવર દેશની રાણી થવી તે કરતાં શુખ અને આરામમાં માહારાં મેંમાં બકરાંની રાણી થવા હું' વધારે મેહેતર ગયું'છું; રોડ નરીમાન તાહારા મેહેલ તરફ રોડ. માહારાં આંધુની નદી આ પડોશ ના મેદાનમાં રોડે તોપપણ તાહારી મોહોબતની ઈયાદ નરીમાન માહારા દીલમાંથી નાહુદ થનાર નથી."

પણ નરીમાન કાંઈ હીમકારો ન હતો કે પોતાની ખરી મોહોબત એક ખુબશૂરત કાબેલ તથા દાનાવ સ્રી સાથે આંધેલી પોતાના આપની થકીથી છોટી દે. તેના આપની રોલત તથા તેના રાનપાટનો વારેશ તે હતો, પણ તેની દરકાર કાબે પોતાની મોહોબત આગલ પોતાના આપનું કાંઈ પણ સાલવા.રેવાને તે ખુશો ન હતો.

જનબખશ ને પાહાદશાહની પછાવે રહ્યો હતો તેની ખતરી યદ કે નરીમાનને નવાનબાનુથી જુદી પાડવી એ આવલના ઝાડપરથી આંખા તોડયા સરખુંછે. ભર દરીઆ એલંગી આંખેલી એક કીસતી નદી કાંઠે રૂપે તેહેવો હાલ આ મોડાનો નેઈ ભલા જનબખશના દીલમાં રહે મદીલી આવવા લાગી. નરીમાનની મોહોબતમાં ખલ લ કરવી એ જનબખશને મલલીનો મોહો ચુંધવા શરીયું' લાગું. છુટા જનબખશે નરીમાનનો હાથપ કડીને કહ્યું કે "મેથા હીંમત ધર. તાહારા આપનાં સવ આવથી તું' સારીમેકે વાકેફ અને હાલ તેહેની સાથે તક રસ કરવી એ પવન સાથે લડયા બરાબરછે, તેથી હાલ બાહાદશાહ આગલ જવાનું' તું' મોકુફ રાખ."

નરીમાન—પીયાર જનબખશ એવોજ માહારો વીયારછે કે દીલાવરને છેલલી સલામ કરવા હું' પાડું'છું. માહારા કહર પીતાના પંજામાંથી છટકવું' હું' સાંપની ફેણથી છટકયા બરાબર ગયું'છું. માહારાસાગર ને પોતાનો છુગે ખજાનો માહારા પગ તરે મેલે; આખી પુરથવી ને પોતાનાં પદારખાનાનો દરવીખ મહને નવાનિશ કરે તોથી જનબખશ હું' માહારો કોલ પાછો ફેરવનાર નથી. મેહેલ અને મદીરે આરામ કરી મોહોબતની અગનીમાં સારાં હાડને પલવાવવું' તે કરતાં સનેઆસીની ખુપડીમાં ધાસપર બીછાનું' કરી નવાનની મોહોબત ભોગવવી હું' કરોડયણું' સર સં ગયું'છું. ન્યારે માહારા પોતાની નનર આગલથી હું' શુખ થવશ તીઆરે પયારા જનબખશ તાહારી ઉતમ સલાહ તેને આપને. હું' અને માહારાં નસીમ સાથે છયે, એક જાહાન હાલ તઈપારછે ને પર સવાર થઈ હુમે નલદી આ દેશથી રખશત લઈયું. ક્યાં હુમે જવા પારીએ છઈ એ તે જાણવાની તું'ને અગત નથી."

જનબખશે વીયાર કીધો કે આન ફેરલાં વરસ થયાં હું' શુલસતાનથી તરીપારછું' તેથી પાછું' માહારાં' વતન નેવાને અને માહારા આગલા થણી પાદશાહ નિરાવરને મલવાને બીટ વધારે શારી ટક મલતોર નથી, તેથી ને કાંઈ પણ કરીને નરીમાન તથા નવાનબાનુ'ને હું' શુલસતાન રોડેર મોકલું'તો એઓની પુકે મહને જવાને બની આવે, તથા માહારી તથા એઓની મેહુની જતલજ સમવાઈ શકાએ. એવા વીયારથી તે બોલયો કે "મેથા નરીમાન હું' તાહારા પીતાનો મોહોરો રોસતછું; તાહારાં કાંઈ પણ રીતે સારાં' થાય

એમાં હું મળનહું અને તેથી કરી મન સરખા એક કરા
યલા યુદ્ધાની શીખાજી તથા સલાહપર જે હું અનલ કરે
તો હુંને અપરમપાર કાપરી તથા લાલ મલેયે હું હુંને
એવી નગાએ મોકલું કે નપાંહ હુંને તાહારી આજરૂ પ
રમાંજી માન તથા આદરભાવ મલેયે, અને નપાંહ તાહારી
મોહારદાર સાથે હું વગર હરકતે નેકા કરી શકયે.

નરીમાન—હું હું જાનબખશ એમ શું બની શકે? ખ
રેખર એતા એક મોજને કહેવાય.

જાનબખશ—હું કેઈ નગાએ નવા પારેડે?

નરીમાન—હજુર શુધી મેં સુતજમ વીધાર કીધે ન
થી પણ સરવે સ્ત્રીન કીસમત પર રાખેલાં છે.

જાનબખશ—તીયારે થીયાન ધરીને સાંભલ, જે હું
આ દેશમાંથી નવાન પારેડો હોયતો શુલસતાન દેશ નવા
ની હું હુંને મનસુત ભસાન કરૂં છું. નેરાવર બાહાદ
શાહ તાહારી બનતી મદારત કરશે અને તાહારા બાપને જે
અપમાન આપયું તેને માટે તાહારી પાસે દરશુબરી માંગયે.
નરીમાન—પણ હું નેરાવર પાસે શા બાહાનાથી
ગાંઠે?

જાનબખશ—એમ કહેને કે તાહારા બાપ હાતમે
મળને હુંને દીવાયો દેવા કહેશેડાં છે.

નરીમાન—પણ યુદ્ધા જાનબખશ પાહાદશાહ હાતમના
મેડા સરખો ઠાઠ રાખવાને હુમારી પાસે કાંઈપણ નગદ નથી.

જાનબખશ—દરનાં; મેડા શુલસતાનની શલ્લી આ
હારી જાગેર તાહારેન માટે છે.

જાનબખશની આવી ખતતા ભરેલી ચાલથી શાહજા
દા નરીમાનને ધક્કેન હરખ પેદા થયો. તેણે યુદ્ધા જાનબખ
શની દરેક સલાહ પરમાણે ચાલવાને મનસુત કરાવ કીધો.
જાનબખશના કહણથી તેણે પોતાનો પેશાક ઉતારી એક
ખરવારનો પેશાક લીધો, અને યુદ્ધા જાનબખશના આશી
વાદ લઈ નરીમાન અને નવાજબખા હસતે મોહાંડે દીવાય
ર દેશ છોડી શુલસતાન તરફ નવાને વાહાણમાં સવાર થઈ
હંકારી ગયાં.

પ્રકરણ ૧ જું.

કરતુક તેવાં પરીણામ—મોહાંડતનું સંકટ.

“કર તેવું ને” તે પરમાણે બાહાદશાહ નેરાવર પે
તાનાં કરતુકોનાં પરીણામ ચાખતો હતો. પોતાની રાણી
શુલમોહાર તથા પોતાના મેડા સોહરામના મોહાંડતને માટે
નેરાવર હરદમ રૂદન કરતો હતો. જે નીરદોશ બાલકને
તેણે રૂસતમ મોહાંડે હાર કરાવવા મોકલીઈ હતું તેનો ગમ
પણ પાહાદશાહ નેરાવર પોતાના દીલથી ભુગીત ન હતો.
મેહરબાનું હરદમ પાહાદશાહની બેઠ લેતી હતી અને એ
ભવી ઉમરાવતની પોતાની ચકતી યુનબ મીડા ચમરોથી પા
થ્યાહતા થાહ રૂખવતી હતી. નેરાવર મેલીયે કે “એક ક
મનખાત, કમનખાત, ખશોન હું કમનખાત શુલમોહાર તા
હારી શેરમાંથી એક ધમક પલ્લ ભાવ અને દુખીઆરા તાહારા
શ બાપારના છવને નીરાધીના અંધગારમાંથી તેરવી છા
હાંડ. નવારે તાહારી નેડીના વીધાર કરી તાહારા છવને

સંતોકમ, તીયારે તાહારા કરતુકોની ધ્યાદ બાહારાં દીલને
તીનીની માફક વીધેય. ધનમાલ, સુખમાલ, સાહેબી કરતો
તાહારી શુલમોહાર, શુલવાલા સમ કુલતી કાં ધેરમાં આન
સુતી? નીરદોશ તનના બાલક મે, શુલાબની ખીલતી મોહાર
જલમી હાથે કીધાં નળે, માતા બાલકનો એકન ધેર.

મેહરબાનું—નામવર પાદશાહ શુલમોહાર સંરખી
રાણી સારી પડયવી ને હું ધુનેતા હુંને મલનાર નથી. તેરાણી
ને તાવર અદેખાહને લીધે હુંએ હાર કીધી છે.

નેરાવર—મેં હાર કીધી! અરે મેહરબાનું કરીધી
એ શબ્દ બોલતી ના.

નોદર (એક ઉમરાવ)—બાનું નહીં નહીં તાહારા
મોહાંમાંથી બીજ વચનો નીકલતે તો પાદશાહને એથે
બેદ થતો અટકતે.

મેહરબાનું—તહારો શું એવો વીધાર છે બાહાદ
શાહ બીજ રાણી કરે?

નોદર—જે એમ નહીં થાયતો રાનને મોહાંડી છા
હી મોહાંડે

મેહરબાનું—શુલમોહાર સરખી રાણી કરીધી મલના
ર નથી. અને બીજું દેવાના હાકમની સામે આપલથી
યવાઈ શકાય નહીં, કારણ કે નપાંહ શુરી પાહાદશાહની બે
વાઈ ગમેશે મેરી પાણી નહીં મરે તીયાંશુરી પાદશાહ જે
સાવરને તીયાં કરનંદની વરધી ધનાર નથી એવી અગમ્ય
તી એધારોને મોહાંડેથી અગાઉ થઈ ચુકી છે, અને પાહાદ
શાહની બેરી પાણી આવી મરે અને તાહારો ધણી રૂસતમ
પોતાની ધેરામાંથી પાછો દેખાવ દીએ એ માનવું અકલથી
સરીઆન ઉતરું છે.

નેરાવર—મેહરબાનું હું કસમ ખાઈ છું કે તાહારા
હાકમ વગર કરી હું કાંઈ સાથ નેકા કરનાર નથી.

એટલામાં પાહાદશાહ નેરાવરને ખબર મળી કે રીલા
વર દેશનો શાહજાદો નરીમાન અને તેની નામવર બાનું
નવાન તેને મલવા માટે મેહેલ લખી આવેલે. પાહાદશાહ
તેએને મલવાને બાહાર નીકડેએ અને આ નીચે ઠાં
કેલી તેઓ વચે મોડતેગો થઈ.

નેરાવર—બાવ મેડા નરીમાન આવ. હું હુંને ને
પાધી તાહારી છતીમાં હરખ સમાનો નથી. તાહારા અને
તાહારા પીતાનાં મેહેરાના હું કંચો કરક નેતો નથી અને
આન મહારે તાંદાં પાદશાહ હાતમ પેતે આવવો હોય એ
હું હું ગણુકું. મેરી હું પણ હીઆં આવી તેથી હું તા
રો મેરો આભારી થયો છું. અરે એ ઈશવર તાહારી પ
ણ મેરી ને હોત તો આન તાહારા શરખી દેખાત. ઈશવ
રનો કોપ તાહારી ઉપર ઉતરેય અને ભરગસને દાહાડે હાં
તમ સરખા પાહાદશાહની મેં રાસતી ખાઈ.

નરીમાન—બાહાદશાહ નેરાવર હું તાહારા પીતા
હાતમનાં હાકમથી શુલસતાન આવેશું, અને મળને કે
હેવા કરનાવયું છે કે હજુર શુધી શુલસતાનનાં બાહાદશાહ
અને દીવાવરનાં બાદશાહ બાખેમો છે. જે રાસતી તાહારા
પીતાએ તહમે નામવર સાથે નાનપણથી રાખી હતી તે હ
છ કાએમ છે અને કુલ પડયવીનું લકર સાચું કરે તોય
પણ રીલાવર શુલસતાન સંગાયે વેર આંધનાર નથી.

જોશવર—એ નેક પીતાનાં નેક પુત્ર ! તાહારા ભોલો ગમે એવા મધુર પણ મહને જરૂર સરોખા લાગે છે. તાહારા પીતા સામે જે મેં નાહકે વેર વસાવ્યું હતું તે માટે હું દીગ્ધાત્મની પશચાતાપ કરું છું, અને માહારી બધી માટે મહને નેક બદલો મહે તે માટે હું ઘણો પયોમાન થાઉં છું.

નોદર—(તારત આવે છે) પાદશાહ સલામત દીવાવર નો નામવર સરદાર હાતમ હમણાં યુવાકાતને માટે આવે છે, અને મહને કુશાવધુ છે કે શાહજાદો નરીમાન જે શુ પચુય દીવાવરથી એક ભરવાડની બેટી સાથે નીકળી આવ્યો છે તેને નાહાસવાની તક આપવી નહીં.

જોશવર—હાતમ કયાં છે ? બોલ.

નોદર—હમણાં માહારી પુકે આવે છે. જનમખશ પણ સાથે છે. વાટમાં આ બાનું (નવાન) નો પીતા અને બાઈ પાદશાહ હાતમને ભેટ્યા કે જેઓને સુધીએ મહ ડાવવાને પાદશાહ ધમકી આપી છે.

નવાનબાનું—અરે માહારા ગરીબડા બાપ તાહારા શા હાલ થયે. દીલદાર નરીમાન ઈશવર આપણુ નેકામાં રાજ નથી.

નરીમાન—જનમખશ તાહારો દોનખમાં કાર થયે. તુમે હમારું સતયાનાથ વાલયું છે.

જોશવર—મેશા નરીમાન શું નવાન રાજની દીકરી છે ? નરીમાન—હા હા જ્યારે માહારી સાથે એ પરણી ચ ત્યારે એ રાજાનીજ બેટી છે.

જોશવર—મેશા હું ઘણાં દીવગીર છું કે તુંને તાહારા બાપ સાથે અનન્યાવ થયો છે. જરી તાહારી મામુક પુખ્તરતા છે તેવી ને ઉતમ તોખમની હાતો આટલી બધી પીડા તુંને વલગત નહીં.

નરીમાન—નામવર પાદશાહ, ગમે એવો હમારી પર ગમ્ય પડે તોયપણ હમારી મોહાબત એક તણખાં બાર પણ કમતર થનાર નથી. હે યુગી ખાવંદ એક તહમારી પાસ માહારી અરજ છે અને તે હું ઘણી કાકલુદીથી તહમારી આગલ જાણું છું, તે એકે માહારા પીતાને તહમે સ હમજાવવા માથે લેમ્યા અને માહારી પુર ખાતરી છે કે માહારી પીતા તહમારું બેલિયું નાકબુલ રાખ્યે નહીં. એક મોહાબતથી બધાપણાં જોડાની તરસ મટાડવી એમાં પુન છે.

જોશવર—ચાલ મેશા, નરીમાન હું તાહારા પીતા પાસ જઈ છું અને ઈશવર કરચેતો તહમો ફતેહ યામશે.

પ્રકરણ ૩ જું.

આસામાનું ચક્રકર.

આદમખર કુખ તેમજ મુખ હરદમ રહેલું નથી. આ સમાનું ચક્રકર હું મેશ કરૂં છું. જે પુરુષ આને સુખી તે કાલે કુખી, અને ને આને કુખી તે કાલે સુખી છે. પાદશાહ જોશવરની આંખોમાંથી કુખનાં આંખુએ ચક્રકર બાઈ હરખનાં આંખુએની ધારા ચાલવા લાગી. નીરાશ થઈ બેઠેલો જંગલનો સાધુ આશ ભરેલો થઈ પાછો ફરી આવ્યો થઈ ગયો. જે હુલ ભરવાડે રહેઠેલી આણી અધોર જંગલમાંથી નવાનને પોતાનાં આશરોમાં લીધી હતી તે નવાન

પાદશાહ જોશવરની બેટી હતી, જેને જોશવરે પોતાનાં ઉમાર વ રસતમ સોડે કાર કરાવવા મોકલી હતી. પાદશાહ જોશવર ભરવાડને મોહાડેથી આ વાત જાંભલી ઘણાં મધન થઈ ગયો. તે નામવા અને કુદવા લાગ્યો, અને પેલા બુદ્ધ ભરવાડને આશીરવાદોથી અને નમસ્કારોથી ભરપુર કરી ના બેમ્યા. બેમ્યાનું રતન મલકું કકણ પણ ઈશવરની પતાહથી પાદશાહ જોશવરને પોતાનું બેમ્યાનું રતન પાછું મલકું. મેરુખાનું નો ભયાર રસતમ જે પોતાના કંઠર સેકોને જાલથી હોંકમ મજા લાવવા ગયો હતો તેને પોતાનું ચંડાલ કરમ કરી પાછો ફરતાં એક રીઝે કાઠ કીધો હતો. ઈશવરની લાકડીને આગ નથી, અને જાલમીએ ઘણું કરી પોતાનાં કરતુકે હીંયાંજ ભોગવે છે. રસતમનું વાહાણ અને તેના ખજારોએ પણ એક ખડક સાથે અડકી ક્રતા થઈ ગયા હતા અને એ પરમાંજે જેમ્યા એક નીરંદોશ બાલકને મારી નાખવાને ગયા હતા, તેમો પોતેજ ક મોહાતના મરણની રેને પાડેલો. જીવમી ધાપ જલે !

પ્રકરણ ૪ જું.

જીની આંખે નવાં કોટક—મદુઈ તલેસમ.

નવાનબાનું બીયારી હાતમના તાજાંમાંથી મોકલી થઈ. એક ગરીબ ભરવાડની બેટી નહીં પણ નવાનબાનું શુ લેસતાનના પાદશાહ જોશવરની એકપુરો બેટી હતી. નવાનબાનું પોતાના પીતાને મલકાથી ઘણાં ખાવંદ પાંખી, પણ તેની માના ઘણાં ખાખ રીને મરણના સમાચાર શાં જાલી તે પાછી દગીર થઈ. મેરુખાનું નવાનને ઘણાં હરખથી પેશમાં ચાંપતી કારણે શુભમોહારે પોતાનું ફરજ મેરુખાનું સોપાયું હતું. પણ નવાનબાનું ને એક દીલસો મલકો તે એકે મેરુખાનું પાસે તેની મનાર માતા રાણી શુભમોહારનું એક બાવણ હતું જેને માટે મેરુખાનું ઘણી તારીફ કરતી હતી. મેરુખાનું ના બોલવાપરથી એ પુ માલમ પડતું હતું કે તે બાવણ કોઈ કેકાઉસ નામના કીસમીએ બનાવ્યું હતું અને જેઓએ જિયું હતું તેમો એ પુ મત આપવા લાગા કે એ પુત્રમાં કોઈ છવ પુકેતો તે છવતી રાણી શુભમોહાર બની રહે. આણું એક તારખી પુતણું જેવા માટે સારવે જલે પોતાની ખામેશ દેખાડી, અને તેથી પાદશાહ જોશવર તથા નવાનબાનું તથા બીજા ઉમરાવો મેરુખાનું ત મેહેલ તરફ ચાલવા. પાદશાહ જોશવર બોલ્યો કે “નેક મેરુખાનું આ મેહેલમાં હોમાયે તરેહવાર બાવલાં જિંદ હમારા છવ મુશ કીધાં, પણ મેરુખાની કરી માહારી નવાનને તેણીની નેક માતાનું બાવણ દેખાડવાની તમની લેવી. મેરુખાનું એક પરસો ઉધાડીએ અને રાણી શુભમોહારનું મુંદર બાવણ શબલાંની નજરે પડ્યું. રાજ તથા એના મંત્રીઓ મુગા મંતર થઈ ઉભા. જોશવર અતે મોલીએકે “હા. કેકાઉ થન તાહારી માતા ને; શું આબેહુલ ! શું મેરુખો ! તેહવીન ઉભી રહેવાની થય ? અરે આ શુભમોહાર ! શું બરગસત માહારો સેતારો ? પણ મેરુખાનું શુભમોહારના મોહાડાંપર એટલી કરચલી ન હતી.”

મેરુખાનું—નામવર પાદશાહ એમાન કેકાઉસની મો

હોરી ખુબીછે. શુભમેહારને સવરગવાસી ધ્યાને આન સોલ વરસ ધ્યાંછે, અને આને ને શુભમેહારનો રંગ તથા ધપ છપ હોલી બેઠાંએ તે આ બાવલામાં રેખાડવાની મક્કસદ રાખીછે. નેરાવર—હા ખરેખર ખરેખર ! માહારી રાણી આ ન આવી હોલી બેઠાંએ. નવાન તાહારી નેક માતા તા હારી સનમુખ ઉભીછે. એ શુભમેહાર બોલ આ તાહારી નવાનના આતર બોલ. એ બોદાખાતર કોઈ એપર પાછો પદદો નાખતાના.

મેહરબાનુ—નામવર નેરાવર હવે બસ કરો નહીંતર તહમને એડું લાગશે કે એ બાવલું હીચેમ અને ઉલટો ત હુમને ખેદ થશે.

નેરાવર—કાંઈ કૂકર નહી કાંઈ નહી. મહને લા બેમ કે એ દમ ભેમ ! હા આખનાં પલકારા ! જાણે માહારી છવતી શુભમેહાર.

મેહરબાનુ—નામવર બાહાદશાહ હવે મહને પદદો ખેમવા દેમો, તહમને જુહો વેદેમ લાગેમ કે એ છવતુછે.

નેરાવર—કૂકર નહી મેહરબાનુ. વીશ વરસ થુધી ને તાં ને હું દેવાનો બની જાઉં તોપપણ હું આતરીથી કહું મ કેહું હું નહી.

મેહરબાનુ—હું નીશમ્પ દીલગીરહું નામવર નેરાવર કે તહમારા યાહ હું પાછા તાજ કરુંહું, પણ એ કરતાં વધારે ખેદ તહમને કરવામાં માહારામાં ચકનીછે.

નેરાવર—હા શુભમેહાર, માહારી બાનુ માહારી રાણી ! હું બચીશું કે તું દમ ભેમ. હા શુભમેહાર તાહારા માહને એક મોસા દઉં.

મેહરબાનુ—ખુશદંડ નહી નહી હજુર રંગ તાને છે અને તહમે બાવલોને ખરાબ કરશે. હવે મેહરબાન મહને પદદો નાખવા દેમો.

નેરાવર—નહી હજુર વીસ વરસ થુધીતા નહી.

નવાબાનુ—માતા માહારી તુંબની પુતરીખર નેગાહ કર. વરસનાં વરસ લગી ને તીરખું હું તાહારૂં રૂપ તોપપણ માહારા હંધ્યાની હાથ બંધ પડે નહી.

મેહરબાનુ—પાહાદશાહ સંધામત ને ખીસકીન સેવકને હેકમ કરાવો તો હજુર વધારે એમખામાં તહમને નાખું. પણ તહમે નામવર માહારી ઉતર કશા થામે કે માહારા દઈત અને ડાહડો મદદનીશીછે. માહારા હેકમ થી આ બાવલું હીલી, માલી તથા મોલી ચકશે.

નેરાવર—નેક બાનું નેરહું તું કરશે એરહું ધીરનથી હું નેવમ. કાણુ હુમની છાતીને રાહામ દેવાની અમનવે.

મેહરબાનુ—અમો માહારા ગવઈઆ અને આપણી રાણી શુભમેહાર બાનુને નાંખાંથી સમગર કરો. (ગવઈ આ ગામેછે) મેહરબાનું રેડું બાવલું નીચે નમીનપર ઉતરેડું, અને એનીગમથી પેગીમ એક સજવન આણસની પેઠે ફરવા ભણું. તેણે આવીને પાદશાહનાં ગલામાં પોતાનો નાજુક રાખ નાંખેમો, અને પાદશાહ નેરાવર અપરોખાચો થ જતી ગરે. મેહરબાનું મોસા કે, "પાહાદશાહ નેરાવર ને હુમેહારને તુંમે તાહારા બીજાંનાપરથી ફેંકી નજરે હવાગે પરી હતી તે સવરગમાં બારણા શેરી તાહારી હુમની આરી છાતીને રીલાસે આપવા આવીછે. મુંદર નવાન તાહારી સનમુખ તાહારી માતા ઉભીછે નેના પરનાપધીન તું

સોહના પંજામાંથી એનગમી બચીછે. માંગ તાહારી માંના આરોગ્યવાદ અને પામ્મે પડી ઈશવરનાં શુકર ગુબર કે તાહારી ખરી માતાના દરશન કરવાને તુંને ઈશવરે ઈપારી આપીછે. (નવાનબાનું પોતાની માને પગે પડેછે.)

શુભમેહાર—"આકાશી ફેરસતામ્મે સવરગની બારી એ બોલી માહારી બેટીનાં ચીરપર તહમારા આશીરવાદ રેડો. હે દાદગર દાતાર, સરવોતખ, સરવચાન, માહાબલ, માહાશુધીમાન, સંરક્ષીત આન તાહારે પામ્મે પડી તાહારી નવાનમાં કરોહો શુકર શુભરૂંહું. હુમનાં દરીઆ એલંગાવી શુખનાં સાગરમાં આનું તુંમે મહને મેલીછે. છવન દાતા પરમ કુરુમાણ અગાધ તાહારી કુરુપાથી આનંદકારી, નેજકારી આ નગરીમાં વસીછે. બેહદ તાહારી ખુદરતથી ભપકર રાણમાં પડેલાં રડતાં બાવલું રૂન મપાડડા તુંમે રે હુમથી એક ભરવાડનું રીલ રીશન કીધું, અને કુંડે ગુલેસતાનનાં એએલાં રતનની તુંમેન જાન કરી અખર શુખ હમને પરાપત કીધું. નેધી આરત, ભરધાર, ને બેટી તરણેજાણ તાહારે પામ્મે પડી એક અવાજ અને એક દોશ તાહારી સંતુતી કરીએ છધે." આવી રીતે ઈશવરની સંતુતી કરેઆ બાદ શુભમેહારે પોતાનો શયકો હેવાલું, અદર કીધો ને ઉપરથી એકું બાલમ પડયું કે આપોલીનું અગમચેતી સાંભળેઆથી પોતાની બેટીને એકવાર ફરીથી નેવાની ઉમેદથી તેણીએ પોતાના જાનપર જાસતી મદાવવાને મોકુર કીધું હતું, અને મેહરબાનુની મદદથી તે પાહાદશાહનો પીયાર નેવા માટે એક પુનઘનાં આકારમાં દરીઆ ઉભી હતી. પાદશાહ નેરાવરની ખુશીના પાર ન હતો અને તેણે મેહરબાનુની મરજીથી તેણીના જાનબખરા સાથે નેકા કરી-અપાવીયા. પોતાની પતીવરતા જીવર ને જુહો વેદેમ પાહાદશાહ નેરાવરે કરેએ હતો તેને માટે તે જાનમ શુધી પશ્યાતાપ કરવા લાગો, અને ઘડા વરસ થુધી નેરાવર અને મેહરબાનુએ યજ્ઞન આપનાં શુભસાન દેશની પાહાદશાહનાં ભોગવી. માહારુર નરીખાન અને મુંદર નવાનના અંતે નેકા ધયા ને થી તેઓએ અમન અમનખા પોતાની છંદગી શુભરી.

ને વેદગી ભરધાર પોતાની પતીવરતા સોની દાખન પર ચકની નજરે નેપછે તે સુરખ પાદશાહ નેરાવરની મા કંક પોતાના જાનમ શુધી પશ્યાતાપ કરતો રહેછે. નેક એ રતો પોતાના ભરધારની હેમકાઈને લીધે કેરહું હુમ ખેમી ચકશે તેરેનો વધારે સારસ રોખેસા શુભમેહારબાનું કરતાં કેમ મલતાર નધો કુંવો, તલાવ પુરેઆથી પોતાના હુમને અંત આપતો નથી, પણ ધીરન, અનઅત પામ્મે ગમળીસા હંધી હુમના દરીઆ રોહલથી એલંગાઈ શકાયછે.

માહારુર નરીખાન સરખા સપુતો દુનીઆમાં નીકલવા કહણ એક ખરી મોડાખનને ખાતર પાહાદશાહી તાનપણ થુધવી અંદર ફેંકી રેડું એ ખુદરતી પીયારનો સંઘી જાન નમુનેછે.

મનમારવાનો વગી મડધી-અમો દાખલો મુંદર નવાનબાનુમાં દીકામા આનેછે. એક ગરીબ જુપડીમાં ઉરેલી નામની પાહાદશાહી ગાદીએ બેમેઆ કરતાં પોતાના રીલર ભરધારને પોતાપરથી મોડાખન ઉઠાવવા સલાહ આપે એ નિમ અંચરતી બેરેડું તેમન વખાણવા નિગોછે.

ખોરતોની મીઠલસ.

ભાશાણુ-૧૬-૬.

હાથનો બનાવેલો ખોરાક કેવી હાલતમાં આપવો.

ગયા ભાશાણુમાં કુપ શીવાએ બીજે કીધો ખોરાક આ પાછં શકાયે છે અને તે કેવી રીતે બનાવવો જોઈએ તે સમજાવવામાં આવીયું હતું. આ ભાશાણુમાં હાથનો બનાવેલો ખોરાક કેવી હાલતમાં આપવો જોઈએ તે વીશે થોડાએક સામુદાય કેહેવા માગ્યું.

૧. હાથનો બનાવેલો ખોરાક એક વખત માફક આવીયો તો તે બદલવાની તથા તેરેહવાર અવાર નવાર આ જવાની જરૂર નથી.

જો ખોરાક એક વખત માફક આવીયો અને તેથી બન્યું સારીપેટ ઉઘરીયું એટલે તે બદલવો નહીં જોઈએ. બદલીવાની અગાઉ ખુબ વીચાર કરવો કે શાં ખાટે એક કરવાની જરૂર પડી છે.

૨. હાથનો બનાવેલો ખોરાક અછી રીતે બનાવવો જોઈએ.

તપાસ કરવી કે ખોરાકનાં ગાંઠરા વલી ગપડા અથવા બધી ગપડા નહીં હોય. તે ખલાઈ જવો નરમ સાફ બનવો જોઈએ.

જો વાસનમાં બનાવવામાં આવે તે ઘણા જ સોજાં જોઈએ, અને તે બનાવવામાં આવેને પોતાને જોડાઈ કરવી જરૂર છે.

૩. હાથનો બનાવેલો ખોરાક વારંવાર તાજે બનાવવો જોઈએ.

૪. તે રોજ જ ગરમ બનાવીને આપવો જોઈએ. જેટલી માથેનાં કુપમાં ગરમી છે તેટલી તેમાં પણ જોઈએ.

૫. એ ખોરાકમાં ખાંડ અથવા સાકર થોડી જ નાખવી જોઈએ.

વધારે ખાંડ નાખીયાથી ખોરાકનું પચન જલદી થતું નથી. તે ખરાસ થઈ જાય છે અને પેટમાં પવન પેદા કરે છે.

૬. ખોરાકની સાથે નીમક નાખવાની જરૂર છે. તેથી ખોરાકનું પચન જલદી થાય છે અને વલી બનાવે દરમ થતા અટકાય છે.

હવે એક બીજી અગતની બાબત ઉપર તમારું ધ્યાન ધોરેલાંડવા માગ્યું.

કુપ અથવા બીજો ખોરાક શી રીતે બનાવે આપવો.

એ બાબદ ઘણી અગતની છે, અને તે વીશે લોકોમાં બરાબર સમજ નથી તેથી ઘણી વેલા એક અગતની બીજાં થવ જોઈએ. કુપ હાથ વતે પાવામાં કેટલી ચોક્કા સીની જરૂર છે તે બાબદ જણાયાથી માલમ પડશે.

૧. કુપ કાચની બાટલી અને ગટાપરચાની બોટલી વતે આપવું.

બાટલી કાચની જ હોવી જોઈએ; કાંપે કે હમેશાં બરાબર સાફ થઈ શકે અને તેમાં ખોરાક ફેરવે છે તે માલમ પડે છે. વલી બનાવવી જોઈએ અને તેમાં ખોરાકની પીધું તે પણ જલદી થી માલમ પડે છે. જો બાટલી પાલી હોય, પણ બાટલી અપાર દરશક હોવાથી આપણને માલમ નહીં પડે કે તે પાલી છે હવા જલેલી તો તે પાલી બાટલી કાચીયાથી બનાવે અવગણ્ય થાય છે. બન્યું આસાન દ થઈને કુપ પીવા જાય છે કાંઈ પણ ખોરાક નીકલવો નથી તારે તે રસો, પાલી હોતી ઉપર અવગણ્ય કરે છે. તેમજ વધારે કુપ પીયાથી પણ અવગણ્ય થાય છે. તેટલા તારે બનાવે કુપ કુપ થઈ તે જલવાની જરૂર છે અને તેટલા ખાટે કાચની બાટલીની જરૂર છે. પેટને મહીને બન્યું છપી તે આડ ચમચા કુપ લેઈ શકે છે; તેથી વધારે આપીયાથી અવગણ્ય થાય છે. બન્યું પેટને મહીને કુપ પીધું એટલે હુંઘાઈ જાય છે, તે વલી જુબ લાગે છે તારે ઉઠે છે. બન્યું જો આમુદી હુંઘાયું તો તેને ઉઠાડીને વારંવાર કુપ પાયા નહીં કરવું. બન્યું આસતે આસતે વધારે કુપ લેઈ શકે છે તે એટલે સુધી કે એક વખતમાં છપી તે આડ ઉંસ લગી લેઈ શકે છે.

બાટલી મે રાખવાની જરૂર છે, કે એકને બરાબર ધોવા અને સાફ કરવાને વખત મળે અને તેટલાં બીજાં વપડાયે.

ખોતરી ગટાપરચાની લેવી તે તરત બનેલી જલી થકે છે. ખોતરી નરમ હોવી જોઈએ કે જો બન્યું બરાબર કાચી થકે. કાણ હોવાથી બન્યું પાલી થકતું નથી, અને પછી આપણે વીચારીએ કે બનાવે કાવતાં આવડતું નથી, પણ તે વીશેની સંભાલ રાખવી જોઈએ. ખોતરી ઘણી લાંબી નહીં હોવી જોઈએ; કાવતી વખતે લાંબી ખોતરી ઉપરથી ચપત થાયે અને તેથી કુપ આવી થકતું નથી. ખોતરીનું આંધરું ઝીણું હોવું જોઈએ. ખોતરીમાં આંધરું મોટું કુપ જલદીથી વેહે છે અને તેથી ખોતરી કુપથી ભરાઈ જાય છે. ખોતરી પણ મે રાખવાની જરૂર છે કે તે અવાર નવાર વપડાઈ શકાયે. ઘણી વેલા ગટાપરચાની ખોતરી એ બીજી જાયે અને દર રોજ ધોવા છતાં પણ સાફ રહેતી નથી. એ વખતે ગટાપરચાની ખોતરીને બદલે ચેપા ઇચના ખાંડમાં અથવા મઝમલ અથવા સાનું કપડું મેવ રૂં તેવરું કરીને તે બાટલીના ખોતરીમાં ખોતરીની માફક કરીને બાંધવું. તેમાં મે તરણ ઝીણું આંધરું પાડવાં અને અંદરથી એક નાહાના વાદલાંને ફેરડો મુકવો. એવી બનાવેલી ખોતરી કાચે એ છે કે દર રોજ નવી બનાવીને તુકાઈ શકાયે, અને સાફ કરવાની કાંઈ પણ જરૂર પડતી નથી.

૨. બાટલી અને ગટાપરચાની બોતરી કાચીયા પછી દર રોજ સાફ કરવાની જરૂર છે.

જેવું બન્યું કાચી રહીયું એટલે બાટલી ખાતી કરીને ઉઠવતાં પાણીમાં તુકવી. ગરમ પાણીમાં સાફ થઈ એટલે તેને થડાં પાણીમાં ભરા સોડાખાર નાખીને તેમાં તુકવી રાખવી. વાપડવાની અગાઉ થડાં પાણીથી સાફ કરવી.

કુપ લેઈ રહેવા પછી ખોતરી કાઢાડી નાખવી. પછી ધોઈને થડાં પાણીમાં ચેપાવાર રહેવા દેવી. ગરમ પાણી વાપડવું નહીં. કાંપે તેથી ખોતરી બીજી જાયે.

બાટલી તથા બોતરી ધોવા ઉપર વધારે ધેવાન આપવા ની નજર છે, કોંઈક જો તેમ નહીં કોઈ તો કુધની કરચ અંદર રહેવાથી બીગડે છે અને તે ખરાબ લાગ બીજા તાંજાં કુધ સાથે ખલીને તેને પણ બીગડે છે અને તે હોનરીમાં નવાથી બચાંની તબદીલતીનો બીગડો કરે છે.

૭. બાટલી અને બોતરી વતે કુધ આપેવાથી ઘણા કુષ્મંદા છે. ચમચા વતે કદી પણ કુધ અથવા બીજો ખો રાક આપવો નહીં.

બાટલી અને બોતરીથી આપેવાથી બચું જાણું કે પોતાની માએનામ ધાનથી ધાવે છે. મીઠુ કુપરની બનાવેલી બાટલી વાપડવી કોંઈક તે ધાનની જગા ઉપર બંધાઈ શકાય છે અને તેથી બેવરો ફાપે છે ધાવે છે. એ પરખાણું ધાવતી વખતે બચું સમજે છે કે તે માએને ધાવે છે, એટલું જ નહીં પણ માએના પાસાંમાં રહેવાથી તેને પ્રતી ગરમી મહે છે. બાગલ જાણવીયું હવું કે બચાને ધાવતી વખતે ગરમ રે હેવાની ફેરવી નજર છે. ચમચા વતી આપીવાથી બચું ધાવવાનું વીમરી જાણે છે અને ફરીથી કદાચન ધાવી શકે છે. જે વખતે ધાવવું આપવાની નજર પડે છે તે વખતે મોઢાડી પોડા આવી પડે છે.

કુધ બાટલી વતે આપીવાથી બીજા ફાપે છે એ છે જે ખોરાક લબ (કુક) ની સાથે બરાબર ભેલાઈને હોનરીમાં જાય છે. ધાવતી વખતે ગાલ અંદર દબાયે છે તેથી લબ વધારે નીકળે છે. ચમચા વતે લેતાં તેણું કાંઈ પણ પડું નથી. વધી ચમચાથી સાથે મહેલા વગર જાય છે. જે ખોરાક લબની સાથે ભેલાઈને જાય છે તે જલદીથી પચી શકે છે તેટલા માટે ચમચાથી કુધ પાવામાં અવશ્યજી ભરે છે.

ચમચા વતે કુધ આપેવાથી બચું એકાએક ધરાઈ શકે છે નથી અથવા ખોરાક પણ અછી રીતે લેઈ શકતું નથી. વધી ચમચાથી પાતાં બચાંની છાતી હુમેયું બીજા પે છે. જારે ચમચાથી કુધ પામે છે તારે બચાંને સુવાડીને પાડું પડે છે તેથી વારેધીએ અતરસ જાય છે. વધી કુધ કેટલી વખત વધારે ગરમ હોયે છે તારે મોઢાડું દાઝે છે અને જારે તે ગરમ હોયે છે તેને કુક ખારીને આપવું પડે છે, એ નવસ રીત છે.

૮. બચાંને સુવાડીને બાટલી વતે ખોરાક આપવો નહીં. બચાંને જરા ઉત્તુ અને આરૂં રાખવાની નજર છે. વધી સુઈને બાટલી વતે ખોરાક બચું લેતું નથી. જે બચાંને માએના હાથમાં ધોડું લગી ઉત્તુ અને આરૂં રહીને કુધ ધાવવાની રેવ હોયે છે તે સુઈને એકદમ ખોરાક કેમ લેઈ શકે ?

૯. બચાંને બાટલી વતે ખોરાક આપતી વખતે ગરમ કપડાંમાં રાખવાની નજર છે.

૧૦. બાટલી માટે ખોરાક ગરમ આપવાની નજર છે. બેટર એ છે જે બાટલીમાં કુધ અથવા ખોરાક ભરીને બીજાનામાં રાખવું. બીજાનાની ગરમીથી કુધ ગરમ રહે છે અને આરૂં ધઈ જતું નથી, અને વારેધીએ ગરમ કરવાને જતી અને બીજાં વાસનની નજર પડતી નથી. થોડો ખોરાક નરપત થઈ શકે તો નથી.

પુખ્ત વીચાર.

એક અસહી બરાહમણે દીધેલી સીખામણ.

“ પોતાના દીસ સાથે, એ માનવી, તું અંદરો કર અને વીચાર કે શા માટે તું ને પેદ કીધો છે.”

“ તારી શક્તી, તારી ગરજ અને તારા સંખ્યા ધ ઊપર ધેવાનથી વીચાર કર; કે જેથી તું ને જાંઘી ની ફરજીયાત થું છે તે માર્ગમ પડશે અને તેથી તારા સઘળા કામનો રસતો નજરે પડશે.

“ તારા સઘળા બોલ તોલીયા આગમજ અને ને દરએક પગલું તું ભરે છે તેની વલણ તપાસીયા આગમજ તું કાંઈ પણ બોલવા અથવા કાંમ કરવા જતો ના; કે જેથી તારી આગમથી ફજેતી દુર થશે અને તારા ઘરમાં સરમીદગી તું જાણશે નહીં; પસતાવો તું ને સુલકાત લેશે નહીં યા તારા ગાલ ઊપર દીસગી રી રેહશે નહીં.

“ અવીચારી માણસ પોતાની જાનને લગામ કરતો નથી; તે ગમેતેમ નીમ રાખીયા વગર બોલે છે અને પોતાના બેવકુશી ભરેલા બોલોની જાલમાં ફજી પડે છે.

“ જેમ કોઈ કિતાવલથી દોડે છે અને એક વાક ઊપરથી કુદકી મારે છે અને તે બીજા બાજુ ઊપર એક ખાડો કે જે તેની નજરે નથી પડતો તેમાં પડે છે, તેમ જે માણસ એકદમ એક કામમાં માંડું ધાલે છે અને તેના થું પરીણામ નીપજશે તેના વીચાર કરતો નથી તેવી હાલત તેની છે.

“ તેટલા માટે, સાંખમ, પુખ્ત વીચારના આવા જને, તેના બોલ દાણપણના સમજાઈ અને તેના રસતા થુંને સહીસલામત અને સચાઈમાં લેઈ જશે.”

સાધારણ ઠગાઈ.

આગલા આંધ્રમાં જણાવવામાં આવીયું હતું કે આપણી નજર સુરજ ઊગતી અને અસ્ત પામતી વખતે અને બે જાતના રંગની અસ્તથી કેવી રીતે ઠગાયે છે. એજ પરમાણે આપણી નજર બીજા બાબદમાં પણ ઠગાયે છે. જે આપણે એક રાતરે જારે આગમ ન ઊપર એક પણ વાકું નહીં હોયે તારે ને તરફ ન જર કરશું, તો માલમ પડશે, કે કાંઈ કરોડાં દ તારા

આપણી નજરે પડેછે, પણ એ દેખાવ તદ્દન કઠાર્થ બ રેલોછે. નોકે તારાઓની કાંઈ પણ ગણતી થઈ શક તી નથી, તોય પણ દેખાઈતા તારા જેટલા દે ખાયેછે તેટલા નથી. ને સાધારણ કુરખીનથી ચા એક લાંબી નક્કી વાટે આસમાન તરફ નજર કરશું તો એ કઠાર્થ ભરેલો દેખાવ જલદીથી માલમ પડી આવશે, તે વખતે નજરે આસમાનનો થોડોજ ભાગ નજરે આવેછે, તારે તારા આપણુ રેહુલથી ગણી શ કીયેછે; તેટલીજ જગા ઊપર ખોલી નજરે આપણને ખેંચુમાર તારા માલમ પડશે. આખા આસમાનના ગો લા ઊપર પેહેલા કદના તારા વીસથી વધારે નથી અ ને 'એકજ વખતે છ ચા આકશી વધારે દેખાતા નથી. ખીજા કદના તારા પચાસથી વધારે નથી અને વીસ થી વધારે એકજ વખતમાં માલમ પડતા નથી. તરી ના કદના તારા નજરીક જરેછે અને તે માહુના અર ધા પણ એકજ વખતે દીસતા નથી. નાહાના તારા ખેંચુમારેછે પણ તે ઘણીજ સુશકેલથી નજર પડેછે, અને જેટલી આપણા મન ઊપર તેઓની સંખ્યાની અસર થાયેછે તે તેઓથી યતી નથી. એવા-કઠાર્થ ભરેલા દેખા વનું કારણ હજી ખરાબર સમજ પડી શકતું નથી; પ છુ એ વાતનો ખરીકે કે જેટલા તારા આપણે નોંડયેછે તેટલા ખરેખર નજરે પડતા નથી.

ને એક જલતી લાકડી ધુંમાવી હાયેનો રોશની નું એક ગોલ ચકર માલમ પડશે. ને એક દેરીને છેડે એક પથર ખાંધીને ધુમાવીયો હાયેનો પથરનું એ ક ગોલ પર્ણું હાય એવું દેખાયેછે. તેનું કારણ એ છે આપણી આંખ ઊપર રોશની પડેછે, તેની અસર એક ઘડીના દસમાં ભાગ જેટલા વખત લગી રેહજ રેહેછે, હવે ને એટલા વખતમાં એક ચીજ ફરીને પા છી પોતાને જગે આવેતો તે ચીજથી પેહલો યવેલો અસર નીકલી જતા નથી, અને તે અસર ચાલુજ રહે થાયી તે ચીજ ને રસતો પડેછે તે રસતા ઊપર એ કજ વખતે નજરે પડેછે અને તેથી તે એક આખી ચીજ હાયે એવું આપણી નજરે માલમ પડેછે. નજ રની અને રોશનીની એવી જુખીને લીધે કટકાંએક ચમતકારીક રમકડાં બનાવવામાં આવેછે. ને એક ગો લ જાડાં કાગળ ઊપર એક બાલુએ ગાડી પારેલી હાયે અને ખીજામ ગાડી હાંકનાર પારીયા હાયે અ ને પછી જડથી કારડને ફેરવીયા હાયેનો એવું માલ

મ પડશે, કે જાણે ગાડી હાંકનાર ગાડીમાં બેસીને ચા લીધો જાયેછે. ને એક ગોલ કારડ ઊપર કીર આ બલથી માણસની સખીઓ તરેહવાર આકારમાં ઊભે રેહ્યો થોડે થોડે અંતરે પારે અને પછી તે કારડને નોરથી ફેરવે અને તે વખતે એક ડીણાં સુરાખ માહુ થી જુવેતો એવું માલમ પડશે કે જાણે એક માણસ ચાલી જતું હોય એવું લાગશે.

બરથોલડ નામનું એક બટકોબાહુ આદમી.

બોડ અથવા ખાંપનવાલાં આદમીઓના પુલતે કેર ઈ એવા સારા ગુણે મુકેલા હોયેછે કે તે ગુણોથી ધણીવા ર તેમની બોડ ખાપણુ પકાઈ જાયેછે, તેવી કીસમનો પુ રૂથ બરથોલડ હતો. બરથોલડની છાંદગીનો હેવાલ હુક પણ મખત ઉપજવે એવો છે.

વેરોના સેટેરની પડોસના એક ગાંમડાંમાં તે જનમી એા હતો. તેનો બાપ એવીતો ગરીબીમાં હતો કે પોતાના છોકરાને ફેલવણી આપવાની તેમ સક્તી હતી નહી. છા કરો પોતેથી બદલુરત અને દશમના દેખાવનો હતો, અને તેનું 'મોડું' મોડું' હતું તેથી ગાંમડાંના લોકો તેનું નામ લેઈ ને જમ આપણે મક્કાને નામે છોકરાંઓને બીવાડીએ તેમ બીવાડના હતા, તોપણ તે નીખણુ જુકીનો તથા એવોતો બટકોબાહુ હતો કે એક હાથ ઉપરથી નાથલાં બાલ કો જેટલાં તેનીથી બીડીનાં હતાં તેટલાં મોડાં આદમીઓ તેની રજીજ વાત ઉપર મોહી પડતાં હતાં; અને તે એટલા સુધી કે તે ગામડાંના પટેલ તથા વડા ધરમજી સીવાએ બ, થોલડ કરતા વધારે પરખીઆત પુરૂથ તીઆં હતાજ નહી.

ઉપર કહેલાં ગાંમડાંના રહેઆથી બરથોલડનું પુરું થા ચુ નહી તેથી તે વેરોના સેટેરમાં રોજગાર સોધવા ગયેઓ. એક દાહડે વેરોનાના પાહાદસાહ આલખોઈનના મેહેલમાં તે ભોમ ભેગે જઈ લાગો. મેહેલની નકસી તથા દખલો જોઈને હસત ખંખેતા હતા તેવાંના મેહેલની બાહર ખે સી એ એક બીજા સંગાથે ખારામારી તથા માલાગાલી કરતી હતી તેઓપર તેની નજર પડી. પાહાદસાએ તેઓને લડ તાં જોઈને પોતાના એક સરવાર સોડે કેવડાવીઈ કે તેઓ એ પોત પોતાના નગરો કરવો નહી પણ ને કાઈ ફરીયા દ હોએ તે પાહાદસાહની હજીરમાં આવીને કરવી. તે સાંભળીને યેવી વડકણી સીમી પુટી પડી, અને વલવત કરતાં કપડાં કાઢી ઉટી ગયેઓ હતાં તેથી બનવાઈને તે કપડાં સજા કરીઆ વગર પાહાદસાહની હજીરમાં જઈ મોકકે રાખીઈ.

પણ આ બનાવ ઉપરથી બરથોલડને હોખ આવવી. તે પાંચી ગીએ કે પાહાદસાહ દાદનો આપનારછે ખરો, અને એકે તે પોતે બદલીકલ તથા મેલોલે તોપણ ઈનસા ન તરીકે બીજાં આદમીઓના જેટલાજ હડો કરાવેછે એવું સમજને આલખોઈનની મુઝાકાત થેવા ગીએ. આજના વખતમાં પાહાદસાહ આચલ જતાં સીપાઈ સફરા અને

નાંધલા મોટા અમલદારોની જેમ ખુસાંમત કરવી પરંતુ તે મ તે વખતે હતું નહીં; પણ અદના કે આલા પોત પોતાની ફરીઆદ તખતની નબરીક જઈને કહી સંભાવતાં હતાં.

અવે અરથોલડ તો લાગશે પાહાદસાહની ગાદી આગ લ જાઈ લાગે, અને ગાદીની પહોસમાં આખરે ખાતર એ ક-ખુરસી ખાલી હતી તે ઉપર થામાં ઉપરથી તોપીથી ઉતારીઆ વગર બેસી ગીઆ. તેને દખાવ; તેને મેલો પે લો પોસાગ, તથા તેની આવી અપદ થાલ જોઈને દરબાને પોત પોતાના અજમેથી પીગીઆ. પાહાદસાહની સમજ ગીઆ કે દરબાર જોવાને તે તોઆં આવીઆછે, અને વલી તે જાણતો હતો કે મોડ આપણવાલાં આદમીઆ ઘણું કરીને પકાં તથા આલાક હોએછે તેથી પાહાદસાહી દરનજાની દર કાર કરીઆ વગરે એકેક તેની સાથે જોલાસાથી વાતો કરવાનો ફેરાવ પણ કીધો.

પરથમ પાહાદસાહ બોલીઆ—“તમે કોણ છો ? ફુની આંખાં તમે કેમ આવીઆછો ? તમારૂં વતન કયું છે ?”

અરથોલડ બોલીઆ—“હું ઇનસાન છું; મને પરવરે ગરિ ને રવે મોકલીઆછે તેમ હું ફુનીઆંમાં આવીઆ છું; અને મારૂં વતન ફુનીઆછે.”

તેને આલો હાલ નવાબી જોઈને પાહાદસાએ બી ન યજાએક એકએકથી તદન જુદા સવાલો પુછીઆ કે ને જોમાના યોડાએક નીચે યુનખના હતા—

પાહાદસાહ—“સરવેથી સરસ નરે ઉડનારી ચીન કેઈ ?”

અરથોલડ—“વીચાર.”

પાહાદસાહ—“તે ખાઈ કહી કે ને કબી પુરાતો નથી ?”

અરથોલડ—“અબીલને લોભ.”

પાહાદસાહ—“નવાનીઆઆની કેઈ ચાલ ઘણીન લીકાર જરેલી છે ?”

અરથોલડ—“પોતા લીસેનું” અબીમાન—કારણકે તે ધીન તેઆ લેલગાંમ ધાએછે.”

પાહાદસાહ—“બુધાઆમા ઘણીન હસી કાઠાડવા ને વી એન કેઈ છે ?”

અરથોલડ—“ઈરાક.”

પાહાદસાહ—“ઘણ નીપલા કોણ હોએછે ?”

અરથોલડ—“તેઆ કે નેઆ આપણને ઠગવા પારે છે, તથા નેઆ આપણને દાંબીની યુગાછે.”

પાહાદસાહ—“આપણ પર મને સરવેથી ભએઅ-કાર ચીન કેઈ છે ?”

અરથોલડ—“અદકાર બાએડી, તથા આકરની ભબડી.”

પાહાદસાહ—“અરથાનુ કીય દરદ કબી સાડે” થા હું નથી ?”

અરથોલડ—“તેની બાએડીની બેઈમાની.”

પાહાદસાહ—“મારલોએ કરીને પાણી કાઠાડવું હો એતો કેમ કાઠાડવું ?”

અરથોલડ—“તેમાનું પાંણી બ-પાઈ જાએ તાંહાં લગ લુ પોનજું.”

પાહાદસાહ—“સીડીઆ વગર સસનું કેમ પકડવું ?”

અરથોલડ—“સીક ઉપર જાનઈને તે તઈઆર યાએ તીઆં તલક બેસીને રાહ જોવી.”

આવા વમણે સાંભલીને પાહાદસાહ ઘણે, પુધી ધા થો અને પોતાની મેહેરખાંતથી દખાડવા સાડે કયું કે— “ખંજો—તમે ને ખંજો તે આપું.” અરથોલડ બોલીઆ કે “તમેથી તે નહીં અપારો.”

પાહાદસાહ બોલીઆ કે, “તેવારે હું તમારો ખારાં બો લવા ઉપર ઇતખાર નથી ?”

અરથોલડ નવાબ દીધો કે “તેમ નહી—પણ મને ને નેઈએછે તે તમે ખાસે નથી અને તેથીન તે તમે મને આપી સકનાર નથી.”

પાહાદસાહ—“તે કીમંતી ચીન તે કેઈ છે કે ને ખારી સોડે નથી ?”

અરથોલડ ઉતર વાલીઆ કે “તે ચીન સુખછે કે તે ચી ન નેટલી બીનાં ખાનવીઆમાં જોવામાં આવેછે તેટલી પા હાદસામાં હોતી નથી.”

પાહાદસાએ પુછી કે “આવી ઉંચી ગાદી ઉપર હું બેસેછું અને મને સુખી નહીં કેહેયો ?”

અરથોલડ જણાવી કે “અગરને ઇનસાનના ઉંચાં આધો તેનું સુખ ગણવું હોએતો તમેથી સુખીછો.”

પાહાદસાહ બોલીઆ કે “અરથોલડ—તમે તમારી આસપાસ આ અબીર ઉમરાવોને જોવોછો તેઆ જો મને મોટી ગણવા ન હોતો ખારા હાકમની તાએબેદારી કરતે ?”

અરથોલડ બોલીઆ “રે પાહાદસાહ—તમે હું જાણુ તા નથી કે એક યુરડાં ઉપર કેટલા કાગડાં ભમીઆ કરેછે; અને વલી તેઆને તે યુરડ નેમ નહીં તેટલા ખાટે તેની આંખો કાઠાડી લેવાની પેટલી કાંસેસ કરેછે ?”

પાહાદસાએ નવાબ આપીઆ કે “તમે બોલીઆ તે ખરૂં છે, પણ નેમ યજાએક સેજારઆમાં યુરન પરકાસ આપેછે તેમ આ અબીર ઉમરાવોમાં હું પરખાસુછું.”

અરથોલડ અસકેરીમાં બોલીઆ કે “ખરૂં—પરકાસ તા યુરન—વારૂં તમે વરસમાં કેટલાં ઘરણી પેરાવોછો ? પાહાદસાએ પુછી કે “એવો સવાલ સા ખાટે કે રોછો ?”

અરથોલડ બોલીઆ કે “એટલાન ખાટે કે આ તમા રા અબીર ઉમરાવોની વારેઘડીની ખુસાંમતથી તમારી અક લ ઉપર અ-ધારાનો પરો કરવાનો.”

પાહાદસાહ બોલીઆ કે, “ને એનછેતો તમેતો કબી દરબાન થાઈ સકોન નહીં ?”

અરથોલડ કહે કે હું ગમે તેવો કંગાલ છું તોથી તેવો (દર ખાનેતા નેવો) જોલાન થાઈશ નહીં; તે ઉપરાંત મારામાં કમ વોલીઆ, દયાબી, અપવા જુદાઈ છે નહીં, અને તે ઉપરથી આએ એથી મેલવવા લાએક યુગોની મારામાં કોતાઈ છે.”

પાહાદસાહને પુછવાની કુરન પડી કે “તેવારે તમે કેઈ ચીન હાસલ કરવા ધકી માતે દરબારે આવીઆછો ?”

અરથોલડ બોલીઆ કે “હું ને ચીન લેવા આવીઆ છું તે તમારી દરબારે, વલી નહીં કારણકે મારો વીમા રતો એવો હતો કે સાધારણ પેરોના કરતાં દેવલના નાશ નેટલા ઉંચા હોએછે તેટલી ઉંચાઈ પાહાદસાહની ખાસી એત વમે અને સાધારણ આદમીઓની ખામીએત વમે હ થો. પણ મને નબલીથી ચાલન પડી આવીઈ છે કે પાહાદસા એને નેટલું માન થટે તેથી મે જાદા આપીઈ.”

મઠકે કે ખુસામતની વાત સાંભળનારમ્મને ખોલાં દીલની વાત પસંદ પડતી નથી; તેમાં અગત કરીને રાજા પાહાદસામ્મનેતો તેવી વાત નહિરે નેવી કડવી લાગે છે. અલબોધન પાહાદસામ્મનેખી અરયોલડની આવી રોક ડી વાત ઉપરથી નહિર ચડીઈ, અને તેને હાકમ કીધા કે મ્મને તે તુરત બાહર જાશે નહીતો. ધકા મરાવીને કાહાડવે પડશે. દરબારમાંથી જતાં જતાં અરયોલડ યોલીમ્મને કે “હું જાઈશતો ખરો, પણ ઇઆદ રાખજે કે મને બાહર કાહાડ વાની તમે જિમ જિમ વધારે ડબવીલ-કરશે તેમ તેમ આ ખીની સુવાફે હું વધારે પાછો આ દર બાવીશ.”

પાહાદસાહ યોલીમ્મને કે “તમે જો આખીને સાથે લેતા આપશેતો હું આપવા રેઈશ, પણ એકલા આપશે તો ગરદન મરાવીશ.” અરયોલડે જવાબ દીધા કે “દીકરે—એકદાલુ ભરીને ગામડાંના જઈને હું પાછો આદુછું.”

એટલું કહીને તે એક તમેલાખ મેદો અને એક ખુ ધુ ગચ્છું કે જોના સરીના કુદલાએક ભાગ ઉપરનુ આનુડ પણ ધસાઈ ગયેલુ હતું, અને નેપર સેંદરો તાંખ લખલખ તી હતી, તે ઉપર અસવાર યાઈને છેક તખત તુલીક આવી ઉભો. તેને આવી હીજતથી પેતાનો વચ્ચ પાલેલો જિંદને આલમેધન ખુખી થાએમ્મને કે દીકરે એવુ આદમી ખી રાતને લગતો શુખવાડો ખોલો કરવામાં કાંઈ વખતે કાંમનુછે, અને તેવાર પછેથી તેને દરબારમાં આવ જાવ કરવાની પરવાનગી આપી.

તેવાર પછે એક અગતનો બનાવ બનીમ્મને કે જે વખતે પાહાદસામ્મને તેની મદદ લેવાની ખરીજ નજર પડી તે રાતના અખર ઉપરાંત તથા ખીજ સરદારોની આંચીરીમ્મને રાણીની ખારકતે પાહાદસાહને એક ઝિલી અરજ આપી કે રાજ પાટને લગતાં કાંકગામના ને ખીસાલે મરદો ભાગ લીએછે તે ખીસાલે એમરતોને પણ કાંઈક ભાગ આપ વો. અરજ વાંચીને પાહાદસાહ વીચારમાં પડીમ્મને કે તે નો જવાબ શું આપવો. અરયોલડ બાવાની અસલત લેવાની નજર પડી. પાહાદસાહની લોલાઈ જિંદને અરયોલડ હુખી પડીમ્મને, પાહાદસામ્મને તેને સખજવીને કુચું કે “પેલી સીમ્મને તેને દર એટલા મારે લાગેછે કે તેમ્મોની ખાગણી નાનુલુલ રેરેશે તે તેમ્મો પોતાના ભરથારને ઉસ કરીને રાતમાં બલબે ઉભો કરી; મારે રે મારા ખીચારા અને ઇમાનદાર રોશ તમે આવે અને ઝિલી સહવા આ પો કે જીધી તેમ્મોખી રાજ રેરેને રાતને હાનીખી ધુરે નહી; જુ બુલુક કે તેવી સહવા તમે આપી સદશે.” અરયોલડે પાહાદસાહને દીલસો દીધો. એક પલવારના તેને એક ઇંછતી સુજ પડી અને બજારમાં જઈને એક પખશી અરીદ કરી લાવીમ્મને. પાહાદસાહની હજુરમાં તે પખશીને એક પેટીમાં બંધ કીધું અને તે પેટી પાહાદસાહને આપી ને કુચું “પાહાદસાહ આમ્મને પેટી ને અખીરની બાએ ડીએ પેલી અરજ આપી” હતી તેને તમારી રાણીને સુલહ જીય અપાવજે, અને કરમાવજે કે તેનું ધાંકણું સુલહ ઉગાડે નહી, અને જો ઉગાડશે તો પાહાદસાહ તેની ઉપર થશે. ધકા થારો તથા એક પણ કુદવાડને કે સીમ્મોની તરફથી ને અરજ પાહાદસાહની જવાબમાં મોકલવામાં આવી છે તેના જવાબ આપવા સાડ આવતી કાલે પાહાદસા

મ્મને સીમ્મોની એક ખાશ સખા બોલાવીછે તે વખતે સરવે સીમ્મોએ હાજર રેરેછું તથા પેલી પેટી પણ સાથે લેઈને આપવું.”

રાણી સોડે પાહાદસામ્મને આવો સંધેસો કેવડાવીમ્મને તથા પેલી પેટી પણ મોકલાવી. આ વાત ઉપરથી અરજદાર આઈમ્મને મનમાં મગન થાવા લાગી કે ઘણુ કરીને તેમ્મને આજેલા હક તેમને આપવામાં આવશે. હુરખમાને હુરખમા તેમ્મો આખી રાત સુતી પણ નહી, અને બીજા દાહાડે સવારે ઉઠતાંવાર પેલી પેટીના સરવેનું ધક ભરાયુ. અરવજે નેટલા કલકે તેમ્મોની સખા બોલાવી હતી તેની પોણા કલાક આગમજથી સઘલી આઈમ્મને આપુરતાથી દીવાનખાનામાં ભેગી થાઈ, અને કાંઈન નહી પણ પેલી પેટી વડે વાતચીત કરવા લાગી. કેટલીએક આઈમ્મનેએ જલા અણુ કીધી કે તે પેટીને ઉગારવામાં કાંઈ અરજણુ નેવુ નથી. તે ઉપરથી બીજ સરવે સીમ્મને એકમત થાઈ કે તેને ઉગારી ઝેવી, અને પાહાદસામ્મને ને નજીરગાલ તાકી દ કરીને ઉગારવાની મનાઈ કીધી હતી તે છતાંખી એકે પેટી હુંગાદી, તેવુંજ પેલું પખશી એકાએક ઉડીને ખારી વારે નાહાસી ગયું. આ બનાવથી તેમ્મોના નાનુક મેરેરા નરદ થાઈ ગયા, તથા આંખિમાં આમુ ભરાઈ આવીઆં, મોટી સરખમાં પડીઆં કે અવે તેમ્મો કેવે મોરોડે પાહાદસાહ આગલ ઉભાં રેરે ઉડી ગયેલું પખી કાંઈ બીજું હતું તેમ્મોએ જો અરોજન જિંદુ હતો તેમ્મને એકાત બીજું પખસી પેટીના સુકવાનીખી કોસેસ કરતે. પણ અવેતો અશંજ મેઈલાલ થાએઆં, અને પોતાની એક રમાનીને પથાતવો કરવા લાગીઆં.

જેમ સલાનું કાંમ ચાલવાને વખત નજીક આવતો ગયેમ્મને, તેમ ઘખશરમાં પડીને તેમ્મો કથાકથ કરવા લાગીઆં—કાંઈ બોલી કે સઘલી આઈમ્મને સરખાઈને પાછાં પોત પોતાને ઘેરે જતાં રેરેછું, અને એકે દરખાજ કીધી કે સઘલી જીમ્મોએ રાણીમાઈ આગલ જઈને પગે લાગીને ખરેખરો હેવાલ તેને વાંકે કરીને પછે પાહાદસાહ તરફથી રાણીની ખારકતે મારી માગવી. આ છેલી જલામણુ એક મતથી પાહાલ રહી.

જેવી પેટી સીમ્મને રાણી આગલ ગઈ તેવાંજાળ તેમ્મોની વાત સાંભલીઆ આગમજ રાણીએ પેલી પેટી પોતાના હાથમાં લેઈને પોતેખી આપુર થાઈને તેનું ધાંકણું ઉગારીઈ અને તે બોલકુલ ખાલો હતી તે જિંદને મેલવવા લાગી કે તેના ભરથારે તેની તથા તેની સહીઆની દેકડી કરવાને આવો આરે ખારગ પકડીમ્મને હતો તેથી તે ઘણી જ ગમગીનછે. પણ પેલી સીમ્મોએ તુરત બોલાસો કીધા કે તેમ્મો સંધાં પાહાદસાહના ગુનેગારછે, કારણકે પેટી ઉગાડવા વીસે ને મનાઈ કરી હતી તે રોડીને તેનું ધાંકણું એક સી ઉગાડવા ગઈ તેવુંજ તે અધેથી એક પખશી હતું કે નાહાસી ગયું, મારે રાણીએ, વગે પડીને પાહાદસાહને સખજવીને તેમ્મોને મારી બખથાવવી. રાણીએ આ વાત માથે લીધી.

છેલે અતે પાહાદસામ્મને સરવેને પોતાની હજુરમાં બોલાવીઆં. તેમ્મોના કરમાઈ ગયેલો મેરેરા તથા અધક થી જદ નમનતાઈ જિંદને અરયોલડ ચેતીજ ગીમ્મને કે પો

કેલુ કામતો થાયું. રાણીને પોતાની પહેસખા બેસારી તથા બીજી બાઈએને લગા કરી આપીઆ પછે, પાહાદસાએ પુછાઈ કે અવે અરજ શું છે? રાણી બોલી કે મર્દ કાચે ને અરજ તમોને આપવામા આવી હતી તેના ઉત્તરની આરજુમા તેની સહીએ ખેટીએ. પાહાદસાહ બોલાવ્યા કે તેનો ઉત્તર આ પેટામાછે, અને સલામી નમસ્કાર જેવો તે પેટીનું થાંકણ ઉગાડવા નમ્મેછે તેવાંજાન રાણી બોલી કે "ઉગાડવાની તસદી લેશોમા—પખગોતો ઉડી ગયું—આ બાઈએ અધીરી પડી તેથી પેટી હું ઘાડીને જોવા મર્દ તેવામા આવેલો અકસ્માત બનીએ, મારે અવે તેઓ ગુડ છુ મરડીને તમારી પાસે માફ મારોછે."

પાહાદસાહ ધણેજ રીસે મડીએ ને બોલીએ કે "તમે આવી તામ્મેદારી આપોછો? મને એવેલી તાકીદ કીધા છતાંમી પંખેરાને તમોએ અવે તે નસાડીડ; અને વસી તે છતાંમી રાજડવારી કાગો તથા મસલતોમા તમે કેવે મોરોડે સાંમેલ થાવા માગોછો? રાજને લગતી ભરખની વાતો કે જે ધણેજ અમતની તથા નેપર રાજનો પામેએ છોએછે તેઓને તમે છુપી તે કંઈ રાખોછો? આવી તાકીદ કીધા છતાંમી થોડાએક કશક ટુલોકખી મારો રોકમ દોડી આ વગર તમોથી રેવાયું નથી, તો અવે પછે તમારીથી રાજ કારોમાર જાહેર પાડીઆ વગર કેમ રેવાશે? જવા—તમા મેવકુક:—અને તમોને મોટી સત્ત થાવી એમએછે પણ રાણીને સખુન રાખીને તમને માફ કરેછું"—પણ અવે પછે કબીખી એવી અરજ કરતામા તથા એવી આલખી ચલાવતામા,

અવે આવી ઇલકતી બરથોલડે વાપડી હતી તેથી પાહાદસાહએ પુછીમા આવીને તેને કેલુ કે "આ મારી વીડી હો, અને મારા ખજનમીને તે દેખાડીને તે તમને મોડે દરવીશ આપે તે લેઈને સુખી થાવું." બરથોલડે બોલીએ કે "મને દરવીશ નેઈવું નથી—હું ખોલે મોરોડે મોલુંછું તેટલા ઉપરથી આ દરખાસ્ત ધણેએ મારી સાથે ડસમની રાખીછે; પણ હું તેઓની બીલકુલ દરકાર કરતો નથી, કેમકે જેને કસમની આસા નથી, તથા જેની પાસે કાંઈ આવ મતાખી નથી તેને કીકર અને ચીનતા સેતી છોએ? મોહાએ મને એસીઆસો રાખીએ નથી, અને હું કોઈના એસીઆસો રેડેનાખી નથી; પણ ને હું જેટ તથા સોગમ લેઈતો દેહેવતછે તેમ જેને બીજાનું લોખું તે બીજાને લેમાએ, પાહાદસાહ બોલીએ કે "એમજ હો એવો પછે હું મારો ઉપકાર તે કેમ નજાડું? જેરથોલડે નવાખ રીકો કે "પાહાદસાહની મેહેરખાનમો મેતવીને તે મેહેરખાનમોના મોએ માંધા ઉપર નહી લેવો તે કામ નાલાએક રીત મેહેરખાનમો લીધામા કરતાં વધારે માન જરેલુછે."

ઉપર કહેલી ગીઓની અરજ નામજુર થાઈ તે ઉપરથી રાણી બરથોલડે ઉપર ધણેજ કશ થાઈ, અને રાણીની ઉપકરનીથી આપડો થાઈને એક વખતે પાહાદસાએની બરથોલડેને ફાંસી દેવાનો ફેકમ પણ કીધો. પાહાદસાએ આવા વેપડા રેખોડે. બરથોલડે પાહાદસાએને અરજ છુ મારી કે મરણની આગમન થે બાબદની તે આજુ રાખો તે એકે, તેના માથુ પછે તેના કુકું પરીવારની પાહાદસાએ બરથોલડે કરવી, તથા જે જાહાડ તે પસંદ કરે તે જાહા

ડ ઉપર તેને ફાંસી દેવો. અલમોખાને આ બને માગણી કયુલ રાખીને જવાબોને ફરમાવીડ કે બરથોલડેને પોતાને ખનગમતાં જાહાડપર ફાંસી દેવો. બરથોલડેને એક પછે બીજું એજ ધણેએક જાહાડો દેખાડતાં દેખાડતાં પેલા જવાબો કોઈ જાગમમાં નીકળી ગયેઆ, અને છેલ્લે અવે થાકીને તેને પડતો પુડીને પાછા પેરે આવીઆ. પાછા આવીને જિએછે તો પાહાદસાહ પોતે પોતાના આ એકોનદાર નેકરના મરજુ વીસે ધણેજ ઉદાસ થાઈને ખેડેછોછે. જશા થોને મોહોડોથી એવું સાંમવીડ કે બરથોલડે હજુર છાર તોછે તેથી તે ધણેજ મધરું થામેએ—નેને સોધવાને તે પોતે ગમેએ; અને સોધી કાઢાડીને ધણેએક આનિછથી પાછો પોતાની દરખાસ્ત લાવીએ. દરખાસ્ત રાણી સંગાથે સેતલા કરાવીને તેને વડા વજારનો હુકમો બખસીએ અવે તેના પરધાનધણમા તે રાજની રજમેત ધણેજ આખા દરહી.

કરાકેટ નામનો ખેલાડી અને તેના પાલેસો સીંહ.

ઈશવરે આદમ જાતને પુષ્ટી અને મનશકતીની બખશીશ કીધીછે, અને તેથી આ પુષ્ટ્યવીની ઊપર આપણુ હવાંનેપર રાજ ભોગવીએ છઈએ. માહાસાજ રના ઊછાછલા તથા દરામના જાનએને ટકર મારી તેજાની પવનની ટકોર કરી આપણુ એક દશથી બીજે દેશ સહીસલામત જઈ શકીએ છઈએ. વીજલી તથા બારને આપણા તામેદાર મોકલે કીધાછે જેઓ સાહનામાના સરદે તથા કાલા દેવો સરીખી જહડપથી આપણું કામ વગર બંડખડે સરનમન પોછે ચાડેછે. પાહોડોની પોલાદની છતી આપણા બલ આગલ મોમ સરખી પાચી થાપછે, અને બહુનમાં જે સી પરનદાંની માફક આપણુ હવામાં રેડેલ કરીએ છઈએ. આશતાબ ઈયા માહાતાબ, ગરહો ઈયા સેતારાઓની ચાલ આપણથી ગુપત નથી, અને આકાશના વીસતીરન રણમાં ખનતા પુદરની ખનાવોજામસપીની આગળી કરતાં આપણુ ખેલતર વરતી શકીએ છઈએ. મન એ મોહોટી ઈશવરની આપણાપર નવાજેશછે અને જે હરદમ નથી નથી ચીન્ને આપણને માલમ પડે છે તે ઊપરથી આપણે હેડું પોત્રી કીડીએ છઈએ કે બીલચના મનની શીશી કરામત? આ પાંચે મુદત્તાં દરામના ચીતરથી આપણા મનમાં એવેજ એઆલ ઊતપન થયો. એક ઈગરેજ કીસતાદ પોતાના ચોપગા ચેલા સાથે ખેલ કરનો ઊભાછે. જે તોડીનો પે આસો અને માચનો લુખો, ધરેલો ધરાપ નહી, અને પ

મહિંડ ગામના સુભાઈ અને તેનો પાલકીયા યજ્ઞ.



કહેવો પડકાર નહી, જે જનવરનો સરદાર ને જંગલ
નો માલિક તે પોતાનું કરૂપણું મુકી દઈ, એંઠાં સ
રીખી નમનતાઈ અને ગરીબી પકડી બીહોનો અને ધુ
જતો એક મુરદાલ માણસ આગલ તાજેદારી કરતો
હોયો રહે, એ વાત યોગણીસમી સરીના એક મોજેળા
ઓખાનો માટો મોજેળો છે. આપણા વડવાઓના
વખતમાં એવો એક હવાની અત ભરેલો ચાલ હુનો કે
બુચછા ગુલામને સીંહના પંખથી ધારી નખાવવા તે
વેલોએ લખો લોક એ જનવરોનું કરૂપણું જોવા મા
ટે મોટી ઠક મઠી લેવા થતા હતા, અને પોતાના ભાઈ
ખંધોપર પડતો નાહક જુલમ હાંસ તથા ખુશીથી જો
તા હતા; પણ તે બલમી વખત વહી ગયો છે અને
અસલ ખનતા ખનાવોથી તમામ ઊલટા ખનાવો હા
લ આપણી નજરે પડે છે. આજ નવ વરસની વાત
પર વીલાપતની એક નાટકશાલામાં એક અજાએ
ખ દેખાવ બનેલો હતો. હજારો લોકોની ઠક તે ત
માટો જોવા લેગો મઠી હતી, અને પાસેના ચોતાર પ
રમાણે એક ઈંગરેજ ખેલાડી તાંડું પોનાના પાલેલા
સીંહ સાથે રમતો હતો. એ ખેલાડીનું નામ મોસ્ટ
ર કરાઈટ કરી હતું, અને એંઠાં સરીખા એક મરીખ
સીંહને જોઈ લોકો ભરે જાયજામાં પડેલાં હતાં. એ
સીંહ પોતાના ઘણીના હાકમને જેમ કેહે તેમ તાજે થ
તો હતો, અને ચોપગાંઓના પાલદશાહ પોતાનું રાજ
પાટ ખેલી એક બે પગાં આદમીની ગોલામગીરી કરતો
હતો. આ ખેલાડી પેહેલાં એક ગવર્ડ્યાનો ધંધો ક
રતો હતો, પણ તેહના સેક મોસ્ટર એનગર નામના
પુરૂષે પાંચ સીંહો ખરીદ કરેઆથી તેઓને પાલી તા
બેદાર કરવા માટે આ ખેલાડીનું ધેઆન લાગેલો.
ધીરજ અને સખુરીથી તેણે સીંહ સરખા એક જન
વરને પોતાની તાજેદારીમાં લીધું, અને પોતાની બેહુદ
મેહનતનો તેને પુરતો ખલો મલેલો. આ ખેલાડી
ને કેટલી જેહમત ખેંચવી પડી હશે તેનો આપણથી
સેહેલથી વીચાર થઈ શકતો નથી. આદમજાત બી
જી શું નહી કરી શકે?

થંડા પગ.

આ હુનીઆમાં મોહતને અંદર આવવાને મા
ટે ઘણાએક રસતા અને દરવાજો હોય છે, તેમાં થંડા

પગ એબી એક મોહતનો દરવાજો છે, અને એથી હા
રો બલકે લખો જીવડાનો નાસ થાય છે. થંડા પ
ગ વાલા સખડાનાં-દીલમાં લોહીનું ખરાખર ફરવું અ
થવા સરીરનાં બાંધમાં નોંઠવું ખળ હોવું નથી. જે
નાં પગ ઘણું કરીને થંડા રહે છે, તેની તમોયત દરસત
રેહતી નથી.

બરે લોહી સરીરનાં દરએક ભાગમાં તેનાં પ
રમાંણ પરમાંણે ફરવું રહે છે તત્રે માણસ તંદરોસત
હલતમાં છે એવું કહેવાય છે; પણ જો કોઈબી ભાગમાં
નોંઠવે તે કરતાં યોછું લોહી ફરવું હોય તો તાંડું સ
રદી માલમ પડવાની, અને જાંઠું વધુ લોહીનો જમા
વ થયો તાંડું તાવ અને અરીશય ગરમી માલમ પડશે.

પગ થંડા થાય છે એટલે તાંડુંનું લોહી સરી
રનાં બીજા નખલા ભાગમાં જમાવ થાય છે, અને તે
ભાગ નખલો હોવાથી પેલાં વધુ લોહીને અંદર આ
વતાં અટકાવી શકતો નથી. એ પરમાંણે બરે આપ
ણ ફેરવાં નખલાં હોય છે, તારે વધુ લોહી તાંડું આવી
ને એકડું થાય છે; અને તેથી ઘણીવાર સરદી થઈ આ
વે છે અથવા મોહ વાટે લોહી પડે છે. બહાર બાલના
રા અથવા મોહકોથી વાંચનારા બરે બીનકાયદે પો
તાનાં સરીરને હવામાં કેટલીક વાર ખોલું રાખે છે, તા
રે તેઓનું ગળુ નખજું થાય છે; અને થંડા પગથી આ
ભાગ બિપર લોહીનો જમાવ થઈ ઘણીવાર ગળાની અં
દરની બાજુ સુજ આવે છે; આવાજ બોખરો થાય છે
અને અંદર બલતું હોય એવું લાગે છે. એજ પરમાં
ણે જુદા જુદા ખવાસનાં માણસોનાં સરીરનાં જુદા જુ
દા ભાગ બીનકાયદે રહેવાથી નખલા પડે છે, અને થંડા
પગથી મઠે તુરેકુવાર તેઓને રોગ અને હલાકી થાય છે.

જેવાનાં પગ હમેશાં થંડા થઈ જતા હોય, તેવો
એ સવારનાં બીછાનાં બિપરથી ઊઠાંને વાર થંડા
પાંછીના એક વાસણમાં ઘુંડી સુધી પગ બોળવા, અને
સારીપેટે બોળવા. એવી રીતે બે મીનીટથી વધારે,
પાંછીમાં પગ રાખવા નહી અને તરત તેને ટુવાલથી
ખરાખર નુછી લીનાસ નહી રહે એવી રીતે કાઢા દ
રવા અને તરત ઈસકાકીન પેહરી લેવાં.

રાતનાં સુતી વખતે એવા ઘણીએ આતસ આ
ગલ પગ સેકવા, અને પછે તરત બીછાનાં બિપર જ
વું. સવારનાં કીકી ઊંઘાટે પગે ખોલી જમીન બિપર
ફરવું નહી, એથી કરી ઘણીવાર દરદો કીતપન થાય

છે, અને તે લાંબા દાહાણ સુધી ચારાં થતાં નથી. પ ગ ગરમ રાખવાને માટે કીનનાં, સુતરાકી અથવા બીજી કાંઈબી જાતનાં ચેડુવાંચે અને માથક આવે તેવાં ઈસિયકીન પેહરવાં. એ બાબદમાં બીજાનાં અનુભવ પરમાણે ચાલવા જવું નહી, પણ પોતાને માથક આવે તે કરેઆ જવું.

મારાં માસી.

માએનાં બેહન જે માસી કહેવાયછે, તેઓ પોતાની નાહાની વયમાં બાપનાં ઘરમાં હકી મકીને રહે છે, તારબાદ પરણી જઈ સાસરેનાં રહેવાસી થાયછે, અને સંસારમાં આવીઆ પછે આગલ કરતાં તેઓની ઘણી જ કમતર મુશ્કાત થાયછે. કૈટલીએક બેહનોતો હજારે માંઈકને છેટે પડી જાયછે, અને કૈટલીએક એકજ ગાંમ માં હોવા છતાં ભાએજે વરસમાં તેઓની જે તરણ પછુ મુશ્કાત થાયછે. વહી બીજાંઓની પરીત એવી રહેછે કે બાપનાં ઘરમાં જે તેઓ રાંપ અને સુવેડ ભોગવતાં, તેના કરતાં સંસારમાં આવી જીવન પડવા પછે તેઓનો રાંપ અને સુવેડ વધેછે, અને એક ચેકને સર અવસરે ધાંમ આવેછે.

મારાં માસીને બાપને ઘેરથી છુટાં પડવા પછે એક સાઈ સાસરું હાથ લાગુ હતું, તેમજ મારાં મા પછુ એક શકનાં અને ચારાં સાસરામાં આવી પડીયાં હતાં. મારા બાવા પાંચ પછે સુખી અને ખાનાર થી નાર હતા, નેથી આખાં કુટુંબને ચારી હાલતમાં રાખતા, અને આખર દરકારથી પોતાનો ધંધો ચલાવતા. પાછે થોડી દિવસ હોવાથી ગાંધી જરા દુર એકાંત અને હવા વાલી જગમાં એક બંગલો ખરીદીઓ, અને તાંહાં અવાર નવાર કુટુંબીઓ તથા દોષ્ટો સાથે તેહવારનાં તથા શરુદને દાહાડે જઈ રહેતા.

નાનપણમાં જે પછુ મારા બાપનો સારો વખત દીધે હતો, અને એજે તે ધંધો દેખાવ ગોએઆ મારી નજરની આગલજ હાથ એવી રીતે મને ઈઆ દહે. હમારી વાડીની મોજ, બહાડખાંન, તથા ખેતર અને લીંચાતરીમાં બકવાનાં દીવડો, પંડીનાં દીવડોમાં બામદાદમાં પ્રવાળું, અને આલપાસની નાની ટેકડીઓ કીપર સવારમાં જઈ ગાંધેના દેખાવ જોવા; એ સંયુ જાહે મને ઈઆદ આવેછે તારે મારી આંખા

માંથી છુટીનાં તેમજ દલગીરીનાં આંસુ ખરી પડેછે. મારા બાવાનાં શકતા વખતમાં મારાં માસી પણ હમારાં જેટલાં નહીં તોપણ સાચો હાલતમાં તથા જે પછે સુખી હતાં. મહીનામાં પંદર વીસ દાહાણ હમારે તાંહાં આવી તથા જે તરણ દીવસ રહે હોય છુ લકાંઓને રમાડવા વગર એવનને ચાલે નહી, અને જાહે આવે તારે હમારે સાઈ કાંઈ ને કાંઈ કીકમાઇ ભરે લી ચીજ લેતાંજ આવે. મોં કરતાં માસીનો પરોડ હમને વધારે હતો. મારાં માસી લોલાં; તથા તેવનનું દીલ કીધાર અને સખી, જેથી કાંઈબી નાચાર તેવનની દઆ તથા કાંઈબી નાંછું ચેલવવા વગર ખાલી જાએ નહી.

હમારા આ વખતમાં ખીજાં શકતાં અને દોલતમંદ શગાંઓ હતાં, તેઓથી હમારે તાંહાં દરરોજ આવે તથા હમારા બાપને ગાંન તથા ઈજત આપે, અને સર અવસરે હોમને તેડવાને મુકે નહી.

વેપાર ધંધાનું ચક્ર એવુંછે કે તે સંધો વખત એકસરખું શરતું નથી, પણ કાંઈવાર દઆણમાં તે કાંઈ વારે છેક આસમાંને લાગે એવું કીંચું પ્રેરેછે, એવા દબાણ તથા કીછાલામાં કાંઈનું પરવું અને કાંઈનું ચક્ર ધાંપેછે. એવા દબાણમાં એકવાર મારા બાવા આવી પડીઆ, પણ પાછે નાંછાં હતાં તેથી છેક હારી ખાવા જેવો વખત હતો નહી; અને ધંધો રોજગાર માલી શકે એવો હીગાંમ હતો. એટલામાં એક દોષ્ટતની તરફથી આગલ મારા બાવાએ નાંછાં ખત કીપર શહી આપી હતી, ને દોષ્ટને વખતસર નાંછાં નહી આપીયાં અને નાદારી દેખાડી, નેથી મારા બાવાને શકના જેઈ તથા શહી મુદ્દી તેથી પકડીઆ. એકના ધંધાનાં દબાણમાં નાંછું ઘરખાઈ ગએલું, અને ખીજાંનો દોષ્ટતની મોહકાનમાં નાંછાંની મોટી રકમ ભરવી ચડી; તેથી પાછે કાંઈ રહેઈ નહી અને બંગલો તથા સર સાંખા ન માંગનારા લેવાલી લઈ ગયા.

મારા બાવાની કીપર એકાએક આવો વખત આવી પડીઓ, તેથી હમારા કુટુંબનું ગુજરોંન કેમ ચલાવવું તથા બાડીની રકમ કાંહાંથી ભરવી, તે અંદેશામાં હમારું કુટુંબ ગીરજતાર હતું. આવા વખતમાં મારા બાવા તથા માંએને દીલાસો દેનાર એકજ સી હતી—તે સી મારાં લોલાં અને કીધાર માસી હતાં. તે વને આ સુખો જાલવવાને માટે પોતાની પાછે જે કાં

ઈ હવું તે સંધું ભેગું કરી મારા બાવાને હવાલે કીધું. મારા બાવાનો આવી હલત જોઈ મને દીલમાં ભારે સંતાપ લાગતો. મારાં માસીએ મારાં માએ પાસે જે કાંઈ હતું તે કહાડવીડી, તે જોઈ મારી પાસે ચાલીસ રૂપીઆની એક રકમ ચોપડીએ ખરીદવાને એકઠી કીધેલી તે તરત મેં મારાં માસીને વગર યુછવે કાઢાડી આપી. મારા બાવાનાં નાણાં એ રીતે અદ્ય કીધાં.

થોડુંક પછે મારા બાવા ગુજરી ગયા, પણ સા રાં ભાએએ હુએને કળવણીનું મીડું શલ ચખાડીલાં હવું તેથી એક કિતમ ધંધો હુથ કીધો; અને મારા બરીખડાં કરમાઈ ગયલાં કુટુંબને હુએએ તાનું કીધું. ઇશવર ચેરખાનીથી હુએ સરવે આને સુખી છઈએ અને પાછલા દાહાડા ઊપર જે ઢોઢે મેલવીઓએ તે આને, પ્રુથી સાથે ઇઆદ કરીએ છઈએ. મારાં માં સી થેલા ચાલીસ રૂપીઆની વાત હજુર મને ઇઆદ આપેછે. હુએને એકવાર ફરીથી સુખી જોઈ હુમારા માંસી જે વનનાં ઊપકારમાં હુએ ગરકાવ છઈએ તેવ છુ પ્રુશાલછે, અને જે દાખલો તેવને હુમારી નજર આ ગલ ધરીઓ તે દાખલા પરમાંછે ચાલવાને હુમારા સ રવે કુટુંબીઓ કોશ કરેછે.

વલી મારાં માંસી એક નાંધલી સરખી દરખાર ચલાવેછે, અને લોકોનાં ઘર સંસારી સાસુ વહુના, વર બઈજેરનાં તથા બીજા કલ્યાણની સમજુતી કરા વી આપેછે, તેમાં મેં એવું જોયુંછે કે બંધે બાજુ વા લાને રાલ કરી શકેછે.

દુનીઆમાં કેટલી બેહુનેાછે—તેઓમાંની કેટલી માંસી થઈછે અને ધનારછે, તેઓની સાંમને આ મા રાં નીતીમાંન તથા ઊદાર-દીલનાં માંસીનો દાખલો ધરીઓએ કે સરવે માંસી, કાકી, માંમી, ઈતીઆદી સ ગાં અરસપરસ એક મેકની ગરજ સારી આ દુનીઆ નો ખખંનો નહી; પણ પેલી દુનીઆનો આકેખતનો ખખંનો અને તીજેરી ભરે.

શ્રીમ્મને સુચના.

ફલાનલનાં કપડાંને ધાવાની રીત.

ફલાનલનાં કપડાંને વાસતે વેલાતી સરેદ સાણુ નાં લાંબા કટકા આવેછે તે વગર બીજો કાઈ બાતનો

સાણુ વાપરવો નહી. આ બાતનો સાણુ હારાઓને તાંહુથી સસતી કીમતે મલી આવેછે. જો બીજા બા તનો સાણુ વાપરીઓ હોઅતો કપડું નરમ થવાને બદલે કઠણ થાએછે, અને સંસાર બરાબર નીકલતી નથી.

એ કપડાં ધાવાને પાંણી ગરમ ભેવું જોઈએ પ છુ કકરા આવવું પાંણી કદી પણ વાપરવું નહી, એ થી કપડું સોસાઈ બાયેછે અને સંસાર પકડવું નથી. થંડું પાંણી પણ બીલકુલ વાપરવું નહી.

ફલાનલનાં કપડાંની સાથે બીજાં કસાં કપડાં ધાવાં નહી. એ કપડાંને સાફ સોબં ગરમ પાંણીમાં સરેદ સાણુનું શીણ કાઢાડી બાળવાં, પણ એની ઊપર સાણુ બીલકુલ ચોળવા નહી કમકે તેથી કપડું ચાર બાડું અને કઠણ થઈ બાયેછે. એકવાર એમ સારી થેઠે બોળીઆ પછે ફરી બીજાં વાસણમાં એજ પરમાં હો બોળવાં, અને તારબાદ તરીબં વાસણમાં સેહજ શીણ કરી જરા કાલીચુલી નાંખી દુબાવવાં. આ પ રમાછે દુબાવવા પછે તેને સારીથેઠે નીચવવાં અને હ વામાં ખંખેરી ચારણ ઊપર ઊગાતાં કરવાં. બરે સુકતાં હોય તારે પાંચ સાતવાર તેને હીલવવાં અને બરાબર સરખાં કરી બધી બાજુએથી તાંણવાં, અને અવાર નવાર પર ફેરવવાં. આ કપડાંને જલદીથી સુકવી નાંખવાની કોશ કરવી નહી; પણ ધીમેથી સુ કવા દેવાં.

આ પરમાંછે થોએલી ફલાનલ સરેદ અને ન રમ રેહી, અને હમેસ નવી જેવી માલમ પડથે; પણ જો એકવાર તેને ઊકલતાં, કકરા આવતાં પાંણીમાં બો બી અથવા થંડું પાંણી વાપરીલાં અથવા સાણુ ચો બીજો અથવા બીજા બાતનો સાણુ વાપરીઓતો પ છે તે કદી સમરનાર નથી.

જે ફલાનલનો રંગ પીલાસપર થયો હોય તેને સુધારવાને નીચલી રીત કાંચે લગાડવી.

ચાર ચમચા બરીને ઘણીનો સોજો આગે લે ઇ તેમાં તરણ બારલી પાંણી નાંખી તેને સારીથેઠે હી લવતા જઈ ઊકાલવું. ઊકાલવા પછે એક તથેલી માં ફલાનલ યુધી તેમાં આ કકરા આવવું પાંણીનો અરથો ભાગ ઊંચેથી રેડવો. અને એ પાંણી થંડુંપરે તાંહુંસુધી ફલાનલ તેમાં રેડવા દેવી અને અવાર ન વાર તેને ચોળવી, અને બીજા સોબં ગરમ પાંણીનાં વાસણમાં તરણ ચાર વખત બોળવી, પણ સાણુ બીલ

કલ વાપરવો નહીં. આ પાંણી થંડુ થયા પછે પે
 લું કકરા આવતું છીકાલેલું બાકીનું પાંણી જે સુકા
 છીપર રાખી ગરમ રાખીછી હોય તે ફરી શ્વાનલને
 ખીન્ન વાસણમાં નાંખી તેની છીપર રેડવું, અને તે
 પાંણી થંડું થવા આવે એટલે ખીન્ન સોળ ગરમ પાં
 ણીમાં તરણ ચાર વાર ખોળવી અને તારખાદ નીચવ
 વા વગર સુકાવા નાંખવી.



લાકડું—તેનો તરેહવાર લોપીયોગ.

લાકડાંની કુદરતી ખનાવટ બે જાતની હોયછે
 ખટ અને ચોકલ લાકડું. ચોકલ લાકડામાં પાંખણું, અ
 ને પાંખની જાત, જેમકે તાક, માહુડ અને ખજૂરી
 આવેછે. જે દેશમાં પાંખણુ અને પાંખની જાતના આ
 ડા પુચકલ હોયછે, તાંહાંના લોકો તેનો તરેહવાર લો
 પીયોગ કરેછે. આડ ચોકલ હોવાનાં સખખથી તેને
 ખેતરોમાં પાંણી લઈ જવાને માટે નવાની માક કામ
 માં લાવેછે અને ચોહોરા કટકાઓને પેદીયાં ખનાવી
 ને વાપડેછે. ફેટલીએક ચોહોરી પાંખની જાતમાં લો
 ડાંહાંના તારની મીસાલે લાંબા સાકા આવેછે, અને તે
 શરસના જેવી ચીકટ વસતુમાં મલી ગયેલા હોયછે.
 આશરેલીયા તરફના દેશી લોકો એવા સાકા કાહડી
 ને ખીલાની મીસાલે કાંમમાં લાવેછે. ફેટલાએક ખી
 લા સીસમના લાકડાંના જેવા કણુ હોયછે. ચોડાએ
 ક નાહુના પાંખના આડ માહુથી શરવાની લાકડીઓ
 ખનાવેછે. પીનાંગ દેનને નામે જે લાકડીયો હીંચાં લા
 વેછે, તે એવા પાંખ માહુથી ખનાવેલી હોયછે. પાંખ
 આડની ૪૦૦ થીતે ૫૦૦ લગી જાત આવેછે. એ
 તું લાકડું કાંઈજ વખતે લખડી ઇઆ પુરશી અને
 એવીજ જુજ ચીજ ખનાવવામાં કાંમમાં લાવેછે. ખ
 જુરીના પાતરાંના વચલા દાંડાની વલ દીધેલી શરવા
 ની લાકડીઓ ખનાવેછે. જારે દાંડે લીલો હોયછે
 તારે તેને વલ આવેછે, અને ભારી વજનો સુરીને લાં
 ખી ખેંચેછે, અને સુકાયે તાંહુંસુધી એમજ રહેવા દે
 છે. ફેટલાએક પાંખનાં આડના શ્વને હુનચાતમાં કાં
 મ લગાડેછે. ચોપારીના કંઠમાલા, લાકડીઓનાં મું
 ડાં છનીયાદી ખનાવેછે. નાલીએરના કાપાનો તરેહ
 વાર લોપીયોગ કરેછે. નાલીએરના દીરલાના ચેલાલાં,
 વાસણ, પુચકાં છતીયાદી ખનાવેછે. નાલીએરના લો

પરાને ખાયેછે તથા તે માહુથી તેલ કાઢાડેછે. પાત
 રાંની ટોપલીઓ અને સાદીઓ ખનાવેછે. એ સી
 વાએ ખાંક, દારૂ, છીરાક છતીયાદી ખનાવેછે.

પણ ચોકલ લાકડાં કરતાં ખટ લાકડું તરેહવાર કાં
 મ અને હુનરમાં કાંમ લાગેછે. ખટ લાકડાં, કણુ તથા
 નરમ આવેછે. લાકડાંના સાકા ઘણા પાસે પાસે હોવાથી
 ઈઆ જરા જરા દુર હોવાથી લાકડું કણુ તથા નર
 મ બનેછે. સીસમ અને દેવદારીનું લાકડું કણુ તથા
 નરમ લાકડાંના લાખલાછે. લાકડાંના સીધા સાકાઓ
 માં હુમેશાં આડા સાકા આવેછે. જો આડા સાકા જુ
 જ હોયેછે ઈઆ કાંઈ પણ ગાંડ આવતા નથી તો લા
 કડું વલી શકેછે અને જલદીથી ચીરાઈ જાયેછે. જો
 આડા સાકા પુચકલ અને નજલીક નજલીક ઠીસેલ હો
 યેછે તો લાકડું વલી શકતું નથી, અને વધારે સખત
 અને ચીવટ હોયેછે. “આશ” તું લાકડું, અને મા
 હુમની તથા “ચોક” તું લાકડું એ બે જુદી જાતના
 લાખલાછે. લાકડાંની એવી જુદી જુદી ખુખી હોવા
 ના સખખથી તેને તરેહવાર રીતે કાંમમાં લાવેછે. ફે
 ટલીએક જાતના લાકડાં પાંધકાંમમાં, જેમકે વાંહાંણ
 તથા સર પાંધવાના કાંમમાં આવેછે. ખીજા જાત
 ના લાકડાં, સાંચા, ચકર, તથા દાંતા સાપના પર્ણાં બ
 નાવવામાં કાંમ લાગેછે. તરીજા જાતનું લાકડું કંતા
 રીના ખપમાં આવેછે. ચોધી જાતનું લાકડું ઘરનો
 સામન, જેમકે કાચ, પુરસી, તેખલ, છતીઆદી ખનાવ
 વામાં કામ લાગેછે. પાંચમી જાતના લાકડાં માહુથી
 તરેહવાર ચોલઈતાં રમકડાં ખનાવવામાં આવેછે. છ
 ઠી જાતનું લાકડું રંજ ખનાવવામાં કાંમ લાગેછે. આ
 છ મુખીય કાંમ સીવાયે કાંઈ ખીજા હુખરો રીતે લા
 કડાંને વાપડવામાં આવેછે.

લાકડાંનો ખવાસ હુમેશાં એકજ તરેહનો રહે
 તો નથી. જેવી જગા, જેવી જમીન, જેવું પાંણી તે
 પરમાણે લાકડાંનો ખવાસ બદલાયેછે. લાકડું જાલ
 આગલથી અને છેક વચમાંહયો બાકીના ભાગ કરતાં
 નખડું હોયેછે. સુસીયાં આગલથી લાકડું, દાંખલી આ
 ગલના ભાગ કરતાં ઘણું મજબુત હોયેછે. જે આડ
 સુકી જગા છીપર છીગીયું હોયે તેવું લાકડું, ભીની જ
 ગા છીપર છીગનાં આડના લાકડાં કરતાં વધારે કણુ,
 ભારી, મજબુત અને પોલા રંગનું નીકરેછે. ચોડાં
 એક લાકડાં સુકરીયાથી ચેડેજ વજનમાં કમની પા

યે છે. શાકાંત્રિક સુકાઈને ભારી ખને છે, પણ ઘણું ખરું લાકડું સુકાતાં હલકું થાય છે. જરે લાકડું થુકાઈને ચીમકાય છે, તારે માતરે પોહાલાઈમાં જ નાહતું થાય છે. તેની લાંખાઈ કમતી થતી નથી.

લાકડું વારેઘડીએ સડી જાય છે, અને અસલ ના વખતથી તેને ચોખું રાખવાને માટે તરેહવાર ઊપાયો કામમાં લગાડવામાં આવીયા છે. લાકડું સડી ઇંયા કોહી જાય છે તેની સમજ શું છે ? સપલાં ઝાડોના ઝીણાં સુરાખોમાં અલખીયુગેન (ઈડાંની ચરેદીના જેવી) જાતની વસ્તુ આવે છે; તે ઝાડનું રક્ષણ કરે છે. પણ જરે ઝાડને કાપીને તેના થડ અને લાંખલીના લાકડાં ખનાવે છે, તારે એ અલખીયુગેન કાંઈ પણ ગુણુ કરેવાને ખલે એક નુકસાનકારક વસ્તુ થઈ પડે છે. લાકડું સુકાયે છે તેની આગમજ અલખીયુગેન ભીંડું હોય છે અને સુકાતી વખતે તેનું ખમીર થઈને તે ઊભાવા માંડે છે. એવી હાલતમાં ઝીણાં જાનવરો, લાકડાંમાં નહીં માલમ પડે એવા સુરાખ પાડીને અંદર ખોરાક ને માટે વેવસ થાય છે. એવા ખારીક સુરાખોમાં પછી હવા અને પાણી પણ વેવસ થાય છે. હવા અને પાણી વેવસ થયાથી લાકડાંને રસ કુગાઈ આવે છે; એટલે તે માહુ ખારીક વનસપતી ઊગે છે. એ વનસપતી વધીને, લાકડાંની માહુથી આંધરાં પાડીને ખાહર રસતા કરે છે, અને લાકડાંની સપાટી ઊપર વેહરની મીસાલે માલમ પડે છે આસતે આસતે એ સુરાખો મોહારાં થતાં જાય છે, કે છેવે લાકડાંને માતર એક ખાલી જોખું ખનાવી દે છે. ઘરના વાંસા અને પેદીયાં માહુથી સડો પડીને વેહર નીકલે છે તે ઊપર જાણવેલા કારણોથી ખને છે.

લાકડાંને સડો પડવાથી ખંચાવવાને માટે અસલથી લોકોનું ધેખાન લાગેલું છે. આજ એક સદી થઈ લોકો તે ઊપર ખુબ મંડીયા છે; જો એક ઊપાયે નકાચો લાગે તો ખીજો શોધી કાઢાડવામાં ખંતીજ રહેલા છે, અને જરે તેવોને ખરાખર સમજ પડી કે સડો કેમ લાગે છે, તારે લાગુ પડે એવા ઊપાયો શોધી કાઢીયા છે. ડાકટર હેવે ચોરથુથુ વાપડવાને, બલામણુ કીધી હતી. ડાકટર શરડીયે ચોરથુથુને ખલે હીરાકથી વાપડી હતી અને તેનો ગુણુ વધારે સારો માલમ પડીયો હતો. ૧૭૮૪ ના સાલમાં ફરનલ કાનગરીયે લાકડાંને તાર લગાડવાનો વીચાર જાણવીયો હ

તો. આગલીસમી સદીની શીડઆતમાં થેહલ વેહલે લાંસર સામીયુલ ખેનકાને લાકડાંના સુરાખો માહુથી હવા કાઢાડી નાખીને, ખાલી થયેલાં સુરાખોમાં દવાઓ નાખવાનું ખતલાવીયું. જોકે તેના હાથમાં એ રીત ખરાખર લાગુ નહીં પડી, તોપણ તે ઊપરથી ખીજો લોકોને એશારે મલીઆથી નવી યુક્તીઓ શોધી કાઢી છે. એ પછી તરેહવાર ચીજો વાપડવા લાગા, જેમકે મગરનું તેલ, કલીચુનો ઈતીઆદી. ફેટલાએક જણ લાકડાંને ગરમ રેતીમાં થોડાવાર લગી ઘટતા હતા; થોડાએક જણ એક આરકામાં હવાને ગરમી આપીને તેમાં હે લાકડું મેલી રાખતા હતા. થોડાએક લોકો ગરમ પાણીનો ખાશ આપતા હતા, અને ફેટલાએક લોકો તરેહવાર વસ્તુ ઊપર ચોપડતા હતા. એ ઊપાયો જરે કાંઈ ઘણું વલીયું નહીં તારે તેવોનું ધેખાન ખીજી તરફ દોડીયું. તેવોને વીચાર આવીયો કે જો અલખીયુગેનને દુર કરે ઈઆ તેને ખીજો આકાર આપે તો એ ખલા દરે થાય. પણ વલી વીચાર કીધો કે અલખીયુગેન કાંઈ ખાહર નીકલી શકે નહીં. અને જો ગરમી લગાડીને સુકવીયું હોય તો પાણું હવા માહુથી પાણી સુસીને ખમીર થવા માટે છે. એ ઊપરથી ફરીથી વીચાર આવીયો, કે જો અલખીયુગેનને ખીજી દવાઓ આપીને પાણીમાં પીગલી નહીં જાયે એવું કીધું હોય તો તે પછી પાણીને ખેચી શકે જ નહીં અને તેથી તેનું ખમીર પણ થાય નહીં. એ ઊપરથી સવાલ ઊઠીયો, જે ઈઈ દવા એવી છે કે જેથી અલખીયુગેન પાણીમાં પીગલે નહીં એવું થાય ? સર હમફરી દેવીએ “ક્રોરોઝીવસખલીચેટ” (રસકચુર) વાપડવાનો વીચાર આપીયો. મીં બેહેલ કરીએસાટ નામનું તેલ વાપડવાનું વધારે પસંદ કરતો હતો. મીં ખેન હીરાકરી અને સ્વથેટ આશ ખરાઈતીસ વાપડતો હતો અને સર વીલીઅમ ખરનેટ “કલેરાઈક આશ ઝીનક” પસંદ કરે છે. પણ એ દવાઓ અંદર કેમ લખલ કરવી તે તેવોને સુખ પડીયું નહીં. જાહાંસુધી હવા ખાહર નહીં કાહડે તાંહાંસુધી દવાઓ અંદર વેવસ થવાને સુથકલ પ્રે છે. હલ જે યુક્તી કાંમમાં લાવે છે તે ઘણીજ પસંદ કરવા જોગ છે. લાકડાંને એક ઘણા જમણું લોહોપ્રના નલામાં મુકે છે, એ નલા માહુ હવા ખેંચી લેવાનો એક સાંચો (એરપમપ) અને દવા અંદર મારવાનો એક પમપ સાંચો આવે છે. એવા

ની મદદથી પેઢલાં હવા ખાહર નીકલે છે અને પછી તેમાં દવા પેવસ થાય છે.

દેવીચન અને સ્ત્રીર્માગરન એ બે ગરમથો લા કડાંને સુકવવાનો એક જુદી તરેહનો ઊપાય કામમાં લગાડીયો છે. ગરમ હવા લાકડાંની ઊપર ટુકવાથી સઘલાં સુરાખો તદન સુકાઈ જાય છે. નો લાકડાંને યમ ગરમ હવામાં સુકીયું હોયતો તે જુનાઈ રહેશે; પણ નો ગરમ હવા જોરથી ટુકવા દીધી હોયતો પાંછી ઊડી જઈને લાકડું તદન યુકાઈ જશે. એ સુકતીથી વલી લાકડાંમાં તદન નવા ગુણ પેદા થાય છે. એ વાં લાકડાં વજનતરો ખનાવવામાં ઘણાજ ઊપીયોગી થઈ પડે છે.

જુદેરી નામના એક પ્રેંચ ડક્ટરે એક અજાબ સુકતી ચોધી દાહાડી છે. તે જાતનાં ગ્રાડમાંજ દવા જો પેવસ કરે છે; અને જોડે તેથી ગ્રાડ મરી જાય છે, તોપણ લાકડું પછી સડતું નથી.

હાલના વખતમાં મોહોરા દખાનના ખાશી ક રીને લાકડાંનો કોલસો ખનાવવાની સુકતી ચોધી દાહાડી છે. કોઈ પણ સવાલ કરે કે ખાશી તરેહથી લાકડાંને કોલસો ખનાવે ? ખાશીમાંતો પાંછી આવે છે અને તે ઊલટું લાકડાંને લીજવે પણ ખાલે નહીં ? ખાશી વાત છે કે સાધારણ ખાશી ગરમી, ઊકલતાં પાંછી ની ગરમી રૂપર દીગરીથી વધારે નથી, અને એવી હાલતમાં લાકડાંને ખાલીયાના કરતાં માતરે પાંછીથી ખાજવે છે. પણ જોરે ખાશીને મોહોરા દખાનમાં લાવે છે તારે તેની ગરમી પુશકલ વધી પડે છે; તેની ગરમી ૪૦૦ થીતે ૬૦૦ દીગરી લગી જાય છે અને ઘણી વખતે તેથી પણ ઊપર આવે છે. જોરે આવી દખાનમાં આવેલા ખાશી નો લાકડાંને ગરમી આપી હોય તારે તેનો કોલસો ખને છે અને એ કોલસો ખંડુકનો દારૂ અને એવીજ બીજી ચીજો ખનાવવામાં કામ લાગી શકે છે. ખરાખર મન માફક ગરમી આપીયાથી જુદી જુદી જાતનો જેવો ગરમ તેવો કોલસો ખની શકે છે.

જેમ ઘાતુઓને પરેસમાં દાખીને તેના પારલા તાવ ખનાવે છે, તેમજ હાલ લાકડાંને પરેસમાં દાખીને તેને વધારે કાણ અને મજબુત કરે છે અને પછી તેને પુશકલ રીતે વાપરે છે.

(એવું સાધણ છે.)

બીલાડીની જાત.



બીલાડીની જાતના જાનવરો ચોપગાં અને માસ શરીર ખાનામાં હોય છે. તેમાં સહી, વાઘ, ચીતો, સ્ત્રીચાંહોશ, બીલાડી ઈતીઆદી જાનવરો આવે છે. એ જાનવરો બીજી જાતના જાનવરો માટેથી આ નીચે જણાવેલી ખુખીથી જલદીથી માલમ પડી આવે છે.

સઘલાના પગનાં નખ જોરાવર, વેઢતાં, અને ગરમ તારે પંજામાટેથી ખાહર આવે અથવા અંદર પાછાં જઈ શકે એવાં છે; અને એવાં નખથી તેઓ પોતાનો શેપાર રોડલથી કરી શકે છે.

તેઓનાં દાંત અનીધર અને વેઢતા છે, તેથી તેઓ માંસને જલદીથી શરીરને ખાઈ જાય છે. તેઓ માંસ શીવાયે બીજી કંઈ પણ ખાતાં નથી; બાજી પાલાના જોરાકને તેઓ અડકતાં પણ નથી. બીજી જુબી એ છે કે જંગલી હાલતમાં પોતાને હાથે મારેલાં જાનવરોના માંસ શીવાયે બીજી માંસ ખાતાં નથી. જોરે પંજામાં ખંડીવાન હોય છે અથવા જોરે તેઓને પાલવામાં આવે છે, તારે જુબાને મારીયાં આપેળું માસ ખાય છે.

તેઓ જાતે ઘણાં જોરાવર હોય છે અને એવાં ના જેવાં જડખા અને જંગ પુખત જોરાવર કોઈ બીજાં ચોપગાં જાનવરોમાં જોવામાં નથી આવતું. તેઓનાં આખાં પાંચાં ઘણાં મજબુત તેમ ચપલ હોય છે અને તેઓની દરએક હાલચાલ રોડલ, મોકલી અને છત્રદાર હોય છે.

એ જાનવરો જેવાં કુદવામાં અને ઊછલવામાં બીજાં કોઈ પણ નથી. અને જોડે બીજાં જાનવરો

દાડવામાં તેઓથી ઘણી જડ રાખે તોયપણ તેઓ ના કુદકાર આગલ તેઓ રહેલથી શેકાર થઈ પડે છે.

તેઓ શેકાર કરતી વખતે ચાલવામાં ઘણાજ ખખરધાર રહે છે. તેઓ હલવેથી અને છુપાવીને ચાલે છે. કુદરતે તેઓના પંખના તલીયાં નરમ અને ચરખીધાર બાંધી કીધાં છે, તેથી, તેઓ ચાલે છે તારે કાંઈ પણ આવજા થતો નથી. અને બારે શેકાર નજીક આવે છે, એટલે એકદમ કુદકાર મારીને, પંખે ચેવા નેરથી નાખે છે કે ઘણી વેલા શેકારને તરત મારી નાખે છે.

એક તેઓમાં કુતરાના જેવી સુંઘવાની ખુબી નથી, તોયપણ તેને બદલે તેઓની નજર ઘણીજ ચાલક હોય છે. તેઓ દીવસમાં તેમજ રાતનાં અછી રીતે નોંઘી શકે છે, તેથી તેઓ શેકાર ઘણાખરો રાતરે કરે છે.

તેઓ અછી રીતે સાંભળી શકે છે, તેથી જરા પણ ગોઘાટ થયાથી તેઓ ઊંઘ માડેથી બગી ઊઠે છે. સઘલાના મોઝાંધાં ઊપર લાંબા ખાલ હોય છે અને તે ઘણી વેલા તેઓને અંધારામાં અગતનાં થઈ પડે છે.

તેઓની જીભ ઘણી ખભરાયલી હોય છે અને તે વડે શેકારના હાડકાં માડેથી ખસ સોહારીને ખાઈ જાય છે.

એક સઘલાનો આકાર ઘણાખરો મલતો ચાલે તોયપણ તેઓ કદમાં ઘણો ફરક રાખે છે; તે શી વાંચે બીજા ખાશીયતોમાં તેઓ ફરક રાખે છે. તે સું ખેચાન હવે પછી કરવામાં આવશે.

મથાલે આપેલું ચીતર ખીલાડીની જાતના ચીથી ભયંધાર જાનવરો ખતલાવે છે. સંહી પોતાના ખરા ભભકામાં ગોચામાં અને જોશમાં આવીને ખોલા મેઘનમાં ઊભેલો છે. હેઠલ, વાઘ અને તેનું બચ્ચું ખેતરમાં ભરાઈને પડેલાં છે.

રેશ્મી.

દરોજ નવી અને જુદી જુદી ચીજો નોવા તથા મેલવવાની હોંસ કયા માણસમાં દીકામાં આવતી નથી. એતો એક આદમ જાતનો ખવાસજ કે કાંઈને કાંઈ પણ રેશ્મી કરવા. માણસ પોતાની

ખચગીથી તે ઘોરમાં જવા લાયક થાય છે તાંહુંસુધી તે નામાં આ ગુણ દીકામાં આવે છે.

ખાલપણમાં એ ગુણ વધારે દીસે છે અને જેમ જેમ વય વધતી જાય છે તેમ તેમ એ ગુણ કમતર થાય છે. એક ખાલક જે તનદરોસત હવે તેને તમે કદી પણ એકજ રીતે પડી રહેલું જોશો નહીં; પણ તે અછીથી તલી પછાક મારવું માલમ પડશે.

છોકરા અથવા છોકરીઓની નીશાલમાં એકાદ વખત તેઓ જઈ ઊભાં રહેલો તો તમને શું માલમ પડશે વાંદ ? એક દરીઆવ કે જેની અંદર ચટપટીયાં ખાલકનાં ઊભાતા મોળ દેખાશે; જે એવું દેખાડે છે નીશાલની એકતરખી રીતભાત પરમાણે ચાલતાં જે તેઓને કંટાલો આવે છે તેમાં આવી ચાલથી ગોચેઆ આરામ મેલવે છે.

અનુભવ ઊપરથી એવું જણાય છે કે મરદ કરતાં ચીરતોમાં રેશ્મી ગુણ વધારે દીસે છે. તેઓની સંસારી રીત, પોશાક, ઘરેણું તથા રાહ રશમ તપાસતાં નોંઘે છે કે જરાજરામાં તેઓને રેશ્મી કરવાનો શાક રહે છે, અને તાંહુંસુધી તેમ કરતાં નથી તાંહુંસુધી તેઓનો જીવ હલકો પડતો નથી.

વાંચનાર ખાઈ ખોલે કે તમારે કેટલાં ઘર ખાલી કીધાં છે, કેટલા ચાકરો તમારી ચાકરીમાં બદલાઈ ગયા છે; કેટલા ખતાશા, પાંજી, ઈંડાં ઈતીઆદી બીક રાવાલા બદલી નાંખીયા છે ? કેટલી જાતની સારી તથા તેની ધોર, ઈંજાર, ચોલી, કાંચરી તથા પોશાક ઊપર એકવાર મોહી પડી તમારા ભરપારને કંટાલો આપી ખરીદ કરારી મોડાજ વખતમાં તે પોશાકને હલકો ગણી બીજાજ પોશાક ખરીદવા નીકલી પડીયાં છે ? કેટલીવાર સુનાનાં વારા, ચીતલને મેલવી નખાવી નેની ખાંગરી ખનાવાનો ઈરાદો રાખીએ અને તેમ થયા પછે તે વેચાવી એક મોતીની ખાંગરી અથવા હાર ઊપર તરાપ મારી છે ? એ વગેરે તમારી ખીજા કયા રેશ્મીમાં પેહલ નથી ?

એ ગુણને માટે હવે કાંઈને કંપકી લાગુ પાડવા માંજતા નથી; પણ જેઓમાં એ ગુણ ખેંચાને હોય છે તેઓ શરૂઆતે બદલે ગેરશરૂઆતે જુવે છે એટલુંજ કહવા માંગીએ છીએ.

ગાંડીની ચોષ.

ઘણીક વસ્તુઓ તથા ખનાવો, જોકે જાતે ધ
ણીજ ઊપયોગી હોવા છતાં, અને તે રાત અને દીવ
સ માણસ જાતનાં કામમાં આવનારી હોવા છતાં,
તેઓ ઘણા લોભા વખતથી હસ્તીમાં હોવાથી, અ
ને તેઓ દર જગાએ વાપરવામાં અથવા જોવામાં
આવવાથી તેઓ આપણી નજરમાં એટલી તો સા
ધારણ થઈ ગયલીઓ છે કે તેઓને કોણે શોધી કાઢાડી,
કીઆ વખતમાં તેમને શોધવામાં આવી, અથવા કી
આ દેશમાંથી તેમને જનમ થયો, એ સમજું જાણવા
ને આપણે કવચીતજ આતુરમંદ થઈએછે. રેલવે, ટે
લાગરાઈ, વગેરે ચંતરો કીઆરે, કીઆં અને કોણે
શોધી કાઢાડીઓ, એ જાણવાની આજે ઘણાઓને ઈ
છા હોયછે; પણ ખેડવાની ગાડી, દલવાની ધરી, ઘેર
માં ઘસડવાની કપી, એમને કીઆ વખતે, કીઆ દેશે
અને કીઆ માણસે જનમ આપીઓ તે જાણવાને
ચોષાઓનેજ ઈછા હોયછે. એવું મુખીઅ કારણ ઊપ
ર જણાવવા પરમાંણે તેમનું સાધારણપણું છે. અલખ
તે આટલી વાત ખરી છે કે, એવી ઊપયોગી સાધારણ
ખનાવટો મધેની ફેટલીડો તો એવા વખતથી હસ્તી
માં આવેલીઓ છે, કે તેમની ઊત્પત્તિ વીશે કશો પ
રો મલતો નથી. એવીઓને પાછલ મેલતાં જેમને
માટે જે કાંઈ જણાવયું છે, તે જો જાણવામાં આવેતો
તે કોઈખી રીતે નીરડીપયોગી થઈ પડે નહી. એટ
લા માટે ગાંડી સરખી સાધારણ પણ મહા ઊપયોગી
વસ્તુની કેમ શોધ થઈ અને તે કોણે કીધી તે બાબદ
હલ વાંચનારની આગલ મેલીએ છીએ.

તવારીખ ઊપરથી એવું માલમ પડે છે કે, ગા
ડી સરખું ચંતર એરીકચોનસ નામના એક આપીની
અન રાજ્યએ ઈસવી સનની અગાડી ૧૪૮૯ વરસ
ઊપર, એટલે આજે ૩૮૫૬ વરસની વાતપર શોધી
કાઢાડી હતી. એ રાજાનાં પગને કાંઈ દરદ યવાથી
તે ચાલવાને અશક્ત થઈ પડીઓ હતા, જેથી બાહ્ય
ર આવવા જવાને અને તે સાથે પોતાની ખોડને છુ
પાવવાને એવી યુક્તી કહેવી પડી હતી. ઘણા પરાચી
ન કાલનો કાપોઘેરસ સીકલસ નામનો એક તવારી
ખ સખનાર જણાવી મેણે કે સીસાતરીસ રાજ્ય એ
વી એક ગાંડીમાં શરતો હતા; અને જાણારે તે તેમાં

ખેસીને શેહરમાં આવતો અથવા લોગ આવવાને જ
તો તીઆરે, તેને, તે પોતાનાં ચાર રાજા બંધવાંઓને
જોડતો ! પણ એ ગાંડીને માટે એવું ધારવામાં આવે
છે કે, તે લેકાઈનો રંધ હશે. કારણ કે, તવારીખ
ઊપરથી, તેમાં અંગત કરોને નાંખીયા કપી હામરેનાં
લખાંણ ઊપરથી માલમ પડે છે કે, ગંરીક અને તરો
જન લોકો પણ લકાઈની વેલાએ રથ વાપરતા હતા.
એ ગમે તે હોય તોપણ ગાંડીની શોધ તરણ હતા
રં વરસ ઊપરની છે એટલી વાતતો નંકીજ છે. એ
પરમાણે એ ચંતર હસ્તીમાં આવીઓ પછે, ઊ
તર તરફનાં રાજ્યઓએ રોમનાં રાજને લઈ લીધું અ
ને તેના નાહનાં ભાગે કરો જુદાં જુદાં સરદારોનાં
હવાલામાં આપીઆં, તીઆંસુધી યુરોપનાં ફેટલાક ભા
ગમાં વપરાવા પછે રોમ અને તેને તાબેનાં યુલકીમાં
તે વપરાતી ઘણીખરી બંધ પડી, અને ઘોડા, ખચર
અથવા ઘેડાં ઊપર સવારી કરવાનો ચાલ નીકલી
ઓ અને તે ઘણા ફેલાઈ ગયા. તે એટલે સુધી કે
રાજ્યઓ, અખીરો, ધરમયુઓ અને એ વીગરે સઘ
લા યુરોપી તથા સીઓ સવારીજ કરવા લાગ્યાં. એ
પરમાણે સવારીનો ચાલ લાંબો વખતવેર ચાલવા પછે
સોલમી સદીની શરૂઆતમાં પાછી ગાંડીઓ દાખલ થ
વા માંડી. ૧૫૪૪ નાં વરસમાં એક મોહરા અખીરે
ની સીએ બંધ ગાંડીમાં ખેસીને હમામખાનામાં જવા
ને માટે મોહરી મુશકેલીથી પોતાનાં ઘણીની રજા મે
લવી. તેમ યથાથી ટાંકેલી ગાંડીઓમાં મોહરે વાંચે
ની સીઓને ખેડવાનો ચાલ નીકલીઓ. પણ દર
એક પદવીનાં યુરોપી ગાંડીમાં ખેડવાનું બાએલો
પણું ગણતા અને તેમ કરવામાં ભારે શરમ
ભરેલું સમજતા. આખરે ૧૫૫૪ નાં વરસમાં કાઠી
નટ ઊલર નામનો એક ઊમરાવ પેહલો ગાંડીમાં ખે
ડે. તેને ચેકસનીનાં રાજ્યએ ખોલવા મોકલવાથી,
તેણે પોતાનાં શરીરની અસુખાકારીનો સખખ ખતા
વી, ગાંડીમાં ખેસીને આવવાની પરવાંગી માંગી, જે
તેને મલવાથી તે ચાર ઘોડા જોડી એક મોહરી ગાંડી
માં ખેસીને આવીઓ. પણ ફેટલાક લખનારાઓ ઊ
પરથી માલમ પડે છે કે, છેક ૧૬ મી સદીની આખેરી
થી એવી ગાંડીઓ, રાજ્યઓ, અખીરો અને એવાંજ
મોહરાં માણસો મુસાશરીમાં તેમજ વાર-તેહવારે શરવા
માં વાપરવા લાગ્યા હતા. એ અને તેમ હોય, પણ

જોન સરોવના લખવાં ઊપરથી જાણાય છે કે ઇંગલંડની અંદર ગાડીઓ છેક ૧૫૮૦ નાં વરસમાં દાખલ થઈ. તે લખે છે કે, આરનહેલનો ઊમરાવ ચેલ્સ વે હેલી ગાડી જરમનીથી ઇંગલંડમાં લાવીઓ. પણ એનકરસન નામનો લખનાર ઊપરથી સુદતમાં વધારો કરી તેને ૧૬૦૫ ની ઠાવે છે. ૧૬૧૯ નાં વરસમાં ખર્ડાગહામનો અમીર છ ઘોડાની ગાડીમાં બેસી ને ફરીઓ જે જોઈ લોકોને 'ધણ' નવાઈ જેવું અને હસવા સરખું લાગી જી હતું. એની મશકરી ફરવાને નારથખરલાંડનો અમીર આઠ ઘોડા બેઠીને ફરીઓ હતો. તોઆર પછે ૧૬૨૫ નાં વરસમાં લનડન મેં ઘે ભાડુતી ગાડીઓ ફરતી થઈ. એ ભાડુતી ગાડીઓ ની તે વેલાએ આખાં શહેરમાં માતરે વીશની સંખ્યા આ હતી (જે આજવેરમાં વધી હજારોની થઈ છે.)

એ પરમાંણે ગાડીઓ યુરોપખંડમાં તથા ઇંગલંડમાં જનમેં પામી, અને વપરાતી થઈ. શરૂઆતમાં તેને રાખ, અમીરો જેવાજ માણસો વાપરતાં હતા, પણ આજે તે એવા મોહરા રાખથી તે એક ગરીબમાં ગરીબ માણસ પણ તેમાં બેસી શકે છે. જેમ જેમ વખત જતો ગયો, અને જેમ જેમ તેનો ઊપયોગ વધતો ગયો, તેમ તેમ તેઓમાં સુધારો થતો ગયો, અને તે મની જાતોમાં વધારો થયો. આજે આપણે તરેહવાર જાતની અને શોખાની, ગાડીઓં વાપરીએ તથા જોઈએ છઈએ તેવી આગલ ન હતી. તોપણ આગલા વખતમાં પણ, વખત અને પરવંછી પરમાંણે તેઓ પેતાનાં એકસ લપકા વગરની ખાલીઓ ન હતી.

યુરોપમાં કેમ ગાડીઓ દાખલ થઈ તેની તવારીખ આપણને આ પરમાંણે મલે છે, પણ એશીઆખંડમાં અને હિંદુસ્તાનમાં તે કેમ, કીઆરે અને કોણથી દાખલ થઈ તે બરાબર મોલેમ પડવું નથી. હિંદુઓ ની કંધાઓ ઊપરથી તેમનાં પણ ઘણા પુરાણા વખત થી રથો વપરાતી માલમ પડે છે. પણ તેઓ તેમને ફક્ત લકઈમાંજ વાપરતા કે ફરવા ફરવાને માટે પણ વાપરતા તે બરાબર જાણવું નથી. એ પરમાંણે ગાડીસરખું એક ચંતર, જે આજે આપણને ઘણુંજ સાધારણલાગે છે; તે આવી ધામધુમ અને નવાઈથી અમલમાં આવી જી હતું.

બે પીડારાઓ.

એક દીવસે સીકંદર બાદશાહ પોતાનાં તેણીમાં બેઠેલો હતો જાહી તેહનાં સીપાઇઓ એક વાટપાડાને હાથે બેસી થોડી લઈ આવેઆ. સાનશાહ અને તે હેના ખંદીવાન વચે આ નીચે લખેલી રચુલ ગોષ્ટેગી થઈ.

સીકંદર—આખાસ માહારા. ચુનંદ સીપાઇઓ; દીક પકડેઓ. કેમ એ પાખંડી ચોર શહેરમાં માથે સીંગડાં લેઈ ફરે છે તે તું જ ક?

પીડારો—સીકંદર હું ચોર નહીં પણ સીપાહી છું.

સીકંદર—તું સીપાઈ છે? છુઓ, ચોર, પીડારા, છુની, તાહારી હીમતને ધનેઅછે પણ તાહારા કંલાં કરતુકોનો સવાદ હું તુંને ચેહેજવારમાં ચખાડીશ.

પીડારો—એ સું એવું કીધું કે સીકંદર તેહની ફરીયાદ કરે?

સીકંદર—તું તું માહારા હાકમની વીરૂધ થયો નથી! લોકોની સુચેહમાં તુંએ ખલલ કીધી છે, અને માહારી રઈયતનાં જાન માલ તુંએ ધાસતીમાં નાખેઆછે.

પીડારો—સીકંદર હું તાહારો ખંદીવાન છું. તું જે કહેછે તે હું સાંભલીશ, અને મહુને સળે કરછે તે હું ખંચીશ; પણ માહારા જીવનો ઘણી આ કુનીયામાં કોઈ નથી. સીકંદર તાહારા નાનાએક સવાલોનો જ વાખ આપવાને હું કરનાર નથી.

સીકંદર—છુટથી બોલ તાહારે મનંચતું બોલ.

પીડારો—હું તાહારા સવાલનો જવાબ આપું જો તું માહારાં સવાલનો જવાબ આપે. સીકંદર તાહારી જીવની તુંએ કઈ રીતે ગુમારો છે?

સીકંદર—એક પેહેલવાનની માફક. પુરૂથવી ની ચોખંડ બાનુએથી માહારી વખાણનાં શખદો ની કલે છે. યુરોઓમાં હું સગીથી સુરો; શાહાનશાહોનો હું સરદાર, અને પુરૂથવીનો હું માલેક.

પીડારો—અને તું માહારી વાંખેવોખી ગામમાં જવાંતી નથી? તું કુનીયાની અંદર હમારા સરખાં વાટપાડાઓની દોલી વીરૂ તે સાંભલીયું? અને મંજ સરખી એક પણ સરદારે કુનીયામાં હતી નહીં? બોલ એવો કોઈ પાણે? હકારની બંદો ખાં

ખે, અને તેથી હું ગરવ કરવાને માહારા દીલોજાન થી કીકારું. સીકંદર તું ચાંરીપેકે બાણેય કે મહં ને તાણે કરવાને તુંને થોડી જેહમત પડી નથી.

સીકંદર—પણ તોખી તું કાણ એક ચોર—
એક નીચ વટેમારગ.

પાંડારો—અને પેહલવાન એટલે શું? શું પુરૂષ વીનો ચોપાગ દઈતની મારફ હું ફરી નથી વલેઓ. નાંહું તાહારા કદમ તાંહું ચઘલું સતેઆનાથ વલી ગ થુંછે. હાનરો ખાઈ ખાવરાંઓ તાહારા નામપર ચો સ થુંછે, અને મારામારી, કાપાકાપી, હુક્રહુક વગેરે તું ખીનું સમજેઓ નથી. ન્તે ચો સાગરીએ સાથે મેં એક ગામડાંને હુથું હાચતો લખો સાગરીએ સાથે તુંએ રાન્તોનાં રાજ પાએમાલ કરેઆંછે. ને મેં રા હાદરીઓને હુથા હોપતો તુંએ પાહાદશાહોને ફકીર કીધાછે. ને મેં થોડાંક ઝુંપડાંઓ બારેઆં હોપતો તુંએ લીલાં લેહર સરખાં ગેબાવર દેહો અગનીની અંદર ભશંમ કરેઆંછે. બોલ તાહારે માહરી અને તાહારી વચે શું ફરક? ફરક માતર એટલોજ કે તું જેહમતમાં અને હું ગરીબ ઝુંપડીમાં જનરેઆથી માહારા કરતાં તું વધારે મોટો વાટપાડો થયો.

સીકંદર—પણ મેં ને પાહશાહ દાખલ લીધું હાચતો એક પાહાદશાહ દાખલ આપેછે. ને રાન્તે ને મેં જમીનદોસત કીધાં હાચ. તે કરતાં વધારે મેં ઠાં રાન્તે મેં સજાપેઆંછે. હું નર, વેપાર, અને શીલ સુશી માહારા હાથ તલે બાગનાં ફૂલ મારફ ખીલેછે.

પાંડારો—દોલતમંદોનાં ખીસાં કાતરી મેં પણ ગરીબની આંતરડીનાં દુવા લીધીછે. વાઘ સરખાં બલમીઓને ઘેરાં સરખાં ગરીબ મેં બનાવેઆંછે; અને ગરીબની ગરદનપર બલમીઓની જીયડી મેં કા હાડી નાખીછે. તાહારી શીલસુશીની મહંને પણ થોડી ક ખખરછે, પણ ઈપાદ રાખને સીકંદર કે તજ સરખા પાહાદશાહી હુથારાથી ઈપા મજ સરખા ફકીરી વાટપાડાથી ફનીયાને કીધેલી ખરાબીનો અવેજ વાલી શકાયો નહી.

સીકંદર—સીપાહીઓ એની બેડી કાહાડી ના ખો, અને એની ખરાખર જરદાસત કરો; (પાંડારો બા થુંછે)—શું તાહારે તાહારામાં અને માહારામાં કીઈજ ફરક નહી? શું સીકંદરશાહ પણ એક પાંડારો?—
નોંધએ વીચારતો કરે.

પરચુટણ.

વખતસર દવા—દવાનો પેહલો ભાગ પીધો હોય તે ની અસર પુરી થઈ જવા લેવી નહીં; પણ તરત બીજો ભાગ લેવો નથી એકવાર ને અસર થવા માટે તે માફ રહે. એટલાંજ માટે ડાકટરો દવા લેવાતા વખતનો અંતર બાંધી આપેછે અને તેજ પરમાણે વખતસર દવા લેવી જોઈએ.

કોણશાહી કેહલે કે છતાં નબરો ઉઠેલો તું જીએ તીહાં ધીરજ અને નરમાઈ પકડ કે નરમાઈ અને નમન તાઈ નબરોનાં દરવાજાને બંદ કરેછે. ને નબરોએ કે તું ટંનોર જીએ તાંહાં નરમાઈ કર કમીકે રેશમ નરમાસ સ ખેછે તેથી તેને તલવાર કાપી શકતી નથી. ત્રીડી જીબાન થી તથા નરમાઈ અને ખુશીથી એક હાથીને તું એક બા લવતે બાંધાને બેંચા શકે.

નોંદા અને બદગીઈ એ એક ખતનો ખોરો સંકિા છે; ને એને બનાવેછે અને ને તેને લોકોમાં મલાવેછે તે બંધો એકજસરખા શુનેહગારછે. તેઓ અને ખોટા સી કા પારનારાઓનાં શુનાહમાં કસો તક્વાત નથી.

બાબીનેટ નાંમનો એક ફરંચ વીહીઆરખી એવું કેહલે કે લુંજેલી કાફીને બારીક કરીને તેની એક અસરથી બાટલી ભરી હોય અને તેમાં લુચને તલીએ લાગે એટલું થડું પાંખી ભરી તરત લુચ મારીઓ હોપતો તેમાંની ગાસ ને લીધે મોટો આવાળ થયો અને લુચને ઉઠારી નાંખયો અપવાતો બાટલી ભાગીને કટકા થઈ ગયો.

કાંન લીંધાવીઆ વગર એરીંગ (ઈઅર રીંગ) પેહર વાની એક નવાઈ સરખી યુકતી મીઠો સીરવ નાંમનાં એક બહુવેરીએ સોપી કાહાડીછે. એ એરીંગ એવું બનાવામાં આવેછે કે તે કાંનાં આપરાને જરા પણ અડચણ કરીઆ વગર પકડી રાખેછે.

મીઠો પીઝડીની એક નદર સખાવત હાથમાં સાહા ક વાખ રૂપીઆની ગણાયછે.

હાલમાં આંખી ફનીઆમાં તંબાકુની પેલસ ની એ સુખજ ગણાયેછે. એસીઆ ખંડમાં ૨૦૯૦૦૦૦૦, ર તલ; યુરપખા ૨૮૧૮૪૪૫૦૦, રતલ; અમેરીકામાં, ૨૪૮૨૮૦૫૦૦, રતલ; આફ્રીકામાં ૨૪૩૦૦૦૦૦, રતલ અને આસ્ટરેલીઆમાં, ૭૧૪૦૦૦, રતલ.

આજ પંદર વરસ થયાં આસ્ટરેલીઆ ખાતેથી નેશનું મુંતું નીકળેછે તેનો ખરાખર અડસટો રખાડવા ને માટે વેશાંજ વનન અને ઉંમાઈના કોઈ એક ધાતુનો એક મીતરો બનાવી પારીસ એકજબીસન ખાતે મોકલવા રહે. તેની ઉંમાઈ ૫૯ ફીટ અને ૧૦ ઈંચ અને તેનું વ લન ૧૦૦૧ ટંનનું કેહવામાં આવેછે.

જેમ વટોલીઆમાં ધુલ, પીંછ અને બીજી હલકી ચીજો એકદમ ઉચે ચઢીએ તેમ આ કુતીઆમાં કેટલાકો એકદમ વધી જાય છે અને લોકો તરત તેઓની બડાઈ અને ચંચલાઈ વીશે બોલવા મંડી જાય છે; પણ એટલામાં વટોલીએ નરમ પડી જાય છે અને તેની શાયે તેવો પણ નીચે આવે છે.

ચેતવણી.

વાંચનારી બાઈઓને માટે હુમેએ આ ચોપાનીઆમાં એક નવો વરગ ઉઘાડીએ છે. તેની મતલબ એવી છે કે જે બાઈઓને લખવાનો શોખ હોય તેઓની હોશ પુરી પડે; લખવાનો માહવેરો થાય અને વીચાર શક્તીમાં ઉમેરો થાય.

એ વરગને માટે દર વખતે હુમે એક બોલ આપીયું અને તે બોલ તરેહવાર વાકીઆમાં જુદી જુદી રીતે વાપડી દેખાડવો અથવા તેની ઉપર ટુક પણ બધી મતલબ સમય વાગે એવો એક કુકરો લખવો. એ બોલો લેઈ તે ઉપર કેવી રીતે લખવું તેને માટે આ વખતે "સજુરી" બોલ લેઈ હુમેએ નીચે કેટલીએક જુદી જુદી રીતે તેનો ઉપયોગ મંકરી દેખાડીએ છે જેથી લખનારને બરાબર સમજ પડે. હાખવા તરફ જે રીતો હુમેએ આપી છે તેમ રીતને વલગી નહીં રહેવું પણ બીજી કોઈની રીત કામે લગાડવી.

દરએક લખી મોકલનાર બાઈએ પોતાની કાંઈની ખુશ અથવા નીશાંત પોતાનાં લખાંતની નીચે જેમ હુમેએ આ વખતે દરએક જુદી જુદી રીતની નીચે જુદા જુદા નામની નીશાંત મુકી છે તેમ મુકવી અને એક છતાં કાગળ પર પોતાનું ખરું નામ લખી મોકલવું.

આવી લખી મોકલેલી બાબદમાંથી જે બાઈનું લખાંત પસંદ કરવામાં આવશે તેને દર વખતે આપવા લખે છું છતાં આપવામાં આવશે.

આવતી વખતને માટે હુમે "ચતીવરતા" બોલ આપીએ છીએ અને સઉથી સરસ લખનારને ભરત ભરવાનું એક છાપેલું રંગત કાગળ આપવામાં આવશે.

કોઈની બાઈનું નામ તેની ઇલા વગર જાહેરમાં આ વગે નહીં તે વીશે બેફીકર રહેવું.

સંતોશ, સજુરી અથવા ધીરજ.

૧. તે ચીજ કે જે આપણને ખમવાને શક્તી આપે છે અને મનજીત કરે છે.

જરબાંનુ.

૨. પરીતરાઈના જાઓ.

જરતોસતી.

૩. નમનતાઈના સીખાડનાર.

દીનબાઈ.

૪. તે કી કે જે આપણને ઉદમ કરી તેનાં ફલને સાડ પોટી રેહવા દે છે.

જીનુ.

૫. નમનની બાહાદુરી; એક જહોરાત જે કમનાં અંધારા દરીઆમાં ગોમેઆ તુર થઈ પડે છે અને પરકારે છે.

દીવાલીબાઈ.

૬. એક વીશગણ હુધીઆર, જે મુશકેલીઅનની રેકડી ઉપર ચઢવાને મદદ કરે છે અને છેલ્લે ક્ષેત્રમાંથી ભરેલી ઉંમળાઈ મુગાડે છે.

ગુલાબની કલી.

૭. આજનીનાં એરડામાં રંગ બેરંગીન મુગનમાં કુલો.

ચશમ.

૮. કુતીઆમાં આપણી ઉપર જેટલી આફતો આવી પડે તે મુગે મોહડે ખમવાની શક્તી.

નાની દીરાં.

૯. સારી બાપડી અને સારી મા દેખાડનારો એક નાંદર જીલ.

સદગુણી બાઈ.

૧૦. જેમ એક રબરનાં કટકાને આસતે આસતે તાંબી લાંબી કરીઆન જઈએ તેમ સજુરી એક એવો જીલ છે કે તેનું ફલ મને તાહાંમુખી આપણે તેને લખાવી શકીએ છીએ.

વીચીતર.

૧૧. કરાલીએ કે જે પોતાનું દર વખતે તુટી જતું જાણું પાછું સાંધે છે.

જગત.

૧૨. આકાશી તેલ; જે દરીઆનાં ઉલ્લતા મોજાનાં ને સધી પણ નીચે જતું નથી પણ ઉપર તરે છે.

ઉદમ.

૧૩. ઉખીઆનાં પારખનારોને એક મુખીઅ જીલ.

નેકી.

રમુજે કુરશત.

૧ જી—હું એકીઆ અને અમેરીકાનો રેહવાસી છું. તમે અને તે જી, આગ અને કુવામાં ભેઈ શકશો. મારામાં અનેક ગુણો છે તેથી સરવે વાણેનાં લોકની પાસ થઈ કરી હું રહેવું. તેઓને હું કાંમનો છું, પણ જુઓ મારી ઉપર કેટલી નજા તેઓ પાડે છે—કોઈ અને કાપી, વાહાડી તમારા વચલા આંગવા જેવા કટકા કરે છે અને પછી અને દબાડે છે—કોઈ મારો ખીમો અખની કરી ચાવી ખાઈ છે—કોઈ અને કટકા કરી અગનીમાં નાખી મારો જીવે છે—આ કાહાડી નાખે છે—પણ વલી કોઈતા અને કુટીકાટી ધુલ બરોબર કરી નાખે છે.

૨ જી—હું એક નાંતી વસનુ છું—એટલી નાંતી કે માટે નામ નાંતી ચીજ અનાવનારી કેહવત થઈ પડી છે. મારા પેટમાંથી હું જે ઉપયોગી ચીજને નનમ આપું છું તેનાં અને મારા નાંમ વચે એકમાતર () નો ફેર છે. જુઓ મારામાં મુખી એવી છે કે હું ઘણાં નાંતો અને ન છવો છું—અને એખાને ને લેવાતો એક બાલ નેટાખી

ભારી ન લાગશ, તોખી મારા જેવા બે લેએતો બરોબર ર
તલ દાય.

૩ જી—યુનસાત મધે કહ્યું ગાંઠ મોચીઓનું કે
હવાયછે.

૪ થુ—આંબે ફેરી વટક રહી, ભેંસ ભરાકા ખાએ,
તિરીયા સુખ મરડી રહી, કહો બેનો કેમ થાએ.

ખોલાટો ગઈ વેલાનો.

૧ જી—નિત ફેરવે નહિ પાણને, ખમિત સરી તે જાય,
થોડો પણ ફેરવીઆ વિના, મેશક અરિ જાય.
વિદ્યા શિખી ભણે ન ફરી, તે પણ એમજ થાય,
રોટી પણ ફેરવીઆ વિના, બલો આખ ધઈ જાય.
તેમજ તન મન પણ વલી, ફરીઆ વન નડ થાય,
દાસ કહે જાણે સનન, ઉતર, ફેરવવું થાય.

૨ જી—કંઠર કાકરી.

૩ જી—પુરૂશીઆ.

મીસ મેરી કારપેટર.

(તોટક છંદ.)

પરમારખતી સબલી દીકરી,
સુસખાવતની વડી બેન ખરી;
નગમાં વગમાં કીરતીથી ગળી;
રૂડી નાર ગુરે મિસ મેરી ભળી.

પર ડુ ખની ભંજન, ખ્યારી ઘણી;
હરીને; મનરંજન ન્યારી ખણી;
શુભ કંઈએકમાં તુંજ એક કળી,
રૂડી નાર ગુરે મિસ મેરી ભળી.

(ભુલંગી છંદ.)

કરી દેશની સેવના દીલ કારી-
તને ને મને કટ વેડીજ ભારી;
ગુજરી બહુ છંદગી સર્વે વેરી,
ખરી માત ગું દીનની મિસ મેરી.

વિરેયે હવે આવી તું આજ કાળ;
કરે હિંદનાં સુખની ડંચી પાળ;
કુશીખો કહાડી મુશીખો ઉમેરી;
ખરી માત ગું સર્વની મિસ મેરી.

(નારાયણ છંદ.)

ખરીજ રૂડી નાર ગુણકાર જીલિ વાળી તું;
થાણુ થાણુ ભરી સુકેત છોડ તુંજ પાલ તું,
અજ્ઞાન આજ ને વહેમ કાપ રૂઝની કરી,
રવેદેય મિસ મેરી તું સીધાર આપિયે ભરી.

વિનંતી એજ છે અમારી કુમળી કન્યાતણી,
ઉમેદથી ભરી સહુ સુવર્ણ સામગ્રી ઘણી;
હરી કૃપાથી પાંખી છત માન નામનો ભરી;
સ્વદેશ મિસ મેરી તું સીધાર આપિયે ભરી.

નાનાભાઈ.

ધણીની માનેલી સ્ત્રી વીરો, પદ.

“સજ્જન સમજાએ કેફીનો સંગ ન કરવો”
એ રાગગુંછ.

ધણીની માનેલી, કારેલો અરથ સુધાર;
ધીના ગાડ ઘરમાં ફેરે, કોઈ નપૂછે ક્યારેરે, ધણીનો ટેક.
લોકો સરવે ધણિયાતીનો, પસ કરીને બોલે;
જેને માયે ધણી નહી તે, નારી તરણ તોલેરે, ધણીનો
જે નારીને ધણિએ માની, લોકો તેને માને;
એજ ગણાએ હણપણ વાળી, એજ વડી ગુણવાનેરે, ધણિ
ઘરમાં બહુ બીગાડ કરેકે, ખવરાવીદે બેન;
તોપણ તેને કોઈ ન કહેજે, હેય ધણીનૂ હેતરે, ધણીનો
પીપરિયાને પધરાવે કે, છત દઈ કંઈ છાની:
તોપણ તેને કોઈ ન પૂછે, મરદે જેને માનીરે, ધણીનો
આજસ આવેતો ધન આપી, કરાવે ઘરનુ કાન;
ધણીતણી-ધણિયાણીને તો, સ્વતંત્ર રૂડું રાખેરે, ધણીનો
પેસાને ઠેકાણે જો તે, ખરો રૂપેયો અરથ;
તોપણ વળિ તે તકમાં તેની, અરથા કોઈ ન અરથેરે, ધણિ
પ્રથમ પતીનાં વચનો પાળી, વિનય પકરી વશ કીધે;
પછિતો જાણે તેણે પતિને, વેચાતો કરી લીધારે, ધણીનો
ધણીનો માલ ખતાની પોતે, માણેક ઘઈને બેધે,
ધણિ વશ તેને ઘરનૂ બીજું, કોણ દુકારો કહેશેરે, ધણીનો
રૂપ નહી કે રંગ નહી વળિ, વિરેય નહિ ગુણ વાળી;
પણ જે પાખી માન પતીનૂ, એજ રૂડી રૂપાળોરે, ધણીનો
ધણિ જેનો પિયાર કરે તો, સડ લોકો પિયારે,
વાટે યાટે જતાં એના, અવગુણ સડ ઉપારેરે, ધણીનો
નિર્ધન હેય પણ પતિની પ્રીત, દિસે સુહાગણ દેવો;
પતિની પ્રીત વિના રાણી પણ, ભમે ભિખારણ નેવીરે, ધો
ધન્ય નનમતો ધણી ઉપર. પતિવાળીન પ્રિયાનો;
કહે દલપત જે પતી વિના, પિંક નનમ એવી અબજાનારે,
ધણીની માનેલી કારેલો અરથ સુધાર.

પોંહોંચ.

“રતન પંચ યતી” તેના ખનાવનાર માઈ રતનથી યામજ
ની નારથી ખપીછે તે બિયાર સાથે કનુપ રાખીએ છઈએ.

સ્ત્રીબોધ

પુસ્તક ૧૨ સું.

માસ ૧૮૬૭

આંક ૨ નો

સેનાહ શેહેરનો કીલલો.

પ્રકરણ ૧ સું.

સેનાહ શેહેરના નામવર બાદશાહ જીવાકને તીયાં હ ઇશવરની બખ્શોશથી બે કરનંદાની વરધી થઈ હતી. તેની ભયનવંતી મેહેરબાંતુ નામની કન્યા અઘાર વરસના ખીલતા બાહારમાં તેને અનગમતી થઈ પડી હતી અને તે નો શબ્દો પેથાર તેના મેહરાંમ નામના એક બદ્મુરત અ ને દમીએલ મેદાપર લાગેલો હતો. ભરનદામ શેહેરનાં બંગીરશાહ નામના એક નાદેર ઉમરાવતી કુપાલી મેદો પ રીમેહેર સાથે મેહરાંમનું કારન પથું હતું અને મેહરાંમની આઠમી પરી ધાય કે તરત તેઓના મિકા કરી આપવાને જીવાકનો પ્રખત વીચાર હતો. પોતાના મેદાની શેહાદી ન કહી કરવાને માટે જીવાક એટલીતો અપીરાઈ દેખાડતો હ તે કે શબ્દો શેહેરમાં તે વીથેની ચરમા ચાલવા લાગી પ છ કોઈથી પોતાના શાહાનશાહની સાંમે તુકારો નીકલી શ

વાચનારી બાઈએ ૧૨ વેસાએ નકાશી ચેવાખા હોયએ ને નાકરૂપી બેલો ચલીઆઈ તેની મુઝ મતલબ એન કે અમત સાથે તરુને નીતી તથા માન મલે એ શયખા બેલો તરુએ બેઆન દઈ વાચેઆ હશે એવી હુમારી આશાઈ અને આ નીચે ભવેલી વાત મેઆનથી વાચવાની હશે તરુને એવલેમાય કસીએ છઈએ. એ વાત એક અમલ મરખારે લખીઈ પણ તેની અંદ ર આવેલી કેસીએક બીનાએનાં મુગાસો કરવાની હશે અમલ નોઈએ છઈએ. અમલી લોકો જન, પલીત તથા ડાકણોની ક સતી વીથે ઇતવાર લાવતા હતા પણ રીનવર દીન માન તથા મુઝા રો વધીઅને લીધે આપલે આપણાં વડાવાએનાં મુગાસા ઉપર રીએકી છઈએ. મુગ તથા ડાકણો દુનીઆમાં ઇન નહીં એમુ કાલ રાખવા દલીલાથી સીધ થયુછે. નો ઉમલ્લા કાંઈ કેનામમાં મુત ડાકણોની વાત આવેતો આપણુ તેના લખનારને ગ્રામડમાં અ પાવવાને મુકીએ નહીં પણ અમલી લોકો એવા વેરુને તાલિ દો વાને લીધે તેઓ પોતાની કેનામે મુત તથા ડાકણોની મુકકત થા તેથી નરતા હતા અને તેથી આ નીચે રીએકી વાત એક અમલી મરખારે ભવેલી હોવાનો અમલથી એમાં આવેલી મુત ડાકણ ની વાત રાનેમખર બાઈએએ જરી ખાનવી નહીં. મુત ડાકણની વાતોથી ખનને અમત પરાપત થયે પણ આ વાતોની મતલબ આ તર વાંચનારએને નીતીના ધડા રીખવાવાનીઈ. એટલી ચેતવ જી રખારી ચેઆણી વાંચનારી બાઈએને બચઈ.

કપો નહી. માહાબાંતુ નામનો જીવાકની રાણીને પોતાના એક પુત્ર મેદાની બાદગીને લીધે એટલોતો બેદ થતો હ તો કે તે ભલો પાહાદશાહઅદી પોતાના આથા ફરેલ ભરતાં રને મેહરાંમને બાલપણમાં લગન થવાથી થતા ગેરફાયદા વીથે વારેધડીથે સમજવાને હીમાન ભીડતી હતી પણ પો તાની ભડી પતીવરતા માહાબાંતુનો ઇનકાર કરી રાજ તે હીને કીકારની નમરથી મેતો હતો. કેટલાંક લોકો એવું અ નુમાન કરવા લાગા કે અસલ ને અગમચેતી થઈ હતી કે “અરો તાલેક એરવે જીવાકનું તાન ને સેનારએ ફેર વે પોતાનું રાજ” તેની કદામ ધાસતોથી જીવાકે આવી અપીરાઈ પકડી હોમ. પણ આ અગમચેતીની મતલબ સાંધવી સેહેલ ન હતી.

મેહરાંમની વરચાગાંને દાહાડે તેના પરીમેહેર સાથે વીવાહ થનાર હતા. મંદીરની અંદર રાનકંવરની શેહા દી નેવા માટે હજારો લોકોની ભારે ઠઠ ચલી હતી. સંધ લી રીતે તઈયારી હતી પણ રાનકંવર પોતે મંદીરમાં હાજ ર ન હતો. જીવાકે મેહરાંમને બોલાવવા માટે તરત એક ખીદમતગારને હેકમ કીધો પણ થોડા વારમાં તે નોકર છુ મ બગાડ પાડતો મંદીરની અંદર દોડતો ધસ્યો. “ચોક, ચોક” એવા તેના મોહાડામાંથી પડતા રાનકંવરની આખી સે ખાનનાં દીલમાં ધાસતી પેડો. માહાબાંતુ નમીનપર બેઠા મ પડી અને જીવાકે છલાન રોમથી ચોકારી ઉડ્યો કે “એ લ એ ચચાનચોર શું બીનાછે” ? “ચોક, ચોક, લલાઈની રોપી, લલાઈની રોપી, ચોક” એવાન શબ્દો તે ખીદમત ગારને મોહાડેથી પાહાદશાહે સાંભલીયા. એટલા વારમાં કે ટલાક લોકો ચોક તરફ દોડી ગયાં અને “ગમખ, ગમખ, અફસોસ, ગમખ” એવા ભયંકર અવાજે એક પછી એક કાને પડવા લાગા. જીવાક ચોક તરફ રીડાયો અને પોતાનાં નોકરોને કાંઈ ઉચકતા નેયા. કરોધ અને ગુસસાથી પાહા દશાહ બોલ્યો.

“કહાંયછે માહારે મેહરાંમ ? કયાંહ ગયો માહારે મુત ? કયાંહ ગયો માહારે લાડકવાનો સપુત ?”

“બાલખા અખીર વીધમાં ઉઠે આગ, પાદશાહ જીવાકનો મુમ થયો ચેરાગ. સોકોનો હમીએ ચાંબવેલો મેહાર, આવી નોઈ, મેહરાંમ કુવરની યોગ.”

આ ખોલો શાંલવી જુવાક યુવક સરખો બની ગયો. એક મોટી લગાઈની ટોપી જે કોઈ દઈતનાં માઠાંપરથી ક દાય દલની ખેસે તેની તરે રાજપુતર બેહરાંમ ચંપાઈ ખાર પો નયો એ વાત ચલવાએને સખનાં સરખી લાગી. જે ટોપીએ રાજકુવરને બેજાન કીધો તે ટોપીની ઉપર અગરૂત્ર મોઠાં કાઠાં પીઠાંએ ખોસેલાં હતાં. જ મીનપર ચટોપાટ પડેલો કમનસીબ જુવાક થોડોવાર પછી પાછો પગપર ખરો થયો. એને ઘડીએ ચોકાડીથી તેણે પછી ટોપી તપાસી. પોતાનાં મનનાર બેઠા બેહરાંમપર જુવાકે કરી વીલાપ કીધો નહી તેથી લોકોનાં એમ બાને પાર ર હયો નહી. બેહરાંમની બેજાન લાસને મેહલ તરફ રવાને કરવાને હાકલ થયો. જુવાક પોતાની માહાબાનુ ઇચ્છા પોતાની મેરી મેહરાબાનુ ઇષા પોતાનાં પરીપ બેઠા બેહરાંમ ને માટે એક હરફ જણાવે એમરથો નહી, પણ તેના ચોટાઈમાં થી ને પેટાઈ ચલેલો નીકળ્યો તે એ હતા કે "માહારી પ રીચેહર માહારા બેહરાંમની બાનુપર નેમાહ રાખજો."

સખગાએ આ હુકમ શાંલવી અમરતીથી ઉઠા, પ લુ અંતે નેમ્મો માહાદયાહતા હુકમની વીરૂપ તરત તેમ્મો ની રાણી માહાબાનુ તરફ દોડી ગયા. ગરીબ બીચારી માહાબાનુ તેડોના હુખનુ વરલુત કોણુ કરી ચકયો જે ઘ ડીપે તે બેહરાંમના લગન નિવાની આચાથી ભરપુર હતી તે જ ઘડીપે તેણીએ પોતાના એક પુત્ર બેઠાના કમખતના મો હોતના સમાચાર સાંભળ્યા હતા. જે મંદીરમાં રામચણી ની ધુમધામ માલતી હતી તેજ મંદીરમાં કુખ દરદના પો કારો આવ્યા લાગ્યા. સુરીપ ઉગતે ને ચેહરે પ્રુણલીમા પુ ચ હવું તે સુરીપ આહમને ગમગીનીમાં ગરક ગયું જે દી વમે પરીચેહર ભયાર સુખ પામનાર હતી તેજ દીવસે તે લીએ ભરવાર થુપ તમયું હવું. ને દીને કનીયા બજા પો નજયો તેજ દીને પરીચેહરને રંગપો નજયો. અપ સર પુ વીકું તે લીમ સરખું કડડું થઈ ગયું. મેહરાબાનુ પો તાના ભણની ગમગીની દુર કરી પોતાની આવતરનું કુખ હઈડ લેવા લાગી. પરીચેહર જુવાકને ધીકારથી લેતી હતી અને પોતાના રોમીયત લગતાર બેહરાંમના અચલુમાં મ રણી નેરયો એવ તેણીને લાગ્યો. નેમ્મો તેરડો તેણીએ દેખાર્યો ન હતા. પરીચેહર માહાબાનુને પોતાની જા બ રામર ગઝની હતી કારણ કે તેના બાપની ગેરહાજરીમાં મા હાબાનુથી તેણીની ઘડીન જરદામત થતી હતી. મેહરખા નુ અને પરીચેહર વચે મેદત બેરખર મીતરામારના માહ હતો અને જેમ કારણમર પરીચેહર જુવાકને ધીકારતો હતી કારણ કે મેહરાબાનુપર જુવાક નેમ્મ કયા હતો.

જુવાક હવુર ચોકમાં ઉઠો રહી ઘડીન આતુરતાથી પેલી ટોપી લેતો હતો. તરેહવાર વીચારો તેને મુખ પડ તા અને તરેહવાર પુછપરછ ને કરના. સારવે નજા પોત પોતાનું મન આપના હતા એટલામાં એક ગરીબ ખેડુ ને માનુષીને જારપો તોપાઈ આવેલો હતો તે બેલી ઉઠ્યો કે "નામવર પાદચાહ જુવાક મેઅલમી માફો. હું હું એક ગરીબ ખેડુન પણ માહારા અનુગમથી કડું હું કે આ મમ તકારીક તોપી જ મથેલી ચોકમાં આપણા આગચા પાદચાહ કેકાકિમના સંજેમરમના પુત્રપાર ને ટોપાંઉ તેને મવતી આવેલો."

મીંદ મરખી નહકપથી નહકપયો તેનો હાથ, રાજ ને કુખુપીએ બીકી મરખી બાધ, રોક એક રઈવનપર રાજ અચવા, મગન મંડપ મગગત મરખો નીકસે પોધાર, "એક એ બદલન બદાર બરી અચર, મગમ! ચોર! કુતરા પાપોપી ભરકા, શીરડી બંડખાર રાજ માહપર ભોને પુડા, દોમખ નુપીક દોરે, મુકું ને તાહારી મુકો."

એટલા વારમાં કેટલાંક લોકો એવી ખમર લાવીમાં કે કેકાકિમના પુત્રલાંના માયાપરની ટોપ એનગમથી ચુમ થઈ ગઈ. જેની આ ખમર પાદચાહને મલો કે પેલા ગરીબ ખેડુતપર તે વધારે બખારવા લાગો અને તેને ગરદનમાંથી મનજીન પકડીને બોલયો કે.

"નુન નડુપી બપ કના મુખનું રાજ, નુન કુકારમીયાપ મુખની પેટી તારાજ, નુન કીમીયાથી થયો મુન મેરી જાપે, મેહરાંમની કલવો દીનથી દાય ન મે, પર્થ મુખ પુતરનો લીધો ખેમુલો બન, કોના હેક કુતરા લડે તાહારી પર્થલ, નુન લોકોની તબીમા મગકડે આ મેદ, નહકાંક હાડ અગનીમાં આણું ન મેદ."

પેલો ગરીબ કુલમો ને માહી હાલતમાં આવી પડે લો હતો તેહની ઉપર ચલકાં લોકો કપાથી લેવા લાગ્યાં, કે કાકિમના પુરવાંરની મંબવર ટોપી ને પમાસ આહમી મો પર્થ કદામ મુખકેહીઅનથી ઉઠારી ચકે તે ટોપી એક વીસ વરસના કુખડો નવાન ઉમકી પોતાના રાજકુવરને તેહની તરસે માંપી કાર કરે એ વાત ખખીન લોકોને ઘડી ચક ભરેલી લાગી. અને વડી કેકાકિમની સંજેમરમની ટોપી ચોકમા એનગમથી લોખંડની થઈ બપ એ લોકો ના માનવામાં પુત્રગમ આવીયું નહી. આ ઉપરથી સારવે નજા બીચારા ગરીબ ખેડુને મીનનકારીવાર કારવા લાગ્યા અને બાદચાહ જુવાક પર્થ પોતાની રેકુદાંવર પાછવર્થી વીચાર કરાવો ઉઠો, પણ તે પાડો પેતાનો પાંચો ગરમ કરી ને મોવયો કે "હું ખરે કડું હું કે આ કુલેની નહકગરે અને નજાડ યુતો અપચા કરમોવદેયકો ખે વાનને મગ ત નહી કેરવે તાંકયુરી હું હેકમ કરું હું કે આ રાવને આજ ટોપીની તરે લુમે અને તરયો કેદ કરવો અને માહારી પુ આગાકે કે એ પોતાની જાડુપી પોતાનું રખ ચણ કરી ચકયો."

પેલો રોક ખેડુન પોતાના રાજ મામે મજા ફેડીને પુ વો પણ તેની કાકકુદીર પુત્રગમ તેજે લમ રીડું નહી. રાજનાં રાસત્રાએ આ ગારીમ કુલમોને માટે ઘડીકે આ જીવ કરી પણ હેરાનીઅન અચપના જુવાકે તેના મનજીર રાખી. ઘડીએક યખણ વડી પાદચાહતા પુછકારવ પુછી દેખાડવા લાગ્યા કારણ કે એક વીર મંતરીને તેના રેન પોડોચેનો નેરાને તેમોને દયગીરી લા ગી નહી. રમે ને મગર જુવાન તાહેકં લુમે મારયો જ ધ એવો નેમ્મોના દીપમાં મીનના ઉત્પત થઈ નહી કારણ કે તેમોની ખાતરી હતી કે એ નહકાર પોતાના ઇતમના નેરે પોતાની લુખ અને તરજ નહારી મુકો.

આવી સખત શીકશા પેલા બેટુતને આપીને બાહ્ય જુવાક પોતાના મેહેલના દરવાજા ભડી ચાલીયો અને થકથા નોકરો અને દાસતોને રખમ્મ આપી તેણે શકમાં બારણા મન્યુત બંધ કીધાં મેહેલની અંદર પાહાદ શાહી કુંદબ સીવાય બીજું કંઈ ન હતું.

રાણી માહાબાનુને બેકામ પડેલી હતી તે પાછી પોતાની શુધીમાં આવી અને તે નેક બાનુએ પોતાની બેટી મેહેરબાનુને તેના બાપને નજી દીક્ષાસે આપવાને હોકમ કીધો. મેહેરબાનુને પોતાના બાપના તરફથી હંમેશા દરતી હતી તે ધણીન દીલગીરીથી પોતાની ભોજાઈપરી મેહેરને પોતાની માં આગવ બેસાડી જુવાકના ઓરડા ભડી ચાલી. "મેહેરબાનુ" પોતાના પોતાના ઓરડાના બારણા તરફ ઠંબ ધઈ ઉભી અને અંદર કંઈ પરકારે બહુ તેમાં વીચારમાં હતી એટલામાં જુવાકે બારણું ઉઘાડયું. સાં પડવા આવી હતી તેથી જુવાકે મેહેરબાનુને એ લખી નહી, પણ બારણા આગળ કોઈને ઉઠેલું જોઈ તુછકારીથી પુછ્યું કે "કોણ છે?" ગરીબ બીચારી મેહેરબાનુ ધુન્તે વ્યવાને કરકર કાંપતી કાંપતી બોલી કે "માહારા પરીય પીતા ઝોતો હું છું તહારી બેટી મેહેર". જુવાક ઉતાવળથી બે ડગલાં પાછલ હુટ્યો અને બારણું નેસ થી બંધ કરી બોલ્યો કે "નોકલ મેહેર, મેહેર હીયાથી ની કય; હું માહારી બેટીને માંગના નથી." મેહેરબાનુની આંખોમાં લોહીનાં આંશુઓની ધારા ચાલવા લાગી, પણ તે ઝોને તરત નુછી નાખીને તે પોતાની મા માહાબાનુ પાસે ગઈ અને પોતાનાં બાપની ખુશ ખબર કહી, કારણ કે બહી મેહેરબાનુએ પોતાની માને બીજાં નખમ કરવાને દર સત કારણ નહી. રાણી બોલી "પણ માહારી શું તે યુ લાકાત નહી રહે?" શું માહારા અને માહારા ભરતાનાં આંશુઓ ભેગાં ધઈ માહારા કમોહોને મુઝેલા પુત્રની ઘોરપ નહી પડયો? મેહેર રમને તું મહુને કગતી હોય? હું સારીપરે બાનુએ કે તારે બાપ પોતાના બેટાપર કેવો ખુશ બાન હોનો? અરે માહારા ભરતારપર કેવો ગમ્મ? મેહેર શું તારે પીતા દેવાને નથી બની ગયો? બોલ મેહેર? બેટીએ મહુને ઉંકડો. હું માહારા ખાવંદ પાસે નથા વજા રહેતાર નથી. મેહેર માહારા બાપ પાસે મહુને તરત લઈ જા. સઘમાં માહારાં બમાં કરતાં માહારો ખાવંદ, માહારો ભરથાર મહુને વાહાલોજે. કપાહરે માહારા છમરના હાર ને નહુ મહુ. કપાહરે હું નજી તેની કુખરી છાતીને રીક્ષા આપું. એ મેહેર મહુને તાહારા બાપ પાસે લઈ જા. એ જુવાક મહુને આવી ગયું. પાદચાહજરી એએ માહાબાનુને ઉઠાં અટકાવી. એટલાએ એક ખીલ મતગમ એવો હુકમ લાવીયો કે જુવાક પરીમેહેરને તેડે. પરીમેહેર આચમરીય પાંખી બોલી કે "પાદચાહ મહુને શો વાલેજે? શું મહુને? શું તેમના માહારી સાથે વાત કરવા માગે?" માહાબાનુ બોલી ઉઠી "જા બીચારી પરીમેહેર જા. જુવાકથી પોતાનાં કુંદબને જોવાઈ ચકાનું હોયો નહી. માહારા ખુશીવંતા ખાવંદને માહારે માટે પરીમેહેર દીક્ષા સો આપને. જા જા નવરી ઉડ."

પેશ ખીલમતગમ એક મસાલ લઈ આગવ આવ્યો અને તેની પાછલ પરીમેહેર ધુન્તે પને માલવા લાગી

જુવાકના ઓરડામાં તે પ્રગા એટલે ખીલમતગમ બતી લઈ પાછો ગયો અને જુવાકે ભેરથી પોતાનો દરવાજો બંધ કરી ધો. તેણે પરીમેહેરને પોતા પામે એક કાચ ઉપર બેસાડી અને ધણીન ગંભીરાઈથી નીચે પરખાણે કહેઉં,

"પરીમેહેર એક ધણીન અગતીયની બાબદ ઉપર હું તાહારી સાથે વાત કરવા માંગું છું. તુછ તાહારાં આંશુ" પરીમેહેર—તાહારો ભરથાર મેહેરમાં ઈયવરની દરકારમાં પો તેણે. અરે એ માહારાં અભાગીયાં, નસીબ! એકના એક માહારો પુત્ર કુલની માફક એકુ ધડીમાં કરમાંઈ ગયો અને સેનાહ રહેરના રાજ તાનની ધુલપાંણી ધઈ ગઈ. પણ તુંન સરખી પરી સાથે એક કામ સરખા કાળાના લગન થનાર હતાં—"

"અરે એ પીતા" પરીમેહેર બોલી "શું મેહેરમાં ના મોહાતના કારી નખમ મુજના કુમલાં કાલજમાં ગેવા પા નથી?"

જુવાક બોલ્યો "તે વાસતે વધારે વીધાર કરતી ન, માહુ" યાપેડે તે સારાનેજ કાન્તે મેહેરાજ દર્મીએલ હતો, અને ઈયવરે મેહેરને કીધું કે તેને લઈ લોખ નહીતાર કે માહારાં રાજની લગમ હું એક મુરદાએ અને એજબીદાના હા ધમાં સોપી આ પૂરથી પરથી કુમ કરતે. થોડાં વરસમાં માહારી આશાએ કે હું મેહેરમાંના મોહાતને ખુશી સાથે પાદ કરશ."

પરીમેહેરની અચરતીના પાર નહી તેણીના એચબા નો મુખાર નહી રહ્યો. પેહેરે તે સખત કે જુવાકની આ ગરી ખસી ગઈજે. બીજે ઉમરે વીચાર કીરો કે કલામ જુવાક તેડોને મેહેરમાં તરફ પેયાર જેવા માટે આપું કહે કહે બોલતો હોય. એ ઉપરથી તે બોલી કે "મેહેરમાં અને નખમ માહારા દીકમાં ખુબ નેસથી લાગેજે અને જાહાંસુખી એક લોહીનું દીકું માહારા બનના માં રહેજો તાહાંસુખી માહારા મરનાર ખાવંદની ઈયાદગારી માહારા મનખાથી નીકર્યો નહી, અને તહમુને માહારા પીતા અને માહાબાનુને માહારી માતા લખમ ગણુ છું." જુવાક ગુસાયો બોલી ઉઠ્યો "જાહનખમાં નાખ તાહારી માહાબાનુને ફરીથી તેણીનું રાજખી નામ માહારી આગવ લેતી ના." પરીમેહેર તાહારો ને ભરથાર મરજ પામ્યો તે તાહારા હાથને મુતલગ છાન્તે ન હતો. એક બાવલનાં કાંઠાને બદલે તુંને એક ગુલામની ખીલની કડી મ લયો. તાહારી ખુશમુશતની ખુશો એક નવો ભરથાર પી છાની ચક્યો અને ફરનંદાની વરથીથી તાહારે દીવ અખન મનખમાં રહેજો. પરીમેહેર ગંભીરાઈથી બોલો "અરે એ તામવર બાહારાહાડુ! હજુર હું માહારો મન જુવો નયો તેટલામાં ફરીથી લગલને માટે કમ વીમાર કરું. પગ માહારી પીતા પાછો કરે તોહાંસુખી તહમર મેહેરમાં એક પુ તામાં મહુને એકાંત રહેવા દેએ કે માહારો વખત હું બંદરીમાં અને મેહેરબાનુ તથા માહાબાનુની માકરી મ રહેડું."

જુવાક ગમ્મ ધઈ બોલ્યો કે "પરીમેહેર ફરીથી માહારી આગવ તેણીનું નામ લેતી ના. આજ પછી તે માહારી રાણી નહી, પણ પરીમેહેર પીનારી પરીમેહેર આજ પછી મે તુંને માહારી રાણી કીધીજે. આજ પછી તુંને

માહારો હાય બપથું છું. બેહરાંમ અને બેહરાંમના પીતા બેહુ એકજાણે."

જેરથી જમીનપર ઉભી થઈ પરોચેર બોલી કે "એક ધૃશવર થું અવાજે માહારે કાને પડ્યા ? બેહરાંમના પીતા ! માહાભાનુના આવદ ! માહારી સામે ? પરોચેર સામે ? થીક માહારા જીવ !"

જીવાકે બોલ્યો "પરોચેર માહારા રાજની આબા કીના માહાભાનુ પર આધાર હતો પણ તે કંગાલ એસતે મ હને એક પણ વારસે આપયો નથી. હા, પરોચેરે, હા આજ પછી તું જ સેનાહ ચેરેરની રાણી." એટલા બોલો બોલી જીવાકે પરોચેરનાં હીમ સરીખા પંડા હાથ પકડ્યા. પરોચેરે ચીઘીઆડી પાડી અને જેરથી હાથ જી તાવી તે બારણા તરફ દોડી. જીવાકે તેની પુકપર દોડ્યો પણ તરત તે ચોકચો કારણ કે બારી વાટેથી મંદરખાહની રો શીએ કરી પેલી લગાઈની ટોપી ઉપરનાં પીંછે તેને હીલ તાં, દેખાયાં; અને તેની અંદરથી એક ભયંકર અવાજ આ વતો હોય એવું તેણે સાંભળ્યું. પરોચેરે અતે ઉભી રહી બોલી કે—

"ધીક તાહારી જીવની, જીવાકે તુંજ પર ધીઆર, મળિય ધૃશવરની દરખાદથી નીકળે પોઆર. મુજ નાજુકે કનવાપર મુજરે એતમ, પમવારમા કરે મુજ માહારો દમ. મધ મતે આજમાયે મુજ અખઆપ જેર, કમાઈ કામ કરે આજે પુત્રી કરો. પીતા પુત્રી હાપ માગે હેવાનથી અનીક, આ વંધક તું પુરો મુજના રાજપર પણ ધીક. જનન જાયે જમીની દોડી આધી જમ, દોજમાદાર મુજરે બેઝરે આધી દરમ."

જીવાકે પોતાનાં હાથની કમકી દેખાડીને બોલ્યો કે "સખર પરોચેરે સખર, દોજમાધી હું ડરતો નથી અને બેહસત માટે હું બીહીતો નથી. મધ રાતનો વખતજે તે થી સંભાવ. હજુરથી સહમજ અને માહારી માંગણી કે જીવ કરે. માહાભાનું આજની માહારી રાણી નહી. સત માનને પરોચેરે કે એક હરકતું માહારી સામે બોલ અને તેનું કંઈક વું કોરેજ વારમાં આપ્યો."

જીવાકે આ વખતે પોતાનાં આરડામાં જ તેનાં બ પાવાની તસવીર રાંચેલી હતી તે હીલતી જોઈ અને તેમાં થી તેનો બપાવો હાથ આરતો હોય એવો તેણે અવાજ સાં ભલ્યો. પરોચેરે જ તસવીરને પોઠ ચંડી ઉભી હતી તે ચમકીને બોલી કે "બાપરે એ કાલુ બોલેય" અને તે જીવ કોતી નાહી. જીવાકે તેની પુઠે દોડે કે, પેત્રી તસવીરને જોય. તેનો બપાવો જાણે મંબીરાઈથી જમીનપર ઉતરતો હોય એવું જીવાકે જોયું. તે પોઠારી ઉડ્યો કે "બાપરે તું કાલુ ?

મીહા અંધ રાતે, કોં કાંડે કંન, કંનયે મુજના હાડમાં આરે ચરન."

પેલા ભુતે પાછી હાથ મારી. જીવાકે બોલીયો "બોલ માહારા બાપ ! બોલ માહારા પીતા ! બેહસતે મુકામ દોડી પાછો ફરતી કેમ કરે ? માહારી કંગાલ હાલતપર તાહારી નજર કર. થું માહારાં કરતુક એટલાં કરેર કે તાહારે માટે ચણ દોજમાદાર દરવાજા ખુલીયા ? અરે બાપ માહારા મા

હારી હાલતપર જો. દેવોના કરતુકથી હું મોહાંતની જાલ માં સપડાયો, પણ તું તું માહારા પોતાનો પીતા તું પણ તા હારા એક નબીરાપર આતસનો વરસાદ વરસાવે ! આ થું ગજબ ! આ સેનાહ ચેરેરના પાહાદશાહનો મેહલ નહી પણ જીવાકના દોજમાધી બાઈજી. મોતનું તેનું આવીયું. અફસોસ માહારા જીવ સત હજારો અફસોસ."

આ વખતે પેલા ભુતે જીવાકને પોતાની પછવાડે આ વવાની એસારત કીધી અને તે પુરો મોહાંડે તેની પાછલ બાલીયો. પેરો ભુત તેને એક શીહો અંધારા આરડામાં લઈ ગયો અને એક પલ વારમાં તેનું બારણું તરસેમથી ખુલ્લું જેરમાં ચપડાઈ ગયું. જીવાકની થું કંઈકે રહી નહી. પોતાના પુર અને કરી તેણે બારણું ઉઘાડવાનો કોચેશ કરી પણ તે શયકો કોષ્ટ મળે. તે હારીબાઈને બોલ્યો કે,

કથલ લગી પાપ જો દોજમાધાં દાર, પણ દીનથી ન દમે પરોચેરના પમાર.

બાનુ પરોચેરે દાદરપર જીવ નાખી ઉતરી. ઘોડા વારમાં તે ઉભી રહી પણ થું કરતું તેની ભાન તેને રહી નહી. મેહલમાંથી છટકું કાઢે સેહુનું ન હતું કારણ કે દરેક દરવાજા પોહારાગીરીની હાર લાગેલી હતી. જો આ હાથાનું પાસે નહીને તે ફરીયાદ મુજરેતો જીવાકે તાંહાંપણ આવી તેનો કુંબોરો પકડે તેથી તે વીમાર પણ તેને ઠીક લાગે નહી. હવે મેહલના કપાં ખુલા અંતોવામાં રાતનું પકાન કરતું તેના ઉડા વીમારમાં આ રૂપાલી નાનની મરક થઈ ગઈ. પણ તરત તેણે કામ આવી કે મેહલનાં એક ભોએરાનાં છુપા દરવાજા ખાંચે જમીનથી ચોકની ન નીકી જોગનાનાં દેહરામાં નવાઈ રાકાપછે. જો આ મંત્રોમાં તે સહી સલામત પોહોંતીતો જીવાકમાં આવી એક પાકે જગાપર નજરદસ્તી મલાવવાની તાકાદ રહે નહી; અને જો તેના ઘાટકીપણામાં છટકી નહીને બીજે નજરને છોપણ ઉપાય થાયે નહીતે મંદીરમાં જોગનાને વેશ લઈ પેતાને જનમ કાઠાડવાનો ગરીબ પરોચેરે પુખત દેરાવ કીધો. આવા વીમારથી તેણીએ એક કાજસ હાથમાં ધરીયું અને ભોએરાં તરફ પોતાનો રસતો લીધો. તેની જાતો બીહીકથી કચકચતી હતી. છુપાં બારણુના બેઠે તેણીને નવરૂપી ત્રવી ચકેમો નહી. આવાં એક ગંજતર ભોએરાંની અંદર અથરા તેને સમે કંગાલ પરોચેરે ગેતાં ખાતો હતો. પવનનાં સપાતાં થી સપળાં બારણા કોપતાં હતાં તે સીવાપ બીજે અવાજ સાંભળેઆમાં આવતો ન હતો. પોતાના અવાજથી તે પોતેની બીહીતી હતી. તેના મનની અંદર કરોડો કલવનાં પોતેની રખત થતી અને બાપડી પરોચેરે જમીનપર બેયુધ પડવા પર તણપાર હતો. જીવાકનો અવાજ તેના કાનમાં હરદમ પડતો હોય એવું તેને લાગતું અને એવા પેહા વીમારથી તેનું લોહી સમથું પાંચી થઈ જતું. તે જમીનપર દમ જેમી ચાલતી અને થોડે ઘોડેવારે પાછી જીવાક પુરે આવેજો એવા ખેઆલાથી ચમકી ઉભી રહેતી. એવામાં તેણીએ કોઈના અવાજ સાંભળેઓ. તેની મુખ ઉડી ગઈ. તેનું કાજણ કપાઈ નવા લાગું તેના હાથ હીમ સરખા થઈ થઈ ગયા. તેના આંખમાં મુજરી આવવા લાગી અને

તેની આંખોપર અંધારાનાં પરદા ફરી વળીયા. પરીચિહ્ન ર પોતાની હસતને હજારો કડવા દેવા લાગી. જો જીવાક તેની પુઠે આવેએ હોપતો તેની યુગ્મ બરાડા કોઈ શાંખલી શકનાર નથી, એવાં એવાલથી બીયારી પરીચિહ્ન ફેરફાર રડવા લાગી. એવામાં એક બારણું ઉઘડ્યું અને તે પોતાના દીવા ઉપર એટલામાં એક શખસને તેણીએ નાહા સતાં જોયો. જે શખસ નાહો તે જીવાક હોય નહીં એવા વીચારથી તેનીએ આગલ કદમ પથરેઆં, પણ નરાક આગલ જતાં પવનનાં સપાટાથી તેનીના દીવા ગુલ થઈ ગયાં, અને પેલાં શીહા અંધકાર ભોંયેરામાં શાહાજાદી પરીચિહ્ન રડતી અને તતરતી વાએજન એકલી ઉભી થઈ રહી.

ઓરતોની મીજલસ.

ભાશાણુ ૧૭ મું.

અયાંને કેયારે થાંનથી છોરવડું ?

આગલા ભાશાણુમાં, માએ અયાંને કેમ અને કેયારે ધવાડવું તે વીધે પુખ્તેસર સમજાવીયામાં આવીયું હતું. આજના ભાશાણુમાં માએ અયાંને કોહાં લગી થાનથી ધવાડવું અથવા કેયારે થાનથી છોરવડું એ વીધે યોડું. સમજાવવા માંડયું.

૧. જો માએ તનદરોસત હોયે અને દુધ પુરકલ હોયેતો અયાંને આગલા, દાંત આપે તાંહાંસુધી કદી પણ છોરવડું નહીં.

માએનું દુધ પુરકલ હોયે અને અયાંને ૮—૯ મહીનાં થયા તોપણ દાંત કુટા નહીં હોયેતો, તાંહાંસુધી દાંત આપે તાંહાંસુધી ધવાડીયા કરવું નિષેધ. જો અયાંને નવદી થી દાંત કુટે, પણ નબલું હોયે અને માએનું દુધ પુરકલ હોયે, તો માએ અયાંને એક અથવા બલકે દોહોડ વરસનું થાયે તાંહાંસુધી સુખેથી ધવાડીયા કરવું. ખહી વાલા મા આપનાં અયાંને, ધવાડનારીએ જો વરસ લગી ધવાડવાની બજારે, કંપેકે તેથી બચું વધારે તનદરોસત અને જોરા વર થાયે.

૨. જો માએ ઘણી નબલી હોયે અને દુધ ઘણું કમતી હોયેતો અયાંને છો મહીનેથી છોરવતા કરવું.

માએ નવદીથી ધાવનું આપવું કમતી કરવું અને બીજે કુધને ખોરાક આસતે આસતે આપતાં કરવું.

૩. જો માએને કાંઈ જોરામાં દરદ થઈ આવે અથવા જોરાવર તાપ હોયેતો તે વખતે ધાવનું આપવાનું બંધ કરવું.

૪. જો થાન સુખી આવે અને તેમાં ૫૬ બધાયે તો અયાંને તરત છોરવી દેવું.

૫. જો માએનું દુધ જલદી કમતી થતું જાયે અથવા તે વહી તે અયાંને સદે પણ નહીં, તો અયાંને છોરવી દેવું.

૬. જો માએને હમેલ રહે અને દુધમાં ઘટાડો થાયે અથવા દુધ ધાવીયાથી બચું હોરાન થાયે તોજ અયાંને છોરવડું નહીંતો ધવાડીયા કરવું.

૭. બચું દોહોડ વરસનું થયા પછી માએ ધવાડવું નહીં.

કંપેકે એ વખત પછી માએનું દુધ અયાંને ગુલ કરે અને બલકે અવગુલ કરે, અયાંને પુરતો ખોરાક નહીં શકે તો નથી, અને વહી માએની પોતાની તનદરોસતીમાં બી ગાડો થાયે, અને ફેટલી વખતે ખહીનો તરબ પેદા કરે.

ઘણી લોકો આપણા લોકો ખોટી પરીત રાખીને અયાંને લાંબી મુદત લગી ધવાડીયા કરે. વહી ફેટલાએક લોકો બીજા હમેલ નહીં રહે એવી તતલબથી ધવાડીયા કરે છે; પણ તે છેલે માએને તેમ અયાંને બેઠને અવગુલ બરેલું છે.

૮. ઘણી થંડી અથવા ગરમ દેખાં અયાંને છોરવડું નહીં.

જો માસમ સારી હોયે, ઘણી ગરમી અથવા ઘણી થંડી પડતી નહીં હોયે તારેજ અયાંને છોરવડું. નહીંતો અયાંની ઉપર, એ વખતે ખોરાક બલલીયાથી, દરદની જલદી થી અસર થાયે.

૯. જે વખતે અયાંના દરદનો ફલાવો થતો હોયે, જેમકે સાહીયડ, મોવડ ઈત્યાદી, તે વખતે છોરવડું નહીં.

૧૦. અયાંને દાંત કુટના હોય અથવા આજારી હોયેતો કદી પણ છોરવડું નહીં.

૧૧. જો બચું થાંનથી ધાવવાનો રોક મુકી નહીં દેતો થાનની ભોતરીને કાંઈક કપરી વસતુ લગાડવી. એવીથી અથવા જોરાથી અન લગાડવી.

અયાંને થાનથી છોરવતી વખતે શી કાંલાત રાખવી.

૧. અયાંને એકદમ થાનનાં દુધથી છોરવી નહીં દેવું નોંધયે.

આસતે આસતે થાનનું દુધ કમતી કરવું, પેટેલા દોહડામાં એક જે વખતમ ધવાડવું. રાતનું ધવાડવું એ કદમ છોડી દેવું. એકદમ કુધથી છોરવી રીયાથી, માએને તેમ અયાંને બેઠને અવગુલ થાયે. માએનાં થાન સુખી આવે, અને અયાંને બીજા જાનના ખોરાક એકદમ જરી શકતા નથી, તેથી બેઠ હોરાન થાયે.

૨. છોરવતી વખતે કાંલાત રાખવી કે માએનાં થાનને કાંઈ પણ નુકસાંની નહીં થાયે.

આસતે આસતે છોરવીયાથી થાનનાં દુધ પોતાની મે તે કમતી થતું જાયે.

એ વખતે જેમ અને તેમ માએ યોડું પાંહી પીડું; પાંહીના ખોરાક પોડોન લેવો. ઉચી જાનના ખોરાક પણ કમતી કરવો.

જો જોરા થાન સુખવા માંડેતો જોરાબ લેવો, કરવા હુર વાંતું માંડી વાલવું અને થંડક દવાએ લેવી.

થાનને જોરા માંડો તેલ અથવા કપુરનાં તેલ અથવા માખનથી ચોલવું અને ગરમ પાંહીએ સેક કરવો.

જેમ અને તાંહાંસુધી થાન બેઠવાનું રહેવા દેવાં અને

જેને ઘણું અંકરણી આવે, તારે કુધ નરો નરો ખેંચી કા
હોડવું.

કેટલી વખતે કુધને યાનમાં સુકવી દેવાની જરૂર પડે
છે. ને માંએ ઘણી નબલી હોયે અને કવાડવાનું કસત
નહી વાગે અથવા બહુ મરી ગયું હોયે, તારે કુધને સુકાવ
વાની જરૂર છે. એ વખતે મોરાર કમતી લેવો. પાંહી થો
ડું પીડું.

યાનને સાધુનું તેલ ગરમ કરીને ફલાનેલ ઉપર થોડું
રેડીને લગાડવું, અને ૪—૫ કલાકે બદામનું તેલ ૫—૧૦
મીનીટ લગી આસતેથી મસલવું. ને ઘણું દરદ કરેતો તે
લમાં થોડું અફીમ અને કપુર નાખવો.

ઉદયોગ.

એક ઝાસાલી બરાહમણે દીધેલી સીખામણ.

“ઓ, માનવી, જે દાહાડા પસાર થઈ ગયા તે
હુએશાં સુધી ગુજરી ગયા, અને જે દાહાડા આવવાના
છે તે કસાય તારી આગળ નહી આવે, એટલા મારે,
તુંને કાચેકે, કે ગુજરી ગયલા વખતનો પસતાવો કરો
યા વગર અથવા ભવીશ વખત બીપર ઘણો ભડકો રા
ખીયા વગર, હાલના વખતને તું કાચે લગાડ.

“આએ પસ તારીકે, બીજી પસ ભવીશના પે
સમાંકે અને તુંને ખખર નથી કે ને શું બિહું કરશે.

“જે કાંઈ તું કરવાને દેશવ દરેકે, તે તું જલ
ડી કર; જે કામ સહવારનાં બની શકે તે સાંજ બીપ
ર રાખતો ના.

“આલસાઈ, તંબી અને કુખની માતાકે; પણ
નેકોને બીરીયોગ સુખનો જનમ આવેકે.

“મેહનતુ હાથ તંગદસતીને કુર કરેકે, બીરી
યોગી આદમી આગળ આખાઈની અને ક્ષેત્ર હાજર
રેકેકે.

“નેજી અને દોલત મેસવી. જે મોહાટે અખતી
ચારે ચહીશે, જેને આખર અને પદવીનો પેશાક પે
દરોશે, જે શેડરમાં વખાનવી બોલાશે અને બાદશા
હ આગત પરમાન દાખલ બીચો રેકેકે, એ ગ્રખસ દા
ણુકે. તે એ ગ્રખસકે કે નેજી પેતાના ઘર માટેથી
આલસાઈને હંકાલી નાખીકે, અને એમ બોલીશકે કે,
એ આલસ, તું મારો દુશ્મનકે.

“તે સહવારના સપારે બીકે અને છેક અવારો
સવા બાકે; ને પેતાના મનને વીચારથી અને બદ

નને કામકાજથી કસરત આવેકે, અને તેથી બેબીનો
તંતરદોસતી બલવેકે.

“આલસુ માણસ પેતાનેજ એક જાર થઈ પ
ડેકે, તેનો વખત તેના મોંથી બીપર ભારી તંગાવસો રે
કેકે; તે આસપાસ ભરકેકે અને બાણતો નથી કે તે
શું કરે.

“તેના દાહાડા એક વાદલના છાંયાની મીસાસે
પંચાર થઈ બાકેકે, અને પેતાની પછવાડે કાંઈ પણ
વાદલસત દાખલ નીશાની સુકી જતો નથી.

“તેનું બદન વગર કસરતે દરદી થાયેકે; તે ચા
હકે કે કામકાજમાં વલગે, પણ તેને હીલવાની ગતી ન
થો; તેનું મન અંધારામાં ગોતાં ખાયેકે, તેના વીચાર
ર વેચાવળા રેકેકે, તે જ્ઞાન મેળવવાને ચાહકે, પણ
તેને કીલક નથી. તે બદન ખાવાને પસંદ કરેકે, પ
ણ કોટલું ભાંજવાની મેહનતને ધીકારેકે.

“તેનું ઘર વગર તરતીબનુંકે, તેના ચાકર બી
ગાયો કરનાર અને કલ્યાણીરકે, અને તેથી તેની
પાયામાલી થાયેકે.” તે સધલું પેતાની આંખોથી જુ
વેકે, કોનોથી સાંભલેકે, તેમાંથી હીલવેકે અને કાંઈ
કરવા ચાહકે પણ હીમત નથી; તે એટલે સુધી કે છે
લે પાયામાલી તેની કીપર વંચેલીયાની મીસાસે આવી
પડેકે અને તે શરમ અને પસતાવા સાથે ઘોરમાં બાકેકે.”

કોતરકામનો હોનર.

જેમ એક કવેસર પેતાની મનસકતી વાપડીને
તરેહ તરેહની આકરૂતીઓમાં ખુદરતની રચનાંતુ બેઓ
ન કવેકે, તેમ એક ચીતારો અથવા કોતરકામ કરનાર કા
રીગર ભાત ભાતની ખુદરતી ચીજોને ચીતારો અથવા
કોતરીને પેતાની કારીગરીનો નમુનો દખાડેકે. કવે
સરને કલમ, ચીતારાને પીછી, અને કોતરકામ કરના
રને કાંકનું પેતાની ચતુરાઈ દખાડવાનું હુશીઆરકે. તે
ને તે જેવી રીતે વાપડવા માંગેકે તેવી રીતે વપડાએ
કે. એ તરણ હોનરોમાંનાં પેટલા હોનરવાલાને જેમ
બેઆલ કરવો પડેકે તેમજ બીજા તથા તીજીને પણ
કરવો પડેકે, અને તે. ખીઆલની જેવી વસાણુ તેવો
તેઓના હોનરનો નમુનો નીકલેકે. એ તરનડે છે—
જે કંવા ઇશવરી હોનરકે! કવીની કાવીઅ

રૂપમાં અવાચક પદારથો વાચા પાંખીને બોલેલે; ચીતો રાંતી પીછી ખુદરતના યુગ્મનમાં દેખાવો તથા છવ્વજ તોના છાંચોઆ' કે જેઓ કોઈથી ઈજિકતીથી પકડી સકાતા નથી તેમને પકડીને આપણા સોન તથા ગમ તને કોને કાએમ કરો રાખેલે; તથા કોતરકાંમ કરનાર પોતાની ચતુરાઈ વાપડીને જનાવરોના તથા જનાવરોના સરસર ઈનસાનના એકએકાં એવાંતો પુતલાં છીમાં કરેલે કે તેઓને જોતાંજ એકએક આપણે જોઈયો બોલાઈ જાયેલે કે "છવ્વ યુકવાનીજ ખોડીલે."

આ બાબદ કોતરકામ વીશેલે માટે આવે તે છી પરજ ઘેઆંન આપીએ. કોતરકામનો હોનર આજ સેંકડો નહી પણ હજારો વરસો થાયેઆં ચાલતો આ વીચાલે; જોઈલુજ નહી પણ એ હોનર આગલા વખતમાં જેવી સંપુરણ હાલતમાં હોતો તેવી હાલતમાં આજ નથી. ખીજા હોનરોની મુઆપ્રેક આજે હોનરખી રક્તે રક્તે સુધરીને એક વખતે પુરણ હાલતમાં આવી લાગો હોતો, ઘણાજ પુરાતમ વખતમાં લખવાનો હોનર માલમ પડેલો હોતો નહી તેથી હરેક અગતનાં ખનાવ પીચેની તવારીખ તેવા ખનાવનું કોતરકામ કરીને રાખતા હતા, અને તેટલા માટે આગળા જમાનામાં કોતરકામનો હોનર વધી ગયેઓ હોતો. પરથમતો પુતલાં અને તેવીજ ખીજા સોભાએમાન વસતુઓ ખનાવાનાં કામમાં મટોરી, લાકડું, અથવા સુનો વપડાતો હોતો, પણ પાછલથી પથર અને ધાતુને તે કાંમમાં વાપડવામાં લીધેલી દોસેલે. ઊપર કહેલી ચીજોથી ખનાવેલાં આગલા વખતના કોઈ કોઈ પુતલાં આજખી તથા જો સંધરસયાનોમાં જોશો. વળી રૂમીઓના સેહનસાહ આગસરસનું પુતલું કરખાતું ખનાવેલું હતું.

કોતરકામની તવારીખ જેમ પુરાંણીલે તેમજ તે હોનરનો ફેલાવો પુરાણ વખતથીજ જોડોલો થાએલો માલમ પડીએલે. પોતાની આસપાસના દેશના મુરતી પુજારા શેલાના લોકોને આજેજ કરીને ઈરાણીઓએ જેઓ ઊપર પોતાનું રાજ ચલાવીશું હતું, તે શેલાના લોકોમાં કોતરકામનો હોનર સારી રીતે ચાલુ હતો, પણ તેઓને શ્તે કરનાર ઈરાંનીઓ પોતાની ખાસીએત સુજખ મુરતીઓ ખનાવોઆને ખદલે જોરખી દુષ્કમેતનાં દેવ દેહાં જાંજશેડ કરતા હતા. આજેજ સખખથી કોતરકામનાં હોનરમાં ઈરાંનીઓએ કોઈ જાલજો વધારો અથવા સખખેલો દોષો

એવું તવારીખપરથી માલમ પડીશું નથી. તોપણ એક હાથ ઊપરથી પુતલાં ખનાવવામાં તેઓ પછાત હતા તેમ ખીજા હાથ ઊપરથી મોટી ઇમારતોને જોવા આવે તેવાં કોતરકાંમમાં ઘણી હસીઆરી ધરાવતા હતા. એવું કદાચ આપણે તેઓની આજ ભાગી રુટી હાલતમાં આવી પડેલી ઇમારતો જોએઆ ઊપરથીખી કહી સકઈું.

ઈજિનાન ઊપર ઈરાંનીઓએ ચકાઈઓ કીધી હતી તે વખતે જે નામીયું કોતરકાંમ તોહાં હતું તેને ધરમની જહુનુનમાં આવીને તારાજ કરવાને ઈરાંણના લોકો સુકીઆ નહી. પણ ઈરાંણીઓના તારાજ કીધા છતાંખી આજે હોનરે તે દેશમાં જેટલી અને જેવીજ હોજલાકી ભોગવીલે તેટલી પુરૂથવીના કોઈખી મુકુકમ ભોગવી નથી. ઈજિનાની કોતરકામના જે દોષક નમુના આપણે જોઈએલે તેઓ એવાનો યોતમલે કે તેમની ખરોખરી હાલ જમાનેનો કોઈજ કારોગર કરી સકેલે.

અસલના વખતમાં મીસર દેશમાં પણ કોતરકામનો હોનર અગતનો દરજ્જો ધરાવતો હતો. મીસરી લોકોના કોતરકામની વલાણ ઈજિનાનીઓની વલાણને મલતી આવતી હતી નહી. એવું લાગેલે કે ઈરાંણીઓ તથા તેઓના પડોસીઓ ઈજિનાનીઓની કોતરકામની વલાણ વચે કાંઈક સંબંધ હતો ખરો. મીસર દેશ મધે જે પુરાતમ મનારા, પાહાદસાહી ઈમારતો, અને દેહાંઓ એવામાં આવેલે નેઓ ઊપરથી આ હોનર તીઆં કેવા દ જદખાથી ચાલુ હોતો તેનો ખીઆલ મુશ્કરના મનમાં તુરત ઊતરશે. તોપણ મીસર દેશનું કોતરકાંમ ઈજિનાનના કોતરકામથી ઊતરવું હતું, અને નેનું કારણ એવુંલે કે જેમ હાલ હિંદુસ્થાનમાં તેમ આગલા વખતમાં મીસરમાં નીઆત જતનો પ્રકર એવાનો મજબુત ચાલુ હતો કે કોઈખી રીતનો સુધારો અથવા ખેરશર કરવાની મનાઈ હતી; અને વધી હિંદુઓની માથક લોકોમાં એવી સમજુતી હતી કે જેમ બાપદાદ કરતા આવીઆ હાએ તેમજ બેટાએખી કરવું.

જેવો મીસરદેશનો કોતરકામનો હાલ હતો તેવો હિંદુસ્થાનનો હતો. ભરતખંડ કોતરકામના નમુના થો કાંઈ ખાલી નથી. હિંદુસ્થાનમાં મુશ્કર કરનારને ઘણીએક જગાએ ગોશઓ, દેહાંઓ તથા નાધલાં મોટાં બાવલાં, પુતલાં, અને મુરતીઓ મલશે. પણ હીઆંની મુજાતે તે જોએઆ ખરીજ મુરતીઓ, ઈઆને તેઓનો

દેખાવ નીરજીવ અને કુટલીએક જગાએતો ખરેખર બે દોલ તથા ભજીએકાર છે. હાંદુકથાનાના કાંઈક ગોષ્ઠાતારી ૫ કાએક કીતરનીથી કીતરેલા છે, પણ તેઓમાં જે ચુરતી નોઈએ છે તેઓ હોનરના નચુના નથી. ચોટ્ટોટા પા હાંદુને કીતરી કાઢાવવા પછવાડે મેટુનતતો ભારે લી થેલી છે, પણ તે સામ્રામની ? એક દેવને ખીજા દેવ સંગાથે લડતો કીતરેલો નોઈએ છે તો લડાઈના નોસા તથા દમામ તેમના ચીત્રમાં હોવા નોઈએ તેતો ઘણે એક દરજ્જે ગેરહુજર હાએ છે કે જેથી નોનારના મ નમા લડાઈનો ખીઆલ આવતોજ નથી. કીતરકાં મની ખરી ખુખી સામ્રાં છે ? ખરી ખુખી દરેક ભાગની ગોઠવણ તથા કદને ખુદરતની ખરેખર લેવામાં, તથા તેઓને ખુદરતી ગતી તથા નોસાઓ સમેત નજરે પા કવામાં, તેવી ખરી ખુખીનું કીતરકામ નોરોતો ઈંડી નાનમાં મલગે. ઈંડીનાનીઓ કીતરકામના સોભાએમાન હોનર ઊપર શીલ હતા, અને તે હોનર તેઓ ઊપર શીલ યાઈને એવીતો હાલતમાં આવીઓ હોતો કે તેવી હાલતમાં તે આજ નથી. ઈંડીનાની પુતલાં ત થા બાવલાંને. જેમ જેમ વધારે બારીકીથી નોગ્રા તેમ તેમ તેઓ વધારે અદ્ધ તથા ખુજચુરતી ભરેલાં લાગશે. ઈંડીનાનના પડી ભાગ પછે રોમની ચડતી કલા યાઈ ખરી, પણ તેની ચડતી કલાની સાથે આ હોનરનીથી ચડતી કલા યાઈ હોએ એવું તવારીખ ઊપરથી અથ વા તે વખતના નચુના ઊપરથી દીસતું નથી.

ઈંડીનાનમાં કીતરકાંમમાં એકલા અને એવા તો રેશારો પાએલા છે કે તીઆનાં કીતરકાંમની તથા રીખ તે ઘણેએક દરજ્જે ઈંડીનાનની પોતાનીજ તવા રીખ છે. હવે સવાલ કીરે છે કે આ હોનરમાં ઈંડીના નીઓ એટલા બધા પંદાએલા હતા તેનાં કારણો કે એમાં હતાં? એવું લાગે છે કે જે કોમ પોતે ખુજચુરત છે તે ખુજચુરતીને બદલુરતી વચેનો પ્રક પછુ વધારે બારીકીથી ચમચે છે. ઈંડીનાનીઓ પોતે જે ખુજચુર તી ધરાવતા હતા તેને હોનરના બલ અને ખીઆ વની કશી ઊસકાઈને પોતાના નચુનાઓમા કાએક કરીઆ જતા હતા. કીતરકામમાં તેઓની ચંચલાઈ નુ આ એક કારણ થાયું. ખીજું કારણ એ હતું કે તે ઓમાં નહર કચરતકાળા, તમામ, તથા હમાખખાના એ જાતનાં હતાં, અને તેવી નહર જમણે આદમીનું સરીર જુદી જુદી કચરતમાં દેવા દેવા આકાંચે પડે છે,

રોએ કઈ કઈ રીતે પોંચાએ છે, એહરાનો દેખાવ કવી તરેહથી બદલાએ છે, તે સંધું ઊસતાદો પોતાની નજરે નોઈ લેઈને પોતાના નચુના બનાવતો વખતે તે વીસેનું ચાન કામે લગાડવાને ચુકતાં હતાં નહીં.

ઈંડીનાન મધે એક પછે એક નામીયા કીતર કામ કરનારાઓની સંખીઆ એટલીતો યાઈ હતી કે તેમના નામો તથા કાંચોનો વીગતવારે હવાલ લખ તાં આ બાબદ ઘણી લાંબી યાઈ જાએ છે.

કેટલીએક સંદીઓ સુધી ઈંડીનાને જોસાજલાલી ભાગવી અને તેવાર પછે રોમન લોકોનો જુદો એવા તો સોરમાં ઊડવા લાગે કે તેની સાંધે ઈંડીનાન તરી સૂકીયું નહી. રૂમી લોકોએ ઈંડીનાનના કારોંગરોને કાં ઈંક કીતેજન આપી તેથી આ હોનર રોમમધે પણ પાછો તાજો થએઓ. છેવે ચાંતે રોમ જેવાં મોટાઈ ભાગ, વનારાં રાજનોખી જમાનાના દોરે અંત આણીઓ, અને તેવાર પછે ઈંડીરોપના જુદાં જુદાં ચુલોમાં સવ તંતર રાજો ચાલુ થએઓ. આવા અગતના રેશારો થાએઆથી તીઆના ચુલોમાં સુવારાની વધારે અને તેથીથી વધારે રતે થાતી ગઈ, પણ માઠાં નસીબે આ એતમ હોનરનો તેની કદરના પંચેજાનનારા ઈં ડીનાનીઓ સંગાથેજ અધમુલો થાઈને પડીઓ.

આજના વખતમાંથી ઈંડીરોપ મધે ઘણુએક હો નરો નથા એલઓ પોતાની ભર જવાનીના જોખનથી ત પછે તે વખતે કીતરકાંમનો હોનર કાંઈ એકદમ પછાત પ ડીઓ નથી. તોપણ તેનું મરોર આગલાં દાહુડાના જે હું દીસતું નથી. આ વખતમાતો સોભાના કરતાં ઊંચી ઓગી પણ ઊપર વધારે ધીઆન આપવામાં આંવે છે. હુખી મેટુનનને બદલે સાંચાઓનો ઊંચીઓજ વધી પડીઓ છે. બાવલાં, પુતલાં, તથા મનારાની જગા ત વારીખના અગર સગાએ હીનવી લીધી છે. એવી આ હકીકત ચુંદર હોનરની છે.



પારથી અને તેહનો વજાદાર કુતરો—એક પારતા.

ખરીખામદદનો વખત હતો. માહતાખ અને સેનારાઓ પુરથવીને નમસકાર કરી પોતપોતાને ઘાતે પધારેઆ હતા. ચુંદર કીરણો સુંનેરી સાહેબો પેટ ડી બીગમણ તરફથી કુટી નીકલી શીલવાદલઓને ખ એરી નાખી આજતાખની સવારી માટે રકતો મોકલો

કરવાની વેતરણ કરતાં હતાં. બુદ્ધિમાન પોતાનો માલો છોડી ઈશવરની મધુર અવાજે તારીફ ગાતું પાણીની શીખર પર જઈ સુરીયને મુખારકબાદી આપવા પોતાની માંજી ફરકાવી હવા પર સેહલ કરતું જતું હતું. ઝાઝો પોતાની ભરનીદમાંથી શરેગ થઈને પોતાના શીરો પોતાના પેદા કરનારની ઈલાદમાં નમાવતાં હતાં, અને તેઓના મોઢામાંથી મીઠાલતી ખુશનુમાં લપટ બાણે ઈશવરની ખંદગીના અવાજ હતા. નદી અને નાલાનાં મનોરંજક અવાજથી શયલું મેદાન ગાજી રહ્યું હતું, અને પસંચમ તરફની સુંદર લેહડી મોઢાં અને ગુલાબની લપટ સાથે લપટાયેલી ઈનસાનનાં જીવને આનંદમાં તર કરતી હતી. આવી એક દીલપસંદ બામદાદને વખતે એક પારધીએ શેકારગાહ પર જવાને મેદાનમાં પોતાનું રણસીંગડું છુક્યું, અને આણીગમ ને પેલીગમ જમની અને દાબી બાણુએ ઘણાએક કુતરાં અને ઘણાએક કુતરીઓ નાચતાં ને કુડતાં, દોડતાં ને તલપતાં, ઘુરતાં ને પોકારતાં પોતાના ઘણીને પાએ હરખથી, ખુશીથી અને ઊલટથી પડવા લાગ્યાં. પણ પારધીનાં સીકંદર નામે સરદાર કુતરા એ તે દીને પોતાની હાજરી આપી ન હતી. સરદાર વીનાનું લશકર કુશમેનનો હુખાસો પકડી શકતું નથી, પણ હરીફની સામે હાર ખાઈ પડે છે. રાજા વગર રઈયત ગુલાબગામાં પડે છે, અને ઘણી વગરનાં દોર સુંબા હાથે છે, એ વાતોથી પારધી પુર માહિતગાર હોતો તેથી સીકંદર વગર સીકાર કરવો એ બચાંઓની પલટણથી કુશમેનનાં લડાએક સીપાઈએ જીતવા એવું તેને લાગું. હમણા દોડતો હશે, આ ઘડી આવશે, એ દેખાએ છે, એવા એવાં વીચારોમાં પા ઘડી ગુજરી ગઈ પણ સીકંદરને પારધીએ દીકો નહી. ખેલેની અને શીકરે તેનાં દીલપર ગલખો કીધો, અને પોતાનાં વફાદાર સગની શોધમાં પારધી પાછો પોતાનાં કુતરાનાં રસાલા સમેત પોતાના બાગ તરફ વળ્યો. 'સીકંદર, સીકંદર' એવા અવાજો બોલતાં બોલતાં તે દેખે, પણ સીકંદરનાં શમાચાર ત્રાંલલેઆમાં આવેઆ નહી. ચાકરો સઘલા ચંચકી સીકંદરની શોધે નીકલે પણ એ વફાદાર કુતરાની ગંધ નસલ માલમ પડે નહી. ઊતર બોલે, દક્ષીણ બોલે, બોલે પુરવ ને પશ્ચીમ પણ સીકંદર જડે નહી; પારધીની આખમાં કુટેલી જોઈ ધાર, ચપલસાથી નોકરો માટે પોકાર, પણ સીકંદરથી

જવાબ મલે નહી. સેકારના સરદારપર પડે છુમ, પણ સીકંદર ક્રોધે ઘઈ ગયો ગુમ. વાંધના પંખમાં પડેઆ સેકાર, ઈલા સાપના ચટકાએ કીધો ધાર, એવા એવા વીચાર સીકંદરના સેકને પડે. અંતે દીલશે ભીડી હામ, મુકેઆ પોતાનો દામ, ને પારધી બાહાર પડે. સામે દીકો સીકંદર સરદાર, મોઢાથી કુટતી લોહાની ધાર, પગ મારતો ચાર જીવ નાખી દોડે. 'પારધી દોડે, પારધી કુડે, પારધી નામે હરખ ન દે, પણ સીકંદરના દીલ પર કુધીરના રેલા જોઈ. વીજલીના ચમકાટ મુજબ પારધીના મનમાં એક વીચાર દોડે. તેનો જાન બખશ નામનો પાંચ વરસનો એકપુરો ખેલો તેને નજરે પડેઆ નહી, તેની શોધમાં તે પાછો પોતાના ઘર તરફ દોડેઆ. આગલ પોતે, કુતરો પુકે, એમ બેહ ઘરેઆ, પોતાની મરણ પામેલી જોરતનો જાનબખસ એકપુરો ખેલો હોતો તેથી પારધીની સઘલી અસકંચામત તેના પુતરમાં હતી. નોકરોને થયા સવાલ, પણ જાનબખસનો ખેઆલ કોઈએ કીધેલો નહી. રમકટથી પાછું ગાજવા લાગું ઘર, પણ ન મલી જાનબખસની ખખર. ઘડી ગુજરી એક, પણ પારધીની આગ હોલવાઈ શકાય નહી. કુખના સાગરમાં પારધી ડચકા ખાય; આણીમેરે તરફ, પેલીમેરે તરફ, પણ જુદાં ગયોતીઆં મરાય. દેવાના પાશક દોડે, ધુલમાં આસો દે, પણ ખેલો જાનબખસ નજરે પડે નહી એટલામાં પારધીનો સીકંદર પર ખેઆલ ગયો. એજ કમખખ કુતરાએ જાનબખસને કીધો ખેજાન, એવું પારધીએ ઘરેઈ ગુમાન, ઘેઆનથી ઘઈ ખેખેઆન, જહડપથી પકડી ખેઆન, ખેંચી પલવારમાં પોતાની સમશેહર. "દોળખી કુતરા, પોતાનીઅતથી ચકચુર, સીકંદર સરખો જાલમ તુંજ નીમક હરામ, હરામખોર, હરામજાદ, લેઆનતીએ મુજના ખેડાનો પરાણ લીધો. ચંડાલ તારાં કરનુકો જો." એમ કહી પારધીએ સીકંદર સરખા સગના સમશેહરે ખે તુકડા કરી નાખેઆ; અરાક તો અને તરફડતો સીકંદર દલતો દલતો એક કીચ આગલ જઈ પડેઆ, અને તેની ચીચીઆરીના જોરથી જાનબખસ કીચ તલેથી આંખો ચોલતો ઊભો થયો. તેની ગાદમાં એક મોંઘે વડની કટકે કટકા થયેલી લાસ પડેલી હતી, જે જોતાંજ પારધીનો હરખ નાણુદ ઘઈ તે પાછો ગમગીનીના સચુરમાં પછાડ મારવા લાગો. જે સીકંદરે વડને ઘડી નાખી જાન

ખખશનો જાન ખયાવેઓ હતો, તેજ વશાદર સીકંદર
 ને તેના બાપે નગુને થઈ જાનથી ખરખાદ કીધો; એ
 ખેઆલથી પારધી દવાનો ખની ગયો. પારધી કપાલ
 કુટ્ટે, છાતી તોડે, હાથે મારે, પણ જખને જંજીરે
 જાય તે કમ પાછો શરે? પારધીની આંખો આં
 સુથી તરખાર થઈ, અને ચેતાનો ખેટો મારેઓ
 ગયો હાય એવો વેલાપ તે કુતરાંની લાસપર ક
 રવા લાગો. સીકંદરને દુખાવેઆ બાદ પારધી
 એ તે જગાપર એક સુંદર મીનારો કીલાવેઓ, જાં
 હાં રોજ જઈ તે હમરો આંસુ નાખતો હતો, જે
 થી જમીનપર શવસી લીલાતરી શરી વસી હતી. ગુ
 ઝો અને પીતાનો ઊછાછલો દખાનમાં ન રાખતાં જે
 ઝો તેજાને વશ થઈ પડેછે, તેજો પારધીની માફક
 સીકંદર સારું કૈઆમત લગી ચેતાનું કપાલ કુટતા રહે
 છે ધીરં કામ શાહેખનાં, એ કિલ્લતપર જો લોટી અમ
 લ કરેનો પુશ્યવીનાં અરધાં અરધ પાપો ધેવાઈ જાય.



**મધરાજનો માલ ગવરનર સર
 ચારલસ તરીવેલીઅન.**

હીંદુસ્થાન ઊપર હુકમત ચલાવવા માટે ઈંગલં
 ડે જે માહુપુરનો નોકરેઆલે, તેજોમાનું એક જહલક
 નું મવાહેર મધરાજનો માલ ગવરનર સર ચારલસ
 તરીવેલીઅનહે, જેનું ચીતર પાસેના શશપર જોવામાં
 આવશે. જે સેક પેતાના હાથ હેલના નોકરોને હન
 તથા પરીતથી જીવેછે, તે સેકની ઈલાદગારી નોકરો
 ના હગરમાં હરદમ વસેછે. જે હુકમ પેતાની રઈ
 થતનું બડું ચાહેછે, તે હકમના રઈપર હરદમ ગુલુ ગા
 થછે, અને તેજ પરમાણે આજ આપણે સર ચારલસ ત
 રીવેલીઅનના ગુલુ ગાવા પાછલ રહેના નથી. એ
 માહુપુરની હલગીનો હવાલ જાણવા જોગછે. સ
 ર ચારલસ તરીવેલીઅન ઈસવી સન ૧૮૦૭ ના એ
 પરીલ માસની ૨ જી તારીખે જનમ પામેઓ હતો.
 એનો બાપ યાનચન શેહરનો વડો પાદરી હતો, અને
 એનો ખપાવો સર જાન ટરીવેલીઅન ખારેનેઈ હતો;
 જે સમરસેટ શાહેરના નેરકમખ નામના એક પર
 મણોના રેહેવાથી હતો. સર ચારલસ હેલીખરી નામ
 ની પામશાલમાં મીખીઓ હતો. ૧૮૨૬ ના શાલ
 માં ૧૯ વરસની કુમસી વયે તે કલકત્તા શેહેરમાં આ

વેઓ, જાંહાં તેહેને દીલહીના રેસીડંટ ઈયાને વડા
 કારભારીના મદદનીશની સાકરી મલી. તાહાર પ
 છી તેહેને ભરતપેરના નાહાના રાખનો વાલી દેરવે
 આમાં આવેઓ; જે ઝોથો તેણે એટલેતો મનપતીજ
 રીને ચલાવેઓ કે સરકારે તેનો ઊપકાર માનેઓ. કલ
 કતાની અંદર દેલાએક દુશટ ઈંગરેજો નીરદમ થઈ
 ને પ્રલા આદમીઓપર ખાલુ જમસતી ગુજરતા હતા, તે
 ઝોની નીરલાજરી ચાલ તેણે ખેધકક ઈંધાડો પાડી,
 અને દીલહીને લગતાં દેશમાં માલપર-ભારે જગાત
 હતો જેથી વેપારને ઘણી હાણી પેચતી હતી, તે જગા
 ત એણે ઈંગરેજ સરકારને અરજ કરી નાખુદ કીધી;
 તાહારબાદ તરીવેલીઅનની કલકત્તામાં નેમણુક થઈ
 જાંહ ૪ વરસ થી એણે સરકારના છુપા તથા રાજ
 કુવારી દેખીયુટી સેક્ટરેટરીતો માન ભરેલો ઝોથો થ
 ણી બાહોશીથી ખખવેઓ. ૧૮૩૪ માં તેણે લાર
 ડ મકાલે નામના માહ પુરવીન ગરંધકારની એક ખેહ
 ન સંગાથે નેકા કીધા, અને ચેતાની બાનું સાથે
 ૧૮૩૮ માં રજા લઈ ચેતાને વતન ધીધારેઓ; પણ
 ઈંગલંડમાં તરીવેલીઅનને સરકારી તીજોરીનો સેકરે
 ટરી દેરવવામાં આવેઓ, જે જોખમ ભરેલો ઝોથો
 ૧૯ વરસ લગી એણે ઘણી મનપતીજ રીતે ખખવે
 ઝો. ૧૮૪૫ ના વરસમાં આંગેરલાંક દેશમાં ભા
 રે લુખમરો પડેઓ, પણ ટરીવેલીઅનની ચંચલા
 ઇથી લોકોની પરતીદશા ઘણી શેરવાઈ ગઈ. એ
 જો જે ઊપાપ લીધા તે ઘણા ઘરસ અને વાજખી હ
 તા, અને આંગેરલાંકપર પકડી આજત ચોડીઘણી કુર
 કરવાને લીધે નામવર માહ રાણી વીક્ટોરીઆએ ટરી
 વેલીઅનને નાઈટ કમાનંડા આવ ધી બાથનો મરત
 બા ભરેલો ખેતાખ ખખજેઓ. હીંદુસ્થાનના અંદ
 રના પરનોમાં જેઓ ઈનસાફની અદાલતમાં ખેસેછે, ત
 થા કસેક્ટર અને એ વગેરે આમદાની ખાતાના ચોહા
 ય ઝોથાઓ ધરાવેછે તેજોને ‘સીવીલ સરવંટ’ કરી
 દેહેછે. એ ગખજો ઘણા કાખેલ હામછે, અને ઘણીજ ખી
 દર પરીખશા એજોને પસાર કરવી પડેછે, પણ ટરી
 વેલીઅનના વખતમાં અખીર ‘ઊમરાવોના સગાં વાહ
 લાંચો તથા લાજવગના ગખજો બલતાજ હીંદુસ્થાન
 માં ‘સીવીલ સરવંટ’ લખલ આવતા હતા; તેથી એવી
 અનધટરી ચાલની સાથે સર ચારલસ ટરીવેલીઅન ત
 થા હલના હીંદુસ્થાનના ઈંગરેજ સેક્ટરેટરી સર ઈસરાજ



મધ્યકાલનો માણ ગવર્નર ઝર ચાપ્મન તરીકેનીચીઅન.

રડ નારદકોટે ભારી બલતવારીથી લખીણી. અમીર
ભિમરાવો ટરીવેલીઅનપર ઘણા ગુસ્સે થયા, પણ ટરીવે
લીઅનના લખાણથી ચંચલાઈ તથા ખુશીવાલાજ સખ
શાને સીવીલ સરવીસમાં દાખલ થવાની છુટ મળી.
હાલ હીંદુસ્તાનનાં ૨૧ વરસની અંદરના દરેક રેહવા
શીને એ પરીખામાં હાજર થવાની છુટ છે. ૧૮૫૭
તથા ૫૮ના શાલમાં લંડન દાઈમસમાં 'ઈનલે સર્વિસ
સ' ની સહી કરી ફેલ્ડાઈ પત્રો ટરીવેલીઅને લખે
આં હતાં, જેની અંદર હીંદુસ્તાનની ખાખદોપર તેણે
પ્રશ્નકલ ભિમદા વીચારો આપેઆ હતા. ૧૮૫૯ માં
એની મધરાજનાં ગવરનર દાખલ નેમનુક થઈ. આ
માહ પ્રપત્તનાં પગલાં પડવાથી મધરાજાએની દશા શે
રવાઈ ગઈ. મધરાજની અંદર તેણે ઘણાજ અગત
ના શેરશરો કીધા, અને થોડા માસમાં તેણે મધરાજ
આનો પેશાર ખેંચી લીધા; પંજુ થોડા વરસમાં મીં
વીલસને હીંદુસ્તાનપર આવકનો કર નાખેજો, અને
સર ચારલસ ટરીવેલીઅને એ કરની વીરૂધ્ધ બલતવારી
થી લખેજો. એ ઊપરથી તેને મધરાજના ગવરનર
નો આધેશ હોડવાની શરજ પડી, અને તે પોતાને વત
ન પધારેજો; પણ હીંદુસ્તાનના સારાં ભાગેગે તે થોડા
જ વરસમાં પાછો હીંદુસ્તાનની તીજોરીપર મીં
લસનની જગાએ આવેજો, અને જે આવકના કરની
સાથે તે ભાક્ષીઓ હુતે તે આલુગમતો કર કાઢી ના
ખી પાછો પોતાને વતન સીધારેજો. એ નામીચો
ગવરનર હાલ પોતાના વતનમાં હજવાતછે, અને ઇશવ
ર કરેને હજુર એ નામીચો હાકમ હીંદુસ્તાનના મા
થાપર કાએમ રેહ. ગયાં સાલમાં એની ખાતું ઈટ
લી દશમાં શેહલગાહ કરતાં મરણુ પામીછે, અને એનો
ખેરો મીં ૯, ટરીવેલીઅન જે પણ સીવીલ સરવ
છે તે ગુલ્લી પકવનારા બાલમી ઈંગરેજોનો કટ્ટો વે
રી થઈ પડેજાછે. પોતાના હમબતીઓનાં વેરો થઈ
એક પારકો કોમનું ભડું ચાહવું એવો ઊતમ ગુણ થો
ડાજ ભલા ઈંગરેજો ધરાવેછે, અને સર ચારલસ ટરી
વેલીઅન સરખા ઈંગલાંડના નખીરાઓ હીંદુસ્તાન
ની હકમતપર આવે એવું હુમો ઈછીએ છઈએ.

ચોટે ઘરનાં મેહરબાઈ.

નાનીબાઈનાં ગરીબ ઘરમાંથી એક સ્ત્રી તરત
નીચે ઊતરી પોતાની બે થોડાની ગારીમાં અગ્નિવાર
થઈ સાલતી થઈ. એટલામાં નાનીબાઈ પોતાની શ
હી દીનબાઈને કહેછે, મેહન મોહાં માંણસોને બો
લવાનું ઘણું શેહલ છે કે સચુરી રાખો, ધીરજ ધરો,
મોહાં સાડ કરશે; પણ જો ખૂસા જેવી હાલવાલ
હાલતમાં પાંચ છોકરાને તેઓનાં ખાપ વગર પાક
વાં પરતાં હોયતો કવચીતથી એમ મોલે નહી. પો
તે શુખવાસી ગાડી થોડે શરનારાં, ખાગળગીયામાં રે
હનારાં, કાઈ રીતે કુખી નહી તે કુખીઆરાંની વાત
કાંહાંથી બાંજો !

કુખથી નખાઈ ગયેલી નાનીબાઈનાં આવા વો
ચાર સાંભલી નેની શહી દીનબાઈ મોલી, મેહન, મેહ
રબાઈ જે હમણાંજ તરુને મલી પોતાની ગારીમાં બે
સીને ગયાં તેવનને વાસતે તમે મોલોછ તે મને કીક
લાગવું નથી. શું મોહાં કે નાનાં, તવંગર કે ગરીબ,
એ સરવેને પોત પોતાની કાઈને કાઈ પીડા અને કુ
ખ હોયછે. આપણુ ગરીબ સમજાએ છે કે સંધી પી
ડા આપણનેજ છે, પણ તેમ નથી.

મેહન દીન હવે તમે મુંગા ખેત્રો રેહો—તેઓ
ને પીડા સારી ? મોટી મોટી હવેલીમાં રેહવું, ગારી
થોડે શરવું, નીરમલ હવામાં ખુશ રેહવું, આપણાં
જેવી તરણ ચાર દસી આજપાસ બાઈનો પડતો મો
લ જીલ્લી લેવાને શરતીઓ શરે, ઘરેણાં અને પાસાક
નો કાંઈ દાગજ નહી, એવી રીતે રેહવાને જો પીડા
કરી રેહવા માગતાં હોયતો મુંખે કહેવો કેમકે એવી
પીડા મંજીને થઈ પડેતો સાડ.

નાનીમેહન તમારી ખતંગ હાલતથી તમે એ
કદમ નાશીપાસ થઈ ગયાંછો. તમે પોતે કાંહા મોટે
ઘર ચાકરી નથી કીધી, કે આવો વીચાર ધરાવોહો ?
તે કરતાં હું આજ દસ વરસ થયાં એવેજ ઘર ચાક
રી કરું છું તેમાં જે મેં અનુભવ મેલવાંએછે તે તમા
રેથી કીલશેજ છે. કુખ, દલગીરી, પાપ, એ જેમ
આપણી નુંશ્કીમાં ધસેછે, તેમજ મોટાંઓનાં મેહલમાં
ખી જઈ નાચ કરેછે.

પણ બાઈ કાંહાં "ગાંગાશાહ ને કાંહાં ગાંગા ને
લી." તેઓની પાસે પડેજાછે તેથી "જર ને ચાહે
શા કર." તેઓ કાંઈ આપણી પેદે કુખ આવેથી હા

થ નેહી બેસી રહેનાર છે ? તેઓતો હજારો ખરચી દુખનું નીવારન કરે; બેહુન એતો દીલને દીલાસોછે કે ગરીબા વાલી ખોદા. મારો ખાવંદ જીવતો હતોતો બેહુન મને એટલું નહીં લાગતે. લેવો મોટાં ઘરનાં મેહુરખાઈ આવેઆં હતાં તેવન એક નાંની કંડીઓ ભેટ કરી ગયાં. ચાલો આપણું દલદર તલીછીં.

ખરેંછે નાંનીબેહુન તમારું દુખ કાંઈ આણું નથી. તમે જીવંતી ગયલા ખાવંદનો વીલાપ કરોછો, અને હું મારા હયાત ખાવંદને માટે બલી લશમ યાછીં છું. તેનાં છા કટપણાથી હું લાચાર થઈ ગઈછું, પણ તેખી નીલાવી આ લુંછ. મારા સવભાવનાંનેતો સહી કોઈ નીલાવે, પણ એવાઓને નીલાવવામાં ખરેખર મોટાં દીલની જરૂર છે, અને મોટું દીલ કરવાને માટે બંદગીની મોટી જ રૂરીઆતછે, એવું હું બેશક માંનુંછ. બેહુન નાંની તને મારી કાંઈખી મદદ જોઈતી હોયતો બેલાશક શરમાવ, આપણુ એક મેકને શકાય થવાની ભારે અગતછે. છો કરાંઓ મેલાં દીશેછે અને તારી તંનદરોસતી ચારી નથી, તેથી લાવ બેહુન એક ઘડીમાં આંગ સાફ કરી કપડાં પેહડાંડી. એમ કહી દીનખાઈ પેલાં છોકરાં જોને લેઈ જઈ કુવામાંથી તાનું પાંણી કાઢાડી (એ કરાંઓને થંડા પાંણીથી નાહાવાની આદત રાખી હતી, કેમકે ગરમ પાંણી વાપરતાં લાકડાંનો ભારે ખરચ બેઠો) આંગ સાફ કરી એક પછે એકને નહવાડી કપડાં પેહાવીઆં.

એટલામાં એખલી પટેલી નાંનીખાઈ પેલા નાંની કંડીઓ ને મેહુરખાઈ ભેટ કરી ગયાં હતાં તે જોવાને ગઈ. ઊંઘાડી નેતાંજ તે લજવાઈ ગઈ અને તરત તેમાંથી સાકર, સાણુચોખા, અને ચાહેનાં પરી ડાં કાઢાડીઆં, અને તેની નીચેથી ફલાંનીલનાં છોકરાંઓનાં બંદીઆન થાએ એટલે એક મોટો કટકો, અને એકધવાને માટે વપરાએલી પણ ગરમ ચાલ કાઢાડી, અને એક કાગળનાં પડીકામાંથી ચોકકા દસ રૂપીઆ મલી આવીઆ.

નાંનીખાઈ પછેલી નાંનીખાઈ આ મેહુરખાઈની સખાવત જોઈ દીલમાં લજવાઈ ગઈ. અને પોતાનાં મન સાથે બોલી કે, અરે ખોદા આવી મલી સીને મેં દેવા અજીવતા સખુન આચરીઆ. એવા વીચારમાં બેઠીછે, એટલામાં દીનખાઈ છોકરાંઓને નહવાડી સાફ કપડાં પેહાડાવી આવીને નાંનીખાઈની પાસે બેઠી.

નાંનીખાઈ બોલી બેહુન દીન, મેહુરખાઈ અવાર નવાર મારાં ગરીબ કુટુંબની ભેટ લેએછે, અને આ ને આ કંડીઓ ને હું પેહુલે ખાલી સમજ હતી તે આ પુર બખશેશથી ભરેલો નીકલીઓ. હું કેવી ભુંડી કે આવી નેક ચોરતને વાસતે મેં છેકજી હલકો વીચાર રાખીઓ, અરે ! હું કેવી ખાખી ઠહી ? હું શું કરું, મારી નાચાર હાલતથી હું કંતારી જાછીછું, અને પછે બેસખર થઈ ને લમતા વીચારો આવેછે તે બંધુંછું.

કાંઈ નહીં નાંનીબેહુન મોટે ઈઆ વેહુલે પોતાની જીલ જોવી એ ઇનસાનીઅતપણુંછે. હવે તારી નજરમાં મેહુરખાઈ એક ખરીજ મેહુરવાલી સી થઈ, તે જોઈ હું ખુશીછું. સંધા તવંગરો એકસરખાં હતાં નથી, તેઓમાંથી ઘણુંએક એવાંખી મલી આવશે કે જેવો દુખી અને ગરીબોનાં ખરાં પરવર શી કરનારછે.

આવી વાત થાયછે એટલામાં મેહુરખાઈને ઘરનાં મીઠાં દોશાં એક બે પેહુરવા લાયક જીની સપાટો લેઈને આયાં. નાંનીખાઈને છાતીનું દરદ પથેલું અને તેમાં ઊંઘાડે પગે પાંની છાંનીમાં ફરતાં જોઈ મેહુરખાઈને મેહુર આવવાથી ઘર જઈને આ સપાટો મેકલી આપી હતી.

મીઠાં દોશાં બોલીઆં, મુંએ મારી શેકાંજી બી ચારી મોહુટે ઘરનાં મેહુરખાઈને નાંને જોલખાએછે, પણ ને સુખ ગરીબોની નુકસીમાં રહેછે તે સુખ હમારા શેકનાં બજીઆમાં નથી મલનું. કોણુ એમ કહે કે આટલી દોલત અને જાહોજલાલી સાથે મેહુરખાઈ સુખી નથી ? પણ બેહુન તેમજી. એ બીચારીને સારી સુખ નથી, અને રાતનાં બેરાખર નીંદ નથી.

હમારા શેક પેહુલ વેહલી હરણે મેહુરખાઈ બી પર કુલ શુંકતા અને જોઈતી ચીજો હજાર કરતા. પછવાડેથી એવનનાં દીલમાં એવો વીચાર આવેઓ કે મારી આવી મોટી દોલત સાથે મને એકે ફરજંદ નહીં અને દોલતનો કોઈ વારેસ નહીં, તેથી મેહુર બી પરથી દીલ ઊઠવું ગયું, અને રાત દીન તેને તોણાં મારવા લાગા, અને એકવાર એવો વીચાર જણાવી ઓ કે મને કોઈ વારેસ નહીં હોયતો માઝું સંધું મારા—નાં સખાનાં હાથમાં આપી જવસ. આ સખાનો કટલાંક સંસારી કારણોથી મેહુર બીપર એવો તો કરોધછે કે ને મેહુરને તેને આધારે રહેવું પડેતો

ખાવાના ચણુ વાખા પડે, તેથી ખીચારી તેવા અંદેશમાં તવાતી જાય છે, અને સંધી એથ આરાંમને તરક કરી બેઠી છે. જાતી સવભાવ ઘણે સારો અને કોઈ ખીખીજાયાનું ફરજ નહોતું, તેથી હમારા શેક જેવા ઘરમાં આવીઆ કે પોતાનું સરવે વીસારી મુકી તેવનની ખીદમત એવીતો બજાવેલે, કે સતર ચાકરો એવી સંભાલથી શેકને પુરો કરી શકે નહીં. વધી શેક કીપર મારાં બાઈ એટલાંતો શીદા છે કે તેવનને જરા બેચેની હોયતો ધુંજવા પડી જાય, અને બાંહેધરથી આરાંમ થાય તાંહાંસુધી બુખ ને ઊગ ઊડારી મુકી જાયુક તેવનની જોડે બેસી રેહી ગાડુજત કરે.

ગરીબ અને કંગાલ તથા દુખીઓનીતો તે ખરી માતાજી છે. કોઈખી ગરીબ તથા લાચાર કુટુંબની આપણે વાત કીધી હોયતો શેક ઘરમાં નહીં હોય તેવી વખતે તેને બોલાવી મંગાવી વાતચીતમાં પોતાની ખાતરી કરી લેએ, અને ખીજાંઓથી બાહુરોખાહર તેની હાલત વીશે તલાસ કરાવે, અને પોતાની ખાતરી કરી, જોઈતી કરતી મદદ કરવાને જરાએ મુકે નહીં. સવારનાં હમેશાં બરી ખાંમદાદે ઊડી, નાહી ઘાઈ, પોતાનો એક જુદાં જોરડો છે તે બંધ કરી નીન રોજ ખંદેગી કીધા વગર બાહર નીકલે નહીં. આવી ભગતીવાલી નેક અને હાલતવન બાઈનેખી દુખ છે, તેથી બેઠન આપણું ગરીબોને દીલાશો મલે છે કે આપણે જ એખલાં દુખી નથી.

દીનબાઈ બોલી જો નાનીબાઈ, માફં દેહું ખરું ચડીછીં; કે ચેહરબાઈ તવંગર છતાં તેખી સુખી નથી, અને બોદાની પોરોજગરીથી તારી પાસે જે પાંચ જહુવેર છે, તેવું એક જહુવેર તેની પાસે નથી, અને રાત દીન તેની અશોશમાં છે. હુંતે એટલું જ સમજુ ચ કે જેખી હાલતમાં હોઈએ તેમાં સખુરી રાખી રેહું, અને જે બખશોશનો કરનાર શાહેજ છે તેની ની તરોજ દઆદ કરવી.

નાનીબાઈ બોલી, ખરેખર બેઠન દીન તારો સંધો એતેકાદ દીન ઊપર છે તેથીજ તું આવી શખુરીવાલી થઈ હશે, અમે ચેહરબાઈનાં દોલમાં ગરીબોને વાસતે જે ચેહર છે તેનો બદલો આકેજત તેને મલશેજ.

આ વાતને કેટલાંક વરસ પડી ગયાં, ચેહરબાઈ ને તાંહાં એક બેઠનો જનમ થયો, તેની ઊત્પત્તિ

આવી, તેનાં ઘણીનો પેઆર આગલ મુવાશેક વધતો ગયો, અને આ ખુશાલીમાં ગરીબ તથા દુખીઓ વીશેની ચેહર, ચેહરનાં દોલમાંથી જોછો થઈ નહીં હતી. દીનબાઈનો વર આખેરે છકટપણાંમાંથી આભલી સીની કોથેશથી નીકલેઓ, અને આખરુ દરકારથી પોતાનો ધંધો કરી આજ પોતાનાં ગરીબ કુટુંબનું પોશણ કરે છે. નાનીબાઈએ સખુરી રાખી પોતાનાં ગરીબ કુટુંબનું ખની શકીછીં તેવી રીતે ચેહનત કરી દાંમ ચલાવીછીં, અને આજે તેનો વડો હોકરો એક સારા હોનરમાં માહીતગારી ધરાવવાથી રૂખીઆ સોથી દોડસો કમાએ છે, અને પોતાની માતા તથા બાઈ બેનોને સારી હાલતમાં રાખે છે.

સુખડ તથા તેની ઉત્પત્તિ.

બાઈએ હરદમ તહમારા આતસના કેખલાપર તહમે સુખડ મેલોછો તેનો કોઈ દીને તહમે વીચાર કીધો છે 'સુખડના ઝાડ ઊગે છે ઈયા તે જમીનમાંથી મલે છે તે વીશે તહમે કોઈને પુછીયું છે ' સુખડ માતર પુરુષ વીની એકજ નહીં પણ તરેહવાર કોમો કાંઈક પુરાતમ જમાનાથી પોતાની ધરમની કીરીયાઓમાં વાપડે છે. હીં દુઓ તથા ખુધ ધરમ પાલનારાઓ તથા ચીનાઓ તથા પારસીઓમાં સુખડ ખાલવાનો રેવાજ મુખીઅ કરીને ચાલુ છે. સુખડમાં જે ખુશનુમાં લપટ લેવાયલી છે તેથી કરીને એ લાંકણને ધરમનાં કામમાં વાપડેઆમાં આવતું હશે એવું અનુમાન આચણથી કરાઈ શકાય છે.

સુખડના ઝાડ વરના ઝાડ સરીખાં મોટાં આવે છે. તેના પાંતરાં લીસરાનાં પાતરાં સરીખાં હોય છે પણ તેમાં લીલાસ કરતાં સપેદાઈ વધારે દીધામાં આવે છે. તેની ઊંચર એક જાતના છનાં શલ થાય છે જે રાતાં કરમડાંને મક્કતાં આવે છે. સુખડનાં પાતરામાં ઈયા તેના શલમાં મુતલગ ખુશબો હોતી નથી. જે સુખડ આપણે વાપડીએ છઈએ તે માતર એ ઝાડનું ઠર છે, એ ઠરની આસપાસનું લાકડું ઘણું ખુશબોદાર હોતું નથી. જેમ ઝાડ ધરડું થાય છે તેમ તેવું ઠર દલદાર અને ખુશબોદાર હોય છે, અને તેથી કરી સુખડનાં કુમલાં ઝાડ કાપેઆમાં આવતાં નથી. એ ઝાડનાં પુરુષવીમાં ઘણેકે છાને મોટાં મોટાં જંગલો હોય છે અને અજણીત સુખડના ઝાડો ખુદરતે આપણે માટે રોપેઆં છે.

પાણી જગાઓમાં સુખડ વધારે સારું નીકળી ગઈ છે, અને બીણી જગાઓમાં સુખડની લપટ ખરાબર ખીલી શકતી નથી.

નીબીજાંડાં તથા ચેનડવીચના ટાપુઓમાં તથા હિંદુસ્તાનની પશ્ચિમ તરફનાં મુલકોમાં સરવેથી ઊત્તમ સુખડ કિતપન થાય છે. ખીજ હલકી જાતનું સુખડ માઈસોર તથા કનેરાનતથા મલખાર તરફ પુશકલ મલી આવે છે. સુખડના જંગલો ચરકાર લોકોને વેચે છે જે માંથી તેઓને મનભાવનું સુખડ કાઢવાની રજા હોય છે. કૃષ્ણાએક એશીઆખંડના રેહવાશીઓ એવો વી ચાર ધરાવે છે કે પુનમ પછી સુખડનું ઝાડ કાપવું નહીં. સુખડનું ઠર કાપેઆ બાદ તેને જે માસ થુધી સુધી જ મીનમાં ડાતી રેવે છે. એથી કરી સર્વે કીડીઓ આસ પાસનું લાકડું ખાઈ વચ્ચાનો માવો રેલી જાય છે. જેમ એ માવાનો રંગ રાતો અને જહલેદાર તેમ તેની લપટ વધારે હોય છે; સહીથી સરસ સુખડનો ખપ ચીન દેશમાં વધારે છે. મલખારના લોકો સુખડને ચંદન કોસ કરી ફેરે છે. છેલ્લી શદીની અધવચમાં સઘળું સુખડ ઇન્દ્ર ઈંડીસથી મલતું હતું, પણ કપતાન કુકની શોધ થી ઘણાએક હિંમતવાન વેપારીઓ એ ઝાડની શોધમાં પચીશીક માહાસાગરમાં આવેલાં ટાપુઓમાં ગયા. પછી તે તરફના જંગલો લોકો સાથે એમને ભારે જબડો થયો, પણ અંતે એ હિંમતવાન વેપારીઓ ફતેહ પામે આ. ૧૮૧૬ ના શાલમાં ચીન દેશ ખાતે એટલું તે સુખડ ચહકવા લાગું કે યુરપ દેશમાં તેની ઘણી અછત થઈ ગઈ. ૧૮૧૦ માં હવાઈ નામનાં દેશમાં સુખડના વેપારથી એક વરસમાં ૪ લાખ ડાલર ઇલાને ૧૦ લાખ રૂપીઆનો નફો થયો હતો. એ ઊર્પરથી તે દેશના રાજાએ ચીન દેશ તરફ પોતાને ખરચે એક ત્રાડું વાહ લી સુખડ ભરી મોકલ્યું, પણ વાંહાંણના આદમીઓની લુચાઈને લીધે સામખી રાજાને ખોટ ભરવી પડી હતી. ૧૮૨૦ માં એજ જગ્યાએથી ૮૦ હજાર ડાલર નીજ સુખડ ચીન ખાતે મોકલેઆમાં આવેઈ હતું. સુખડ નો એ રીતે ખોડાતો ખપ હોવાથી તેની પુશકલ તાણ પડવા લાગી, અને એક બીજું ઝાડ શોધી કાઢેઆ માં આવેઈ, પણ તેની બુથમે ઘણીજ ઊતરતી માલમ પડી.

૧૮૨૯ ના નવેમખર માસમાં એક વાંહાંણ એ વી ખજર લાવીયું કે દસીલ પચીશીક માહાસાગરના

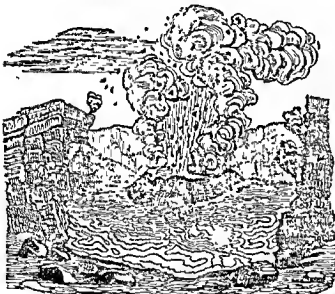
એક ટાપુમાં સુખડના પુશકલ ઝાડો છે. આ ઊપરથી 'ઓઆલુ' દેશના 'બોદી' નામના ગવરનરે એ લુ મકો હુટવાની ચેરવી કીધી. તેણે જે મનવારો સુખડ ની શોધમાં મોકલી, સહી પોતાનું નસીબ અજમાવવા મનવારપર ચહડેઆ, અને સુખડના વેપારથી ગભાં તાભાં કરવાનો સરવેને લોભ લાગે. બેહુ મનવારો વાટમાં એક ચેકથી છુટી પડી ગઈ, અને એક જહુરે 'ઇરો ચેનગો' નામનાં ટાપુનું પાંદર કીધું તાહારે ખીજ મનવારની સુતલગ ગન નસલ માલમ પડી નહીં. 'ઇરો ચેનગો' નાં રેહવાશીઓ સાથે લકાઈ કીધા બાદ જહુરે કાંઈ વલીયું નહીં તાહારે મનવારે પાછી પીક શેરવી, પણ રસનામાં ખોરાક અને પાંણી ઘટી જવાથી મનવારમાં મરકી શેલાવા લાગી, અને ૨૨૬ પુરુશોમાંથી માતર ૨૬ જણા પોતાને વતન રહી સલામત પુગાં. આવી રીતે સુખડની 'શોધમાં જન માલની પાએમાલી થઈ આ બનાવ બનેઆ છતાં કૃષ્ણાએક પુરો પીઅનોએ 'ઇરોચેનગો' પર ધસારો કીધો હતો, પણ જલમ જંગલીઓની આગલ તેઓએ માર ખાઈ પીક શેરવી હતી. પણ અંતે કૌશલ જરી રાખેઆ થી તેઓ ફતેહ પાંચેઆ હતા. આ નીરદમ પુરો પીઅનોએ 'ઇરોચેનગોના' જંગલો લોકોના ઝુપડાં સલગાવી તેઓને આતશની ચેહમાં બાલી નાખી સુખડ ચેક્લવાનો પોતાનો હવસ પુરો પાડેઆ હો. જલને તેઓના પછસા ! હજુર પણ સુખડના વેપારીઓ જંગલીઓને ઠાર કરી પોતાનો પછસો પેલ ક રે છે. એક વેપારીએ સુખડ ચીન દેશ ખાતે ચહકાવે ઊં હતું તેને એકજ સપાસામાં ૧૧૮૨૦ રૂપીયા મલેઆ હતા.

સુખડનો તરેહવાર ઊર્પીયોગ કરવામાં આવે છે. આગલી રાતના કરકુક પાછલી રાતે માર્ કરાવવા માટે ઘણીએક કોષો વેરેમ ભરેલી રીતે સુખડ બાલી ઈશવરને સંતોડે છે, સુખડપર ચીતચો કીતરી તે ઊપરથી કાગલપર લેવામાં આવે છે. એવું કહે છે કે એક રખડના સંગીન કકડપરથી ૨૦૦૦૦ તલવીરો રેહલથી લેવાઈ શકાય છે. એ વતરોગે સુખડની લાકડીઓ તથા પેડીઓ તથા વરકોંગ બાકસો તથા બીજાં તરેહવાર મનોરંજક સામન બનાવેઆમાં આવે છે. સુખડને ઘસી હિંદુ લોકો માથે ચાનસો ફરે છે, તથા આપણા ખાંચોના હાથમાં તેના આંજલીઓ આપવામાં આવે

છે જે ઘણા શાયદકારક ગણાય છે. સુખડમાંથી વહી
એક બાતનું સુખંધી તેલ કાઢાડવામાં આવે છે જે આ
પણ કૃત્ત્વ એક દરદે પર શાયદથી વાપડી શકીએ છ
ઈએ. સુખડના આડપરથી એક કવેસર આપણને ન
શીઅત કરે છે કે “હુ આદમ સુખડના માથાં પર જેમ
કોરાડી પડે છે તેમ તે પોતાનું માથું નમાવી પોતા
ના મારનારને કીલકું ખુશખોદર લપટથી ખુશ કરે છે,
તેમ તું પણ તાહારા દુશમનને માફ કર—જેઓ તા
‘હુરું ખુરું’ કરે તેઓને તું સારો બદલો આપ; જેઓ
તુંને દુખ દીએ તેઓને તું સુખ કર, અને જે હુથ
તુંને જેમ કરવા ઊંચકેઓ હાપ તે હાથને તું ખોસા
થી બર.”



નેપલસ તથા હિંદુસ્તાનનાં ગરક ગયેલાં શેહરો.



વખત, બાંતલાંતનાં ધંધા ચલાવે છે: તે બાંધના
ર તેમજ તેહી પાડી તારાજ કરનાર છે; તે સશર્ધ આ
પનાર તેમજ કાટ ખવાડી ખાઈ નાંખનાર છે; તે નવી
કખર અને ઘોરો બાંધે છે અને જુની કખરોને આપણી
નજર સામે ખોલી કરી મુકે છે. વખત, બેશક મોઝો ધં
ધાદારી છે; તેની એક દાહાહની ઊંચલ પાચલ તપાસવા
જઈએ તો કાંઈ જમાનાં ગુજરી જાય.

ઈલપટ, ખાખીલન, નીનેવેહ, એથનસ, હરકી
ઊલેનીઅમ, અને પામપીઆઈ એ શેહરોની મઢી આ
વેલી ચીજોનું હલનું સંગરસથાન આપણને હજારો
કેશીઅતથી વાકેફ કરે છે. તેમાં આ છેલ્લાં બે શેહરો, હ

રકીઊલેનીઅમ અને પામપીઆઈ એ એકવાર દુનીઆ
ની સપાતી ઊપરથી તદન ગરક ગીઆં હતાં, અને જે
આજે ખણી દાહાહી ગોએઆ હજારો વરસની ધાંકી રા
ખેલી તવારીખ આપણી નજર સામે ધરી છે તે ઊપર
થી અસલી રોમન લોક દેહવા હતા અને તેવોની રીત
બાંત કેવી હતી તે શેહવાઈથી કહી શકાય છે. જો એ
શેહરો ગરક જવાને બદલે ઊઘાં હો અને તારાજ
ચએલાં આપણી નજરે પડતો આજે તેને વીરો જેટ
લું અટકલી શકીએ છઈએ તેટલું પણ માલમ પડતે
નહી. આજે વીજલી માતાનાં પુનથી પુરવ તરફનાં લોક
પશચીમ વાલાઓ સાથે વાત કરે છે, પણ ધરતીકપ મા
તાનાં પુનથી પુરાતમ જમાનાં આ જમાનાને સરવે ગુ
જરી ગયેલી સામેતી આપે છે.

ઈલવીમાં નેપલસનું રાજ છે તેનેથી પામપીઆ
ઈ તેર માઈલની વેગલાઈએ હતું, અને વીસુવીઅસ
નાંમનાં ખળતા પાહાડની ખરાબર તરીએ આવીઊં
હતું. ઈસવી સનના ૬૩ માં વરસે ધરતીકપથી આ
શેહરને બારે મુકશાંન થયું, અને તારય છે પંદર વરસે
ખળતો વીસુવીઅસ પરવત શાયથી એ શેહર તથા હર
કીઊલેનીઅમ તદન ગરક ગયાં હતાં વરસો વહી ગ
યાં, લોકો આ ગરક ગપલાં શેહરોને છુલી ગયાં. બાં
હું એકવાર નામીચી ઈમારતો ઊઘી હતી તાંહાં સપા
ત જમીન થઈ ગઈ, અને તેની ઊપર ગાંસ ઊગવા લા
ગું. હજારો ઈનસાંનો આ મેદાંન ઊપરથી ચાલી જ
તાં, પણ તેઓને કદી પણ આવો વીચાર આવીઓ
નહી કે એક વખત આ જગા મોટી જાહોજલાલીનું
મથક હતું, પણ ને આજે નીચે કાઢાઈ ગયેલું છે. મોઝ
સો વરસ પછે કાંઈએક અકસમાતથી કુરો ખોડતાં આ
ગરક ગયેલાં શેહરની ચેહરેથી ઈધાંની મઢી. વીરવાંનો
તથા ખીજાઓએ તપાસ ચાલુ રાખી અને જમીન ખો
ડતા ગયા. જેમ જેમ તેઓ ખોડતા તેમ તેમ એક એ
કથી સરસ ઈમારતો, દીલાની ભીતી, હાંમાંખાના, ઈ
નસાઈની અદલત, ખંદીખાનાં, બઢતી કરવાનાં દેહરાં
ઈતીઆરી તેઓની નજરે પડવા લાગ્યાં.

આજે શુધરેલાં દેશો પોતાનાં રસતા નવી રીતે
ખાંધે છે અને તેને આ જમાનાની શોધ કહે છે, તે પાંચ
પીઆઈમાં દીકામાં આવે છે. વહી કૃત્ત્વ એક ચીજ જે
આ જમાનાંની શોધ દેહવાય છે, તે આખેલુખ અને
જુદા આકારમાં આ અદારસો વરસની વાન

રક ગયલાં શેહરમાં દીકામાં આવે છે. કાચ જે હુલની શાખ ગણાય છે, કાશી ખનાવાનાં નવાં ઈઅનતરો, લોખંડનાં તરાવો, મોહુરું જોવાનાં આંખોનાં, હસાળ ગણવાનાં ઈઅંતરો, એ સંધાં, આ અદારરો વરસ આગલ નાં જગાંનામાં વપરાતાં હતાં એવું સાબિત થાય છે. નાટકશાલા, રમત તથા ગમત કરવાનાં મોક, ખાગ ખગી ચા તથા બહાર તથા ખાંનગી ખાણાંને માંદે સીનગારે લી ઈમારતો આજે દીકામાં આવે છે.

જેવારે એ શેહર એકદમ ગરક ગયું તેવારે હ બારો માંડુરોનો નાસ થયેલો લાગે છે. કોઈ, ઘરમાં થી બહાર નાહ્યતાંજ પડી મરાણ પાંચેલો, કોઈ પોતાની દુકાનમાંજ બેઠેલો, અને બીજાઓ તરેહવાર રીતે મરાણ પાંચેલો. તે આજની ઘડી સુધી ખાખ થઈ પડેલાં માલમ પડીઆ છે. એવી આપ્તોથી દેશમાં ખી નાં શેહરો દુખી ગયાં હો અને તેની જગા ઊપર ખી નાં દેશમાં નીકળી આવીઆ હો તેનો આપણને કાંઈજ વીચાર આવતો નથી.

હાંદુસ્તાનમાં શીઘ તરફ એક ગાંમ ગરક ગયેલું માલમ પડીગી છે, અને તે ગોહનાં દેશમાં શીકા મલી આવેઆ છે, જે ઊપરથી માલમ પડે છે કે એ શેહર આઠમી સદીમાં આરબોએ શીઘ લીધું તારખ છે થોડુંએકજ ગરક ગયું હો અને ખરામણાંખા દ કરી નાંમથી જાણાયે છે, અને એ દુખી ગયલાં શેહરને શાધી દાહડવાનું માંન હેરાબાદના કલેક્ટર મીઝર બેલાશીશુને ઘડે છે એ શખરે પોતાને ખર એ દેશમાં ભાગ ખોડી દહાવીઓ, અને તેમાંથી જે અઝમી ચીજો મલી આવી તે કરનલ શાર્ફકશ ઊપર ઈંગલંડ મોકલાવી, જે ઈંગીઆ હાંદિસમાં નવાઈ તરી કે ગણેલી છે. કરનલ શાર્ફકશ કહે છે કે એ શેહર ઘર તીકપથી એકદમ ગરક ગયું હો, કેમકે ઘણાંખરાં માં હાંદુનાં હાંદુનાં પાજરાં, ઘરનાં ઊંખર આગલ મલી આવે છે, તેથી એવું વીચારવાને બને છે કે તેઓ આ સપાટમાંથી નાસવા જતાં નરત સપાટઈ ગયાં હતાં. કે દલાંદે ઘરનાં ખુણામાં ઝગાર્ક બેઠાં માલમ પડે છે.

જે ઘરે ખોલાં ફનાં જાય છે તેમાંથી ઘરજંઝારી તેમજ ધંધાને લખતો સામન મલી આવે છે. અઝીકનાં રમકડાં તથા નેનાં કકા, ચોરોહાંની ઊપપાતુ વગેરે તરેહવાર ચીજો મલી આવી છે. એ ઊપરથી તાંદાં લો સેપનાં આવક હતી, અને એ શેહર સીધું નદીની એક

શાખા ઊપર હતું, અને તે ગરક ગયાના સખખથી તે શાખા શુકાર્ક ગયેલી એવું વીચારે છે.

કરનલ શાર્ફકશ કહે છે કે એ માલ ખનાવની અસર પ્રકત શીઘ તરખજ થઈ હોય એટલુંજ નથી, પણ એવું ધારવામાં આવે છે કે ગુજરાત તરફ પણ એટલાજ અરસામાં ઘરતીકોષે ખરાખી કોષેલી લાગે છે. સાતમી સદીમાં એક વખણાંએલો ચીનો આ ગુજરાત પરંત તરફ મુસાફરી કરી ચીઝા છે, અને દેશમાં શેહરોને વાસતે બોલી ગયો છે તે આખાદ શેહરો વીરો તવારીખમાં એક બોલખી આજે માલમ પડતો નથી, અને તે શેહરો પણ ગુજરાતમાં દીકામાં આવતાં નથી. દાદીચાવા ક અને કછની વચે જે રાંણ નાંમનું રેતીનું જંગલ લાગે છે તે પણ એજ ઘરતીકપથી પેદા થયેલો હો એવું ધારે છે.

એ શેહરમાંથી મુંદાં જુદાં રંગના તથા તે ઊપર તરેહ પારેલા કાચ તથા કાચનાં વાસણો હાથ લાગે છે. એ ઊપરથી વીચારી શકાય છે કે આજે કાચકા મને વાસતે આપણે ઈંગલંડ ઊપર આધાર રાખીએ છઈએ તે તે વખતમાં આપણાં દેશમાં અથવા તેની નજદીકમાં ખનાવવામાં આવતું હશે. એ વગરે એ શેહરમાંથી અઝીક, શંખેમરમર તથા હાથીદાંતની ચીજો તેમાં શેનરંજ રમવાનાં મોહુરાં વરીક મલી આવેઆ છે.

ખજતો વીસુવીઅસ પરંવત જે ઈશલીમાં છે અને જેનાં એક ભાગનું ચીતર મથાલે આપીગી છે તેની ઊંચાઈ તરવે જગાએથી એકસરખી નથી પણ ઘણી જ જાણી વધતી છે, અને જે વખતે તે શરૂ છે તે વખતે વલી તેનું રૂપ તેમજ ઊંચાઈ બદલાઈ જાય છે. ઈ ૧૮૨૨ માં એ પાણક શરૂ હો તથી તેની ઊંચાઈમાં ૮૦૦ ફુટનો ફેર પડી ગયો હતો. ઈ ૧૮૫૫ માં એ પાણક ઘણાંજ જોરથી શરૂ હો અને તેની અંદરથી ખડતો રસ જે નીકળતો તેથી ગાંજે આ આસપાસ નજદીક દસ માઈલ સુધી એક રેલ ચાલુ થઈ હતી, અને છેક દરીઆને જઈ મલી હતી. એ પરમાંજે તરણ અઃવાડીમાં લાગનાગ ચાલીઆ કીધું અને આસપાસનાં ગામ, જોનરો, ઘર, પુલ ઈતીઆ દીનો નાંક કરી નાખીઓ હતો.

જેવારે આ પરવતનાં પ્રાચી પાંખવીઆઈ બરક ગયું તેવારે એનાં મોહુરાંમાંથી નજદીક ૮૧ રતલ નાં પથરો ઊડી નીકળેઆ હતા એવું હાલ સાબિત થા

યછે. એટલા બલકે એનાં કાંઈથી હિસાનાં પથરોનો બાંધ વરસાદ થોતરફ વરસી રહે ત્યાંથી કીચું થોડું સલામત રહે શકે?

એક ઠગ સરદારની ઠગાખાલ.

હિંદુસ્તાનમાં ઈંગરેજોનો કાણુ ચાલુ થયો તે વખતમાં ગરીબ રઈતપર પડિારા તથા વરેનારજીઓનો ઘણોજ બખરદસ્ત દોર ચાલતો હતો. ઠગ નામના પડિારાએ ગરીબ રાહદારીઓને તરેહવાર ફરેખથી તેઓના ગલાંમાં શંસી દઈ મારી નાખતા હતા. ઈંગરેજ સરકારે આ શંસીગરોને જડમેખથી કાઢી નાખવાના હેતુથી બહુ પછેસો ખરચેઓછે તથા હજારો સીપાર્થીઓના બન ખરબાદ કરાવેઓછે કલકતાનો એક લશકરી અમલદાર ઠગો વીશે નીચે પર માણે થોતાની હકીકત આપે છે.

“૧૮ વરસની કુંભલી વએ હું ઈંગલાંડથી હિંદુસ્તાનની લશકરી ચાકરીમાં આવેઓ હતો. હિંદુસ્તાનમાં હું ૫૫ વરસની ઊંમરે પોહાયેઓ ત્યાંથી રહ્યો અને તેથી કરી હિંદુસ્તાનના દેશીઓની ભાષા તથા રેવાજથી હું પુર વાકેશ્વાર હતો. સરકારના હોકમથી હું ઠગ લોકોનો દસત નરમ પાડવા માટે ગંગા નદીના કીનારાં આગલ ગયો બાંધું ઠગ લોકોનો પુગલ પગદંદો હતો. માહારા લશકરની મદદથી હજારો ઠગોને મેં તેઓને કરતુક પોંડ્યાડ્યા; તેઓના ઘરખાર મેં જમીનદાસત કરી લેલીઓ, અને તેઓની કાલી નામની દેવીના મેં શેંકડે કટકા કરી નાખેઓ. એ ઊપરથી ઠગ લોકોનો રનલટ નામે સરદારનો માહારી ઊપર ખુબ દાંત હતો. પણ હું રનલટના ઈયા રનલટ માહારા સપાસમાં કાંઈ દાલતે આવેઓ ન હતો. એક દીવસે ખયોરના હું માહારા તંબુમાં બેઠો હતો, તેવામાં માહારા ખીંદતગારે મહને દહેડે કે કાંઈ મુસલમાન માહારી સાથે વાતચીત કરવા માંગે છે. હું માહારા આવેઓ અને મેં એક કદાવર મુસલમાનને માહારી હજુરમાં ઊભેલો દીધો. મહને નમીને સલામ કરીને તે મુસલમાન ખોલીઓ કે “સાહેબ એક ફરમાસ છે તે જો કળુલ કરોતો નોકર પર ભારે હુશાન થશે. ઠગ લોકોએ માહારાં આખાં કુટુંબની પાએમાલી કરી નાખી છે, અને તેઓની શધ

લી વાતોથી હું માહુતગાર છું, તેથી મહને જો તહમારા બસુસ દાખલ રાખોતો હું હજારો ઠગોને તહમારી બલમાં સપાસવી આપસ, અને તેથી કરી માહારાં દીલ નો પણ દાઘ મરશે.” આ માણસપર મહને મુતલબ ઈતખાર આવેઓ નહી, પણ પાછું માહારું મન ધચુપચુ થયું અને મેં તેને ખીજે દીને જવાબ આપવાને કળુલ કીધું. જતી વખતે તે મુશ્કેલીએ પણ મેં તેની મુતલક દરકાર કીધી નહી. ખીજે દીવસે તે પાછો માહારી પાસે આવેઓ, અને “જે આપસે આજે તે આને દેઓ” એવા વીચારથી મેં તેને માહારી ચાકરીમાં રાખેઓ. એ મુસલમાનનું નામ અલી હતું અલી ઊપર હું ઘણોજ ચોકસાઈ રાખતો હતો કારણ કે મહને તેની ઊપર ઘણોજ શખ હતો. પણ માહારા બધા બનુસો કરતાં અલી ઘણુંજ પોંડેડો તથા મેં નપતીજ કામ કરતો હતો. એક દીને જંગલમાં ઠગો નો દુખાસો પકડવા મહને જવું પડેડો. ખયોરના સખત તાપથી માહારા થોડાને છોડી હું એક ઝાડના છાયા તલે વીસામે લેવા કીતરેઓ. માહારા બનુસો જંગલમાં ચોત્રેર બાનુએ ફરતા હતા થોડેવાર નહી થયો એટલામાં ઝાડનાં પાતરાંના ખખરાટથી હું ચોંકેઓ. ઊપર જોડેડું છું તો એક ઠગ રૂમાલનો શંસી માહારાં ગલામાં શેંકવાની તજવીજ કરતો હતો.

“પણ હું કાંઈપણ ઊપાય લઈને તેની અગાડી એક બંદુકની ગાલીએ પેલા ઠગનું બદન વીધીયું, અને તે મરઘાંની માફક તરફડતો માહારા પગ આગલ પડેઓ. કાણુ ફરેસતાએ માહારો બચાવ કીધો તે હું પાછું ફરીને જોઈછું તો માહારો ખાહુદર અલી હાથમાં બંદુક લઈ માહારી આગલ દોડતો આવેઓ. અલીએ રાંડીને ગોલી શેંકી હતી તેથીજ હું ઠગના સપાસમાંથી બચેઓ હતો. મેં અલીનો ઘણોજ આભાર માનેઓ, અને તે દાહડથી માહારો તેની ઊપર પુર વીસવાસ બેસી ગયો અને હું પસતાવા લાગે કે આવા એક નીમખહુલાલી નોકરની ઇમાનદારીપર મેં પેહેલીવાર સખુન નાખેઓ હતો. અલી માહારું શધવું છુવું કામ કરતો હતો, અને તેની ચખરાકી ઊપર હું ઘણોજ મથન હતો. થોડાએક દાહડા વીતેયા બાદ એક દીવસે ખરે ખયોરે ઘણીજ ગરમી પડવાનાં સખ બથી મને બેચેની પેદા થઈ, તેથી થોડો વેલાતી તંબા આવતો આવતો હું માહારાં તંબુમાં ઊંઘમાં પડે

ઓ. અહીં સીવાય માહારા શઘલા નોકરો પોતાને કામે ગયા હતા. અહીંપર માહારો પુર ઈતખાર હતો તેથી હું વગર ધાસતીએ તંબુમાં એખસો સુતો. એક ઘડી જ્યાં બાદ હું તરત ચોકિઓ કારણ કે માહારાં ગલાંમાં કોઈએ મજબુત રૂમાલ વડે શંસો નાખેઓ હ તો. નોકરે હું માહારાં લશકરનાં પેહેલવાનમાં ખપતો હતો, તોયપણ માહારીથી માહારો ખચાપ થઈ શકેઓ નહીં. શંસો માહારાં ગલાંમાં તંગ અને તંગ ખેસવા લાગો અને હું મોહાતના પછડા મારવા લાગો. એ લા ઊપાડી નોકીંચતો માહારા વીસવાસુ બસુસ અહીં ને મેં આ જબુન કામ કરતાં જોયો. તરત એક વો જહીની માફક માહારા મનમાં ખેઆલ દોડેઓ કે અ લી પણ મોટો ઠગ હતા, અને જે ઠગને તેણે ખેબન કીધો હતો તે માતર માહારો તેની ઊપર વધારે વીસ વાસ ખેસાડવાને માટે હતો. માહારું ગલું વધારે અને વધારે ચીપસાવા લાગું, પણ મહુને કયો કીપાય સુજ પડેઓ નહીં. ઈશવરનું નામ ધરી ટાંકી ટાંકીને મેં માહારાં પુર નોકરે માહારા મોહાયા ની તંબાકુની પીચકારી અહીંની આંખોમાં મારી, જેના ચચડાઈથી અહીંએ હાથ છોડી દીધા અને તે પો તાની આંખોને દાખી જમીનપર છુમ ખસાડા મારવા લાગો. તરત માહારો પીસતોલે કરી અહીંના પેટમાં મેં ગોલી મારી, અને એક થોડા વખતના આરસામાં અહીં મુરદું થઈ પડેઓ. પીસતોલના અવાજથી મા હારા બીજા નોકરો દોડતા આવેઓ, અને માહારો ત લેસમતી છુટકારો પચેઓ નોઈ તેઓ માહારો ઊપ ર ઘણું પરીત કરવા લાગા. ખબર કાણકતાં માલમ પડેઈ કે અહીં તે ઠગ લોકોનો સરદાર રનજીત પોતે હો, જે પોતાને હાથે માહારો જન લેવા માંડે માહારી સાથે તરેહવાર ફરજ રહેઓ હતો. રનજીતના મ રવા પછી ઠગ લોકોનો સુખીઅ ભાગ નાણુદ થઈ ગયો હતો, અને નાંહાં લગી હું લરીશ તાંહાંસુધી ઠગ લો કોની દગબાલ લુલનાર નથી." આવી રીતે આ ઈં ખરેજ સીપાહી પોતાની તવારીખ આપેછે. સંકટની વખતે મન ઈસથીર રાખવું એના સરખો બીજો અ હો ગુણ એક નથી.

પરણવાને માટે મરદે ઓરત કેમ અને કેવી પસંદ કરવી.

પરણવાનું કામ હમેસાં સેહેલ લાગેછે અને તે ઊપર જીવાન મરદો કાંઈ પણ વીચાર કરતા નથી; પણ ઓરત કેવી પસંદ કરવી તે બાબદ જેવી બીજી કોઈ પણ બાબદ અગતની નહીં હો. અજબ જેવું છે કે જે બાબદ ઊપર ઘણું જ ઘંભીર અને આતુર વીચાર કરવો નોઈયે, તે બાબદ હસવા અને મોજ મળાડ જેવી થઈ પડેછે.

જે મા બાપો ખેવકુશીથી પોતાનાં ખયાને નાહાનપણથી પરણાવેછે, તેને માટે ઓરત કેવી પ સંદ કરવી, એ બાબદ તદન શેકટનીછે. બાલકપણા માં તે ખયાના મા બાપે તેને ખાંધે જીસરી નોડીછે, પછી તેનો ભાર ઊચકતાને સેહેલ પડે ઈયા મુશકેલ પડે તેની વાત તે મોહાડો થઈને શમજે; અને એવી વ ગર પસંદની જીસરીથી જે પાપ ઈયા સવાખ થાય, તે મા બાપને સરછે.

પણ જે મરદ ભર જીવાનીમાં આવીયો હાય તેને પરણવા આગલ સમજવું નોઈયે; કે તેણે ઓરત કેવી પસંદ કરવી; અને જે પોતાની પસંદગીની જી સરીથી સુખ ઈયા દુઃખ થાય તે પોતાને સરછે.

પરણવાનો વીચાર કરેઓ આગમય દરએક જણે આ નીચે જણાવેલી તરણ બાબદ ઊપર છુમ લેયાન રાખવું નોઈયે અને તે નકી કરવું નોઈયે.

૧. તમે ખચીતથી જાણેઓ કે વજાદારીથી અને સુખ ચેતથી ગુજરાન ચલાવવાને તમે શક્તી વાનછો ? એ સવાલ દરએક જણે પોતાને પુછવો જ રૂછે. આ દુનીયામાં માણસની ફરજ છે કે તે પોતા ની રોહાંદી રોટલી પેદા કરે; અને તે ફરજમાંથી કોઈ પણ વેગલો નથી. પછી બીખારી લેવો, કે બણેલો પંદીત, કીસખી ઈયા કારીગર, સુસાફર કે વેપારી, ઈ યા સાહાબદો પોતે, સઘલાને લગનનો ગાંઠ બાંધીયા આગમજ બાણવું જરૂર છે કે તેઓ ગુજરાન ચલાવી શકો કે નહીં. નાંહાં એ ફરજ લુલવામાં આવેછે, નાંહાં ગુજરાન કરવાની પાસે શક્તી નહીં હોયે, તેની અગાહી લગન કરવામાં આવેછે, તાંહાં તંબી, ગરી બાઈ, કંગાલીયત આવી પડેછે, અને આખરેછેથી શી સા એ મહેલે કે જીદાઈ કરવી પડેછે. જે સખસ એક ને તેનાં સુખનાં ઘર માણી કાણકીને દુખ

અને કંગાલીપતનાં ઘરમાં લાવીને નાખે છે તે ખરેખર ઘાતકી ગણાયે, તેને પેચારને ખોલ છાજે નહીં. તે કાંઈ નથી પણ જીવાનીનું અનુન અને જોસનું ઊભાવવું છે.

જો તમે પરણો, તો ખચીતછો કે ગુજરાન ચલાવી શકશો ? તમારી ઓરતનું પાલણું કરી શકશો ? તેને કંગાલીપત માણેથી ખચાવ કરશો ? તેને વાખા માણેથી છોડવશો ? તેને માટે દરએક અગત જોગ અને વાજખી સુખ મેલવી શકશો ? એવા સવાલો દર એક જણે પોતાનાં હૃદયમાં પુછવા જોઈયે, અને નાં હૃદયથી તાંહાંથી હવે જવાબ નહીં આવે, તાંહાંસુધી જો તમે પરણવાને માટે એક પણ પગલું આગલ ભરો તો તમે પાપમાં ગીરફતાર થાવો છો, અને ખોદાનાં આશીરવાદ તમારા જોડાં ઊપર કદી પણ દરશે નહીં.

૨. ખીનું પરણવા આગમજ તમને જાણવું જોઈયે કે દુનીયામાં તમારી પદવી અને અવસથા કેવી રહેશે ? અલખત તમને ખબર નથી કે તમારા હાલ કેવા થશે. આ દુનીયામાં તરેહવાર ફેરફાર થાય છે. એકે હલકી ઊંચી પદવીએ ચડેછે, અને કોંઈ પદવીવાલાનાં હાલ ઘણા ખુરા થાય છે. ઝરીખ માતખર અને માતખર ઝરીખ થાય છે. તોયપણ તમે જાણી શકશો, કે તમે તમારે માટે દુનીયામાં કેવા રસતો કાપી કાઢો છો, અને એટલા કારણ માટે તમે કદી પણ જલદીથી પરણવાનો વીચાર કરતાનાં કયેકે એ હલકી કીધાથી ઘણો વખતે લગનને ગાંઠ બે હોરમતથી છુટ્ટો કરવી પડીયો છે. જો તમે તમારી પદવી અને અવસથા પરખાણે લગન કરો, તો પછી જો નસીખ ખખતવર થયું તો તમારી ઓરત પણ તે અવસથા પરખાણે ચાલી શકશે, અથવા જો કમનસીબે કંગાલીપત આવી પડી તો તમને કોઈ કપકો નહીં આપશે કે તમે તમારી બાચડીને ચાકરડીનાં વહીતરામાં અને દુખમાં પાડી.

૩ જી. પરણવા આગમજ તમને વીચાર કરવો કે તમને ખરેખર પરણવાની ગરજજ છે ? પરણવાનો ગાંઠ વાજખી અને મજબુત કારણ શીવાયે કે હી પણ ખાંધતાના તમારા મનમાં આ સવાલો પુછવા જોઈયે. શું પરણીયાથી તમારો દુનીયામાં લાભ વધશે ? શું તે તમારા ઘરખારનાં સુખમાં વધારો કરશે ? શું પરણીયાથી તમારું સુખ વધશે, અને તમા

રી હલત વધારે સારી થશે ? શું તમને એવું લાગે છે કે તમને મદદ કરવાને કોઈ દીલનો સાથી નથી તેથી તમે દુખી રહો છો અથવા ઘભરાયા કરો છો ? શું પારકા ઘર છોડીને તમને પોતાનું ઘર માંડવા વધારે પસંદ પડે છે ? પરણવાની તમારી સુલ મતલબ થયું ? એ મતલબ એવી છે કે તે ખોદા પસંદ કરશે ? જો એવા સવાલોનો જવાબ તમારા દીલને ખાતરીથી પાછો વાલો તો જ તમે પરણવાનો ઈરાદો કરજો.

છોકરીઓને કસરતની જરૂર.

ઊપણું મથાણું વાંચતાંજ ફેટકી પાછાંઓને અજાણેથી લાગશે કે છોકરીઓને તે કસરત કરાવવાની શું જરૂર હોય ? તેમાં વલી ફેટકી કુઈઓતો પોતાના રાખેતા પરમાણે ખોલશે કે “વરી મુઆ લખતા લખતા ચરી ગીઆ.” પણ અજો ધારીએ છે કે જે ખાઈઓ સમજી છે તેઓ એવો વીચાર નહીં કરશે. કસરત કરવાની જરૂર દરેક માણસને હોય છે, પછે તે સ્ત્રી હોય કે પુરૂષ, ખમું હોય કે જવાન. છોકરાંઓને કસરત કરાવવાની જરૂર દેશીઓની નજરમાં અથવા પારસીઓની નજરમાં હમણાજ ખરોખર આવી છે. પણ છોકરીઓને ખી તેમ કરાવવાને તેમના વીચારમાં કશું નથી. એવું સમજવામાં આવે છે કે, છોકરીઓ અથવા સોજો જાતે નાનુક હોય છે, માટે તેમનાથી કસરત ચર્ઈ શકે નહીં એવો પણ વીચાર છે કે સોજો ને અથવા છોકરીઓને કસરત કરાવવાની કસીખી જરૂર નથી. તેણીઓ લડાઈ કરવા જવાનીઓ નથી, કે કુસતી રમવા ઊતરવાનીઓ નથી. એ ખરું છે, કે હાલની સોજો લડાઈ કરવા જવાની નથી, કે તેણીઓ કુસતી રમવાનીઓ નથી, પણ કસરતની મતલબ એજ નથી કે તેથી માણસ લડાઈ કરવાને, કુસતી રમવાને શક્તીવાન થાય. કસરતથી ખીજ ઘણા શયદ થાય છે. એ શયદ સમજાવવાની હાલમાં જાણ જરૂર નથી, કારણ કે તે ખાણે છોકરાઓને માટે લલામણ કરતી વેલાએ, અતરે ઘણું ખોલવામાં આવેલું છે. તો પણ દુખમાં વાંચનારી ખાઈઓએ એટલું જાણવું જોઈએ કે, છોકરીઓને કસરત કરાવવાથી તેમના હકમાં ઘણા મોડા શયદ થાય છે. તેમનાં શરીરને ખાંધે મજબુત થાય છે, અને તેથી તેમનો દેખાવ ચોખીને

થાગે. તંદોરસતી ઘણીજ શુધ્ધરહે, ખોરાક ખરાખર પચેછે, ઊંચ સારી આવેછે, મન ચોકડું અને ખુશી ભરેલું રહેછે, અને ઘણાંખરાં દુખ દરદોષી ચોકડાં રહેછે. વધી તે સાથે બીજો મહાભારત શયદા એ થાયછે, કે તેવી તંદોરસત અને મજબુત ખાંધાની સી ને જાણતી વખતે દુખ ઘણું કમતી થાયછે, અગવડ થોડી નડેછે, અને માંડું પરીણામનો ભપ ઘણોજ થોડો રહેછે. એ સીવાયે વધી બીજો શયદા એ થાયછે કે તેણીને પેટથી અવતરેલું ખચું પણ ખાંધાએ મજબુત નીકલેછે, અને તેણીને છાતીમાં દુધ પુરવું અને પુશ્પીકારક આવેછે, જેથી તે ખયાંનાં મજબુત પણમાં ઘણા વધારો થાયછે. એવાં ખયાંનો ખાપ બીજો કથારતવાલો અને મજબુત ખાંધાનો હાવેતો બેશક તે ખચું “તરાંખાની દેહ” તું નીવડે ખચપણમાં કે મોતપણે દુખ તે શું તે, તે કદાચજ નાહો, અને વર્ષદું ચોડું તે કોઈજવાર જોય. વધી તેનાં ખચાંબી તેવાંજ નીવડે; અને એ પરમાંજ આખું કુટુંબ, અને કુટુંબીથી આખો ઠોઠો તેવો નીવડે.

કથારત કરવાથી સીઓને આવા મહાભારત શયદા થાયછે. જોજ નાતનાં શયદા અથવા મુખોને આજ ચઢકને વાંધેની સીઓ ભારે ઈનનેજરીથી શોખેછે, પણ તે તેમનાં ચોહાડાં આગલ પડેલા તેમને દેખાતા નથી. હવે તેમનાં જીવામાં આવશે કે એવાં એવાં મહાભારત મુખો દશમાં નહી પણ કથારતમાં લેલાંછે, જે તેમને ઘણીજ જોઈ ચેહનતે અને જોઈ ખરેખે મલી શકે જોવાંછે. ચોહડે વાંધેની સીઓ, ઊતરને વાંધેની સીઓની મજબુતાઈ, ચંચલાઈ અને મુખાધારી જોઈ તેમની અદખાઈ કરેછે, અને અમરતીથી પુછેછે કે, જોઆ આખું ગરીબજી ખાયછે, ભોપપર કે જોવીજ જગમાં મુએછે, વરસાદમાં ભીનાપછે, તાજાકમાં થયેછે, અને તે છતાં તેઓ એવી સારી મુખાધારી કેમ ભોખવેછે? એમાં તેવી ખાઈઓને અજબ થવાનું કારણ એટલુંજ છે, કે તેઓ પોતાનાં ઊંચા ઊંચા અને સવાદાર ખોરાકપર, તરેહવાર અને ચોરાખંધ કપડાંપર, અને જોબીતાં તથા નરમ બીજાનાંપર સુચતાક રહેછે, અને સ્વધસી મુખાધારીનું સુલ તેઓને સમજેછે. પણ એજ તેમની ચોહડી ભુલછે. ઘણાં ઊંચો ખોરાક, ઘણાં નરમ બીજાનાં, અને આંગપર ઘણા ઘણા કપડાં એ કોઈ રીતે તંદોરસતીને વધા

રી મુખાધારી આપતાં નથી, પણ તંદોરસતી ઘણી તરેહવાર દુખો લાવેછે. વાસતે તેવી ખાઈઓએ એવી એવી વાનોને ભરેલો રહેલું ન જોઈએ. તેઓએ જાણવું જોઈએ, કે જે તેમની ખેનપણીઓને જોઈને તેઓ અદખાઈ કરેછે, અને અજબ થાયછે, તેણીઓ માતે ગરીબ હાવાથી સાથે ખોરાક ખાયછે, કદાજ બીજાનાંપર મુએછે, અને ખુશી હવામાં પોતાની ચેહનત અથવા મજુરી કરેછે. એ ચેહનત અથવા મજુરી તેજ તેમની કથારતછે, અને તેથી તેણીઓ એવી મુખાધારી હાલત ભોગવેછે. એવી જાતની કોઈ પણ સી ને જો એક આખું વરસ ચેહનત વગર આલથ રાખી હોય, અને ઘણા ઊંચા ઊંચા ખોગક ખવાડી નરમ ખુરશી કે કોમપર સારો દાહડો ખેસાડી ચેહી હાય, કે આલોડીઆં મરાવીઆં હોય, તો વરસ પુરું નહી થાય તેટલામાં તેનો ખાંધો નખલો પડી જવાનો, ખુખસુરતી હશે તો આંખો પડવાની અને ઘણીક વાતે દરદી અથવા રોગી યદ પડવાની.

એટલા માટે દેશી સીઓએ, તેમાં અગત કરી પારસી સીઓએ ખચીત જાણવું કે તેમની છોકરીઓ ને કથારત કરાવવાની ભારી જરૂરછે. જે ખાપડાંઓ ને નીત કથારત કરવાને કુદરતેજ પેદા કીધાંછે, એટલે ચેહનત કરવાનેજ પેદા કીધાંછે, તેમને એવી લક્ષણો કરાતી નથી, પણ જેમની ઊપર કુદરતે ચેહર કરી છે, અને જેઓને એવી ચેહનત કરવાની અગત નથી તેઓને એમ કરવું ઘટેછે. પારસીઓનાં ચોહડાં ઘેરો આગલ નીત રોજ કાકટરની બાડી કે પાલકો, અને જાણક ટેબલપર દવાની સીઓઓ નજરે પડવાની. ઘરમાંની જોરનો અરબી માંદો અને ગરથી ચોહાજ હમેશ દેખાવાની. તેણીઓ ચોહાજ દેખાતી હોય, તો પણ તેણીઓ એમ નહી કહેશે કે તેમને કાંકટરની જરૂર નથી; અથવા તેમને જોઈ કાકટર એમ નહી કહેશે કે તેમને દવાની જરૂર નથી. એવી હાલતમાં સઘ તેઓ દાહડા કાહડેછે. સઘ દુખી થાયછે, અને સઘ પઈગા વેરેછે. આ સ્વધસી આપદા જો છોકરીઓને તેમને લાયકની કથારત કરાવવામાં આવેતો બેશક, પતી જ્યા વગર રહે નહી. આગલ લખીંગે છે કે ભારી ખોરાક વગેરે સાધનો પણ તંદોરસતી બીજાં આડનારોં, પણ તેથી. જો ઘરની કથારત હોયતો કોઈ રીતે નુકશાન કરતાં નથી. તેટલા માટે તેવી ખાઈઓ

ને તેવા ખોરાકથી પણ દુર રહેવાની અનગતી ભક્ષ મણુ અમો કરતા નથી, પણ એટલું જ કહીએ છીએ કે તે વા ખોરાક સાથે તેવી કશરત રાખવી.

આ વાત અથવા આ જરૂર જગ્યાએ વાંચના રી બાઇઓનાં ધીઆનમાં કિતરશે, તીઆરે તેમનાં મ નમાં સંકીર્ણ પેહેલો સવાલ એ કિતપન થશે કે એકરી જોને કેવી રીતે અથવા કુધો જાતની કશરત કરાવ વી? એ સવાલ સવભાવીક તેમજ વાજબીછે, કારણ કે જેવી કશરતો મરદો કરેછે તેવી સધલી કશરતો ઔર તોને માંડે નથી. તેમને માટે કેટલીક તેવી અને કેટ લીક જુદી કશરતોછે, જે અદરે લખાણ થયાના સળ ખથી લખી શકાતી નથી. માંડે છોકરીઓને કેમ અ ને કેવી કશરતો કરાવવી તે વીશે ખીજ વખત હોયે જુલાઓ કરીશું.

પરચુટણ.

અરેખાઈ—અરેખાઈ એ નાંધલાં જનની નીશાંનીછે; એક ખરેખરી જુનીઆદ અને ઉદાર માણસ પોતાની બરા બરી અને સરસાઈ કરનારની બરાએ અરેખાઈ કર્યો નથી. એક રાજાને વાસતે એવું કેહેલ કે તેનો મેહેલ એક કારી ગરે એવોતો સરસ બાંધીએ કે પરચુલકનાં ભેવા આવના રાં વડીક તેની મેહલ તારીક ગાવા લાગો. જરે તે મેહેલ બંધાઈને પૂરી થયે; તારે રાજાએ પેલા કારીગરને તે મેહેલ નાં લંબાએ લંબા ભાગ ઉપર લેઈ જઈ તાંહાંથી નાખી દેવા નો હુકમ કીધો કેમકે તેને એવો વીચાર રાખીએ કે જો તે જીવતાં રહેશે તો વલી એવોજ નહીતર એથી સરસ મેહેલ બીજા કોઈ રાજાને માંડે બાંધશે.

“ચેર” નું કલકું—કાલોદારનીઆ ખાતે એક યો ભણનાં કોઈએક ગરહસય ઉપર કપરાંની ધોલાઈનાં નાંણાં માંગતા નીકલતાં હતાં તે તેનાથી અપાઈ નહી શકાયાં તે થી પોતાની પાસે એક કંપનીના “ચેર” હતા તે તેને આ પીઆ. એ “ચેર” તેજ ચેરનાં કીમતી ખાંણ કાઢવાને ખારે એક કંપનીએ કેટલીક જગા લીધી હતી તેને હતા જેની તેને એક દોકડાનીબી પેદાસ થઈ નહી હતી. પાછ લથી એવો બનાવ બનીએ કે કેટલીક જગામાંથી કીમતી કાનુની ખાંણ નીકલવા લાગી અને આજે પેલી ધોભણને વરસ દાહાડે દસ હજાર ગાલની તે “ચેર” માથી પેદાસ થઈછે.

જાતી ખુભુરતી, એ ખુદરતાનાં હાથનો લખો આપે લો લખાંમણ પતારછે; પણ તેનો ખરો ઉપયોગ થણાં થો ડા કરેછે અને તેથી તે લખાંમણ પતાર આપનારની નજર માં તેમો હલકા થયેછે.

ડાકટરની સલાહ—એક ગરહસયે એક ડાકટરને ક હેલ કે “ડાકટર આજે સવારનાં મારી છોકરીને એવોતો જોશો થઈ આવીએ કે એક આખો કલાક સુધી તે અક લ અને હોશ વગર પડી રહી.” ડાકટર બોલાંઓ “તેની કાંઈ માંનતા નહી કેમકે ઘણાએક લોકતો પોતાની આખી જીંદગી અકલ અને હોસ વગર ગુજરેછે.”

એક રીએ ડાકટરને પુછીલ કે “તપકીર મગન અ થવા બેખાને યુ” નુકશાંનકારછે” તેણે જવાબ આપી એ કે બીજકલ નહી, કેમકે જીવોને બેખુછે તેમો તપકીર લેતાંજ નથી.”

દાઓછતીસ એક વખત પવેડોને ત્રલવા ગયો તા રે તેના ઘરની જમીન ઉપર રંગ ચેરંગીન અને કીમતી ગા લીયા અને સીતરંગ જીંદને પોતાનો પગ ખીકાર બરેલી રીતે તેની ઉપર હોકો બોલીએ કે “આ પરખાંણે પવેડોનો મગરૂરોને કચડીને હું માલી બાંધું.” પવેડો અંદાધી ન રમ આવાજે બોલીએ “હા,—તમારી વધારે મગરૂરી જાહે ર કરીઆ વગર નથી માલીઆ.”

આથેનસ ખાતેનાં એક નિતીશ સાશતરીને અંદરમાં હતી અંદર ગયા નવેમખર ખાસમાં બલતો પાહાડ નબ ર આવીએછે.

જોખરાદીનો નસીઆત—“અરે એ તાહાં રેલ પ હરેજગારીથી ખાલોછ અને બાહેર મકરનો બંધો પેહેલો રાખેછ, ઈઆને બાહેરથી પોતાને પહરેજગાર બનાવીને દે ખાહેછ પચરંગી પરશે દરવાજા ઉપરથી ઉઠાવી દે કમ્યે કે તુ” પોતાના ઘરની અંદરતા સાદી રાખેછ.”

“પહરેજગાર અને ખોદાના લાલ, હોકો ખુણે બેમી બંદરી કરવા થકી ધરમ ખાતાંની શેરી લીએ, નહીકે રો ટી લેવા થકી બંદરીને બાહાને ખુણાંમો બેશે.”

પસચીમ કનેડાનાં એક કોબરગ નાંમનાં ચેહરમા એક નવી જનની ગાસની રોશની કરવામાં આવેછે. આ પછી ગાસ જે કોએલામાંથી બનાવવામાં આવેછે તેનાં કર તાં એ ગાસ સસતી અને વધારે ભયુકદાર બાલક પડીછે. એ ગાસ સંગેખરનાં લાકડાં, હાઈડાં, સરી ગએલી તરકારો તથા વનસપતી તથા જનવરનાં સરેલાં ખાસમાંથી બનાવે છે. હવે વખત એવો આવતો જાયછે કે હોકો સરેલાં ત થા સુએલાં જનવરો વતીકને ઉપયોગમાં લાવતાં જાયછે.

રસુએ પુરેસાત.

૧ લું—જર સંસારની એક સાધારણ જીવસ એવો કેછે કે જિના વગર માલે નહી અને જેની ખરી ખાસી અત અને ખવાસ બંધાતાં છતાં તેનું નાંમ ઉલટન આ પીએ છઈએ?

૨ જી—૪૫ ની રકમનાં એવા ચાર ભાગ કરો કે જે પેહલા ભાગમાં એ ચેલવીએ, બીજા મરિથી એ બાદ કરીએ, તરીબને એએ ગુણીએ અને ચોપાને એએ ભાગીએ તો એકમ રકમ થાએ.

૩ જી—તરણ અપશરનાં નાંખનાં હું એક નરજી. અમગનાં લોકો અને જાનવરી પેદાએસ સમજાએ, પણ મારી પેદાએસ ગાડ પાણમાંથી થાયછે. રંગમાં હું સામણે હું પણ તેથી અને ધીકરસો નાં; મારા ઉપયોગ તરેવાર અને અમુલ્ય છે. હું સદા મુશી મુશાલીથી કુદતો, નાંખતો મ પલ રહું છું. મતલબસર કાંમને માટે તમે અને તાંણી તો હીને મનાવી કાંને લગાડોછો, પણ વધારે જસતી કરોડો તેઆરે અતે (તમારેથી) હું ભાગો જાઉં છું. ખરેખરી રત ગમતમાં હું સામેલ થાઉં છું, તેમજ ચોરનેના પલ પેદાર વાસમાં મદદ કરું છું. હું નીશાએ જાઉં છું પણ આફ્રીસો તથા હાપખાનામાં મારી વધારે જરૂર છે જેહાં ભારે રગરમાં અને કાંને લગાડોછે. રસાપણ સાસતરી અને ડાકટરોને પણ મારી જરૂર છે.

કુરશતે મનોરંજન ઈચ્છાને કુરશતની વખતે ગમને ગમત.

આવની વખતને માટે “સારી બાપડી” એ બોલો ઉપર વાંચનારી બાબતોએ અભીઆસ કરી સારી સારી મી સાસો લખી મોકલવી. એની રીત આગવા આકોમા સમજાવો તેથી કરી લખવાની જરૂર નથી. એ બાબત જે બાઈ સડયો સરસ લખી મોકલશે તેને એક નાનાં ઉપયોગી પુચતકનું ઈનામ મળશે.

ખોડાસો ગઈ વેસાનો.

૧ છું—તંબાકુ.

૨ જી—તલ.

૩ જી—ચખાર ગાંમ.

૪ યુ—લાકડી વન લેવાએ નહી, આંખ લટકતો હોય, બેસ પણ લાકડી વીના, બેથી ભરાડા ખાય. નારી કયું નર માને નહી, લાકડીથી મનાય, ઘાસ કહે લાકડી થકી, જીન પણ નાસો જાય.

ભવીશ વીરો.

હંદ જીવંતીની આવ

પણ પૂનવા ભાવથી રહ પામ્યા,
હસતાં રમતાં સુમે રીન વામ્યા;
ગયા નાખનું નામ તો સવ મૂકી,
ભજે રામને કામને દૂર મૂકી. ૧

બાણા શાસ સિદ્ધાંતની સર્વ વાત,
નથી આજપ્પા કી તમે પ્રાણનાથ;
વિવેકી થઈ કાં કરો જુદિ ટુંકી,
ભજે રામને કામને દૂર મૂકી. ૨
પરસી પાદચરો ત્યાગ આશી,
રૂદેમાં ધરોને તમે મક પાણી;
એતો કુટ તાપા તૂણી સર્વ ભૂકી,
ભજે રામને કામને દૂર મૂકી. ૩
મદે અંધ દટી થયાથી ન રીકું,
કુંસારાનું રૂપ લાગે છે મોડું;
જરા આવશે આ થશે દેહ શરી,
ભજે રામને કામને દૂર મૂકી. ૪
પણા નતવથી રહેને સૂખે રીકું,
થણા ભેદથી સર્વનું દ્રવ્ય લીકું;
જવં એકવાં સર્વ સંપત્તિ મૂકી,
ભજે રામને કામને દૂર મૂકી. ૫
ગણા રમ્ય લેભાગથી રહે પોષ્પો,
કરી તિર્થ જાના કદાપી નસોષ્પો;
મજી મિત્ર રોજે રો સર્વ કૂંકી,
ભજે રામને કામને દૂર મૂકી. ૬
નદા અ વિને જીવને મન્યુ ચોરો,
તદા સર્વ સંખિષિ જોઈ રહેયો;
નરજા કરે વેદ કે કવાય ભૂકી,
ભજે રામને કામને દૂર મૂકી. ૭
કદે વ્યાધિયે કંડનો રોગ થાયો,
રૂદેમાં થકી ચાન તો સર્વ જાયો;
તદા જીવ જીવ્યા થશે સવ રૂંકી,
ભજે રામને કામને દૂર મૂકી. ૮
નથી જાણના ધર્મની રીત ઠીક,
નથી રાખના મર્જની મન બીક;
જીભાને ભયા આવ માલોડો મૂકી,
ભજે રામને કામને દૂર મૂકી. ૯
જમકીકરા મારશે કુટ મારે,
તદા નાથ પામે નહી કોય વહારે;
જીવો મન્યુ માયે રહે નિચ દૂકી,
ભજે રામને કામને દૂર મૂકી. ૧૦
સદા રેકવણતી મહા-રંકે કહાવે,
કયા રામની તો જીને મન ભાવે,
રમી ભૂખજે તે મુણે માન કુંમી,
ભજે રામને કામને દૂર મૂકી. ૧૧

સ્ત્રી વ્યાય.

પુસ્તક ૧૧ મું.

એપ્રિલ ૧૮૬૭

આંક ૪ થો.

સેનાહ રોહરનો કીલલો.

ભાગ ૨ નો.

એક જુવાન શાહજાદી જેણીએ ફનીયાનું તડકું સી રૂં મુતલબ લેવલું નહીં તે એક શીડા અપારી રાતે ગેરે લના એકાંત ભોંપરામાં બતી વગર કોઈના આશરે સીવાય રડતી ઉભી રહે એ ઘણો જ દીવંગીરી ભરેલો બનાવ હતો. દરેક પલે પરીચેરે ઇશવરનું સમરણ કરતી અને દરેક ફરેસતાની તે બાંહુપરી માગતી, અંતે તેણે મન મનજીત કરી જાંહાંધી તેને અવાજ સાંભળાયો હતો તે જગા પર જવાની હાંમત કરી, દેવાલની અંદરના એક છીદરમાંથી માહતાબ ના એક રૂપેરી કીરણે પગપેસારો કરીયો હતો, તેના ઝલકારે થી પરીચેરે એક પુરૂષને દેવાલને અંધેલીને ઉભો રહેલો જોયો, પરીચેરે ચીમીઆરી પાડી, તરતજ તે પુણ્યામાંથી જવાબ નીકળેલો કે “હે બાઈ તું ચીંતા મા કર, તાહારા એક બાલને હું અલવલ આપવા દેનાર નથી” પરીચેરેની મુઠ પાછી કેઠાણે આવી. તેણીના લોહીના ઉકવાર નરમ પડેલો. તે હાંમતી હાંમતી બોલી કે “હે રહેમદીલી પુરૂષ એક લાખાર શાહજાદી પર તું રહેજથી જોને,

મુજ લોહીના તરસો એક જારથી જાવમ,
સેકાર માઈ ચોચિય મુળના કદમ.
જેહેરી તેના બાણથી લખ તારી પરાણ,
નસીબ કમળેઝ મકદમાં જંધાણ.
રોડે જે આ જાનની જાનથી મુંગાલ,
જુગું જુગ જીવને તુ તાહારો, બાલ ગોપાલ.”

પેણા મેગાના પુરૂષ બોલીએ કે “હે બાનું બોલ હું તાહારે માટે શું કર? તાહારા બચાવ માટે તાહારો જ ન મુરબાન કરવા હું તઈયાર છું” પરીચેરે બોલી કે “આ બેચેરોમાં એક છુપું ફાલકું છે તે જે તું શોધી કા હાડતો તાહારો જાન બચે. હે મેગાના ઘરસથ જે જુવા ક એટલામાં આવી પેંચેતો તાહારું માથું સલામત રહેનાર નથી.” પેણા મેગાના શખસ બોલીએ કે “જાન ને માહારો બચાવે ધાપતો તે માટે હું ચીંતાતુર નથી, ગરીબ પેશાને વરૂની મુંગાલમાંથી છટકાવવું એજ પુનીયથી માહારે માટે મેહસતાના દવાર ખુલશે.” પરીચેરે બોલી

કે “એ જગ બાહાર તાહારો કેટલો આખાર” એટલામાં ઇશવરની બખશીશથી ને ફાલકું તેઓ ચોપતાં હતાં તેજ ફાલકાં ઉપર આમેલુજ અંદરમાહની રોશની પડી. પરીચેરે અતીઅત મોહ પામી પોઠારી ઉઠી કે “ફતેહ! ફતેહ! ફતેહ!” પેલા પારકા પુરૂષે તે ફાલકું ઉઘાડીયું પણ તેની અંદર એક બીજું બારણું હતું તે ઉઘાડવાની પરીચેરે તેને એ લનેખાશ કરીધી. આ બારણું પણ ઉઘાડીયું અને પથરની સેહેડી પરીચેરેની નજરે પડી. પરીચેરે સેહેડીપર પગ મુકેલો અને પેલા મેગાના શખસને કહેલું કે “એ જલા પુરૂસ માહારી પુઠે આવ. આ રસતે હું તુંને સહી સલામત જમચેદી ચોકમાં લઈ જઈ સકસે. પણ ને મેહેલ માં તાહારું કામ હોયતો મેલારાક માહારી રૂખસુત લે કારણકે હવે જુવાકી રોર માહારી ઉપર ચાલી શકનાર નથી. હું નેક પુરૂસ અઢાગ તાહારી મેહેરબાની અને અઢાગ તાહારી રહેમદીલી તુંએ મુજપર વરસાવીછે. મેહેરબાની કરી મહને તાહારું નામ કેહે કે હરદમ તાહારા હકમાં માહારા પેદા કરનાર પાસે ફવા મંગેઆ કરૂં. ગરીબની મુશકેલી આશાન કરવાને હમેશ તાહારી બાજુ કસજે અને તાહારી ગરીબ શાહજાદીની ફવા તુંને હરદમ આમીન હો ને” પેણા મેગાના ઘરસથ બોલેલો કે “હે પરીજાદ તું માહારી હદથી જીઆદે તારીફ ગાયછે. જાંહુધી તું સહી સલામત કામ પડે તાંહુધી હું તાહારી કેડેથી અસનાર નથી.” એટલામાં પરીચેરેને કાને આ નીચલા સખરો પડે આ. “મલતીઆએ, હરામખોરો, હરામજતો, મોલો એ કહ્યાં ગુન પઈ ગઈ? તહુમારું કુટુંબને હું નડમેખથી ઉમેડી નાખીશ, તહુમારું બાલકોની કનલથી આ મેહેલને હું મુજલવીશ, નહીંતર મોલો કયા ગુકામાં એ જેપ ધઈ ગઈ. જાંહુરોનો આતર ફરેબછે. આ મેહેલમાં ત હોવી જોઈયે. સેતાનના હાથમાંથી પણ હું તેને છોડવી લાવવા લીના રહેનાર નથી.” આવા બપંદર મોલો સાંભલી પરીચેરે રે બોલી કે “એ ઇશવર જુવાક પાછો પુઠે નીકરે.” એ મ કહી તે જીવ નાખી રૂંચંગ મારી દાર આલંગી ગઈ. પેણા મેગાના પુરૂસ પણ ઉતરવાં જતો હતો એટલામાં કાંઈ હોનારતને લીધે તેના હાથમાંથી બારણું છટકી ગયું અને તેના ધસારાથી કરી પેલું છુપું ફાલકું મોટા અવાજથી બંધ થઈ ગયું. તે ફાલકું પાછું ઉઘાડી પરીચેરેની પુઠે દોડવા તેને ઘણા પણ ફાંફાં મારેઆં પણ તેના નસીબ તેને ઈ

પારી બખરી નહી. ફાલકાના અવાજ પર જુવાક તે તરફ ધસતો આવેલો. પણ પરીચેરને જોવાને બદલે જહરે તેણે પેલી લઘાઈની તોપી તલે કેદ ખેડેલા ખેડુતને જોયો તાહારે તેના એમનાના સુખાર રહેલો નહી. જુવાક બોલીઓ કે “હુ બંડખોર ! તું આ બગાએ કેમ ? હું ધારતો હતો કે તું હજુર કેદ છે” પેલા ગબર ખેડુત હીમતથી બોલીઓ કે “ચોહ સંભાલીને બોલ હું બંડખોર નથી.”

જુવાક—ગુનાની દેવ, સુખ ગુસાધી ન ડરે ? બોલ એ બંડખોર તું મોહાલીની જાલમાંથી કેમ છટકેલો ? પેલે શાગીશેને લાલમ આપી તું છુટકારો કરે પણ એ કીવ રી રાખસ તાહારા આવરદાની ડોરો લીધી ધડછિ અને એ ક પલવારમા તેના મે દુકડા કરતાં મહને વાર નથી.

ખેડુત—એક કંગાલની કોઠલીતું શું દામ કે તેથી તાહારા મોહારાગીરો તાહારો છટકો કરે !

જુવાક—એ કંગાલ ખેડુત શું તાહારા પાહાદશાહનો કોષ તાહારી ખાતરમાં નથી ? બોલ તાહારા મલતીઆ કોણ ?

ખેડુત—તાહારો સાથી આ ઉપરનું છાપરું.

જુવાક—ઉપરનું છાપરું ચંડાલ ! છાપરું તાહારો સાથી !

જુવાકે છાપરાં તરફ અસાલ દેખાડવાનો હાકમ કી ધો. ને તોપી તલે ખેડુતને કેદ કરવામાં આવેલો હતો તે તોપી ભેંચેશાંના બરાબર અથાણ પર આવેલી હતી. આ તોપી નોકરોએ ઘણાજ નેસથી ખેડુત ઉપર લાંકી હતી તે થી તલેના પાટીઆં નોખખાયાં હતા. એથી પેલા ખેડુતને ભેંચેશાંમાં ઉતરી ધડવાનો સેટ્ટલ રસતો પાણો હતો.

જુવાક—શું તાહારે તું આએ રસતે ઉતરશે ?

ખેડુત—અલબત્ત એન.

જુવાક—પણ મેં ને ગેંધાટ સાલલીઓ તે સાનો ?

ખેડુત—તે બારણાનો નેસથી ચપટાવવાનો સાધ હતો.

જુવાક—કયું બારણું ?

ખેડુત—હું કાઈ આ મેહલથી વાકિફ નથી અને આનને હું પેલેવા આએ ભેંચેશાંમાં દાખલ થયેલું અને એ સીવાય મેહલના બીજા ભાગેમાં હું ફટકેલો નથી.

જુવાક—પણ અવાજ કેવે અથાણમાંથી નીકળેલો, સતીય બોલ છોકરા નહીતો તું ને ભારી પડશે.

ખેડુત—તાહારી લંગી કરતાં સતીયતા મહને વધારે વાહાલી છે.

જુવાક—ખરેખર ફીલમુક્તો ખરો ! એ કમચાત નમ મારે ઠરી સમાઈ એખતીઆર કર.

ખેડુત—નેહું જુહું મોહુતો તાહારો જાન કમજ કર.

જુવાક (અધીરો ધમને)—ખરે તું સામાનો સાધો નહો તાહારે બોલ કે એ શું ફાલકાનો અવાજ નહી હતો ?

ખેડુત—હા, હતો.

જુવાક—તુને શું કાલમ કે હીયાં ફાલકું નહે ?

ખેડુત—ચંદરખાહની રોરાનીથી મેં એક પીતલતું

કરું નેહું.

જુવાક—પણ એ કઈ તું ને ઉંઘાડનાં કેમ આવડીયું ?

ખેડુત—ને હથવરે મહને પેલી રોપીમાંથી છટકવા

ની ઈમારી આપી તેમ હથવરે વલો મહને આ કરું એમ વાનું રાન બખરીઈ.

જુવાક—ખરે તું એ ફાલકું ન ઉંઘાડીયું તાહારેતો તું ને તેમથી તાહારાનું હતું ?

ખેડુત—હું એક સદનતર બેગાનો; મહને શું ખબર કે એ ફાલકું બેરેસતની કે દોનખની બારી છે ? અને મહને તાહારા હાથમાંથી છટકવાની ગરબ પણ ન હતી. આજ અરવું ઈયા કાલ અરવું એમાં હું કશો ફરક નેતો નથી.

જુવાક—હુ કસરેવતી દેવ તાહારાં વરસ કરતાં તાહારાં મકર વધારે પુરછે, સત ખાનને કે હું તાહારો એક હરફ પણ ખાણું નથી. ખરે બોલ નહીતો તાહારો જ ન નેખખાંછે.

એ કઈ તે કેમ ઉંઘાડીયું તે મહને દેખાડ.

ખેડુત—હા આજ ધડી.

એમ કહી પેલા ખેડુત એક મોરો ધધર લઈ પેલા કરાંને તપેરવા મંડી ગયો, પણ તેની સુલ મતલબ એનકે નેજ વીલમ જાય તેમ શાહાજાદીને બચવાની પુરતી તક ન લે. આ બાહાદુર કુણબીતું નીરદોશપણું નેહું જુવાકના ખનમાં પડે રહેત આવી, જુવાક બીજા પાહાદશાહની આ ફક આવી રમતને ખાતર ઘાટકીપણું બેલવાને ખુશી ન હતા. તેના પીરો જહારે પોતાની હુદમાં રહેતો હતો તાહારે તેનાં જોવા દ્યાલુ બાહાદશાહ બીજે એકે ન હતો. પણ તેની હમજાની હાલત તદન ફેરવાઈ ગયલી હતી અને બેરેરાખના મોહાત પછી તે કહર તથા કટકો બની ગયો હતો. પાહાદશાહ વીમારમાં હતો કે ખેડુતનું શું કરવું તે ટલામાં પેલે પોતાના આશુનાં ગભરાટ ભરેલો શોહર સાંભળેલો. કોઈ વેકારતો કે “નામવર જુવાક કાંહાં છે,” કોઈ મોલતો કે “બાહાદશાહ હાથથી હીમત ન હારીએ” કોઈ બઅરવું કે “ધસો તરવાર મેહરખાન” અને એવા એવા અવાજથી ચોંકી જુવાકે પોતાના ખીદમતગારોને પોતાની હજુર સેડયા.

જુવાક—કેમ બરજેર (ચાકર) શું છે ? એટલો ચોહાર સાનો ? પરીચેરની શું ખબર ?

બરજેર—હુ મેહરખાન પુરા હમે તાલેવાન કે આપની હજુરમા છાંએ.

જુવાક—ડાંસ તાહારી જોડીરે. બોલ પરીચેર કાંહાં છે ?

બરજેર—હમે જાહેઆમાં નેહું પણ—

જુવાક—(ચીરડાળે)—પણ શું ? નમોદ તાહારે

બરજેર બોલ શું પરીચેર નથી ?

બરજેર—હું ને દીનીઆર—

દીનીઆર—હા પુદાવંદ હું ને તેરુર—

જુવાક—ચંડાસો એક પછી એક મોરો. શું પરીચેરની તદમને ખબર મહો નહી ?

બરજેર તથા બીજાઓ સાથે—હમને ખબર નથી.

પણ એક બીજી હમે એટલા બીધા છાંએ કે હમને બોલવાની શુખ રહી નથી.

જુવાક—એટલી બધી આપ્ત શું છે ?

દીનીઆર—નામવર પાહાદશાહ તેહેરુર નમરે નન
 નેયુ કે કે—
 જુવાક—(મીનામ ખોલીને)—અરધુ ભાણું ના બેલ,
 ને, દીનીઆર તાહારે જાન—
 દીનીઆર—હે રોશન ચેતારેના બાહાદશાહ—
 જુવાક—તાહારી બટાઈ છોડી દે.
 દીનીઆર—હું અને તેહેરુર—
 તેહેરુર—હા ખુદાવંદ હું અને દીનીઆર—
 જુવાક—હું કહું છું કે એક પછી એક બોલો. બર
 નેરે તું મહુને શબ્દથી વાત કેરું કારણકે આ ગુરખોની
 આગરી કેહાં નથી.
 બરબીર—હે આલમના બાદશાહ! ખુદાવંદના હો
 કમને તામે થઈ હોમો પરોચેરની શોધે નીકલેઆ. પણ
 હમો મનમાં કરેઆ કે રખેને તહમો મેહેરખાનના નબીરા
 મેહેરામને (મોદા તેને હજારો હજાર મેહેસત બખશને)
 રૂહ હજાર મેહેલમાં દમકતો હાથ કારણકે તેપર બરાબર
 કીરીઆ મારગ થઈ નથી.
 જુવાક—(મીનામ ખોલીને)—છાકટ, શું તાહારે તું
 ભુતથી બીહીધે કે ?
 દીનીઆર—અરે તે કરતાં બતેતર. હે મેહેરખાન
 એવા હજાર ભુત જોયા હોતેતો હું દરકાર કરતે નહી.
 જુવાક—કાણું કરો હીયાંથી પાખંડી ચોરો. બેલ
 તેહેરુર સાચેસાચી વાત માહારી આગલ બેલ.
 તેહેરુર—કસમ ખાઈ ખાખા, પાહાદશાહ કહું છું કે
 મરનાર શાહજાહ મેહેરામનાં (દશવર તેને સાઈ મકાન
 બખશને) મરણ પછી તહમારા મોકરો ભેડે તહમારૂ પાંદ
 ની ખાખજે તોપપણ—
 જુવાક—ખડાઈનું બાંકું તાહારી પાસેના રાખ. તે
 હેરુર મોદાખાતર જલદી મહુને બોલાવો કર.
 તેહેરુર—હમો નામવર મેહેરામનાં મરણ પછી કોઈ
 પણ દાહડે એખતો મેહેલમાં કરતા ન હતા. ખુદાવંદનાં
 હોકમ જુનબ હમો પરોચેરને મેહેલની આગસીયર શોધ
 વા ગયા. પણ બાપરે દીનીઆરની છાતી બેસી ગઈ. હું
 નહી કારતો કે તે કાલે જીવતો રહે.
 જુવાક—છાકટ તેહેરુર હાલ તાહારી શુદ્ધ કેહાં ન
 થી. આવ માહારી પુકે મંડાઈ અને હું પોતે પરોચેરને
 આગસીયર શોધવા જઈશું.
 તેહેરુર—નામવર બાદશાહ મોદા ખાતર આગસીયર
 જોશોના. કારણકે સેતાન તાંહાં પોતે પોતાનું તખત
 માંડી મેહોછે.” જુવાક ને પોતાનાં માકરોને હસી નાખતો
 હતો તે તેહેરુરનાં બેલવા ઉપથી હવે મોકેઆ. તેના બ
 પાવાની તસવોર તેને ઇલાહ આવી અને તેનાં હૃદય સફેદ વા
 ખસરમા ફીકા થઈ ગયા. જુવાકે પુછીયું કે “તેહેરુર તાંહાં
 શુદ્ધ ?” તેહેરુર બોલીઆ કે “માહારા સંસાર જાહેરે હું
 અને દીનીઆર આગસીયર ગયા તાહારે દીનીઆરમા
 માહારા કરતાં વધારે હીમત હતી. હમે આગસીયર
 આવેઆ તાહારે હમુને કોઈ પણ નમરે પરીયું ન
 હી. આનહ શું કે ઈસતુલ શું, ખુદાવંદ શું કે ખરેહ
 શું શબ્દ હમે જોયું પણ હમુને કોઈ પણ જોયું નહી.”

જુવાક બોલીઆ કે “શ્રધ્ધા તસવોરો તેહેરુર પોતા પોતાને
 કેહાં હતી વાંર ?” તેહેરુર બોલીઆ કે “હા ખુદાવં
 દ પણ તેઓની પછવાડે હમે કોઈ શોધ કીધી મંહી” જહ
 હમે આગસીની પાસેના મોટા આરડામાં આવેઆ તો
 હારે હમે તેને બધ કીધેશો જોયો.” જુવાક બોલીઆ કે
 “અને તહમારીથી શું તે ઉઘડી શકાયો નહી ?” તેહેરુર
 બોલીઆ કે “અરે આ મોદા ! તે આરડો હમે નહી ઉઘા
 ડીયો હોતતો હમારીપર આટલી આફત પડત નહી. હું
 તો ધુનરે તથી મેંતો હીમત ચલાવી નહી પણ મુરખ દી
 નીઆરે હુલારાઈ કરી તે આરણું ઉઘાડીયું અને તરતજ
 બાગ મારી પાછલે પગે નાહો. હું પણ પાછો દોડીયો અ
 ને ભુત ભુત એમ જુમ મારવા લાગો. પણ દીનીઆર
 અરધ મરેતોલ થઈ બોલીઆ કે “તેહેરુર શું મુરખની કાં
 ની ભુમ મારેછે. હું ભુતથી નહી પણ દઈતથી નાહો.
 મેં એક ગંજવર દેવ જોયો. તેના બદનપર મોટું બખતર
 છે અને તેના પગ નીચે પડેલી લઘઈની ટોપી નેટલાં મો
 ટાછે !” પછી મે માહારે પોતાને કાણે પેલા દઈતને આરડા
 માં આવતો સાંભળેઆ. તે દઈતે પોતાને હાથે જોરથી બા
 રણું બધ કીયું અને તેનો અવાજ તોપના ગગડાત કરતાં
 દસ હોસે સારસ હતો. હે ખુદાવંદે ખલક કોઈ સાધુને તે
 ડી આ મેહેલની પલીતી દુર કરાવો નહીતો કાહાજનનો અ
 જનો હમારા મનમાં પડે તોપણ હમો તહમો નામદાર
 ની આંકરીમાં રહેનાર નથી.
 પેલો ગરીબ ખેડુત ને સમજો તમાસો બેસીને જોયા કર
 તો હોતો તે બોલીઆ કે “નામવર જુવાક ! માહારી જાંઘી
 ની આ પુરથવી પર જરૂર નથી. સેતાનથી હું ડરતો ન
 થી અને કોઈ કરેસતા સાથ હું લડાયો નથી. ને તાહા
 રો હોકમ હોયતો આ દઈત સાથ હાથ મસલાવવાનું બી
 કે હું જઈશું.” જુવાક અચરત થઈને બોલીઆ કે
 “થનેઅ તાહારી જાન, થનેઅ તાહારી બાહાબાનું. માલ
 બેશ માહારી સાથ, હું તાહારો ઉપકાર કદી છુલનાર નથી.”
 જુવાક પેલા ખેડુતને મલીઆ તેની આગાહ પરોચેર
 ની શોધમાં પોતાની રાણી માહાબાનુંના આરડામાં ગયો હ
 તો. માહાબાનું નેહીએ પોતાના ભરતારને મેહેરામના મ
 રણ પછી જોયો ન હતો તે ઘણાજ રૂપથી તેની આગલ રો
 ડી, પણ ચંડાલ જુવાકે તેણીને જોસથી હુંસેસો મારી પો
 તા આગસીયર દુર કીધી અને ઘણાજ પીકાર ભરેલા અવા
 જથી પુછીયું કે પરોચેર કાંહાંછે ? ગરીબ માહાબાનું બો
 લી કે “પરોચેરે માહારા ખાવંદ ?” જુવાક પગ અક્ષ
 ડી બોલીઆ કે “હા, પરોચેર, પરોચેર, પરોચેરને હું
 પુછું છું. બેલ પરોચેર કાંહાંછે ?” મેહેરામનું પોતાની
 માની કદર ખાઈ જવાબ આપેઆ કે “પેઆરા પીતા બં
 દારથી પરોચેરે તહમારી આગલ આવી તાહારથી હીયાં
 પાછી ફરી નથી” કંગાલ જુવાક બોલીઆ કે “અથ બેઅ
 દબ હું તુને પુછતો નથી. બેલામહુને કેહ (માહાબાનું
 ને) પરોચેરનું શું થયું. તું સોરીપેકે જાણેછે.”
 માહાબાનું—જગરના હાર તહમારો બેરી કહેછે તે
 ખરૂંછે. પરોચેરે આમદાદમાં તહમારી ખીરખતમાં ઉભી
 રહેયો.

જુવાક—તાહારે તું સારીપેઠે જાણ્ય કે પરીચેરેર કાંદાંધા.

માહાબાનુ—હું માતર ધારૂં કે મધરાતને સમે હાવાથી પરીચેરેર પોતાના ઝોરડામાં સુતી હશે. પેચ્ચારા ભરધાર શું પરીચેરેરથી કાંઈ તકસીર થઈય ?

જુવાક—મને ફરીથી તું સવાલ નાખતી ના. મેલ એ કમળત ઝોરત માહારી પરીચેરેર કાંદુ ગઈ ?

માહાબાનુ—પેચારા ખાવંદ ધીરજ ધરો. માહારી આ કુમી હાલતપર જરા નેગાહ કરો. આપણી મેરુર પરીચેરેરને તેડી લાવે તેટલાં હીમાં આરામ કરો.

જુવાક—લેઆનાત હોને તાહારી ઉપર કંગાલ ઝોરત. આટલા વારમાં તાહારી આંખોમાં પરીચેરેર ખરે વેર વસીયું કે હમારી છુપી વાત તું શાંલવવા માંડેછે ?

માહાબાનુ—હે પરીય ભરધાર સુનપર કેમ રૂઠે ? ગાલેનું વાદલ સુનપર કેમ વરસે ? તુજની રાણીપર રાખી રહેજા, કમતર કર કરોય; હઈઉ ન હારી હામ, માન માહારો બોધ.

જુવાક—“ચોડા વારમાં તાહારો બોધ હું અવગે કા હાડું છું. આપણા છુટા પંથકીને માહારી પાસે ‘ઝોકલને’ મેરુરું કહી જુવાક પોતાની રાણીને રડતી સુકી નતોર રહેયો. નેક માહાબાનુ પોતાનાં ભરતારની હાલતપર અફસોસ કરતી હતી, પણ ઇશવરની મરજીમાં આદમનો આ રો નથી.

જુવાક હવે પોતાનાં ખીદમતગારો તથા પેલા જુવાન એકતરંગે મેંઝોરામાંથી પાછો ફરતો હતો. તે એક ટગરે દારવર મહડણી અને અગાસીપર તેની રાણી તથા તે ના છુટા પંથકીને તેણે મેલાવ્ય કીધો, બરે દીનીઆર નો કરને પાહાદશાહ જુવાકે છાકટામાં ખપાવી ભાવરામાંથી રૂખસત કીધો તાહારે તે રાણી આગલ ભઈ પોતે દીઠેલા દઈત નો કુપથો રડયો હતો.

રાણી માહાબાનુ જેકે દીનીઆરની વાતથી મનમાં હેભતી હતી, તોયપણ તેણીએ તેને સુરખ ગણી મટકારી કાહારેમો. ગમે એવા કુખના સોસવાટા જુવાકપર કુકે તોય પણ પોતે વચમાં પડી પોતાના ભરતારને ટાલ કરી આપવી એવો આ પતીવરતા બાનુએ નીચમય કરેમો. પોતાના ભરતારને માટે પોતાની જાન કુના કરવો ‘એજુ’ આ સદગુણી રાણીએ મનથી પારણ કર્યું. પોતાની બેટી મેરુરબાંનું તેને તેની આજુજી ઉપરાંત પોતાના ઝોરડામાં મેલી માહાબાનુ પોતાના ખાવંદના હોકમ સુનખ જુવાક પંથકીને લઈ અગાસી ભણી ચાલી. થોડાવારમા જુવાક તાંડાં આવી લાગો અને ભલી માહાબાનુએ પોતાના મેકરાર માદીને દીવાસો આપીએ કે દીનીઆરનો દઈત માતર દીનીઆર નાજ મગળમાં વસેછે.

જુવાકની આગરી પાછી ક્રાણસર આવી. તેનું મન પાછું ઈસધીર હાલતમાં આવીયું. જે પતીવરતા રાણીને તે પોતાની ઝોદમાંથી હાંકી કાહાડવાપર લગભગ હતો; જે વઘાદાર ઝોરતપર તે હર પેરે કીતકાર નાખતો હતો, જે પતીવરતા પછીઆનીપર તે થોકારથી નેનો હતો તે બાનું જાહેરે તેની ઉપર અપખાતને બદલે ઉપકાર કરતો હતો, થી

કારને બદલે પેપારની નમરથી મેતી હતી, અને તોયાગને બદલે હરદર તેની સોડ સાંપતી હતી, એજુ, જાહેરે કંગાલ જુવાકે જેયું તાહારે લગભગથી તેહેના આંખના પાપણ વીઆઈ જવા લાગાં અને તે જમીનપર નીચું મસતક કરી પોતાની જાલમી જુવાકીપર પસતાવો કરતો ઉભો. ખરી મોહાબાનુનાં કુંવારા તેના આંખમાં કુટવા લાગા અને પથોમાનીનાં ગારમાં તે ગરક થઈ ગયો. પણ સેતાન પાછો પોતાનો ફરેજ રખવા લાગો. મેરુસતની સડક ભુલી જુવાક પાછો દોળખને વારે પડયો, ફરેસતાએની ફરમા સોડી સેતાન સાથ સંખોશો તે થયો. બદીનાં મોજ તેહેનાં રૂહદયમાં મેસથી ઉછાછેસા મારવા લાગા. ફરેસતા ખસલતની માહાબાનુને નરમ જોઈ પેદાંની ગરદનપર કસાઈની છુડી મેલવા તે તખ્ખાર થયો. માહાબાનુને તલાક આપી પરીચેરેર સાથે નેકા કરવા એવા દોળખી વીચારો જુવાકનાં મનમાં ભમવા લાગા, માહાબાનું માહારા હોકમને તાએમે થયે એમાં કશે સધે નહીં એમ જાલમી જુવાક મનમાં ગલકાવા લાગો, પણ પાછો રંગમાં ભંગ થયો અને મગતમાં ખસલ પડી. તેની શુપ કેકાંણે આવી કે પરીચેરેર કેયે જડતી નથી. મેહેલનાં દરેક નાકાંપર તેણે પોહોરાગીરોની હાર લખાઈ અને કોઈને પણ અંદર ઇયા ખાહાર જવા માટે સખત બંધી દીધી. પેલા જુવાન મેકુતને અગાસીની પાસેનાં એક ઝોરડામાં બંધ કરી સવારે તાહારી ખમર લઈએ એમ કહી મગવામાં કુંમી મેલી જુવાક ચાલતો થયો. તેણે પોતાનાં નોકરોને રૂખસત આપી અને માહાબાનુને માતર ડોકું હીલાવી નમીને જાલમી જુવાક પોતાનાં સેતાનીઆતી વીચારોમાં મસજુલ થવા પોતાનાં ઝોરડામાં એખેસા ગયો.

ઝોરતોની મીનલસ.

બાશાણ ૧૮ મું.

બયાંને હોરવીયા પછી શું ખોરાક આપવો ?

ગયા બાશાણમાં બયાંને ક્યારે હોરવડું અને હોરવતી વખતે શું સંભાલ રાખવી તે વીધે કહી સંભાળાવી હું. આજ દીને બયાંને હોરવીયા પછી શું ખોરાક આપવો જોઈએ તે વીધે થોડુંએક જણાવવા માંડું છું.

૧. બયાંને હોરવીયા પછી હાથનો બનાવેલો ખોરાક કુધની સાથે મેલવની ફરિને આપવો.

પેદેશાં ખોરાક પતતો આપવો, પછી આસતે આસતે તે ઘટ આપતા જવું.

૨. ઈમાં જણ હવે કાંમમાં લાવવાં.

ઈમાંને મે મીનીટ ઉકળનાં પાંજીમાં સુકીને કાહાડવું; પછી અરધી કાચી અને અરધી બંધાપચી સફેદી દારને આરવડું; પછી તેમાં પાંજી અને થોડી ખાંડ નાખવી અને તે કુધને બદલે વાપડવું.

૩. એ વખતે તરફારી પણ વાપરવા માંડ્યો.

બચાને માટે ખેતો કાણ સારા છે. પતેતાને છોલી યા વગર ભૂમીમાં ભૂલવા, તેથી તે કાંઈકે આટલું જિવો બ સમ થઈ જશે. પછી છોલીને તેમાં માખન, દુધ, મલાઈ, ગરેલી, અને નરા નીતક નાખવું અને બચાને ચમચા વ તી ખવાડવું. એ પતેતા બરાબર બનાવવામાં આવેતા સહીધી નાહાના બચાને પણ વગર અડચણે અપાઈ શકા છે. પતેતાને ઉપલી રીત પરમાણે લુલયાથી આરાટની ત્રીસાટન લુકો થઈ જાય છે. એ આટાને દુધમાં અથવા સુ પમાં ગેલવીને પણ અપાઈ શકાય છે.

ગાજર એક એસ સારીપેકે છાલવાં, તેમાં બે કપ યંડું પાંછી નાખવું અને બાર કલાક સુધી એક રાખી તે વડું; પછી પાંછી કાઢાડી નાખવું અને બાકીનું ગાજર માટેથી નીચવીને કાઢાડવું. એ પાંછીમાં ત્રીસાટીને ભૂ કો અથવા આરાટ નાખવો અને સુવા ઉપર થોડી આ એ ગરમ કરવું; ઉકાલવું નહીં; પછી તેમાં થોડી સાકર ના ખવી. એથી ઘણું સુવતારક બેસાડ બને છે. એ એથી પે ટ આવેતો આપવું નહીં.

૪. બચાને પંથવાડેની દાહાડ આવે નહીં તાંદુંશુધી મતનનુ ખાનું આપવું નહીં.

જરે પાછલા દાંત આવવા માંડે, તારે ચીકન, મતન અપવા કીડ (હુલવાન) નો ચેરવો બનાવીને આપવા માંડવું. એક સ્તબ કીડ લેવું, તે ત્રાણીથી ચરખી કાઢાડી ના ખવી અને હાકમાં પણ કાઢાડી નાખવાં. તેનો ખીમો કરવો. તેની ઉપર એક પેંટ પાંછી નાખવું અને બે તરે છ કલાક લગી રહેવા દેવું; પછી આસતે આસતે ઉકાલવું; પછી એક બે ત્રીનીટ ખુબ ઉકલીવું એટલે કપડાએ ગાલવું અને તેમાં પુરવું નીતક નાખવું. એ પરમાણે હુમેશા ચે રવો બનાવવો જાયે.

પેટેથીન ઉપર ગરમ પાંછી નાખીયાથી અથવા પેટે લેથીન ઉકાલીયાથી ત્રાસ નડ થઈ જશે અને પછી નેટ લો જાયે તેટલો કુવતદાર ચેરવો મલતો નથી. યંડું પા છી મતનનો ને કરે છે તે સમયે કાઢાડે, કે ને ગરમ પાં છીથી બનવું નથી. મતનનો ચેરવો બચાને દાહાડમાં એક બે વખતન આવેવા; વધારે વખત આપીયાથી નુક સાની યાયે છે.

આસતે આસતે ચેરવો ઘટ બનાવીને આપવો. ને ચેરવો માફક નહીં આવેતા મતનની સઘલી ચરખી કાઢા ડીને તેનો ખીમો બનાવીને રોસત કરવું અને તે નરા ન રા આપવું.

ભૂલેલો અને આખો ત્રાસનો બેસાડ બચાને કરી પ છ આવો નહીં.

૫. એ પછી આસતે આસતે પાંઉનું પુર્દીગ, તેમાં ઈ ડાં નાખી બનાવીને આપવું.

૬. એ વખતે માખન રોડી સાથે આપવાની જરૂર છે. માખન ઘણું સોજુ હોવું જાયે.

૭. ચાગલ દાંત પણ આવવા.

ચાવલ સારીપેકે થરવા જાયે.

૮. કરી, મસાલો, લસન, કોચ, એવું આપવું નહીં.

સાધારણ ઠગાઈ.

સવાદ અને ખુશબો.

સુંઘવાની અને ચાખવાની ઈદરી, એટલે નાક અને જીભ, વારેઘડીએ ઠગાયે છે. નાક અને જીભ ની વચે ઘણું યંધ થાયે છે, ને ચરકમચી અથવા ખીજા કારણથી નાક બંધ થઈ ગયું હાયે છે, તે સવા દમાં ચોટાટો ફરક પડી જાયે છે; સઘલી જાતના ફરો નો સવાદ એક જાતના ઈદર ઊપર આધાર રાખે છે, અને નો નાક બંધ થઈ ગયું હાયે છે, તે ફરોનો ખરો સવાદ લાગતો નથી; જાણે કે ફરોનો ઈદર પેટમાં નાં ક ઊપર અસર દે છે અને તે અસર પછી જીભ ઊપ ર લાયે છે, એક ખીજા અજમાયસ કરીએ. નો ના કને હાયે ચાંપીને ઘણીએ અને પછી તજને ચાવીએ, તે તજનો સવાદ મુદલ લાગશે નહીં, પણ જાણે લાં કડાંનો કટ્ટો ચાવતા હાઈએ એવું લાગશે. વલી વા રેઘડીએ જોયું હોય, કે બચાંને દવા પાનાં મા આપ તેનું નાક બંધ કરે છે તે જોવી મતજખથી કે બચાંને દ વાનો વાસ નહીં આવે અને ખડું દવા જલદીથી ગ લી જાયે. આપણે પણ દવા પીતી વખતે તરત ના કને બંધ કરીએ; કાંઈકે ને દવાનો વાસ પેટમાં ના કમાં જાયે છે તે દવા પીવાને સુશ્રેય પડે છે; પણ નો નાક પેટમાં બંધ કીધું હાય અને પછી દવા પીધી હુ યતો વગર સવાદ લાગવે જલદીથી પીવાઈ જાયે છે.

વલી નો તરેહવાર અને એક એકથી ઊતરા સવાદની ચીજે એક એક પછી વગર દીધ ચાખી હા યે, તે શોષવારમાં સમજ નહીં પડે કે કેઈ ચીજ નો સવાદ લેવામાં આવે છે, ને આંખ ચીચીને દુધ અને ચોરટ વાઈન એક એક પછી તરત ચાખીયા હો યનો ચોડા વખતમાં દુધ અને ચોરટ વાઈનનો સવાદ લેવાઈ જાયે અને સમજણ નહીં પડે કે તે દુધ કે ચોરટ વાઈન ચાખે છે. ચોરીએક મુતનની વાત ઊપર મુંબઈમાં એક મરોરેસર છુલેલ નામનો શખત્ર મેકમે રીજમનાં ઠગાઈ લેવા પેલેલ ખતલાવતો હતો. તે એ વું કહેતો હતો, કે મેકમેરીજમથી તે માણત્રની જીભને એવી કરો ચેવે, કે તે પારખીની ગદે કે તે દુધ પીએ છે કે ચોરટ વાઈન. અલખત ચોડા વખતમાં પીનાર ને દુધ અને ચોરટ વાઈનમાં સમજ પડી શકતી નહીં હતી, અને તેથી લોડાનાં મનમાં મેકમેરીજમનાં ખરા

પણ વીરો કાંઈ શંક રહેતો ન હતો. પણ જે આખર
એ મેજમેરીજમને બાહ્યને તે કરતો હતો, તે કાંઈજ
નહી પણ જીભની પોતાની ખુશીથીજ થતો હતો.

જીભની એવી ખુશીને લીધે આપણા ખાતાં છી
પર કાંઈ ચીજો એક એક પછી સવારીશટ લાગે એવી
રીતે ખાવી જોઈએ, તે જાણવાની જરૂર છે. આપણું
ખાનું પકાવતાં ફેવી ચીજો સાથે મેલવવી જોઈએ કે
જેથી ખાનું સવાદદાર બને તે પણ જાણવું જોઈએ.
એ વીરોનો હુનર જેવો ઈંગરેજ અને ફ્રેંચ લોકોમાં
હાલ વધી ગયો છે અને પુરાપણામાં આવેલો છે તેવો
કાંઈ પણ દેશમાં જોવામાં આવતો નથી; અને એ
ખાખડમાં તેઓ આપણા દેશીઓ ઊપર ખરેખર સર
દારો ભાગવે છે. હાલ લોકોમાં એ વીરોનું કાંઈ પણ સા
ન નથી. પારસી લોકો ઈંગરેજને નકલ કરીને રાજ
ઊપર આરતા ભાગે છે તે જોઈને ખરેખર હુરખ ઊપ
જે છે. ખાનું ફેવી રીતે પકાવવું અને ફેવી રીતે ખાવું
એ એક કામની મેહલસાઈ અને મુશ્કારાપણું દેખાડે છે.

વડી નાક ઊપર જારે પુશકલ વાસતી અચ
ર થાય છે તારે ન સુખ થઈને ન વાસને પીછાની શક
તું નથી જે લોકો અર અને ખીજ ખુશો લેઈને
ફરે છે તેની મેહલસાઈ તેઓ જોને ભાગ્યવી શકતા નથી, પ
ણ તેની અચર ખીજ લોકોને માત્રમ પડે છે. ગુલામ
નાં ખાગમાં માલીને તેની ખુશો માત્રમ પડતી નથી.
ખુશોતો મેહલસાઈ કદાચ અને શોધાજ વખતમાં
અને દુરથીજ લેવાની છે.



લામિકીવાલી ઓરત—“બેડેન મારથા બીજેટ.”

ફ્રાન્સ દેશના મેસાનચન નામના થોડેર આગલ યો
રામ્પેસા નામનું એક ગામકુ છે તાહા આ નીમે લખેલો હ
કોઈત બના હતો.

“જે હુમારા મહુદલા ૧૦૦ કરાંડિન કાલ સાંજમાં
તહુમે હુમારા સરાફને નહી લાા જયોતો તહુમયો હાંલા
હું નવાઈસનોયો બાહાર ફેકો નાખોય.” એવી ધમકો
એક દોતે એક ઉપાસની કરનાર પોતાના સેક તરફથી એક
ડોસાને આપતો હતો. પેરો ડોસો મે હાય મેકો તેનો
આગર આગુજ ગુજારતો હતો કે “હે સેક હુમારીપર હ
વા કરો. આજ અમાર માસ થયા માહારો ધણી ખતો
પરોતે તેના હાલ શા થયે ?” પેરો ઉપાસની કરનાર ન
રમાસ પકડી બોલાયો કે “મેડેન બીજેટ એ વાત માહા
રા હાથમાં નથી. માહારા સેકની કાં નીંધાં આવવાની
વડીએ અને મહુને રાખેલો હસામ તેની આગલ રજુ કર

વો જોઈયે. તહુમારે ખાતર થું હું માહારો નોકરી ગુમાઈ ?
હું પણ તહુમારા સરખો મુકેસેસ હું.” બીજેટ આકાશ
તરફ આંખો ફેંકી બોલી કે “એ પરવરદેગાર ગરીબે વાલી
તું હુમારી મુશકેલ આચારન કરજે, માહારા દરદી ભરથાર
નું તથા માહારાં નાના બાલકોનું કાલેયું થયે ?” એમ ક
હી તે પોતાની ગુંપકોમાં દાખલ થઈ અને કબજ ઉઘાડી
એક પાંડિતો દુકડો પોતાની દસ વરસની મારથા નામની
છોકરીને ફેંકયો; “તે મારથા આજે તાહારે માટે કુખી ન
થી હયા માખજ પણ નથી. આ પાંડિતા કટકાપરમ મુમ
રાના કર” એમ બોલતાં માડમ બીજેટની આંખોમાંથી
આંસુની ધાર ચાલવા લાગી; મારથા બોલી કે “મા કુખ હયા
માખજ નથી તેની થું પરવા છે ? પણ તા તહુમે આજે દીવ
મીર કેમ ?” મા બોલી કે “લોકો મહુને મુજ ના ખરી મા
હારી છાંદગી. તાહારી કાકોએ એક કેક મોકલાવીયું
તે તાહારી મેડેનો તથા ભણિને નીચાલે જઈ વેહેલો આ
વ.” મારથા પોતાનો હીસો ખાયા વગર હાથમાં જનીત લ
ઈ, કુકટી કુકટી પોતાની માની રમ લઈ નીચાલ બાજો વા
લો. મારથાને વાટમાં એક લથપરની કુંકડી મલી જે કેટ
લાએક બંધવાએને મેંડો. થોડી લઈ જતી હતી. એટલા
માં એક બંધવો જનીતપર થાક્યો પડી ગયો અને મારથા
તરત તેનો તરફ રાડી જઈ બોલી કે “એ ભા માકસે તું
ને થું છે ?” તે બેયુષ સોપાઈએ જવાબ દીધો નહી પણ
તેનો એક સાથી ને થોડી ફરેજ લાશા જાણે. હાલ તે
બોલ્યો કે “એ નાની છે ફરી એ જુખથી મરતોના પડે
ઓ છે અને હુમારા પજ સેકેજમાં એવાજ હવાય થયે.”
મારથા પોતાની રોપકી ઉઘાડવા જતી હતી, પણ તરત તે
જોને વીમાર આવેલો કે રાથતું કેક કાંઈ માહારું નથી.
પણ તેણીએ એક કટકો ભાંજને પોતાનો જે ભાગ હતો તે
પેચા સોઈને સરાપીને કીધો. એટલામાં નીજ રાથા
બંધવાએએ પોતાના હાથ લંબાવીઆ. ભરી મરથાના
દોઢમાં દયાને આનસ સગમેલો. તે વીમારવા લાગી કે
એ હાથર આ વખતે માહારાં ભાઈઓ અને મેડેનો હો
પતો આ લોકોની જુખ કેવી મરે ? માથ કદામ માહારી
ઉપર દોઢગીર થાય, પણ જે થાયે તે ખર એમ કહી માર
થાયે રાથતું કેક પેચા બંધવાએને વેહેલો આપીયું.
તે અંતે બોલી કે “મે પોતે આજે સકુવારનું કાંજ ખજું
નથી અને હવે માહારો પાસે તમને આપવાનું બીજું કાંઈ
રહ્યું નથી. નહીને કે હું મોટો ખુશો તો તમને તે પણ
આપને.” આ બોલો સાં નથી તે લથપરના ફરેજ સરદાર
મારથા પાસે આવેલો અને હસવા ખતો દમ ભરાવીને
બોલીયો કે “હોકેકેકેકે હોકેકેકેકે આપણા કુખખતો સામે
આની રીતે લોકોએ કે ?” મારથા ગમરાઈને બોલી કે
“થું જાહેમ એઓ આપણા કુખખતો ? એઓતો થજાન
જુખા છે.”

“હા પણ એઓ ઈંગરેજ લોકો, અને ઈંગરેજે આ
પણા વેરી છે.”

“જહુરે સાહેમ મે એઓને કેક આપીયું તાહારે એ
ઓ રાસત કે કુખખતો તે વાસને મે મુનવગ વોમાનો
કીધો નહી હતો.”

પેલા સરદારે મારથાને હાથ ઝાલ્યો-અને કહ્યું કે
“છોકરી આજે તે નાસ્તો કમીતો કે ?”

“નહી સાહેબ.”

“તાહારેતો તું થયીજ નુખી હોય ?”

“મહને સાહેબ જુએ રેહવાની તબેજ.”

“તાહારે થું તાહારે માએ તુને નુખી રાખેય ?”

“નહી સાહેબ માહારાં માએ એવા દયાજી કે પેહ
લાં હુયુને ખાવાનું આપેશે અને કટકો કોર વધેતો પોતે
આએ.”

એટલામાં પેસો સરદાર કોઈ સાથે વાતે પડ્યો અને
મારથા ખાલી ટોપલી લઈને નીચાલે જવાને બદલે પાછો થ
ર તરફ ચાલી. મારથાને રસતામાં તરેહવાર વીમાર આવવા
લાગા. રમીને તેની મા તેની ઉપર કફા ધાપ તેના અંદર
ચો કરતી કરતી તે પોતાની જુપડીમાં આવી લાગી. પણ
તેની માની જુપડીમાં ભરે પેંગાટ ચાલતો હતો. તેના મર
તોલા બાપ મુરસીપર બેસી ડમકા ખાતો હતો, અને તે
ની મા થોડકા પડસા ગણવામાં મસગુષ હતી અને તેની
આંખોમાંથી અંધુ દવની માકક ટપકતાં હતાં.

“અરે માએ થું બીનાછે” એમ કહી મારથાએ પો
તાનાં નાતરાન હાથ તેની માની ગરદનપર નાખેઆ. તે
ની મા બોલી કે “બેટી આપણી ધુલયાની થઈ ગઈએ અ
ને હવે પછો આપણને રસતામાં પડા બીખ માગવી પડશે.”

મારથા બોલી કે “અરે માજ નહી તહુમારે સાડ
હું કામકાજ કરય. મોજો માએ એમ કામી ?”
માડમ બીન્હ બોલી કે “બેટી આપણા થરણી લા
રડ વેરેનનું આપણી ઉપર ૧૦૦ કાકડનનું ભાડાંનું લેણ
છું નીકરેએ અને તેથી આપણા હાંલ્યાં કાલે રસતામાં કા
હાડી નાખશે.”

મારથાને બાપ મોકડાઈને બોલીએ કે “કેસરાઈન
આ છોકરી આગલ એવો એવો વાતો કરેછે તે કરતાં રાંધ
નીમાં નહી રોતેતો વધારે સારું.”

માડમ બીન્હ બોલી કે “પેસારા ભરથાર રાધણીમાં
હવે કયું કામ રહ્યું નથી. તહુને સોવો પીંગો કેની ?”

“મેંતો પીંગો પણ તાહારું અને છોકરાંમાંનું કાં
ઈ કીયું ?”

“માહારી બેને આજે એક કેક મોકડીયું” હવું તે છો
કાંઓએ ખડુછે, અને મનેતો આજે ખાવાની સુનલગ
રૂમી નથી.” મારથા કેકનું નામ સાંભળી સંદેહ કુષ સર
ખો થઈ ગઈ, અને તેનાં નાના હાથ થરથર કાંપવા લાગા.
એ ઉપરથી મારથાને બાપ બોલીએ કે “મેં આજે માર
થાએ પોતાનું ખાવાનું કોઈને બખરીયા કીયું નહી હોયતો
હું કેહે તે કરી આપું.”

મારથા રડી પડીને બોલી કે “બાવા-જાએજ-મ
ને મારોજો. રસતામાં મહુને કેટલાએક નુખી મરહ
કાંદે આવી પડેલા બંધવાઓ બહીઆ અને તહુને વારેધ
ડીપે મહુને કેહેતાં હતાં કે નુખીયાની નુખ બાંજાએ અને
તરસીયાની તરસ મહાડીપે તેથી શબ્દ” કેક મેં તેઓને હ
પાકે કીયું હવું.”

માડમ બીન્હ વીચાર કરવા લાગી કે આજે માહારી

શં બીજાં છોકરાં થું ખાશે તેથી તે ચીરડાઈને બોલી કે
“મેરો છોકરી તે શબ્દનું કેમ આપી દીધું ? આપણે આ
પણેબી વીચાર રાખવો જોઈય.”

મારથા બોલી કે “માજ ચલીઆઓનેબી તેઓને
મારો મહેલો તો થું આપણુનેજ ઈયવર મદદ કરશે નહી ?”
માડમ બીન્હ પોતાની ભત્રી છોકરીની દયાપર હરખાવા
લાગી. તેણીએ તેને ઘેટાંમાં માંપી અને તરતજ તેને એક
સેરવાનું કપ પીવા માટે આપીયું. બાકીના સેરવો બી
જાં છોકરાંએ માટે વાટકામાં પાંકીઆ, પણ માડમ બીન્હ
પોતે એક ટીપું પણ મોકુપર મેલીયું નહી; તેથી મારથા બો
લી કે “મા તહુને થું ખાશે ?”

બીન્હ મોમી “દોકરી મહુને ખાવાની નુખ નથી.”

મારથા બોલી “મા તહુમારી રજા હોયતો બે કલાક
માં હું પાછી ફરસ.”

“મારથા તું કાંહાં જાય ?”

“મા હું આણું નહી તાંહાંથુથી અને મેહરમાની
કરી પુછ્યોના.”

મોનસીએર બીન્હ બોલીએ કે “કેસરાઈન એને જ
વા દે. હું ખરું કહું છું એ કાંઈ આજારી માણસોની મા
વજત કરવા જાયછે. જા મારથા જા બેટી બોધા તાહારું ભ
હું કરશે.”

મારથા એક બીજા રૂપડીમાં ગઈ અને એક જુડી ડો
સીને નીનીને સજામ કરી બોલી કે “શી ખચર માડમ સા
ઈમાની ?”

માડમ સાઈમાની બોલી કે “આવ મારથા બીન્હ
આવ શી ખચર ? કેમ હમજા કાહાં નીકડીય ?”

“કોલસા તરફ માડમ.”

“હ હુ આજે લારડ વારેન હમારો સેડ આપેઆ તેથી
આતસજાજ થયાનોછે તે જિવા ભવા તું નીકડી હોયો ?”

“નહી માડમ હું તેની મુલાકાતે જાઉં છું.”

“માંડી છોકરી થું આજને આજ તાહારો સાથેજ
તે વાત કરશે ?”

મારથા દીલગીર થઈને બોલી કે “તાહારે બોલે થું
ઉપાય ?”

“થું લોરડ વારેન સાથે તુને કાંઈ કામછે ?”

હા માડમ થકુંજ એક અગતનું કામછે. પણ એ
બોધા આ થું સામા ખુમસુરત બે છોકરાઓ આવેછે ! એ
ઓના પેશાક થું સરસછે ?”

“હા હા, મારથા એજ લોરડ વારેનના છોકરાં એ
એનેજ મેં કુખ ખોડાવી મોટાં કીધાં છે” તરતજ એક છો
કરો અને એક છોકરી “સાઈમાની સાઈમાની” એજ જુમ
પાડતાં આવી લાગાં. છોકરી સાઈમાનીને ગમે વજગીને
બોલીએ કે “હમારું કેક કાડાંછે ?” છોકરી હરખથી પો
તાનો જ્જોરે વેપારીને બોલી કે “સાઈમાની બાવા કેહેછે
કે આ જ્જોરે ૧૦૦ કરાઈન મેંડાં”, મારથા મનમાં વોચાર
વા લાગી કે “આ ઈયવર માહારી પાસે આવો એક જ્જોરો
હોયતો હાલ હમારી કેટલી મુશીબત ટકે ?” મેંતો છોકરી
મારથાને જોઈને બોલી કે “સાઈમાની આ છોકરી કોણ
અને એ રહેછે ચા માટે ?” સાઈમાની બોલી કે “મેંતો

એને ગીરદેશોમાંથી મોકલા કરવા મારપાંચે પોતાની સઘલી અશકેઆમત પાછી દીધી હતી. દરેકને તે ૨૦૦૦ પુર ચોને-સેરોવા પાતી. આવી ભઠ્ઠી રીતે પોતાની નેક જઈ ગી ગુજરાત બેઠેસતના અંમરત આખવાને માટે બેઠેન માર થા. ૨૯ મી મારમ ૧૮૨૪ ને દીને ૭૬ વરસની લાંબી ઉમરે મરણ પામી.

એક ગરીબ જીવંતીમાં ઉધરેલી છોકરી જેની પાસે ખાવાને પણ મુકો પુરકો નહોતો. મુશકેલ તે હાતમાં સરખાં-દીલથી ગરીબોને નુવાન્સે કરે એ અતીથણું વખાણ વા લાયક છે. ગરીબોની પરવરશી કરવા માડમ બીન્ટ સરખી પાંચ બાઈ હોયતો. લખો ગરીબોની હાથ તરમ મરે. એખલપેટાપણું કરી આપણાનુ જીવને સંતોષ આપવો એમાં મોટાઈ નથી પણ અંપણો અમર થતોડી પારકાઓ નું ભલું કરવું તથા તેઓની મુશકેલીઅત પાર પાડવી એમાન ખરી મોટાઈ, એમાન ખરી નેકી છે. પુશકલ દોલત સંગરો તેને પેટીમાં જોવા કરવી તે કરતાં ગરીબોની હાથ મટાડવી એમ બેઠેતર છે. સેવડા બરાહમ જીને આપવા કરતાં તથા દેવદેવીઓને અરપણ કરવા કરતાં લુખીયાની લુખ ભાંભવી તથા તરસીયાઓની તરસ મટાડવી એમાં વધારે ઉદારતા, વધારે સખાવત અને વધારે પુનીય છે. અંગાલમાં ને કુકાલ માલે છે તેની કેટલાં વા મનારાઓને કહર છે ! ને આરંધા બીન્ટ સરખી ઉદાર શી એ હીજસતાનમાં હોયતો આ ગરીબ અંગાલીઓનું કેટલું દરદ મટે ?

મારયા બીન્ટ કેવી, આચ આરામથી પોતાની ઘેર માં મુતી હશે ? તેના જીવને નહી હશે અફસોસ કે નહી હશે હાથ, પણ બેઠેસતની અંદર તે પોતાનો મુકામ કરી પોતાના રૂઠાં કરમના રૂઠાં કલ આખતો હશે.

બાઈઓ મારયા બીન્ટ પરથી તહમે રૂડો ધરો લખો. એખલપેટાપણું દીલમાંથી તરક કરી સખાવતનો હાથ હું મેશ ગરીબોપર લાંબો કરો, કે તેથી કરી તહમુને કેઆ મતનું સુખ મલે.

દક્ષીણ મહાસાગરમાં અરફના તરતા ડુંગરો વચ્ચે માહારાણી વીકટોરીઆની મનવાર હીમાલાયા.

અરફથી સરવે કોઈ વાફર હશે. હીમથી દરો ને પાણી પથર સરખું જમી જાય છે તેને અરફ કહે છે. મોટા મોટા સરોવરો એકસ વખતે દુનીયાનાં એ કસલાગેમાં બંધાઈ જાય છે અને તેઓની ઊપરથી લશકરના લશકર ગેલ ગેલ પેદલ સાથે પચાર થઈ ગયાં છે એવું આપણે સાંભળીયું છે. હાલ વેલાવત દેશમાં એક સરોવર બંધાઈ ગયો હતો તેની ઊપર સેક્ટોડો પુરુશો ઈસકેટીબ. ઈઆને લોહાડાંના નોલ પેટ્ટી સરી જવાની કસરત કરતાં હતાં; તેવામાં અકસમાત રીતે

અરફ પીગલી ગયું અને ઘણું એક મંરદો તથા એર તે તથા બાલકો પાણીમાં દુખી મરણ પામેયાં, પણ જેમ સરોવર બંધાઈ જઈ અરફના ખેતરો થાએ છે તેમ અરફના ડુંગરો વીશે શાંભડી વાંચનાર અચરત થ શે. મોટા મોટા પાહાડોના શીખર હુંમેશ અરફથી ઢં કાઈ ગયલા રહે છે. ઇંટકીના આલપસ પરવતો તથા ઊતરદર તરફ અરફ એટલું તો જમાવ થઈ જાય છે કે પાહાડોની ઊપર અરફના પાહાડો દીકમાં આવે છે. એ અરફના પાહાડોને 'એવેલાંચીસ' કરી કહે છે. ને મુસાફરોએ 'એવેલાંચીસ' નોયા છે તેઓ કહે છે કે વારે ધડીચે પવનના સપાટથી એ 'એવેલાંચીસ' પાહાડની ઊપરથી ગગડતા ગગડતા નીચે આવે છે. એ વેલા નો દેખાવ નેઓએ નેઓ નહી હાય તેઓના ખેઆ લમાં ઊતરી શકે નહી. કાઈ કાઈ વખતે એ અરફના પાહાડો એકપર એક પુશકલ તુડી પડે છે અને તેના અંવાજોથી મકમ મુસાફરોખી ખીડીકથી અધમુવા થઈ જાય છે. ગાય ધેરો ઈઆ આદમીઓ ને એ પાહાડોના સપાટમાં આવી જાય છે તો તેઓને સુરેસુરો થઈ જાય છે. 'આવેલાંચીસ' વારે ધડીચે પાહાડને મથાલે થી દક્ષતા દક્ષતા આવી દરીયાની અંદર નેકથી પડે છે એથી કરીને દરીયાની અંદર સરેદ તરતા પાહાડો વારે ધડીચે વાહાણવાહાઓની નજરે પડે છે નેનું આખેજીબ ચીતર આ પાસેના સપાટ નોવામાં આવે શે. ને દરીયા દેખાય છે તે દક્ષીણ પાટીરીક માહારા ગર છે, અને ને સરેદ તરતા ડુંગરો દેખાય છે તે પાહાડના શીખરપરથી ગગડેલા અરફના 'આવેલાંચીસ' છે. વચોવચમાં એક ઇસ્ટીમર નજરે પડે છે તે માહારાણી વીકટોરીઆની મનવાર 'હીમાલાયા' છે. કાઈ વખતે દરીયાનો નેર ઘણો જ અરદસત હોય છે તથા તોશાની પવન ખડુ નેરથી કુકે છે તાહારે વાહાણવાહાઓ બે ડુંગરોની વચે થોતે ભરાઈ જાય છે અને ખંદર હોય તે માફક સહી સલામત પડી રહે છે. પણ કાઈ વખતે એ ખંદરો સતીયાનાશ વાલે છે. પવનના નેરથી અથવા પાણીનાં વેલુથી બે અરફના ડુંગરો એકએક સાથે નેકથી અકડે છે અને ને વાહાણ કમનસીમે વચમાં આવી જાય છે તેઓના કડકે છુકલાં કરી નાખે છે. અરફના ડુંગરો નેવાની કાઈ ખાઈ હીમત કરશે ?

કાનેરીના ગોશ્તો.

જો કાંઈ મુસાફર મુંબઈ તરફ આવીને પુછે કે અતરે જોવા લાયક જગ્યાઓ કઈ કઈ છે, તે ખીજી જગ્યાઓના નામ દેતાં તમે કાનેરીના ગોશ્તોનું નામ આપવાને લુલનાર નથી. મુંબઈની ઊતર દક્ષિણ મુંબઈ કરતાં મોટું છાસદીનું ઘણું આવેલું છે, અને તે ઘણાની ઊતર ત્રાગ પર વીઆરની ખીન તથા થાનાની વચે જે ઊંચી ટેકડીઓ આવેલી છે તેઓને કાનેરીની ટેકડીઓ કરીને કહે છે. તેઓની હેઠવાઈએ તુલસી નામનું એક નાધુલુ ગામડું છે તે સીવાએ તીઆં ખીજી વસતી જોવામાં આવતી નથી. ટેકડીઓના મથાલાં સકત પથરાના બનેલાં છે, અને તે પથરામાં આગલા જમાનાનાં ઘણાં ગોશ્તો તથા પાણીની કુંડીઓ કાંતરી કાંણડેલી જોવામાં આવે છે.

આ ગોશ્તોનું ખજેઆન કરીઆની આગમ જ તેઓ તરફ જવાના રસ્તા વીસે જે ખેલ ખેલીએ. એપરેલ મહીનાની છુટીના દાહકા છાસદી તરફ ગુળા રવાના કરાવ મુજબ હું અને મારા ખીજા તરફ મી તરો દીરોલ તરફ ગયેઆ હતા. દીરોલ મધે મરહુમ શેઠ ધનજીભાઈ કાંભાજીના મુંદર મકાનમાં એક દીવસ રહેઆ પછે ખીજે દાહડે ખરી ખાંમદદને વખતે હોઆ ભાંડુપ ગયેઆ, અને તીઆંથી ગાડામા ખેસીને આસરે એક માર્ગેલ સકતો રસ્તો કાપીને પછે ઘેર ને રસ્તે કાનેરી તરફ ચડવા માડીયું. ભાંડુપથી કાનેરી જવાનો રસ્તો કશેડે છે, પાછલથી જાનવામાં આવીયું કે ભાંડુપને બદલે મતારથી જવું વધારે સહેલ છે, અને આજે વાત જો હોવાને ખખર હોતો જરૂર મતાર તરફથી જાને. જરૂર સકત છોડીઆ પછે થોડાં એક ખેનરો ઓરગીને એક નાધલો ટેકડો ચડીઆ કે આપણે વીઆરની ખીન આગલ જઈ પોંચીએ. વીઆરનું સીવાંમનુ સરેવર પાછલ મુકીઆ પછે ટેકડીઓ ઊપર ચડનાં જેઓ ગાડાંમા ખેસા હાએ છે તેઓને એવાનો આવકા ખમચા પછે કે તેના કરતાંનો ચાલવું ભડું. આવી પાછડી જમીન ઊપર ચડવાનાં કામ મા ગાડાં કરતાં ટટુ હાએનો વધારે સારો.

આજે મીસાલે લંચમગ ચાર કલાક ઊપરની સકત મંજલ કાપીઆ પછે કાનેરીના ગોશ્ત દીસવા લાગ્યા. અવેથી રસ્તો એવોતો સોંકે તથા ચક્રાં નનો મલીએ, અને તે સાથે આસપાસ ફરંમદાં, વાંચ ત

થા ખીજી જાહડીઓની એટલીતો અડચણ નડવા લાગી કે તીઆંથી ગાડાં વધારે આગલ ચાલી સકીઆં નહી, તેથી તેમને નીચે રાખીને હોઆ ઊપર ચડીઆ.

કાનેરીના ગોશ્ત ઘણાંએક મુસાફરો જોઈ આવી આછે એટલું જ નહી, પણ શેડોગરાશીના હોનરની મારફતે તેઓના મુંદર ચીતર લેવાએલાં છે તથા તેઓ વીસે તુલેતવીલ ખજેઆન પણ વાઈ ચુકું છે મારે તે ખાખદ ઊપર અતરે લંખાનથી લખખું મોકુફ કરીએ છે. માતર સાધારન નજરે જોતાં એ ગોશ્તો કંવા દીસે છે તેનું વરણન અતરે આપીએ છે. પેટલો ગોશ્ત કે જે ઊપરના ખીજા સરવે ગોશ્તોથી મોટો તથા સારો છે તે એક મોટું દીવાં નખાવું છે. ખાંડલા અપવા લાંબોલીની પડોસમા કારલાના ગોશ્તે તે ગોશ્તનું દીવાંનખાંતું અને કાનેરીનું દીવાં નખાંતું ઘણેએક દરજ્જે એક ખીજાને મલતું આવે છે. ગોશ્તની પાહરની ખામુએ પાંણીના ટાંકાં છે જેઓ એકટું વાઈ રહેલું હવું. ટાંકાં છોડીને અંદર જતાં એક ઊધાડો મોક દીસે છે અને તે મોકની પડોસમાંજ એક ઓરલો છે કે જેની જે ખામુએ રાખસો કદના જે પુતલાં દેવાલમાં કાંતરી કાંણડેલ છે, તથા તેઓની આસપાસ સંધી ખામુએ સેંકડો નાધલાં મોટાં પુતલાં તેઓનીજ મીસાલે દેવાલમાં કાંતરેલાં દીસે છે. આ પુતલાંઓની કારીગરી કાંઈ તારીફ લાયક નથી. તેઓનો દેખાવ એકજ સરોજો અને નીરજવ છે. આગલ જતાં આપણે દીવાનખાંનામાં પેસીએ. આ દીવાનખાંનું આપણી સંગેનહાલના મોટાં દીવાનખાંના જેટલું છે, અને તેની આસપાસ પથરાના ફરતા ઊંચાં ટાંખાં આવેલાં છે. દીવાનખાંનાને પેચે નાદે જમીન ઊપરથી એક ગોલ મુંખજ પાંધેલો જોઈએ અને તે સીવાએ તે મધે ખીજું કાંઈ જ નથી. આજે જ દીવાનખાંનાની પડોસમાં ખીજો એકનાધલો ઓરલો છે, અને તેની દેવાલ ઊપર કટલીએક મુરતીઓ કાંતરેલી છે. આ ઓરલમાંથી પેટલાં દીવાનખાંનામા હોઆ તેલો એક નાધલો મુંખજ જોઈએ. ઊપર કટલાં પેટલાં અને સરવેથી મોટાં દીવાનખાંના મધે સાથે હવાનો આવજાવ જાણ ને નથી, તથા તે મધે વનવામલાં ઊભાં જાંઈ જોઈએ તેઓના છેર અને ખીજી નજારાઈથી એવીતો બદલો નીકળે છે કે તીઆં જાણજોવાર ઊંચું રેડવાઈ સકાતું નથી. આદમીની અને આદમીના કાંચની મોટાઈ દી

આં રહી ? અગરજો ફેટલાઓફોતું મતછે તેમ આ ગો
શાઓ ફોઈ આગલા હુંદુ રાજાઓએ પોતાની ઈઆદ
ગારી દાખલ કોતરાવેલાજ હોએતો જોકે તેઓને સ
કત પથરમા કોતરી કાઢીડેલાં છે તોપણ જમાનાની વે
તી કરવતીએ તે પથરનેખી મટી જેવો પોએ કરી ના
ખીએછે કે જેથી સું આએ જગા પરના કે સું ખીજી
જગાપરના ગોશાઓ ભાગી દુટી અવસથામાં આવી પ
ડેલાંછે. આવા ઊંચા પરવત્તને મથાલે પોલાદને પોક
સ કરીને જે મકાંનો ઊઘાડોઆંછે તેઓમાં એકખી આદ
મજાત હુલ્લ વસતું નથી—જગલી વાંતરા તથા આં
ધલાં વનવાયલાં તેમના આજ સવતંતર માલેક યાઈ
ને બેઠાંછે. જે લોકો પથરને સકત તથા ટકાઊ સમજ
ને તેને પોતાની ઈઆદગારી સોંદેછે તે લોકોએ પોતા
ની ભુલ કાનેરી, ધારાપોરી, તથા ખીજા ગોશાઓ ઊ
પરથી સમજ લેવી.

અવે આ ગોશાઓને ઈઆને કાનેરીના પેઢલા
તખકકાને નીચે મુકીને એક નાધથી તથા સાંકડી પગ
તીપર ચડીએછે તો ખીજા તખકકાપર જાઈ પેંચીએછે.
હીઆંખી ઠેકાણે ઠેકાણે એકએક જોરડા, અને તે જોર
ડાની દેવાલો ઊપર કોતરાએલી ફેટલીએક મુરતીઓ ત
થા પાહોરના ઓટલાની બે ખાલુએ તાળાં પાણીની
બએ કુડીઓ જોવામા આવેછે. એ પરમાણે તખકેતખકે
ઘણું કરીને એકજ ધપના જોરડા જોરડીઓ, એકજ
જાતના આકારોની મુરતીઓ, અને પાણીના યંકાંઓ
ઠેક તે ઠેકડીના મથાલાં મુખી જોવામાં આવેછે, અને
તેઓમાનાં ફોઈ ફોઈ જોરડાની ભીત ઊપર એકાત ત
ખતી પણ દીસેછે. મથાલેના ગોશાઓની તખતીઓ વી
સેતું બએઆન જરથોસતી અભીઆસ નામના ચોપા
નીઆમાં ઘાએલુંછે.

જોકે છાસડી મુંબઈ જેવી ગીચ વસતીથી જાણતું કુ
ર નથી તોપણ કાનેરીના ગોશાઓ એવીતો એકાંત જગા
ઊપરછે કે તીઆં ફોઈખી આદમીની વસતી દેખાતી નથી.
થોડીએકની વાતપર એક પુણે જોગી અથવા ખાવો તે
મની રખેવાથી કરવા સાડ મથારેના એકાત ગોશામાં
પડી રહેતો હોતો તેખી હવે દીસતો નથી. ઊપરથી પા
છા નીચે ઊતરતાં હોએને વાનરાઓની એક મોટી શે
જ મલી તે શેજ કદાચ આ પુરાતન ગોશાઓને પોતા
નો કોલો કરીને. પડી રહી હો—જીજર ગામમાં એ
રડો પરધાંન.

શીરીરનાઈની કરકસર.

એક ઘરખારનું ચીતર.

શાવકશા પોતાની હાશીસને લગતું સઘલું કાંમકા
જ કરીને કાકીને સાંજરે પોતાનાં મકાનનાં સુવાનાં
જોરડામાં એક કોચ ઊપર લેટેલાંછે. કાક લાગાથી
આંખોમાં ખુશ કેર લાગેછે, તેવામાં તેની બામડી શીરી
નખાઈ ખુશ ચેહરાથી જોરડામાં આવી અને બોલી—

શી૦—પેયારા શાવકશા !

શા૦—કેમ શીરીન ! શુંછે ? (એમ કહીને પો
તાની પાસે બેસાડી અને તેનાં બાલ સાથે રમવા લાગો.)

શી૦—આજ વીસ રૂપીયાની ગરજ પડીછે
ને આપશે ?

શા૦—કાંપે નહી; કેમ શા માટે જોઈપેછ ?
(એમ કહીને પોતાની ફેકલી માથેથી રૂપીયા કાઢા
ડી આપીયા.)

શી૦—કાપડીઆનાં પઈસા રહ્યાછે તે કાલે
સહવારે લેવા આવવાનોછે. મારા પેયારા, હું તારો
ઊપકાર માતુંછું (એમ કહીને મુગી બેઠી.)

શા૦—(થોડો વાર રહીને) કેમ પેયારો શું વી
ચારમાં પડીછે.

શી૦—(હસતું મોઢાડું કરીને) પેયારા સાવક
સા, ખરી વાત પુછોતો એછે કે હું તમારી પાસે વારેધ
ડીએ ખરચને માટે પઈસા લેવા આવીયા કડું, તેને બ
દલે તમે એકદમ મને દર મહીને કાંઈ આપી મુકો, કે
તે માથેથી હું ખરચ કરીયા કડું.

શા૦—તમને એકદમ આપી મુકું, વાહા ! એ
વીચાર વરો કવો.

શી૦—હું જાણતી હતી કે તમે મને એમ હસી
કાઢાડશે, પણ ખરેખર એમ કરવા મને ઘણું ગમેછે.

શા૦—મેહરબાની કરીને કહેા, કે કાંયે ? શું
હું તમને જે માંગેછો તે આપતો નથી ?

શી૦—મારા પેયારા, હું જાણછું કે તમે મને
સઘલું આપોછો, તોમપણ જો મારી પાસે એકદમ આ
પી મુકોતો જાણે કે હું વધારે દલતમંદ હોજી અથ
વા વધારે મુખતીયારજી એવું લાગેછે.

શા૦—વારું, કંજુસ ! તમને ફેટલા રૂપીયા બ
સ પડશે.

શી૦—હું ધાડું છે દર મહીને ૫૦ રૂપીયા ખસ પડે.

શી૦—તમને ખબર છે, હું આજે મહીને એ ના કરતાં વધારે રૂપીયા આપી ચુકી અને હજુર તો મહીનાનાં થોડા દીવસ ખાકી છે. હું ધાડું છે કે આજે તમારી નવી રીતથી તમે કાંઈ ફતેહ પામે એવું મને લાગતું નથી.

શી૦—પણ મારો વીચાર છે કે એમજ થવું જોઈએ. એથી હું ખંડાખર હીસાખ ગણવા શીખસ અને કરકસર વધારે કરી શકશ.

શા૦—કુટામાં, તમે એમ કરીને તપાસી જુવો છો કે કરકસરથી કેટલો ખર્ચ થઈ શકશે.

શી૦—(પતાવીને) તમે કહો છો તેમજ કરવા ચાહું છું.

શા૦—મારી પેયારી, એ સઘળું વગર સમજ નું છે, તમે ખચીતથી જાણજો કે તમારા કરતાં હું પછી સાની વધારે સંભાલ લઈ શકશ.

શી૦—તારે તમે મને ના પાડો છો, હા! (જે સખસ એવીતો કગલીને બોલી કે શાવકશાએ તેના દલગીર ભરેલા ચેરુશ તરફ નજર ફીધી).

શા૦—(હસીને) મારી પેયારી, મેં આજ સુધી તમે જે માંગીયું છે તે કદી ના નથી પાડીયું અને આજે પણ હું તમને દલગીર નથી કરતો. તમે દર મહીને ૫૦ રૂપીયા લેવો, ગમેતો વધારે લેવો; પણ જો હું ભુલતો નહીં હોવ તો અરથા મહીનો પુરો થશે નહીં, તેવામાં તમે વધી થોડા વધારે પછંસા લેવા આવજો.

શી૦—(ખુશી થઈને) વાડ તમેજ જોશો. આ એ તમારી સાલેસ ચાલને માટે હું તમારી શી લેવા ખજાળો.

શા૦—એક ચુખી આપો અને જાઓ. તમારે કામે વલગો અને મને જરા સુવા દેવો.

એ વાતને એક વરસ વીતી ગયું. એ વખત ના અરસામાં ફેટલીએક વખતે શાવકશાએ શીરીનને તેની કર કસર વીશે મથકરી કરતો હોય, તેને ફેટલી કે હવે ફેટલી ખાલી થવા આવી હો અને જો તે કણકરે કે “હવે તમારો વીચાર ખરો અને મારો ખોટો છે” તો તેને ગમે તેટલા પછંસા માંગે તે આપું. એ મહીને એકલું સુધી તેને ખીજવના હોય, કે શીરીન ખીચારીએ એક વખત પોતાનો વીચાર નીરાસથી મુઠી

દેવાનો વીચાર ફીધો; પણ નહી તે એવીતો ખાણકુરી થી પોતાનું કર કસરનું કામ ચલાવીયા ફીધું, કે આખરે શાવકશા બોલતો હોય, કે તેણે વીચાર ફીધો તે ના કરતાંખી વધારે જોઈ ખરેખર ચલાવી શકે.

શા૦—પણ શીરીન; તમે તમારા ગ્રાખની ચીજોથી દુર રહેજો. માતરે તમે એક બોલ કહો અને હું ૫૦ રૂપીયાના ૧૦૦ રૂપીયા કરી આપું.

શી૦—(હીમતથી) પણ નહી. મેં તમને કહીયું હતું કે નહી, કે રૂપીયા ૫૦ ખસ થશે અને તે પર માણજો.

નજદીક પાંચ વરસ એમ પસાર થઈ ગયાં. એક રાતરે શીરીન પોતાનું કામ લેઈને બેઠો છે; તેનું ખચું પાસે ઓરીમાં સુતું છે, અને હાલે સાધે બીત ગયે છે. બાહર પવન ઘણો કુદે છે અને તોફાન જેવું માલમ પડે છે. શાવકશા હજુર ઘરે આવીયા નથી. શીરીન પોતાના મનમાં બોલે છે, કે હજુર શાવકશા કે મ નથી આવીયા; એટલું મોડું કાંઈ ઘણાંડે પણ થવું હતું નહી; કાણુ જાણે થોડા ઘણાંડા થયા હોય જોવા માલમ પડે છે; રખેને કાંઈ વેપાર સંબંધી શકર હોય; એમ બોલે છે, તેવામાંજ શાવકશા ઓરડામાં આવીયા, પણ પોતાની ખાચડી સાથે રોજની માથક છુટી થી વાત નહીં ફીધી—શાવકશા કાંઈ બોલોયો નહી.

શી૦—શાવકશા પેયારા, થું છે, કાંઈ તમને મ મનું નથી કે ?

શાવકશા કાંઈ બોલોયો નહી—શીરીન ખીચારી તેની નજદીક આવી અને ફરીથી પુછી જોઈયું.

શા૦—શીરીન તું મને કાંઈ ના પુછ. તું જલદીથી ખરાખ સમાચાર સાંભલશે.

શી૦—મારા પેયારા ઘણી, તું મને કહે કે, થું તારાં સુખ અને દુખમાં હું બાગીયો નથી. ખચીતથી આપણે એકજ છંદ્યે.

શા૦—આજસુધી મારું દુખ તમને કહીને તમારો જ દુખમાં નાખવાને મેં ચાહીયું નહી; પણ હવે છુપાવી રાખવાને વખત નથી. મારી આશા હતી કે આજે વખતે આપણા સગીથી મોટાટા વેપારીએને જોખમ લાગે છે ને, માટેથી હું પાર પડ્યો. કાલે સહવારે મને એક મોટાટી રકમ આવવી પડે છે. મારા દેવાદારો પાત્રેથી લેઈને એ રકમ સુધવી આપવાની વધી હતી, પણ આજ દીવસેજ મારો મો

હોયે દેવાદારની પેહી ભાગવાની ખખર સાંભલી છે.
શી૦—પણ એ રકમ ખીલ રીતે ઊઠી કરવાની કાંઈ પણ વસ્તુ નથી ?

શા૦—ઈલાં તીલાંથી ઊઠી પાછીતું લેઈને અને જેટલું મારી પાસે હતું તે પણ લેતાં છતાં એક હજાર રૂપીયા ઘટે છે. પણ એક હજાર ઘટે કે એક લાખ ઘટે પણ તે એકજ છે. સઘલી રકમ ભરા એ નહીં તે મારું નામ બહારમાં આવશે; અને હું પામામાલ થવશ. બારે હું વીમારું છું કે એક હજાર રૂપીયાને માટે મારી આખી જીંદગી ખરબાદ થશે, તારે મને ઘણું લાગી આવે છે.

શી૦—અને આજે રકમમાં માતરે એટલાજ રૂપીયા ઘટે ?

શા૦—ખસ એટલુંજ, પણ એ ખાખદસર શા વાસતે ખેલીયે, અને મારું દુખ તમને પણ લાગે છે તે હું સમજું છું; પણ એ સઘલું શેકડે છે.

એમ કહીને કોચ ઊપર પોતાની આંખ વીવી ને હાથ માથે યુકીને પડીયો. પાંચ છ મીનીટ લગી એ પરમાણે પડી રહેયો. તેવામાં શીરીન એરડો દોડીને બાહર ગઈ હતી તે પાછી આવી અને પોતાનો હાથ તેનાં કપાલ ઊપર યુકીયો.

શી૦—પેયારા, જરા થોડો વાર મારી તરફ જો. તુંને ખખર છે, કે નાહાનપણમાં આપણ વાત સાંભલતાં હતાં કે એક મોટાયા વાઘને એક નાહાનાં ઊંદરે તેની બાલ માહથી દોડવીયો.

શા૦—(શીરીનની અદ્ધ આંખ ખેનસીબધી જરા ગુમ થઈ છે એમ સમજીને ઘબરાઈને ખેલીયો) તેનું શું ?

શી૦—વારું, તારે હું તે નાહાને ઊંદર છું અને તું વાઘ છે. તુંને જે પઈસા જોઈએ છે તે અહીં આં છે. એ લેવો અને તે તમારી ગરજની વખતે તમને કામ લાગશે.

શાવકશા અચરત થઈને શીરીન તરફ અને ને દનાં ચોરા ઊપર નજર કરવા લાગો.

શા૦—પણ શીરીન, એ રકમ—કાંઈથી ?

શી૦—પેયારા શાવકશા, મારા પગાર માહથી મેં તે ખંચાવીયા છે. મેં વીચારીયું હતું કે વખતસર એવો દાહડો આવે કે એની ગરજ પડે. મારા પેયારા તું ખરેખર માનજે કે એ પઈસા નકામા અને

જે ચીજો નહીં જોઈતી હોય તે ઊપર ખરચીઆ ન બદલે તારા હાથમાં આપવામાં મને દશ હજાર ઘણી છુટી ઊપજે છે.

શા૦—મારી પેયારી બાપડી. તં મને તારા જ માહથી ખંચાવીયો છે આજે વખત વહી ગયો તે પછી કમનસીબને હું લાત મારી શકશ.

આ વખતે શાવકશાની નજરમાં શીરીન એક દુખમાંથી તાલનાર ફરેસતો માલમ પડીયો. ખીજે દાહડે સાંજરે જારે પાછાં ખેડી જણ વાતમાં ગુતેલાં છે, તેવામાં શીરીને જરા મજેરેથી પુછીયું કે—“શાવકશા કેમ, કોણ ખટું પડીયું, તંને કે હું ?”

શા૦—અરે મારી પેયારી, આજ લગી હું એમ નહીં સમજતો હતો, કે કરકસર વાલી ચોરતમાં શું ખોલતો આશીરવાદ છે ?

લાકડું—તેના ઊપયોગ.

ગયાં આંકધી સાધવ

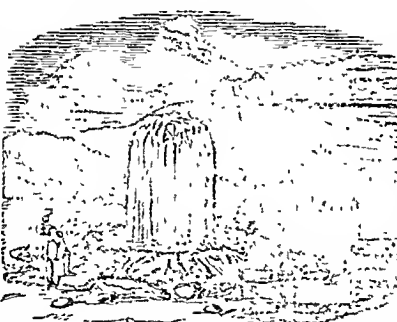
આજ રીને લાકડાં વેહરનાર કરાઈ બાપડો સાંચો થઈ પડીયો છે. લડનમાં અને તેની આસપાસ જોઈતાં માં જોઈતાં ૭૦ જેવાં કારખાનાંઓ છે. મુંબઈમાં માતર એકજ જોવામાં આવે છે. કરાઈઓ વાર બતના હોય છે, એકતો ઘરના બાંધકામને માટે લાકડાં વેહરનાર; એ કરાઈનું કાંમ હાલ બાપડાં સાંચાં છે લઈ યુકીયું છે. ખીજો ઘરના સામનને માટે લાકડું વેહરનાર; એને વેહરવામાં વધારે સમજ અને હાશીયારી જોઈયે છે. તરીજો કોપર (પીપ ઘડનાર), તે પીપને માટે લાકડાં વેહરે છે. એનું કાંમ પણ બાપડાં સાંચાં છે લઈ યુકીયું છે; અને એથો વાહાણને માટે લાકડું વેહરનાર; તે લાકડાંને અજાયબ જેવા વલ આપીને વેહરે છે અને તેને માટે ઘણી સંભાલ લે છે. પેહલ વેહલાં વેહરવામાં ઘોડાઓને કામમાં લાવતા હતા, પણ એથી કાંઈપણ શરૂ થયે ન થયાથી ખીલ યુક્તી શોધવી પડી અને હાલ બાપડી મદદ લીધામાં આવે છે. જે લોકો લાકડાં હાથે વેહરે છે, તેમાં ખે માણસ એક ઊપર અને એક નીચે કાચે લાગે છે, અને તેથી દરરોજ કેટલું કુવત વાપરે છે તેના અકસરો એક જણે, આ નીચે પરમાણે જણાવી શકે. પેહલાં કરાઈની કરવત તોલમાં ૬૦ થીતે ૭૦

કેતરવાનો અને નકસી દરવાનો શોખ લોકોમાં પોતાની મેથેજ કિતપન થાય છે. એક દરવાન વીરો વાત કહી છે, કે એક સીપાહના દીવસ ઊપર પોતાની શાકડીના મથાણાં ઊપર પોતાના કુતરાનું મોઢાડું કે તરવાનો તેને વીચાર થયો, તે કુતરાને જોતો ગયો અને આસને આસને તેના કાન, આંખ, નાંખ મોઢાડું ઈતીઆદી કેતરતો ગયો, તેમાં તે પ્રતેહ પામીયો. તેણે પોતાનો શોખ ચાલું રાખીયો અને થોડી યુદ્ધ પછી તેની હાથીયારી અને કારીગરીને માટે તેને એક સંઘર સથાનનો ઊપરી દેરવીયો હતો, અને પોતાના હુથના બ

નાવેલા નમુના તે સંઘરસથાનમાં ચુકવામાં આવીયા હતા. હવે કેતરકામમાં પણ ખાશના સાંચાની મદદ લીધામાં આવે છે. તે માંડથી એકજ જાતની કેતર નીની પુથકલ સંખીઆં નીકલે છે. મીં બરડને હવે એક સાંચો કીલો કીધો છે તેમાં કેટલીએક જાતના હથીયારો બેસાડેલાં છે. ચેહલાં કારીગર એક નમુનો તથ્યાર કરે છે અને તે પરમાંણે બરાબર સાંચો ૪—૫ તેવાજ નમુના બનાવી આવે છે. તે પાછ. કારીગર પાસે જાય છે અને છેલ્લી સજાઈ તે કરે છે સાંચાથી સજાઈ યઈ શક્તી નથી. (જનકાક.)

ગેસર નામના ઝરા.

કેતર દર તરફ આ ઈસલાં નામનું યુધ આવેલું છે, તેમાં ઘણા અજાયબ જેવા ઝરામ પાંણીના ઝરા છે. જે માઈલના ઘેરાવાની અંદર નજદીક ૧૦૦ ઝરા ફુટે છે. તાંહાંથી ૨૦ માઈલને છેડે હેકલા પા હાડનું જવાલાયુખ માલમ પડે છે. તાંહાંથી ઝરા ફુટે છે તાંહાંની જ મીન ઊપર તે પાહાડ



યે છે. એ વચલા કુવા માંડથી વારંધીએ પાંણી ઘણા જોસથી ઘણી કીચાઈએ કીરે છે. જારે એ ગેસર જોસમાં આવે છે તારે જમીનની હેડે જોસથી પાંણી વેહેતું હાયે એવો આવાજ સંભલાયે છે, કાંચે જમીનની હેડન નદી અને નાલાં પુશકલ વેહે છે. જારે પાંણી ખાહર કીડવાનો વખત આવે છે

માંડથી સાવા નામની પીગેલી ચીજનું પરશરી વલીયું છે. એ ઝરા માંડેનો એક ઘણોજ મોટો ઝરા છે. તેનો દખાવ એક મોટી ટેકરી જેવો છે. તેને મથાવે એક ઘણો જ મોટાટો હાજ છે, તે બરાબર ગાલ નથી પણ એક તરફથી ૫૬ ફીટ અને બીજી તરફથી ૪૬ ફીટ આર પાર છે અને ૪ ફીટ કીંદાઈ માટે. તેની વચે એક ખાડો અથવા કુવા આવેલો છે, તે છેડ ૭૮ ફીટ કીંદાઈ અને ૮ અથવા ૧૦ ફીટ આર પાર છે; અને કીપરથી વધારે મોટાટો યતો જાય છે ઘણીખરી તે હાજ અરમ પાંણીથી ભરેલી હાયે છે, અને જેમ એક કીતલીમાં પાંણી કીકલે તેમ તે કીકલે છે. જારે હાજ ઘણી બરાઈ જાયે તારે પાંણી ખાજુએથી નીકલી જાયે છે. વચમેજારે તે હાજ તદન ખાલી યઈ જા

તારે દુરથી તોપના મોટા આવાજની મીસાલે સંભલાયે છે અને તેવા આવાજ એક એક ઊપર આવે છે. તે પછી કુવામાં પાંણી ઊપર નીચે વારંધીએ ચડે છે અને કીતરે છે, અને પછી એકદમ જોસથી પાંણીનો જથ્થો, જાણે કે હેડના પાંણીથી જોસથી તુડીને, દશ બાર ફીટ કીંદાઈ કીરે છે અને તેની સાથે પુશકલ ખાજ પાણી નીકલે છે. એ પછી બીજો જથ્થો ૧૫ ફીટ કીરે છે અને તેનો પછાડે પાંચ મીનીટની અંદર આસરે ૧૮ ઝરા એક એક પછી ફુટે છે, તે છેડ ૫૦ ફીટ કીંદાઈ જાયે છે. છેલ્લો ઝરા ઘણા જોસથી ફુટે છે અને તે પછી હાજમાં સંધ્યું પાંણી કુવાને રચને એકાએક નીકલી જાયે છે. કુવામાં ૧૦ ફીટ હેડન લઈને પાણું કીપર ચડેલા માંડે છે. એ પરમાંણે જેઝર અવાર ન

વાર કુટે છે અને પાછું દબી જાય છે. અને એક વખતમાં પાંચ મીનીટથી વધારેવાર કુટવાનું ટકી નથી રહેતું; અને પાછું સહરે થવાને કદાચ ઘણા કલાક નીકળી જાય છે. એ પાંછી કેટલીએક વખતે થાયી તે ખસે શીટની કો'ચાઈએ ઊડે છે અને જારે પાંછી કુવામાં દબી જાય છે, તારે પુશકલ ખાપ નીકલે છે. એ કુવારા સાથે ઘણી વખતે મોહાટા પથરા ઊડે છે. કોઈ વખતે મુસાફરો અંદર પથરા નાખે છે, તે પાછા પાંછીની સાથે ઊપર ઊડી આવે છે અને હવામાં ડા—પ મીનીટ લગી પાંછી સાથે ઊડીયા કરે છે. એ ગેસર જોડમાં આવવાને ઘણા વખત કાલડી નાખે છે અને મુસાફરોને એક બે દાહાડા લગી ખોટી રહેતું પડે છે. હેનડરસન નામનો મુસાફર લખી જાય છે, કે તેણે એવી યુક્તી કીધી કે તે પોતાની ખરોટા માથક પાંછીને ઊરાડી શકે, તે કુવામાં મોહાટા પથરા નાખીયાથી પાછું, પાંછી જાણે કે પથર નાખીયાથી તે ગ્રુસમાં આવતું હોય, તેમ જોડમાં ઊડે છે.

પાંછીના કુવા શીવાએ આસપાસ પુશકલ કુવા છે કે ને માહેથી માતરે ખાપ નીકલે છે. તે એટલા સુધી કે સ્થલ આસમાન દોડી નાખે છે.

માઝમ શર્દરે એ જગા ઊપર મુસાફરી કીધી હતી અને એ ગેસરોનું બેઆન જારી રોતે કીધેલું છે.



નમરતા.

એક અસલી બરાહમણે દીધેલી સીખામણ.

“ઓ માનવી, તું એવા કાણ છે, કે પોતાનાજ દાહાપણ ઊપર ગુમાન રાખે? અથવા પોતાના ચેલ વેલા સાન ઊપર તું શાની બઝાઈ કરે?”

“દાહાપણ ચેલવવાનું પેહેલું કદમ એ છે કે તું ને સમજવું કે તું કેટલો નાદાન છે; અને જો તું ખીજાની નજરમાં બેવકુફમાં ખપવા નહી મોંગતો હોય, તો તારા પોતાનાજ ગુમાનમાં દાહાચો ગણાવાની મુરખાઈ દુર કર.

“જેમ એક સાદો પોશાક એક ખુબસુરત ઓરતને સહીથી સરસ લાગે, તેમ એક નમર ચાલ દાહાપણનો સહીથી મોહાટો સણગારે છે.

“એક નમર માણસની બોલી સચાઈને જેમ

આપે છે અને પોતાના બોલો સંચોક રાખીને બોલવાથી તે સઘલી સુક માહેથી મોકલો થાય છે.

“તે પોતાના દાહાપણ ઊપર ભરૂચો રાખતો નથી; તે એક દેસતદરની સલાહનું વજન કરે છે, અને પછી તેનો શયદો લે છે.

“પોતાની તારીફ થતી હોય તોંધાંથી પોતાના કાન ફેરવે છે અને તેને તે માનતો નથી. પોતાની પુર કાબેલીયત સોધી કાઢવાને તે છેલો શખસ છે.

“તોયપણ, જેમ એક ખુરખો ખુબસુરતીને વધારે છે, તેમ તેની નેકી તેની નમરતાના છાયા પડવાથી ખીલી નીકલે છે.

“પણ, પેલા બઝાઈખોરને જો અને પેલા અહંકારીની તરફ નજર કર, તે કો'ચો કીમતી પોશાક પેહેરે છે, તે જાહેર રસતાઓમાં ફરે છે, તે આસપાસ પોતાની આંખો ફેરવે છે અને લોકો તેને જુવે જોઈ મોંગે છે.

“તે પોતાનું માથું છલકાવે છે અને ગરીબ લોકો તરફ નજર નથી કરતો, તે પોતાથી હલકે વાથે ના તરફ બેઅદબથી જુવે છે, અને તેના ખદલામાં તે નેથી ચહડતા વાથેના તેની મરૂરી અને મુરખાઈ ઊપર હસીથી જુવે છે.

“તે ખીજાઓના વીચારોને ધીકારે છે, પોતાના વીચાર ઊપર ભરૂચો રાખે છે અને પછી ધબરાટમાં પડે છે.

“પોતાના બેચાલની બઝાઈથી તે ધુગી જાય છે; ને સારો દાહાડો પોતાને વીચેજ બોલવાને અને સાંભલવાને ખુશી છે.

“તે પોતાની તારીફ ઘણા લોભથી ખાય છે અને તેના ખદલામાં તેના ખુશામતીઆ તેને ખાઈ જાય છે.”



છવવાનો શોખ.

પુરવ તરફનો એક કીલસુષ આ નીચે જણાવેલી વાત નશીયત દાખલ લખી ગયો છે તે સાંભલો.

અસલના વખતમાં આજે દુનીયાના કીરતારે અજલ ફરેસતાને ફરમાવીયું, કે પુરૂચવીના વસનારાઓની હંદગીમાં એક લાખ વરસનો ઊંચેરો કરે અજલ ફરેસતાએ એ હુકમ પરમાણે પોતાનું રંસીંગડું ધુકીને દુનીયાની ચોતરફ ઢંઢેરો ફેરવીયો. એ તરફથી પુશકલ લોકો એના લાભ લેવાને મારે ભગાં

ધયાં; પણ અન્યથા જેવું એ હતું કે જે લોકો અરજ કરવા આવેલાં હતાં તે સઘલાં બુધાં માણસો હતાં. બધાં છોકરાં ને દંદારને કાંઈ પણ ધેશન આપેલા વગર તરફવાર રમત ખેલ કરતાં હતાં જીવાન મરદો અને ઓરતો પેયાર અને સુખ મેનમાં મશગુલ હતાં, અને મધીયમ ઊમરના મરદો અને ઓરતો કુનીયાની જાનલી અને ઊદીચોગમાં એટલાંતો રોકાયાં હતાં કે ચોહાતનો કાંઈ પણ વીચાર હતો નહીં.

જેણે પેહેલે પોતાની અરજી બતલાવી, તે એક હંસી વરચથી ઊપરનો એક ખુદો મરદ હતો. શ્રેષ્ઠતાએ તેને પુછીયું, કે “તું તારા બધાંને ખાતર અને તારી જીવાનીના સોખતીઓ ખાતર થોડાં વરસ વધારે લવવા માંગતો હશે?”

ખુદાએ જવાબ દીધો, “અરે અશ્વેશ! તેના સઘલાં મરણ પાંખીયોં.

શ્રેષ્ઠતાએ પ્રીથી પુછીયું કે “તારી પાસે દોલત અને ઇંજત ઘણી હશે?”

જવાબ દીધો કે “અરે અશ્વેશ, નહીં. મારાં ઇંજતવાણું નામ ગુપ્ત થયું છે અને હું દલદરી ગરીબ હાલતમાં છું, તોપણ હું શે વરસનો થાઉં તોહાંસુધી અને લવવા ગમે છે.”

શ્રેષ્ઠતાએ, તેણે જે માંગીયું ને બખરીયું, અને તે મનમાં મધન થયો અને બુજતો આગલ ચાલીયો.

ખીન્ને અરજદાર એક નખસો ખુદો માણસ કરકીમાં બેસીને આવીયો. તેને શ્રેષ્ઠતાએ પુછીયું. “હું ધારું છું કે તું કુનીયા, દરીયા અને આશમાનની ખુમસુરતીને ઘણો ચાહે છે, અને તે ખીર્જ થોડાં વધારે વરસ જોવા ચાહતો હશે?”

જવાબ દીધો, “અરે, આ દસ વરસ થયાનો હું આંધણ થયો છું.”

શ્રેષ્ઠતાએ પ્રીને પુછીયું, “તું પક્ષીનું ગાય અને દરીયાનો ધોંધાટ ત્રાંબલીને મધણ થયો હશે અને તે વધારે વરસ સગી સાંજસવા ચાહતો હશે?”

જવાબ દીધો, “હું બેટરો છું અને તારા રંસી પાનો આવાજ મારે કાને સેડેજ સંબસાઓ હશે.”

પ્રીથી પુછીયું, “તું ખોરાક પકવાનનો ઘણો પ્રાપીયો હશે?”

જવાબ દીધો, “અશ્વેશ! મારી તનદરેસતી બેવીતો ખરાબ હાલતમાં છે કે એવું મારેથી જોવા

ઈ શકાયું નથી. આજ સાત વરસ થયાં હુધ અને રોટી ઊપરજ છુકરાના કડે છું. હું ગરીબ અને દરદી છું.”

“અને હજુર તુંને દલદરીમાં વધારે લવવા ગમે છે; આજે લંદગીમાં તુંને થું મોજ છે?”

જવાબ દીધો, “વધારે સગી લવું એટલોજ મને મોજ છે.” શ્રેષ્ઠતાએ તેને બક્ષીસ કરીને આગલ ચાલીયો.

તરીલ એક ખુદો લુકી લંગડો ઓરત હતી; તેનાં દાંત પડી ગયેલા હતા. આંખો અંદર ગરી ગયેલી, ગાલ બેસી ગયલા, અને તેને એવોતો ખરાબ ઘંચો થયો હતો, કે તેનેથી અરજ પણ બોલાઈ શકાઈ નહીં. તે બોલી,

“હું તારી પાસે વીસ વરસ વધારે લવવાને માંગવા આવો છું, કે જે મેં મારા ભરનાર, મારાં છોકરાં, મારાં છોકરાંના છોકરાં અને ખીજ પાડીના મારાં સઘલાં મળાં વાહાલાંઓની ધોરો ઊપર જે સરો વરના ઝાડો રોપીયો છે, તે હું મરું તેની અગાધી મોહાં થયેલાં બેઠી. મારા નજીકના અને વાહાલાં સઘલાં મરી ગયાં છે. હું કુનીયામાં એખલી છું અને મારે મારે કાંઈ ખીજું અરજ કરનારું પણ નથી. હું તુંને કાલાવાલા કરીને કહું છું કે મારી અરજ તું બક્ષીસ કર.”

શ્રેષ્ઠતા બોલીયો; “જોકે હું તુંને લાંબી લંદગી બખણું, પણ તારું દલદર મોટાડી શકતો નથી. તારી ઊપર તે જોઈયું. થયાને બદલે તે વધશે.”

ખુદીએ જવાબ દીધો, “મારે હું નાંછું છું કે મારી દલદરી અને કુખથી મારા વખત શીવાએ હું મરનાર નથી, તારે હું તેની કાંઈ પણ દરકાર કરી નથી.”

શ્રેષ્ઠતા હસીને બોલીયો, “તારી અરજ બક્ષી છે. ના અને સુખી રહે.”

એક વોદવાન જે પોતાના એકમતું પુત્રનક પુરું કરવાને માટે થોડાં વધારે વરસ માંગવા આવ્યો હતો, તે આજે અરજીઓ ત્રાંબલીને ધીકારથી બોલીયો, જે “અખજીજ જેવું છે, કે આજે પુરૂષવીને ઘણાજ ખાસાતર અને દલદરી લોકો જેને લંદગીમાં કાંઈ પણ સુખ નથી, તેને વધારે લોખથી ચાહે છે.”

શ્રેષ્ઠતા બોલીયો, “સુખ રહે. એ નાદાન માન

વી. તારે લાપક છે કે તે કીરતારની ખુશીને માન આપ, કે જેણે એણું કરેલું છે, કે માણસ બુદ્ધ થાયે તાં હાંસુથી જીવે; તે સાથે જોડે જીવવાનું સુખ કાંઈ પણ નથી, તેમજ પણ જીવવાનો શ્રેષ્ઠ આગેલો છે. જા તારી ઈછા તું લે અને તારા એકમનું પુણ્યક પુરું કર.”

સુતું ૧

“કુનીયાની સપાટી ઊપર આસપાસ નજર કર તાં માલમ પડશે કે, “પીણું ચલકતું કીમતી સુતું” માણસનો નાસ કરનાર છે, તેમજ પણ તમારી નજર શેર વતાના, કાંચેક નાસનો ઊપાય પણ તેજ છે. સુતું આશીરવાદ તેમ કહવા છે, સુખ અને દુખ, આરામ અને બેચેની, બેડીમાં ઘાલનાર અને હોરાવનાર, ખંદીખાનામાં નાખનાર અને છુટો કરનાર, ખરે લોકનું કુવત અને ગરીબની નખલાઈ છે. એક જાણ કુવતમાં છે, કાંચેક તેની પાસે સુતું છે; બીજો નખલાઈ, કાંચેક તેને સુતું જોઈએ. એકને દોસ્તદારો હોય છે, કાંચેક તેઓને ગમત આપી શકે છે; બીજાનાં દોસ્તદાર નથી, કાંચેક તેને આપવાનું કાંઈ નથી; એકનું બીજાનું ગોલાખનું, બીજાનું એક ખડક; એકના માથા ઊપર ચેહેલ છે, બીજાને આકાશનું ગોણું છાપડું છે. એકનો ધોણાક ઊંચો અને નાંખુરો છે અને તે ઊમદા ખાના ઊપર બેસે છે; બીજો ચીપરીઓ અને દુકા ઊપર જીવે છે; એક મગફળ અને તીખા મીઠાજનો, બીજો નરમાળી અને તાબેદાર; એક હાકમ ચલાવનાર, બીજો આજેજ, એક માથું ઊંચું રાખી ચાલનાર, બીજો જમીન ઊપર વાંકો; એકને લાગે છે, કે કુનીયા તેને વાસતેજ બની છે; બીજો જાણે છે કે તેનું કુનીયામાં કાંઈ કામ નથી. સુનામાં મોહાટાઈ, કુવત, ભરૂંશો, મગફળી, હેકારાઈ, બેઅંબી, હકુમત, અધીકાર અને અખતીયાર બધા ભરેલો છે; તે સાથે ઈનસાનને પુલાવનારો, નેકીને ઊધી વાલનાર, અને ધરમને બીગાડનાર છે. સુનાનું જોર સઘલી જગા ઊપર અને સઘલે વખતે માલમ પડે છે. મોહાટા ચકલા ઊપર, અથવા ગલી ગુચીમાં, શેર અને ગાંધકામાં, એખલા સમાં અથવા ભર મીઠાસમાં; જમીન અને સરોવર ઊપર, જંગલી અને સુધેરલા દેશમાં; માણસનાં ખનાવેલા કામમાં જેમકે હાકમનો ચેહેલ અને બેહુલ

ની ગુરૂડી; ધરમનું દેવલ અને બદીના ખાંચા; દોડતો તેજદાર લોકો, અને ગાડીનો ખખરાલ, મોહાટા મીનારા અને સુંદર ખાવડું, શત્રુનો ગુરૂ અને સુવેલાંની કખર.

ખમાંથી તે છુદા લોકો નેનાં તરસીયા છે. ખમાં તેને ચાહે છે, કાંચેક તે ચલકતું છે. છુદા ચાહે છે કાંચેક તે હાકમી ચલાવે છે. કુનીયાનાં જનમથી તે માણસનાં દીલમાં તે બેસી રહેલું છે અને તાંહાં એક જીવલેની રાજ ચલાવે છે.

તેને ચેતવવાને માટે સખતો અને તંગી ભોગવે છે, દોસ્તદારોને છોડી દે છે, ધરખાર તજે છે, દેશ છોડે છે. સુનાને માટે દરેક સંકરની સાંમણે થાય છે. થાંકાં દેશમાં કે નાંહાં લાંબી ઊંધ મોહાટા ખરાખર છે; પાણી ઊપર કે નાંહાં બેસુમાર જોખમો છે, તેની ખીન અને ઢેરાવ કે નાંહાં દર પગલું ભરતાં બન ધાસતીમાં આવી પડે છે, અને એક ચુક ભરેલું પગલું તેને કેઈ ઊંડાઈમાં નાખી દે છે; દરીઓ, તેનાં જોખમ, તોશાં અને દુખડું, લુખમરો; જંગલ કે નાંહાં ખુસરી, બચંદર તોશાં ઈતીયાદી, તાંહાં જવાને તે ખીડીતો નથી.

સઘલા દરદના દારૂ ! અસલનાં શીલસુશી તુંને સોધતા આવેલા છે કે તું સઘલાનો પીગલાવનાર છે. તારો અખતીયાર તેઓ સારી રીતે સમજતા હતા, નહીં તો તેઓ એટલી જોહાંમત ખેંચતે નહીં.

તું જાંદગીનો દારૂ છે ! કાંચેક સઘલા તુંને સોધવામાં છે; સીખેલા અને ગાંધકા, દાહ્યા અને બેવકુશ, જોરાવર અને નખલા, નેક અને બદ, સઘલાં તારી આવવાની રાહ જુલે છે. સઘલાં તારી જવાની વડીને અટકાવવા ચાહે છે. તેઓ તારા શીવાએ સઘલી ચીજોને જવા દે છે.

તું સઘલા ધાહ અને ખરાખીનો લેપ છે ! આ ગલનાં વર્ષો તુંને કેટલાંએક દરદમાં અંદર ચોશડની મીસાલે કામ લગાડના હતા. હાલનાં વર્ષો અથવા નહીં વર્ષો વગર અડચણે ખાહર લગાડે; પછી થોડું ઈલા વધારે, તે જોયો શખસ જોઈને વાત. સુતું સુના તરફ ખેંચાય છે.”

રોશની.

૧. જોરમંદ રોશની કદી આંખે જોવીજ નહીં.
 ૨. બતીની રોશની આંખની ઊપર પકવી ન હો જોઈએ.
 ૩. સૂઘલી તરેહના રંગ જોવા જોઈએ. એ ક રંગ જોયા કીધા પછી બીજો રંગ જોયો કે આંખને આશાયસ મલે.
 ૪. ધુજતી બતી લખતાં અને વાંચતાં નુકસાન કરે છે.

૫. કાલી ચીજો જોવાને બતીની રોશનીથી આંખોને નુકસાન થાય છે, કાંચેડે પુરતી રોશની પકતી નથી.

૬. એક કાચ ઊપરથી પાછી નાખેલી (reflected) રોશની જોયાથી આંખને નુકસાન થાય છે કાંચેડે રોશનીનું જોર વધુ છે.

૭. ઊભાસને સઘસી તરેહનું દંડણ નુકસાન કારણ છે, કાંચેડે તેથી રોશનીની સ્પર્શ કમતી થાય છે એટલા માટે ગરાંડિડ ગલાસના (ખમરાયલા કાચના) શેડ વાપડવાં નહીં.

૮. રેલવેમાં અથવા માણીમાં જતાં વાંચનું ન હો કાંચેડે આંધ્રા આવેઆથી નજર ધરતી નથી.

૯. ઘણી જોરથી ગાડી જતી હોય, તારે બાહરની રચના જોવી આંખને નુકસાન કરે છે.

૧૦. ખરી બપોરના બધુ અથવા લીલા કાચના ચસમાં વાપડવા, પણ જોરે રોશની ઘણી નહીં હોય તારે વાપડવાને સારું નથી.

૧૧. અંધારામાંથી એકદમ ઘણાજ ઊભાસમાં જાયથી અંધાપો આવે છે.

ચીજનું ડાહ્યાપણ.

નીચે લખેલી બીના ઈંગિલેષ ખંડની ઊતર દશ તરફ થરનાર એવરડ વીજસન લેનડરની મુસાફરીની તવારીખમાંથી ઊંચારી લીધો છે. એ ઊપરથી હુવાનની સમજ માણસજાતની શમજ સાથે દેહી મળતી આવે છે તે આપણને માલમ પડે છે.

સવીડન દેશમાં એક માણસ ચાની મરઘાનો શીકાર કરવા નીકળીઓ હતો. એ મરઘો ભતે ઘણા બીહીષ્ટણ રહે છે; વાસને માણસના હાથમાં કદાચજ આવી શકે છે. એક રૂબમાં એ નારી ભતને મળવાને ઘણાખરો બાહર ફરે છે તારે શીકારીઓ તક લઈ એનો શીકાર કરે છે. એવી રૂબમાં એ મરઘો પચોટીઆમાં પોતાનું ગાએણ શરૂ કરે છે, અને ગાતાં ગાતાં પોતે ગીતમાં એવોતો બીરફતાફ થઈ જાય છે કે પોતાની પાંખો જમીનપર ઝુલતી નાખી “કલક ! કલક ! કલક !” બોલતો લોકો ફરે છે, અને આસપાસની ચીજો ઊપર મુનસબ થીઆન આપતો નથી. એવીજ વખતે શીકારી તેને પકડી શકે છે. એ પખશી એવી રીતે થોડીજ પણ મુશી રહે છે તેટલામાં જો નહીં ધસાઈશો તો પછી પાછો એવો વખત આવે તાંહુંમુશી શીકારીને બોડી રહેલું પડે છે.

હવે ઊપર કહેલો માણસ એ પખશીને ધરવાને સવારના પોહારમાં નીકળીઓ હતો, તે વખતે ધુમસ એટલું પડ્યું હતું કે પોતાની સાંભે થોડાં પગળાં દુર મુકે તે જોઈ ન શકતો હતો, અને પેલાં પખશીનો “કલક કલક” કરતો અવાજ જે તરફથી આવતો શંક બાતો હતો તે તરફ પોતાના પગળાં મેલતો હતો. એજ વખતે એવું બતીલું કે એક રીંછ પણ એ મરઘાનો શીકાર કરવાને પેલા માણસની માથે આગળ વધ્યું હતું. પેણો માણસ ધુમસના મુખપથી કાળાં થાં શીવાયે બીજું કંઈ જોઈ શકીઓ નહીં, પણ એટલું જોતો હતો કે જે રીતે તે આગળ વધતો હતો તેજ રીતે તે પણ આગળ ચાલ્યું હતું. જો પેલાં પખશીનો અવાજ બંધ થતો તો પેલા માણસની માથે થોડે માથે ઊંચું રહેલું. એ વખતે પેલા શીકારી મરઘો ધરવાને એવોતો ખતી હતો કે પેલાં કાળાં ધાંખાંની કંઈ તપાસ કરીઆ વગર આગળ વધીઓ, અને જેવો પેલાં પખશીને ધરવાને કુદે છે તેવા માંજ પેલું રીંછ પણ કુદવા જતું હતું તેથી તેઓ બંને ની નજર એક થઈ એક બીજાને એમ જોવાથી તેઓ પાછાં હટીઆ. પેલા માણસે જોઈલું કે હાથમાંથી શીકાર જવાનો એટલુંજ નહીં પણ જો રીંછને એમનું એમ શીકાર લઈ જવા દીધુંતા હું નામરદમાં ખપીશ. એવો તે વીચાર કરે તેટલામાંજ પેલું રીંછ ધુમનું અને જમીન પરનું ઘાસ તોડતું તોડતું તેની સાં

ને થઈ શકે. પેલા માણસ પાસે બંદુકમાં એકજ ગોળી હતી તેપણુ તે રીંછ તરફ શેડી અને છવ્વ લઈને નાહી ગયા. ઘર જઈ પોતાના હુથીઆર લઈ એજ જ ગા પર તે પાછો આવીઓ અને જોએયતો પેલું રીંછ મુલેલું પડેલું હતું.

આ વાત ઊપરથી માળખ પરછે કે હવાનમાં જે ખુદરતી સમજ હોએછે તે માણસ જાતની અકલને એવી રીતે મળતી આવેછે કે ખોદાના દાહપણની વખાણ કરીઆ વગર આપણથી રેહવાએજ નહી. માણસ કે જે બધી કિતપતીનો સાહેબ કહેવાએછે, તે જે ચીજ પોતાની અકલના દોરથી તથા અનુભવથી મેળવી શકેછે તેજ ચીજ મેળવવાને ખુદરતે હવાનમાં આ ગળધીજ સમજ મેળી હોએછે.

પરચુટણ.

બરફના ગુફા—કરાનસ અને સયોટઝરલાડ દેશમાં હાલ મોહોરા બરફના ગુફા માલમ પડીયાછે. તાહા ખુદ રતબીજ બરફ અનેછે અને હમેશા તેના ભંડાર ધર્મને રહેછે. પાહાડની ઉપર કેટલાએક હજાર ફીટ મહડીયા પછી એક એક એક ભાક માલમ પડેછે અને અંદર પેવસ ક્ષતા એક મોહોડો ગુફા નજરે આવેછે. ગુફામાં અજબજબ નેચો દેખા વ જોવામાં આવેછે, બરફની દીવાલ, યાખા, પતરા, અને બીજા હજારો તરેહવાર આકાર નજરે પડેછે. એ ગુફા એ વી જગા ઉપર આવેલાછે કે તાહાં સુરજનું તડકું તે ઉપર પડતું નથી, અને ઉનાલાના દીવસ ઉપર ગરમ પવન પણ ફૂકતો નથી. ધંડીના દીવસ ઉપર આસપાસની જમીન માહેથી પાંછી ગયેછે અને તાહા બંધાયેછે.

જારે પરંપરાવાલાની સોલત ગુમ થાયેછે તારે લોકો ની નજરમાં તેના મેહોરો એવાખાતાં નથી. વલી જારે સોલત પાછી આવેછે, તારે તેના મેહોરો આગલના જોવો દેખાયે અને લોકોને માલમ પડેછે કે તેતો તેઓના જાની દોસત થાયે (૧)

હાથીદાંત, સીંગડાં, હાડકાં છતીયાદી ખુદરતી ચીજો હુનરાતમાં થણાં કામ લાયેછે, પણ એ ચીજોને મલતી અને તેઓને બદલે ચાલી શકે એવી એક ચીજ હાલ બનાવવામાં આવેછે. ગઠા પરમાના નાહાનાં કટકા કરીને કલોરો ફારમમાં પીગલાવવા. સઘલા પીગલી રહે પછી તેમાં કલોરો ની નાખની વેપાસ પસાર કરવી, તેથી તેના સઘલા પીગા રંગ ધઈ જશે, તે પછી સઘલાને આવકાહોલ (જલદ ઈસ પીરીટ આક્ર વાઈન) થી થોઈ નાખવો. એ પછી તેમાં જ રા પાછો કલોરોફારમ નાખીને હીલવણુ અને તેની સાથે મોક, સંજેમરમર, સંદેરા, છતીયાદી ચીજ ઝીંખી બારીક લુ

કે કરી મેલવીને ગુંદણુ અને તેને ગુમ દવાનમાં રાખીને તેના મોસલાં બનાવવાં અને તેને પછી કામમાં લગાડવું. એના બુઝાંદ, છરીના હાથા બનાવેછે અને હાથીદાંતની ચી સાથે તેની સફાઈ આવેછે.

જરમની દેશના હીલકેલજરો નાખના શેહરમાં એક મોહોડ પીપછે. તે ૧૧૨ પાટીઆનું બનાવેલુંછે, પાટીયા ૨૭ ફીટ લાંબાછે. પીપનાં વેપાસ ૩૬ ફીટનોછે, તે ૧૬૯૧ ના સાલમાં બનાવવામાં આવીયું હતું. તેમાં ૮૦૦ હાગ જડ (એટલે ૫૦૪૦૦ ગેપાલન) ભરીને દારૂ સમાયેછે. એટલે દારૂના જથ્થો એક સમે ૮ દીવસના લોકો પીઈ ગયા હતા!

સમગ્રા દેશમાં બાહુતી ગાડીવાલાઓના જુલમ ઘણો છે અને વારેઘડીએ ભાડા વીશે ભાનગડ પડેછે. ગાડીવાલાઓ ગણે પડીને વધારે બાકું માંગેછે એટલુંજ નહી પણ પોતાના ધણીને ટંગેછે, અને જેટલી કમાઈ કરી લાવેછે તેટલું આપતા નથી. હાલ પારીસ શેહરમાં એવી યુક્તી સોધી કાહાડીછે કે તેથી એવા વાધા જલદીથી દુર થયો. ગાડી સાથે એવી કથમત જોડવામાં આવેછે, કે જેથી જેટલા માઈલ નો ટપો લીધો હોય તે સેટલથી દેખાડી આવેછે, એટલુંજ નહી પણ એટલો ટપો લેતા કેટલો વખત લાગે, કેટલી વખત ઉભો રહેયો, અને દર વખત ઉભો રહેયો તે કેટલો વાર લગે, તે સઘણ દેખાડેછે. એથી ધણીને જલદીથી માલમ પડેછે કે આખા દાહાડામાં કેટલી મુસાફરી કીધી અને દર મુસાફરીએ કેટલો વખત લાગે અને કેટલો ટપો લીધો.

માગનીસીયામ નાખની ધાતુનો તાર હાલ હુનરાતમાં ઘણો કામમાં આવેછે, એ તારને બાલીયેલ તાર ધણી જલજલીત રોશની નીકળેછે, એ રોશની સુરજની રોશનીને મલતી આવેછે અને એટલા માટે એને શેરોગશકીમાં રાતની વખતે સળી લેવાને કામમાં લગાડેછે. એ તાર વેપાસમાં એક ઈંચનો એક હજારનો ભાગછે અને એટલો પાતલો તાર ૭૪ મીનબતી (એક રતલની પાંચ) ના જેટલી રોશની આપેછે, એક મીનીટમાં નજદીક તરફ ફીટ તાર બલી જાયે, અને એક કલાકમાં ૫ ઈંચ બસેછે, અને તેની કીંમત સવા રૂપીઆ થવા જાયેછે. એ તારને બાલીયાથી પુશકલ માગનીસીયાનો બારીક લોકો ધુમાડામાં નીકળેછે અને તે હવાને બીગડેછે, એટલા માટે જારે એને બાલવામાં આવે તારે ધુમાડો સેટલથી બાહર નીકળી જાયે એવી કરામત કરવી જાયે. સુરજની રોશની કરતા એની રોશની ૫૨૫ ઘણી કમતીછે.

આગરા શેહરમાં ઈંગરેજોના હાથમાં એક તોપ મલી હતી તે ૧૪ ફીટ લાંબી હતી અને તેના ભોક ૨૨ ઈંચનો હતો. તેનું વજન ૧૦૩૬૩૨ રતલ હતું અને તેના લોહાડાના ગોલાનું વજન ૧૪૮૪ રતલ હતું.

જરમની દેશનાં અજબ નાખના શેહરમાં એક મોહોડી "આરગન" (વનનતર) છે, તે ફનીયામાં સઘી મોહોડીછે, તે ઈંચાઈમાં ૯૩ ફીટછે, મોહોડાઈમાં ૨૮ ફીટછે,

તે ખાંડે ૧૬ ધનખુ કુકે અને સહચી મોહાટો નવી ૧૩ ફીટ વેધાસની છે.

યુનાની ફીલસુફોની કહેવતો—જે કમળખતી ખ મો નહી જાણે તે ખરેખર અભાગીયો છે. જે ચીજ મલી ન હી શકે તે ઉપર હાંકી કરવો અને લોકોના કુખની દરકાર નહી કરવી એ બેઉ રોગીશ મન ખતલાવે છે. આશા હુમેશાં મીઠી છે. દોસતદારોની ભાંગડાની વચે પડીયાના કરતાં દુશ મનોની ભાંગડામાં વચે પડવું વધારે સાફ છે; કાંચકે દો સત ખાંડેથી એક દુશમન થશે, અને દુશમન ખાંડેથી એક દોસત થશે. ઘણાખરા માણસો ખરાખ હોય છે, ઈમાનદારી થી માલજ.

૨ મુજે કુરસત.

૧ છું—એક વસતુ વેલાતી નહી ચીનાઈ, જાણાય પમરતી જાણે મીઠાઈ, જાય બચાંથી જલદી કરડાઈ. પાંણીની સાથે પેલ્યાં પસરાઈ, આપે મુગધ સાથ સારી સફાઈ. ગંધ, ગલીચી, ડાગ મેલાઈ, કાહાડે ચીકણાઈ કરે મુગડાઈ. આ વસતુ છે કીમતી દવાઈ, અંગ રોગ જાય છે રૂઝાઈ. ઘર યુમડાને કીર અરારાઈ, સરવ જાય છે સેહેલ મુકાઈ.

૨ જી—ખુશનખા ખવાસનો અને રંગીન એક મે વો સદા બેરંગીન નામ રાખે છે તે યુ?

૩ જી—બાઈઓ. તમ સાત સાધો સતર તોરો, ભાંજો નહી તો ખોખરાં કરો. પણ હું કોણું પતલી કાંણીબાઈ, કાટાં પુરાં જોડુ પતાવી વાહી.

૪ યુ—જે ૩ ફીટ લાંબા એક લાકડાના કટકાથી પાચ ફીટનો છાએઓ પડે છે તો એક મીનારો જોનો છાએ એ ૧૯૦ ફીટનો પડે છે તેની ઉંચાઈ કેટલી હોવી જોઈએ?

ખોલાસો ગઈ વેલાનો.

૧ છું—મીઠું.
૨ જી—૮—૧૨—૫—૨૦
૩ જી—૨૫૨.

ભોળા માણસ વીધે.—પદ.

“પણ તને પ્રરાંન તે કેમ ધારો”—એ રાગનું છે.

ભાઈ, જન ભોળા જે ભૂતખમ;

સમજે નહિ સવળ અવળમાં, બાઈ જનનું દેક.

જ્યાં જોવી સોખત ત્યાં જઈને, તરત ગરક તે થાય, જેમ ગંગાજળથી, મદિરાથી, ખાટી પલળી જાય, બાઈ સત્ય અસત્યનિ સમજણ નહિ, સમજે નહિ સાર અસાર; છાતિએ ગાડ પડી નવ છૂટે, હિકમત કરો હજાર, બાઈ હસે, રૂએ, કે હડ પકડે, વણ કારણ કરે લડાઈ; પણ સમજ્યા વીવાદ કરે, તે ભોળા કહિએ બાઈ, બાઈ ભૂત પ્રેતની બ્રમણ રાખે, મંત્ર નંજને માને; સમજી વાતો સાચી માને, કયન પડ્યાં જે કાને, બાઈ રૂપ આપી સૌતું કરાવે, કોઈ કિમિયાગર પાસે; સૌતું ખનત તો તે શિદ રખડત, ભોળાને નવ ભાસે, બાઈ વગર વિચાર ઉચાર કરે પણ, જોય અજોય ન જાણે; શુભ રીતે શીખામણ દેતાં, ઉલટો અર્પણુ આણે, બાઈ મનસૂખા બહુ મોટા રાખે, જોગ અને નહિ જોનો; પોતામાં જે શુણ નહિ પૂરો, પરે ગરવ ઉર એનો, બાઈ ભોળા ભૂંપતિની જમીમાં, પ્રજા અધિક પીડાય, ચોરિ કરીને ચોર જતો રહે, જોઈ માર્યો જાય, બાઈ અજાની અજાન પછાધી, વધન.ઉચારતાં ચૂકે; ભોળા જન ભીતરમાં ખીજે, મહા જીલમ કરો મૂકે, બાઈ ભવિષ્ય કારણથી ભોળપણું, એતો સઠિમાં આણે; ડાહ્યા પણ ખનિ જાય દિવાના, ભવિષ્ય ને ભૂલાવે, બાઈ ભોળા થઇને સ્વારથ સાથે, તે કહિએ કમ, ભોળા; ગાગરને સાટે લઈ જઈને, ગરક કરી રે ભોળા, બાઈ કામ કરી પરતાવું પડે પછિ, કરેન એવાં કામ; ભોળાને ભીતરમાં જુદિ, હિસે ન દલપતરાખ, બાઈ

પોંહોં ચ.

“પતીવરતા” ખાલ જિતર કેટલીએ ખાખખિનાં પતરો લ ખાઈ આવેઆઈ તે જિયે આવવા અંકમાં વિખાન આવેઆમાં આવશે.

સ્ત્રી વ્યાધ

પ્રસ્તાવ ૧૧ નું.

મેએ ૧૮૬૭

આંક ૫ ખા.

સેનાહ શેહરનો કીલ્લો.

ભાગ ૩ જો.

મેહરબાનુ પોતાની માની જેરહલ્લીમાં ઘણીજ વેચે ને ઘઈ ગઈ. પોતાના ભાઈના કુખસાયક મરણથી તેણીની કુખી છાતી તીરની આફક વીધાઈ ગઈ હતી. પરીચેહરને વાસતે તે ઘણીજ આરજીબંદ હતી, અને તેના બાપે તેની માને ને ભરખ ભરેલા શબુનો કહણા હતા તેથી તેનું મન માતાના પુરુષ હતું. આવી હાલતમાં તે પેઠી હતી, એવામાં દીલબર માગેની તેની એક જીવાન દારી અખર લાવી કે પરીચેહર પર શોધાશોધ પડે છે, અને તેનું કષ્ટ આવન પડતું નથી. આકરોને મોહોડેથી સાંભળેલો પેલા મેહુત્તેના હેવાલ પણ મેહરબાનુએ સાંભળ્યો, અને દીનીઆરના દઈતની વાત પણ દીલબર પોતાની સેઠાણીને કહેવાને લુલી નહી. દઈતની વાતથી મેહરબાનુ એટલીતો હેલતી કે પોતાની મા આ માતાંથી શુધી સુવા ન જવાનો તેણીએ રોશવ કીધો, અને પોતાની દારી સાથે વાત કરવાનું બરી કીધું. મેહરબાનુ બોલી કે "દીલબર આહાડ મન આન કેઠાણે નથી આન છુદા પંથકીની આહારા આપને શું ગરબ પડીતે હું સમજ શકતી નથી." બોલી દીલબર બોલી કે "હા સેઠાણી મેનું કારણ હું સમજ; તહઆરા આપની ગાદી તહઆરે હસતક ઘરે તેથી પાદશાહ તહઆરે કારબની કામધુમજા હોયે. હા સેઠાણી હવે તહમે કોઈ પાહાદશાહને ઘેર જશે, અને પછી ગરીબ દીલબર પર વાખા પડશે."

મેહરબાનુ—દીલબર તાહારા વીઆર અખસયકા બ મે. આહારા આપનો વળી આહારી ઉપર એટલો બધો શું પેયાર કે હાલતી હાલ આહારી શેહાદીની ગરબર કે? ઈશવર આહારો મેહરબાનુ. આહારો બાપ મહને તીરસ કારથી નિયમ, પણ આહારી હેતવંતી મા મહને દીશીજનથી મારે છે. દીલબર, જીવાક આહારી ઉપર ગમે એવી નજા શું બરે તોય પણ આહારો પેટ સઘળું મેગલવાને ઘણું મોટું છે, પણ બરે આહારી નેક તાતા પર જીવાક જસતી કરેચ અને તે બરે દમ રૂદી શઘળું સોસેય તારે આહારીથી ખમાઈ શકતું નથી.

દીલબર—આઈ ફનીયાનો એવોન સરેસતો છે. બર

તારો પોતાની મોહારદારોથી કંદાલે એટલે તેઓને રૂખશત આપવા તેઓ વીચારે છે. જુના નોડા પણ બદલવાને વીલમ લાગે છે, પણ મોરતો બદલવાનો વીલમ લાગતો નથી, મેહરબાનુ—તારે મહને પણ એવો ભરતાર મલે-તે થી દીલબર પરણવું નહી એ કેહેવું મેહરતર !

દીલબર—પણ સેઠાણી "નહી મામાના કંઠાં મામા" એ કેહેવત છે. જુરમો નાખી નિગણુના વેશ ધરે તો તે કરતાં જલમી ભરતાર સાથે સંસારમાં પડવું હાહાપણુ ભરે છે—પણ બાપરે સેઠાણી આપને અવાન શાંભલેમો ?

મેહરબાનુ—એતો પવનનો સોસવાટો છે; કાંઈ હજાર વખત હું સાંભળું છું—પણ દીલબર તું જાણે છે તો ખરી કે કેટલી સારા સારા પાહાદશાહની માગણી જીવાક રદ કીધી છે ?

દીલબર—પણ સેઠાણી એ કાલે પાદશાહ તહમુને ભર કચેરીમાં બોતાવે અને આપણી અગાસીપર કેઠાઉસ પાહાદશાહની તસવીરો તેનેજ મલતો એક જીવાન ખુબસુરત શાહાબરો તહમુને દેખાડે જેના કુખના દાંતો ખરેલા નહી, જેની આંખતો જાણે કાલી ભખર, જેના હાથતો જાણે રાતા પરવાળાં, જેનું નાકતો જાણે સરોવરનું ગ્રાંડ, અને કેહે કે આ તહઆરો ભરતાર તો ગરીબ દીલબરને શું સરખાવ આપો ?

મેહરબાનુ—દીલબર આન પછી કેઠાઉશનુ એવી બાબરોમા નામ લેતોના. હું તે આહાપુરુશની અશયતા હર પસે કરું છું. આહારી માતાએ જે એ નેકમખત અને રોશન તાલેના પાહાદશાહ વીશે હકીકતો કહાં છે તેથી હું દર બામદારે આહારી ભક્તી તેનો સનયુખ ઉભી રહી શું બરું છું; અને દર સાંમે તેની યોર ઉપર હું કુલની જલ્લી શું છું છું.

દીલબર—પણ સેઠાણી કેઠાઉશ આહાદશાહ સાથે તહમુને સુતલગ સગપણતો નિવામાં આવતું નથી. અને તે કાંઈ સાધુ ન હતો કે આહારણી આહાબાનુ પોતાની પેદીને તેની યોરપર રોજ જુલ શુંકવાની તાલીફ કરે ! હું તો હંમેશા પાહાદશાહ ભખમેદનું નામ દઈ વીનંતી જીવડું કે મંદરોજમાં મહને પણ ભરપાર સુખ મલે.

મેહરબાનુ—એતો ભરખ કાંઈ પણ દીને આહારી માતાએ આહારી આગલ ખુદીઆ નથી. પણ મેહરબાનુ બ લાખામાં આહારાં માએ રૂન કરતાં હતાં તાહારે તેવણના

મોહાનાથી અછડતા શબ્દો નીકળી પડ્યા નથી ઘોડો ધ
છો ભેદ મેહને મલીઓએ.

દીલબર—માઈ તે ભેદ મહને કહેશે ?

મેહેરબાનુ—નહી દીલબર નહી, આપણા મા આપ
ની ભુજનો આપણને લાલ લેવો ઘટે નહી. છાકરાઓની
ફરનઠે કે પોતાના મા આપની આગમાં રહેવું અને જે તે
એ આપણને નજીવવા માગતાં નથી તે નિ અક્ષતમાથી
આપણને નજીવ તો ફરન આપણી કે આં કાણે શાંલવી
બીજી કાણે તે કાહડી નાખવું.

દીલબર—માહારી. ખાતરોએ સેઝાણી કે તહમારા
આવા સરલાવથી રાણી દાખલ રાજ કરેઆને બદલે તહ
મે. નેગનોના તથમાં વેહેલા ભોગવશે. પરિચેટર માહારી
આગવ શબ્દો વાન દીલ બુકી કરેછે. સઉમાં નેનાય
લાં રહે તેનુ બોધ સાઝ કરે. હુપી વાતતો મનને પચસા
વીધા કરે ને કનેયુ શબ્દો જાલો જાશે આપ કરે. એક
બુલબુલત સીપાઈ એક દાહડે મેહેલમાં આવેઆ તાહારે પ
રીચેટર મહને કાણે લાગીને કહેયુ "દીલબર મેહેરામખી
એના નેવો રૂપાશે હાથતો કેવું સાઝ ?"

મેહેરબાનુ—દીલબર ખબરદાર ફરીથી માહારી આ
ગલ તે કોઈની ગીમત કીધીતા. પરિચેટર મીજાને રચુ
છછે, પણ ઈવાદ રાખને કે તેનું અંદરનું લીતર ઘણું
સાચુછે. તાહારો પરપટતો ખવાસ જાણીને પરિચેટર
પ્રાન ખાતર માતર તાહારી કેકરી કીધી હશે.

દીલબર—(સીકીને)—પરવરદગાર ! બાઈ આમે
અવાન શાલવીશો ?

મેહેરબાનુ—હા મેબી સાંભળીયો, પણ હું ધાઝ્ય કે
અમથી એ આપણી કલપણાએ દીલબર તું મહનેબી ગ
ભરાથી નાહીખતવાન કરેછે. દીલબર વાઝ નીચે કોઈ
સુવેછે ?

દીલબર—નહી સેઝાણી, તહમારા મરનાર બાઈનો
સુનશી જાઓ હુબી યુવો તાહારથી એ નગાએ સુવાને કો
ધમે હીજત અચારી નથી બાઈ ખમીતથી ઈવાદ રાખ
ને કે મેહેરામ તથા તેનો સુનશી ભુન ધઈને આ નીચેનો
જોરડો નગાવેટે બોતાખાતર માઈ આમે આપણે તહ
મારી મા પાસે રોડીયે.

મેહેરબાનુ—દીલબર હું તુંને સેગંદ આપો ફરમા
ઉંમ કે હાંપાથી નરાખી હીજનાના. ને તેમે હુખીઆરા
હોગેતો તેમને ગવાલ કરી આપણે તેમણે કંખ મઝાડ્યું.
તેમે આ પછા એક બાપને પણ ઈજ દેનાર નથી કારણ કે
આપણે કોઈ દાને તેમે ન ઈજ દીતી નથી. એ
વામા પેહુ નજીએ એ પેતાની નાંચેના એરદાનું બાર
છું ધપુકારાથી ઉંધડતું સાલતોયું. અને મેહેરામમાં કોઈ
ના સુંદર મવાના ગમેલો કાઝે પડ્યા મેહેરામનું મોલી
કે અમાનું મોહુ ગાપુ કદીવેણુ કોઈ ભુજના મેહેરબાનો નાંક
કે નકાં ત દીલબર તું સગ કી જાડે. આ બારી ઉંધાડ
કે એ સુંદર ગયપથી માહારૂં નેમેન દીવ મધન કઝ દી
લબરે બારી ઉંધાડવા ના પાડેઆથી મેહેરબાનુએ પેતાને
ન હાથે બારી બોસી. પણ મોતના અવાન નદન બંધ પ
ડેઆ તેથી મેહેરબાનુએ ખખાર નાખીને મેહાઝે અવાન

પુછીયું કે "એ નીચે કોણુએ બોલ મહને નવાન ર." એક
સખસે નવાન દીવો કે "મેહેલની અંદર રહેનાર હું એક
મેગાનો પુરય છું." મેહેરામનુએ ફરી પુછીયું કે "તાહારૂં
નામ શું અને આ મર રાતે મેહેલના દરવાજા શબ્દો બંધ
છે તાહારે તુંએ અંદર આવવાની કેમ તાકાદ ધરી?"
પેલા મેગાના પુરયે નવાન વાલીયો કે "આ નગા ઉપર હું
માહારી ચુરીથી ભટકતો નથી. હું નીશચય દીલબરીયું
કે માહારાં રૂદનના ગીતથી તહમારી ઉંધમાં ખમલ ધઈછે,
મહને કોઈ સાંભલશે એવી ભુજતા રહી નહી. ઉપે આ
ન કેટલાક દીવસ થયા માહારી સંગયો. વેર ધરીયુંછે તેથી
માહારૂં બેચેન બીજાણું હોડી બરો ખાનદાદ માટે રાહ
મિતો હું ઉગા છું કે મુરોપનો અમલ ધાપતો માહારા. બં
દીખાનાની મેડીએ તુડે." મેહેરબાનુ બોલી કે "પહે બંદી
વાન ખરેખર તાહારી હલિત કંખ ઉપજવનારો. ને ન
રની તુંને કમી હોયતો માહારો કોઠલી તાહારે માટે ન
ઉપારો." પેલા મેગાનો પુરય મોલીએ કે "હું બર થુંછે
તે મુતમલ જાણતો નથી અને ઈશવરની મરજની સામે
થવા હું માગતો નથી. ને તે અછમ ખાવંદની એવીજ
મરજ હોય કે આ બંદીખાનામાં હું માહારો નનમારી
પરો કઝ તો તેની મરજપર માહારે મુકરછે. હું હજુર જી
વાનહું અને માહારૂં પેશાન કરવાને માહારી બાજુ એસ
તવારછે. માહારે હઈડે ગમ મેરેઆછે પણ તે માહારે મા
ટે નહી પણ બીજાંએ માટે." દીલબર બુલબખી. માકં
બોલી કે "હાહા સેઝાણી હવે મહને સહમન પંડી. આ
મેગાનો પુરય કોઈ નહી પણ પેલા જીવાન બેકુતછે અને
તે કોઈ નામની સાથે મોહાબતમાં ગોરકતારે તેયોન કરી
એમ બોલેછે કે માહારે હઈડે ગમ મેરેઆછે. સેઝાણી આ
લે આપણે એને બારા અવશ મારોએ નાખીએ કે નથી
એના અંદરના ભીતરની લાત આપોઆપ માહાર નીકરે.
તહમને તે શાહામદી દાખવ મોલખતો નથી પણ માહારૂં
ખાનુની એક દાસી દાખવ જાણે." મેહેરબાનુ બોલી કે
"દીલબર તાહારી જમથી મપાડ, આપણે ઘર આવેઆ
પરોનાનો ભેદ પુછી લઈ તેને હકારી કાહડવો એ ભારી
દોષની કલુકડે.

"હે મેગાના ધરસજ ને તાહારૂં તાહારા પગમા મેડી હો
કાઈ હોય અને તાહારો પુકકારો ને રાણી-માહારાનું ના
હાથમા હોયતો દીલથી પીરન ધરને કે તાહારા દાદ લાગે
આ વના રહેનાર નથી. બરી આમદાદમાં નગોરી એક વ
રકે તાહારો રમતો ધર, અને તાહારાગાડ કાકીનાના મંદીર
મા મુમતાસર નામે એક નર્સ દસગુર રોડે તેના પગાર
તાહારૂં મહુ નેથી કાકતુરી કર, કે રાણીને કાઝે તે ઘર
તાહારો ફરોશ પોડિંમાટે હું તાહારી રૂખમન લઈછું
કારણ કે આની ખરાતે એક મેગાના અખસ સાથે ગોફને
ગોમાં ચુંકવતું હું તાહારા માનુ હું." પેરે મેગાનો પુ
રય ને ઝીમે કે "પહે તામર આપુ એક પતવર મોખી
માહારા સવાવાને નવાન કરીતો મુન મીગાનીનાર મોહારી
રહેમદી થી ધાવ."

મેહેરબાનુ મોલી કે "સેનાનીયો મોલ હંમ જા પોટર ફાદ
શે." પેલા મેગાનો પુરય મોલીએ કે "હે સુંદર નામની

જુલાઈ ચુસતાસપને જીવાકની મેહાઈથી તથા હસમ ઇ
લતથી ભારે જેદ પથો. આ નેક દસગુરે વીમાર કીધો કે
જાહેં શુધી પરીમેહર દેખઈતી રહેયો તાહાંયુધી માહામાનુને
તલખ્યા વગર જીવાક રહેનાર નથી, તેમાં કાંઈ ફરતાન
ગાવી પરીમેહરને દુર કરવાનો તેજે ખનજુત દેરાવ કીધો.
એવા વીમાથી મેહરો યદને ચુસતાસપ જીવાકના મતને
મહતો માર્યો. અને જે તે કહે તે હાલહા કરવા લાગે. જી
વાકે જેપુ કે જુરો ચુસતાસપ માહારી તરફ યદ ગયાએ તે
થી શયસો પોતાનો એદ તેને કહેવાને તે ચુકતો નથી.

જીવાકે મોલીયા કે "જાહેરે હમે આપણી વમે નીના
કેયો દુર યોષાએ તાહારે માહારે તુને એક વાત પુછી તરી
દેવીછે. ને જીવાન જેકુતને મેં તે દીને ભોંપસામાંથી પક
રેખો તે વીચે તુને કાંઈ ખબરછે? અંદને લાગેયો કે તે પરી
મેહરનો આશયછે."

ગુસ્તાસપ ને શમધુ હાજર કરતો હતો તે આ બાબદમાં પણ જુવાકને મલતો થયો અને તેણે ભલતોજ ઓરંગો મરિઓ કે હા હું પણ ધારૂં છું કે તે પરીચેરનો આરાધક છે. જુવાકની છાતીમાં જે અદેખાંધના આતસ પળ લતો હતો તે ગુસ્તાસપે પંખી કરેઆથી પુખ્ત રોશન થયો. તે ગુસ્તાથી પગ અફાડવા લાગે, પોતાનું કપાલ કુટવા લાગે અને પોતાના નસીબને હજારો સપુન કહેવા લાગે. તેણે નેસથી યોકાર મારી પેલા જુવાન ખેડુને પોતાની આગલ લાવવા પોતાના ફરમાવરદોરને હેઠક કીધો. ખેડુને જેઈ ને જુવાક બોલીઓ કે "કંઈ અખત કંગાલ, મોહોતની ચું આ લધી હવે ન છુટે. મેલ મેશરમ લેઆનતી છોકરા તું કો છું અને કેટલું થયું તું પરીચેરને આલખેછે? કટકા જુ કલા કરી તાહારી હસતોનો અંત આણું જે સતીપ યુન આગલ ન બોલે. મેલ તહને ફાલકું કેમ નહીં નહીત ર આન ઘડી તાહારો પરજીતું છાશે."

ખેડુને જેઈ કે સાચું બોલીયાથી હવે પરીચેરને નુક સાન નવાર નથી તેથી ખરેખરી હકીકત હીમતથી નજીવી તે બોલીઓ કે "હું એક પાસેના ગામડાંનો રાંક ખેડુતજી અને માહીર નામ અસફદીઆર છે. ગઈ સતરેજ માતર અકશમાતથી માહારો પાહાદશાહજી સાથે મેલાપ થયો અને તે તાંહાંથી હું તેણીને કોઈ દીને ભેટ્યો ન હતો. એક જલમી પામીનો બાણથી કાંઈ ગપધાં હરજીને જરે મે તેજ ચેકારીની જલમી સપડાયજી જેઈ તાહારે તેનો છુટ કારો કરવા મેં યુનાયોબ પારેડ. હું પુરૂષવીમાં કાંઈનો ન હી પણ ઈશવરનો દર કરૂં અને તજ સરખા એક જલમી પાહાદશાહજી દરનો ઈનકાર કરે મેં પોતે પાદશાહ જીનીને તેણીના કુખના વખતના મદદ દીધી છે. માહીર ચ રીર તાહારે તાબે છે, પણ તાહારો પરાજી તાહારે તાબે નથી."

પાદશાહજી મેરેઆનુ પોતાની રાસી દીલબર સાથે આ વેલાએ ઓરડા તરફથી પસાર થઈ. પણ અસફદી આરનો જાણોતો અવાજ તેણીને કાણે પડેઆથી તે યોડેકે દર કજઆનુ સેવટ સાંભલવાને ઉભી રહી. અસફદી આરની બોલવાની રૂપ તથા તેનો કદાવર તથા રૂપાણે બા હારનેઈ મેરેઆનુ તે ઉપર ફીદા થવા લાગી. આ જુવાન ખેડુ કદાચ પાહાદશાહજીની સતવીરને આબેહુલ મલતો આપતો, તેથી તેની ઉપર તેણીને વધારે આદા થવા લાગે.

અંતે જુવાક બોલીઓ કે "તાહારી દરેરીને હમજી હું આંકો લાવું છું. તાહારા પાદશાહ સામે જે ધીકાર તું એ ફેકેઆય તેનો પલવારમાં તું સવાદ ચાખ્યો. મોહારે ગરિર અને પકડો, અને બાંધો, અને મેડી થોકો, અને મો હોડે કમા મારો. તાહારી માથુકને તાહારાં મોહોતની હ મણા ખબર મલશે અને તાહારો જલુઈ દોર ખતમ થયાથી પરીચેર તાહારાં નજીવી વેરથી મોકલો થયો."

અસફદીઆર બોલીઓ કે "ધીકર હોને તાહારી જી ઈગીપર, રીતકાર હોને તાહારી પાહાદશાહતપર. તાહારા જલમી દોરમાંથી પાહાદશાહજીની છટકી આંનદની વા ડીમાં આશાએસ લીએ છે. એક લામાર શાહજીનીને તા હારા જલમી દસતથી મોકકરી કરતાં જેકે માહારી ગરદન

ના મે કુકડા યાપછે તોપપજી, મહને તેડેનો મુજબા નથી કારણ કે-મોડીક ઘડીમાં હું માહારા પેદા કરનારની હજી ર ખાલેશ દીલથી દેખાવ દર્શા અને બેહેસતનું અમરત પેપાણ ચાખવાને મહને પરવાનગી મલશે. આ પરીચેરે ર ઈશવર તાહારો વાલી હોને, અને જલમી જુવાકની પા હાદશાહજીનો અંત આપને."

જુવાક બોલીઓ કે "હે નખાંદરાજ છોકરા હજીબી સંમન અને ઉજાહરો થઈ જમનાં હાથમાં નાહેક સપડા વાથી ઈર; મેલ તાહારી તોખમ કોણ નહીતર તીમવી ની મવી તાહારાં અદનમાથી લોહી ટીકાવીશ."

અસફદીઆર પાછો હીમત ગાલી બોલીઓ કે "મે સાચી વાત તાહારી આગલ કહી છે, નહી કે તાહારી ધમકી થી, કારણ કે હું જુડાંનો વેરી છું."

જુવાક-તું તારે તાહારી વાત સાચી છે ?

અસફદીઆર-અલબત.

જુવાક-હું માંનતો નથી.

અસફદીઆર-હું તાહારી દરકાર કરતો નથી.

જુવાક-મોહારાગીરો અને પકડો અને જે જગોએ એણે મેરેઆનુ પુન કીધું તે જગોએ અને ઘસડો. આ ઘડીએ છોકરા તાહારી ગરદનના મે તુકડા થશે.

મેરેઆનુ આ મોક્ષ શાખલી મેહોશ થઈ ગઈ. દી લબરના રડવાના પોકારથી જુવાક તે તરફ દોડેઓ, પણ જલમી જુવાક પોતાની મેટીને એવી હાલતમાં જેઈ કાંઈ પણ દયા વગર પાછો ચોક તરફ પમેઓ. અસફદીઆર તા કપડાં તેના અદનપરથી જલવારોએ કાઢી નામેઆં અને મોકની અંદર પુકલ જાણસોની કકડાં કંગાલ અ સફદીઆર દીમરાંપર પોતાનું માથું મેલીયું અને જલવા દો પોતાનુ કસાઈ કામ કરવા માટે જુવાકના કોકમથી પો તાની સમથેરેરની ધાર ચહાડવા લાગા.

ઓરતોની મીનલસ.

ભાગાણુ ૧૮ મું.

બાલકને ખોલી હવામાં ફેરવવા તથા ફસરત આપવા વીશે.

ગપા ભાગાણુમાં બચાંના ખોરાક વીશેની બાબદ પુરી થઈ અને તેમને બાલક પડીયું હશે કે એ બાબદ કેટલી અગતની તે બીંકરછે અને ફેરકે માથેને તે વીશેના રા નની નજર છે.

જેમ મોહારા માણસને ફસરત કરવાની નજર છે, તેમ જ નાહાના બાલકને પણ ફસરતની નજર છે. જેકે પેહેલાં એ બાબદ વીશે તમારા મનમાં ચક્ર આવશે કે બચાંને ફસર ત કેમ અપાક શક્યો, પણ જે થેવાનથી તપાસ કરશેતો મા લમ પડશે, કે નેજીયું બચું એક દાહાડામાં ફસરત કરે છે, તે હું તમે પોતે કરતાં ન હશે. ફરતેજ બચાંને ફસરતની અગત જેઈ છે. તેથી બચું પોતાના હાથપગ, ડોકી ઉઠાવીવા

કરેછે, અને બચાને એ જીવી કસરત બીજ કંઈ હશે? ન બચુ' હાથ પગ ઉછાલવું નથી, તે, સુસત અને નાકુવત રહેછે. ન બચુ' હાથ પગ ઉછાલેછે, તે થકી સારી રીતે ઉપ રહે અને તેને કસરત કરતાં ભેદને દરેક માએને કેવો હરખ ઉપજે. પણ બચાને એ કસરત સાથે ખોલી હવામાં લેઈને ફરવાની ઘણી અગત છે. જરૂરી ખોલી હવાની અગત બચાને તેટલી મોઢાંડાં માણસને નથી હાતી. અને ન બચાને ખોલી હવામાં ફરવાને કસરત કરાવેછે તે બચુ' થકી સારી રીતે ઉપરેછે.

૧. બચુ' જનમીયા પછી ૮—૧૦ દાહાડા લગી તેને ઘરમાંજ લેઈને ફરવું.

દાહાડામાં એ તરણ વખત પાલણી ખાદ્યી કાહાડીને ધરમાંજ ફરવવું. હાથમાં રાખીપાથી બચાનાં ભાગે ઉપર દબાવ થવાની ધાસતી રહેછે, એટલા માટે, એક હલકી ના હાની લાખી તોપલી બતાવવી અને બચાને તેમાં સુવાડીને પછી હાથમાં લેઈને ફરવું.

તરીજે દાહાડેથી જરા ધરતા ઐટલા તરફ દાહાડામાં એ તરણ વખત એક એ મીનીટ લગી લેઈ જઈને પાછું લાવવું. આપણા લોકોમાં એવાં કુખમાં બચાને જરા પણ બાહર હવામાં ફરવાને ધાસતી ભરેલું ગણેછે, એ ખોટું છે.

૨. ૧૦—૧૫ મે દાહાડેથી ધરે માટેથી બાહર ખોલી હવામાં ફરવા લેઈ જવું જોઈયે.

આપણા લોકોનું બચુ ભાષેને ૪૦ દાહાડા પછી પણ ખોલી હવા અથવા રોશનીનો ફાયદો લેવું હોય. બચાને માએની સાથે વગર હવાની અને અધારી કોઈરીમાં દંકાઈ રહેલું પડેછે એ રીતે બચુ' રાખેલું કદી પણ બરાબર ઉપર નહીં

ગરમીના દીવસ ઉપર ૧૦ દાહાડામાં બાહર લેઈ જવાની જરૂર છે

વરસાદ અથવા તાહાડના દાહાડા ઉપર, બચુ' એક મહીનાનું થાય તાહાડેથી બાહર લેઈ જવું નહીં, પણ એથી એક નહીં સપ્તમનું કે વગર હવાની કોઈરીમાં તેને લોકી મુકવું. ઐરમાં ખોલી હવા આપવી જોઈયે. પરંતુ રાખ ગાની એવકુરી વીરો વધારે મોલવું જરૂર નથી.

પેરેને મહીને ૪—૫ દાહાડે એક વખત બાહર લેઈને ફરવું.

મીને મહીનેથી ૨—૩ દાહાડે દીવસમાં ૨—૩ વખત લેઈને ફરવું.

તરીજે મહીનેથી દરરોજ દાહાડામાં ૨—૩ વખત લેઈ જવું. પેરેલાં ૧૫—૨૦ મીનીટ લગી ફરવવું, અને આ સતે આસતે જન તેવ પડે તેમ વખત વધારતા જવું. ને દાહાડો ખુશ હોયેતા ૧—૨ કલાક લગી ફરવું.

સહવારના પોહારમાં પેરેલાં લેઈ જવું. છેલ્લે સાંજ ના ૪—૫ કલાક લેઈ જવું.

બચાને ધવાડીયા પછી તરત ફરવવું નહીં અને ફરી આવીયા પછી પણ તરત ધવાડવું નહીં. ખોલી હવામાં લેઈ જવાથી બચુ' કુવતમદ અને તન દરોસત થાયે અને નબલીથી ઉપરેછે. ને બચાને ખોલી હવામાં નહીં ફરવીયું હોયેતા, તે બચુ' ધઈને તેના ફીકા એ

હરો રાખે. બચુ કાંઈ ખોલી ચકવું નથી પણ જરે તેને ખોલી હવામાં કસરત મળતી નથી તારે તે બેકશાર અને મતપ ત રહેછે અને રડીયા કરેછે—તેને બાહર ખોલી હવામાં લઈ જવાથી તે મુંઝું રહેછે અને ખુશી બતાવેછે.

૩. બચુ' ૬—૭ મહીનાનું થાયે તાહાડેથી હાથમાં આડું સુવાડીને લેઈને ફરવું.

સંભાલ રાખવી, કે માથું અને બદનને બરાબર ટેકા ઉઠે નહીં, ઉંચકવાને બેડ હાથ કામે લગાડવા અને છાતીનો ટેકો આપવો.

સંભાલ રાખવી કે તેના હાથ પગની ઉપર દબાવ થાય નહીં.

બચાને એક જ બાજુ તરફ રાખીને ફરવીયા કરવું નહીં. બેડ બાજુ બદલવાની જરૂર છે; નહીંતો બચાનું બદન એક બાજુ ઉપર વાંકું થાયે અને નજર એક જ ગમ કી ધાથી આખ બારી થાયે.

૪. બચાને બાહર લેઈ જતી વખતે અછી રીતે કપડાં પેહેરાવવાનું, પણ મોઢાંડાં લગી ઢાંકવાની જરૂર નથી.

કપડા બાજી રીતે પેહેરાવવાની જરૂર છે. ને એક ન હી કીયેતો બચુ' હરાંન થાયે.

મોઢાડા લગી ઢાંકીને બાહર લેઈ જવામાં કાંઈ પણ ફાયદો નથી, તેના કરતાં બેસેતર એકે તેને ધરમાંજ લોકી રાખે. આપણા લોકોમાં બચાને મામાં લગી ઢાંકીને લેઈ જવાની ટેવ હોયે. તેમાં એક સમજાએ કે મોઢાડાં ઉપર પવન લાગાથી બચુ' હરાંન થાયે, પણ એ વીમાર જીલ ભરેછે. વગેરે બચાને કોઈની નજર નહીં લાગે એટલા માટે પણ મોઢાડાં ઢાંકીને લેઈ જાયે, પણ નેકે બીજા લોકોની નજર નથી લાગતી તોપણ બચુ વગર હવાને લીધે મુંઝરાયે અને વારેધડીએ હરાંન થાયે.

૫. જો બચુ સુનેતું નહીં ફીયે બચે બાહર લેઈ જવાનો વખત નહીં હોયેતો ધરમાં જમીન ઉપર એક ગોદરી પાંચરોને તેની ઉપર થવું સુવાડીને રમવું મુકવું.

મે જોસવાર નજમ જોડારો લેયો. તે તરહવાર રંગના કટકાની સીરીને બતાવવી. તે ઉપર બચુ' ઘણું ખુશી થી હવામાં લાત મુકી દેછે, અને તરહવાર રંગ ભેદને ખુશી થાયે. એથી જોડારી ઉપર કાંઈ પણ બરકત પોહાં માર્યા વગર બચુ' રમીયા કરે.

બચાને આખો દાહાડો માએ થોતાના ખોલામાં અથવા હાથમાં લેઈને ફરવું નહીં. માએતા બદનની ગરમી પોહોતીથી બચાને કદી પણ ખુશ લાગવું નથી. તેને જોડારી ઉપર મુકે મુકે અને પછી જીવે કે તે કેવી ખુશી બતાવે.

એરી હાલતમાં બચાને કંઈ પણ વોસરકામમાં અથવા એખવું રાખવું નહીં. બચાની આગલ એક મે મોલ વારેધડીએ મોલવા, જરા હસવું, જરા ગીતગાવું, તેથી બચાને એખવું લાગવું નથી અને ખુશીથી રમીયા કરે.

સંભાલ રાખવો, કે બચાને કદી પણ ધડી નજાન ઉપર થવા નહીં રવું.

૬. નાહાંના બચાને ઘણોવાર લગો રમારીયાજ કરું નહીં.
તેથી ઉઠકું તે કંટાલી નથે, તેને થાક મોહાંમે છે. બચું જેવું અનમનોયું માલમ પડીયું એટલે ગાદરી ઉપરથી ઉચકીને મુવારું.
બચાને ઘણો વખત લગી રમારીયા કીધાથી તેને થાક લેવાનો વખત નથી મલતો. નાહાંના બચાને થાક લેવાની ઘણીજ નરૂછે.
બચું ઉઘાપકું હોય તારે રમારવાને ખાતર કદી પણ ઉઠારકું નહીં.
આવતા ભાચાણમાં એજ બાબદ વીરો વધારે સમજાયું.

ઈરશા—બરોબરી.

એક અસલી બરાહમણે દીધેલી સીખામણ.

“જો તારો જીવ આખરું મેલવવા પછવાડે તરસીયો હોય, જો તારા કાનને તારીફનો આવાજ ખુશ લાગતો હોય, તો જે મતીનો વું બનેયો છે તે માહુથી પગલું ઊઠાવ અને તારો નેમ તારીફ લાયક કામો કરવાને પ્રુલ્લંદ કર.

“બરનું આડ જેની કાલીઓ આસમાન તરફ હાલ પંથરાયકી છે, તે એક વખત જમીનતા પતીલમાં એક પીલો હતો.

“તારો ધંધો ગમે તેવો હોય, તેમાં પછલો રહેવાને કોશિશ કરજે. ભવું કામ કરવામાં તારી આગ બળીબા કાઇને જવા દેનાં; તોય પણ કાઇ બળીની ખુખીથી અદખો ના પડતો, પણ તારી પોતાની ખુધી, અકલ સુધારજે.

“વળી તારા બરોબરીઆને કાંઈ પણ ખદદી આનત અને નાલાયક ઊપાધોયો તોડી પાડવાને ધી કારજે; માતરે તેનેથી સરસ થઈને તેની ઊપરવાળો થવાને કોશિશ કરજે, કે ઊપરવાળો થવાની તારી અશક્તી જોઈ શ્તેહ નહીં પામશે, તોય પણ આખરુંથી ગવાશે.

“નેક ઈરશાથી માણસનો રૂહ પ્રુલ્લંદ થાય છે; તે કીરતી પછવાડે હાંફે અને એક સરનના થોડાની મીસાલે સરત હોરવામાં ખુશી થાય છે.

“જુલમતની દરકાર કરીય વગર ને નરીચેરી ના આકાની મીસાલે કીંમો કીમી નોકે છે; અને ગરૂડ પક્ષાની મીસાલે તે આસમાન કીપર કીંચે કીડે છે.

અને સુરજના પરતાપ તરફ પોતાની નજર દેરવે છે.

“પરખીયાત માણસોના દાખલા રાતરે તેના સપનામાં આવે છે અને તે દાખલા પરમાણે સારોન્દા હાડો ચાલવાને તેનો હરખ છે.

“તે મોટા વીચારો બાંધે છે, તેને બળસાવવામાં ખુશી રહે અને તેનું નામ દુનીયાને છેડે લગી પરમીશ થાય છે.

“પણ એક અદખા માણસના દીલમાં કપટ અને કડવાસ છે; તેની જીભ માહુથી ઝેર વેહે છે; પરંતુ શીની શ્તેહ નોઈને તે બેઆરામ રહે છે.

“તે પોતાની કાંઈમાં દુખીયારો થઈને બેસે છે; અને બીજાને જે સારું થાય છે તે પોતાને નરસું થયું એમ સમજે છે.

“ધીકાર અને અદખાઈ તેના દીલને ચાવે છે અને તેથી તેને આરામ મલતો નથી.

“તેની છાતીમાં નેકીનો ચાહા લાગતો નથી અને તેથી વીચારે છે કે તેનો પડોશી પણ તેની તરફ તેવોજ હશે.

“જે શોદા તેનેથી સરસ નીકળે છે, તેને હલકુ લગાડવાને કોશિશ કરે છે, અને તેના સંધળા કામની કીપર એક ખરાબ સમજણ ગાંઠવી રહે.

“તે તપાસનો રહે છે અને નુકસાની કરવાનો બિયાલ કરે છે; પણ માણસનો ધીકાર તેની પછવાડે લાગે છે અને દરાડીઆની મીસાલે પોતાનીજ બાલમાં ચંપાઈ મરે છે.”

મારમત લોકોનો શીરકા.

જરે મોગલીસમી સદી બેડી, તારે ફીલમુરો અને અકલમંદ રાખસોના વીચાર હતા, કે હવે આ દુનીયામાં પેશંખરો આવવાનો વખત વહી ગયો છે, અને મોજેજા ના હાહાકા ગયા છે, અને માણસ બોદા સાથે વાત કરે એ સપના સરીખું. નેહ એ વીચારો ખરા છે તે પણ હવે કોઈ રાખસ પેગમખરનું ડોલ ઘાલીને આવશે એવું કદી પણ તેવાના બેવાલમાં આવીયું ન હતું. આજ માતર ૩૭ વરસ થયાં અમેરીકાખંડમાં એક નવો શીરકો ઉભો થયો છે; તેવાનો ધરમ ખરીસતી ધરમ ઉપર આધાર રાખે છે; પણ તેવો કેટલે કે, અસલી ખરીસતી ધરમ ઘણો અપુરો છે, અને તે ખુદ પુરી પાડવાને માટે બોદાએ નવો પેગમખર આપ્યો દુનીયામાં મોકલ્યો છે. એ પેગમખરે પોતાના શીરકામાં ઘણાજ કદંગા વીચારો નજીવીયા છે; અને એ શી

રકા ઉપર કેટલી મુસોબતા ચુનરીછે તેનો હવાલ જાણવા નેજા છે.

ઈ ૦ સ ૦ ૧૮૨૦ માં અમેરીકાના યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સ માહેલા એક નાહાના ગામડામાં એક જુવાન, ખેતાલુખ, વગર ભણેલા શીખેલા, બેચાર, અને જેવી તેવી આબજનો શખસ રહેતા હતા. એ શખસના મનમાં પાંચ વરસ લગી એક નવો ધરમ ઉભો કરવાનો ખેલાવ રમીષા કરતા હતા. ઈ ૦ સ ૦ ૧૮૩૦ માં જારે તે માતરે ૨૫ વરસનો હતો, તારે પોતાની મતલબ ચલાવવા માંડી. એક વરસમાં તેણે પોતાની તરફ પાંચ શખસોને લીધા, તેમાં તેનો આપ, તારણ ભાઈ, અને એક બીજો દોસતદાર હતા. એ તરણ મહીનામાં તેની તરફ નવદીક તીથ શખસો થયા, અને હાલ એ ફીરકામાં નવદીક તરણ લાખ શખસો ઉપર ગણવામાં આવેછે. તેવોએ પોતાની બાઈબલ (ધરમ પુસ્તક) બનાવીછે, અને યુસત પાદરીઓ જુરે જુરે દેશમાં જાંહાં ખીરીસી ધરમ પલાયેછે તાંહાં ફરી વલીયાછે. એ પાદરીઓની ઉસકેરનીથી, અને લીવરપુલ રેલ્વેમાં એક રવાસ આડત સધાવીયાથી, અને તેની સાખાઓ ગરેટ અરીટન અને આપરવાડામાં જગે જગે રાખીયાથી, સઘલી કસબના લોકો જયામંદ તે ફીરકાના મોડાવાને ખાટે દેશ છોડી, ધરખાર ઉંચકી નાખી, અમેરીકા ભણી જાંહાં મારમન લોકો વસેછે તાંહાં ચાલીયાં જાયછે. ઈ ૦ સ ૦ ૧૮૪૯ માં નવદીક હડી હજાર છોડી, બેનુતો અને ઉંચે વાળેના કા રીગરો, ગરેટ અરીટન છોડી કાલીફોર્નિયામાં ચાલતા થયા હતા. અને ૧૮૪૦ થીતે ૧૮૫૧ ના વરસ લગી નવદીક ૧૩ થી ૧૪ હજાર લોકોએ પરવાસ કીધી હતો. એ ફીરકાએ હાલ એક ફલવંત અને ખુબજુરત ઇંગ્લંડના જે સો મોહારો દેશ વસાવેલોછે, અને અમેરીકાના પરજસ તાક રાખે પાસે અરોઅરીષો હક માગીને તેવો સાથે દાખલ થવા માંજેછે. એ લોકોના રેશનું નામ ચુતાહુ અથવા રે નેરેટ કરીનેછે એ મામન રોહા, ઘણા ઘાટકી જીલમ છતાં વધી ગયોછે, તેવો વેરી કુશમનો ઉપર કાલી નીકલી પાછે; તેવાનો રાજકારખાર આછી રીતે રાખેલોછે, અને તે વો આજ મોહારો રોહત અને અખતોઆર ધરાવેછે આજ આવીગ વરસની અંદર તેવોએ એટલોતો વધારો કરી નાખીયોછે, કે કોઈ પણ ધરમ એટલો નવદી વધી ગયો નહીં હશે.

એ ફીરકાના પેગમબરનું નામ જ્ઞેસક સમીધ કરી ને હતું તે ૨૩ થી ડીસેમ્બર ઈ ૦ સ ૦ ૧૮૦૫ માં વરમાન દેશમાં શાસન નામના ગામડામાં જનમીયો હતો; અને જારે તે દશ વરસના હતા તારે તેના મામાયો નીચ પારકમાં પાલખાઈયા નામનું શેરેછે, તાંહાં જઈને વમીયા. તે બેનુતનો પંથો કરતા હતા, અને તેને કાંઈ પણ જાતની કેલવણી મલી ન હતી. તે સેરેન વાંચી લખી જલ્લ તો હતો. એ કીકાવાવા એને લીગે આ નીમો જણાવી યા પરમાણે લખી જાયછે; જારે તે પંદર વરસના થયો તારે તેના મનમાં પેરલ વેરેલાં ખીરીસી ધરમ લીમે ખતરો વેરા થયો, કે એ ધરમ લોકો કેટલી જુદી જુદી રીતે માંજે છે, તારે કોણ ખરો અને કોણ ખોટો, તેની સમજ તેને

પડી નહી. પરંતુખીરેરીયન લોકો આપડીસટ અને નેહાડી સટ રોહાની લુલ દેખાડેછે અને દાખલા દલીલ ખતલાવી ને તેવોને ખોટા પાડેછે. વલી એથી ઉલટું ઉત્તરો રોહા પેહેલા રોહાની લુલ દેખાડી આવેછે. એવા જુદા જુદા વીચારોમાં તેણે શું કરવું તે તેને મુજ પડીયું નહી. છેવટે તેને ઇયાદ આવીયું, કે ધરમ પુસતકમાં એમ લખેલું છે, કે “જે સખસને કાંઈ જ્ઞાન હોયે નહી તે એ ખોદાની પાસે આગેતો ઉદાર દીલથી તેને આપવામાં આવશે.” એ ઉપરથી તેણે કામ કીધો કે જંગલમાં જઈને ખોદાની બંદગી કરવી અને એ વીશેનો ખોલાસો ખુલ્લો. સમીધ પોતે લખી જાયછે કે, જ્યારે તે બંદગીમાં જુલેલો હતો, તેવારે તેની નજર આગલ સઘલું અપાડાં ધઈ ગયું અને મોહારો આકૃત આવી પડી હોયે એવું લાગ્યું; તોપણ તેણે હીમત પકડીને ખોદા પાસે એવી આકૃત માટેથી છુટકારો માંડ્યો. મોહારાવારમાં તેની નજર આગલ સઘલું અનવાલું ધઈ ગયું અને તે આગલી દેહશતમંત્રીથી છુટો. એ અનવાલામાં તેની નજરે બે ફરેસાની રૂપના શખસો માલમ પડીયા. તેવો માંડ્યો એક જલ્લ ખોદીયો કે, “આ માલો પેયારો છોકરોછે. તે કે હું તે સાંભલ” એ ઉપરથી સમીધે પોતાના ખોલાસો માગી મો. તેને જવાબ મલીયો, જે “એ ધરમવાલા સઘલા ખોદી રીતે આવેછે. કોઈની સાથે પણ તું જોડાતોના, તેવાના સઘલા વીચાર મારી નજરમાં ધીકારવા નેજા, અને હું વે પછી જે ખરો ધરમછે તે તું ને જણાવવામાં આવશે.”

એ પછી સમીધ પાછો ડુનીયાની લોભ લાલચમાં પડીયો; ફરીથી પસતવો કરીને એક ખીજ વખત આગલની ખીસાએ ખોદાની બંદગી કીધી. એ વખતે તેની નજર આગલ એક ફરેસાતો આવી ઉભો, તેણે સમીધને કહી સાંભલાવીયું કે, ખોદાએ તેની બંદગી કબુલ કીધીછે અને તેનું પાપ માફ કીધુંછે, અને તે એક ખુશખબર લાવીયો; તે એછે, જે કોલ ક્ષાર ખોદાએ અસલી ઇજરાપલ સાથે આવતો ખોલાદ લીસે કીધો હતો તે અનવાલાના દાહારો નવદીક આવવીયો; કે આએ ડુનીયામાં નેસાઈતો (ઈસુ ખ્રીસત) ખીજ વખત પાછો આવશે અને ખરો ધરમ આખી ડુનીયામાં ફેલાવીને એક હજાર વરસ લગી પોતાના ફરીયા સાથે રાજ કરશે, અને આ માહાભારત કામ ઉઠાવવામાં ખોદાએ તેને (સમીધને) પસંદ કીધી. વલી તે ફરેસાતોએ સમીધને એ સમજ આપી કે, હાલના જે અમેરીકન ઇંડીયન લોકોએ તે અસલી ઇજરાપલ લોહાના ખાકી રહેલો રોહોછે. કે જારે તેવોએ પેહેલાં અમેરીકામાં પરવાસ કીધો તારે તેવો જ્ઞાની હતા અને ખરા ખોદાને ખીજાનતા હતા, અને તે વખતના પેગમબરોએ તે વખતના બનાવો, તથા ધરમના કાનુનો, અને ડુનીયાની આખીરીમાં શું મોહારા બનાવે બનશે, તેની અમગમતી લખી ગયા હતા. પણ તે પછી લોકો યાજી પાપી થયું અને તે એમને કેટલીએક સારી લખેલી બાજરો તારાજ કરી નાંખી, અને ખાકીના ભાગ પાપી લોકોથી તારાજ નહી થાયે તેટલા ખારે ખોદાના હુકમથી તેને એક સકામન જગા ઉપર મુકવામાં આવ્યો હતો. એ લેખો આજની ડુનીયામાં જારે લાવવાને ખારે ખોદાએ તેને (સમીધને) મેટવીયો.

એટલી આબદ જણાવીને તે ગેમ ધઈ ગયો. એવોજ દેખા
વ સમીધને તેજ રાતે એ વખત માલમ પડીયો. સહુવારે
ધાંછો ફરેસતો નજરે પડીયો અને લેખ જાહું સાંતેલી હ
તાં તે જગા ઉપર જવાને મારે કહીયું.

તારીખ ૨૨ મી સપ્ટેમ્બર ૧૮૨૩ ને દિને સમી
ધ એક ટેકરીની બાજુએ આપેલી નીચાણ બરાબર ગયો
અને તેણે જમીનની સપાટી ઉપર એક મોઢેરી પથર દી
ઢો. આસપાસથી બોદીને તે પથર ઉઘડીયો અને પથર
નીજ બનાવેલી એક પેટી તેને માલમ પડી. તે પેટીમાં
સુનાનાં પતરાં મુકેલાં હતાં અને તેની ઉપર લેખ કાતરે
લા હતા. એવામાં જ ફરેસતો આગલ તેની નજરે પડી
યો હતા તે હમણા તેની સામણે આવી ઉભો અને કહીયું,
કે “તારી આસપાસ નજર કરીને જો.” આસપાસ નજર
કરતાં તેણે સેતાનને તેના સાથીઓ સાથે ઉભેલો જોયો. એ
ઉપરથી ફરેસતો બોલીયો, “તારી નજર આગલ સાડું અ
ને નરમું, પાક અને નાપાક, બોદાની કીરતી અને સેતાન
નું નેર એટલા માંટે બતલાવીયું છે, કે તું હવેથી જાણે કે
આ કુનીયામાં એ એકએકથી ઉલટાં નેરશે, અને તું કરી
પણ નાપાક સેતાનના નેરના હાથ તણે આવી નહીં જાય.
હાલ તુને આ લેખ મલશે નહીં, કાપેકે બોદાનો સખત
હોઈએ, કે એ લેખો બંદગી અને ઈતવાર વગર મલી થ
કે નહીં.” એ લોકો એમ કહેણે, કે એ લેખો કાંઈક મલ
કો વરસ ધયાં દાટી મેલીયા હતા, અને પેરેલા તે ઘણા ઉ
ડા દાટીયા હતા, પણ કાંઈક જમનાં નીકળી ગયાથી ઉપર
ની જમીન ચોપાઈ જમને તે જમીનની સપાટી ઉપર માલ
મ પડીયાછે.

બરાબર ચાર વરસ પછી, એટલે ૨૨ મી સપ્ટેમ્બર
૧૮૨૭ માં તે ફરેસતાએ એ લેખો સમીધના હાથમાં લા
વી આપીયા.

તે લોકો એમ કહેણે, કે એ લેખો સુનાની તખતીઓ
ઉપર ચીતારેલા હતા. એક તખતી ૮ ઈંચ લંબાઈમાં અ
ને ૭ ઈંચ મોઢેલાઈમાં હતી, અને જડાઈમાં શપારણ પ
તરાંના નેટલી હતી. બેઉ બાજુ મીસર રેશના લેખેથી
બેરેલી હતી. એ તખતીઓ ચોપડીની મીસાલે બાંધેલી
હતી. આખી ચોપડીની જડાઈ નજદીક ૭ ઈંચ હતી.
લેખના અમરો ઘણા બારીક અને ખુબચુરત હતા, અને
તે માહેલી થોડી તખતીઓ મોઢેરબંદ હતી. એ લેખો સા
થે એક અજબેબ નરું હથીવાર પણ મુકેલું હતું. એ હ
થીવાર જમાનના આકરનું હતું, અને તેમાં બે નીરજલ કા
મ નેડેલા હતા. એમ કહેણે, કે એનું હથીવાર અસલના
લોકો વાપડતા હતા અને તે માહેલી જિયાથી તેવોને ગુપ્તા
અને બરોડા વખતના બતાવે દેખાતા હતા.

એ લેખોના તરજુમો કરવાનું સમીધે સંહર કીયું.
જોકે તે પોતે લેખોથી તદન અજાણો હતો, તોપણ પેલા કા
મના હથીવારની મદદથી અને બોદાની બખરોશથી તે તર
જુમો કરવા લાગ્યો. પોતે બરાબર લખી નહીં જાણતા હ
તા, તેથી તેણે એક લખનારને સમીધે અને તે બોલો સ
મીધના મોઢેરબાંદેથી નીકલતા ગયા તે લખતો ગયો. સ
મીધને જમ લખત બનતો ગયો તેમ તરજુમો કરતો ગયો.

અને છેલ્લે વગર મોઢેરબંદ તખતીઓના તરજુમો પુરો ક
રીને, તેનું નામ “મારમન લોકોનું” (૧૨મ) પુસ્તક “ કરી
ને આપીયું.”

એ તરજુમાની પછવાડે તરજુ શાહેદીઓની સહી મુ
કાનો એક પતર મોઢેલો, તેમાં તેણે જણાવેલું કે તેવોએ
એ લેખો પોતાની નજરે જોયાછે અને બોદાએ તેવોને કર
માવીયું છે, કે તેવોએ જાહેર કરવું કે મીઠો સમીધે તખતી
ઓના તરજુમો બરાબર કરીયા. વલો તે સાથે બીજા
આઠ જણાની શાહેદી, કે તેવોને મીઠો સમીધે એ લેખો
દેખાડીયાછે અને તે તખતીઓ તેવોએ હાથ લગાડીને ત
પાસી જોઈછે.

અકલમંદ વાંચનારા એ લોકોના એવા બેયાન ઉપ
રથી જોઈ શેરે, કે મીઠો સમીધ ઇઆતો હુમો અથવા ઘેલો
હાયે, ઇમા મોઢેરો કમારો ઇમા નખલા મગજનો એક ઝ
તુની હાયે, કે તે એમ સમજે કે તેણે ફરેસતા સાથે વાત
કાંઈછે તથા સેતાનને જોયોછે. કેટલા લોકોએ એ સમી
ધને “અમેરીકાનો મહુમ” કરીને નામ આપીયું છે; કાં
ચેકે તેના કેટલાએક લીમાર મહુમદના જેવા હતા.

જારે સમીધ અને આલીવર ફોર્ડેરી નામના બીજે
એક સખમ એ લેખોના તરજુમો કરતા હતા, તે વખતે
બોદા તરફથી એક ફરેસતો તેણે ઉપર પેગામ લેઈ આવીયો
અને કહીયું, કે “આશાનના પારરીતો હાથે હું તમુને આ
પુણું અને તમે એક મેકને બાપરાઈજ (પાણી છાંટીને ધર
મમાં લેવાની કીરીયા) કરો.” એ ઉપરથી પેરેલા ફોર્ડેરીએ
સમીધને બાપરાઈજ ધીધા અને પછી સમીધે ફોર્ડેરીને કી
ધો. એ ફરેસતાએ પોતાનું નામ જાહાન કરીને આપીયું.
તે નવા ટેસ્ટમેન્ટમાં જાહાન થી બાપરીસાટ કરીને લખી
ગયાછે, તેમ સખસ ફરેસતાની રૂપમાં હતા.

એ પ્રમાણે જારે લોકોમાં જારે ધણું કે એકથી વ
ધારે શખસે બોદા પાસેથી આવેલા ફરેસતાઓ દીઠા, અને
સમીકને પોતાની નજરે વારંધીયે માલમ પડીયા અને વા
તો ધઈ અને સમીધને સુનાની તખતી ઉપર ચીતારેલા લે
ખો મલીયા અને બોદાની મેહરબાનીથી તેનો તરજુમો કી
ધો અને એવાન બીજા ઘેલા અને કમાઈ બરેલા લીમારો
બાહેર પડીયા, તારે અજાણ લોકો આકાંક્ષા લાવીને તેવોની
સંકષ્ટમાં ગયા, પણ એ સમજ્યું હતા તે લોકો તેણે ઉપર ઘ
ણે શક લાવવા લાગા અને એ લીધીની પુગલવ જસતેજ
કીધો, તરેહવાર રીતે તપાસ કરતાં તેવોની ખાતરી ઘઈ, કે
સમીધ અને તેના સાથીઓ માહા હુમા અને કમારા હતા
એ તપાસ આ તરેહની હતી—

કોઈ મારેટીન હારીસ નામના ભોલો ખેડૂત સમીધ
ના બોલો ઉપર આકાંક્ષા લાવીધો અને તેણે સુનાનો તખ
તીઓ જેવા આંગી. એ તખતીઓ સમીધે તેને દેખાડી
નહી અને એમ સમજાવીયું, કે એ તખતીઓ ઘણા પાક
આદમી સીવાયે બીજા કોઈને દેખાડાયે નહી એવો બોદાનો
લેકમછે. યજુ સમીધે એ લેખોના થોડા બાગની નકલ ક
રીને આપી અને કોઈ પણ શીમેલા આદમીને દેખાડવાને
કહીયું. એ ઉપરથી એ ખેડૂત એ નકલ તે વખતના પેરો
ફેસર આનંદના નામના એક ભણેલા શખસ પાસે તપાસ

વા લઈ ગયા. તેણે એકુતને સારું કહીયું, કે કોઈ લુભા થો કોએ તેને ઠગીયાં છે અને એ નકલના લેખ અસલના તો સર લેખને કોઈથી રીતે ત્રલતા આવતા નથી.

વલો મારમાન લોકોની સામણે વાલાએ એ લોકોએ ચોપડી કેમ બનાવી તેનું ખરું કારણ દેખાડી બતાવે. તે એ કહેણે, કે ઈ૦ સ૦ ૧૮૦૯ માં એક સોસોજન સપાલડી નગ નામના પાદરીએ વાતના આકારમાં એક ચોપડી બનાવી અને તે પાદરસન નામના એક છાપનારને દેખાડી, એ વાત લખવાનું તેને એ ઉપરથી સુઝું પડીયું, કે તે વખતે લોકોમાં એવા વીચાર આવ્યા હતા, કે ઉત્તર અમેરીકાનાં ઈડીયોના અસલ ઈસ્રાયેલના ઓલાદના છે. વલો એ વાતમા મારમાન અને તેના છોકરો મોરોની એવાં બે સુખીય નામે આવેલાં છે, જે નામે મારમાન લોકોની ચોપડીમાં પણ જિવામાં આવેલું. એ ચોપડી છાપનાર પાસે હતી, તેવામાં સાસોજન ખરણ પાંખોયા. એ ચોપડીની છાપનારે પણ કાંઈ દરકાર કીધો નહીં અને તેની ચાકરીમાં એક કમપાલટર સીડની રીગડન નામનો હતો, તેને વાંચવા આપી. એવામાં છાપનાર પણ મરી ગયો અને ચોપડી કમપાલટર પાસે રહી ગઈ. એન કમપાલટર સમીયનો સાધીયો હતો અને અમીયના ખરણ પછી તે મારમાન લોકોના આજિવાન થયો હતો. સાસોજન ચોપડી બનાવીને છાપનારને આપી તેનો આગમન તે સુખ દાખલ પોતાના પડોસીએ આગલ વાચતો હતો. એ ઉપરથી તેની બાપડી, ભાઈ, દોમતઘરો અને પડોસીએ ખાતરથી નહાવેલું, કે મારમાન લોકોની ચોપડીમાં જે સુખીય નામે આવેલા છે તે મારમાન સોજનની વાતની ચોપડીને ત્રલતા આવેલું. એ ઉપરથી સાક રીતે ત્રાલન પડેલું, કે જિસેફ સમીય અને સીડની રીગડન જેડ સાથે મહીને સાસોજનની ચોપડી ઉપરથી સુખીય બાબરો ચોરી કરીને તેમાં કેટલોએક ઘરમની બાબરો ધુઆડીને ભાવા લેકેને એમ સમજાવીયું, કે તેઓ એ અસલી ખીસર લેખને તરણુમાં કીધા છે.

(એનું સાંપન છે)

ઈ૦ લાઇખરો.

તાજમતવાજો, ઈઆને ઘરસપપણાના કાયદા.

ખાંણાંની ટેબલ ઉપર સજુકાર.

સજુકાર માણસની નીતી ચાલચલણ, કંબલણી અને વીચાર દેખાડી આવે છે. દરએક શખસને લાજમ છે, કે સજુકારના પારાની જાણીતો થાય અને તે પરમાણે પોતાના ભાઈનું તથા મંડલીનાં ધરવે માણસો સાથે સાથે. પણ એવું નહીં વીચારવું, કે સજુકાર જાહેર મરજ પડે તારેજ વાપડવી અને ખાડીના વખત કીપર તેની દરકાર નહીં કરવી. વલો સજુકાર પુરસ્તથીજ દેખાવવી જોઈએ. નહીં કે મરજ પડે તારે તે પરમાણે ચાલનાની કોમી કરે. જેઓ આ

એ ફૂનીયામાં પોતાનું સુખ વધારવાને ચાહતા હોય તેઓએ સજુકાર પકડવી જોઈએ; કેમકે જાતી સજુકાર કીપર હોય તો ઘર ખારનું સુખ આધાર રાખે છે.

ચેલકાં ખાંણાંની ટેબલ કીપર ફૂની સજુકાર રાખવી, તથા જમન કીવી રીત અને કોમીમાં કરવાં તે વીજે ચેલકાં કાયદા નીચે આપીએ છઈએ.

પારસી લોકોમાં જમણ બે તરફના થાય છે, એક પુશાલીનું અને બીજું ધરમને લગતું. કેટલોક ધરમને લગતાં ખાંણાંની વખતે જે રીતે નોતરું કરવામાં આવે છે તે રીત ઘણીજ હલકી છે. એક શખસ ઘરનાં દરવાજામાં આવી, આગલ કાંઈ હાથ ઈઆન હી હાથે તે છતાં છુમ પાડી ચાલતી પકડે, એને કાંઈ ઘરહસપણાનાં તેડાં કંઈ નહીં; એવી બેદગી રીત જરૂર નીકલી જવી જોઈએ. એ રીત મેડમાંનોને તેમજ મેજમાંનોને પણ એકસરખીજ રીતે હીનું લગાડનારો છે, અને ગમે તેવી હલકી પદવીનું માણસ હાય, તે પણ એવાં તેડાંને માંન આપનાર નથી; પણ એ દેવાજ ચાલતો આવીએ છે તેથી કેટલાએકોને એ અપમાન વીરે કાંઈ ખેઆલજ નથી.

વલો જે રીતે બઈરાં તથા માડીડાંનાં ટેડાં જમનારો કીપર થાય છે તે પણ પસંદ કરવા નોગ નથી. આપણી ખાપડીએ ઘેરેઘેર રખડી રખડી તેડાં કહે છે અને વલો તે એક તેડું થાડું પડે છે અને બીજાં તેડાંની લોકો વાત જુએ છે એ રસમ સદાખરી નીકલી જવી જોઈએ, તેમજ માડીડાંએ જિપીએ મોકલી તેડાં કરવાનું પણ બંધ થવું જોઈએ અને તેને બદલે જાણેલી અથવા હાથની લખેલી ચીડીએ દાખલ કરવી અને તેવાં એક પણ માંન બરેલાં તેડાંને ધરવે કીડે એ બાહ્ય રાખવું. અને બીજાં તેડાંની કમચીત પણ આશ રાખવી નહીં. જેમ એક જિપીએ આવી ઘરમાં છુમ પાડી તેડું કરી જાય તે મેડનું હલકું છે તેડનું જ બલકે તેથી વધારે બે તરણ તેડાં આવે એવી વાર નેવી એ પણ હલકું છે.

તેડાંની ચીડીમાં ખાંણાંની દીવસ, જગા તથા ખરાબર હાજર થવાનો વખત અને તે ખાંણાંનું કારણ જણાવવું. એવી ચીડી, તેરણ દીવસ આગમય થી મોકલવી જેથી શાંમાં ઘણીને જવાબ વાલવાને તથા ઘર ઘણીને તે પરમાણે બંદામજન કરવાને બની આવે. માડીડાં તેમજ બઈરાંએ ખાંણાં કીપ

જવાને ખનજો ઈચ્છા નહી તેના જવાબ ચીટી મલે તેજ દીવસે નહીતર ખીજે દીને ખચીતથી ચોકસવે અને એ બાબદમાં કોઈ વખત પણ ખાંભી દેખાડવી નહી. ખાંભી ઊપર હાજર થવા લખવા બાદ તેમ કરવાને જોઈતી અડચણ આવી પડેતો છેલી ઘડી સુધીથી તેમ લખી જણાવવું.

ચોરાં જમણા કરી ખાંભીની જગામાં લોકોની હુકમ પડે અને ચેલાં પાંચરણાં તથા લોકોનાં ખાઈ ઊઠવાથી ગલીય ચએલી જગામાં બીજાઓને બે સાડવાં પડે અને તેઓની ઘસ્ટી ખરદસત થાએ નહી તેનાં કરતાં ચોરાં અને પોતાના અતલગનાઓને જ બોલાવી દેખાડ પુરશી વાપડી આવનારાઓની ઘસ્ટી માવજત કીધી હોયતો મેહમાંન તથા ચેજખાંન એ બે ઊને આબરૂછે, ખાકી હાલની રીતમાં કમી આખરૂ નથી. પાંચરનાંની ચાલ હાલ રહેતે રહેતે નીકલતી જાયછે તે કીકછે, પણ હવે એ ચાલ સદાખરી નીકલી જવી નોઈએછે કેમકે એ રસમ ઘર ઘણીને તેમજ આવનારને હુકમું લગાડનારી તેમજ ગલીયછે. ખાંભી ઊપર હાજર થનારાઓએ ચીટીમાં લખેલે ખરાખર વખતેજ હાજર થવું. આપણાં લોકોમાં એ ચાલ નથી તેથી ખીયારા ઘર ઘણીને ઘણીક આરજા ખમવી પડેછે. કંટલાંડિ ખરાખર વખતની આગલથી જ આવી પડેછે, અને કંટલાંડિ તપાવી તપાવીને આવેછે. એ ચાલ ચલાવનારા ખંધા સુધરેલી મંડલીને લાપકનાં નથી કેમકે એક આગમચથી આવી ઘર ઘણીની ગોઠવણમાં ખલલ કરેછે, અને બીજો ચોડે થી આવી તેને તથા બીજા સરવે આવનારાઓને તપાવેછે જે એક અપમાન ભરેલી રીતછે. ખરાખર વખતસર હાજર થવામાં આવનારને માનેછે તેમજ ઘર ઘણીની ગોઠવણમાં કાંઈખી ખલલ થતી નથી.

ખાંભી ઊપર આવનાર ગરીબ તથા તવંગરની એકજસરખી મદારત કરવી અને ખાંભીમાં કાંઈ શરક રાખવો નહી. કંટલાંડિવાર ખાંભીમાં તવંગર તથા ગરીબોની ચેનીજમાં શરક રાખવામાં આવેછે એ જેવી ખેડુંદી ચાલ બીજા કોઈજ નથી, એવા સુશ્ય ઊપર ગરીબોને તેડી અપમાન આપવું તેનાં કરતાં ખેડુંદર તેવોને નોતરવાંજ નહી. તેમજ ખાંભીનાં એક સુશ્ય ઊપર તવંગરોને માટે જાંત બાંતની ચીજો તથા નીઆમતો મુકવી અને ગરીબોનાં સુશ્ય

ઊપર તેના અખાડ કરવા—ચોરાઓને વાસતે જાત જાતના દારૂ ઊખેડવા અને વચસે વાંધેના તથા ગરીબોને લેચલાઈ બજારૂ દારૂ પાઈ તેવોનો સુશ્ય જલ દીધી ખલાસ કરવાની તજવીજ કરવી એનાં જેવી શરમ ભરેલી ચાલ બીજા એકે નથી અને એવાં જમ ન કરનારે ખરેખર શરમાવું નોઈએછે. માકાં લાએ એ એવી રીત આપણાંમાં હુજુરછે પણ તે આસને આસતે નાહુદ થતી જાયછે અને લોકો પોતાની હુક જુવેછે, એ ખુશી થવા નોઈછે.

તરણ ચીજની ઈંછા.

એક હાલેયા પાદશાહને માટે એવું કહી ગયાછે, કે તેણે એવો ધારો બાંધેલો હતો, કે પોતાની દરખાસ્તમાં જે પરાણો આવે તેને એક તરેલી માછલી પરીચવી. ચાકરોને એવું શરમાવેલું કે તેઓએ તપાસવું, કે પરાણો માછલીની એક બાજુ સઘળી કાંસ લગી ખાઈને બીજા બાજુ શેરવેછે કે નહી; જો શેરવી નો તરત તેને પકડીને ખંદીખાને નાખવો અને તરીજ દીવસે શંસી દેવો, પણ વળી ચેરખાનીની રાહ એવું શરમાવેલું, કે તેને મારી નાખીયાની અગાંધી દર દીવસે જાનની બક્ષીશ શીવાએ જે માંગે તે પાદશાહે આપવું. એવા હાલમને લીધે ખીયારા ઘણા જણ એ પરમાણે નાહક મારીયા ગયા. એક દીવસે દરખાસ્તમાં એક સો બો પોતાના નાહના છોકરા સાથે આવીયો. રાખેતાની મીસાવે માછલી ખાંભી ઊપર પરીચી. ચોખો માછલીની એક બાજુ ખાઈ રહીને બીજા બાજુ શેરવવા જાયછે, તેવો તેને એકદમ બાંધીને ખંદીખાનામાં કંદ કીધો, અને તેની સરજત જાહેર કીધી. ચોખાનો છોકરો ઘણાજ દલગીર થઈને પાદશાહને અરજ કીધી, કે બાપને જલે તેને પોતાને ખંદીખાનામાં નાખે; તે પાદશાહે કહ્યું કીધું. જેવો બાપને જલે પોતાને ખંદીખાનામાં નાખીયો, તેવોજ જલરને કહીયું, જે “તથું” ને ખખરછે, કે હું મરું તેની આગમજ હું તરણ ચીજ પાદશાહ પાસેથી માંગું; તેથી જાઓ અને પાદશાહને કહે, કે તારી છોકરીને મને લગનમાં આપ અને હું તે પરણાવવાને માટે તરત એક દાલને ચોકલ.”

પાદશાહને એ માગણી પસંદ પડી નહી, પણ

કરેશું; પોતાના બેલથી બંધાયેલા તેથી છોકરીને લગ નમાં આપવી પડી.

બીજી દીવસે તેણે બાદશાહ પાસે તેની સઘળી દેલત માંગી. આ પણ પેઢીની માગણીની મીસાલે ઘણીજ કહણ હતી, પણ બાદશાહને પોતાનો બેલ પાલ વાની જરૂર પડી. દેલત મળીયાથી તેણે તે માટેથી દરબારના માણસોને યુગલ વેઠુંથી આપી અને તે થી પોતાની તરફ સઘળાને દેલતદાર કીધા.

બાદશાહ સારી રાત ઘણા શીકરમંદ રહેતા અને સહવાર પડી તેવોજ તરત પોતે ગયો અને પુછીયું કે તરીલ મોરદ શું નોઈયેછે; કે તે તુંને આપવામાં આવે અને તુંને તરત મારી નાખીયે.

છોકરાએ જવાબ દીધે; “બાદશાહ હવે મારી છેલ્લી માગણી એછે, કે જે લોકોએ મારા બાપને ખાતી વખતે માછલી શેરવતાં નોઈ હાથે તેની આંખ શેડી નાખવી.”

બાદશાહ બેલથી, “દીકરે; તારી માગણી વાજળીછે.” એમ કહીને ચોકીબાનને શરમાવીયું, જે તરત દીવાનને પકડી લાવે.

દીવાન બેલથી, “બાદશાહ ચેટુરબાન, મેં કાંઈ નેયું નથી, એનો કારભારીએ નેયુંછે.”

બાદશાહ બેલથી “તારે કારભારીને પકડી લાવે.” કારભારી આવીને આંખમાં આંધું લાવીને બેલથી, “તેણે કાંઈ પણ નેયું નથી, તેનો બટકરે નેયુંછે. બટકર બેલથી, “મેં કાંઈ નેયું નથી, કીર્તિ ચાકરે નેયું હશે. ચાકરે બેલથી બીલીયા, જે સોખા નો વાંક થયે તેથી તેણે તદન અંજાણાછે. ઢુકામાં એવું માલમ પડીયું, જે સોખાને માછલી શેરવતાં કીણે નોઈ તે ગ્રાખાઈ કીર્તિ પણ નથી.

બાદશાહની છોકરીએ એવો મામલો નોંધને આપને અરજ દીધી, જે “નરે કીર્તિએ ગુનાહ કરતાં નેરો નથી, તારે સોખા ગુનેહગાર ફાંચે નહી અને મારે વર બેગુનાહછે.”

બાદશાહ ચીરડાશે, તેથી દરબારના માણસો ખરબડવા લાગ્યાં. એ પછી બાદશાહ હસીઆ, તેથી સઘળાના ચેટુગ હસનાં થયા.

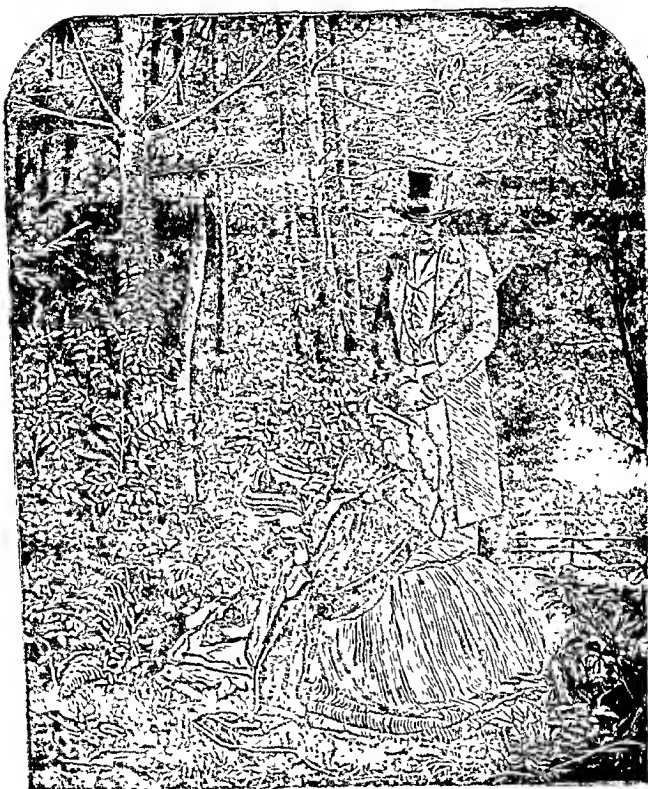
બાદશાહ બેલથી “નોંક એનો વાંક ઘણાછે અને કાંસી ગયાને બદલે મારી છોકરી સાથે તે પરણી મોછે તેથી એને છેડી દેઓ.”

ભુલુ પડેલુ ભુલકું.

બચાંને લગતી હર કીર્તિ બાબદ લોકો મોટા હરખથી વાંચેછે. આપણે પોતેથી એકવાર બાલક હતાં; અને વહી ને લંદગીએ ઈઆરી આપીતા મરણ આગમન પાછાં ખીલવાર બાલક થાઈયું—જુઘાપો એએઆ ખીલવારની બચગીજછે.

અતરે પાસના પાનાપર આપેલાં ચીત્ર મધે તમે એક બાલકને જોશો. તે બાલક પોતાના જેવાજ નાથલાં એક બલાડીના બચાંને લેઈને રમતું રમતું ફરના એક જેતર તરફ નીકલી ગયેલુ માલમ પડેછે. પોતાના કુવત ઊપરાંતની મંજલ (કદાચ પોતાની નાથલી લંદગીના પેઢીજવાર) કરીને તે પ્રસાદને ભોંંએ ઊપર બેસી ગયેલુંછે. તેના ચેટુરા ઊપરથી કીર્તિ કીર્તિ કે જે જગેએ તે ભોગ જોગે આવી પડીછે તે તીઆંના, તથા તેની આસપાસનો દબાવ તેને બીલકલ અજાણીઆ લાગેછે, અને તેથી તે મોટી અજાણી તથા ભજેમાં પડીને જોએછે. એકા એક કીઆંથી કીઆં આવી પડીકું! બીચારું તે હવે કીઆં જાણે! તોપણ જોવો કે પોતાની હાલી હાલતમાં તેને પોતાના સોખતી (પેલાં બલાડીના કુરકુરીઆંને) હાથમાં ફેરું જાણી રાખીછે!—નેને તે ફેરું પેટમાં દાખેછે!—બચાંના સાથ દીલની દોસતી તે ફેલી ખરી અને નીરમલ દોસતી છે!

અરે તે એવી હાલતમાં બેઠુંછે તેવાં કીર્તિએક ભવો આદમી અને તેની બજમનસાઈ ભરેલી પુનરી તે તરફથી થાઈને પોતાને ઘેરે જાએછે તેએની તેના ઊપર અછડતી નજર પડી તેએ સું જોએછે! એક નવરી અને એકાંત જાણીઆ કીર્તિ બાલક છોકરી હાથમાં બલાડીનું બચું પકડીને બેઠેકીછે! આ બાળકને એથી હાલતમાં જોએઆ પછે પોતાની સાથે લીધા વગર તેએથી એક કદમખી આગલ થયાએ? આપણે જોઈએછે કે તે બાઈ ચેલાં બચાંની નજરેક જાઈને પોતાનો સાદો પેલુ કીમતી પોસાગ ખરાજોઆની દરકાર કરીઆ વગર બેસી ગઈછે. સૂી માતરનું હાઈડું ચાચું હાઈડું જોઈએ, પણ આ બાઈનાં ભુતનમાં મોટાં ઊપરથી તમે કે શા કે તેનું દીલનો સોમના યાનેથી વાગે નરમછે. વગર માએ અને વગર બાપના ભુલકું પડેલાં ભુલકાંની તે માએ હાએ તેવાં હાથી આ બચાંને સવાલો કરી



• 20. 18. 18.



ને પુછેછે કે આવી દુર જગ્યાએ તે કેમ આવી પહોંચી ? વાંચનાર તે ખાઈની આ તસવીર જોએઆથી સું તમારા કાંણુ તે સવાલો પડતા નથી ? વળી જોવો કે તેનો લગભગ બુધાપામાં આવેલો પીતા કેવી આતુરતાથી આવાં યુગીયતમાં આવેલાં બચાં તરફ જોએછે ! કેટલે વતેછે કે જ્યાં આદમીઓના દેખાવથી લેવાજ હાંએછે તે આ બાપ દીકરીના મોડાં ઊપરથી જોશ.

જમના હાંય તરફના ચીત્રમાં તેજ ખાઈ પેલાં બુલકાંને પોતાને ઘેરે લેઈ ગઈ અને તેની મા તેને સો ધતી ચોંધતી લેવા આવી તેજુજ તેને સવાધીન કરીશ, તે દેખાવ આજેહુબ દેખાડાવીએછે. આપણી હૃદયની માં એવા દેખાવોને સારવારજુએ, પણ રેજોરે ખરી. ખુબી સાથે ચીતારનારની ચતુરદાર કાંઈ સાધારણ ચીજ નથી. જેમ જેમ આજે દેખાવ જોઈએછે, તે મ તેમ તેને લગતી નાધલી મોટી સરવે ખીનાઓમાં જોએઆ આપણે પોતેની ગ્રાંમજ હાઇએ તેવી ગ્રાંમણ આપણામાં ઊતપણ થાએ એવા ચીતારાઓની આ દશમાં મોટી ખુરેછે.



તલેસમાતી વીટી—એક જોડી કાહારેલી વારતા

ગંગા નદીનાં મુખ આગલ એક જુકડીની ઝીર એક બુથો સાધુ રહેતા હતા; જંગલનાં મધ્યાં પંખી અને પશુઓ ઉપર તે એટલીતા માયા રાખતા હતા કે કાડી આ નારાં બનવરો વટીક તેની સાથે હુલી ખલી જતાં હતાં અને તેને જરાએ ઈજ કરતાં નહીં હતાં.

એક દીવસે તેની કીનારે મોઢા હતા તેવામા એ કાગડા ગમત કરતા નદીને ખાલેથી ઉડી જતા હતા. ગમ તમાં એક કાગડો નદીમાં પડીએ અને પાંછીની તાણ સાથે એ આવા લાગે અને તેનેથી બાહર નીકળી શકાયું નહીં તરત પેલો બુથો સાધુ નદીમાં ઉતરી પોતાની લાકડી વતે પેલા ઘસડાઈ જતા કાગડાને અટકાવી ઉંચકી લીધે અને તેને સુરજનાં તરકામાંં સુકવા મુકીએ. જુવું કે કાગડા નું અંજ શુકું થયું કે તે પોતાના જોડીઆની સાથે એક ઉંચા પાહડ તરફ ઉડી એક ગોડામાં જઈ તરત પાછા આવતા પેલા સાધુને જનાયા, અને તેઓએ આવી ને પેલા સાધુની નજીક એક વીટી મુકી.

પેલા સાધુએ તે વીટી ઉંચકી લેઈ પોતાને આગલે પેહરી અને જ્યેષ્ઠતા પેલા કાગડાએને મોઢતાં સાંભળ્યાં. તેઓ બોલીઆ, 'ખલલા સાધુ સરવે પશુ અને પંખીઓ તરફની તમારી અતીઅંત બજતા, અને મારી જાંજી બચાવી તેનાં બદલામાં આ વીટી કબુલ રાખે, એ એક જાદુઈ વીટીએ અને જ કોઈ એ વીટી પેહરસે તે સરવે પંખીઓની વાતવતી શર્જનરો અને એ વીટી દેખાડી જ કાંઈની

કાંઈ કોઈની પક્ષીને ચોંપશે તે તરત બજ લાવશે." હવે તમારી ખીદમત બજવાને હમારાં સરખું કાંઈની કામ હોય તે મુજે કરાવો.

પેલો સાધુ બોલીઆ માઝું એક કાંઈએ. હું પેહલાં કાશમીરને રાજા હતા અને મારા જમાઈએ દેશ કરી અને તખ્ત ઉપરથી ઉડાડા મુકીએ તે દીનથી આવા લેખાસમાં જંગલવાસી થઈને રહેજાણું. હવે મારા મરણ આગમન આરી ઊકરી જ તાંહાની રાંછીએ તેની તથા કાશમીરનાં રાજની ખબર લેઈ આવોતો મારી ઉપર ભારે ઉપકાર થાએ.

આ સંધેસો લેવા પેલાં પક્ષીઓ તરત ઉડી ગયાં અને કટલાક દાહડા મુકી તેઓની કાંઈજ નીશાં જનાઈ નહીં. એક દીવસે આ બુથો સાધુ નદી કીનારે મોઢેછે તે વામાં આકાશમાં એ કાલા ધાળાં જનાયાં અને જરાક વારમાં આવન પડીઉં કે તેઓ પેલા એ કાગડા હતા. તેઓ નીચે અપારી, સર જનાવી, બેલીખા, ખસાણુ, ચલમજા, હુએ તારે વાસતે દલગીરી ઉપજવનારી ખબર લાવીઆ છાઈએ. તારી ઊકરી જનારી ગઈએ અને તેને પેહની એક ઊકરી હવાતે. તારા જમાઈએ બીજા બાપડી કીધીએ અને તારી ઊકરીના એક પાકેસો પોપરેછે તેનેથી હુમે વાકેશ થયા છાઈએ કે આ સાવકી માં ઘણીજ બજમજે અને આ નાની ઊકરી ઉપર ઘણુંજ કુખ પાડેછે, વલી હુમેએ એજમી સાંભલીઉંછે કે રાજા ચોકરાગાહમા જનારેછે તે વખતે તારી નાની ઊકરીના કાંઈની રીતે આ ખતરાઈ મા રમતો લાવવા માંએછે."

બુથો સાધુ આ વાત સાંભલી ઘણીજ ખેદ પાંખીએ અને આખી રાત રડીને મેચેનીમા જુનરી. સહુવારનાં પોહા રમા નદી કીનારે જઈ મોઢા અને પેલા કાગડાઓ તાહાં ઉડતા હતા તેઓને વીટી દેખાડી આગલ મોલાવીઆ અને કરમાવીઉં કે મારી ઊકરીની ઊકરીને જનારે આ વીટી આપી અને કેહુએ કે આ તલેસમાતની વીટીએ તેની જની પક્ષીને મોલાવસે તે તરત હુબર થશે અને જોઈતી રતી શલાહ તેમજ કામખી કરી આપશે. આ શીવાએ બીજા કાંઈની ખદદ હું આપી શકતો નથી.

કાગડાઓ તરખાર થયા અને મોલીઆ કે હુમે તારો હોકમ બજ લાવીયું અને હુમે તાંહાંજ રહીયું અને જેમ બનતે તેમ એ ઊકરીને આ તરફ લેઈ આવવાની કોચેશ કરીયું, એટલું કેહી નમસકાર કરી રખાયુ લોધી.

જંગલ તથા મેદાં કુદાવી કાશમીર તરફ તેઓ જઈ લાગા અને પાદશાહનાં મેહલમાં જઈ જાહાં પેલી ઊકરી પોતાના પોપરની સાથે ગમત કરતી હતી તાહાં તલેસમાતની વીટી તેની આગલ ધરી જ તેણીએ પોતાનાં મુંદર આંગણમાં પેહરી અને તેવીજ તે પંખીરાની વાત સમજવા લાગી.

પેલા કાગડાઓએ બુથા સાધુની કટલી સરવે હકીકત આ નાજનીને સાંભલાવી અને પોપરે, તેનાં બપાવાએ જારે રાજ ખોએઈ તારે જ કાંઈ બનીઉં હવું તેની સરવે કે રીઅત બહેર કીધી, તે ઉપરથી આ નાજની ગાદજાદીનું દીલ ભરાઈ આવડું અને આંખમાંથી મોતીનાં દીપાં તપકાવા લાગી અને મોલી કે તેનાં બપાવા પાસે જઈ રહેવાને હવે

તેને ભારે ધનતેજશી ધઈ; કેમકે હાલની રાંછી (સાવક) તેની ઉપર ખુબ બધા પાડે છે અને તેના બાપ પાસે જવાને એક નેગવાઈ પણ આપતી નથી કે એક દીવસ આગલ બધ સરવે ખોલાસો કરી દીલ ખાલી કરે. આ મે હાલની અંદર તેના પોપટ સવાએ તેને કોઈ ચાહ કરતું નથી અને તેની કોઈ કદર જુલનું નથી. જ્યે એકવાર આં સાહજદીને મોરે જોઈ તેની તારીક અને સફિત ગાતાં—જ્યેવા તેના બાલક હસવા ઉપર મોટી પડતાં, કુકમાં જ્યેવા તેની બરદાસત કરવાને તેની દાસીઓની અંદરખાઈ અને અંદસ કરતાં તેમો આલ્ખ પીક ફેરવી મૂવી આવેલી રાંછીને ખાતર આ નાજુક અને કુમલા છપ ઉપર બધા પાડવાને જરાએ માણસનો તેમજ ધ્યાવરનો ડર નહી કરતાં.

પોપટ સાહજદીને આંસુ તપકાવતાં જોઈ પોતાની લાકડી ઉપરથી નીચે ઉતરીઓ; એમીઆ તેને એક જુની લેઈ દોલાસો આપવાને આવીઓ હોએ; અને બોલીઓ “આ રાં પીચારાં બચાં આ મેહલમાં મેં તુંને જનમતાં જોએલી છે અને તે વખતે તારી ઉપર કેવાં કુલ શુકાતા અને તારી જાએની યસમની સરખને લીધે શું તવગરો કે ગરીબો એ સરવે તારી માવજત કરવાને કેવા તઈઆર પતાં, અને તારે બાપ તુંને દોડા વગર રાતના પોતાના બીછાના ઉપર બઈ નહી શકતો—તે સરવે આજે ફેરવાઈ ગએઈ છે. દીકરી તારી માએ જરથી આપ ખીંચી અને આ જાંહાંનથી કે અ કીખી તાએથી તારી ઉપર બધા પડવા માડી છે, પણ ખેર એ સઘળું વહી જયો, કેહુની રહી જયો, અને રોજ કેઆંમ તને દાહડે ઈશવરની અને તારી માએની હજુર આ સરવે મંડાશે પોતાનું મોહુડું છુપાવશે. હવે આ કાગડાએ તુંને તારા મપાવા પાસે લેઈ જવા માગે છે તે અને દીકર લાગે છે અને તેને કરતાં કદાચ તું ફસાં પડશે એવી રીં ધાસની રાખું છ, પણ હવે તારી બાપ શેકારગાહને માટે લાખા દીવ મા બાહરે જનાર છે તેથી વળી અને બીજી ચીંતા લાગે છે કે રાંછી તુંને તેની ગેરહાજરીમા તકવા દેનાર નથી, તેથી હું મો એવી ગોડવલુ ફરીએ છઈએ કે અંચે કાગડા લાઈએ બાગમાનું ફરતા રહેશે અને આગપાસની ખબર રાખશે અને હું મેહલમાં, રાંછી અને બીજાં માણસોને તપાસશે કે હીસા અને તેમોની રૂએક નીચ ઈજકતી જોઈ કાહડી તેના ઉપાએ સાવધ રીતે ગેઈરા.

રાતએ શેકારગાહને માટે પોતાના સરવે અસખખ ઉઘાવીએ અને ચાલવા માંડીડ. એને બીજી દીવસે પલા મે કાગડાએ પોપટ પાસે ખબર લાવીઆ કે મેહલમાની એક દાસી જે જાહડના પાતરાં તોડે છે તે જહીર જાહડાડે તેથી સંભાલ રાખવી. પોપટ મેરી દાસીની પછવાડે જ મોરડામાં રાંછી હતી તાંડા દાખલ થયો અને જોએછેતા રાંછીએ મેરાં પાતરાંને ફરા કાહડી આરો અને ચાકર લેઈ તરત તે કયા ભેડી એક “કેક” બનાવી જુલવા મુકીડ. તરત જ પોપટ મેરાલમ રીતે ઉડી નાહાની શાહજદીના મોરડામાં આવી મેરા કાગડાઓની હજુર સરવે હકીકત જાહેર કીધી. આ વખતે શાહજદીને નસાડવાને તેમો કુકતી ધાવા માંગના હતા, પણ તેના મોરડાના મારણ બાહે રશી બધ અને તાંહાંન નજરીકમાં એક પોહરેગીરને મોહ

રો હતો તેથી લાઈલાન થઈ મેડાં. મેટલામાં મોરડો ઉંધારી રાંછી અંદર દાખલ થઈ અને તરતજ મેલા કાગડાએ બાપીમાંથી બાહરે ઉડી ગયા. રાંછી એક રકેબીમાં કેક લાવી હતી તે તેની આગલ મુકીડ અને મોલી કે આ મારે હાથનું બનાવેલું છે તે ખાને, મેટલું મોલી બાહરે ગઈ. તે દાહડે શાહજદીને વાસતે કાંઈથી ખાંછું આવીડ નહી તે થી તે બીચારી જુખી રેહી, પણ મેલા કાગડાએ બાગમાંથી ફેટલાંક અંજર દોડી લાવીઆ જમાની આ તરફડે પછી તથા શાહજદીએ પોતાના જુજરો ચલાવીએ; અને મેડું કેક કાગડાએ ઉંચકી લેઈ જઈ તલાવમાં નાખી આવીઆ.

બીજી દીવસે સવારના રાંછી ખબર લેવાને વાસતે શાહજદીના મોરડામાં તેને મુએલી જોવાને ઘખેલ થઈ પણ તેને હઈઆત જોઈ તેની છાતી ફાટી ગઈ અને ચીરડાઈ આ નાજુક શાહજદીના રોડા પીસવા માંડીએ. મેલા પોપટે જોઈડ કે આને આ છોકરીના અંત આવીએ છે તેવાનું ઉડી જઈ રાંછીને છોકરો જાંહાં પારખામાં મુતો હતો તે મોરડામાં ચુલામાંથી બલતી લાકડાંની સલી લેઈ જઈ, બારીના એક પર્સો સલગાથી મુકીએ અને “આગ આગ” એવી જુમો પાડતો નીકલીએ. તેવામાં મેહલના સરવે માણસો “આગ આગ” જુમ પાડવા લાગાં તે ઘજરાટ સાંભલી રાંછી તરત પેલી છોકરીને જમીન પર નાખી રોડતી પોતાના બાગકને લેવા આવી.

પેલીગમ એવો બનાવ બને છે મેડું જોઈ પોપટે તરત ઉડી આવી શાહજદીને સાવધ કરી જહીડીથી નાહસવા કહેઈ. બાગના એક દરવાજા ઉંધારી મેહલની બાહરે નીકલી પડી અને સાંમે તલાવ હતો તેમાં સારાં લાએએ મેહલ તરત હતાં તેમોને મેડી વીડી દેખાડવાને પોપટે કહેઈ. વીડી નેતાંવારન તેમો તલાવને કીનારે તરી આવે આં અને સર નમાવી હોકમ પુડીએ.

પોપટ મોલીએ આ શાહજદીને તેમો બંધો મલી પેરે પાર તેરવી લેઈ જાએ. તરતજ તે મેડ હાસે શાહજદીને પોતાની વચે લોધી અને પીક ઉપર હાથ મુકાવી તેને તેરવી લેઈ જઈ બીજી પાર ઉતારો. પોપટ અને કાગડાએ પકડ તેની પછવાડે ઉડી ચાલીઆ.

પાહડની એક કજો આવી સાહજદીએ પોતાના મોચાક ઉતારી મુકવા મુકીએ અને તરત એક કાગડાને હોકમ કીધો કે મેહલ તરફ જઈ આગાથી કાંઈ નુકશાંન થએ ઉંછે કે નહી તેની માકશ ખબર લેઈ આવે બીજી એક કાગડો ઉંછે ઉડી આસપાસની ખબર રાખવા લાગો.

કપડાં મુકાવા મેટલામાં મેહલ તરફની ખબર લેઈ પેલા કાગડો આવી પોંહાવીએ અને મોલીએ કે આગાથી કાંઈ નુકશાંન થએઈ નથી, નાહાને છોકરો સલાંમત છે અને આગ જલદીથી જુજયો નાખી છે અને શાહજદીની મોચાકો થ થાએઈ અને ને કોઈ તેના પેરા લાવી આવે તેને મુના ના પચાસ સીકતું ધનામ આપવાનું જાહેર કીયું છે.

આ વાત સાંભલી જોઈ શાહજદી યાકી ગઈ હતી તેથી આગલ માકવાની પોપટે તાકીડ કીધી. શાહજદીને યાક લાગાથી પાંછીની ભારે તરસ લાગી જ્યે એક કાગડા એ ઉંછે ઉડી મેડોક દુર પાંછીને એક જહીરો વેહનો હતો તે

ચોથી કાહાડીએ અને સરવે તે તરફ ચાલીએ. પાંચી પી ધા પછે શાંત પડવા આવી હતી તેથી તેઓએ પોતાનો ઉ ધારો તે રાતના એજ નગાએ લેવાનો ફેરાવ કીધો અને તર ત કાગડાઓએ હડી નઈ નંગલમાંથી યોડાંક ચંઈર તથા દરાખ લાવી આપેમાં જેની ઉપર આ સરવે સાથીઓએ તે રાતના પોતાનો યુજારો કીધો અને રાતના તેજ નગાએ ધાં સ પાંચદીને તે ઉપર આરામ કીધો. આ છોકરીને એટલી તે યાક ચહુડી હતી કે જેને તેણે નમીન ઉપર પોતાનો બર હો રેકવીએ તેવોજ ઉપર તેની ઉપર ગલ્લો કીધો અને તેના વીચવાયુ નોકરો (કાગડાઓ) આપી રાત વારાફરતી તે નાં ચોકીખાંન થયા હતા.

(એવું સાંપડ્યું.)

● છોકરીઓને કસરત કેવી કરાવવી જોઈએ ?

જેમ છોકરાઓને કસરતની જરૂર છે, તેમજ છોકરીઓને પણ તેની જરૂર છે, તે વીશે ગયા આંક માં હમેશા ફેરલોક ખુલાશો કરીએ હોય. છોકરીઓ ને કસરત કરાવવાથી કેવા મહાભારત શયદ થાય છે, તે ખુલા કરી તેમાં ખતાવીઆ હતા. જે જાતનાં સુ યો આપણી ઘણીખરી સ્ત્રીઓ ત્રાંગિછે, તે યુએ એ કસરતમાં ભરેલાં છે એવું તેમને દેખાડીયું હતું. તે જી પરથી વાંચનારી ખાઈઓની ખાતરી થઈ હશે, કે તેમ ની છોકરીઓને કસરત કરાવવાની જરૂર છે, અને તે મનાં મનમાં આ સવાલ ઊતપન થઈ રહીએ હશે, કે તેમને કેવી કસરત કરાવવી; માટે તેને ખુલાશો અંગે અતરે કરીએ:—

આટલી વાત ખરી છે, કે જેટલી જાતની કસ રતો મરદો કરી શકે તેટલી જાતની યોરતોથી થઈ શકતી નથી. 'કસરતો ઘણી જાતની આવેછે, જેના મુ ખીઅ તરણ ભાગ કરી શકાય છે એક હલકો અને અચારી ભરેલી કસરત, ખીજી કહણ અને મેહનત ભ રેલી કસરત, અને તરીજી સંકટની વેલાએ શરીરનો ખચાવ કરવાની કસરત. પેહેલી જાતની કસરતમાં ચાલવું, દોડવું, કુદવું, નાંચવું અને ઘોડાપર ચવારી કરવી.' ખીજી જાતની કસરતમાં હ્રથ, પગને તરેહ વાર રીતે મકવા, શરીરને તરેહવાર આકરતીમાં વા લવું, જોર કાહાડવા, જોરી ફેરવવી, કુસતી રમવી, મલકમ કુદવી, આડી ડાંગેલી અથવા જડેલી લાકડીપ ર તરેહવાર રીતે ફરવું અને દોરડાં ઊપર તરેહવાર જાતની—અંગખંડની—કસરત કરવી. તરીજી જા

તમાં લાકડી, પટો, ખનાતી, ધુપ અને એ વગેરેની ક સરત. હવે તરણ જાતની કસરતમાંથી કહી જાતની અને તેમાંની કહી જાતની કસરત છોકરીઓને લાયક ની અને જરૂરની છે, તે જોવી જોઈએ. પેહેલી જાત ની જે કસરતો ઊપર કહી, તેનો સઘલીજ છોકરીઓ ને લાયકની અને જરૂરની છે. એ સઘલી કસરતો, યુરોપીઅન સ્ત્રીઓ તો, આસમાન વગર કસરત કરવે જ, નીત કરેછે. તેઓ સાંજને વખતે ખાહાર ફ રવા નીકસી ખુબ ચાલેછે, ઘોડાપર ચવારી કરેછે અ ને ઘરતે જવસરે નાચેછે. છોકરીઓ પાંણ એજ પર માંણે ચોજ ચાલેછે. દોડેછે, કુદેછે અને નાચેછે. પ ણુ દેશી સ્ત્રીઓમાં કે છોકરીઓમાં, માઠાં ભાયગે, એવો કથો ચાલ ન હોવાથી, આવી કસરતો નીત કરવાને તેમને તક મલતી નથી. દેશી સ્ત્રીઓમાં નીત ફરમા જ વાનો, ઘોડ ખેસવાનો, કે નાયવાનો ચાલ ન હોવાથી ને મનાથી એવી કસરત ખનતી નથી. છોકરીઓને પણ ચાલવાની, દોડવાની કે કુદવાની તક મલતી નથી, કા રણ કે તેમ તેમને દોઈ કરવા દેતું નથી. તેથી તેઓ પણ ખાપડીઓ આવી પોતાની મેલે થતી કસરતોથી ખેનસીખ રહેછે.

ખીજી જાતની કસરતમાંની સઘલી કસરતો યોરતોને લાયકની તથા જરૂરની નથી. તે માહુલી મા તરે જેજ કામ આવે એવી છે, જે હ્રથ તરેહવા ર રીતે વાલવાની અને જોરી ફેરવવાની છે. હ્રથ વા લવાથી અને જોરી ફેરવવાથી છાતી અને ગરદનના ભાગ કસાય છે, અને ખીલેછે. એ જે ભાગ કસાયને ખીલવાથી શરીરના દેખાવની ખુખશરતીમાં ઘણો વધા રો થાય છે, એટલુંજ નહી પણ, છાતીના ભાગના ખીલ વાથી ખડી, દમ વગેરે છાતીનાં નાશકારક દરદે લા ગુ પડતાં નથી. એટલા માટે એ કસરત પણ છોકરી ઓને અથવા સ્ત્રીઓને ઘણી અગતની, અને કશાં પ ણુ નુકશાન વગરની છે. તરીજી વેરગની સઘલી કસ રતો યોરતોને લાયકની છે, પણ તે તેમને હાલ જરૂર ની નથી. જો એવી કસરતોથી દેશી સ્ત્રીઓ માહી તમાર થાય તો તે એક મહાભારત શયદો કરનારી વાત થઈ પડે, પણ જ્યારે દેશી પુરુષો એવા કસરત વગ રના પડેલા છે; તો પછે સ્ત્રીઓને માટે તે શું ભમાં મહાકરવી !

એ પરંપરાએ જોતાં હાલ દેશી છોકરીઓને આપ

વા જોગ અને જરૂર જોગ આટલી કસરતો માલમ પડે છે. ઘણું ચાલવું, દોડવું, કુલું, નાચવું, ઘોડાપર સવારી કરવી, હથેને તરેહવાર રીતે આગલ, પાછલ, ઊપર નીચે વાલવા, અને જોરી શેરવવી. હથેને તરેહવાર રીતે વાલવાની વળી તરણુ રીત આવે છે. એક, અમ થા ખાલી હથ વાલવા; ખીલ, હથમાં મુક જેવા લો હાંના વજન લઈ વાલવા, અને તરીલ હથમાં બે કુટ ઊપરની લાકડી લઈ વાલવા. એ તરણુ રીતો પછી હોકરીઓને લાયકની અને જરૂરની છે. આ સઘલી કસરતો હોકરીઓને દરેક માખાપોએ કરાવવી જોઈ એ છે. એવી જાતની કસરતો હોકરીઓ કરી શકે એવી ગોઠવણ અતરેની સઘલી હોકરીઓની નીશા લોમાં કરવી જોઈએ છે. અતરેની હોકરીઓની નીશાલોમાં એ બાબતની ખામી એટલેવેર તો છે, કે રજાની વખતે પણ ઘણીવાર તેમને થામલાની માફક એક જગાએ બેસાડી રાખવામાં આવે છે. એવો ચાલ ઘણોજ નરસો અને હોકરીઓની તંદોરસતીને ઘણો નુકશાન કરનારો છે. એવો ચાલ અને કસરતની છીત અથવા અજાણપણું હવે નીકડી જતું જોઈએ છે. માખાપો સમજી પોતાની હોકરીઓને કસરત કરાવવા શીખે, તેની આગમય એ વાતની આગેવાની હોકરીઓની નીશાલોના આગેવાનો અને કાચેખારીઓએ ઊઘાવી લેવી જોઈએ છે.



ઈસક્રાફીયુલા નામનો રોગ અને તેને લગતો વેહેમ.

પુરોબીઅન લોકોમાં ઈસક્રાફીયુલા નામનો મરજ ઘણો પ્રેલાયકો હોય છે. તે ખયાંતે જનમથીજ હોય છે. તે પેહલી દર પેહલી ઊતરતો આવે છે. એ ખલીનાં રોગની પેહલી નીશાની છે એ રોગની ઘટતી માવજત તથા દવા દીધાને બદલે ઈંગલંડ તથા ફ્રાંસ દેશોમાં આજ ઘોડાં વરસની અગાઉ કોઈક પુરાતમ જમાનાથી એક હસવા સરીખી રસમ ચાલતી આવી હતી. જે બાલક ઈધા ચોરત ઈધા પુરૂપને એ રોગ થતો તેઓને પાદશાહ પાસે લઈ જવામાં આવતાં હતાં અને પાદશાહ પોતાનો હાથ તેઓને લગાડતો તેથી તેઓનું દુખ દઈ થતું હતું એવો સઘલા લોકોમાં વીચાર હતો. ઈંગલંડનાં લોકો દેહતા કે હના

રા પાદશાહ એકવરડ ધી કનશેસર જે આજ સેંકરો વરસ આગલ થઈ ગયો છે તેના પરતાપથી એ દરદો પેહલાં દરે થવા લાગ્યાં અને ફ્રાંસના લોકો ક્રેડ કે હમારા રાજા કલોવીસનાં પરતાપથી એ દરદોનો પેહલો નાશ થયો. એ રીતે બેહુ દેશોમાં એ બાબત પર લાંબી લાંબી તકરાર ચાલતી. ઈસદુઅરદ ખાનઘનનાં પાદશાહો જાહેરે ઈંગલંડમાં રાજ કરતા તાહુરે પરધાંનોની કચેરીમાં એકસ ઘણાકેરવી દરેક પાદરીને દરેક ગામડાંમાં ખખર કરવામાં આવતી કે પ્રધાને ઘણાં પાદશાહ ભર કચેરીમાં ઈસક્રાફીયુલા વાલાં દરદીઓ પર પોતાનો હાથ શેરવે. આ ખખર સાંભળતાંજ હજારો દરદીઓ પાહુ દશાહના મેહેલના બારણા આગલ લેમાં મલતાં. દેરવેલે ઘણાં પાદશાહ પોતાના તખત પર બીરાજતો અને ઘણાએક મોટા મોટા ધરમગુરુઓ પોતાનાં લાંબા જાંબાં ઝોલવી લપકાસર તખતની આગલ હુરે ખંધ ઊભા રહેતા. પછી પાદશાહનો ખાશ વઈ એક દરદીને હાથથી પકડી પાદશાહી તખત આગલ હજાર કરતો. આ વેલાએ એક પાદરી મોટે સાથે 'બાઇબલ' ઇલાને ઈંગરેલ ધરમ પુસ્તકમાંથી એક વાકીય વાંચતો અને પાદશાહ દરદીના ગોંધ પર પોતાનો હાથ શેરવતો અને તાહુરબાદ તેના ગલ્લામાં એક સુનાનો સીકો ત્રેદે શીટ બાંધીને રખાઈ કરતો. આ પરમાણે એક પછી એક સઘલા દરદીઓને કરવામાં આવતું હતું. ઈસદુઅરદ ખાનઘનના ખીજા રાજા ચારલસે બુધા મહીને ૮૦૭૮૮ દરદીઓ પર હાથ શેરવીયો હતો. તે વખતના મોટા મોટા કાયેલ પાદરીઓ એવું કહેતા હતા કે એ દરદાં સાફ કરવાની શક્તી ઇશવરે ઈંગલંડના પાદશાહનાજ હાથમાં મેલી છે, અને બડે બડે વઈદારાં એવું માણતા હતા કે પાદશાહનાં હાથથી દરદીઓનું કુઝામ મરતું હતું. જો પુદરતી કારણોને લીધે કોઈ દરદીને શેર પડતો હતો તો લોકો પાદશાહની શક્તિ વીગે નહીં બોલાય તેટલી તારીફ કરતા હતા, અને માર્કો બાએગે જો કોઈ દરદીને શેર નહીં પડતો તો તેઓ એવું બોલતા કે એણે પાદશાહ પર પુર એને કાદ મરેજો નહીં. જોકે વઈદો અને ખીજા કાયેલ પુરુષો એવું મત આપવા લાગ્યા તારે અનધક લોકોનો એમાં કશો વાંક દીસતો નથી. ૧૬૮૪ નાં શાલમાં

પાદશાહનાં મેહલ આગલ એટલીનો કંઠ મલી હતી કે છ સાત દરદીઓ ચંપાઇને તેજ જગોએ મરી ગયા હતા. ઈસ્ટુઅરત ખાંનદાનનાં છેલ્લા પાદશાહ બીજા જેમસને જારે જખરદસ્તીથી ગાદીપરથી હાંકી કાઢાડે આ તારે તેની ખેડી મેરી અને તેનો ખાવંદ તરીજો વીલીઅમ ઇંગલંડની હુકમતે આવેઆં. પાદશાહ વીલીઅમને જારે દરદીઓપર પોતાનો હાથ ફેરવવાની દરખાસ્ત થાઈ તારે તે આ હસવા સરીખી રસમને ધીકારી નાખી તેની સામે થયો. તેણે કહ્યું કે આ દરદને દર્દે કરવા માટે ઘટતા દર્દાજો છોડી પાદશાહ પાસે ખાલી ઢોંગ કરાવવો મહુને પસંદ નથી અને તે થી કરી એ રસમ હું ચાલવા દેનાર નથી. આવું મત જાહેર પડેઆથી હજારો દરદીઓ પાદશાહ વીલીઅમની સામે ખંલતવારીથી પોકાર મારવા લાગા. ઈર્ષ કહેતું કે પાદશાહ ક્યારેય, કોઈ કહેતું કે પાદશાહ ધરમપર ચુસ્ત નથી અને કોઈ કહેતું કે પાદશાહમાં દરદીઓને આરામ કરવાની શક્તી નથી કારણકે તે પોતાના સસરાનુ તખત છીણવી બેઠેછે. પણ પાદશાહ વીલીઅમે એવાં બોલવાની સુતલગ દરકાર કીધી નહી અને તે પોતાના મરણ થઈ પોતાના ઠેરાવને મજબુત વક્તી રહ્યો. વીલીઅમના મરણ પછી તેની સાક્ષી રાણી એન તખતે બેઠી અને તેણીએ પાછી આગલી રસમ જારી કીધી. વરસ દાહડે આ વેહુમી કીરીઆઓ પર ૧ લાખ કરતાં વધારે ખર્ચ થતો હતો. કેટલાએક લોકો હમને પણ દરદે છેવેા ઢોંગ કરી સુંતા નો સીકકો પાદશાહને હાથે પોતાના ગદામાં ઓલવા વી જતા હતા પણ પાછલથી પાદશાહના વઇદાએ દરદને તપાસી અંદર મોકલવાનું જારી કીધું. રાણી એનના મરણ બાદ એ રસમ ઇંગલંડ દેશ માંથી સદાખરી નીકલી ગઈ. કાકર જનસન ના મના એક માણ પુરવીન શીલસુધને એન રાણીએ જે ગલામાં સીકકો ઓલવીઓ હતો તે આજ શુધી ખરીદીશ મીયુઅમમાં જોવામાં આવેછે.

બે પુત્રની ઓ.

હાએરી નામના ટાપુમાં આજ થોડાંએક વરસ ની વાત હીપર ઇરીગ નામનાં એક હુખસીને તથા દો

હરીજા નામના એક શીરંગીને પુત્રના જુદા જુદા અનેઆએ માટે તાંહાંના વડા નેઆધીસે શંસીની ટેપ આપી હતી. ઈરીગ ઘણાજ જખરદસ્ત પુરુશ હતો તેથી તેને ખંદોખાંનાની એક અંધારી કાઠલીમાં હાથે પગે બેઠી ઠેકી નાખેઆ હતા. પવન આવવા જવા માટે એક નાહુના છીદર શીવાય તેનું ખંદોખાંનું બધી બાજુએથી ચપટ ખંધ હતું. પાંચ દાહડામાં ખંધે ખંદીવાનોને શંસી દેવામાં આવનાર હતા તેથી તેઓની કાઠલીમાં તેલવા દીવસ સાડું ખોરાક એકદમ મેલીઆમાં આવેઆ હતા. દોહરીજા જે જાતે શીરંગો હતો તેની વચ ઘણીજ નાહુની હતી અને તે જરાક દુખલો હોવાથી તેને વધારે સારા જોરડામાં ફેદ કરેઆ હતા. તેના જોરડામાં એક ખારી હતી જેને મજબુત ગરાર જડેલી હતી. આ ગરાર વાટે તેહેને શેહરની થોડીક રચના દેખાતી હતી જેથી તે પોતાના છેલ્લા દાહડા પેલા હુખસી ખંદીવાન કરતાં વધારે સારી રીતે ગુજરતો હતો. આ બેહુ ખંધવાઓના જોરડા પાસે પાસે હતા, પણ ભીત એટલીતો દલદાર હતી કે તેઓથી એકએકનો સાથ વડીક પરખાઈ શકાતો ન હતો. દોહરીજાના ખંદોખાંનામાં તેના સગાં વાહાલાં એને આવવાની છુટ હતી. દોહરીજાના એક ખેશી એ તેને છુપી રીતે એક કાણસ ભેટ કીધી જે વટેદોહરીજા પોતાના જેલરનો વખત ચુકાવી પોતાની ખારીની ગરાર ઘસવા મંડી જતો, પણ તેહેના હાથ તથા પગ ને બેડી ઠેકેલી તેથી કંગાલ દોહરીજાથી કાંઈ પણ વળી શકીયું નહી. તે નીરાશ પાંખો જમીન પર પડતો અને પોતાના પાપી કરગુકનો દર પલે ખરો પશ્ચાતાપ કરતો જે ઘડી જાયછે તે મારા આયુશીયમાં થી કંમતર થતી જાયછે તેના ખેઆલથી કંગાલ દોહરીજા બહુ કાયર હતો. તેના દીલના છુપા જખમો તેની ગરદનને શંસીની દોરી કરતાં વધારે ચીપલાવતા હતા.

હવે આપણે પેલા હુખસી ઇરીગની ખખર લેએ. આ ખખવાને નહી રાત કે નહી દીવસ માલમ પડતો હતો. તે પોતાના જખુન પાપનો પશ્ચાતાપ કરેઆને બદલે ખંદોખાંનામાંથી છટકી જવાના વીચારમાં પુર મશગુલ હતો. તે એટલેતો કદાવર હતો કે સેજ વારમાં તેણે પોતાના પુર બળે કરી પોતાના હાથની બેડીઓના બે દુકક કરી નાખેઆ. નેવા તેના હાથો

છુટા પડેઆ ક્રે ચેતાતી બેડીના કુકડા વડે તે ભીત બો
 દવા પર મશગુલ રહેઓ. સત અને દાહડો વગર
 હરવે અને વગર કાચર રહેવું તેણે કામ બળવેકો
 અને અંતે તેણે એક માહ મશ શ્વર ગણાવી નાખે
 ઓ, પણ કમનસીબે તેહની બેહુત શેકટ ગઈ. જેવું
 તેણે બગારામાં મોહાડું ઘાલીયું કે તેની નજરે દોડરી
 ના જમીન પર ચતોપાટ પડેઓ પડેઓ. તેણે દોડરી
 નાને ઊઠાડીયો અને બેહુ જણા છુપે અવાજે મચલન
 કરવા લાગા. દોડરીનાની કાણસ વડે ઈરીગે પેટી
 લોહાડાંની ગરાર એક આદમી પસાર થાય એટલી
 ઘસી નાખી, અને પછી દોડરીનાના હાપને બેડીઓ
 થી ચાકલા દીધા; પણ દોડરીનાએ એવામાં ઈરીગને ક
 હુવું કે આ સત આપણી છેલલી છે અને બરીબામદાદ
 હાલ થવા આવી છે તેથી બે તરણ કલાકના અરસાનો
 વખત આપણા હાથમાં છે કારણ કે આઠ કલાક આપણ
 બેહુને શંસી દેવાનો હોકમ થયેઓ છે. આ દીલગીરી
 ભરેલી ખખરથી બેહુ બંધવાઓ વચે મીનાકેશી શી
 ર થયો. ઈરીગ કહેકે કાણસ વડે હું પેટલાં માહારા
 પગની બેડી ઘસી દાહડું, અને દોડરીના કહેકે કાણસ
 માહારી છે તેથી પેટલાં હું માહારા પગની બેડી કાહડી
 નાખું. ઈરીગ ઘણેજ ચપરખાં હે હતા તેથી તેણે દો
 ડરીનાના હાથમાંથી કાણસની તરાપ મારી પણ દોડરી
 નાએ કાણસ ખારી વાટે શેંકવાની પેરવી કરી. ઈરી
 ગ દોડરીનાને ઘસડતો ઘસડતો ખારીથી દુર લઈ
 ગયો તેથી દોડરીનાથી કાણસ ખારીવાટે શેંકી
 શકાઈ નહી. અંતે દોડરીનાએ કાણસ મોહામાં
 મારી ગતો જવાની ઉપકતી દીધી, પણ કાણ
 સ તેને ગતમાં ખુતી. ઈરીગે દોડરીનાનું માહ
 ભીત સાથે અગાડી છુંડી નાખીયું અને જેવું જેકાર
 સાટું તેણે મોહાડું ખાલીયું તેવજ ઈરીગે જોસથી હ
 થ ઘાલી પેતી કાણસ લોહાથી ગડની બાહુર કાહ
 ડી. દોડરીના પોલીક મીનીટમાં એક જોત જોડીઆ
 વગર મરણ પામેઓ, અને ઈરીગે કાણસવડે ચેતાતી
 બેડી કાહડી નાખી. હવે ખારીવાટે ૬૦ ષીટની ઊ
 ચાઈએથી જોનરવું રહેલન હવું. ઈરીગે દોડરીનાના
 કપડાની સીધા કરી તેને ગાંઠ મારીઆ અને તેઓને
 એક ગરાર સાથે ખાંધો એકદમ ખારીવાટે નોંધાવીયું.
 પણ જેવો તે ભીનપર પગ મુકેનો હતા તેવજ એકઠો
 થે કુતરો પોદાર મારતો તેના આંખર ઘરેઓ, પણ

છીરીગે બે હાથે તેનું ગડું એટલુંતો સીપલાવીયું કે તે
 તતકાલ મરણ પામેઓ. પણ કુતરાએ મરતાં મરતાં
 બી ઈરીગને જખમી કીધો, અને તેના જખમી હાપનો
 અંગુઠો છુટો થઈ તેની પાસે જમીનપર પડેઓ. લો
 હો લુવાન થતા હાથે ઈરીગ બંદીખાના આગલથી નાથે.
 સાત વાગતાનો અમલ થવાથી જેલર તથા બી
 ના અમલદારોએ બંદીખાના બોળીયાં, પણ અંદરથી
 ઈરીગ નાથેઓ અને દોડરીના મુરદું થઈ પડેઓ મલે
 ઓ. બધીગમ ખોલ થઈ અને પેસા મુવેલા કુતરા
 આગલ એક માણસનો અંગુઠો તથા લોહીના રીપાં પડે
 લાં જોઈ એવું અનુમાન થયું કે ઈરીગને હાથ જખ
 મી થયો હોશે. એ નીસાંની આપી સપથે રહેરે ધંધેરો
 પોદારએઓ અને ઈરીગને પ્રકડી આપવા સરકારે મો
 હું દામ આપવા જાહેર કીધું.

ઈરીગ નાથે તે એક પાસેના ગામડાંમાં જઈ લા
 ગો, તાંહાં એક હજમનના ઝુંપડાંમાં તે આશરો માંગવા
 ગયો અને હજમને તેના હાલ પરે દયા કરી તેની અ
 રજ કણસ રાખી. બીજે દોને તે હજમનનો કેરો ના
 મનો એકપુરો છોકરો ખખર લાવેઓ કે ઈરીગ ના
 મનો એક હજમી બંધવો જેનો જખમી હાથ ઘાહેલ
 થયો છે તે બંદીખાનું શેડી છટકી ગયો છે અને તેને પ
 કડી આપવા સરકારે મોહું ઈનામ જાહેર કરેઓ છે.
 આ બોલો શાંભલનો ઈરીગે પોતાનો ધાયલ થયેઓ
 હાથ ચેતાના જખમાં સાંતેઓ, પણ ફેરાની નજર તે
 જોપર પડી. તરતજ તે ચક્ષ્મ છોકરાએ તેને ખખ
 તરશથી પકડેઓ અને સીપાઈ સીપાઈ જમ પોદાર
 મારવા લાગો. ઈરીગે આગલ એક કીરાડો હતા તે
 પડેઓ અને જોરથી ફેરાના માથા પર કોંચકેઓ.
 ફેરાની મા તરત વચમાં પડવા આવી અને તે ગરીબ
 હજમનના માથાનો પેસા કીરાડા વડે છુંકે થઈ ગયો.
 ફેરાની છાતી ભરાઈ આવેઆથી તેણે પોતાની લાકડી
 પોતાના પુર બળથી ઈરીગના માથામાં મારી અને
 કુતરાની માથે તવજનો ઈરીગ જમીન પર બેશમ પ
 ડી ગયો. અંતે ઈરીગને પાછો બંદીખાને શેંકેઓ અ
 ને તરણ આદમ જાનને દાર કરવાના માહ જમુન
 કરનુકને માટે તેને મુકીએ લટકાવી દાર કરેઓમાં આ
 વેઓ. પાપી જોય ચેતાના કરનુક.

પારીસતું સંઘરહસ્યાન.

પારીસ જે શ્રાંનસતું પાએતખત કુલવાએ છે તાંહાં આ સાલ એક મોહડું સંઘરહસ્યાન ઊંધાડી ઊં છે. એ જગ્યામાં વીદીઆ તથા હુંનર તથા તરેહ વાર કારીગરીનાં નમુનાં દુનીઆનાં સરવે ભાગે ઊ પરથી આવી પડીઆ છે. આખી દુનીઆનાં હુંનર તથા વીદીઆનાં ભાંતભાંતનાં નમુનાં સમાવવાને માટે પેહલાંતો એક મોહડું ઘર નોંધએ જે શ્રેંનય લેા કાએ ઊણું કીધું છે અને તેને માટે એકસો એકરની ચોગાંન જગ્યા રોકી છે. એ ઇમારતેજ શકત તેમાંથી પાંતરીસ એકરની જગ્યા રોકી છે અને વહી આસપાસ ની જગ્યામાં ખોળાં નાંહાંનાં નાંહાંનાં સંઘરહસ્યાન ઊભાં કીધાં છે તે જુદાં.

આ મોટી ઇમારત અથવા મેહલ વગર મજલાનો છે અને તેનો ખેદાનાં જેવો આકાર છે. તેની પોહલાઈ ૧૨૪૫ ફીટ અને લંબાઈ ૧૫૦૦ ફીટ છે, અને સરવે સાંમન સમાવવાને માટે એક ખેદાની અંદર ખીનું ખેડું અને તેમાં વધી તરીનું મુકીએ એવા આકારનાં છ સાત ઘેરાવા અંદર લીધા છે, અને એથી કરી એ ઇમારતની વચોવચનો જે ઘેરાવો ખાલી પડે છે તેમાં બાગ બનાવીએ છે અને ઊંચી કીસમનાં બાગો રોપીએ છે, અને તાંહાં ફેટલાક પાંણીનાં કુંવારા ઊંડા મુકીએ જેથી જેવા આવનાર ધણી જે બધે તબક્કે શ્રતાં અને નોતાં મન અને તંનથી થાકી ગીએ હાએ તેનાં દીલને છેવે તાજગી મેવે.

આ મેહલમાં દાખલ થવાનો રસ્તો એવી રીતેનો છે કે સીન નદી ઊપર ધઈને જેનાં નાંમનો પુલ બાય છે તેની ઊપરથી લોફે પસાર થઈ મેહલની સાંમે આવી પુજે છે. અંદર દાખલ થતાં જે પેહલાં તબક્કા અને ઘેરાવો છે તે સરવેથી મોટા છે કેમકે તેમાં સરવે જાતનાં અને સરવે મુલકનાં મોલ નેમજ નાહાના સાંચાએ ચાલુ રાખેલા છે. એ ઘેરાવો લેઈ રહેવા બાદ જોનાર ખીજા ઘેરાવામાં આવે છે બાંહાં મુલક મુલકની ભાંતભાંતની પેદાવસ હામાં આવે છે જેમાં માંહાંસને હુંનર અને કારીગરીની ખીલકુલની શાંન દીસતી નથી. એમાંથી નીકળી મુસાફર તરીકે જા અને તારખાંદ ચોથા ઘેરાવામાં આવે છે બાંહાં કારીગરીથી અને હાથથી બનાવેલા દુનીઆમાંનાં સ

રવે અચરત સરીખા સાંમન નજરે પડે છે. આ બાદ જોનાર પાંચમાં ઘેરાવામાં આવે છે બાંહાં સારા હુંનરોની ખરી ખુખી દીકમાં આવે છે, અને તેમાંથી નીકળેલા છઠા ઇમાને બાગનાં ઘેરાવામાં આવે છે અને આશાએશ મેલવે છે, અને થાકી અંચેલી નજરને ખુદરતા લીલા રંગથી લુગપત અને આશાંન કરે છે.

આ મેહલ સવાએ આસપાસની જગ્યામાં ખીજાં ફેટલાંક નાંહાંનાં સંઘરહસ્યાન કીધાં છે અને જુદાં જુદાં દેશની નાંમથી ઇમારતો તેના આખેડુખ આકારમાં દીકમાં આવે છે; જેથી જાએઆ પારીસની અંદર પરથવીના જુદા જુદા ભાગમાં શ્રતા હોઈએ એવા દેખાવ નજરે પડે છે. આ સંઘરહસ્યાન જોવાને દરે દેશ અને મુલકે મુલકથી લોકો પારીસ ખાતે ગયાં છે, અને તેઓ પાસેથી અંદર દાખલ થવાને જે લવાજમ લેતા કીધા છે, જે એક ગરીબમાં ગરીબ પણ આખી શકે, તેમાંથી આ સંઘરહસ્યાન બનાવવાનો ખરચ નીકળે એવી આશા છે.

હવે આ સંઘરહસ્યાનમાં શું શું છે તેમાંથી હમારા વાંચનારને જાણવાનોગ જે કાંઈ હશે તેનો અવાર નવાર સાર આપતા જઈશું.

એક જગ્યામાં તુરકસ્યાનની એક મસીદ, કદમાં અસલ કરતાં ઘણી નાંહાંની પણ આખેડુખ નકલ કરી બનાવી છે. મસીદની બાંધણી સુદર છે અને તેની પમચીમ દશાએ એક મીનારો આવેલો છે. આ ગલથી દાખલ થતાં સીરીની બેઠી બાજુએ બે ગોલ આકારનાં મીનારા કીધા છે તેમાં એક માંહાંસ રહે છે તે સરવે મુલકમાંનોને ધાતુના ચકચકીત વાસનમાં પાંણી પાએ છે. અંદર દાખલ થવાની આગમ્ય એક જગ્યા બાંહાં સરવે મુલકમાંનો પોતાના નોરા કાઢે છે અને તાંહાંથી અંદર જતાં જે ચુંબજ સરખી એક જગ્યા દીશે છે તાંહાં તેઓ જઈ બંદગી કરે છે. એ જગ્યામાં કાઈખી ચીતાર અથવા પુતલાં રાખતા નથી કેમકે એવો એવું માણે છે કે રોજે કયાવતને દાહડે સરવે ચીતાર તથા પુતલાં તેનાં બનાવનાર પાસે પોતાની અંદર જીવ મુકાવવા આવશે અને એવી રીતે તે બનાવનારને દુખી કરશે. એ જગ્યામાં સુનેરી હરે કોરાંનમાંની અછી શીખાંમનોનાં શ્રરા ભીત ઊપર વાંચવામાં આવે છે જે સરવે બંદગી કરનારને હરઘડી નજરે પડી જાએઆ ચાંતક આપતા હાએ

એવું લાગે છે. આ મસીદની પડોશમાં તુરકસથાનનાં ખાજા તાંબાની રીત પરમાંણે ખનાવીઆ છે જે નો તાંજ તાંબાની દશીને પોતાનાં મુલકનો નમુનો જોઈ હુરખ ઊપજાયા વગર રહે નહી.

આ મસીદની પડોશીને ઈલપટનાં વીસેરાએનો મેહલ ખનાવીઆ છે તે દીકમાં આવે છે. એ વીસેરા એ ઊનાલામાં જરે પાછા પાતે સંઘરેહસથાન નો વા જનાર છે તારે એજ ખાસ મેહલમાં તે રહેનાર છે અને જોડા માટેજ તેણે પોતાની ઈલાખી આ નાંહાં નો મેહલ ખનાવવાનો હુકમ મોકલીઆ હોતો. આ મેહલની અંદરની તેમજ બાહરની તથા તેનાં દરવાજાની રચણાં પુર આરખી થયે અને તેવાની રીતની આખેબુખ નકચ છે. અંદર દાખલ થતાં કોરાનનો એ ક પ્રકરો આ પરમાંણે કોનરેસો છે કે “એ, દરવાજા નાં ઊંધાડનાર શાહજ, હમારે માટે નેકાં દરવાજો ઊંધાડ” — આરખ લોડી આ પરમાંણે ચીતાર તથા માણસનો આકાર પાડતો નથી તેથી ચીતારનાં હોન રમાં તેવો પછાત હો જોયો લીધાર. તરતજ કોઈનાં ખી ધ્યાનમાં આવશે, પણ તેમ નથી. એવો કોરા નનાં ફકરા તથા કુલત ચીતારની વખત એવીતો જુ દી જુદી સોતથી ચીતારે છે અને તેને જાહરે તથા મરોર આપે છે કે તેમાંજ ગોજોઆ ચીતારની સઘલી ‘ખુખી આવી રેહી એમ કહવાએ. આ મેહલની અં દર એક મુખીઆ જોરે છે જાંહાં ઈલપટનાં હલનાં વીસરાએનો જનમ થયો હોતો. આ જોરે ત થા ખીજા જોરકાં જોતાંજ દુરદરાજ વસનારો અ ને પારકી કોમવાલો નરતજ પુરવ તરફના રેવાજ તંયા ચાલની નરક ખાંથી ગ્રંથે અને જોજોઆ જે ઇ મારત તે જુલે છે ને તેનાં અચલ વનમાંજ જુલે છે એવું તે વીચાં છે. આવા મેહલ, મસીદ તથા ખીજાં ખાંધાંજો તેનાં અચલ મુલકનાં રેવાજ મુજબજ રંગે લી બાહરની પણ દીગે છે એથી પારીસની અંદર હલ લોડી તુરકસથાન, હાંદુસથાન, રૂશીઆ તથા દુનીઆ નાં ખીજાં મરવે દેશ તેનાં પુર રેવાજો સાથે જોતાં હોય એવું થજોઈ છે. એજ જોરમાં દુનીઆના સ રવે હલક જોવાએ અને તાંબાનાં રેવાજ, રીતમાં ત થા પેલાસ દીકમાં આવે એ જેવી જોગવાઈ ખીજા કહી સરક કહવાએ.

વહી થોડેએક દેરે એક, એખંડ ઉમારત ખાં

ધી છે જે ઈલપટનાં રાખના માણસો તથા ઊંધાલા જોને. રેહવાનાં મકાનની આખેબુખ નકચ છે અને તે માં તેવો કમ રેહ છે તે પણ દીકમાં આવે છે.

ઈગલંડ દેશનાં જાંહાં જહુવેરાત જોડેલાં છે તાં હાં લોકોની જોવાને કાની કા મહેલ, એ કેમણે મીઠ હનરી ઈમાંની જોજોએ ખનાવેલું રૂપેરી રાજ હંસ છે. એ ક કાચનાં કેશની અંદર રાજ હંસનાં કદનું એક રૂ પેરી હંસ છે જેને રૂપેરી પીંછ તથા કલગીર છે અને જે વી કુંચી આખી તેજુજ તે પાંણીની કીપર તરતું હો ય તેમજ રૂપેરી પાંણીનાં નાંધલા જોખ આવે છે તેમાં તરે છે. મેહલમાં તેનું માંધુ જે પાંણોની વચે કીધુ હોય છે, પણ તરતંજ તે આસનેથી અને છપદાર રીતે પોતાનું માંધુ ઊંચુ કરે છે અને ગરદનને મરોરથી મર હે છે અને જાંહો તેની સાંધે કાંઈ ખારીક માછલી તર તો નજરે પડી હોય તેમ તીકીઆ કરે છે અને તેને જહુથી કોંચકી થેઈ જરાવાર ચાંચમાં રાખી પછે ગલી જાય છે. આ રાજહંસ ખીજા જોખારજનાં વ ખતમાં ઈગલંડમાં ખનાવીજો હું અને હલ તેમાં કાં ઇંક સુધારો કરી આ વખતે પારીસ ખાને લાવીઆ છે. હલ જોરે જાંહો વાંચનાર ખીજો હવાલ વાંચવાની ઈનનેજારી કરે છે જોડામાં વહી કાંઈક થોડેક હવાલ ખીજા અંકોમાં તેની નજરે પડશે.

પરચુટણ.

સાનસી હીરો—આ નાંખનો હીરો સુખધી હીરો પ ખાતે ગોજો છે અને એક ફરેતમ ઝીએ જહુવેરાત ઉપ ર એક મોપડી રમી છે તેમાં જોતાં માલમ પડે છે કે એ હી રને વાસતે જે એવું કુલધાએ છે કે તરીજ હનરી રાખને જરે પડસાનો ખપ પડીએ તારે એ વેચીએ હોતો તે ખો ટી બીનાં છે. એ ફરેતમનાં તાનનાં જહુવેરાતમાં એક હીરો છે એવું તે ઝી લખે છે, અને સને ૧૮૩૬ માં પારીસ ખાતે એ હીરાનું જરે વનમ કોણું હતું તારે તે ૫૫ હારે થયો હોતો. પણ હાલ મેમાલમ રીતે એ થીરોને ૫૨૫ હારે થયો છે. એનો આધાર પેરનાં જોયો છે અને તે મરનેથી સ રસ પાંણીદાર જહુવેરાત ગણાય છે. એની કીપત બેથી ત રણ લાખની ગણતરીમાં આવે છે.

લાંબી વચ—ઈગલંડમાં જોરેકે રેનાડ નાંખનો એ ક મોમી ૧૧૪ વરસની ઉમરનો ખરણ પાંખીએ છે. એ પહીને વાસતે એવું કરે છે કે આખો દાંહો તેનાં મોહા ડાંમાં ચીર દીકમાં આવતો હતો.

મી. પીબડી—આ નામીયા સખતને ફાંનસની શાહનસાબદી ઇલિજનીએ પોતાના હાથથી એક કાગળ લખી મોકલીએ છે અને તેમાં તેની મોઢાલી સખાવતને માટે ખાંન આપેલું છે અને માણસજાતનું ભણું કરનારને એ લકાબ તેને લાગુ પાડીએ છે.

ગીચ રેહવાથી નીચજેલા મરણ—લીવરપુલ ખાતે ક રોનારની સાથે એ બાલકનાં મરણની તલાસ ચાલી હતી, તે ઉપરથી એવું માલમ પડી છે કે એક બાલક તેનાં માએ બાપ તથા બીજાં ચાર છોકરાંની સાથે એક નાંપલા ઓરડામાં એકજ બીજાનાં ઉપર સુતેલું હતું, અને ગીચ ધવાને લીધે તેને જોલલી હવા મલી શકી નહી તેથી તે મરણ થાં ખીલું હતું; બીજું બાલક ને ઓરડામાં સુતેલું હતું તે ને ઓરડામાં બીજાં અગીઆર માણસો સુતેલાં હતાં તેથી ખરાબ હવામાં ગુંગારાઈ આ બીજું બાલક મરણ પાંખીલું હતું. એ ઉપરથી ગીમ રીતે અને ઘેરાએલી હવામાં રેહવાના ગેરફાયદા આપણા લોકોને સમજવા નિમિત્તે.

એક પુરાતમ આડ—ઈસ્લામી લામખરડી નામના શહેરમાં હાલ એક આડએ જેની આજુબાજુ લોકો માનતા કરે છે, એ આડ એવું કહેવાય છે કે જુલીઅસ સોઝર ને ઇસુ ખ્રીસ્તવની ૪૨ વરસ અગાઉ થઈ ગયેલો તેના વખતમાં રોપાયું હતું. એ આડ ૧૨૪ ફીટ ઊંચું છે તથા તેના યે રાવો ૨૩ ફીટ છે.

૨જી કુરસત.

૧ જી—બાઈએ તમે અને એલખોછો? હું મોતી બાઈ કાંણીનો માએ લાગુ. એટલા ઉપરથી ને તમે મને ન એલખોતો મારી વધારે એલખાંણુ આપું—હું તમારા નેવી નારીજી અને બિચારી મેહલમાં રહું છું. હું સવરૂપે રૂપાલી, ચલકની, અને ખુબસુરત છું. મારી છાક રી તમારી સાથ રહે છે. તે ઘણી ખુબસુરત છે અને તેની ઉપર એક વધણ પડેઆથી તે બારે કીમતી મણુએ છે. મારે હવે કહા કે મારે નાંમ સું?

૨ જી—ગરમ દેશની છોકરી, માએ રાખે રોપલી, પેટમાં રાખે છોકરી, કીમત તેની પા રોકરો.

૩ જી—જેકે હું દમ સવાસ લેતા નથી તેમની આદ મજાત મારેથી બહુ બીજી છે, અને વધારે અચરત સરીખું એ છે કે બીજાં આનાં તદ્દન પડી ભાગવા અથવા ઉડી જવાથી મારે આવવું થાય છે. ગરીબ, તવંગર, અને રાજ વંસીનાં ઘરમાં પણ હું વગર નોતરવે ધાઈખરાની પેઠે નજી ઉભા રહેલું છું અને ઘણીએ તેઓને ભર મોતમાંથી એકે દંમ ઉડાડું છું. એટલું છતાં હવેશાં ખાંણનાં મુકશ ઉપર સલામતીએ લેવાએ છે તેમાં એક રીતે અને તેઓ આપે ન કરે છે, જેકે આખી કુનીઆનાં લોક અને છુડે બોલે છે તેમની હું નહી હનતા કુનીઆનાં શા હાલ થતે તે તમેજ વીચારી લેવો. મોઢો હું કોણ છું.

ખોલાસો મઈ વેસાનો.

૧ જી—સાચુ.

૨ જી—નારંગી.

૩ જી—શોએ.

૪ જી—૧૧૪ ફીટ ઊંચાઈ.

કુરસતે મંગોરજન "પતીવરતા" ખોલ ઉપર લખી મોકલેલી મીસાલો.

ધારવા કરતા આ ખોલ ઉપર લખવામાં ઘણીએ બાઈએ આ મામ લીધા છે તેથી ઉપોને ચક્ર આપતાં ખુશ થવાનું કારણ ન લોકો છે જેકે સારેના કાગળો ઉપો પરગટ કરી શકતા નથી તે બી તેમાંથી ને મીસાલો ઉપોને લાગ લાગી છે તે નીએ આપીએ છઈએ.

"કાગરૂ કુપ"—તમારી કવીતા રૂપી મીસાલ ઉપોને સરે પો જીવન લાગી છે પણ કેટલાક કારણસર ઉપો તપુને ધનામ આપી શકતા નથી.

"નરખાંતુ"—તમારે લખાણ ઉપારી પતીજી ભરેલો નીવડે છે અને તે તમારીજ લખાણી લખાયું છે એવી ઉપારી પતી ખાતરી થવાથી ઉપોએ તપુને ધનામ આપવાનું ઠંડવીજી છે, પણ એક "નરખાંતુ" ની યદીતુ બીજી બાઈનું લખાણ જેકે તમારે થી સરસ નથી તેમની નજીક તમારી ખરોખરડ છે તેથી જીતેજન આપવા માટે ઉપોએ આપવા કહેલું મરતલ કાગળ તે બાઈને ઉપોએ આપવાનું ઠંડવીજી છે અને તેને બરડે ધનામ દાખવ તપુને એક. મી. કરસાસ કુપીલના ઇંગ્લેન્ડના પ્રવાસની કુલ ગીલક ની મીસડી જેની બીજી આપરની થોડાક દાહાડામાં બાઈ પડે છે તે મોકલી આપીએ તે તમેએ કુપ રાખવી તમારું લખાણ જેકે ઉપો તપુને મજાગણ કરીએ છઈએ કે આ સુતી મિષ મોખાં નીઆને માટે મસારી બાપડો, જીમીઆનાં, તથા બીજી ઉપરોગી મામલ ઉપર તમેએ નર લખનાં રહેડું.

"નરખાંતુ"—ઉપર નજીવેલા કારણોને લીધે અને તમારે લખાણ ધનામને લાયક હોવાને લીધે ઉપોએ આ રંગીત ભરતલ કાગળ તપોને ધનામ તરીકે મોકલી આપીજી છે તે કપુલ રાખવું. તમારા દસખત અરેજ તારી લાયક છે અને એક સી તરીકે તે તપુને એક નેમ આપનારી વાત છે. તપોને પણ ઉપો ભજામણ કરીએ છઈએ કે આ મોખાનીઆને લખાણમાં માગ લેવા ને થી આગળ માલનો નપોને ભારે રાખેલા પાસત થશે.

"એક સુતી", "નેકી", "કુપ", "ટેનીના", "આંબા", "મી. બે. મ", "સુપુરી" તમારા કાગળો મલીઆ છે, તમે સરવેનું ખાતરી જમાનલું છે કે લખાણો તેમજ લખવાનો માંદરો રાખો અને જે નેજામાંએ તમારીજ કરવાને સુકુ નહી. તમારું લખાણ જલસીથી સુકી શકે એવું છે કપત માંદરોની વધારે નરડ છે. બીજા મે આર કાગળો મલીઆ છે તે નજીવા નેજ નથી. ઉપો નીએ "કાગરૂ કુપ", "નરખાંતુ" તથા "નરખાંતુ" ની ૩ લખાણ લખનારી આપરને માટે પરગટ કરીએ છઈએ.

પતીવરતા વીશે.

૧ સરજીનો બેન, ને મંદ્રીની બેડી, રાખે ને એ તાર, રહે ભારથારજી ભેડી.

૨. એ પતીવરતા સુતેલો નારીઓનો નેક, અતોજ આંસરનો માંદતો વીશે.

- ૩ એ નારીએનો શુનઈ એક કીમતી હીરે,
- એ રાખી સગ્ર નાર કરે ધણીને ધીરે.
- ૪ એ હીરો ને નારી રાખે હથેએ ધરી,
- સવરમે જતાં રહે આંનદ ભરી.
- ૫ સગી લોખ ને લાણ્ય સગ્ર મોજ ને મખ,
- તે રાખનારીને નનઈ એ પાપી સખ.
- ૬ વધી જોર ને જુગમ ભારી આપતનો માર,
- એ હીરો રાખતી નાર નહી કરે દરકાર.
- ૭ મારે બાઈએ તમે કરો એનોજ સગાર,
- પુથી રહેરો એસત ત મારો ભરખાર

લાં ૬૧૫૬ કુલ

પતીવરતા વીરો.

- ૧ શુ—જોરતની ખરી ખુમશરતી
- ૨ શુ—રેરીની બપોથી ચોકસુ થવાનુ કીમતી ઉપીઆર.
- ૩ શુ—સવરગતુ સખ
- ૪ શુ—સીની દસીની આધાર
- ૫ શુ—જોરતની મેકીનુ મેકીનુ જલકેરાન
- ૬ શુ—ચદર કે ને કાંઈ વાદવાપાંધી ચાકતો પાડેર નીકરેડ.
- ૭ શુ—અનકરણના શીતનાર.
- ૮ શુ—હોરખત બનવાની ખુખીય દોખત
- ૯ શુ—લોકોડાનુ ખખતર કે જેને તરવરના બપખની ધાયતી નથી.
- ૧૦ શુ—શનુ કે જેનો ઊર કીટ ચકડતી નથી

લાં ૪૨૦૫૦.

પતીવરતા વીરો.

- ૧ શુ—ભાગ્ય અને બીધી દુર રહેવાનો ઊતમ શુદ્ધ
- ૨ શુ—બદ્ધારિનો શત્રુ
- ૩ શુ—ઉપવરના કરમીનામાનુ એક ચતિમર કરખાન
- ૪ શુ—એક વગર દાખનો શરદ ભાલો.
- ૫ શુ—જોરતની ચોકિડાઈનો શીલુગાર
- ૬ શુ—માધારની હથઆતીના શખનુ કુખ.
- ૭ શુ—ચથારનુ ખરૂં શખ બનવાનો પાપો
- ૮ શુ—દીવાલડી કે ને વાંકાજીને ખયામા ઊરથી માગતા અ દકાવેચ.
- ૯ શુ—અપુતીઅ રતન
- ૧૦ શુ—નીરમય પાણીની નેહર

લાં ૪૨૦૫૦.

ભુરેા ભષા.

ભુરેા ભષે ભવ બુધોરે મેનરી
 ભામે ભા કયાધી કર્મે દખોરે મેનરી
 સમે વ્હાલે દીશે દખોરે મેનરી
 માંએ ને બાપે કીમે કામેરે મેનરી
 પેસા નેઈ સાં મોપારે મેનરી
 વાડી ને ગાડી ઘર મેપારે મેનરી
 ધારધુ મુખી ધીર ધમેરે મેનરી
 ભરતની પીડા દમી ભમેરે મેનરી
 જાણુ નહી બની ધમેરે મેનરી
 રાખ ને આખ ધઈ રહેરે મેનરી

જાણુ નહી ગમી ધમેરે મેનરી
 ગુરો, ન માંસ કંઈ રહેરે મેનરી
 જાણુ નહી રડી રડીરે મેનરી
 દિવસ ને રાત ધડી ધડી રે મેનરી
 જાણુ નહી ખમી ખમીરે મેનરી
 ખુલે ધડી જરી નખીરે મેનરી
 ભુકાની સાથ ભવ ભમેરે મેનરી
 કેમ કરીને, કેમ ધમેરે મેનરી
 તેનો વિચાર નવ કીમેરે મેનરી
 કયાંથી લાવી કલેર દીમેરે મેનરી
 હીજી, અપક ને અખાખો રે મેનરી
 એવો તે વર કોણે માંએ રે મેનરી
 અકકચ વિનાનો ધુર્ખ મોરોરે મેનરી
 ધડોતો શું એવાનો રોરોરે મેનરી
 જળતો જળતો ને નિત રોતોરે મેનરી
 હુખો, મુકો સડો સોટોરે મેનરી
 અદકકુ હુલું શું એવા વિનારે મેનરી
 ભુલું સો સુલ એવા હીજીરે મેનરી
 બોલે તો બળે માર ગાખરે એ મેનરી
 હસે તો ધડે હુરાવારે એ મેનરી
 એવો વરી કોણ હમેરે મેનરી
 કપાળ કુટી કોણ ધસે રે મેનરી
 સુખે સુખે હુખે હુકે રે મેનરી
 સીના ઉપર નિત રહેરે મેનરી
 એવાને કોણ નિત વેકેરે મેનરી
 કુટ કરમતી હોય કેમે તે મેનરી
 વેસ ન મેહુરે કો દી સાડેરે મેનરી
 ધસી ન થોય કો દી માંએ રે મેનરી
 ખાતાં ખુરે ન એવું ધનરે એ મેનરી
 માણા મારે લાખો જનરે એ મેનરી
 તોય ન સુને નેવો મેહુરોરે મેનરી
 ગમે સદા કાળો મેહુરોરે મેનરી
 ધુમીરે વર એવો ધુમીરે મેનરી
 પુરું કે પુરુંદ મોરો કુમીરે મેનરી
 એવો હીજી તે કેમ સહેવાયરે મેનરી
 એવો સમે તે કેમ રહેવાયરે મેનરી
 કોને જાણે કુખ કહુરે મેનરી
 ધુમે મોરે કયાંલગ સાંડુરે મેનરી
 કયાં નઈ કરખન કુટુરે મેનરી
 મારે સાને એવું કુટુરે મેનરી
 જને કહો તે કહે એકલુરે મેનરી
 "જુઓ વખેલું હોય જોરુરે મેનરી
 "કપાળે કાન એ તો જડવારે મેનરી
 "કાપી નખાય કેમ" ? નડવારે મેનરી
 કેમે અમું ને કયાં ખરૂંરે મેનરી
 નાનાભાઈ હવે કહે શું કરૂંરે મેનરી

સતીબાઈ

પુસ્તક ૧૨ મું.

જુન ૧૮૯૭

આંક ૬ ઠો.

સેનાહ શૈલરનો કીલલો.

ભાગ ૪ થી.

બાહાધુર અસફ્દીઆરની હાલતપર દરેક બધ દીક
ગીર થવા લાગા. આવા એક દુર્ભીતી જીવાન એક પલવા
રમાં બેળન થઈ પડશે તેના એઆલથી સરવે અંદરથી કાં
પવા લાગા. પણ જલમી જીવાકના દીલમા મુતલગ અસ
ર થઈ નહી. તે આર ખુશી થવા લાગે કે હવે અસફ્દી
આરના ખરખુથી પરીચેહરપર હું વધારે સારી રીતે કાવી શ
કીશ. અસફ્દીઆરે જીવાક પાસે પોતાની ખરતી વખતની
છેલલી અરન એ જીજરી કે હું માહારા પેદા કરનારની હ
જીર ઉભે રહું તેની અગાઉ માહારાં જે કાંઈ પાપો હોય તે
કોઈ દસતુર ધ્યા દાવર આગલ કબુલ કરવાને મહને પરવા
નગી આપવી. જીવાકને આ અરન ધણી જાન ખનગમતી
થઈ પડી, કારણ કે અસફ્દીઆર પોતાની શબલી છુપી વા
ત પોતાના દસતુર આગલ બોલી દેશે અને તે દસતુર મ
હને શબલી વાતથી વાકેફ કરશે એવા ખુશનમાં વીચાર તે
ના કસરેવતી બેજામાં લખવા લાગેઆ. જીવાકે અસતાસ
પને પેલા જવાનનો બેદ શાંભલવાને હોકમ કીધો કારણ કે
તેની પુર ખાતરી હતી કે અસતાસપ તેની તરફજાએ.
બહો અસતાસપ અતીઅત દીલગીરીમાં ગીરફતાર થઈ ગ
યો કારણ કે તેને એવું લાગેલું કે માહારીન સુરખાઈથી મે
આ બાહાધુર છોકરાની સામે જીવાકને ટકા ચલકાવી આ
પેઆ અને તેથી તે આન મોતની બંધાનમાં ફસેએ.
અસતાસપ પોતાને ઘુરુલ મંડીએ પરેએ અને પાદશાહના
પગપર માથું ફેકીને બોલીએ કે “મે મેહરબાન પાદશાહ
આ જીવાન નાહકે મારેએ જાયએ. ઇશવરનો દર કરી આ
કરપીન કામથી હોય ઉડાવ. આ બાહાધુર છોકરો તદને
નીરેશાહે અને એક નીરઅપરાધીની ગરદન તોડવી એ
માં પરમેશવર કોઈ કાલે પણ રાજ નહી.” જીવાકે અસ
થી અસતાસપને તુછકારી કાહારેએ અને હોકમ કીધો કે
પાંચ મીનીટ પછી અસફ્દીઆરને જમે દરવે. આ શરૂ છો
કરાએ જવાબ દીધો કે “પાદશાહ હું તાહારી પાસેથી હવે
વધારે વીલખ માગતો નથી, તબ સરખાં પાપ માહારાં હ
ડમાં હોતતો વરસના વરસ લગી જે આપુશીય મોટા થા

ય તોયપણ ઇશવરની જનાબમાં ઉભે રહેવાની હીંમત થાત
નહી. પણ માહારાં હૈયું માંદી શરખું સાફએ અને આ
પડીએ માહારા પેદા કરનારની સનમુખ ઉભે રહેવા મહને
મુતલબ દર લાગતો નથી તબ સરખા જલમી અને અ
ધમ પાપીઆની માહા ફુસટ સોહાબતથી છુટો થઈ બેહસત
ના મુકાંમમાં ફરેસતાઓની સાથે હું સોહાબત માડીશ. એ
યુલ અસતાસપ, કા તાહારી આખોમાંથી વંરસાદ વરસે!
આ ફુનીઆ નીચ, પાપી, ફીતુરી, અને લોલીએ, અને એવા
એક હામમાંથી નીકલી ખીનાઈ જાહાનનું હરદમ સુખ ભો
ગવવું તેમા મહને ગેરફાયદો થું તે હું સમજ શકતો ન
થી.” અસતાસપ બોલીએ કે “હે જાહાનરદી મેટા હું
પોતે તાહારો ખુનીજી.” જે માહારી જીભને મેં કાયદામાં રી
ખી હોતતો આન હું તુંહને આ મુસીબતમા ભોત નહી.”
અસફ્દીઆર બોલીએ કે “એ જીજરગ મરદ હું તું
ને માહારાં દીશાજનથી માફી બખશુજી.” એ ઇશ
વર! હું માહારા દરેક શતરને માફી બખશુજી” અ
ને તું માહારા રૂહ પર રહેમ નવર કરી મહને
માહારા પાપથી મુક્તી આપજી.” અસતાસપ બોલીએ
કે “એ કરૂર પાદશાહ હજીબી સખન અને આ માહ મ
ડાલ કરતુકથી હાથ ઉડાવ.” જીવાક બોલીએ કે “એ મુ
જ છુટા, તુંએન મહને આ સેતાનીઅતી છોકરા સામે ઉ
શકેરીએ અને તુંહ હવે એને મારે જીવતદાન માગેછે!
કયાં ગયું હવે તારૂં ધરનીકપણું? કયાં ગઈ હવે તારી સ
માઈ? આ જાહુગરની કતલનું પાપ તારે સરછે.” અસ
તાસપ ફેકેફેક રડતો બોલીએ કે “અલબત, અલબત, આ
બાહાધુર છોકરાનું ખુંન મારેરન સરછે. જાણ એ જાલ
મી જીવાક કે તું અને હું સવરગનું બારણું જોતાર નથી”
જીવાક બોલીએ કે “જાલ એ છોકરા ઉતાવલ દર. તારૂં
સુરુડ ન જોઈ તાહાંથુધી મેં અન પાંહી લેવાને સોગન
ખાધાએ. આ તારી ઘડી છેલલીએ. હવે તારે જીવંતો સવ
રએ અને તારે જીવંતો દોનખે પડ” શબલા તમાસગી
રોનું લોહી આ શબદો શાલલી બલી જશમ થવા લાડું.
સરવેના મોહાડાં પર દીલગીરી દેખાતી હતી તે જીવંત અસ
ફ્દીઆરના દીલમાં બહુ ખેદ ઉતપન થયો તેણે લોહીનો
જોટ ગલી પાછું પોતાનું માથું ટીમરાં પર મેલીયું અને
જલલાદોને પોતાનો હોકમ બજલાવવા મારે એશારત કીધી,
પણ આ વેલાએ એક તલેસમતી બનાવ બુનેએ. અસ

કંદોઆરની નમની બાજુ પર એક ઘાહ હતો તે ઉપર જુદા દાવર ગુસ્તાસપની નજર પડી. તરતજ તે દોડતા આવી અસફંદોઆરને કોરીએ કરવા લાગે અને તેના ગાલ બુનંદીઓથી ભરી નાખી અરધા રડતા, અરધા હસતા એક સાધી પોકારવા લાગે કે “એા માહારા મેરા, માહારા લોહાના ફરનંદ અસફંદોઆર ! એા શુકર ઈશવર તાહારા ! એા અસફંદોઆર, માહારા મેરા, માહારા લોહા, માહારા ફરનંદ !” આ શીવાય બીજા બેસો ગુસ્તાસપની ગુંગરાએ લી છાતીમાંથી નીકળી શકેઆ નહી. નવલાદો પોતાને કે કાંણે ઉભા રહી ગયા અને શયથા તમાસગીરો ઘણા એામ આધો આ દેખાવ ભેવા લાગા.

જુવાકની પથર સરખી છાતી પણ આ દેખાવથી પગલી. તે પોતાના ગુસેા જુલ્મી ગયો. તોય પણ તેનું ગુમાન ગયું નહી. તે બાહારથી મકમ દેખાવા લાગે. તેના મનના વલી એવો પણ ભરમ આવવા લાગે કે રખેને આ ગુસ્તાસપની ખાલી તાલમેલ હોય. તે બોલીએ કે “એ જુદા ગુસ્તાસપ શું દોંગ લગાવેછે ? આ બહાર તારો છોકરો હોય કેમ ? ગુસ્તાસપ આંખમાં ફરી આજુ લાવી બોલીએ કે “હે જુવાક મહને માહારા ઈશવરને આખર ને દાહાડે નવાબ આપવોછે. આ માહારો હુકમાનબી, માહારા ખરાં લોહાની પ્રગરછે. ગુક માહારી છાતીપર હાથ અને અંદર ને હરખના પરગમ વાગેછે તે ને એા પાદશાહ આ તાહારા યોરમાં નવા તુલક દસતુરને કાર કરવાથી હાથ ખેંચ અને આ માહારા મેરાને જીવતદાન બખશ.” શયથા તમાસગીરો એક અવાજ પોકારી ઉઠ્યા કે “પાદશાહ રહેત, પાદશાહ રહેત” જુવાક પગ અફારી બોલીએ કે “ચુપકીથી પકડે શયકા, મહને એ બાબદસર વારે ખાલ કરવી નેહિએ. એક સાધુને હરામ થી વતનો છોકરોની કાંઈ સાધુ હોય નહી.” અસફંદોઆર પીતા ઉઘાવાવિને બોલીએ કે “મંડાલ. પાપી, કોણપર આ તોહામત મેરે ? જન એ સેતાની એતી દેવ કે—” ગુસ્તાસપે અસફંદોઆરને મોઝાડે પોતેના હાથ દાખીએ અને તેને ચુપકીકે રાખીને કહ્યું કે “હા પાદશાહ આ તાહારા તોહામત તમામ નાપાએ દારછે. એ માહારો હુકમાનબી મેરોછે અને એતી તો ખમ કાંઈ નીધી નથી. સારાં સમનગાન ચેરેરમાં ઉતરાવ કોખાના કરતા વધારે પ્રસાદ કુદંબ કોઈ રહેતું નથી. પણ પાદશાહ, તોખમ અને અખીરી એ શયકી શી મીન છે ? આપણ શયથા પાપી જીવડાએ છપ્પે. મરીનાથી પેદા થઈ નાં સાયન આપણ મનનાર છપ્પે. પન, ખાલ, અને ખમના, કુદંબ કબીલા અને સાહેબી કોઈ સાપે એમી નવું નથી. પાછલ મુકેસા પપસા, પાછલ મુકેલું દરવીષ યોડા વારમાં ફતા થઈ જાયછે. પણ પાછલ મુકેલી નેકી ભરેલી કીરતી અખર નામ રાખી હું મેચ આપણી પીડ પાછલ પમરતી રેછે.” જુવાક બોલીએ કે “જુરા તાહારો વામ્જનું આ કોણું નથી, હવે જુદું દસતુર ગુસ્તાસપ નહી પણ સમનગાનનો નામવર ઉતરાવ કોખાદે. હાલ મહને તાહારી શયથી તવારીખ કેહે અને તાહારી પમરતી રાંસ આ મંડાલ ગુનેગાર આગલ ફાંકને કે તાહારી વા

તના ઘેઆનમાં એને તરવારનો ઘાહ લાગે નહી.” ગુસ્તાસપ કીકેકે થઈ બોલીએ કે “હે પરવરદોગર શું જુવાકના દીલમાં એટલી રહેત નહી કે માહારા એકપુરા મેરાને જન બચાવે અને ધણે વરસની જુદાઈનો ઘાહ પાછો તાજે કરી હરખમનો મહને નીરાશી કરે ? હે નામવર પાદશાહ ગુનનું સંદે તાલક તાહારો જીતોની ખાખમાં મેલી બે હાથ અમળથી જોડી તાહારી આગમ લીનંતો કુરુખું કે મહને તાહારા પગ તમે આંખી મારી નાખ, મહને અગનીમાં પનજાવી કાર કર, માહારા બદનના માંમડા કાહાડા નાખ, માહારો પોતાના જીવ લે, પણ માહારા એકપુરા મેરા અસફંદોઆરને જીવતદાન બખશ.” જુવાક દાંત કકડાવી બોલીએ કે “હે હારેમંદ દેવ હવે તાહારી ઉંઘ ઉડી ગઈ. માહારો એકપુરા મેરો જાહેરે મરેએ ગયો તાહારે જીવ મહને ઈશવર પર એતેકાર રાખવાને સમજાવતો હતો, અને હવે તાહારો મેરો દેખામાંની પાલવર સુતોછે તાહારે જીવ આવી માહારી આગલ કાકલુદી જુગરેછે ! સેનાહ ચેરેરનું નખોદ વડે તેની ગુંદને ફર નહી પણ કોખાદ ઉતરાવની પેઢી તારાજ થાય તેને મારે જીવ આવી સમ જીતી કરવા માગેછે ?” ગુસ્તાસપ બોલીએ કે “પાદશાહ સલામત, માહારી તકશીર કામ કરો. એક મરજ કાંઈ મેરેલા જુવાને કુખ પર દામ ના દેએ. હું માહારી પેઢી તારાજ થાય તે માતર ગુતલગ આરજીમંદ નથી. આ માહારા બીતરનું લોહી આ મેરા મારે ઉછેરે. આ મેરાની માની ઈયાદગારી ખાતર હું આટલો કાકલુદી કરું.” માહારી મનાર એમત ! મેરેસમત તાહારા કામ ડોને. તાહારા આ છેલ્લો ઈયાદગારી જે માહારી પાસથી ગુમ પામતો તાહારા કંમાલ ભરતોરના કેવા જુરા હાલ થાય. એ નામવર જુવાક ખોલ ખાતર માહારા પથુ છેકરને કામ કર.” જુવાક બોલીએ કે “જા ગુસ્તાસપ જા તાહારા મંદીરમાં જા અને પરીચેરેરને માહારે સવાધીન કર ને મેં ગુંદને વાત કહીછે તે અનહી અરથ અને ધણી તાહારા મેરાને મારી બખશવાને હું માહારો પાદશાહાહી કોલ આ પુંછું.” ગુસ્તાસપ બોલીએ કે “એા ઇશવર ! શું માહારા મેરાની લાંછી મારે માહારો ધરખનો આમાર વેચું !” થુરો અસફંદોઆર બોલી ઉઠ્યા કે “શું માહારો વાસતે ! હે પરીય પીતા તારે હુપે પાપનો દાઘ મોટે તે કરતાં હજાર એવે મોહાને હું મરે તે વધારે મેહેતર. આ જાલમ દેવ શું તાહારી પાસે માગેછે ? ને શાહાનહી હજુર એના હાથમાં મહ ન હેપતો હે પરીય બાપ ગુનના લોહીના સમ તમને આપી કહું છું કે તેની રખેવાલી તમે કરને. અને આ સેતાનની જાતમાંથી તે પથુ બાનું ને મોકલી કરને. હે જુવાક હું આ ઘડીપે મરવાને તાપીર છું.” ગુસ્તાસપે અસફંદોઆરને અટકાવવા ઘણું પણ કીયું પણ તે માહારુ છેકરો અટકેએ નહી. જુવાક નવાબ દીએ તેની અગાઉ ફરથી યોડાએના પગમાં સંભલાયાં અને મેહેલના બાહાર એક પીતવનું રણસીંગડું મોરવેડું હતું તેની એકાએક અવાજ કાણે પડે. એા સમયે પેલી તાહારી રોપી ને તડે મેહેરાંમ કચડાઈ મરજ પામેએ હતો તેની ઉપરના પીટા કોઈ અંદરથી હીલવનું હોય તેમ જોમથી તરજ વખત હીલીયાં.

રણસીંગાંના અવાળની તથા પીછાના હીલવાથી જીવાકના મનમાં દેહુશત ઉત્પન્ન થઈ. જીવાક ધડો ધઈને બોલીઓ કે “બાવા ગુસ્તાસપ આ શબ્દાંને બેઠ મહુને સમજ પડી શકતો નથી. અરે હું કંગાલ—ગુસ્તાસપ મેહેરબાની કરી હીયાં બંદગી કર કે ઈશ્વર સાથે માહા રૂ દીલ મેહાઈ ભ્ય.” ગુસ્તાસપ બોલીઓ કે “નામવર પાદશાહ ખરેખર તાહારીપર આકાશ રૂઠીયું છે. ફરમખર તાહારૂં ધેઆન લગાડ અને તાહારા પાપની પચોમાની કર. આ નીરદોશ જીવાનને બેડીમાંથી મોકલો કર અને ને ધર મનો બોધ હું તું હુને કરે તેપર અખતેઆર કર.” ફરી શી રણસીંગાંના અવાળ આવેઓ અને ફરીથી તરણ વખ ત પીછાંઓ હીલીયાં. જીવાક બોલીઓ કે “બુટા ગુસ્તાસપ મેહેરબાની કરી દરવાજા આગલ નઈ મહુને ખબર કર કે કોણ રણસીંગડું કુંકે.” ગુસ્તાસપ બોલીઓ કે “માહારા બેટાને જીવતદાન છે.” જીવાક બોલીઓ કે “હા હું અખયું છું પણ મેહેરબાની કરી માહારી ચીંતા કર અને મહુને સેનાનીથી કેહે કે બાહાર કોણ છે.” ગુસ્તાસપે બાહાર નઈ પોકારી મુઠીયું કે “કોણ છે.”

નવાબ મલીઓ કે “હું એક સવાર છું?”

“તું કાંઈથી આવેઓ અને કોણને પુછે?”

“હું સરદાર બાહાદુર ખીનાચેહેરને ખાશ સવાર છું અને ને બંડાલ રાત્રે સેનાહ શેઠેરના તખ્તપર ગેરવાળની બેઠા છે તેનું પુછું.”

ગુસ્તાસપ ને બોલો શાંભલેઆ તો આવાદ પાદશાહને કહ્યા. પોતાને ગેરવાળની ગાદી પર બેઠેલા શાંભલી જીવાક ના બદનમાં તાણ છુટી. તે બોલીઓ કે “કોણ બંદખોર સુ ન સાચ બાય ભીડે? સીપાઈ બધો ખરો ને સુન સાચ લ કે? સમુદ્રો નાશ કરે ને સુન તોખમ સાડું” બોલે. ન જીવાક સાંભળી પાછો ફરે. ઈશ્વરના રૂઠામાં દસતુરોનું કામ નહીં. એ અંડાલને હું ખુદ પોતે બેઠે તોજ હું રાત્રે ખરો જીવાક બીન શેઠેરિઆર. ન ગુસ્તાસપ ન તારે મંદીરે જ અને પરીચેહેરને લાવી માહારા આસરામાં મેલ. માહારા બોલ ને વીયરથ ગયોતો અસફંદીઆરની ગરબ માહારા હાખમાંજો.” ગુસ્તાસપ લમરાઈને બોલીઓ કે “એ આકાશી ફરેસતાઓ આ કેઈ પેરેના પાદશાહ છે. હું જીવાક સુધે કેકાણે રાખી બોલ. ઈશ્વરના કોપથી લગાર દર. હમજાલ તું એ માહારા બેટાને તાફી અખચી અને હમજાલ ન પાછો તું તેને ભયે કરવા તઈપાર થયો છે? જીવાક બોલીઓ કે “બુટા ગુસ્તાસપ હું ને બોલીયો તેયો કરી ફર નાર નથી. પરીચેહેરને માહારા તાબામાં મેલ નહીતર તાહારા અશફંદીઆરનો જન સલામત રહેનાર નથી. ગુસ્તાસપની પાછી કાકડુદીથી કાંઈ પણ વીડયું નહીં. જીવાકે હોકમ કીધો કે અસફંદીઆરને પાછો કે હ કરે અને કુલ ગુસ્તાસપને મેહેરબાની બાહાર નવાને હોકમ કીધો. પછી જીવાક પોતાના ભપકાદાર પેશાકમાં તખ્ત પર નઈ બેઠો અને પેલા સવારને અંદર આવવાને માટે ફરમાવીયું. જીવાકે બોલીઓ કે “હું બેઅદબ જીવખ તારૂં શું કામ છે?” પેલા સવારે બોલીઓ કે “નામવર સરદાર બાહાદુર ખીનાચેહેરના હોકમથી હું તારી પાસે આવેઓ છું, અને તે

નામવર મહુને તું ને સેનાનીથી કેહેવા ફરમાવીયું છે કે, હમારા સુખી ઉમરાવ નરનદાખવાલા બંહાંગીરશાહની બેડી શાહજાદી પરીચેહેરને તું એ દગા અને કાગાથી તારા હાથમાં લીધી છે તેહીને તરત હમારે સવાધીન કર; અને સેનાહ શેઠેરની ગાદી ને ગુરમાન પાદશાહ કેકાઉશની તરફથી હમારા સુખી નામવર બંહાંગીરશાહને ઘરે છે અને ને ગાદી તું એ બીન કાપદે અને ગેરવાળની રીતે છીણવી લીધી છે તે વગર વીલને અને વગર દીલે હમારે સવાધીન અને હમારે હસતક કર, અને ને હમારો હોકમ બજાલાવા તું નરા આનાકાની કરશેતો સરદાર બાહાદુર સાહેબ તારી સાથે એ ખલા હાથ મરસાલવાને તઈપાર છે.” જીવાક ને આઓ લો શાંભલીને ઠસ ધઈ ગયો હતો તે પાછી હીમત ધરી બોલીઓ કે “અને તારો પતરાજીખોરો સરદાર કાંઈ છે?”

“તે નામવર એક ગાઉને છેડે દુર ઉભો છે અને તારા નવાબની રાહ જીવે.”

જીવાકે નેહું કે આ કાસર સમજીતીથી પતાવવી એમાન કાઠાપણ છે. તે સારી પેઠે જાણતો હતો કે પાદશાહ કેકાઉશ તરફથી તેની તોખમ ઉતરી નથી. જીવાક તથા તેનો પાપ એ બેહુને સેનાહ શેઠેરના આગલા પાદશાહ કેકાઉશ સાથે સુતલગ સંબંધ ન હતો. તોપણ જોકોને એ બાબદની દરકાર ન હતી. નરનદાખ શેઠેરનો નાદર ઉમરાવ બંહાંગીરશાહ એ ખરો પાદશાહ હતો અને તે કેકાઉશનીય પેઢીના હતો. પણ એ પાદશાહના બાપને એકબેરે મેલી જીવાક નો બાપ ગાદીએ બેઠો હતો, અને જીવાક જાહેરે ગાદીએ આવેઓ તાહારે એકલોતો તેનો કાણુ હતો કે બંહાંગીરશાહનું કાંઈ વલી શકીયું નહીં. બંહાંગીરશાહની રાણી, પરીચેહેરને નાહાની મેલી સુવાવડમાં મરણ પામી હતી. અને તેહીના મરણનો તથા પોતાના આપદાઉનું રાજ બારેવા ટ થયું તેનો દાખ ધરી તે દેશની બાહાર નીકળી ગયો હતો. ઘણા વરસ સુધી બંહાંગીરશાહની ખબર મલી નહીં તેથી શબ્દાં લોક એવું અનુમાન કરવા લાગેઓ કે એ કયે કયે થયો હશે. જીવાકને જાહેરે એના મરણની ખબર ધઈ તાહારે તેણે પરીચેહેરના વાલોઆને લાંબ આપી તેહીનું પોતાના મરનાર બેટા મેહેરામ સાથે કારન કીધું, તે એવી તલબથી કે બંહાંગીરશાહ ને મરી ગયો એ વાત ખરી હોયતો પછી તેની પેઢીને રાજ કરવાને પરીચેહેર તરફથી કશી હરકત થાપ નહીં. મેહેરામના મરણ પછી એજ અતલ મનના એવો એઆલ આવેઓ કે પરીચેહેરના પીતા બંહાંગીરશાહ પાસેથી પરીચેહેરને પોતા સાથે પરલાવવાની રજા મરેતો કેમ? એયો કરી તેની પેઢી પણ સલામત રહે અને હમજાલ ને સવાર માગણી કરે છે તેનો પણ સમજીતી નીકાલ આવે. વલી તેને બીજે મરતમે એવો વીમાર આવેઓ કે ને સરદાર એક ગાઉ છેડે તેના નવાબની રાહ જોતો ઉભો છે તેનું મેહેરબાન આવાદના નથી તેડવો, કાણકે ને પરીચેહેરના ગુમ ધઈ નવાની તેડે ને ખબર પડેતો તેની ગોઠવણમાં ખલલ ધઈ પડે અને કદામ પરીચેહેરનો પીતા તેની માગણી રદ કરે. અને એ ન દેશવ કરીને જીવાકે કહયું કે “હું સવાર તાહારા સર

દારને માહારી સલામ કહે, અને કહે કે આપણુ તરવાર થી આપણા વંધિ પતાવીએ તેની અગાઉ, માહેરે તહમારી સાથે કાંઈ વાત કરવી છે માટે સુખેથી વગર ધાસતીએ અ ને ફીકરે આ મેહેલમાં પધારવું, અને તહમારી લાપકી સુ નખ તહમને સતમાન કરવાને કહી કશર રાખેઆમાં આ વશે નહીં. " સતમા તરણ વખત નમેઆ અને જીવાકને પેગામ પોતાના સેક પાસ લઈ ચાલેઆ.

હવે છુટા ગુસ્તાસપની હાલત ઘણી દીલગીરી બરે લી હતી. તરહેવાર વીચારો તેને સુખ પડતા અને થું ક રવું અને થું નહી તે માટે તે ઘણાન ફીકરમંદ હતો. પ રીજીહેરને નખરદસ્તની જીવાકના તામામાં મોકલવી અને માહામાનું ને જીવું સમજાવી છુટા છેડા કરાવવા એ અલ મ યુનાહ પોતાને સર બેચવા ગુસ્તાસપ માગતો ન હતો. પણ જો જીવાકની ખરલ નહી પાર પડીતો અસફદીઆર ની ગરદન ઉડી નવાંને તીલજ ન હતો. પોતાને ધરમ મુકો કે છેકરો મુકો એ બે વીચારોથી છુટો ગુસ્તાસપ અ રથ મરેતાલ થઈ ગયો હતો. તે પોતાના મંદીરમાં યુનતે ધજો ગયો. વાદમાં તેને એક ફરેકું નાખતો દમગુર મલી યો, જે ગુસ્તાસપના દીલગીર મેહેરાથી બોલી ઉઠીયો કે "આવાખજો પયોમાન. વાતતો તાંહારે ખરી કે માહારાણી મેહેરામાનુ આન દીને ગુમરી ગયાં." ગુસ્તાસપ બોલીએ કે "માઈ ફરેકું નું સપનો નોઈ ઉઠીયો હજો. હમણાં પુ" મેહેલમાંથી. ચાલીએ આગું છું" અને જે માહારાણીને અછી તનરેસતીમાં ગિયાં. કાઈખી રીતે કાઈની સખન છમાં ફેર હજો. વાક ફરેકું પરીમેર કાંડાં છે ?" ફરેકું ન બોલીએ કે "માવા મહને તેની ખખર નથી, પણ મે શા હજાઈને દીવાનખાનામાં માહામાનું ના અરજ માટે રડતી ઉભી નોઈ." ગુસ્તાસપ કાંડાં કે પરીમેરના આરડા માં ગયો પણ તે આરડામાં પરીમેર હતી નહી ચાકરો ને ખખર પછી પણ સરવે નજા કાણે હાથ લગાડવા લાગા આસપાસ પેતરોમાં ગુસ્તાસપે જતી થોય કીધી પ છ ચાહજતીને કાંઈએ દીઠી નહી. જુને ગુસ્તાસ પ ફીકરથી દેવાંને બની ગયો રખેને શાહજતીએ નાદાનીએત કરીને હવપર જસતી કીધી હાથ તેના ખેઆ લધી ગુસ્તાસપ ઘણેજ હલાક થવા લાગો. પોતાના ઘરપ છવા વખતમાં પોતાના એકપુરા હીખતી બેઠાંને નેહુએક કે તલ થવા રેગો. હાથ પોતાની આંખેરીના સખમાં એક ફેરે સના ખસલતી શાહજતીને એક દેવાંના દયાનખા મેહો પોતાના ધરમના કાનું નો ઉધા મારવાં. એ બે સવાલો ગુસ્ તાસપની નખલી છાતીને અંમરથી ખોદી નાખતા હતા. અંતે છુટા ગુસ્તાસપ એવું નકડી કીધું કે પોતાના હાથ નીચેના રાવરોને લઈ જીવાક સામે નયું અને તાંહાં તેમો પામે પોતા માટે એવી જોવાહી પુરાવવી કે પરીમેરેના ના સવામાં તેની મુનલગ સામેગીરી હતી નહી. તથા ગયલા એ પામે આજીવ કરાવી નેજ તેમ અસફદીઆરનો છુટ કે કરાવેઆ.

હવે જીવાકે જાન પોતાના લગકરને એકદમ તઈયાર રેરેવાંને મરાતીયું અને મેરેલના દરવાજા ખોલવા મેલવા ને રોકમ કીધો. ઘેરા વાજમાં સરદાર બાહાર ખીનેમેરે પોતાના લગકર તથા રસાલા અંગેત આવી લાગો.

ઔરતોની મીઠલસ.

બાશાણુ ૨૦ યું.

અયાંને ખેસારવા ચલાવવા વીશે.

ગયા બાશાણમાં અયાંને બાહર ખોલી હવામાં ફેરવ તી વખતે કેવી માવજત રાખવી તે વીશે નજીવીયું હતું. આમદીને અયાંને ખેસારવા અથવા મલાવવા સીખવતી વ ખતે થું સંભાલ રાખવી તે વીશે કહી સંભાલવું છું.—

૧. અયાંને તેના હાથ પકડીને ઉચકવું નહી; ઉચકની વખતે હમેશાં બગલમાં હાથ નાખીને ઉચકવું.

નાહાના અયાંના સાંધા ઘણા દીલા હોયછે, તેથી હાડ કું પોતાની નજોથી નલદીથી ખીસી જાયછે, એવા બનાવ વારે ઘડીએ નેવામાં આવેછે.

૨. અયું ૧—૭ મહીનાનું થાયે, અથવા પોતાની મે લે પોતાનું માયું અથવા બરો ટેકથી શકે નહી, તાંહાં સુ ધી તેને જમીન ઉપર બેસારવાની તનવીજ કરવી નહી. અથવા હાથ ઉપર ઉઠું બેસારીને ફેરવવું નહી.

નાહાના અયાંના હાડકાં અને ખાસ ઘણા નરમ અ ને નખલાં હોયછે, તેનાથી માયું ઉચકાઈ ચકાવું નથી અ થવા તે બદન હીલવી શકતું નથી.

જો તેને ખેસારવાની કોશિય કીધીતો તેનું માયું તે ની ગરદનમાં નેર નહી હોવાથી પછવાડે અથવા બાજુએ પડી જાયછે. તેનું બદન પણ ખરડામાં નેર ન હોવાથી મંડાઈ જાયછે; ખરડાના કાંધે પણ મંડાઈ જાયછે અને બ દનને મેદાલ કરી નોંખેછે. અયું ૬—૭ મહીનાનું થાયે તારે તેના હાડકાં અને ખાસ વધારે કુવનમંદ અને કડીય થાયેછે, એ વખતે અયાંને ખેસવાની શકતી રહેછે.

એ વીચાર નહી રાખીધી કોઈ કોઈ વેસા આપણા લોકો અયાંને તુકસાન કરેછે.

૩. અયાંને હાથમાં ઉચકી લેઈ જતી વખતે સંભા લ રાખવાની નરરહે.

અયાંને ઉચકી લેઈ જવાની સખનજ હોવી નોઈયે; ઘણા લોકોને અયાંને કેમ ઉચકવું તે આવડતું નથી. તેવા ને અયું કહી પણ સૂંકવું નહી.

ઘણા લોકો બીજેછે, કે રખેને અયું પડી જાયે, તેલવા માટે તેને નેરથી પકડેછે, પણ તેથી ઉત્કા અયાંના કુમવાં હાડકાં મંડાઈ જાયેછે.

અયાંને એકજ હાથ ઉપર બેસારીને લેઈજયાં ન હી કરડું. તેથી એક બાજુ ઉપર વાંક થાયેછે.

અયાંનો એક હાથ ઉચકનારે પોતાની ગરદન ઉ પર નાખવા નહી દેવો, તેથી એક અયું બાહેર નીકળી આવેછે.

૪. અયું ૬—૧૦ મહીનાનું થાયે અથવા પગ બ રાજો પોતાની મેજેજ પેરો શકે તાંહાંસુધી તેને ઉંચુ થા ખવાની અને ચલાવવાની કોશિય નહી કરવી.

અયાંને ચલાવતાં સીખતીવાની આગમન તેને જોમ

ગમે તેમ પોતાનીમેલેન રમતું શુકરું. એટલી સંભાલ રાખવી કે બચાને હરકત થાએ એવી ચીન વચમાં રાખવી નહીં.

પેહેલાં બચુ પોતાની શક્તી પરમાણે જમીન ઉપર કે સલીયાં મારશે અને શુકરુ ઉપર ઉચું રેહેવાની તબવીજ ક રશે. બચુ તેથી મેલું થશે એવા લીચાર કરીને તેને ફસારી પાં મારતું કદી પણ બચ્કાવવું નહીં જોઈએ. જો બચુ પે હેલે ફસારીયાં મારીને પછી ચાલવા સીમીએ તે, બીજી બચ્કા કે ને પેહેલેથી જ ચાલવા સીમીએ, તેના કરતાં વધારે કુવત મદ થાયેછે. બચાને છુટું શુક્રીયું, એટલે તેને દુડી પડવા ની આપણને કાંઈ પણ ધાસતી રાખવી નહીં જોઈએ; દુડી નહીં પડે તેની કોયેશ બચુ પોતેજ કરેછે. કદી પણ વચ માં ઉચકવી અથવા ટેકો આપવા નહીં જવું.

એ પછી બચુ જમીન ઉપરથી ઉડવાની તબવીજ ક રશે અને પેહેલાં તેમાં તે વારેધડીએ નીશકલ થશે, તોયપણ તે પોતે વધારે તબવીજ કરીને કાંઈ પણ ચીન, માણસ અથવા પુરસી, ઇત્યાદી પકડીને ઉલું રેહેવા જશે. એવી કોયેશમાં આપણે કાંઈ પણ રીતે મદદ કરવી નહીં. બચુ પોતાની મેલેન કોયેશ કરીયાથી વધારે બચાખર રીતે કા મ કરી શકેછે. તે ૨—૩ વખત પડી જાયેછે ખરું, પણ તે ફરીથી પડે નહીં એવી તે પોતે સંભાલ લેશે; એ રીતે છુટું શુક્રીયાથી તેને હીમત છુટેછે. જો બચાને આપણે પકડીને ઉલું રાખવા અથવા ચલાવવા માંડીયું, તો તે બચાખર રીતે બની શકતું નથી. બચુ જરા જરામાં બીરૂછે અને એવું બચુ આગલ જાતાં હીમકાઝું બનેછે.

એ પછી બચુ વચર આધારે ઉલું રેહેવાની તબવીજ કરેછે અને આપણને દેખાડેછે, કે તે કંઈ એવું વચર આધારે ઉલું રહી શકેછે.

એ રીતે, બચુ પોતાની મેલેન જરે પોતાને મોજે પોતે ઉચકી શકેછે, તારેજ ઉલું રેહેછે. તેનેથી ઉલું નહીં રેહેવાપે તોખી જીવજમી ઉલું રાખવું, એ બચાખર રીતેજ. બચુ ઉલું નહીં રેહેવું તેનું કારણ એજછે, જે તેના પગ તે ના બદનતું બેઠાં બચી શકતા નથી. જરે પગમાં જોર આવેછે તારે તે પોતાની મેલેન ઉલું થવા માંડેછે. જો બચાને ઉતાવલેથી ઉલું રાખવાની કોયેશ કીધીતા તેના પગ મંડાયેછે અને તે સાથે બચ્કાને કાઠો પણ વાંકો થાયેછે. કેટલાં બચાંએને આપણે, એ લીચિના અચાનને લીધે, વાંકા પગનાં જોઈએ.

એ પછી બચુ એક પુરસીથી બીજા પુરસી પકડી ને પગ એકબેકની આગલ કરીને ચાલશે, અને હેલે પકડીયા વગર, વગર આધારે ચાલવા માંડેશે. એ વખતે જ ચાંની માએ અથવા બીજા અપસે બચાને ચલાવતાં સી ખવવાની મતલબ રાખવીજ નહીં. બચુ ચાલેછે તે પોતાની કોયેશથીજ ચાલેછે. તેને દોહડી સીખવવાની ગરમ નથી.

બચુ પંદરમે મહીને બચાખર ચાલી શકેછે. નજ વાં બચાને વધારે વાર લાગેછે.

જો બચાને ચલાવવાની આપણને મરજ હોયેતો તેની અજલની હોયેથી એવી રીતે મેડ હાથ મુકવા કે તેથી બચા

ને કાંઈ પણ ટેકા જેવું લાગે નહીં અને એ રીતે બચાને ચાલવા દેવું. જો ગરમ પડે તોજ બચાને પકડી લેવું.

બચાને ઉલું રાખવા અને ચલાવવાને માટે આપણા લેકો નાહાની પછડાં સાધની ગાડીએ વાપરેછે, પણ તે ઉપર જણાવેલા કારણ પરમાણે તદન નકામીએ, એનો ઉપયોગ કદી પણ કરવો નહીં જોઈએ.

૫. બચાંનો એક અથવા બેઉ હાથ પકડીને કદી પણ ચલાવડું નહીં જોઈએ.

જો એક હાથ પકડીને ચલાવેછે તો બચુ બચાખર ઉલું રહી નહીં શકીયાના સખખથી વારેધડીએ ફરી જાયેછે અને જે હાથથી પકડેલું હોયેછે તેમાં આંખકો આવેછે. મેડ હાથ પકડીને ચલાવતાં બચુ બચાખર ચાલી શકતું નથી. તે ને ઘણુંજ કંટુંડું લાગેછે.

૬. જો પગમાં અથવા બરડાંમાં ખોદ નજર પડીતો બેસારવાવું તથા ચલાવવાવું તરત બંધ કરવું.

ખોડ મહાડવાની નજરે. જો બચુ ઉડવાની કોયેશ કરીયા કરેતો તેના મેડ પગ એક મોટા ઇસટાકીનમાં ધાલવા તેથી ઉડાઈ અથવા ચલાઈ શકશે નહીં. વલી બચાંને કુવત આવે એવા ઉપાયો લેવા થડાં પાંછીમાં મેસાડવું, તથા દરીયાવું થડું પાંછી વાદવાંથી લગાડવું. મોટા મહીના એ પામાણે કીધાથી પગ અથવા બચ્કાને કાઠો બચાખર આવશે.

આવના ભાણાણમાં એ બાબદસર વધારે કહી સમજવશ.

લાએક્રીવાલી ચોરત, ડાકટર મેરી વાકર.

દરેક કોમની અંદર તખીખનો મરતખો પેહેલો જો અણાયે, કારણકે તખીખના હાથમાં આપણો જીન જોપવો પડેછે તરેવાર દરદોનો વગર દેહજને વીચાર કરવો, અને મરણના બીછાંનાપર મુતેલા દરદીને તેના અને તેના ખેશાવંદોના લીલાપ અને શોરમાં એકાગરચીત રાખી આરામ કરવાની તબવીજ કરવી, એ જાતેખર ગુણે ઘણુંકરી મરદમાજ દીકામાં આવેછે. જો દરદીની તાત્રવીચથી અને તેના ખેશાવંદોના કકલાટથી વર્ણના હાથ કંપેતો, તે વર્ણના તાના ધંધાને લાયક નથી. પણ તે ઊપરથી એમ સીધ થવું નથી કે વર્ણની છાતીમાં દયા નથી. વર્ણના સરખો દયાનુ ધંધો પુરુષવીમાં બીજો એક નથી. દરદોની તખીખોને શશલી રીતે વાકેજમારી હાવાથી તેઓ દરદીઓની બીજાઓ કરતાં વધારે કદર જીજી શકેછે, અને વર્ણના જે આપણે દેવાઓ વાંચીએ છઈ એ તે ઊપરથી આપણી ખાતરી પાયે છે વર્ણના જ

ગરમાં બહુ દયા હોય છે. પણ એ માહુ ઈતમ ધંધો. હકીમાની તાલીમ આપવી. એ ગિરથી ડાકટર વા
મરદોને જ હાથ પડેઆથી એક સવાલ એ ઊદે છે કે ચો
રતો એ ધંધાને લાયક છે કે નહીં? આ સવાલનો જવા
બ અમેરીકા દેશની તરણ પુરવીન ચોરતોએ ખાતરી
બરેલી રીતે આપેઆ છે. હકીમાની સરવેથી પેઢેલી
તાલીમ અમેરીકા દેશના ભોક્તન નામના ચેહેરની
એક સી નામે હરીએત હંતે લીધી છે. ડાકટર હરી
એત હંતે પોતાના ધંધામાં એટલીતો માહેર હતી કે યુ
નાઈટેડ ઇસ્ટેટ્સના પુરવીન તખીખોએ આ ચોરતને
માટે પોતાનું ઊંચુ મત આપીયું. ડાકટર હરીએત
હંતના કદમ, પાછલથી અમેરીકા દેશની જ બે સીઓ
એ શોધીઆ છે. એકનું નામ મીસ ઇલીબેથ બલ્કા
વેલ્ડ અને બીજાનું નામ મીસ મેરી વાકર છે. અને
જો બેહુ સીઓ થોડાં જ વરસ થયાં તખીખપણમાં પ
સાર થયાં છે. ઇલીબેથ ઊમરે ઘણી મોટી છે પણ
મેરી વાકરની ઊમર ઘણી જ જુન છે. મીસ મેરી વા
કર જાંરે ઘણી જ નાની હતી તાહારે એક અમેરીકાના
પાદરીએ હીંદુસ્તાનથી લખેલા હવાલે તેણીના વાંચે
આમાં આવેઆ, જેમાં એવું લખેયું હતું કે હીંદુસ્તા
નની ચોરનોને પોતાના ઘરના તખીખ શીવાય બીજા
પારકા મરદ સાથે વાત કરવાને છુટ નથી તેથી જો
અમેરીકાથી દોઈ સી તખીખપણની માહેતગારી ચેલ
વી હીંદુસ્તાનમાં આવેતા હીંદુ ચોરનોને ચેલેલથી
તેઓ ઇંચુખરીસતના ઘરમની ખુખીથી વાફર કરી શ
કે. એ ગિરથી મીસ મેરીએ હકીમું હાંચેલ કરવાની
દીલસે હામ ધરી. જે જે હકીમાંની ચોપડી તેણીને
મલી શકી તે તે ચોપડી તેણીએ ખુજ ધેવાનથી વાંચી,
પછી તે એક મદરેસામાં દાખલ થઈ જાંહી મરદો અ
ને ચોરનોને બેહુને શીખાડવાનો કાપદો હતો. ડાક
ટર વાકરને દરેક જણ હસવા લાગ્યા અને તેણીને એ
કામથી હાથ ગ્રીઝવાને શંકેથી એલનેમાશ થઈ. પ
ણ એને બહારે તે પોતાના હુતરમાં દીનપર દીન કો
શક થતી ગઈ તાહારે તેણીના દેસનો તેને કીનેજન
આપવા લાગ્યા. પણ ફેલાએક અદેખા તખીખોએ
ડાકટર વાકર સાઈં ઘણી જ ભર લીધી અને અંતે તે
ણીને ઇંચપીચલમાં આવતી બંધ કીધી. પણ આ
ખાહુકર સીએ યુનલગ હરી ખાધી નહી. 'નીચુ
ઈવારક' ની મોટી પાકાલાએ એવો હાકમ કાહુકર
ઓ હતો કે મરદ અને ચોરનોને બેહુને ઇંચપીચલમાં

કર તે પાકાલામાં દાખલ થઈ, અને ૧૮૫૫ ના ચા
લમાં તેણીને 'એમ. ડી.' નો ચોતખર ખેતાખ મરે
આ; જેહાર પછી તેણીએ તખીખનો ધંધો કરવાને
શરૂ કીધું. અમેરીકા દેશની છેલ્લી ભયંકર લડાઈ
માં ઈતરવાલાઓના લશકરની ડાકટર મેરી વાકર ત
ખીખ હતી. લશકર સાથે તરેહવાર હાદેયાઓ ને
ણીએ ખમેઆ અને કમનશીમે તે દક્ષીણવાલાઓના
હાથમાં કેદ પકડાઈ, જેઓએ આ ભક્તી ચોરતને ઘણા
મહીના થુધી બંદીખાંને નાખી.

'એકેબનહરીઆ' ની ઇંચપીચલમાં બહારે
તે એક દીને ખખર લેવા ગઈ તાહારે તેણીએ એક જુ
વાન શીપાઈને ખહીતા ખુરા મરજથી મરણના ખી
છાણપર સુતેલા જોયો. આ ગરોખ સીપાઈ હરદમ
પોતાને વતન જવાને માટે ખુમ મારતો હતો, પણ થા
રા પરમાણે તેના સરદારના હાકમ વગર તેનીથી તેને
વતન જઈ શકાયું ન હતું; અને તેના સરદારની રમ
મેલવવાનું કાકુરતું કામ હતું, કારણ કે તે સરદાર દ
ક્ષીણવાલાઓની સામે લડતો હતો. ડાકટર વાકરે
આ સીપાઈની દયા ખાઈ તેનો ઘણી જેહમત ખેંચી
છુટકી કીધો, પણ આ દરદી સીપાઈ એખલો પોતાને વ
તન શીધારવાને સમરથવાન ન હોવાથી ડાકટર વાકર
તે સીપાઈની સાથે 'રેહાક' ના યપુ તુલકી ગઈ, જાં
હાં તેણીએ તે સીપાઈને તેના ખુદા ખાપને સપુરદ કી
ધો. ડાકટર મેરી વાકરનું બેહુ ખાપ દીકરાઓએ ઘણું
જ હયાન માનેકી, અને આ પરોપકારપણથી તેણી
ની ચોતરર તારીર થવા લાગી. દક્ષીણવાલાઓ ડા
કટર વાકરપર ઘણી જ બજા પાડના હતા, પણ દેવ
જોએ ડાકટર વાકર દક્ષીણવાલાઓના હાથમાંથી છુટી
અને તે પાછી પોતાના દેશમાં આવી લાગી. જે યુ
શીખતો તેણીને બંદીખાનામાં ભોગવવી પડી હતી તે
થી કરી આજથુધી ડાકટર વાકરની તંદરોસનીમાં ખ
લલ થઈ છે.

ડાકટર વાકરનો પોશાક વલી ચોર તરેહનો છે.
તેનો એક કાલો જોએ ઘુંચણ થુધી આવે એવો છે અને
મહમદીઅન ચોરનોની એક કાલી લેંધી તે પેહે છે.
આ પોશાકને માટે ડાકટર વાકર એવું મત આપે છે કે
એ તંદરોસનીને માશક આવે અને ઘણા જ સમયક બ
રેલો છે. એ પોશાક ડાકટર વાકર હજુર થુધી પેહે

હે છે અને ઈંગલાંડના લોકો એ પોશાક નોંધને એ ચંચલ બાનુની ઠેકરી કરે છે.

અમેરીકાના હાલના પરેસીડંટ બીનજનને ઇકઠર વાકરને તેણીની નોકરીને માટે એક માન પત્ર અને એક માન લેટ કીધા છે. ઇકઠર વાકરે એવીતો સરસ રીતે શીપાઈઓની ચેવા બળવી છે કે કોઈ મરદ તખીખથી પણ તેટલું યઈ થકતે નહી, તે છતાં અમેરીકાના પરેસીડંટ એક માન આપી શકેલી કાસર પતાવી છે. જો કાંઈ પણ રીતે પછસાની મદદ થાતો ઇકઠર વાકરને હજુર પોતાની બલી નેમમાં પાર પડવાને પુરતું નોર મલત. ઇકઠર વાકર હાલ ઈંગલાંડમાં છે અને કેટલાંક પત્રોપરથી માલમ પડે છે કે તેનો હાલુસતાન આવવાનો વીચાર છે. જો યુંબઈમાં એવું પગલું પડે તો આ પુરવીન બાનુના દીદાર એવાને વાંચનારી બાઈઓને એક ગરસ દાક મળશે.



તલેશમાતી વીટી—એક ભોડી કાહાડેલી વારતા.

(ગયા આકથી શાયલુ) *

બીજે દીવસે સવારના તેઓ ઉડીઆ અને અંજર તથા દસખનો નાંસતો કરી પેણા પોપટ, બે કાગડા, અને શાહજાદી નંગલમાં આગલે ચાલી મંગલ કાપવા લાગ્યાં. વાટમાં આગલ ચાલતાં એક કાગડાને સામેથી એક માણસ આવતો નજરે પડીઆ અને તરત તેણે પેલા પોપટને છુપ પાડી શાયલ કીધો કે શાહજાદીને ભલદીથી ચેતવણી આપે.

આ કાગડા તથા પોપટની છુપ શાહજાદી કાઈન સમજ શકી નહી પણ તેઓ ઘભરાઈમાં છે એટલું ચેતી લેઈ ખાસેતી એક ઝાડીમાં ભરાઈ બેઠી. એટલામાં એક માણસ તેને દીકા વગર આગલ ચાલી ગયો. પોડાક વારમાં શાહજાદી બાહરે આવી અને વીચારમાં પડી કે આજે પંખેરાં ચું થોચે છે કે કાંઈ શમન કેન નથી પડતી. એટલામાં વીટીના વીચાર આવીઆ તે તપાસવા જતાં ગાલમ પડી કે તેણેઆ કીમતી વીટી ચુંખાવી છે. તરતજ તેણી એ ઈસારતથી પેલાં પંખેરાંને જાણવી આં અને તેઓ સરવે અતીચંત દલગીર થઈ સેગમાં પડીઆં હોયે એવું હોલ દે ખાવા લાગું. પોપટે છુપ પાડી ને રસતેથી આવેઆં તે રસતે કરી વીટીની શેખમાં જવાને ઈસારત કીધી અને તેઓ સરવે શેખ કરતાં પાછાં ચાલીઆં. એન કરતાં પાછો રાત પડી અને આ પંખીઓ અંજર, દસખ, ઈતીઆદી ને કાંઈ લાખાં તે ઉપર સ્તબેએ ચુકરચુકરી કરી નીંદ લેવા માંડી. શાહજાદીને બધી આશ્તમાં આ વધારે ભારે લાગી કેમકે તે હાલ પંખીઓની વાત સમજવાને અચકત થઈ હતી. જેન તેમ રાત ચુકરી. તેઓ ખાંમદાદમાં ઉડી પાછી વીટીની શેખમાં પડીઆં, એટલામાં એક શીપાઈને જોઈ કાગડાઓએ છુપ પાડી કે શાહજાદીને ચેતવે. પેણા શીપાઈ “શાહજાદી” બોલ શાંભવતાં ચોંકીઆ અને બોલી આ કે એ કોણ છે. પેલા કાગડાઓએ આ શીપાઈને આંગલે પેલી ચાલકતી બુઢુઈ વીટી નીંદ અને તરત તેઓ ઉપર તે બુઢુ લાગુ થયેઆથી આગલ નજરે બોલીઆ કે શાહજાદીને બે કમનચીખ ચાકરો તારી સેવામાં હાજર છઈએ. પેલા શીપાઈ અચરત થઈ બોલીઆ કે તમે પંખીઓ આવી વાત કેન કરી શકીએ. એક કાગડાએ ઉતર વાલીઆ કે શાહજાદી તમારે હોયે બુઢુઈ વીટી છે તેથી તમે પંખેરાંને વાત કરતા શમજ શકોએ અને એથી તમે ને કાંઈ કરમાયો અને કેહો તે કરીઆ વગર હમારો છુક નથી.

તારે તને મને કેહો કે “શાહજાદી” કરી તમે ચું બોલીઆ. પેણા કાગડાઓ આ વાત બોલવાને એટલાતો નાપુચ હતા પણ બુઢુઈના જેર આગલ તેઓનું કાઈનું ચાલીઈ નહી તેથી અંતે ખરેખરે જવાબ દીધો. તરતજ પેણા શીપાઈએ ઉડી શાહજાદીને શેખી કાહાડી બોલીઆ કે, એને પકડી લાવે તેને ચુનેરી પચાસ સીકાનું ઈનામ રાણી એ બહેર કીધું છે તેથી હું એને છોડનાર નથી. આ છો કરીએ લાચાર થઈ શીપાઈને ઘણી કાલાવાલા કીધા અને આર આર પછ પેણાએ તેને છોડી નહી અને તેને લેઈ આગલ ચાલતા થયા પેણા પંખેરાં પણ તેઓની પુકે ગયાં. છેક તલાવની નજીક આવી એક નાપથી મોટમાં મેસી તેઓ પેણેપાર રાણીના મેહલની સામે ઉતરીઆં, અને શીપાઈએ દરવાજો ફેંકીઆ. એ દરવાજો રાણીના એક ખાસ મસલતદાર બાહુક નામના શખસે ઉઘાડીઆ અને શાહજાદીને જોઈને મોટા રોલા કાહાડી દાત પીસવા લાગે.

રાણીએ શાહજાદીને પકડીને પોતાના ઓરડામાં કેદ કરાવી અને તેની ઉપર જેટ દરવાજો ફેંકીઆનુ મુકીઆ અંતે પછે પેણા શીપાઈને પચાસ ચુનેરી સીકા ઈનામ આપી સરવે હકીકત પુણી, તે શાંભવતાન રાણીએ બીજા પચાસ સીકા આપી પેલી વીટી તેની પાસેથી લેઈ મુકી.

રાણીએ આગલ એ વીટી વીરો શાંભવેઈ હતું કે ચુજર નામનો બુઢુગર એ વીટીથી પંખીઓ પર સરદારી કરતા હતા પણ તેના મરણ પછે પંખીઓએ એકપર પછે તે આ વીટી એક ગોધાના સંતાડી મુકી હતી. મેહલમાં જાંહાં બારીએ રાણી ઉભી હતી તાંહુધી બે કાગડાઓને સાંમેના ગાડ ઉપર ગંભીર નેવા મેંદેશ મેયા. તેણીએ પેલી વીટી જેખાડી તેઓને આગલ બેલાવીઆ અને હોકમ કીધો કે તલાવની પાસે ને મોટું નંગલ લાગુ છે તે કુડાવી તેની બાજુમાં એક ભપકાર રેકડી દીશે તેની હેડવાનમાં દાજનનું એક ઝાડ છે જેના ઠરમાં એક ડેડકા વેશે છે, તે ઝાડ ઉપરથી મારે વાસતે એક દાજન રોડી લાવજે, અને તમે પણ બીજા દાજનમાંથી બંધે દાંણ ખાજે કેમકે તે આપાથી કોઈમી જાતનું ગ્રેર આપણી ઉપર અસર કરી શકું નથી. જો તમે એ દાજનના દાંણ ખાજો તો નહીતો એ રેકડીને મથાલે એક ગ્રેરી ઝાડ છે અને તેમાંથી ને ગ્રેરી ચુંદ નીકરે છે તે મને જોઈએ છે તે તમારેથી કવચીનથી લ

* ગયા આકમાં જ્યાં શાહજાદીને બપાવો કરી લખજીત વાંચે મથાવી કરી વાંચુ.

વારો નહી, તેથી જન મેં આ હાકલ કરનાવીઓએ તેમ આ કામ સરનજમ ઉતારી નલદીથી આવેા.

પેલા કાગડાએ રખસુત લેઈ નંગલમાં ટેકડીની નજ દીક નઈ લાગા, અને તાંહાં એક દાળખનું ઝાડ દીઠું તેની ઉપર નઈ ચાંચ મારી અને તેમાંથી એક રેડકાનો આવાન સાંભલાયો. તેઓએ આ રીતે પોતાની પ્રાતરી કરી તે દાળખના દાંણુ ખાધા, અને રાંછીએ પોતાને વાસતે એક અંગ વીઠું હતું તેને ફેંકાંજી એવોએ બે લીધાં, અને નલદીથી ટેકડીને ખમણે ગયા. તાંહાં જોપછે તો જનવર તથા આ છુસના હાડકાં પડેલાં અને વનસપતી નાંચે તાંહાં દીઠામાં આવી નહી, કેમકે એ જગાઉપર ઝરી પવન કુંકતે, અને તેથી જ કોઈ તાંહાં જવું તે તતકાલ મરણ પામવું. થોડેક દુર તેઓએ એક નાથલું ઝાડ દીઠું તાંહાં નઈ તેની ઉપરથી રે લા બંધાઈ એક જાતના કાસો થુંદર નીકલતો તે લેઈ પોતા ને મુકાંચે પાછા ફરીઆ.

મેઢેલાં આવતાંન એક દાળખ તેઓએ ખામુખા આ રોની વચે નાખીઈ અને પછે રાંછી પાસે નઈ પેડેલાં પેડું દાળખ આપીઈ જ્ઞમાંથી રાંછી અને તેના ખાસ ખીદમ તમાર બાણે થોડાક દાંણુ ખાધા, અને તારબાદ પેડું ઝર હાથમાં લીધું અને તરત તેને શુનેરી એક દાબડીમાં બંધ કીધું.

જેવા આ કાગડા રાંછી આગલથી પાછા ફરીઆ તે વાન જાડા શાહજીની કેદ હતી તાંહાં નઈ પોપટને સંધી હુકીત જાહેર કાંઈ અને નલદીથી ઉડી નજ આગમાંથી પે હું દાળખ લાવી આપીઈ. પોપટ તેમાંથી બે દાંણુ ખાઈને શાહજીનીને તે ખાવાની ઉત્સારતથી અતીસપ બેંહિયાર કીધી. શાહજીની એને ભેદ કાંઈ સમજ શકી નહી અને તે દાળખને રંગ કેડકાની મામરીને ખલતો હોવાથી ખાવાને ભા રે મુગ લાગી, પણ જારે પોપટને ધણેજ ઈનતેજર જોયો તારે તેણીએ તેમાંથી બે તણ દાંણુ ખાધા એટલામાં કોઈ બારછું ઉંઘાડવા આવીઈ તેથી પોપટ તે દાળખ મુકાંચે બી છાનામાં ભરાઈ બેઠો.

બાણે આવી, દરવાજે ઉંઘારી ઝરની બતાવેલી રો દલી તથા પાછીના કુંચે મુકી ચાલતી પકડી. શાહજીની જુખી અને તરશી હતી પણ તેના ખાવા થીવા પર જવ માલે નહી કેમકે રાંછી તેના જવ લેવા કદામ ઝર ભેલી મો કસે પેલા પોપટને ખબર હતી કે તે દાળખ ખાધા પછે કોઈથી ઝર અસર કરી શકવું નથી તેથી ઉત્સારતથી તે ખાવાને ભલામણ કીધી, અને તેના શક કાદાડવા પેહલા પોતે તેમાંથી ખાધું અને પાંખી પીધું. શાહજીનીએ જુખને મા રે આ જુખુ જોનન ખાધું, અને એટલામાં પેલા બે કાગડાએ માંમાં પેરી વીડી લેઈ આવીઆ અને શાહજીનીને આપી અને મોલીઆ કે આજે રાંછી પોતાના પુતરને લેઈ બારી આગલ મેસેરી રજાસતી હતી અને તેના પુતરે તેને આગલેથી આ વીડી કાદાડી ગગરાવા માંડી એટલામાં અકસાતથી વીડી બારીએથી ગગડી બાગમાં પડી, અને જ વી રાંછી ઉડી માણસને તે વીડી લાવવા હોદમ કરવા લેઈ તેવામાં હંમેએ ઉડી નજ ઉંઘારી લીધી અને હજુર તેઓ બાગમાં તેની ખેાલ કરેછે.

બીજ સવારનાં બાણે શાહજીનીને મુએલી જવાને તેનાં ઝોરડામાં ગયો અને જોપછેતો તે એક ખુનામાં બેઠે લીછે. એવો હાંગામ જોઈ તે ખબર કરવાને રાંછી તરફ દોડીઆ, તેવોજ પોપટ એક કાગડાને તેઓની મથલહત શાંભલવાને મોકલીઆ, રાંછીએ આ અચરત સરીખાં ઝરની અસર તેની ઉપર નહી યએલી સાંભલીને કહેઈ કે એ છોકરી પાસે કાંઈથી મથતકારછે તેથી મેહુતર એજો કે આજ રાતનાં તેનાં ગલામાં એક પથર બાંધી આપણી અગસી ઉપરથી બાહરનાં ઉંડા તલાવમાં નાંખવી કે જ્યો કે વમીતથી તે બચનાર નથી, અને સવારનાં પોહરમાં આપણુ જોગ કરી તે મરી મેહછે એવું કહી તેની લાસ કાદાડી થું, અને તે લાસ બંધીઆર ફનાવી આવીથું, જ્યો ગાં અને તે વીશે કાંઈ ખાલમ પડેજો નહી.

પેલો કાગડો આ વાત સાંભલી લેઈ, આવીને પોપટ તથા બીજા કાગડા સાથે તે વીશે સરવે મથલહત કરીઆ બાદ તે વાત શાહજીનીને જાહેર કીધી અને તેઓએ જરી ત શોષી કાદાડીછે તે પરમાણે ચાલીઆથી તેનો બંધાવ પ થે એવું કહી પેલી વીડી તેની પાસેથી લેઈ, પોપટ ઉડી નઈ તલાવની પાસે એક જુથો મછીમાર રેહતો હતો તેને વીડી આપી અને બધી કુશીઅત જણાવી. આ જુથો મછીમાર અસલથી નાની શાહજીની ઉપર હેત રાખતો હતો અને જારે આ નાની શાહજીની બાહર ફરવા નીકલતીતારે જુથા મછીમારની માછલી લેઈ તેને સાડે ઈનામ આપતી, તે ઉપરથી આ વખતે શાહજીનીને બચાવાનું તેણે માંચે લીધું.

પોપટ અને કાગડાઓની પાસે તેણે જુથમાં પુરાકલ કે કડા મોકલીઆ અને તે દોરી સાથે બાંધી શાહજીનીનાં આં ગની આસપાસ વીંટાલવા કહેઈ જ્યો કપરાં થુપાં તરી થ કે, અને તેની સાથે એક નાની પણ ચાલતી છરી આપી મોકલી તે એટલા માટે કે જ્યો ગલાં સાથે પથર બાંધીને નાંચે તેન વખતે શાહજીનીને તે કપરી આગવા કાંમ લા એ, અને તે ઉપરાંત તેણે તલાવની અંદર જાલ એવી રીતે પાંધરવા કેહી કે જ્યો પથર ડુબી જાય અને શાહજીની તે માં બંચે. આટલી ગોઠવણ કરી તે શાહજીનીને જાહેર કીધી અને તે પરમાણે તેણે શાવચેતી રાખી હતી.

મથરાતને વખતે બાણે આવી શાહજીનીને ઉડાડી આગલ ચાલવા કહેઈ અને તેનાં મોહાડાંપર હાથ રાખી તે ને લેઈ ચાલેઆ. ઉપરથી આગસી ઉપર લેઈ નઈ એક ર માલ સાથે મોટો પથર બાંધી ઈઆહોમ તલાવમાં તે ને હોખાવી. જ્યો તે પડી તેવોજ છરી વડે જડ પડી રૂઆલ કાપી નાખીઆ અને તેથી પથર પુર જોશ થી અંદર પડીઆ. આ આવાજ શાંભલી બાણેની ખા તરી થઈ કે શાહજીની એકદમ ડુબી ગેઈ તેથી તરત તેણે રાંછી ચાલતી પકડી અને મેઢેલાં નઈ રાંછીને આ ખબર જણાવી તેથી તે ભારે ખુશી થઈ.

આહીંગમ પેગે જુથો મછીમાર અગસીની બરાજ નીચે એક હોરકું લેઈ ભરાઈ બેઠો. હતા તેણે જ્યો શાહજીની પડી તેવીન પોતાની જાલ ઉપર ખેંચવા માંડી અને જુથની અદદથી તે તરતી હતી તેવામાં તેને ઉંઘારી હોરકુંમાં લેઈ પોતાના મુપડાં તરફ લેઈ ગયો, અને ઘરમાં નઈ તેને

સુકાં કર્યાં આપી એક બીજાનું તેને મારે તદ્દયાર કીધું હવું તાહાં તેણીએ પોતાના પંખીઓની સુલાકાત લીધા બાદ ખોવાય કીધો.

બીજા દીને સવાર પડી—પેલા બુધો મછીમાર પોતાના ધંધા ઉપર જવા નીકળીએ અને પેલા કાગડાએ મેઢેલ તરફ ખબર લેવાને ગયા.

મેઢેલમાં શાહજાદીની એક લાસ બનાવવામાં આવી હતી અને તેની ઉપર મોટી મોટી માદરો નાખી હતી અને સરવે કોઈ ગંગાનીમાં હુણ એવો દેખાવ રાણીએ કરી સુકીએ હતો.

પેલા કાગડાએ મેઢેલની આવી ખબર લાવીએ ઉપરથી પોપટે શાહજાદીને દીવારો દીધા કે હવે એકવાર રાંછી ના દીલમાં એવું આવીઉંછે કે શાહજાદી મરી ગઈ એટલે આપણ સુખેથી મંજલ કાપી તારા મનાવાને જઈ મલીશું. બીજાગંધી બુધો મછીમાર પોતાની માછલી વેચી તેના પછા કરી તેમાંથી કપર વેચાઈ લેઈ ધર આવીએ, અને કેટલીક ફરમાસુ માછલીની તે દીને જપાકત કીધી. જે કપર વેચાઈ લાવીએ, અને આ રાત્રવંશી છોકરીએ પોતાની માંને હાથે જે જીભની તાલીમ શીવવા શાંધવાની લીધી હતી તે આ વખતે કાંમે લગાડી પોતાને વાસતે જીવતાં વસતર બનાવતી ગઈ. પુરસતને વખતે બુધા માછીમારની જલ સમારતી અને કોતાના પોપટ તથા કાગડાએ સાથે વખત કાઢી હતી, અને ઘરની પછવાડે નાહાની વાડી હતી તેમાં તે ફરતી.

એમ કરતે કેટલાક દીવસ જીવરી ગયા અને મછીમારને કાંઈ માછલી કેટલાક દીવસ મલી નહી તેથી તેનું જીવ રાંત આવતી પડી, અને એક દીવસે ફુંગ મહુડેલી બે દારની રોટલી ખાવી પડી. એવા નાસતા ઉપરથી આ રાત્રવંશીએ શુકર કીધી, એટલીમાં મેઢેલ કાગડા પોતાની આંખમાં શુનેરી બે શીકા લેઈ આવેઆ, અને બોલાશા ઉપરથી માલમ પડી કે તેઓ રાંછીના મેઢેલમાંથી તે પછસા ઉંચકી લાવીએ હતા.

પેલા બુધાએ પછસા લેવાને દૂસર નહી પારી, પણ વીમાર કરને જોયું કે આ પછસા શાહજાદીના ખાખના કેહવાય અને જે રાસતીથી જીવિએ પોતાની છોકરીની આ વડે હાલત તે શાંભલેતા એકથી હજાર સીકા તે મોકલી આપે, તેથી આ પછસા એ શાહજાદીનાં કેહવાય, એવો વીમાર કરી એ પછસા લેઈ બજારમાંથી અગતીઆની ચીને લેઈ આવીએ. એવી રીતે વલી કેટલાક દીવસ જીવરી ગયા, અને એક દીને મછીમાર તથા પેલાં વીસવાસુ પંખીઓ બાહરે ગયલાં, અને શાહજાદી પછવાડેની વારીમાં ફરતી હતી જાહાંની ભીંટ એટલી નીચી હતી કે, શાહજાદી, આ તરફ આવેલી ગલીમાંથી જે કોઈ રાહદારી ભીંટની બાજુએથી જાય તેને જોઈ શકે. થોડાક વારમાં એક વરજાના બીજા માગનારાં લોકો જ્યો ડાકણું કેહવાયછે અને જ્યો છોકરાંએ ઉંચકી જઈ ગોલાંની સુલમાં વેચેછે તે જાતની એક ડાકણની નજર આ શાહજાદી સાથે એક ધર્ષ, અને ભીંટ આગલ આવી કલવાયે ગોલી ન બાઈ આવે બે દીધાં મોહાડામાં એક શુક નાખીએ નથી, તેથી બોદા વાસ

અને તેઓનું યાતકીપણું.

તે એક કટકો રોટલી ખાલ.” શાહજાદીને દયા આવી અને તરત અંદર દોડી જઈ એક રોટલી લેઈ ભીંટ આગલ આવી તેણીને આપવા બપછે તેવામાં પેલી ડાકણે એક મોટો જોના શાહજાદીના આંગ ઉપર નાખી શીકરી લેઈ ઉંચકી લીધી, અને તેને ધાસતી આપી કે તેને જરાથી જીવ પાડસેતા તરત તેને વેહતી છરી વડે કાપી નાખગે. પછે આ જીવલું પછવાડે ખાક ઉપર મારી ઉગડ જગામાંથી આલવા માંડી.

(એવું સાંધણું)

પાહાદશાહોની આપજીદી અને તેઓનું યાતકીપણું.

પુરાતમ તથા હાલનાં કેટલાએક પાહાદશાહોની આપજીદી અને તેઓનાં નીરદયપણાનાં જાહેર આપણે હવાલો વાંચીએ છઈએ તારે આપણથી તેઓ ઊપર શીટ કર નાખેઆ વગર ચાલતું નથી. આગલ જે પાહાદશાહો કુલ પુરુષથીપર યઈ ગયાછે, તેઓમાંનાં કેટલાએકનાં મનમાં જીવુંજ ગુમાન હતું કે ઈશવર કરતાં એકજ પાહરી તેઓનો દરજો ઊતરતો હતો. એવા ગુમાનમાને ગુમાનમાં તેઓ પોતાની પરજા ઊપર જે કમકમાટ ભરેલી જીલમ ગુજારતા હતા તે વાંચી હાલ આપણને બુનરી છુટે. એકવાર જે તેઓ મોહામાંથી શખ દો કાઢાડતા તે તેઓ પાલેઆ વગર રહેતા નહી પછી તેની અંદરથી ગમે એવી ખરાબી નીપજે. પાહાદશાહ પોતાની જીલ જોઈ પોતાનો બોલ શરવેવો એ તેઓમાં મોહાડું શરમંદગી ભરેલું હતું.

ઈરાન દેશનાં આસલી પાહાદશાહોમાં શેકારનો ભારે શોખ હતો. એક દીવસે તાંહાંના સેનશાહ શાહસૂક્રીને વાંહાં તારતરી, મસકેવી, અને હાંદુસતા નથી કામસર એલચીએ આવેઆ. શાહસૂક્રી સથ લાએને શેકારપર લઈ ગયો. ઘણા ઘણા મોટાં જાનવરોનો પાહાદશાહ શેકાર કીધો, અને હાકમ કીધો કે તેજ દીને શધલાંએને પકાવીને સુશરા ઊપર લાવવાં; અને એક નામીઆ કારીગરને હાકમ કીધો કે તેજ દીને શેકરમાં આ શેકારમાં યુવેલાં પરાણીઓનાં માથાંનાજ એક મીનારો ઊભો કરવે. પાહાદશાહ જાહેર એલચીએ સાથે જેખપર નેઆમત કરતો હતો, તારે પેલા કારીગરે આવી ખુશ ખબર દહી કે “પાહાદશાહ સલામત મીનારો મીશકીન સેવકે તઈયાર કીધાછે, પણ ઊપર મીનારાની ટોચ કાઢાડવાને માટે જે

કેઈ મોટા જાનવરનું માથું હાથતો મીનારો આજનો આજ પુરો થાય." પાહાદશાહ જે ઘરથી ચક્રમુર હ તો તેણે પેલા એકચીઓનાં દેખતાં પોતાનો કાણુ જણાવવાનાં હેતુથી એવું કહ્યું કે "ખરેખર તું કહે છે તે વાજખીછે, અને તાહારી મેહનતને માટે તુંને સાખા સી ઘટેછે. પણ તાહારો માથાં શીવાય ખીજ કાણુનું માથું તુંને આપું? માટે હ ખીદમતગારો જલસાદને કહો કે આ કારીગરની ગરદનનાં બે તુકડા કરે અને એના માથાંની મીનારાપર ઠોંચ બનાવો." ખીચારો ગરીબ કારીગર કાકજુદી કરી મુવો પણ તેનું વળીયું નહી. અંતે તેહને મારી નાખેઆમાં આવેઓ.

નોમાન ચાલ અકાચર નામનો એક આરખ પ્રાદશાહ જે હીરાહ નામના ચુલકમાં રાજ કરતો હતો તેને માટે સેનામર નામના એક ભિક્ષતાદ કારીગરે એક મણોજ નાદર મેહલ ખાંધીઓ હતો. એ મેહલ ની નારીશ દેશે દેશ થતી હતી, અને લખો લોકો એ મેહલ જોવા માટે દુરદરાજથી હીરાહ ખાતે આવતા હતા. નોમાને આ કારીગરને દોલતથી ભરપુર કીધો, પણ પછવાડેથી તેને એવો ખેઆલ ગયો કે રખે ને આ મેહલ કરતાં વધારે સરસ, સેનામર. કેઈ ખીજ રાજાને માટે ખાંધે, તેથી તેને તરત એક મોટા મીનારાપરથી ઊંચે ગસતકે જમીનપર નખાવી મારી નાખેઓ.

તુરક લોકોને માટે એવું કહે છે કે, એવો જાનવરો પર ઘણોજ દયા કરેછે. જોઈ એઓ કુતરાને અપવી તર ગણે છે તોયપણ તેને મારી નાખવામાં ગુનાહ સમજે છે. માંદર ઈલા ચાંચર સરખા જીવનંતે પણ એઓ મારતાં અચકાએ છે. ભુદી ખીલાકીઓ ને માટે ફેરા શેહરમાં એક રેહકાણે નાંહું તેઓ ની ખરદાસન કરેઆમાં આવે છે. પણ તુરક લોકો ને આદમોનો જાન વાહુલો નથી. એક આદમીનું ખુન કરવું એની તેઓમાં ઘણી છીટ નથી. એવું કહેવાએ છે કે ઈલપટનો આગલો વાઈસરાય આખાસ જાહરે નાનો હતો તાહરે તેણે પોતાના ખખરચીને લાકડી વટે નાંહુંશુધી તે મુવો તાંહુંશુધી મારીઓ. આ વાત જાહરે તેના ખપાવા મહમદ અહીને ખખર પડી તાહરે તેણે પોતાના નખીરાને એટલુંજ કહ્યું કે "દીકરા વગર કારણે કાઈનો જાન લીજો નહી." જો કેઈ હાલ ઈંબરેજના હોકરાએ એક પતં

ગીઆનો જાન વગર કારણે લીધો હોતતો, આ કરતાં વધારે કહણુ એવોમાં તેના ખાપે તેને શીખામણ દીધી હોત.

મીરો નામનો રોમ શેહરમાં આગલા જમાના માં એક માહા ચંડાલ પાદશાહ થઈ ગયો છે. તેની ખુનરેજ અને કતલનો શુમાર નહીં હતો. જો કોઈ લાંબો પુરૂષ રસતે ચાલનો જાયતો તેને પકડાવી તેના પગ કપાવી નાખે કે તે ટુકડા થાય. જો કેઈ દીંગણો માણસ તેની નજરે પડેતો પોતાના ખીદમતગારો પાસે તેને લાંબો કરવા તેના પગ નાંહુંશુધી તે મરે તાંહુંશુધી ખેંચાવે. એક દીવસે એક મેજ ખાનીને વખતે તેણે પોતાના ખંધવાઓને શાણુસોના ઠાંમલા સાથે ખંધાવીઓ હતા, અને તેઓને આંગે ચરખી ચોપડી તેમજ મસાલોની માફક આગમાં ખસવા દીધા હતા, અને તેથી જે રોશની થઈ હતી તેથી પોતે ઘણો મધન થયો હતો. વલી એક દીવસે તેનો એવો શોખ થયો કે આગમાં લોકો તે કમ ખલી મરતા હોય અને ઘરોના શા હાલ થતા હોય તે જોઈ, તેથી તેણે એવો હાકમ કીધો કે રોમ શેહરને એક નાકીથી સજાવાયું. જાહરે ઘરો ખસવા લાગ્યાં અને લોકો ચીચારો પાડી ખાખાવરખાં ખાહાર નીકલતાં તાહરે આ ચંડાલ રાજો પોતાની મેહલની અગાસીપર ખેસી ગીનો ગાનો હતો, અને ઘણોજ મધન થતો હતો. કાણુ જાણે આ ચંડાલનો કેઈ દોષખની ખારમાં ધર થયો હોય.

સુરાજા દહીલા નામના નવાખે જાહરે કલકતા માં ઈંગરેજોપર ચહાણ કીધી અને તેઓને પરાજય કીધો, તાહરે તેણે પોતાના ૧૪૬ ઈંગરેજો ખંધવાઓને એક નાની ઓરડો કે જેમાં પંદર ઈલા ૨૦ જણા મુશકેલીથી દમ લઈ શકે તેમાં ફેદ કીધો. આ ઈંગરેજોપર જે મુશીબત ગુજારી છે તેની કાહાણી હજી શુધી ઈંગરેજો વીસરેઆ નથી. આ નાની ઓરડીને માતર બે ખારીઓ હતી જેને મજબુત ગયારો જડી લીધેલી હતી. હવા નહીં આવવાને લીધે ઘણા ગુંગરાઈ જવા લાગ્યા. દરેક જણ ખારી આગલ જવા માંજે અને એક મેકના ઘસારાથી ઘણા ઈંગરેજો ચંપાઇને મરી ગયા. ફેસલક શેરાગીરોને મયરનર હોલવેડે ઘણોજ આજુબ કીધી, અને તેઓ ને મોટા ઘમની લાલચ આપી તેથી તેઓએ એક

નાની પખાલ ચોરડીમાં વેવસ કીધી. પણ સઘલા ઝોઝે ઝેરલીતો તરાપ મારી કે પાણી કીધના પીધા માં આવેલું નહીં અને દખાનથી કૈલાસિક બીજા મારેઆ ગયા. અંતે આ કમનશીળ બંધવાઓએ પોરેગીરોને ઝેરલેવેર કહ્યું કે ગોલી લરી હુમુને મારી નાખો, પણ તેઓએ ઝેરલેવ જવાબ વા લીધો કે નવાખ સાહેબ ઊંઘમાં છે તેથી તેમને ખસલ થઈ શકે નહીં. ૧૪૬ બંધવાઓ જોઈ એતો ગુંગરાઈને ધાર થાય પણ નવાખ સાહેબ ની ઊંઘમાં ખસલ થાય નહીં. જાહે નવાખ સાહેબ ઊંઘમાંથી શરેજ થયા તાહુરે દરવાજો ખોલવા નો હુકમ થયો અને ૧૪૬ બંધવાઓમાંથી ૨૩ જણ જીવતા નીકલીયા.

ઈંગલંડનાં રાજા ચોથા એકવરે પોતાનાં ભાઈ ડીયુક આવ કલારનસને ઘરનાં પીપમાં દુખાવી મારી નાખેઓ હો, અને પેહેલા રાજા એનરીએ પોતા નો વડો ભાઈ રોબરટ રખેને તખતપર આવે તેથી તે ના બેહુ ડેલા કાહાડી નાખી તેને આંખે અપંગ કરે ઝા હો. આઠમાં રાજા એનરીએ એક પછી એક છ ચોરતો કીધી હતી જેમાંની બે જાણીઓને તેણે આપખુદ રીતે ગરદન મુરાવી હતી. ઈંગલંડની રાણી મેરીએ જેઓ પરાતેસટ ધરમ પાલતા હતા તેઓ પર અતીઘણો બુદ્ધમ ચલાવવા માંડીઓ, અને મોટા મોટા પાદરીઓને તેણે આતસની ચેહમાં ખાલી મારી નાખેઆ. વલો ઈંગલંડનાં આગલા પાદ્માદ્યાદિમાં એક એવો જંગલી ચાલ હો કે પાદ્માદ્યાદિનાં જંગલમાં જો કોઈએ હરણુને શેકાર કીધો તો તેને મારી નાખેઆમાં આવતો હો.

ચીન દેશની અંદર પાદ્માદ્યાદિ જે રંગનો પોશાક પેહેરે તે કોઈથી પેહેરાઈ શકાય નહીં. ચીન દેશમાં વલી બંધવાઓને સજા કરેઆમાં આવેછે તે પણ ઘણીજ ઘાતકીછે. રીખાવી રીખાવીને મારવાનો તેઓનો ચાલછે; જેમકે બંધવાને ઊંઘાવા નહીં દેવો, તથા આજે તેના આંખના પાંપણ કાઢે તેના જીવતાં નખ, પરમ ઘણેડે તેનું નાખ, તેનાં ધાન એમ કાપવાં.

વલી આગલા વખતમાં યુરપનાં રાજાઓની મરજ પડે બંધવાઓનાં 'રેક' નામના એક સંચા પર હાકાં ભાંજવામાં આવતાં હતાં, અને જાંહું સુધી તે તકલીર કયુજ નહીં કરે તાંહાંસુધી તેને રીખા

વીઆમાં આવતો હો. એ શીલાને લીધે નીરદોષ લોકો પણ નાહકે ગુનાહ કયુજ કરતા હતા, અને એક વાર ગુનાહ કયુજ થયો કે પછી તેઓને મોતની શીલા આપવાને એ જાંહમી પાદ્માદ્યાદિ સુકતા ન હતા.

રૂશીઆનાં રાજામાં બંધવાઓને સાઈમીરીઆ નામના સુકમાં દેશનીકાલ કરવામાં આવેછે, જાંહાં અનેક તરેહની વીપતી તેઓ પર ગુજરવાને કસુર કરવામાં આવતી નથી. જો કોઈ અમીર પર પાદ્માદ્યાદિ રૂકો તો તેહને છુપો હુકમ આવેછે કે તહુમને સાઈમીરીઆમાં દેશનીકાલ કીધાછે, અને ગમે તેવા અમીર ઊમરાવને પદશા ટકા અને કુટુંબ પરીવાર મેલો વગર અનેઆએ એક પાદ્માદ્યાદિનાં શંકાને લીધે સાઈમીરીઆ સરખા દેશમાં જવું પડેછે.

હાલ વરોડરા શેઠરમાં એક થોડા માસની વાત ઊપર એક કમકમાટ ભરેલો દાખલો ખનીઓ હો. તાંહાંના ગાએકવાડ રાગએ એક સુસલમીનને હાથીનાં પગ તલે ચંપાવી મારી નાખાવેઓ હો. આ પુરૂપની ગમે એવી તકલીર હોય પણ તેને જે સજા કરે આમાં આવી હતી તે ઘણીજ ખુની હતી. અજખે કે આવા જમાનામાં હજુર હીંદુચતાનાં હુકમ બંડોલી રાગઓ આપખુદ ત્રતા લઈ હવાનીઅત ભરેલાં કરતુ કા કરેછે.

આજ ઈંગલંડ દેશની મોહોશર્જનું એક કારણ તો હાંના વરતમાન પતરોનું છુટાપણુંછે. પાદ્માદ્યાદિની ઈલા તેનાં પરધાનોની લુલ સુકની સાંને વરતમાન પતરો ખસ તવારીથી લખેછે, અને આ આંકસ તેઓને માંધે હોવાથી કોઈ પણ ઓધેદારથી આડું જવાઈ શકાતું નથી. શંકા અને ઈયુરપના કૈલાંક દેશમાં વરતમાન પતરોને પુરતું છુટાપણું નથી. વરતમાન પતરની ખીના પેહેલાં એક સરકારી ઓધેદાર વાંચેછે અને તેની રજા વગર કોઈ પણ અધીપતી કોઈ પણ સરકારી ખીના છાપી શકે નહીં. એથી કરી સરકારની આપખુદ ચાલ પર ડાંકપીછોડો થઈ શકેછે. જો કોઈ પતર વસેદારમાં ગાએકવાડની અથવા તેના પરધાનની ગ્રા મેલખેતો ખીજે દીને તેનું મજતક છુંડયા વીના રેહ નહીં. પણ જો કોઈ ઈંગરેજ પતર ઈંગલંડની રાણીની ઈલા તેના પરધાનોની સાંને વાજખીની રાહ અને તકલીર સર લખેતો તેની કોઈ પણ રીતની બંધી નથી. ખાઈઓ આ ઊપર ટાંકલા દાખલા વાં

ચી કોણ ઇંગરેજ સરખો દયાલુ અને મયાલુ સરકારની સામે બેઠી શકશે ? ઇંગરેજના રાજની અંદર આપણે જેટલું સુવર્તસરપણું ભોગવીએ છે તેના પા હીસેખી કો ઈ પારકાં રાજમાં ભોગવવાની આશા રાખવી નહીં. જંગલી અને હેવાની અતી રાજઓના જુલમમાં વીચે જાણે આપણે સાંભલીએ છઈએ તાહારે, આપણે ઈશ વર પાસે એટલીજ દુવા માંગીએ છઈએ કે ઇંગરેજનું રાજ આપણી પર હરદમ કાએમ રહે, અને જે લલાં દી લની બાનું ઇંગલંડની ગાદી પર બેઠી છે તેના આણ શીય હજુર લાંબા થાય. જો કોઈ કોલાઈ કુઈને કોઈ ડોલા કાકા કહે કે ઇંગરેજ સરકારે વધી એક બીજો વેરો નાખેએ છે તો કોલાઈ કુઈ અસાનપણા ને લીધે રાણીને ગાલ દેવા મંડી જાય છે. આપણી પર જે વેરો નાખે છે તે રાણી પાસે નહીં પણ તેના પરધાનો, અને પરધાનોને નાખવાની ગરજ હોય છે તોજ નાખે છે. જે રાજમાં આટલું શુભ ભોગવીએ તે રાજને નાણાની મદદ કરવી દરેક જાણતી ધરજ છે. કોઈએએ વેલા જે કર નાખવામાં આવે છે તે ઘણાજ અણુઘટના હોય છે, પણ પરધાનો જે પોતાની છુલ્લ નોય છે તો તરત તે શુધારે છે. ઇંગલંડની માહ રાણી વીક્ટોરીયાના દયાલુ દીલનો એક ચોતેજર દા ખજો હોયે નીચે દીકરીએ હેઈએ.

એક વેલા માહારાણી વીક્ટોરીયા જે ઘોઝની ગાદીમાં કાંઈ પણ દમામ વગર એક સાધારણ સી ની માથે પોતાના મેહલ તરફ જતાં હતાં. વાટમાં તેવણને એક ઘરએ મજુર મલીથો જે પોતાની પીક પર મોઠો બોલે હોવાને લીધે ચાલી શકતો ન હતો. માહારાણીએ તરત પોતાની ગાદી ધોબાવી અને પેલા મજુરને કહ્યું કે 'એ જલા માણસ તહમારો બો નો આ ગાદી પછવાડે મેલો અને મુખેથી માહારા કોયબાકસપર ચહી બેસો' પેલો મજુર જે જાણતો ન હતો કે આ દયાલુ બાનું ઇંગલંડ અને હીંદુસ તાનની બખતાવર રાણી વીક્ટોરીયા હતાં, તે કોયબા કસપર ચહી બેસો અને એક મઈલ જ્યાબાદ પોતા નું દેહાણું આવેઆથી ગાદી ઘોબાવી બીતરી પડ્યો. બીતરતી વખતે તેણે માહારાણી સાથે 'ચેકહાંડ' કીધી અને કહ્યું કે 'માડમ માથે કરજો.' એટલું બોલી તે મજુર પોતાનું પોતલું લઈ ચાલતો થયો અને માહ રાણી વીક્ટોરીયા પોતાના મેહલમાં પધારીઆં.

મસાલાદાર વનસપતી.

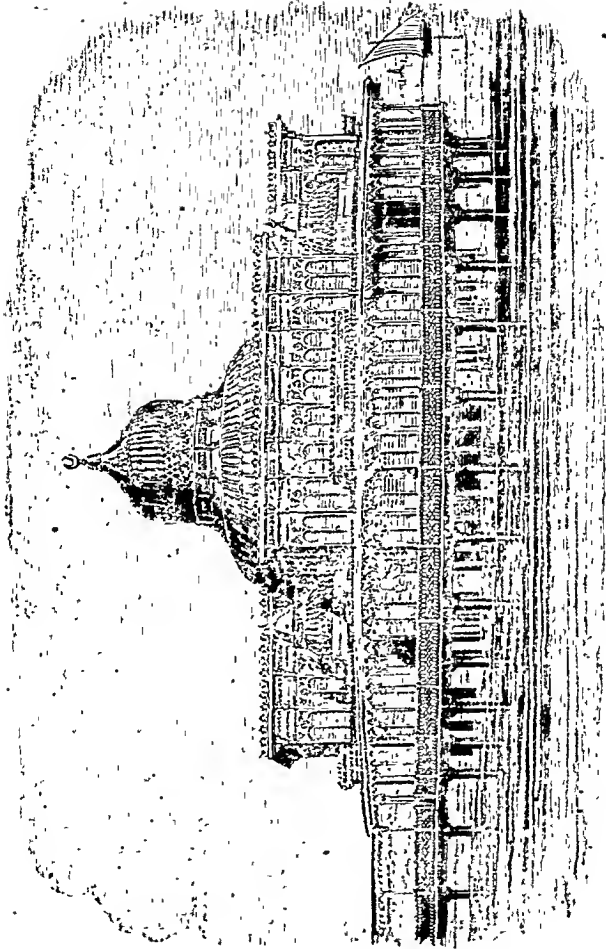
મસાલાદાર ચીજો જેવી કે લવેંગ, મરી, જાપ્તલ ઈતીઆદી વધાર આપણા લોકો પોતાનાં બોરાકની સા થે વાપરે છે તે, સરવે વનસપતીમાંથી મલી આવે છે, અને તેનો આપણી પાચન શક્તી ઉપર અચરત સ રોખો અમલ છે. એમાં હમેશાં થોડો ઇઆ વધારે વા સ અથવા ખુશબો હોય છે. જે વાસ અને ખુશબોનું મુખીય કારણ તે મધે જે વમરનું તેલ ખુદરતે મુકી બે છે તેથી છે. જે તેલ સરવે પમરતી મસાલાદાર વનસપતી માં થોડું ઇઆ વધારે હોય છે; પણ જે કાંઈ સરવે વન સપતીનાં ચોક્કસ ભાગમાં હોતું નથી. તે કાંઈ શલમાં, તે વધી કાંઈમાં જાહુડનાં પાતરાં, કાંખલી, છાલ, ધડ, બીજ, કુલની પાંખડી, ઈતીઆદીમાં હોય છે.

મસાલાદાર વનસપતી તેનાં વાસ ઉપરથી છેક વેગલેથી પરખાઈ આવે છે. કહે છે કે સીલાનમાં પેત્રનાં તરણ માઈલની વેગલાઈથી તાંહાંની ભાણી અને પાંણી વાલી જગામાં એક જાતનો જંગલી રોપો બીગે છે તે નો વાસ એટલોને આવે છે કે ઘણીવાર એ રસતથી જનાર મુસાફર, તથા શેકારીની એધી તખીયત બીગ ડી આવે છે—માધું કુખવા માંડે અને જેવો એ જગા ની નજરીક વસે છે તેજો તાવ અને સંધીવાથી હરાં ન થાય છે.

હલંડ દેશની અંદર એક જાતનો રોપ બીગાડે છે, તેને જો એકાદ ચોરડામાં લાવી મુકીએ હોય તો, તે નો વાસ ખરદાસત થઈ શકતો નથી. જે દેશની હુલા સરદ અને લીની તેહાં એવો વાસ જલરીથી અને વધારે પસરે છે, એટલાજ કારણસર પામદાદ અને સાંજનાં અને ઘણીવાર વરસાતનું આપણું આવેઆ પછે કુલ ધ લનો વાસ વધારે પંચરાએલો લાગે છે.

ઘણીવાર બીન મસાલાનો બોરાક આપણી ઓજરી કણુલ નથી રાખતી, અને ચાહો ખાહર કા હાડી આપે છે, તેવા બોરાકને મસાલા સાથે પકાવેલો આપણી ઓજરી અંદર લે છે, અને પાચન થવા દે છે. જે મસાલાનો વધાર અંદર જઈ આપણી ઓજરી અ ને ચોતરડાંને બોરાક પચાવવામાં મદદ આપે છે. વ લી એવી વનસપતીના મસાલાની થઈ કરતાં ગરમ દેલો અને રૂતમાં વધારે જરૂર જણાય છે, અને એટ

Finchley Highgate and the Electric Works



લાજ માટે તે પરમકુરપાલુ બાપે ગરમ દેશને એવી વનસપત્તીથી મળવગ ભરેલાં છે.

ગરમ દેશ અને રૂતમાં માણસની ઓજારીની પાચન શક્તી ફેટલીકવાર કમતર થાય છે અને તેને ખરાબર હાલતમાં લાવવાને માટે ખોરાકમાં મસાલાનો વધાર નાંખવાની ફરજ પડે છે. એ શક્તીને વધારવાને માટે હાલતમાં આપણાં ફેટલાક ગાંઠી, સોંકો પાંન, સોપારી તથા ચુનો વાપરે છે. દેશીણ અમેરીકાનાં થોડાંક લોક આનડીસ પરવતની ઊંચાઈએ જતાં લાંબી અને કંઠલા ભરેલી યુગાકરી કરે છે તે વખતે ઓજારીની નરમ પડી ગયેલી પાચન શક્તીને વધારવા એક જાતનાં પાંન સાથે કોકા નાંખની ચીજ અને ચુનો ખાય છે. એજ કારણસર ગરમ દેશમાં આવી વસનારા ઇરોપીઓને “કરી” અને એ વોજ ખીજો ફેટલાક ખોરાક ખાય છે. એટલું છતાં દુનીઆનાં સરવે ભાગમાં, ખરાબર અને જલદીથી પાચન નહી થઈ શકે એવા ખોરાક સાથે મરી મસાલો હમેશાં વાપરે છે.

ગરમ દેશમાં માણસોને ભરે તાવ આવે છે તારે ઘણીએક વખત એવું બને છે કે તેઓની પાચન શક્તી એટલીતો નબળી પડી ગયેલી હોય છે કે તાવ કુર કરવાને માટે જે ઓશક આપવામાં આવે છે તેનો કશું વડીક તેનેથી નીકળી શકતો નથી, એવી વખતે તે ઓશકની સાથે મસાલાદાર દવા આપવાની ફરજ થઈ પડે છે. વધી ખીજા હાથ ઊપર ફેટલીએક દરદી હાલતમાં એ ચીજો પાચન શક્તીને વધારવાનાં વીચારથી લીધી હોય તો તે અતીશય અવગુનકારક થઈ પડે છે, તેથી દરદી હાલતમાં અનગણીએ ખોરાક લેવા કરતાં ડાકટરની સલાહથી હમેશાં લેવો બેહતર છે.



ઈલપટના વાઈસરાએને માટે નાઈલ નદીમાં બાંધેલું હમામખાનું.

ઈલપટ ઈયાને મીસર દેશમાં પુરાતમ જમાનામાં બાંધકામનો હુનર પુખત હાલતમાં હતો એ તાં હાંની ગંભવર ‘પીરેમીડો’ ગુહવાઈ પુરે છે. અને હાલના જમાનામાં મીસરની અંદર નાઈલ નદીમાં એક યુરોપીઅન ધપપર જે અતી સુંદર ઇમારત ઊભા છે એને જેનું ચીતર, પાસેના સપાશર જોવામાં આવે છે તેને

માટે તાંહાંનાં વાઈસરાએને માન ધરે છે જેણે જહાન અને અપર વીચારો છોડી ખીજા ફેટલાક થાહાદ શાહાથી સુધારામાં આગલ વધેઓ છે અને જેના વખતમાં એ ઇમારત વગેરે બે તરણ અછી કારીગરીના રેલવેના પુલો બાંધવામાં આવેઓ છે. આ પાસે જે સુંદર ઇમારત દીકામાં આવે છે તે મીસરના વાઈસરા એને માટે નાઈલ નદીમાં બાંધેલું હમામખાનું ઇયાને નહાણી છે. એ ઇમારતનું શઘલું કામ લંકન શહેરમાં બનાવીયું હતું. આ ઇમારતની નીચે ખરાબર જોયાથી નાઈલ નદીનું પાણી માલમ પડે છે. જમના હાથ ઊપર એક કીસતી માલમ પડે છે જેની સામે દુરથી ફેટલીએક શહેરની ઇમારતો દીકામાં આવે છે. એ હમામખાનાની જગેઆએ વધારેમાં વધારે ૬૦ ફીટ અને ઓછામાં ઓછાં ૩૦ ફીટ પાણી રહે છે. જે પરમાણે વસાઈના અને નરમદાના પુલો લુંગરો યુકી બાંધેઆમાં આવેઆ છે તે પરમાણે આ ઇમારતનો પણ પાસે લુંગરાંથી બાંધી લીધે છે. લુંગરાંની ઊપર જે સપાટી કરી લીધે છે અને જે ઊપર એ ઇમારત ઊભી છે તેનો ઘેરાવો ગોલ છે અને તેનો વેયાસ ૧૨૦ ફીટ છે. ઇમારત આ ગોલ સપાટીની વચોવચ આવે છે અને આસપાસની છુટી ચાલપર એક સુંદર છાપડું બાંધી લીધું છે. ચાલની આસપાસ ફરતા સુંદર જાહીના કટેરા કરી લીધે છે અને આ કટેરાઓને ગાલે ગાલે લાંબા રોણકદાર સડીઆઓ દીકામાં આવે છે જે ઊપર છાપડાંને ટેકાવીયું છે. ઇમારતને કસના આકારમાં બાંધે છે અને કસના ખાલી ગાલાઓમાં એકકું ગુંબજ પુરેઆમાં આવે છે. જેવાં જે ગુંબજો આપણને દેખાએ છે તેવાં જે ગુંબજો પાછલખી નાણાં વચોવચમાં એક ગોડું ગુંબજ આલેયું છે જે ઊપર અરધા ચાંદની તસવીર પાડેલી છે જે સુલતમાંનાં ધરમની નીશાણી છે. ઇમારતની અંદરની મધમ જગામાંથી એક ચોરસ જગા નાહાણીને માટે રોકે છે. ગોરા ગુંબજની વચોવચમાંથી એક રોણકદાર સાંકલ પસાર પાડે છે જે સાથે નાહાણીને લકતી રાખી છે. આ સાંકલને, પાસે એક સંચા સાથે લાગુ કીધે છે જેથી નાહાણી પાણીમાં જેટલી જોઈએ તેટલી ઊતરી અથવા ચઢી શકે છે. આ ઇમારત ઘણું કરીને લોહાંડાં તથા કાચની બનાવેલી છે પણ અંદરના ફેટલાએક ચોરસમાં ચુનો, મટોડું ત

યા પલાસર વાપડેલું છે. અંદરનો એક જોર છે દરખારની માથક સંગારેલો છે. શય્યા જોરડાઓમાં પાલીસ કીધેલી છે જે કીધેલો અને ગુંબજમાં અને ખારણાઓમાં વીચીતર રંગના કાચના તખ્તાઓ જોડાઈ છે. ફેરલાએક જોરડાઓ દરખાર ભરવા રાખેલા છે. ફેરલાએક યુવાને માટે; એક કાશી ખનાવ નારાઓને માટે, એક નાહણીને માટે, એક તેના સંચાને માટે, એક હુકકા વાસાઓને માટે, એક ખખરચી ખાનાને માટે અને એક સીપાઈઓને માટે છે. એ મેહલમાં વાઈસરાએ ગરમીના દાહણ ઘણું કરીને બાંધેલું છે અને તાંબાં મુશકાતે જનારાઓને માટે કશી કશી રાખેલામાં આવતી નથી. ઘણા હુધ તરફ જે પુણ દેખાય છે તે કીનારા મુશી લાગુ કીધેલો. બહારે આ મેહલમાં રાતને સમયે રોશની કરવામાં આવે છે તાહરે ઘણા જ રમણીય દેખાવ નજરે પડે છે. ગુંબજ અને ખારણાઓના કાચે તરેહવાર રંગથી દીપે છે અને નાઈલના પાણી પર કીરણો પડેઆથી એક બી જોરી નદીમાં કાઈ પરીએ મુનેરી મેહલ લાગેલો છે એવું લાગે છે.

પુણ મીઝાન.

જમનને જે હવે બલેલ નક્કી,
યા ધારે પલાસા જરા ચાંતી તું ધર;
આકૃતને મોતને નુંવર પડીએ,
દેખાઇ તેની તમે તું વાકા ના વર.
તેમજ, હુઆરે દહાડા મારોના સુજ,
મ કીએલ ઉગ્યા, મહોલ બારી બરપુર;
તેવામાં, તારા દરખારી અધાન,
મનની મધીરતાને એકદમ ના મુર.

હું હમેચ મોહલા મીઝાન કરતાં પુણ મીઝાનને વધારે પસંદ કરું છું. રંગીલા ખતવાને મનની કાંઈ જોડ વણ કરવી પડે છે, પણ પુણ મીઝાન મનની ખાશીએતપર આધાર રાખે છે. મોહલા મીઝાન રૂકો તથા થોડી વખત રહે તેવા છે, પુણ મીઝાન હમેશગીના અને મનસ્થિત રહે તાર છે. જેમો કુખનાં વીલાપથી ઘણા નયરી દેખાઈ જાય છે. તેમો મોતનાં નેસસામાં પણ એકદમ ઉપસી જાય છે—તેથી ઉચકું જેકે પુણ મીઝાનથી આપણા મનને રંગીલી પુણી મળતી નથી, તેપણ તેની આપણે દલગીરી નાં દરીઆવમાં ડુબતા અટકીએ છે. મોહલા મીઝાન એક

વીનલીનાં ઝલકાટ બરાબર છે; કે જે ડરામનાં વાદ્યોનાં અધારમાંથી થોડી નીકળે છે અને એક પલ ભર મગકે છે. પુણ મીઝાન સુરીએની રોશની મીસાએ મનમાં વસે છે; અને તેને એકસરખી હમેસની નરમાશ ભરેલી પુણાલી થી ભરી નાખે છે.

સાધુઓ મોહલા અથવા રંગીલા મીઝાનને આ કાની ફનીઆની મુસાફરીમાં લંપટ તથા મદમસત ગણી ન લાપક રહેલે, અને બહુલે તે મીઝાનથી છંદગી જેને દર પલેનો ભરોશો નથી, તેપર દીલ એક અંતની કુતેહ મેલવી તેનો તીરસકાર કરે છે એવું તેઓ ગણે છે. આવી રીતનાં લખનારાઓ પોતાનાં સાહલમાં જાયેલે કે જે સરવથી સુલંદ શખસ યદ ગણે છે તે કોઈ દીવસે મોહરેથી હસતાં માલમ ન પડીએ હતા.

પુણ મીઝાન સમિ એવી કંઈ તકરાર યદ શક્તી નથી. તે ગંભીર અને શાંત ખાશીએતના છે. આદમી જાતની હાલતી હાલતને લાપક તે મનની સધીતીને જોડે છે અને જેઓ ધરમાલુ તથા ફીલસુફોમાં ખપે છે તેઓની કીરીતમાં તે પણ ઝલકે છે.

જે પુણ મીઝાનને આપણે તરણ બાબદોમાં તપો શી નેહએ—એક આપણું પોતાને લગતી, બીજી, જેઓ સાથે આપણે વેહવાર રાખીએ તેઓને લગતી; અને તરીકે, આપણી હસતીનાં પેદા કરનાર મોઝા સાહેબને લગતી—તે આપણને એ દરએક બાબદસર તે વખાણવા નેહ યદ પડશે. જે માલસ એ મીઝાનનાં આશીરવાદ તમે વેળે છે, તે પોતાના વીચારોમાં પુણ અને સાંત રહે છે એક હું નહી; પણ પોતાનાં રૂહની સક્તી અને કાલેલીઅત પર પોતાના કાણુ રાખી શકે છે. તેની કલપનાં શક્તી હમેશ સાક્ષ અને નીરોશ રહે છે અને દરએક બાબદુનું તો લ કરવાનાં મીઝાનમાં કંઈ હરકત નહતી નથી. તેનો સ વખાવ ગમે તેવા કામમાં તથા એકાંતમાં એકસરખો અને સધીર રહે છે. પુદરતે જે તેને વાસતે સારી સારી ચીજે ખનાવી છે, તેઓ તરફ પુગીથી તે બપે છે, તેની આસપાસ જે ઉતપત્તી પંથપણથી, તેની મોજોના સવાદ લે છે અને ચાલતી છંદગીમાં જે ફોપા પડે છે તેઓના મોજો સેહલથી ઉમકે છે.

જેઓની સાથે તે વેહવાર રાખે છે, તેઓના બાબમાં જે આપણે વીચાર કરીએ, આપણને માલમ પડશે કે તેના પુણ મીઝાનથી તેઓના પીઆર તથા મેહરબાની તે મેળવે છે. એક પુણ મીઝાન વાળો શખસ સમીઅતા ભરેલો તથા એહસાનનંદા પોતે રહે છે, એક હું નહી પણ જેઓ તેના સખંધમાં આવે છે, તેઓમાં પણ તેવાનું નેહ જુસસા ઉતપન કરે છે. એક માલસ પોતાના સોજાતોના પુણ મીઝાનથી પોતે પુણ રહે છે—જેકે તેનું કારણ તેને સ મન પડતું નથી. વાદળના વેરાવણ આશમાનમાંથી એક એક સુરીયું કીરણ પરકાયે છે અને તે જેવી મનમાં કુપી પુણાલી પેદા કરે છે અને તેનું કારણ માલમ પડતું નથી. તે મન પુણ મીઝાનથી ઉપલા જુસસા બીજાના મનમાં પેદા થાય છે. તેનું દીલ પોતાની મેજેન પુધીમાં આવે છે અને જે શખસ તેની ઉપર આપણું રીતે અસર કરે છે તેની તરફ દીલકારીના અને સખાવતના કુવો ઉભરાયે છે.

હવે તરીકે બાબદમાં પુત્ર મીઝાનના વીચાર કરી
એ. એથી અને એવું મોલમ પડેલે કે પુત્રવતના બના
વનાર સાહેબની મેહરમાનીની હંમેશની ઇચ્છાદગારી અને
ઊપકાર-આપણે કયુલ રાખીએ છઈએ. આદરખાનેના પુ
ત્ર મીઝાનથી પાક પરવરદેગારનાં બધાં કંઝોની વખા
ણુતથા નેનકર થાએ. આપણી હાલની હાલત આપ
ણને કયુલલે અને દાદગર દાદર ને આપણે વાસતે કરેછે
તે આપણને પસંદછે એવું. પુત્ર મીઝાન આપણને દેખાડેછે.

મારા વીચાર પરમાણે માતર ને ચીજને એવીએ
કે જેથી પુત્ર મીઝાનના આશીરવાદથી આપણે મેનશીમ ર
હીએ. એમની પેહલી ચીજ બદ દીઆનતનું ચાન છે.
ને માણસ બધીમાં વધેછે. અને પશચાતાપ કરતા નથી, તે
માણસનું મન સધીર તથા સાંત રહે કે જેથી જીવની સુ
ખકારી ઉપજે, તેવું બનવું યુગદેખે, કારણ મનની સ
ચીરતા તથા શાંતી, નેધી અને નીરદોશપણમાંથી પેદા થા
એછે. બદ માણસમાં પુત્ર મીઝાનને આપણી બાશમાં
ને કંઈ કાણ નામ હોય તેના કરતાં વધારે કાણ નામ ઘરે
છે અને ને આપણે મેવકુશલ તથા વેલાપણુ ગણીએછે
તેના કરતાં વધારે તેને ગણવા નિષ્ણે.

નાસતીક એટલે ને પુછવો ઇનકાર કરનાર અને તે
પરથી આવતી અથવા બીજી ડુનીઆનો પણ ઇનકાર કર
નાર, શખસ, બીજા ગમે તેવા નામથી ઓલખાવા ચાહે
તોએ તે શખસને પુત્ર મીઝાનના આશીરવાદ વાનબી રી
તે ન મળે. આપણા મરજુપણી, આપણા આતમા જીવ
તા નથી, એવું માનવાથી આપણા મનને એટલે તો કમ
કમાર તથા અદોશ-છુટે છે કે, હું બીજા કેટલાક દાનાવ લ
ખનારાઓની સાથે અન્યથે થઈએ કે, એવું મત ધરાવ
નાર ડુનીઆમાં પોતાનાં દીવસ શી રીતે ગુજારી શકતા હ
શે. હું, મારા પોતાને વાસતે તો, એમ વીચારું છે કે,
સુદાતાં હસતી વીશે શક લાવવાને એટલા મુખી કારણ ન
લગુ નથી કે જેથી તેની સમાઈ-વીશે આપણી ખાતરી થા
યે, કે ને સમાઈ આપણે દરએક ચીજમાં, દરએક બનાવ
માં તથા દરએક વીચારના નિષ્ણે, તે મીશાલની છે. ને
એ નાસતીક હોયછે, તેમની ચાલમલજની ને આપણે
પુછપછ કરીશું, તો ખાલમ પડશે કે, તેમાં યુગરાઈ, ગુસસો
તથા અદેખાઈથી તેઓ ભરપૂર છે. એવા શખસે નેઓ પો
તાનાં દુશનત થાએ, તેઓ પારકાનાં પણ થાએ, એમાં
અન્યથે નેવું કાંઈ નથી, અને ને શખસે એવું નેએ
કે, તે દર પડે પોતાની હંદગાંની ગુમાવી, અધારી ગારમાં
ગુમ થાવાનો, તે શખસ પોતે મેએન અને પોતાનો દુશન
ત રહે એમાં નવાઈ શી ?

વાસતે એક બદ માણસ તથા નાસતીક પુત્ર મીઝાન
મર કંઈ પણ-દાવા રાખી શકતા નથી, અને ને તે શખ
સ જાએ તો મેરવાનબી રીતે ચાલીઆ વગર રહેનાર નથી.
કારણ, ને ધણી દર ધણીએ ધાસતી રાખે, કે હવે પછીની
હંદગાંમાં-કુખ અને વીપતી શીવાએ બીજું કાંઈ મલના
ર નથી; અથવા તેની હંદગી છે નહીં તો તે શખસને
પોતાને મીઝાન-પુત્ર શખસને બને નહીં.

એવી રીતનાં ઉપદેશ મે કારણે મળ્યાવીઆ પછી, બી
જી હું કંઈથી ચીજ એવી નેતા નથી કે જેથી એક નેક

મનને શખસ સુખકારી ભરેલા પુત્ર મીઝાનથી મેનશીમ
રહે. કુખ અને પીડાને, શરમ અને કપકાને, ગરીબાઈ
અને છુટાપણને, એટલું નહીં પણ મોહતને પણ બધીનું
નામ ઘટવું નથી, કારણ તેઓ ધણેવાર ટકતાં નથી, એટ
લું નહીં, પણ તેઓમાંથી વારંવાર આપણે કંઈને કંઈ
કાપેલા મેલવીએ. એક નેક આદમી એ બધું હીમતથી,
નીરભપણે, તથા પોતાનાં પુત્રો ભરેલાં દીલ સામે સહન
કરે. તોફાની મોજમેના દરાંમણ દેખાવતી તે હારી
ખાતા નથી, તે નેએટ કે તેઓના સહી સલામત બારામાં
મને પોહાંચારો.

ને માણસ નેકોના તથા અકલતા કરમાન સુખ આ
લવાની બનતી કોઈસ કરે તેને પુત્ર મીઝાનને આગી
રવાદ હમેશ આપવાને મે મુખીઅ કારણ મને, એકતો
પોતાની ખાશીઅત અને બીજી તેના પેદા કરનાર નેની
ઉપર તે બધો પોતાના આચાર રાખે. મો તે પોતાની
ખાશીઅત વાસતે તપાસી નેશે, તો થોવી તેને પુત્રી થવા
નું કારણ મળશે, કે પોતાના હમતો ને હનજીન તેને બ
ખસવામાં આવીએ તે હમણા ભરો, એટલું નહીં પણ
કરોડે વરસ પછી પણ નીચ અને જીરન રહેશે અને
બધે પોતાની શરૂઆતમાજે, એવી દેખાશે. ને ધણી ક
રોડે અને કરોડો, નહીં તેથીબી અચાદા, વખતનો છેડો
નહીં આવે તોઆં મુખી, હમેશગીમાં પોતાની હંદગાંની કા
હાડવાના વીચારમાં તથા ને મનની શક્તિથી દરેક વ
ધતી જાએ અને વધતી જશે તે એટલા મુખી કે સખના
અપાર દરીઆમાં લાવી પોહ્યાડશે, તેના વીચારમાં પોતા
નું દીલ અને મન ગોડે, તે શખસને તેલથીબી કેટલું
બધું સુખ અને પુત્રી ઉતપત યશે. એવી હુજઆતોના
વીચારથી એક નેક માણસના રૂબરૂ પર સલામી પુત્રી પંથ
રાઈ રહેશે અને દર પડે પોતે વીચારી ન શકે તેવી મુખા
કારીમાં વધારે અને વધારે ગરકાવ થતા જાય.

નેક માણસના પુત્ર મીઝાનનું બીજું કારણ તેના
પરવરદેગારના વીચારમાંથી મળે, કે નેની ઉપર તે બધો
આધાર રાખે અને નેમાં મોટાઈ, કીરતી, અને માથા ને
છમે; તો નેકે આપણી હાલની હાલત એટલી અપુરો, કે
જેથી તેનો પુરતો વીચાર આપણાથી થઈ શકતો નથી.
દરએક બાબદમાં આપણને ખાલમ પડે, કે તે મોટા પો
તાની નેકોથી આપણને ટકાવી રાખે, અને પોતાની મોહ
બત અને મેહરમાનીથી આપણને ધેરી રાખે. દુકામાં
કહીએતા, આપણે ને સાહેબ પર આધાર રાખીએ તેની
શકતી એવીએ, કે જેથી તે અતીઅત ઉનાની ગામને
મુખી કરી શકે, તેની નેકી અને સમાઈ એવીએ, કે જે
થી નેઓ તેની પાસથી ચાહતા હોય તેઓને મુખી કરવાને
બંધાએ, અને તેની એકસરખી ખાશીઅત એવીએ કે
જેથી તેવી રીતનું સુખ હમેશગી મુખી રહી શકે.

દરએક શખસે ઉપરી રીતનાં વીચાર કરવા નિષ્ણે;
કે જેથી પ્રગર વીચારનાં ખાણે, ખરેખરી વીપતી ન બો
ગવતા છતાં, ગમગીની ભોગવે, તે દુર કરી શકે, કે જેથી
લોકો એક ખરેખરા કુખ તથે દુખાઈ વીચાર અને સંતા
પમાં પડે, તે દુર કરી શકે; કે જેથી કેટલીક વખતે કેટ
લાક રંગીલા મીઝાનમાં આવી, મેવકુશીથી નેકોના કેટલા

કરવાને બદલે એક બેવકાઈ દેખાડવાને લાયક થઈ પડેછે, તે
એ તો દુર કરી શકે; અને જ્યોત્તી આપણામાં સદાના એક
સરખો અને ખુશ મીઝાલ પેદા થાએ, કે જે ખુશ મીઝા
જ્યોત્તી આપણે આપણી પોતાની સાથે ખુશી થઈએ, જ્યોત્તી
ની સાથે વેલવાર રાખીએ તેઓને ખુશી કરીએ, અને
જે પાક પરવરદેશારને ખુશી કરવાને આપણને બતાવવા
માં આવીઆછે તેને ખુશી કરીએ.

અકલનો નમુનો—એક કાહાણી.

એક ગામડાંના લોકોને એક ઘંટી બનાવવી હ
તી તેથી તેઓ કંટાળીક મેઢનતે એક મોટો પથરો શ
ઘલી રીતે તઈઆર કરીને પાહાડપરથી નીચે લઈ
આવેઆ. જારે તેઓ છેક નીચે આવેઆ તાહુરે
એક જાણને સુજ પડીયું કે પથર ઊપરથી ગળણ
લીધો હોતનો ઘણુંજ સુગમ પડત અને આટલી બધી
ઊંચકવાની આશરેકુર થાત નહીં, તેથી શઘલા ગમ્મારો
એ એવો દેરાવ દીધો કે પથરને પાછો શીખર ઊપ
ર લઈ જવો અને તાંહાંથી તેને ગળણવવો. બાહ
રે તેઓ પથરને પાછો ઊપર લઈ ગયા તાહુરે એ
ક જાણને વલી એવું થયું કે પથર ગળણવીએતો
ખરા પણ પથર કાંહાં ચાલીઓ જશે તેની ખબર
મલશે દીણને ૧ આ ચવાલથી તેઓ પાછ ગુંચવણમાં
પડેઆ, પણ એક એકમાએ ખોલાશો એ કીધો કે
આ પથરમાં જે છુરાખ પાડેલોએ તેમાં હાથ પોઈ
જો કીઈ સખસ પથરની સાથે બાયતો પછી આપણો
કીમતી ખગ્ગનો ખોવાઈ બાય નહી. શઘલાઓએ
વલી ખુશાલીના પોદાર મારેઆ અને તેઓની ગુંચ
વણ દરે થઈ. એક સખસે પથરમાં હાથ પોવાની
હીમત કીધી અને શઘલાઓએ પછી પથરને ગળણ
વેઓ. પથર ગળકતો ગળકતો એક તલાવમાં જઈ
પડેઆ અને તેની સાથે તેનો રખેવાલખી ખોખરો
સેદરો પછને પાણીમાં ડચકાં મારવા લાગો. ગમ્મા
રો નીચે આવીને જુવેછે તો પથરખી નહીં ને માણ
સખી નહીં, તેથી તેઓએ મનથી એવું નીરાચય કી
ધું કે તેઓનો દોસત તેઓ સાથે દગો રમીશે અને
વીશવાસથાત કરી પથરનો લુમકી લઈ પોખારા કરી
અશે; તેથી તેઓએ શઘલે ગામે ખબર મોકલી કે એ
ક માણસ હમારું ઘંટીનું પડીયું લઈને નાંધેછે માટે
તેને પકડી આપવાને શઘલાઓએ બનતી મદદ કરવી !!

તાજીમ તવાજો.

ખાના ઉપર સભીચત.

જારે પરોણાઓને આવવાનો વખત થાય તે વખતે
ગેર ધણીએ મેકડનાં હાલ (મિરડા) માં હાનર રેહ્યું નોઈ
યે અને દરએક જાણને આદરમાનથી ભેટ લેવી નોઈપે.
આપણા લોકોમાં એ વીશેની ખાંખી વારેઘડીયે જિવામાં આ
વેછે, પણ તે ઘેરદારપણું કદી પણ માફ નહીં થઈ શકે
એવુંછે, અને એવી વખતે આવનારને કેવું નમોજુ લાગ
શે, એનો લીમાર રાખવો નોઈપે.

જારે ટેબલ ઉપર જવાનો વખત આવે, તારે ગેર ધ
ણી પોતાનું સર નખાવીને સઘલાને સાથે જમવાનાં એર
ડામાં આવવાને ખરે આમન કરવી. પેઢેલાં પોતે આગલ
જવું અને તેની પછવાડે સઘલાઓએ પોતાનાં દરજગ પર
ખોલે જવું, અને ટેબલ ઉપર પણ દરજગ પરખોલે જવે
ડું. ઘર ધણીએ ટેબલને મથાલે બેસવું અને સાંમણી બા
જુએ ગેર ધણીનાં અતલગનાં સગાં અપવા દોસતદારે મેસ
ડું. ટેબલને મથાલે મેસવામાં કાંઈ મોટોટાઈ નથી, પણ
મેસનાર શખસ પોતાની આસપાસ વાલાઓની મેનીન ક
રી શકે.

મેનબાને પોતે દરએક જાણને ખુરશી બતલાવવી, કે
જ્યોત્તી કાંઈ પણ ગમડ ધોતન નહી. આપણા લોકોમાં
એવી રીત દાખલ કરવાનાં નજરે, કાંઈક ધણી વખતે એ
ડું અનેછે કે કોઈ મોટોલાવાળો શખસ કટંગી અવસથા
માં આવી પડેછે અને તેના મનમાં હીણું લાગે. તેન પર
ખોલે દરએક શખસને પોતાના અરતાખા પરખોલે જગા લે
વીને શીખવું નોઈપે.

આપણા લોકોમાં જરૂરી હાલ ટેબલ પાંથરવામાં આ
વેછે, તેના ઘણેએક મુધારો કરવાની નજરે. ટેબલકલાક ધો
ડું સકત ફગ જવું પાંથરવું ટેબલને શોભા આપેછે. જે
બલ ઉપર સાક રકાખીઓ ઉધી વાળીને બરાબર અંતરે
મુકી રાખવી. તેની જમણી બાજુએ છરી, દાખી બાજુએ
કાટો અને સાંમણે ચમચો મુકવો નોઈપે. દાખી બાજુએ
વાઈન વાટર અને વાઈન ગલાસ મુકવું; દરએક રકાખીની
સાથે એક થોતો દુવાળ મુકવી. ટેબલની વચમાં બરાબર અં
તરે કચ્ચેટ સાતનડ (સાહાસ, સરકો, નીમક, મરી ઈતી
આદી ભરેલી સીસીઓ) મુકવો. તરેહવાર અમારની સી
સીઓ પણ મુકવી. એ સીવાયે ખીજું કાંઈ પણ મુકવું ન
હી. આપણા લોકોમાં મુકો મેવો અને તાજ ફૂટત એક
કલાક આગળથી તઈવાર કરીને મુકવામાં આવેછે અને એ
થી ટેબલનો વચસો ભાગ સઘણો ભરી નામેછે; પછી જમ
ણનાં વખતે જરૂરી વાનીની રકાખીઓ હોયછે તે સખની
લાવીને મુકેછે અને સઘણું ગીચ કરી નામેછે. એવો ગી
ચ કીધાથી ધણી વખતે કંટાળેએકોને મનગમતી વાંતીઓ
મળતી નથી, અને જ નહીં પસંદ પડે તે આગળ હોવાથી
સમજાતો મારીખા અચરી બચે ઉડે. એવી રીત નીકળી
જવી નોઈપે અને તેને બદલે દરએક વાંતી એક એક પછી
મંગાવી નોઈપે. એથી ખાવામાં સફાઈ રેહુ એટલું ન

હી પણ ખોરાક ઘણું ખગડતો નથી. દરએક જણ પોતાને નેહવું લે છે.

ટેબલ ઉપર બેઠા પછી તુવાલ પોતાના બોળામાં પાંચ રવો અને ઘેનાનમાં રાખવું કે છરી, કાંટા, ચમચાથીજ ખાવું, હાથ નજર સીવાયે લગાડવોજ નહીં. હાથ વટે ખાવાનું આપણા લોકો માટેથી નીકલી જવું નેહવે. તે ગલીની જવું લાગે છે. ચમચા, છરી, કાંટાથી ખાવાનું સુધરાઈ ની એક નીશાની છે. જેટલાં માણસો હોપે તે પરમાણે એક વાંતની રકાબીએ એકથી વધારે આવવી નેહવે. તે સાથે હમેશાં જીરો છરી, કાંટો, ચમચો આવવો નેહવે. એ કાંટા, છરી વતી તે વાંતની રકાબી માટેથી નેહવે ખોરાક લેવો અને તે રકાબી આગલ ચલાવવી. પોતાની રકાબીને લગતા છરી, કાંટા કદી પણ એ કામમાં લાવવા નહીં.

ખોરાક લેતી વખતે વીચાર કરવો, કે એકદમ સમઘણ સારો ભાગ અને પુરાકલ પોતાની રકાબીમાં લઈ નહીં ચુકવું, તે હેમકની નીશાની છે. વધી દેખાડવાને માટે નરા લેવું એ પણ ખરાબ રીત છે.

એક વખત એક વાની લઈ રહ્યા પછી ફરીથી તેજ વાની નંગાવવી નહીં. એથી બીજી રકાબી આવવાને વખત લાગે છે અને ટેબલ ઉપરનાં બીજા માણસોને ખોટી રે હેડું પડે છે.

કદી પણ તમારે હાથે બીજાની રકાબીમાં તેના માગીયા વગર ખોરાક ચુકવતા નાં, તે કદંચુ લાગે છે અને કદી પણ પુછતાનાં કે આ વાંતી નેહવે કે નહીં હમેશાં ગરજ પડે તો માંગવા પછી રકાબી આગલ લાવવી ચુકવી અને તે ચમચસ પોતે તે માટેથી નેહવે ખોરાક કાઢાડી લેવો.

જેવો ખોરાક પોતાની રકાબીમાં ધીસો તેવું ખાવા માંડવું. બીજાઓને માટે ખોટી નહીં રેડેવું, અને આસપાસ મોઢોડાં નેપા નહીં કરવાં.

છરી કદી પણ મોઢોડામાં લઈ જવી નહીં. હમેશા કાંટા અને ચમચા વતી ખાવું અને છરી કાપવામાંજ કામમાં લગાડવી. પુડીંગ, ટાર્ટ ફીટીઆદી ચમચા વતી ખાવું. ખાતી વખતે કાંઈ પણ જાતના આવધન કાઢાડવો નહીં. દાંત અથડાવને કમર કમર ખાવું ગાંઠડીયા જવું લાગે છે. ચમચા વતી ચુપડીનાં પણ આવધન કાઢાડવો નહીં. હમેશાં ચમચાની બાજુએથી પીવું કે સાથ નીકસે નહીં.

જો સાસ લેવો હોય તો મતન ઉપર નહીં નામવો, પણ રકાબીની બાજુએ રેડવો.

વાંતી ચુષે તે જણીયા વગર કદી પણ રકાબીમાં લેવી નહીં. હેધને પછી નહીં પસંદ પડે તેથી રકાબીમાં રેડવા રેડું ઘરસલુકાઈવું કામ છે.

ચુપ ઈયા પુડીંગ થડો પડે તાંહાંસુધી કદી પણ મોઢોમાં ઘાલવું નહીં; જો સંભાલ નહીં લીધે તો ગરમને ગરમ ગલી નવાની કરજ પડે અને તેથી નુકસાંની થાય; ઈયાતે રકાબીમાં પાણું ચુકી નાખવાની ગરજ પડે જ કદી પણ માફ નહીં થઈ શકે.

જારે મોઢાંડામાં કાંઈ પણ ચીજ હોય તે વખતે ચોલવું કદંચુ લાગે છે.

નબીન ઉપર ચુકવું ઈયા હાડકાં ફીટીઆદી નાખવાં ગલીમાં ભરેલું છે.

પેટેલી રકાબી ખાઈ રહ્યા પછી દારૂ લેવો નેહવે. સલામતી ઈયા તનદરસતીમાં સમઘણ જણે સામેલ થવું નેહવે. હાથ નરી તે આપણા લોકોમાં સલામતીમાં લવાય છે તે ઘણી ખાંતી ભરેલી અને વારંધડીએ દીલ કુખવે એવી હોય છે. વારંધડીએ સલામતી એવા શખસની લેવામાં આવી છે કે જે સમઘણ લોકો એકદીલથી લઈ ચકતા નથી. માટે સલામતી માહાતી વખતે વીચાર કરવો કે તે સમઘણને પસંદ પડશે કે નહીં. બેહતર ચાલ એ છે કે પેટેલાં એકમેકમાં સલામતીએ લેવાવી નેહવે; અને આણું ખાઈ રહ્યા પછી ફલ મેવો ખાતી વખતે સાધારણ સલામતી સમઘણને પસંદ પડતી માહાતી.

ચાકર પાસે દારૂ ફેરવીયાના કરતા પોત પોતામાજ ફેરવે તો ઘણું સારું લાગે છે.

જો સાંમજીનો સલામતી માહીને દારૂ લેવાની અમલ કરે તો તેને ના પાડવું ઘણું ઘરસલુકાઈવું કામ છે. જો તમે તદનજ દારૂ પીતા નહીં હોવો તોજ સમજવીતે ના પાડવું. જારે સલામતી કચલ કરો તારે મલામતમાં નરા દારૂ નાખીને સાંમજી ઘણી તરફ નેહવે નરા સર નખાવવું અને નરા દારૂ પીવો. એ વખતે સમઘણ ગલાસ ખાલી કરવું ઘેરસલુકાઈ ભરેલું છે.

જે શખસ દારૂ પીવાને નાખુશ હોય તેને કદી પણ નેર કરવો નહીં. આપણા લોકોમાં નેરથી દારૂ પાવાની તેવ ઘણી છે અને એટલા માટેજ ઘણા શખસો આગલથી દારૂથી મલાસ ભરી રાખે છે કે પછી કોઈ કંટાએ આપે નહીં. જારે સાધારણ સલામતી લેવાયે તારે ખુશી પરમાણે નો દારૂ લેવો અને સમઘણ ગલાસ ખાલી કરવું એમાં કાંઈ પણ ઘેરસલુકાઈ નથી. એ સલામતી લેતી વખતે સમઘણ જણે "હીપ, હીપ, હુરેડ" ના ખુશ આવધન કાઢાડવામાં સામેલ થવું નેહવે. પણ સંભાલ રાખવી કે રકાબી, ગલાસ ભાગી નહીં જાય અને બીજી ચીજે ઉપી નહીં વડે અને બીજા શખસના કપડાં ખરાબ નહીં થાય. એ વીચાર ખરેખર ઘેરસલુકાઈ ભરેલો છે.

ખાણું ખાઈ રહ્યા પછી રકાબી ઉમટી લેવી નેહવે અને બીજી સોજ રકાબીએ ફરેને માટે ચુકવી, અને દાખી બાજુ ઉપર ફીનગર ગલાસ (હાથ ઈયા આંગડાં ધોવાને માટે ગલાસ) માં સોજન ગરમ પાણી ભરીને ચુકવું. બીજી સોજે ચમચો, છરી, કાંટો ચુકવો. પછી ફરે ચુકી જવી.

ફરે કાપતાં જમ અને તેમ છરી કાંટાથી કામ કરવું. હાથ લગાડવો નહીં. ફરેનાં ઠડીએ કદી પણ મોઢોડાં મોઢી રકાબીમાં ચુકવા નહીં. ચમચામાં ચુકીને પછી રકાબીમાં નાંખવા. જમીન ઉપર ગલીમાં કરવીજ નહીં. ફીનગર ગલાસનાં પાંડીથી હાથ સાફ કરવા.

ફરે આવવીવાને પા કલાક થાય એટલામાં કાફીની ત ઈંધારી કરવી. ફરેની રકાબી ઉમટી નાખીને કાફી કપસા સરમાં પરીક્ષવી. કાફીને થંડી પડવા રેવી અને કપ માટેથી પીવી.

આપણા લોકો જેમ હાથ ધુવે છે તેમ જીરો, કાંટા ચમચા વાપડીયાથી ધોવા પડતા નથી. આપણા લોકો ટેબલ ઉપર મોઢોડાંનાં કોમલાં કરે છે અને દાંત માટેથી સાફ એમી કાઢાડે છે તે રસમ નીકલી જવી નેહવે.

ટેબલ ઉપર છાકરા યદને મસતી તોફાન કરતું એ ઘરહસથને જ્ય આપતું નથી.

આ ઉપર જણાવેલા આણને લગતા કાવેદાઓ ધરમાં હો દોસતદારોની મીઠાલસમાં ચાલતું એટલું બસ નથી પણ એ કાપદા દરએક માણસે પોતાનાં ઘરમાં દાખલ કરવાની ધણી અગતછે.

મથકેરી અને તેનાં કડવાં ફલ.

એક હોટલમાં પાંચ સાત જુવાનીઓ રાતને સમયે ખાંધું ખાતા હતા. દારૂ ઘણો ફરમાતુ ન હોવાથી એક જુવાને એવી ખાજેશ ખતાવી કે માણદું ઘર નજરીક છે તેથી હું થોડાવારમાં ઘરેતી બે અચછી બાટલીઓ લઈ આવું છું. આવા ઈરાદાથી તે ગયો, ચાલુ તેના ગયા બાદ એક છોકરાએ એવું કહ્યું કે રાતનો વખતછે તેથી જ્યો આપણે દોસત રસતામાં આવીએ તેવો એને કાંઈક રીતે ખીડીવાડવો. સઘળાઓએ આ દરખાસત બાહ્ય રાખી, અને જેણે છોકરો એક બલદનું સીંગડાં સાથનું ચામડું એલવી હોટલથી થોડેએક દુર એક આડીમાં ભરાઈ ઊભો રહ્યો. સઘળાઓ આ રમત જોવા આશા બધ ઊભા, પણ થોડાવારમાં તેઓનો દોસતનો દોડનો દોડનો દારૂની બાટલી લઈ હોટલમાં દાખલ થયો. સઘળાઓ અચરત પાંખેઆ અને તેને પુછીયું કે તહમુને રસતામાં કાંઈ અડચણ નહીં ? પેલા જુવાને કહ્યું કે હા, વાટમાં માણસો ઊપર એક બુઝરાએ બલદનું વેશધારણ કરી ગલળો ધીધા પણ તેને નેહને અચછો સપાદ દેખાડીયો. જે માણસો તરવાર તેના બદનમાં એવીતો રીતે ચલાવી કે તેને 'અ: કે જી' કરેઆ વગર માણસ પગ આગળ લાસ ધઈ પડેઆ. સઘળાઓ આંગણાં કરડતા બાહર દોડીયા, જ્યાં તેઓનો દોસત લોહી લુહવાન ધમને પડેલો હતો. 'હમીયાનું ખસીયું' એ કહેવત આપણામાં જોતેબરછે. જેઓ એવકુદ હોયછે તેઓજ આવી મથકેરી કરેછે; પ્રથમ મથકેરી અને આ ઊપર કહેલી મથકેરીમાં આસમાન જમીનનો ફરકછે. એવી મથકેરી કરનાર સામાં માણસનો ઈર્ષા પોતાનો જાન નોખમાં નાખેછે. એવી મથકેરી નીરદય આદમીઓનેજ હાજેછે. ઊપલા દાખલાથી સરવેએ એક ધરો લેવો જોઈએ.

લાવેટર અને તેની બાપડી.

માણદું જોઈને માણસના મનની ખાસીઅત પોતાંનનાર નામીયો લાવેટર જોઈ દીવે માયાલુ હતો તેથી તે સવવાવે આકલો અને ઝુતુની હતો; અને તેની બાપડી એક ખરીજ ભરી સી હતી.

એક દીવસે બયોરનું ખાંતું ખાઈ રહેઆબાદ ઘરની ચાકરડીએ લાવેટરને પુછીછી કે "સાહેબ તમારો ઊપરનો ચોરડો આણદું ?" એ વખતે તેનો મીઠાજ ગયલો હતો તેથી તોરમાંજ હા કહી અને બોલીઓ કે "સંભાલજે મારાં કાગજ અને ચોપડીઓને હાથ લગાડતીના."

થોડેવારે તેણે પોતાની બાપડીને કહ્યું કે મને ધાસતી લાગેછે કે ઊપર પેલી કાંઈ ચોરડું દોર કરી આવશે આ ભરી સી એટલું સંભલી મનમાં સમજી કે પોતાનો ઘણી એકંતો આકલો યથથેએ અને વળી એવામાં ચાકરડીને હાથે કાંઈથી બનજેતો તે બાંહીને વધારે આકલો થઈ ગોત્રસામાં આવી જશે, તેથી તે તરત હુલુસેથી ઊપર ગઈ અને ચાકરડીને ખખર દર ધીધી કે રોક ગોત્રસેએ તેથી સંભલી કાંમ કરજે અને સરવે ચોજ ખરાખર ગોઠવજે. આટલું કહી તે દાદર ઊપરથી નીચે ઊતરેછે એટલામાં છેલી પગથી એ લાવેટર સાંચો મળીઓ અને ચીરડાઈને બોલીઓ કે શું મારો ચોરડો હજુર સાંધ નથી ધઈ રહેઓ ? અને ધસીઓ ઊપર ચહડી ગયો. જ્યો તે અંદર પેલો તેવોજ ચાકરડીને હાથે સાહીનો ખરીઓ ઊંધો વળીઓ અને તે ખીચારો થયયર કાંપવા લાગી. લાવેટર જુમ પાડી બોલીઓ કે જો જંગલી ધાર, જેનું કહેજી નહીં હતું કે મારાં કાગજાં ચોકલ જેં ભાલજે ?

આ પછે શું બનીછી તે હજો લાવેટરના બોલમાંજ રાંડીએ છીએ.

"આ બનાવ સંભલતાંજ મારો બાપડી બીહની બીહની તરત ઊપર ચહડી આવી અને હું સરમાઈ જવાને બદલે ઊંચકો ગુલશમાં ચહડીઓ. જે તેની કાંઈજ દરકાર નહીં કીધી અને જોડે શીડાઈતા માતર એક કીરાં કાગજ ઊપર પડી હતી તોખી જાણે મારાં બધાં લણેલાં કાગજાં ખરાબ થયાં હોએ એવું થેલ ઘાલી હું પેકાર અને ચોહર કરતા ટેબલ આગલ થયો. પેલી ચાકરડી બાહર નીકલી જવાની તક જો

વા લાગતી હતી. મારી ખાયડી ધીમે પગલે પછુ નર માસથી આગલ આવી, અને “મારા પીઆરા ભરથાર” કરી બોલી, એટલામાં મેં તેની ઊપર દોલા કકરાવી આ; તે મહુને વલગી પડી અને હું જોસ કરી તેની ગોદમાંથી નીકળી જવા માંગતો હતો તેવામાં તેણીના જીતી લેનારાં નેણે મારી ઊપર ગલબો કીધો અને છેલે નરમાસથી તે બોલી, “મારા વાહુલા તમે તમારી તંદરોસતીને નુકસાન કરશો.”

એટલું સાંભલી હું પરેમાન થયો અને મારી આંખમાં આંસુ લાવી નીસાસ મુકી બોલીઓ કે “હું મારા કરોડ ગુસ્સાને કેવો ગોલાંમ થઈ જાઉં છું !” મારી ખાયડીએ મને નરમ પાડવા દીવાતો આપીઓ અને તે બોલી કે “વાહુલા-કેટલા દાહાડા ખલકે અંટવાડીઆં તમે ગોસસામાં આવીઆ વગર પસાર થાયછે, તેથી કોઈવાર એકું ખની જાએ તેને માટે એટલા પથે માન ના થાવો.” હું તરજ તેની ખાજુએ ગુસ્સું મંડીએ બેઠો અને આવી દીલદાર અને લલી ખાયડીએ હું આ વખતે ખરો પરેમાન થયેઓ માટે ઈસવ રતો ભારે ઊપકાર માંનીઓ.

વાંચનારી કેટલી પીરોજખાઈ, ખચુખાઈ, આ વાંખાઈ તથા ખીજ સરવે ખાઈઓ પોતાના ધણીનો મીઝાજ લાવેરની લલી ખાયડીની મારફત તપાસેછે અને તેને જીતી લીએછે ? ને તમારાંમાં આ ગુણ હશે તો ખચીત ઈચ્છાદ રાખજો કે તમે જાલમમાં જાલમ વરને હાથમાં લેઈ શકશો.

પરચુટણ.

નાલેક ફસીયો—ફાસોના પાદશાહ અગીઆરમો હુ ઈસ જાહેરે નાહુનો હતો તાહરે વારેધડીએ એક ખેડુતના ખાગમાં જતો હતો જાંહાં શુંદર ફલ ફલાલી પતી હતી. જાહરે તે તખતે આવેઓ તાહરે પેઠો ખેડુત પાદશાહ આગલ પોતાના ખાગમાં એક ઘણાજ મોટા અને તારીફ લા એક સલગમનું નજરાનું લઈ ઉઠે. પાદશાહે હુશીને પેલા ખેડુતની ભેટ લીધી અને તેને ૧૦૦૦ કરાદિન ઈયાને ૨૫૦૦ રૂપીયા આપવાનો હોકમ કીયો. પેલા ખેડુતના ગામના “પરેલે” વીમાર કીયો કે ખેડુતને એક સલગમના પાદશાહ ૯ ૧૦૦૦ કરાદિન આપીયા તો હું પાદશાહને એક સરસ પોડો ભેટ કરતો માહરી દલદરી ટલી જાય. એવા વીઆ રથી તે પાદશાહ આગલ પોડો લઈને ઉઠે. પાદશાહે તે પોડો ઘણાજ હુશાનથી કબુલ કીયો અને પરધાનને હોકમ કીયો કે માહરો ૧૦૦૦ કરાદિનના સલગમ આ સેકેને

આપે. સેક ઘોડાના બદલામાં સલગમ લઈ પાદશાહને ગાલ દેતા ફેકાણે આવેઓ.

હુઆ વીદીઆરથીઓ અને એક ગધેડો—એકસ ફરડની મોટી પાદશાહના ૪ વીદીઆરથીઓ એક દીને ફરતા હતા તેવામાં તેઓની નમરે એક કુંભાર પડેઓ જે પોતાના હાથમાં ગધેડાની લગામ લઈ રસતાપર પડી ઉંઘ ખેંચતો હતો. એક જણ બોલીઓ કે “લાઈઓ આપણને કુકુસના સાંસાએ વાસતે જે નરાક સેવકને મદદ કરે તો હમણા બધાનાં ગતવાં તાજાં થાય.” બધાઓએ હા કહી, તેથી પેલાએ કહ્યું કે તહમો રૂપા ગધેડો કાલે જાતરો કે તોઈં લેવી નાખજે અને આ ગધેડાની ખોગીર તથા તેની લગામ સહ માહારા જદનપર નાખો અને પછી હું જઈ અને કુંભારછે. ગધેડાને લઈ તરણ જણા આવતા થયા અને પેલો લટખટ વીદીઆરથી ગધેડાનો અસખાખ એલવી કુંભારની આગલ પડી રહ્યો. પેલો કુંભાર સજ ગઈ થયો એટલે પેલો વીદીઆરથી બોલીઓ કે “મોહાને ખાતર માહારા મોહામાથી લગામ કાઢાડો અને મહુને છુટો મેલો” પેલો કુંભાર ગભરાઈને બોલીઓ કે “કેમરે તું કોણછે ?” પેલો અપરખાં છોકરો બોલીઓ કે “માહારો બાપ જે એક જાદુગરછે તેની સામે મારીયો બોલાઈ ગયું તેથી તેણે મહુને ગધેડો બનાવી નાખેઓ હતા, પણ હમણાં તેને ઘ્યા આવેઓથી મહુને પાછો માહારો આવ તાર આપેઓએ માટે તહમારો મેલો” પેલો ઉપકારી ઘઈશ જે મહુને માહારે ઘર જવા દેઓ. પેલો ભોલો કુંભાર બોલીઓ કે “જા બા જા, તું તાહારે મારગે જા જાહુની સામે આપણાથી કાંઈ થઈ શકે નહીં.” જેવો આ સેતાની અતી છોકરો છુટો તેવો પોતાના હોસતો આગલ મોહો જ લકાવતો ગયો, જેઓ ગધેડાને લેવી તેના પઈસાથી હરામ મોજ કરતા હતા. પેલો કુંભાર એક બીજું ગધેડું લેવા જાતરામાં ગયો અને તાંહાં તેણે પોતાનું ગધેડું જોઈ કુંભાર બોલીઓ કે “કેમ એ મુરખ તાહારી માલ સીધી નથી ? લલી કાં પાછો તાહારા જાદુગર બાપ સાથે લડ્યો ? હવે હું તહને કોઈ પણ ધાને લઈ નહીં.”

એક મુરખ—એક ફાટા મીજાજનો શખસ એક પોતાના કાઠેલી હોસતની ભેટ ગયો. આ બીચારો હોસત પોતાના કુખમાં એટલેતો ગીરફતાર થયેલો કે તેનીયો બર બર જવાબ આપાઈ શકયો નહીં. એ ઉપરથી પેલો ફાટા મીજાજનો શખસ બોલીઓ કે “હું બીતો ખરો કે હુમા છા ઘર જાઈને કાઠેલી પડું અને પછી તું માહારો ખખર પુછે કે મુજો મંતર થઈ જાઉં.”

ફંજુસની કાંઠાંછી—એક કંજુસના ગતવામાંથી એક કોઠલી જેમાં ૧૦૦ પાંડડ ઈયાને જીભ રૂપીયાની નોટ હતી તે પડી ગઈ, તેથી તેણે જે કોઈ તેની કોઠલી લાવી આપે તેને ૧૦ પાંડડ ઈયાને ૧૦૦ રૂપીયા આપવાનું ઈનામ જાહેર કીધું. એક ઘરડા ખાજુસને આ મુમતી કોઠલી નોટ મુખાં ખસી તેથી ઈનામની લાલચે તેને સપુરદ કરવા ગયો. પણ પેલા કંજુસે વાંઘો લીધો કે તુંને ઈનામ નહીં,

કારણ કે તાહારી કોઠલીમાં ૧૧૦ પાઉંડ હતા તેને બદલે સેા છે. પેલા ઘરડા માણસે ઇનાંમતા ૧૦ પાઉંડની કંજુસપર અઘા લતમાં ફરીઆદી માંડી. નેઆધીસે કંજુસને પુછીયું કે "તહારી કોઠલીનું સીલ સઘ બરાબર હતું?" કંજુ સે નવાબ દીધો કે "હા મેહેરબાન કોઠલીને કાંઈ અલવલ હતી નહીં અને જેવી હાલતમાં મેં ખોઈ હતી તેવીજ હાલતમાં મહને મલી, પણ અંદરના કોણ જાણે કેઈ રીતે ૧૦ પાઉંડ ઉઘાપત થયા." નેઆધીસે કહ્યું કે "તાહાર આ કોઠલી તહારી નહીં કારણ કે એમાં માતર ૧૦૦ પાઉંડજ છે તેથી હું હોકમ કરું છું કે આ કોઠલી આ ઘરડા આદમીએ જાંહાંશુધી કોઈ ખરો તાલેક મલે તાંહાંશુધી પોતાના અસતકમાં રાખવી." કંજુસ કપાલ કટી બાહાર પડેએ.

જે તાહારી બડાઈ કરે તેથી દુર રહેજે કારણકે તે હસતે મોહાડોના સરપટે.

મનભાવતાં કુશોની લપટનાં સોખી હોવેતો બામ બાનનુ કાંમ કરવામાં હલકાઈ ગણતાંના.

કુશાંનો શોખ—એક રીં પાસે કુતરો હતો જેણે એક શખસનેા પગ કરડી ખાધો. જાહેરે તે બીયારો કુ અધી બરાડા મારતો હતો તાહારે પેઠી સેાડાણી કુતરોને પ સવારીને દેવા વાગી કે "રીક દીક રમે તાહારા ઘાંતને નુ કસાન થયું હોય!"

એક કંજુસનું કારણ—એક કોઈ મોટો કંજુસ હતો તે એક દીને દેવલજા ભક્તી સાડું ગયો જાંહાં તેણે સખાવત કરવા લીધે પાછીને મોહારેથી એક અસરકારક વાચેજી સાબરી, તે બાંહર આવીને કહેવા લાગે કે ખ મોન પાછરીજાએતો આજે સોપન કીયું કે લોકોએ ગરીબો ને મેરાત આપવી જોઈએ લોકો જે આ મોષ પાડેતો તાહારો પણ વીમારહે કે કાલથી ભીક્ષા માંગવાનું રીક કરવું

જેનાબી મોઢાંમાથી દુરગંદ સબરો નીકલતા સાંભ લો તેને હલકો ગણુને બદ સખુનેા તે બોએઆ આજરી મનમાંથી નીકળતો બદબોહે—તેવી બદબોથી સદા વેગલાં રહેજે, નહીતર તમેા પણ માંદગી ભોગવશે.

જેરુબી તમારૂ મન કોઈની ખોડ ખાંપણ અથવા ખાંબી કાઢાડવા પછવાડે લલચાએ તેવોજ તમે દીલ સાથે વીમાર કરજે કે જેટલી બારીકોથી તમેા પોતાને ચોલવેો છો તેટલાં કોઈબી બીજાને ચોલખતાં નથી; માટે બીજાની ખાંબી કાઢાડીઆના કરતાં અગર પોતાની કાઢાડવા બેસશેતો એટલીતો નીકળે કે પછે બીજાની કાઢાડવાની તમને ડુલલ દુસ્સાબી નહીં રહેશે.

મનની આંખો તથા તનની આંખો વચે એટલો ફર છે કે જ્યારે ઉંઘમાં તનની આંખો ખીમાએલી હોએછે તેવા

રેબી મનની આંખો પોતાનુ કાંમ ચલાવેછે; બીજુ એકે જ નની આંખોથી આંધલાએબી જોઈ સકેછે.

ઈનસાન બીજાનું તો ભણું કરવું રહેડું, પણ જો તે પોતે પોતાનેજ બરોબર ચાહાવું હતેતો આ કુનીઆમાં જ રહી બદી જોવામાં આવેછે તેટલો દીસતે નહીં—જેમકે દા ખજો—જો તે પોતાનું રૂડું ઇજુજન હતેતો તે છાકર અથવા લાંપર બનતે નહીં; અને આએ વાતથી અણગમનું કોણ છે કે અતરેની બદીના મોટો ભાગ છાકરપણાના, લાંપરાઈ, અને બીજાં જુરાં વીઅસનેાના ફોજો.

નખોદનું નમારું—બા—કેમ મેટા કેમછે; કાંઈ થી આવેએા? મેસતો ખરો ને કાંઈ તાહારે ધેરનીતો ખબર કેહે. આપણે પરદેશમાં તે શું ખબર મરે?

સા—શું ખબર ફેડું? તહારી બીયારી મેણતો મરી ગઈ.

બા—અરર તોઆ; બીયારી સાધી મરી ગઈ.

સા—સાહેબ મેણાએ પુશકળ ખાધું અને તેની કો ઇએ તકેદારી કીધી નહીં.

બા—એટલું બધું તે શું ખાધું?

સા—સાહેબ તેના ખાખામાં મોઢાનું માસ આવેડું.

બા—મોઢાનું માસ કાંહાંથી?

સા—સાહેબ તહારા બાવાના મોઢા.

બા—તે શું એકાદ મરી ગયા કે?

સા—હારે સાહેબ; ગયાં અડવાડીયાંમાં પાંચ મોઢા પછીનું રખડ પડી તેથી મરી ગયા.

બા—સોની રખડ!

સા—સાહેબ આગ લાગીતી તે જીજવવા બીમાર ખોના પાણી લાવતાં જાન ગયો.

બા—આગ! આગ શાની?

સા—સાહેબના ધેરમાં જે મોઢા દાહાડાપર આગ લાગી હતી અને જેથી તહારો ઘર શયજી ભરામ ધઈ ગયું.

બા—એા ઇયાર! તાહારાં ધેરમાં આગ લાગી અ ને મહને ખબરમી નહીં! મોલ મેટા આગ કેમ લાગી?

સા—એવું બધાં કહેમ કે બલતી મસાલોથી વાગી.

બા—મસાલ! મસાલ શાની?

સા—તહારી માએની પામેદશને શાડું જે મસાલ સવગાવી હતી તે સાહેબ.

બા—શું! તાહારાં માં ગુજરી ગયાં!

સા—હાહ, તહારાં માં ગુજરી ગયાં.

બા—તાહારા બાપનુ કાગલ તહને કાંઈ લાવેઆમ!

સા—શું સાહેબ વાત ફેડું.

જેહી ખરાબ ખબર સાંભેએઆ પછી જે કલાકે તહ

મારા બાવા ગુજરી ગયા.

બા—એા બાવા તાહારા! મોલ ભાઈ કેઈ ખંસાબ ખબર?

સા—તહારા બાવાની બેંક ભાગી ગે; તહારાં તા જુની એક અરેબીની પાછી ફરે તેવું રીસતું નથી અને આ શયજા માઠા સખામાર તહમને જીણવવા કામ ફેડીયાં જતલી રોડી આવેએા.

રમુજે કુરસત.

હું—નારી રૂપ સુંદર, ત્રણ અક્ષરનું નામ;
થાક નિવારણ કાળ, મેસે સૌ મુજ કાંઠા.
ખડી રહું પાંચે ચાર, નવ થાકું હું તોય;
પ્રોણાસાર મુજ વાળીને, માન હુખીજ હુય.
હાથ મુધાં કોઈવાર, કોઈવાર રહું દુઠ્ઠી;
ભેટ કહે સત માનભે, નનરે મેં દીઠી.

જી—નમ્ર પાત્રી ચીન ભણી, ખેડોલ બહુ આકાર;
તોય પ્રખ્યાત એક રોલાએ, આખો મુજને ઠાર.
માંમ, પછા ખાઈ નહી, નીર હું નવ જોઈ,
કમઈ વના ખોખું ધઈ, ધણી માંચે પડી રહું.
વળી ઠાકું, નહી માધું, પછા માન તણું તાનછે;
ભેટનું આ કારમું, સૌ સિ પુરૂષ કાનછે.

જી—ધર મધે આવેલો ધરાણો બજાર મધેથી આવેલી
માછલી જેવો કેમ ગણાયછે વાર ?

ધુ—“અસતરી” (સી) અને “અસતરો” એ બને
એકસરખાં કેમ ગણાયછે ?

મઈ વખતનો ખોલાસો.

૧ હું—સીપ.

૨ જી—ખારક.

૩ જી—મેહોત અથવા નમ.

કુરસતે મનોરંજન.

આવતી વખતનાં “સી મોક” ને માટે જે કોઈથી
મી ગાંઠડી સીમોનાં વેહેન, તેનું પેદા થયું તથા લોકો ઉપ
તેથી થતી વ્યસર, અને તેને નાણુ કરવાનાં ઉપાય ઉપર
એક ટુક પછા સરવેથી સરસ રેસાલો અથવા વીષય લખશે
તેને એક ઘણું જ નાદર ઈનાંમ આપીઆમાં આવશે.
જે હાત્રી માંગણી મુજબ નહીં બની શકેતો કુત
વેહમો અને તેઓને લગતી કથા લખી મોકલશેતો તે થોડે
દરજે મનપતીજ થશે અને તેને પછા લાયક ઈનાંમ આ
પીઆમાં આવશે.

ગુજરાતી હીંદુ સીમોને આ બાબદના ભાગ લેતા જે
વાને હુમો ઈછીએ છઈએ.

અધીપતીની ખાતરીને માટે દરએક લખનારે એક
જીદાં કાગળ ઉપર પોતાનું તથા આપનું નામ, એલખ ત
થા રેહકાંન લખી મોકલવું, નહીતર તેઓનું લખાણ સરસ
રોવા છતાં પરત પૂરવામાં આવશે.

લખનારની મરજી વગર તેનું નામ જાહેરમાં ચુકવા
માં નહીં આવશે તે વીણે વેચીકર રેહવું.

ખાઈ મુનાખાઈ તે નામદાર શેઠ રૂસતમજ

નમશેદજી જીભાઈના ઘણીઆંણીનું

મરતીહીક.

પાપી નમડા રૂપો તુંખી કેમ, ગંજબ કેવો કીધોરે !
નમ જુડી તુડી તુંખી કેમ, છો કેવો દીધોરે !
પ્રકાં રૂપે પેકો પાપી નમ, આવી પીકામાં રહિયો;
દીન દયાની ભરતી માહે, લેઈ પ્રાણ આલિયો.
સન એક આક ને સડસક, જીલાઈનો દિ આકનો;
મધ્યાન ઉપર ઘડી તરણ, વખત અતિ કારનો;
મુના સરખી મુનાખાઈ નાર, મુતી સેલજ ઉપર;
જેતાં સેલ પડે જોનાર, તણી છાતી ઉપર.

વર્ષ આલીશા ઉપર એક, વખત ના કહેવાયરે;
સને આવે વળી તેની સાથ, ખરે ન સહેવાયરે.

રૂપે હાત્રમ હોલનો નેક, ઘણી પડી ‘એકલો;
જુરે ભવનો સાધી થયો જોઈ, હુમેશનો વેગલો;
રૂપે બેઠીએ મેસી ત્રણ, આંસુ નવધારે,
મઈ કંચનજ તોલની માએ, કરે તે પોકારે.

રૂપે વળગી ગળે એકમેક, સરવ નાહુના રોહીતરાં,
કેવું જોતાં જગર નળી જામ ! નિરોપી તે આપરાં.

રૂપે પૃથ્વિપતણ સમાન, સામુ કરે જારીરે;
રૂપે વૃક્ષાવસ્થાનીઃ માત, ખરે ધાવ કારીરે.

રૂપે સરવ સગાંને રનેહિ, દીશે આંખ લાલરે;
રૂપે સેવક સરવે સાથ, ધીમી સાહુની માલરે.

વળી શોક કરે ગામ લોક, દિલગીર બહુ ધાપરે;
થાય પેહુડીને પાટીઆં બંધ, હરતાલ પડાપરે.

ખાઈ સદચુલ તારા સાર, ખુલ્લા આમાં દેખીયો.
ખાઈ એના કરી મોટા જોખ, કીર્તિ તારી જોખીયો.

હતી ધણીઆંણી સાધી તું નેક, વાહુલી ધણી તારાની;
કુખ મુખમાં સરખી એક, રનેહી દેવક આરાની.

અતિ ડાહી, હેતાજ તું જાત, છાડે મોટાં નાનાંની;
રૂડી સુમુદ્રિવાળી રૂસત, સાધી સદા રથાંનાંની.

ભળી, ખાપાણી રોહાણી બહુજ, સેવક તારા સરવની,
દીન, રર રોલતવંતસે એક, સદા થનુરગરવની રર

૧, ૧૫૨ની ભારી. ૨, ફર ૩, મુનુ ૪, ઇકરીનાં છા
કાં. ૫, પુરુષવીની ખાલેક સરખી ૬, મુજોરગ મેવસ્થાની.
૭, ફકાનોવા પાટીઆં. ૮, એ બાઈના મરજના ચોપના તા
સીખ ૯ ખીને દીને પારસીઆંએ પાતાની ફકાનો વગેરે અથ રા
ખી હતી. ૧૦, નસીખ ૧૧, ઇકા. ૧૨, ચારી મુખીવાળી
૧૨, ગરીબ. ૧૩, રૂપમ. ૧૪, મરખી

એવી સકળ સુશુભવાળી નાર, સુનાબાઈ ગઈ આવી,
ખરે ખોટ એતો ન પુરાય, જગા તારી રહી ખાલી.
અરે કુખ ઉપર એતો ડાહ્યાન, ઝંજોલાછે મોઠારે;
લપે એથી શિખામણ સાર, વચન જગના ખોઠારે.
નથી ભેતી ખરે તે ધાર, ભણું કે ભુંડું કોઈ;
નથી ભેતી સખી કે બખીલ, સરવને સંગ લેઈ;
નથી ભેતી તે સાચ કે જુક, અંધર્માં સુખર્મીને;
ફેંકી નીચે સુખર્મીને પેઢેલા, ઉપરથી અંધર્મીને.
એવો નીમજી છે જગના બાઈ, સાવધ રહી ચાલવું;
પણ નેકીને છોડવી નહી, તે પર તન માણવું.
આ કુખી કુનીયામાં કુંખ સદાનું, તેપર નવ ભલવું;
પણ સુખ ભરયું છે ત્યાં અંધ અંધ, તેપર નીત કુલવું.
ધરો આખર સઘળો તોલ, તેની જ સનસુખરે;
નવ રહેયો, માનો સહુ ધાર, તેની કોઈની રૂખરે.
એવો શોક અને સંતાપ મેળી સજ્જન આગળે,
નાનાભાઈ ધરી વીવેક, કહે બનવું ના રળે.

પોંહોંચ.

જંગલમાં યેવાસ--મીં કરસનદાસ મુગલતા "છગન
કામી પ્રવાસ" ની બીજી આવૃત્તીને ઉપજાવેલ દશતર આયત્રાર
છાપાખાતામાં છપાઈ બાહેર પડી છે તેની એક નકલ હવેને મળી
છે તે શ્રીમાં માંત સાથે કમળ સખી

એ ચાપડીની વીચતારીને નજાલ લેવાને આ નાહતા ચાપડ
ની આખાં હવારથી બનતુ નથી, તેએ હવારા વાચતાયને આ ચા
પડી વીધે કાઈક વીચાર આપવાને માટે તેની ઉપજાવ નવાજ લેઈ
એછ.

આ ચાપડી "કુલ ગીત" ની ચારી છપાઈ તથા આખલી
ની ઉ અને તે જરૂર સંચાની છે તેમા પહેલ તથા લીધાગાર ત
થા બીજી બનતાં મળી ૧૩૨ થર અને ચોખાંતા ચીતર છે પેઠ
લી આવરતી કરતા આ ચાપડીમાં કંઈક નવા ચીતર અને જો
લાયો આપેલ છે એની ઉપારત સરવે કાંઈને સખજ પડે એવી
છે અને એ પુસ્તક મુખ્યતા માછ ગવરતર સર બારસ રીઅર
ને આપણુ કીધું.

આ પુસ્તકના બનાવનારે બીજ લોકની પ્રજારીની ચાપડી
આપણી કાંઈની બેતારો કીધા તથા પલ પોને જે કામ નમરે રીક
અને તે બેતારથી જે જે વીચારો તેને આવીઆ તે લખીઆ છે એ
થી વીચારવતની દરમિયાન, તાંબાં લોકની રીતમાન તથા વી
વેક, તાંબાંતા પ્રતીઆત કારખાના, લોકની સચાર સચીની ઇતા
આરીને આ જગનારે એવિતા સરસ રીતે ચીતાર આપીઆ છે જે
જેથી વાંચનાર એકીઆ પોતે કંઈકીકારે ઇગજડમાં મેસી સરવે
જોતો હોય એવુ લાગે. વરી આ પુસ્તક વાંચનાર વીચારત
નો લોકની રીતમાન તથા વીવેક, વીરીઆ તથા કુનર, કમળગીય, વે
વેષ, કુલવણી, તથા રાજાઓકાર, તથા ગમત સાથે, આપણા દે
શની રીતીઆ સરખવાને બની આવે છે અને તે બેતારથી આપણ

૧૫, સખા. ૧૬, શ્રી સુશુભવાળી ૧૭, ધારો. ૧૮, તે
ની આખાં. ૧૯, માતાની. ૨૦, જે બનવાતુ હોય તે

ને ધણીએક આપણો તથા તેમાની બીતમ રીતો બેસી લેઈ
પણ દેશને સંકારવાને બની આવે છે ઇગરો રાજા અધીર
મ અધીર અને આને એકીઆ રાજાના કીધાં કીધાં સારવે.
માથજ કડાએ છે અને તાંબાં લોકો જેઓ દોષત, વીરીમ
કુનર તથા બીજી ધણીએક આપણમાં આને આગેવાની ધારે
કયા બીતમ ચુલોને લીવે છે તે સરવે આ પુસ્તક વાચવાથી રોગ
સખજ પડે.

પ્રતી અકરી આ પુસ્તક બનાવનાર વીચારત અને ચોખ
ધરેલાં મુકાં તર પ્રજારી કરવાને જે કામને બની આવે તે
ને તેમ કરવાને માંત બેતાર આપે છે, અને જેઓ લોખી ઇગ
કરી ધરખી બીડું સખજે તેઓના મનને ભેદ એક બે
ચીસલથી તોરે છે ને મીચાવ, હવે નીચે બેતારીએ છે એ
ને હવારા સરવે ચકતીવાં વાચનારને આ થર પુસ્તક જો
પોતાનાં પુસ્તકખાંતને ચોખા આપવાને બનીપણુ કરી છે

"સખ મુખ ગોષા તરી, વાર" અરક કડા,
નકે મનરે અરક રહી સોઢી અરક રહા."

મીં કરસનદાસે પોતાની પ્રજારીથી આપણા દેશને બે
સાપડે કીધા છે એકોતો ગુજરાતી ભાષામાં ગાથા અને વાચ
લાયક પુસ્તકની બની પુસ્તક તે આ પુસ્તકથી કંઈકીકી
ને પુસ્તક અને બીજીના ઇગજડ સારખા માથજ અને વી
મ પુસ્તકને કંઈકીકી આપણે જે ચીતાર આપીઆ છે તેનાં પડે
૧૨ આપી આપણા દેશને આપણા કરવાનો આપણને સખજ ખરે

"શી મીત્ર" આ ચાપડીની એક નકલ તેને છપાવી
રજ કરનાર નરસી મળી છે તે માંત સાથે કમળ સખી

આ પુસ્તક કાઢવાની પેઠી ખરેક નમર બાહેર પાડી
તે જરૂર કાંઈ લખનાર તરી મળી આપીઆથી આપણાં "મીત્ર
ધ" "માત પ્રકાર" તથા બીજાં ચોખાંતામાં મીં નાર
છ રજતમલ રાણીઆને જે જે આપણે લખી હની તેમાંથી કા
કાઢી આ પુસ્તક એવન પાચે રચાવીઆ છે એવુ તેનાં રીખ
બેતારથી માથજ પડે.

ગુજરાતી લખાણને આ રીતે સંગરહ થયેલો જેણે
પુચી છે અને એકીએ પોતાની કરસનદાસ વનખાંત મી
ચારીઆ વાંચવાને બેતારીથી થઈ પડ્યું એવી આપણા રાજી
છછ.

"આવડા ચરીત" આ પુસ્તકની એક નકલ તેના બ
વનાર અપદાવાદના કપી કરલવન કુનેરલની તારથી હવેને
લી છે તેની પોહોંચ માંત સાથે ખરેક રીતી છે

અચર ગુજરાતમાં આવડા વચના રાજીઆ થઈ આ તે
એ વોતાન વનખાના રાજ કપી રીતે ચાપાવી અને તેમાં જ
તમા થ થ શોરા બનીલો બનીઆ તથા તેઓનાં વચનાં લોક
લ કાંઈ અને કંઈ શાવતમાં તેઓની નવારીય કરીના કપી
કરમાં આ પુસ્તકના લખનારે સખાની

"ચારી આપડી" એ બેતાર માંતેની ખીચારો કંઈકીકી
એની તારથી મળી છે.

"સરત સખુની," "એક વાચ," "શીરીના" તથા "નર
નાઈ" નો પગલે પડા છે. "દાસ" તથા રીતીના પેઠાની, આ
વનામાં તેની જગા કરી છે.

સતીબાઈ

પુસ્તક ૧૧ મું.

જુલાઈ ૧૮૬૭

આંક ૭ મા.

સેનાહ શેહરનો કીલ્લો.

ભાગ ૫ મા.

જ્યો મીનાચેહર દરવાજામાં દાખલ થયા તેવાં જ વેલી લડાઈની તોપીના પીછાં ખુબ જરથી હીચકા આવ્યા હાગાં. જ્યો આ લડાઈની તોપી ગંજવર હતી તેનેજ અલતી એક ગંજવર તરવાર મીનાચેહરના અસખાબમાં જોવાથી જુવાકના દીલમાં ખુબરી છુટવા લાગી. પણ રખેને તેના ઠગાં થાય તેની દહેસતથી તે માહારથી હીમત ધરી બોલ્યો કે “હે સરદાર બાહાદુર ગમે તે તાહારી તોખમ હો પણ હું તુંહને મુબારકબાદી આપું છું.” એ તું ખરો જ લડવધ્યો હોયતો માહારી સાથે હાથ મસલજે. પણ હું તુંને સપત આપું છું કે જાફ કોતલ કરી તું માહારી ઉપર ફાવતો ના, કારણ કે ખરો સીપાઈ મરદ તે કે જે પોતાની બાજુપર ઓસતવાર રહે અને જેવે રવીઓની મદદ તરફ કરે. કાલે આપણે રણમાં આપણી સમગ્રેહર બેચ શું પણ આનતો આ મેહેલમાં તું સુખે આરામ કર અને માહારી પાદશાહી કોલ હું તુંહને આપું છું કે હીયાં કોઈ તાહારી સામે દગો ખેલનાર નથી.”

મીનાચેહરે મુતલગ નવાખ આપીયો નહી. પણ તે પોતાના રમથાપરથી ઉતરીને જુવાક સાથે ચાલતો થયો. મીનાચેહર પેલી લડાઈની તોપી આગલ ઘુંટણ મંડીએ પડીયા અને આંખો વીચી એઆદતમાં મસગુલ રહ્યો. બંદીમાંથી ફારેગ થયા બાદ મીનાચેહરે પાછો જુવાક સાથે મેહેલના દીવાનખાનામાં આવી પોહીચ્યો. જુવાકે મીનાચેહરને પોતાના હુધીયાર છોડવાની દરખાસત કીધી પણ તે તેણે ઉસારતી કબુલ રાખી નહી. જુવાકે કહ્યું કે “સરદાર, બાહાદુર માહારી માગણી નામનજુર રાખવી તુંને છાને નહી, પણ જ તાહાઈ સુલુખ કર. સેનાહ ચેહરના સેનશાહનો કોલ એકવાર આપેલો પાછો ફરતો નથી. હું તાહારી સાથે દગો રમનાર નથી તેથી તું તાહારી હુધીયાર છોડે કે નહી તેની મહને જીમ દરકાર છે. હે આ માહારી વીટી (મીનાચેહરને પેરુરાવે) અને આ મેહેલમાં બીન રહેણતે ફર. તાહારાં ખાજુસી માટે બંદોબસ કરવા હું જાઉં છું અને થોડા વારમાં હું પાછો તુંહને બેઠીશ.” એમ કહી મીનાચેહરના રસાલ સમેત જ

વાક બાહાર નીકલીયા. પણ પેલી લડાઈની તોપી આગલ જાહેરે શયલા આવી લાગા તાહેરે પેલી ગંજવર તરવાર મીનાચેહરના આદમીઓના હાથમાંથી છઠકી ગઈ અને જમીનપર એવો રીતે પડી કે ફરીથી કોઈ પણ તેણે ઉઠાવી શકીઆ નહી જુવાકના હાડકાં પાછાં કડકડમવા લાગ્યાં. તેણે મીનાચેહરના રસાલાને પાસેની એક પ રમથાલામાં ઉતારી આપેલો અને પાછો પોતે મીનાચેહરે આગલ આવીને ઉભો આ વખતે મીનાચેહર તથા તેણેના ખાશ બે સરદારો મેજપર બેસી નેઆમત કરતા હતા. પણ એક સરવેથી અજાએબ વાત એ હતી કે જાહાઘી આ સરદારો આવેઆ હતા તાહારથી તેઓએ પોતાના મોહરપને જુરખો ઉઠાવેઆ ન હતો અને તેથી જુવાક તેઓના ચેહરા જેઈ શકેઆ ન હતો. એટલું જ નહી પણ આ સરદારોએ મેહેલમાં પગ મુકેઆ પછાં મોઢાં માથી એક હરફ પણ ઓચરેઆ ન હતો. જુવાક ભેકે પેલી તરવારના તલેસમથી હુમલે ચરથો ચશી રહ્યો હતો તોપપણ આ સરદારોને કોઈ પણ રીતે બોલાવવાને ખતી હતો. તે ટોંગ રમુજ કરતો પણ પેલા સરદારો મુગા ખંતર હતા. દરેક છુક ખાતી વખતે તેઓ પોતાના જુરખો મોઢા આગલથી ઉઠો કરતા પણ તેથી તેઓની શુરત કાંઈ જુવાકની નજરે પડતી નહી. અંતે લાઈલાખ થઈને જુવાક બોલીઆ કે “સરદારો આજ લગી આ મેહેલમાં મે કોઈ શાનશાહને ઉતારો આપેલો નથી જ. મન સાથે મોક્તેજો કરવાને લજવાપ, અને તહારી આટલી જાદગીમાં તહારો પણ શાંલનેઆમાં આવેલું ન મોઢો કે કોઈ પણ પાદશાહ મુગા મંતર સરદારો સાથે સુક્રાપર બીસાજ્યો.” મીનાચેહરે એક હાથે મારી અને તે ઉઠીયા, જુવાક પણ ઉઠીયા અને તે ધ્યારત કરી તરણે સરદારોને પોતાના મોરડામાં લઈ ગયો, જાંહ નીચાંતે તેણે મીનાચેહરને કહ્યું કે “સરદાર બાહાદુર તહને હીયાં તહ મારા મુરખી નાંહગીરશાહી મેરી ધરીચેહરને માહારા તાજામાંથી છોડવવા આવેઆહો એવું મેં નહોંપું છે. વલી તહને મહને એવું ફરમાવેલો કે મેનાબીથી આ ગાદી તહને સમુદર કરવી કારણકે એ ઉપર માહારો મુનવગ દાવો નથી. હવે એ સરદાર માહરે તહમુને બે મોલ કેટ્ટવા છે તે ધીરજ અને સખુરીથી સાંભળો. તહારે જાણું ને હાથે કે આ ગાદી મહને માહારા ખાપ ચેહરીઆરથી મલી

છે. મરનાર પાદશાહ કેકાદિશને પેટે કુરબંદની સુતલગ વ રપી હતી નહીં તેથી તે નામવર સેનશાહે સેનાહ ચેરુના રાનની લગામ માહારા મરનાર બાપ ચેરુરીયારને બખશી હતી. પણ જાહેર નામવર જાહંગીરશાહ તરફથી તહમે એવું ગુમાન ધરાવેલો કે એ ગાદી તહમાર ચુરખીને પડે છે તો પછી લડાઈના દરમિયાનમાં ઉતરી માહારા હક સા ભેત કરવાની માહારી કરજીએ. ખરાનું કદી પણ ખેટું થનાર નથી. સાચાને હંમેશ ઈશવર સાહેબે. હવે પરી ચેરુરને માટે માહારે થોડું બોલવું છે. જાણ એ સરદાર કે સુખ પાછલ દુખ હંમેશ લાગેલું છે. દુખ-સુખનો હં બાલો કદી પણ ઊડતું નથી. પાદશાહના મેહેલમાં ઈયા કીધીની જીવપડીમાં દુખના નગારા હંમેશ શાંભેલ્યામાં આવશે. આ મેહેલમાં ગઈ પરમ દીને ભારી મુખ હતી. નોખતના મુંદર શરદે કાણે પડતા હતા. હવામા સેનાહ ચેરુરની ધન મુખ ધનધમાધી તરફડતી હતી. આખાં ચેરુરમાં રલીઆંમણા દેખાવે નર્નર પડતા હતા અને એ ક નાકેથી તે બીન્ને નાકે વેર સુખ અને દુરખ શીવાય બી જી કયું દીકામાં આવવું ન હતું. તે દીને માહારા એક પુરા મેહેલશમાના પરીમેર સામે વીલાહ હતા. પણ સાકરના સીરામાં સેરુતાને લીખના ભેલ કીધો. થુખને બ દલે દુખ, દુરખને બદલે શોક, અને એમકવને બદલે શ ધરે ગમગીની ફેલાઈ ગઈ. જે રાનકુંવર ગઈ પરમ દીને કુંવારાનું વરત મેલનાર હતો તેન દીને મેલન થઈ નમી નમાં જુબીદા થયેલો. માહારા યડપણી બાળુ, માહારા ભીનરના ચરાગ શુખ યઈ ગયેલો. (રહે.) પણ આદમનું વમાસનું તે પરમેશવરનું કરવું છે. જે પરાલગધમાં હોય તે બપ નહીં. લલાટમાં લખેલું કોઈ દીને ભુસરાય નહીં. પરીમેર હવે એખલી પડીએ." બીનોમેર પોતાની મુખ કીદી ઊડાડી ભાલી ઉડીયો કે "તાહારે હવે પરીમેરને હમુ ને સપુદ કરવાને તહમુને હરકત શાની ?" જુવાક બોલી એ કે "સેક નરા ધીરજ ધરો. હું ધણે ખુશી છું કે હવે ત હમારી લગ છુટી થઈ છે. હે સરદાર તહમે માહારા હાલ પર નેધાહ પોચાડો. ફનીઆથી હું હવે એકદમ નીરાશી યઈ હાય પોઈ મેડો છું. માહારા એકપુરા મેડાના મરણ થી હું દેવાને બની ગયો છું. આ પાદશાહનાહ હવે મ હવે અકરત થઈ પડીએ. માહારા બાપનું તાબ માહારો મેડો એાલવે એવી માહારા દીલની ખામેશ હતી પણ હ વે તે બરચાટ થઈ છે. માહારી લંદગીની મહને એકલીતો થોડી દરકાર છે કે કાલે હું તહમારે હામે મારીએ જઈ તો બલ અને લતુતો ભલ. ઈશવરની મરજ હવે તે ય થો. પણ એ સરદાર માહારી બીજી વાતથી હું શરૂં મ ત હમે વાકેક હોયો." શલ્લાએમે કોઠાં હીલવીયાં કે ન હી. જુવાક બોલીએ કે "થું તહમે સાહેબોએ માહારે અને માહારી રાણી માહાબાનું વીરો સુતલગ શાંભલીયં નથી ?"

શલ્લાએમે પાઠાં "નના" ના કોઠાં હીલવીયાં. જુવા કે પાણું લંબાવીયું. "તાહારેતો સાહેબો હું તહમુને વાસંત વીક મેધાન કહું. જાહારથી હું માહાબાનું સામે પરજેએ તાહારથી માહારા મનમાં એક અગરો હતો. માહાબાનું સામે માહારી એવી સગાઈ છે કે ધરખના કાંનું પરખાણું તે

છીની સાથે માહારા નેકા યઈ શકાય નહી. મેં આ પા ત માહારા દસતુરોના કાણુપર નાખીએ અને મહને દર પ લે ધાસતીએ કે તેએા માહારા માહાબાનું સામે છુટા છેડા કરશે. હે ધરસામે માહાબાનું મહને એકલીતો વાહાલીએ, એકલીતો તેને માહારા દીશાજનથી હું માહાણું કે જાહાર મહને તેછીને માટે ખેમાલ આવેલે તાહારે હું ફેરફારે રડું છું. (રહે.) મહને એવું થાએ છે કે માહાર તાબ મુખમાં ફેંકી દ જ નંગલમાં નઈ સાધુને તક્રીએ મેસું. પણ પછી માહારી ગરીબ રઈએતપર નેધાહ કાણુ રાખે ! માહારાં તામેદાર લોકોના હાલ થું થાય ? ગમે એવી માહારીપર વીપતી પડે પણ માહારી રઈએતને રાજ રાખવા હું માહારો જન આ પવા તઈઆરછું. માહારી રઈએતની એવી મરછા છે કે માહારાન લોકોનું કુરબંદ માહારી પછી ગારીએ આવે. પણ માહારા કુંવરનો જાણ ફના યઈ ગયેલો અને ફનીયામાં હું દોલતો રહી ગયો છું. માહાબાનું પણ ધરખને માન આપી માહારી બાંહેધરી ઊડાડી તાહારે હવે માહારે કરવું કેમ ? ને એકખારગી જાહંગીરશાહ લખતો હોય અને સે નાહ ચેરુરનું તાબ હું તેહને બખથું તોયપણ તહમે થું ધારોએ કે નરનદાખ ચેરુરની રમના મેલી તે સેનાહ ચેરુર માં પગલું મેલે ? તાહારે હવે માહારી રઈએતને રાજ રા ખવાનો બીન્ને કાંઈની ઉવાય નહી પણ એનકે માહારે ફ રીથી નેકા કરવા; અને માહારો અને જાહંગીરશાહનો વાં થો પતાવેલો હોયતો સરવેથી કાંડાયણુ ભરેલો રસતો એકે પરીમેર માહારી રાણી યાય."

પેલા સરદારો આ મોલો શાંભલી બહુ એમખો પાંખેઆ. એકલાવારમાં એક ખીદમતગારે એવું આવી કહણું કે દસ તુર સુસતાસપ અને બીજા દાવરો પાદશાહનાં તરત મે લાપ કરવાની ખાહેશથી માહાર ઉખીએ. જુવાક આ કરા બખા હાડકું નેજાં મેધોન ખીરડાઈ ગયો. તેણે નેપ કે ને સુસતાસપ અંદર આવીને બધાંના દેખતાં પરીમેરના ના હારાવાનો પાતલો ફોડેતો સધનો ગાહાન બમી જાપ, પણ બીન્ને દર તેહને એવો ખેમાલ દોડીયો કે સુસતાસપ શાહા જાદી પરીમેરને તેહના હોકમ મુજબ મેહેલમાં નરૂર લાવે આ હોરો તેથી તે પેલા સરદારો ધાસે એક ધોરાવારની રખ લઈ ખાહાર આવવા માટે મેડકપરથી ઉડીયો, પણ તે માહાર નહી પડે એકલામાં વગર કેહેવે અને પુછવે સુસતાસપ અંદર એાથી દાખલ થયો અને મોટે અવાને ધોકારવા લા ગે કે "પાદશાહ સંકામન, હેખતનીમારી શાદનની પરી મેહેર મંદીરમાંથી કાણુ જાણે બે ખંડોએ નઈ ભરાઈએ એ ને હું સપત લઈને કહું છું કે એમાં માહારી સુતલગ સામે લગીરો નથી." જુવાક નેજુ કે સતીયાનાય વચાણું. તે કા હું કાડું બોલવા લાગો અને સુસતાસપ ઉપર ભુજેઆ વાથ ની ખાફેક મુરવા લાગે. બીનોમેરે જરમી ખરો યઈને બોલીએ કે "બોલ એ જુવાક પરીમેરને આ મેહેરમાંથી પેહેલાં મંદીરે નાહારાવાનું કારણ થું અને આ ભુતમ ને ખખર કેહેલે તેહને હમને તરત ખુશાહો કર ?" જુવાકે ક સતારમને મુરો રેહેવાની ઈશારત કરી બીનોમેરને થંડા મીનમયી કહણું કે "એ અરદર મેહેરમા મરણ પછી મંદીરમેરને મંદીરે એવા અકસલથી મેકલી કે તે પાક ન એઆએ તે પોતાનો ઉગાવ યાય તાંહાંમુથી પોતાનો વખત

છે. તાંહાં વલી લે આસરો હોય પાપી, હોય ગુનેહગાર; પણ અસફ્ દીઆર ગુનેહગાર નથી. અસફ્ દીઆરનું હાથ યું સાફ છે. આપ બાનું મહુને એક સમયેહેર અને પછી હું દેખાડું જીવાકને કે હું હીનપસતી ભરેલી રીતે ખાહુ રા બંદીખાનામાથી નાહો નથી." મેહેરબાનું મોલી કે "હે હુલડ ઉછાર; માથામાં એટલો પવન રાખ નહી. શું તા હારી તાકાછ કે માહારા બાપની ન સામે માહારીજ આપે લી સમયેહેર તું ખેંચે ?" અસફ્ દીઆર મોલીએ કે "મા ક કર આ શાહજાદી હું ભુલી ગયો કે જીવાક તાહારો પીતાછે—પણ તાહારા રૂપાલા અને નીરદારા ચેરુસાથ રથી હું કદી પણ વીચારી શકું કે તું જલમ જીવાકની પુત્રી છે ?—પણ ગમે તે હોય; જીવાક તાહારો બાપછે અને તેથીએ મું ચુદર નાનનીન માહારો કરીય હું દયા ડુંછું." આ વેલાએ ઉપરથી કોઈ હાપ મારતું હોય એવા શબ્દો મેહુ જાણ્યે શાંભલેઆ. મેહેરબાનું મોલી કે "ઈ શવર ! કોઈએ આપણને દીકાં." પણ પાછું શબ્દો મું માચુપ થઈ ગયું તેથી તેમણે એવું ફારીયું કે એ પવન હશે. મેહેરબાનું અસફ્ દીઆરને પોતાના બાપના શીડે ખાનામાં લઈ ગઈ જાંહાં અસફ્ દીઆરે એક બપોતર પેઠે રીયું. મેહેરબાનું એ કહ્યું કે "હે જીવાન હવે તું આ પુરવ તરફના દરવાજાએ છટકી જા; અને આ પાછલતું નંગલ યુધી ને તું પુરવે જરોતે તાહારી નજરે પાહાડના થણાએક ગોફાએ પડશે, જ્યાં ને તું સંતાઈ રહેશે તો બચેઆ એમ જાણુ. સામેન હરીઆકીતારો લાગેલોછે તાંથી ને કોઈ બીજો જાંદરે જતાં વાંહાંણને તું ધસારત ક રશે તો તુંહને કોઈ પણ ઉપાડી લેશે. જા, અસફ્ દીઆર જા, ઈશવર તાહારો રખેવાલ હોને. કોઈ કોઈ દાહાડે તા હારી ગરીબ શાહજાદી મેહેરબાનુંને ઈલાદ કરતો રહેજા." અસફ્ દીઆરે મેહેરબાનુંને પગે પડ્યો અને ખુબ આના કાતીથી તેણીએ અસફ્ દીઆરને પોતાના હાથેપર ઘોસા આ લેવા દીધા. એવામાં માનવીન સાથે તોફાન થઈ આવેયું તેથી મેહેરબાનું અસફ્ દીઆરને સેતાબીથી નવા નો હાકમ કરી રોડની મેલેઆમાં આવી

અસફ્ દીઆર પોતાના બાપના મકાન તરફ ચાલેઆ; પણ તાંહાં તેણે માલમ પડીયું કે યુસતાસ આવા પાદશા હું જીવાક સાથે પરીચેરની રીતે ગયા હતા; પરીચેરની રા થમી હકીકતથી અસફ્ દીઆર વાકેફ થયો અને તેથી આ કં ગાલ શાહજાદીને તેણીના પડતા સમયમાં પોતાની બનતી મદદ આપવાને તેના દીલમાં જીસસો ઉઠાયો, પણ પરીચેરનું કે કાંણું અસફ્ દીઆરને ખબર ન હતું. અસફ્ દીઆર એ તે મેહેરબાનુંના કહણા ખુબજ ગોફાએકમાં ગયો. એ ગોફાએ વીશે એવી કાંહાંણીએ હતી કે એ રેવાનું તથા ભુ તોનું સપલછે તેથી એ વાત નકી કરવા અસફ્ દીઆર એ ક ઘણાન મેહામના ગોફામાં દાખલ થયો. જેવા તે અંદર દાખલ થયો તેણે તેને માલમ પડીયું કે કોઈ તેની આગલ નાહારી ગયું. અસફ્ દીઆરે પોતાની સમયેહેર એવી અ ને અનજીવ પગલાં કરતા આ યુરો પેલેવાન અંદર વગર રહેસતે ચાલીયો. જાન જાન તે આગલ વધીયો તેમ તેમ કોઈ તેની આગલ નહી નાહારાનું હોય એમ અસફ્ દીઆરને લાગું. અસફ્ દીઆરે રોડવા માડીયું અને એક

થોડા પલકારામાં તેહના પગ આગલ એક ખુબસુરત એરત ધાસતીથી અરધી મેથુક થઈને પડી ગઈ. અસફ્ દીઆરે જોયું કે તે હમણા મેથુક થઈ જયો તેથી તેણીને ઉચકી પોતા ના મોલામાં મેલી અને તેને ફીરજથી ઘણાન મીડા અને નરમાસ ભરેલા મોલાથી કદી સંભલાવીયું કે "હે બાનું તું સુતલમ ફીકર કરતી માં. માહારો જાન જાયો તાંહાંયુધી હું તારો ખયાવ કરીશ. હું તારો દોસતીયું." પેલી બાઈએ હો લા ઉપાડીયા અને ધુનતા અવાજે કહયું કે "આ ઈશવર ! આ મીડો અવાજ મેં આગલ શાંભલેઆ." અસફ્ દીઆરે કહ્યું કે "હે નેક બાનું મહુને ખબર નથી પછાને તું શાહજાદી પરીચેર હોય તોનું તુંએ માહારો અવાજ શાંભલે આ હોશે." પેલી મેરત મોલી કે "હા આ નેક મરદ; માહારું નામ શાહજાદી પરીચેરેછે. હું વાખાની આરેલી હીપાં આવી છું." પણ મોદા ખાતર માહારો હીપાં જાન કબજ કરને પણ જીવાકના હાથમાં મહુને આપતોના." એટલા મોડો મોલી શાહજાદી પરીચેરે અતીઅંત રૂદન કરતી ધુનતે દીડે અસફ્ દીઆરને પાપે લાગી. અસફ્ દીઆર મોલી આ કે "હે શાહજાદી શું હું હવે કદરછું કે તુંને જીવાક ની જલમાં મેલું ? તુંહને ઈલાદ નથી કે મેન તુંને છુડાં ફાલકું શોધી આપીયું ?" પરીચેરે મોલી કે "હે અલદ ક રેસતા; પાછો માહારી બાજીએ જોઈ મહુને પુચકલ હરખ પેલા થયોછે." કાં નહીં હું નાનપણમાં મરણ પામી કે આ લા ખુબના સાગરમાં પડી અકલાઈ મરજું ? એક શાહજાદાની ડાકરી, મંદીર મંદીર અધરાતે એખલી ભટકે અને પોતાને જાન પટકવા વાલ અને વરૂના ગુફામાં આવી પ કે. આ ઈશવર માહારા હાલવર દયા કર ! અને આજ ન ગ્યાએ માહારું મોહાતનું બીજાણું પાંધર." અસફ્ દીઆર મોલીએ કે "હે શાહજાદી અમરપાંકો શોક કર નહીં. ઈશ વરની પતાહથી જાંહાંયુધી હું જીવતોછું તાંહાંયુધી તું જીવા કના હાથમાં પડવાની ધાસતી આપતોના. પણ શાહજાદી આપણા ગોફાની મોહાંડાંની છેક નજીક છઈએ. માહારી એવી ખાએશો કે આપણુ ગુફાને છેક નાકે ભરાઈ મેસી એ; અને જાંહાંયુધી હું તુંહને તે જગામાં મેલિય નહીં તાં હાંયુધી મહુને કલ પડવાન નથી." શાહજાદી મોલી કે "હે નેક જીવાન તાહારાં પરમાણીકપણપર અને એકોતતારીય ર મહુને પુર એતેજાછે, પણ આવી એકાંત જગામાં આપણુ એકકાં રહીએ એ શું વામખીડી ? ને માંડાં ભાએરે કોઈ ની નજર આપણીપર પડીતો પછી ફનીઆની ગોજતને એ તાની જીભથી ફેરારાનું વારો ?" અસફ્ દીઆર મોલીએ કે "હે નેકજાદ બાનું" તું કેહો કે નરહંકછે. આ ગુફાને છેક પેસે નાકે તુંહને લઈ જવાની માહારી મકસદ એરલી જ કે તાંહાં છેક અંદર આવવાને કોઈ પણ તાકાદ મથાવે નહીં. અને એ રૂપાલી શાહજાદી જાલ કે માહારો તમા મ પેપા એક નેક પરીજાની સાથે વાગેલોછે તેથી તું વગર ફીકર માહારીપર શક્તે આપારા રાખ." આ વેલાએ પ રીચેરે પરીચેરે, આ પરીચેરે રે એવા મોડા અવાજે મેહુ જાણે કાને પરગરા પડ્યા. શાનશાહજાદી પરીચેરે પાછો રેખતથી મેથુક થવા લાગી. અસફ્ દીઆરે માહુ મુથ ફેલીથી તેણીને ગુફાને છેક અંદરને માંહે મેલી અને પોતે યોગવી તરવારે બાહાર નીકલીયો.

ઓરતોની મીજલસ.

ભાશાણુ ૨૧ મું.

બચાને ગાડીમાં ફેરવવા વીશે.

ગયા ભાશાણુમાં બચાને ખેસારતી અથવા ચલાવતી વખતે સ્ત્રી આવજત અને સંભાલ લેવી તે વીશે કહી સંભલાવીયું હતું.

૧. માએ બચાને ખોલી હુવામાં પોતે ચાલીને અથવા ગાડીમાં બેસીને અથવા બચાને નાહુની ગાડીમાં બેસારીને ફેરવવું.

જરે પોતે ગાડીમાં બેસીને ફેરવે, તારે ગાડીમાં ઘણા આંચકા નહીં આવે તેની સંભાલ રાખવી.

૨. નાહુનાં બચાને હાથમાં લેઈને ફેરવીયામાં કરતાં નાહુની ગાડીમાં બેસારીને અથવા સુવારીને ફેરવવું જોઈએ.

ગાડી એવી ખતાવવી કે તે ઉંધી વહી નહીં જાય; તે ટલા માટે પછડાં નીચાં અને જલદીથી બરાબર ફરી જાયે એવાં જોઈયે. ગાડીની પરી પોણાલી જોઈયે કે જ્યો ગાડી ચોટા પાપા ઉપર રહે. ગાડીનું પોપું બચું ઘણું સુધ રા કે એટલું લાંબું જોઈયે. તે ઉંડું જોઈયે, કે બચાને બારેર પડી નવાની કાંઈ પણ યાસતી નહીં રહે તેની ઉંચાઈ એટલી રાખવી કે જ્યો સુરજનાં તડકાંથી બચાવ થાયે કમાન નીચી અને મજબૂત જોઈયે.

ગાડીને બરાબર એકસરખી હલવેથી બેંચવી જોઈયે. તેને આંચકો નહીં લાગવો જોઈયે, અથવા રોડાવવી પણ નહીં જોઈયે. તેને સાક રક્ષતા ઉપરજ ફેરવવી. બચાને એવી રીતે ખેસાડવું અથવા સુવાડવું, કે તે ઘણી સેટેલથી રહી શકે.

જે બચાં બેસી નહીં શકે તેને સુવાડવું જોઈયે. તેનું માથું નવા ઉંડું રાખવું, તેને એક જોદરી ઉપર સુવાડવું અને આસપાસ તકીયા સુકવા કે તે ગગરી નહીં જાયે.

જરે બચું એખલું બેસી શકે, તારે તેને એવી રીતે ખેસારવું, કે જરે ગાડી ચાલે તારે તેનું બદન ઘણું હીલે નહીં.

જરે બચું એખલું ચાલે શકે તારે તેને ગાડીમાં આંચકા નહીં આવે એવી જોડવણ ફરવાની જરૂર નથી. બચું પોતાની જોજી પોતાનું બદન જલવવાની કોશિશ કર્યે.

ગરમ સુરજનાં તડકાંમાં ઘણોવાર લગી ગાડીને ઉભી રાખવી નહીં. તેને હતરી નાખીને ચલાવીયા ફરવી.

જે ધંડી રોપેતા બચાંને સારી રીતે ગરમ કપડાં પેહે રાવવાં, અને અરથો કલાકથી વધારે વાર બારેર ફેરવવું નહીં.

જે બચું ગાડીમાંજ સુધ જાયે તો તરત કાહાડી લેવું.

જોલા પવનમાં બચાંને સુવું નહીં જોઈયે, અને વહી બચાંને ગાડીમાંજ સુધ જવાની રેવ પડી જાયે.

૩. બચાંને કદી પણ ઘણા જોરથી ટાલવું નહીં. બચાંને હાથમાં લેઈને આસપાસ ઉપર નીચે ફરવું.

જલદીથી, જોરમાં અને ઘણોવાર સુધી ફરી પણ ફરવું નહીં.

તેથી બચું ચોકિતે અને ખીહીને રહે. આસપાસ હીલવી યાથી લોહીનું ફરવું બરાબર ચાલે, ખોરાક પચે અને બચું સુખેથી સુવે. બચાંને ખોરાક લીધા પછી ફરી પણ હીલવવું અથવા ઉઘાલવું નહીં, પણ તેને સુવા રેવું.

બચાંને કદી પણ જોરથી ઉઘાલવું નહીં. બચાંને ઉઘાલીયાથી કેટલી વખત તેને ખુશી ઉપજે તે ખરી વાત છે, પણ તે સાથે ઘણો જોરકાપડે. બચાંને ઉઘાલતાં કોઈ વખત હાથ માહેથી સરી પડે, અને તેથી નુકસાન થાયે. કેટલાએક લોકો બચાંને ઘણું ઉંચે ઉઘાલીને નીચેથી ઝીંકે. ઉંચે ઉઘાલતાં બચાંના મગજને થોડો લાગે, ઉપલીયું થઈ આવે, અને કેટલી વખતે બચું બેસુધ થઈ જાયે. વહી બચાંને ઉઘાલતી વખતે મજબૂતથી છાતીએથી પકડવું પડે, અને જો બચાંની છાતી નખલી રાયે તે તો બેરોલ થાયે.

બચાંને કદી પણ જોરથી ચકરી નહીં ખવરાવવી અથવા લેઈને ઘણું રોડવું અથવા કુદવું નહીં અથવા દાદર ઉપરથી જોરથી જલદીથી ઉતારવું નહીં.

૪. બચાંને હુમેશાં તેના બદન ઉપર હાથ ફેરવી ચા કરવો.

તેથી લોહીનું ફરવું બરાબર ચાલે અને માંસને કુંવત મલયે.

આવતા ભાશાણુમાં બચાંની ઉંધ વીશે કહી સંભલાવીયા.

હી મત.

એક અસલી ખરાંહમણે દીધેલી સીખામણ.

“આ ફુનીયામાં દરેક માણસ પેદા થાયે, તેનાં નસીખમાં જોખમ, કમનસીખ, તંગી, દરદ અને નુકસાની વધારે અથવા થોડી રાયે.

“તેટલા માટે યુને લાયેક છે, અરે જબજનાં ખયાં દે તારા મનને જલદીથી હીમત અને ધીરજથી મજબૂત કરે, કે જ્યો માણસનાં દુખનો જે તારે નસીખે ભાગ આવેલો છે, તેને યું દુઝત દરાવેથી ચઢત કરે.

“જેમં ઊંટ રેતીનાં ચેદાંનમાં મજૂરી, ગરમી, ભુખ અને તરજ ખયે છે અને બેસુધ થવું નથી, તેમ માણસની હીમત તેને સઘલાં ચંદટમાં ટકાવી શકે.

“એક નાદર જીવ નસીખનાં દીનાને ધીકારે, તેના જીવની ચોરાઈ ઊદાસ થતી નથી.

“થોતાનું સુખ નસીખનાં પરસન ઊપર આધાર રાખતો નથી, અને તેટલા માટે તેના ચીરડાવા ઊપર તે ધીહી નથી જતો.

“દરીયે દીનારેનાં ખડકની મીચાલે તે મજબૂત ઊભો રહે, અને ચોખ્ખાનાં ધકારાથી તેને અલવ લ થતી નથી.

“એક ટેકડી ઊપરનાં કીધાની મીસાએ તે પોતાનું માથું ઊંચું રાખેછે અને નસીખનાં તીર તેનાં પગ આગલ આવીને પડેછે.

“ધાસતીની વખતે તેનાં દીલની હીમત તેને ટેકાવી રાખેછે; અને તેના મનની સાંતીથી તે પસાર થઈ જાયછે.

“એક માણસ લગ્નમાં જાય તેમ તે પોતાની જીવનની દુખોને મલેછે અને હૃદયમાં શ્વેત ચેલવીને પાછો ફરેછે.

“કમનસીખનાં બોલ હેઠલ, તેની ધીરજ તેના વજનને હલકું કરેછે અને પોતાની સધીરતાથી તેઓની ઊપરવાલા થાયછે.

“પણ એક હિયકારા માણસનો બીહીકનો જીવ તેને સરમમાં નાખેછે.

“ગરીબાઈની હેઠલ સંક્રિયાથી, તે નીચપણમાં કિતરેછે; અને યુગો યુગો અપમાન ખમીયાથી તે મુકસાંનીને તેડું કરેછે.

“જેમ એક નેતર પવનનાં ઝપાટથી હીલેછે, તેમ દુખનો છાંયો તેને ધુલવેછે.

“ધાસતીની વખતે તે ઘભરાયેછે અને ગુચવાયે છે; કમનસીખને દાહાડે તે નીચે પડેછે અને તેનાં જીવ ઊપર નાગીચેદી ગલખા કરેછે.”



ધરતું કામ તે બાપડીજ કરે.

(એક વાત.)

એક શખસને વાસતે એવું કહેલું, કે તે એવો તો મીરકાકી અને ખરાબ સવભાવનો હતો, કે બીચારી તેની બાપડી ઘરમાં જે કાંઈ કામ કરતી હતી, તે તેને યુદ્ધ પશંદ પડતું હતુંજ નહીં.

એક સાંજે તે એવાંતો ગેસાબર ઘરમાં આવીયો, કે આવતાંને વારજ ગાલખેલ દેવા લાગ્યો.

તેવામાં તેની બીચારી બાપડી બેસી, “એવા રાબરથાર, તમે એમ થું કરવા માટે કરોછો. ચાલો, આપણે કાલથી આપણી જગા અદલ બદલ કરીએ. હું બાહર ચેહેનત કરવા જવશ અને તમે ઘરનું કાંમ કરજો.”

“હા તારે એમ કરીએ.”

બીજી સહવારે ચેલી બાહર ચેહેનત કરવા ગઈ

અને મરદઘરમાં રહીને ઘરનું સઘલું કામ કરવા લાગ્યો.

ચેહલાં તેણે માખન બનાવવાને માટે દુધને ઘોલવા માંડીયું; પણ તે દુધ ઘોલેછે તેવામાં તેને તરસ લાગી અને ભોંપરામાં બીર પીવાને માટે ગયો. જાહે પીપ માહેથી બીર પડતો હતો, તેવામાં એક ફુકર બારણાની બાહરથી માલા ઊપર ચડી આવીયું અને તેનો ચાલવાનો આવાજ સંભલાયો. તે તરત ઊપર દોડી ગયો, કે રખેને ફુકર દુધનું વાસન ઊધું વાલે; પણ જાયેછે તેવામાંતો સઘલું ઊધું વલી ગયું અને જમીન ઊપર રેલો ચાલેલો અને ફુકર મળાહથી ચાલતું હતું. તેને એટલો તો ગાશો આવીયો, કે બીરનાં પીપને તદન વીસરી ગયો અને સઘલા જોરથી ફુકરની પછવાડે દોડીયો. બારણા આગલ તે પકડાયું અને તેને એવીતો એક લાત મારી કે તરત મરી ગયું.

હવે, ચેહલ વેહેલાં પોતાનાં હૃદયમાં બીરનાં પીપની કુચી માલમ પડી તેથી પાછો ભોંપરામાં દોડીયો. જુવેછે તો પીપ બાહી થઈ ગયું અને બીર સઘલો જમીન ઊપર ધોરાઈ ગયો. એવો થયું તે થયું, પાછો ગાપને દોડીને બીજું દુધ લેઈ આવીયો અને શરીરથી તેને ઘોલવા માંડીયું. તે દુધ ઘોલેછે, એવામાં તેને પાંદ આવીયું કે સારો દાહાડો ગાએને કાંઈ ઘાસ, પાંણી ચેલીયું નથી. તેણે વીચારીયું કે ચેદાનમાં તેને હવે લેઈ જવું ઘણું દુર પડશે અને ઘરનાં છાપડાં ઊપર ઘાસ પુશંકલ કીજેલુંછે તે ઊપર ગાએને ચહાવવી દેવાનો તેનાં મગજમાં ખેચાલ આવીયો. ઘર ટેકડીની બાજુએજ આવેલું હતું, તેથી એક પાટીયાંની મદદથી જલદીથી ઊપર જઈ શક્યો. પણ દુધનું વીસન હવે પછવાડે રાખી જવાને ધાસતી લાગી કે રખેને વલી તેનું ફુકતું તેને ઊધું વાલી નાખે; તેથી દુધનાં વાસનને પીક ઊપર બાંધીને એક વાસન લેઈ કુવા ઊપર પાંણી કાઢકવાને ગયો. કુવા માહેયો વાંધો વલીને પાંણી કાઢકેછે એવામાં સઘલું દુધ તેની ગરદન આગલથી પાણીમાં ધોરાઈ ગયું.

હવે, ખોપારનો વખત યવા આવીયો અને માખનતો તઈયાર થયું નહીં; ચાવલ રાંધવા જોઈયે, તેટલા માટે એક વાસનમાં ચાવલ અને પાંણી મુડીને મુલા ઊપર કીઠાલવા મુડીયું. એ કીધા પછી તેને વીચાર આવીયો, કે રખેને ગાએ છાપડાં ઊપરથી પડી જઈને ગરદન બોંને, તેટલા માટે તેને બાંધવાને માટે.

ગયા. છાપડાં ઊપર ચઢીને તેને એક દોરડાંથી ખાંધી અને દોરડાંનો ખીજો છેડો ચીમનીને વાટે ઘરમાં નાખીયો. ઘરમાં જઈને તે છેડે પોતાનાં પગ સાથે ખાંધીયો અને ચાવલને હીલવવા લાગ્યો. તે ચાવલ હીલવેછે, તેટલામાં શું થયું ! છાપડાં ઊપરથી ગાએ તુટી પડી અને પોતે ચીમની ઊપર ઊંચકાઈ ગયા; ચીમની અંદર પોતે થસી બેઠા અને ખીચારી ગાએ જમીન અને આસમાનની વચે લટકતી રહી.

તેની ખાચડીએ ઘણોવાર લગી તેની વાટ જોયા કીધી કે તેને ઘેર ખાણાને માટે બોલાવવાને આવે; પણ છેવે તે પોતેજ ઘર ગઈ. ઘર આગલ જઈને જુવેછે તો ગાએ હવામાં લટકીછે. તરત તેનું દોરડું કાપીયું; તેવામાં ધણીજ ચીમની માછેથી ધ્રુમ દેઈને જમીન ઊપર પડીયા. જારે ખાચડી ઘરમાં જઈને જુવેછે તો ધણીજ ચાવલનાં તપીલામાં માથું નીચે અને પગ ઊપર કરીને પડેલાછે.

‘ઘરનું’ કામ તે ખાચડીજ કરે.

(નારવેની વાતો ઉપરથી.)

સુરજની રત્નતી.

પંચીતર રોશણીનાં રોશણું ગોલા ! ગરમીના મુલ ! તને હું દરરોજ જોઈ છું—જોઈને વખાંણું છું—પણ તારી ઘણીએક પ્રાણીઓથી હજુર અણુજાણું છું. તું આવો નુરાંનીછે તો તારો પેદાનો કરનાર પોતે કે વેાક હશે !

પણ હું ભલ કહું છું. તારા પેદાના કરનાર સાહેબની મોટાઈ હજાંજ અટકતી નથી. સુરજ મંડલમાં તું આવો બુલંદછે ખરો તોપણ આસમાનની આકાશમાં જે કરોડખં ન કરોડ સેતારા ચંદ્રે નેચા પોતે ખી તારા જેવા એકએકા સુરજે, કે જેઓ પોતાની આસપાસ આપણે વસીએછે તેના જેવી પુરુષવી, ચંદર માહુ તથા ઘરેઓના બોને ખરદાસ કરીને ઠેડેલાં મંડેલાં ફરેઆ જાએછે !

તુંથી ઓગનીસ કરોડ અને પચાસ લાખ માઈલને તથાવતે ઊભેલા હું નાકેસં માનવી તારાં કદની મોટાઈનો કેઈ રીતે લાંબો મનમાં ખીઆલ ? મારી નજર એટલીતો નાકુવતછે કે કોઈ મોટા પાણાડને જોએ આપી મને તંમર આવેછે; ઘરથી માતાનો આખો વી

સતાર એકજ વેલાએ તપાસવાનીતો મારામાં મુતલબ તોકાદ નથી; તેનું હું નાહું તું પરાંણી વીદવાંનોતો મોટેથી સાંભળું છું કે પુરુષવી પોતેખી તારાં કદ આગલ કાંઈ ખીસાદ ધરાવતી નથી તેવારે મનથીજ સમજ લેજી છું કે તું કોણછે, તારો બનાવનાર પોતે કેવો હશે, અને તેની આગલ હું કીસ ગીનતીમાં છું ?

મોટાં તારાં કદની સાથે મોટીછે તારી જડજ—તે જડજની કડું સું હું અનરે વખાંણું—વીચાર કરતાંજ યાએછે આએ ધીઆંન બેગીઆંન. કાંઈક જમાના થાએઆ તારી સુંદરરથએ જોડાએઆ રખસોને નથી મદી આસાએસ કે નથી મદીઓ વીસાંચિ. ધરથી, ચંદર માહુ, તથા ઘરેઓની લગામ તારા હાથમાં આપેલીછે—ઈઆને તારી આકરશણ સકતીથી તેઓ તારી આસપાસ પોતપોતાના ઠેડેલા મારગમાં ઠેડેલી ગતી અંતે જડજ મુજબ મંજલ કાપીઆ ચાલીઆ જાએછે. જેમ તું તારા બનાવનારને તાએબેદારછે તેમ તારા સેવકો તને તાએબેદારી આપેછે; માતર ઈનસાનનીજ દાંમનને નાશરમાનીનો હાથ લાગેલોછે.

ગરમીનુંતો તું મધીઅ ખીંદું તથા મુલછે. વળી જોવો તે સાહેબની ફેરી મદી ગોઠવણુએ કે તે ગરમી નહું જોઈએ તોહું અને જેટલી જરૂર હોએ તેટલી લાગુ પડેલીછે. અતરેની સઘથી તાજગી તાહરાં કી રણાનાં પરતાપથીછે. સમુદરને ગાલીને તેની તું વરાલ બનાવેછે, તેજ વરાલનો વરસાદ વરસાવેછે, અને પછે જાંહું પાંણી તોહું આખાદાંની. તાહરી ધક ધકતી બી જે ઘડીથી સઘમેલીછે તીઆરથી તે આજ મુધી ઈસવરી તાપથી તથેછે. કોણે રે તેને સઘગાવી હશે ? કીઆ હોએ તેમાં જહાણ સીચીઆં હશે ? કીઓ શીરેસતો તેની જહાણણી કરતો હશે ?

જોદાને ઘેરના ચેરાગ ! તાહરો ઝકઝકતો પરકાસ તે કીરનારના તુરનો ઓતમ નયુનોછે. તાહરી જોત ઊપરથી ખીજા સંધા દીવા સઘમેલાછે. તાહરી રોશણીથી ધરથી, ચંદરમાહુ, તથા આખું ઘરે મંડલ રોશણ થાઈ રજેડુંછે. નેવા તું ચેરાગને સઘગાવનારા હાથ ઊપર હજારો હજાર દડદ હોજો. જંગવો અને ખેરો, ટેકડા અને પરવનો, ખુરકી અને સાંગર, હવા અને આસમાન એઓ સંધાં તાહરાં તેજ કીરણોનાં તેજપથી ઘેવાઈને સઘઈ તથા ચલકાટ પાંચે. ખરી ખાંમદદનો તે કીરણોનો ખુશ નરમાસ—

જનની વખતનો લેટજનદાર પરકાસ—ખરી ખેણ, ને તેણી વેા—સાંજઆઈનો સોવાંમનો ચેરો—
એઓ સંધાં છે તાહરી રોશનાં અબજેખ ખેલો.

તુંને ઊગતો વધાવવા સારૂ ધરથી માએ ખુશ રંગ રંગીન ચીર પેહેડે છે. તાહરાં દીદાર નેઈને ચોર અને ચાંચીઆ પોતાનાં કાલાં મોહાડાં લેઈને સીઆ અંધારાની સાથે નાહસા નાહસા કરે છે. તાહરાં દર શણૂં ધાતાં વાર પાપી દીલોમાં દેહુત પેદા થાએ છે અને ધરમી મનમાં રૂડી ખુશીનાં ખીઆ વવાએ છે. પરંદાંઓની નાળુક હલકીમાંથી ઈશવર સ્તુતીનાં આંનાં ગવાએ છે—દુનીઆમાં એક જોતમ મેલો ખની રહે છે. ઓ—હુંખી તાહરી—ઈઆને તું નેવા પરતાપી દે ખલાને ખતાવનારની શેશતમાં મશગુલ થાઈ.

આ રીતે.

એક ક્વી કરે છે કે ને ચીજ આ હંદ બીમાં આપણાથી વીચાર નહીં થઈ શકે એટલી દુર હાય તેને માટે ખાલી આશા રાખવી નહીં. આપણી હંદગીનો ખુતલગ ભરૂં નથી તેથી એવી દલી આશા ખાંધવી એમાં મુશ્કેલી છે. ને ચીજ પર આપણે તરાપ મારવા બઈએ છે તે ચીજ અને આપણી વચે ખેમાલમ રીને જમ ઊગે રહે છે. એક માણસ ને દઈવજોએ જમના પાત્રમાંથી છટકીઓ તો દસ હજાર તેની બલમાં સપડાઈ બાધે.

કમનસીબે આપણી હાલન એવી છે કે એક આશા આપણા દીલમાંથી કરમાઈ બંધ છે કે ખીલને ખીલનાં વાર લાગે નથી. આપણને એવું લાગે છે કે ને જલાલી ચીજ આપણા હૃદયમાં આવે તો આપણ નેવા સુખી બીજા કાઈજ નહીં; પણ એકવાર તે આપણા હૃદયમાં આવી કે ખીલ ચીજ પર આપણું મન દોડે છે અને ને હૃદયમાં આવે તો આપણા સરખું બીજું કાઈ સુખી નહીં એવો ખેઆલ દીલમાં ઊતપન થાય છે.

આ ઊપરથી સંભાલ લેવી નોઈએ કે આપણી આશાને પાણી લાંબી મંજલ કરવા દેવી નહીં. આપણને પુખ્ત વીચાર કરવો નોઈએ કે ને આશા આપણ મરીએ છઈએ ને આ મુક હંદગીમાં જલદુષ્ક

થે કે નહીં, અને ને જલદુષ્ક થઈ તો તેનું આપણને જલ મલકે કે નહીં. ને ચીજો આપણાથી અતીધણી દુર હાય તેને માટે ઊંચે રાખીએ તો એમાં થોડોજ શક છે, કે રજતામાંજ આપણને જમ કદાચ અચખુષ કીંચ કી જાય. વલી અગરજો ને ચીજો જેની કીમતની આપણને થોડીજ ખીજન હાય, તે ઊપર આપણી ઊંચે ખાંધીએ તો, તેનું સારૂ જલ મલતાં ને આપણને ખુશી ઊતપન થાય, તે કરતાં તેનું માડું જલ મલતાં હજારધણી વધારે નાઊમેદી ઊતપન થયા લીનાં રે હે નહીં; અને વલી ને ચીજો ને આપણને કદી મલશે નહીં એવી ખાતરી હાય તે ઊપરનાં તેઓની ઊપર આશા ધરવી એ શેક છે, અને હંદગીનાં રખનામાંથી શરેજ થયાને બદલે ઊલટા આપણ તેમાં વગર અરખની ગમત મેલવી ખેમુસી વખતની મુશકેરીએ છઈએ.

ઊપર કહેલી તરણ ચીજોનું ખરાખર ધારણ નહીં કરેઆથી માણસની હંદગીપર અવલકા મેરે છે. એઓ પપરનાં ખરકે જેની ઊપર આશુક માથુ કનાં નોડાં અથડીને કટકે કટકા થાય છે; અને નેઓ ને દરેક સદીમાં દીવાલીઆઓ અને રાજકારખારીઓ, કીમીઆગરો અને નવા નવા ખુશ થોપનારાઓ વલમી રહે છે. નેઓ એવી ખારી આશાપર પોતાની ઈમારત બાંધે છે તેઓ પગ આગલની લક્ષમીને છોડી દુરથી ચલકતા ખોલા હીરાપર મોહી પડે છે; તેઓ ખરાં સુખને મેલી ખાલી દમાખર દોડે છે; અને ને તેઓ નાં મોહા આગલ છે તેને મેલી આકાશનાં ચંદ્રમાહને પકડવા થાય છે. આશા ને છે તે પોતાની ગલનરી હંદગી અમર છે એવા ભરૂંપર કરે છે; ખેડુનતું ઘુખ પડપવીપર માંમે છે; ચંદ્રમાહને હુલેલીમાં નેવા માંમે છે; અને છેને સરવાલે આદમને બીખારી કરે છે, તેનું સનેઆનાશ વાલે છે, અને તેને ખેઆખર કરે છે.

તે માટે એક આરખ મોડીની કયા હું નીચે રાંકું નેથી માહુરા વાંચનારની ખાતરી થાય કે દલી આશા ને ખાંધી હાય તો આલનાગર નેવા ખુશ હાય થાય—

આલનાગર નામે એક ઈશાની વેધારીનો છોકરો હતો ને એટલેતો આખે હાડકો હતો કે તેના પાપની હંકીયાનીમાં તે ઈર્ષ પણ થાંધો કરેઆને બદલે આખો દારૂડો આલસથી આંખ મરડેઆ કરેતો હતો.

બેરે તેનો ખાખ સવરગવાશી થયો તારે તેને ૧૦૦૦ દરકમાસ - વારંઆમાં મહેલો. આલનાસકરે પોતાની પુલ ઠેકણે પારવાનાં હેતુથી બીલેરકામની એક નાની દુકાન ઊઘાડી. તેનો શઘલો સામાન એક મોટી પાંતીમાં ખોલો ગાલવીઓ હુતો અને તેને પગ આગ લ મેલીને પોતે દેવાલ સાથે અધેલી ઘરાકની રાહ જો તો બેઠો હુતો. આવી રીતે બેઠો હુતો તેવામાં તેના મનમાં તરેહવાર વીચાર આવવા લાગ્યા જે તેને વીચાર કરતાં મોઢાડે બોલવાની ટેવ હાવાથી એક પછેથી એ શઘલા શાંભલી લીધા. તે બોલીઓ કે “આ ટો પંલીતો સામાન જે મેં થોકખંધ વેચાતો લીધેલો તેના મહેને ૧૦૦ દરકમાસ પડેઆલે. આ વગર માહારી પાસે બીલ સુતલગ પુલ નથી. પણ હું માહારે સામાન જો છુટક વેચી કાઢીશ તો ૧૦૦ દરકમાસનાં ૨૦૦ કરતાં મહેને વાર કંટલી ૧ વલો ૨૦૦ ના ૪૦૦ થતાં વીલમ નહી, અને ૪૦૦ ના ૪૦૦૦ થતાં તો ખ્યાંની રમતલે. ૪૦૦૦ ના ૮૦૦૦ થાય તેમાં શકજ નથી, પણ માહારી પાસે ૧૦૦૦૦ દરકમાસ નો અલેજ થયો કે આ દુકાન કાઢીને હું જલેરી થઈશ. પછી માહારી દુકાને ડીરા ને મોતી ને રતન તો પાર નહી. બાહરે જોઈતી દોલત થઈ કે હું સંભોથી શુંદર ઇમારત વેચાતી લઈશ અને પછી માહારે તોહાં થોડા ને ગાંધી ને ગુલામ ને દાસીમાં તો મનાં નહી. પણ એટલામાં કાંઈ માહારું વેલીયું નહી. હું માહારો ધધેતો ચાહુ રાખીશ, અને જોહરે માહારી તીજોરીમાં ૧૦૦૦૦૦ દરકમાસ રોકકા જોઈશ તાહારે હું પાહાદશાહની ખરોખરી કરીશ. પછી હું વલ્હરની છોકરીનાં લગણમાં માંગણી કરીશ, અને તેને કહીશ કે તાહારી છોઈરીની વાત મેં શાંભલી છે કે તે ઘણી બુધધુરત, ઘણી અને ગેઆની છે તેથી હું તે હેને દીલ ખખંધું છું. વલી હું વલ્હરને કહીશ કે લખનની રાતે હું હું હેને ૧૦૦૦ શુંનાના શીકકા આપવાને મુશીબ નહી. વલ્હરની છોકરી સાથે માહારી થાઈ થઈ કે હું પાંચ ડીજઘાને વેચાતા લઈશ, અને દામની કાંઈ કચુર કરીશ નહી, પણ જે સગીથી સાંસ અને જુવાન હશે તેઓને માહારી મોહારદારના હથ તલે મેલીશ. પછી હું માહારા સસરાની મુલાકાતે માહારા આખા રસાલા સમેત જઈશ વલ્હર મહેને જમણા હથપર બેસાડશે, અને પછી માહારી કે

મુલાકાત પરમાંજે તેને ૧૦૦૦ શુંનાના શીકકા આપીશ. અને પછી વલી તેને અજબેખીથી બેથુધ કરવા તેટલાજ શીકકાની એક બીલ છોકલી સપુરદ કરીશ, અને વલી એમ કહેવાનેખી ભુલીશ નહી કે ‘સાહેબ’ હું એક બોલનો આદમીહું હું હંમેશ કહું છું તે કરતાં બદા ખખંધું.”

“સાહેબદીને માહારે ઘરે લાવેઓ કે તેણીને પેહલાં તો માહારા તાખામાંજ રાખીશ, નહીતો કે તે વખતે છત્રી જશે. તેટલા વાચતે હું તેણીને પોતાના ઓરડામાંથી ખાહાર જવાની પરવાનગી આપીશ નહી; થોડોજવાર તેણીની મુલાકાત લઈશ અને બોલી શખી માફકસર. તેણીની દાસીઓ વલી માહારી પાસે રહતી અને તતરની આવશે અને કહેશે કે માહારી જેર મેહરખાનીથી ખાઈ સાહુખ ઘણાજ બેદ પામેલે. પણ માહારા પેટમાંનું પાણી ઢીલનાર નથી. હું પેહલી રાતે તો તેણીને ‘કાંઈ દનારજ નથી. હું થોડા દાહાડા પછી માહારા કાચપર લાંબો થઈને પડીશ, અને માહારી સાસુ માહારી મોહારદારનો હથ પકડી માહારી આગલ લાવશે. માહારી મોહારદાર આંખમાં આંસુ લાવી માહારા પગપર માથું મેલશે અને માહારી મેહરખાની બેચવાની આશુલુ કરશે, પણ માહારો કાહુ, ખરાખર બેસાડવાને માટે માહારા પગથી તેણીને ઝેવીતો જોરથી લાત મારી, શ કે તે પાંચ છ ગલોતીઆં ખાતી ખાતી દુર જઈ પડશે.”

આલનાસકર પોતાના બિઆલમાં એટલો તો ચક્રચુર હતો કે કમનશીમે તેણે રોપલીને પોતાની મોહારદાર સમજી જોરથી લાત મારી, જેથી તેના બીલેરકામની કટકે કટકા થઈ ગયા, અને વલ્હરની છોકરી વરતાં પોતે ખાખાવરબો થઈ ગયા.

બેરન ટરેનક—એક ઉમરાવની મુશીબત.

કખના મોજબોને ટકર મારી જ્યો પોતાનું શરીર ઉપરનું ઉપર તેરવી રાખેલે તેઓના જનમારાઓના હેવાલ ઘણાજ વાંચવાલેગ થઈ પડેલે, માટે આ વેલાએ ટરેનક ના મના એક ઉમરાવની મુશીબતનું દાસતાન દેનશમંદ વાંચનારી બાનુએ આગલ રજુ કરીએ છઈએ.

ફેરેદહી કે ટરેનક ઇશી સન ૧૦૨૬ ના શાલમાં ઉરુપખંડ અધેના પટ્ટશીઆ દશનાં કોનીગસપરગ નાખ

તની પર્શની ધુટી મોરચાઈ છે. શેલ દરેનકના હાથમાં પોતાની તરવાર આપી કે મહુને આ જોએ કાર કરે, પણ મહુને પાહાદશાહના હાથમાં જવા દઈ શકે નહી. પણ દરેનક પોતાના દોસતને પોતાના હાથમાં લીધે અને પછી તેને પીકપર મારીને જમ બંને તેને દોડવા મારીધું. સુરજ અસત પામેઓ હતા તેથી, અને આ મોટી દેવાલ કુડી જ વાને કોઈની હીમત નહી થવાથી શયલા અમલદારો કાંઈમાં પડેઆ. કીલવાપરથી આવે વખતે તો પ કોડી શયલા જોને જાહેર કરવાનો રેવાજ હતો તેમ કીધું અને નમદી કું અર્ધે કલાક થીંદ પોહારેગીરે બધવાઓની શોધમાં નીકળેઆં.

હવે દરેનકને વાટમાં 'નીસીસ' નદી મલી તેથી તેણે પોતાની પીક પરના બોજ સમેત અંદર જાલજી નખાવીડું. દરેનક થજોજ અમલદાર તરનાર હતા તેથી તે સાંખી પાર સહી સંભાવત પોતાના દોસત સાથે નીકડી આવેઓ. સંહુવારે તેઓ એક ગામડાંમાં આવી લાગ્યા, પણ દરેનકે જોયું કે રખેને પાટલો કુટી જાય તેથી તેણે એક હીકમત કીધી. તેણે પોતાનું આંગણું કાપીયું અને મોહાપર અને કપડાં પર સોરીપેટ લોડી ચોપડીયું, પછી પોતાના માથાં પર પાટો બાંધીઓ અને પોતાના દોસત પાસે પોતાના હાથ પીક પર બંધાવીઆ. તેઓ પછી એક ગામડીઆની ઝૂંપડીમાં ગયા અને શેલ પોતાની અગાઉથી ગોડવેલી વાત કહી. તે બોલીઓ કે "આ કોઈ પાખંડી ચોરછે. વાટમાં એ મોહારી ધુટી મોરચાઈ ગઈ. જાએ મેહુરબાંની કરી એક ગાડું લાવે કે આ ચોરને હું એને ઘરે દેજી પોહોંચાડું." મોહાવારેતો આ હીકમત આવી પણ ધસતામાંથી એક જુડો આઈની ચોલી આવતા હતા તેણે શેલને પીછાછીઓ અને તે શયલી વાતથી વાંકું હતા તેથી તેણે તેઓને ઉઘાડા પાડેઆ. દરેનકે જોયું કે પાછો પાસે ફરેઓ તેથી તે પાસે એક તખેલો હતા તાંહાં દોડી ગયો અને બે મોહાઓ લઈ આવેઓ. એક પુર પોતે અને બીજાને શેલ ચહડી બેઠો અને મેહુ જણા બોલીઓ ચોરખાં સહી સંભાવત જઈ પુગા. મોહીનીઆમાં પડચીઆનું રાજ ચાલતું ન હતું તેથી દરેનક અને તેનો મેજાતી છુટથી કરતા હતા. તરેનકે પેલા મેહુ મોહાઓ તેઓના માલેકને પાછા મોકલી આપેઆ અને પછી પોતાના પાહાદશાહ ફરેડરીકને એક આ જુલને કાગળ લખેઓ. શેલ મોહીનીઆમાં પોતાના રોસતા સાથે રહયો, પણ દરેનક આસતરીઆ દેશના પામેત ખત મેહુર વીએનામાં ગયો, જાંહાં તેના સગાં વાહાલાંએએ તેને અમલદાર મદદ કીધી. ઈસિવી સન ૧૭૫૪ માં તેની મા મરી ગઈ, તેથી દરેનકને કાંઈ નાણાની બાબદસર ઉંડત છઠ્ઠાનામના મેહુરમાં આવવું પડીયું. ઉંડતછઠ્ઠામાં પડચીઆને કાજી માલેત ન હતા તેથી દરેનકે જોયું કે હું સશીઆને કાજી માલેત ન હતા તેથી દરેનકે જોયું કે હું સહી સંભાવત છું, પણ કમનસીબે તે પાછો બંધાનમાં સપડાયો. પાહાદશાહ ફરેડરીકને આ વાત કાજી પડચી તેણે ઉંડતછઠ્ઠાના સતાવાંલાએ સાથે બંદોખસત કીધી અને એકાએક દરેનકને પડચીઆન સીપાઈએ એ એક રીત પડેઓ. પાછો દરેનકને મેગદીબરગના કી

લવામાં કેદ કીધો. તેની ઉપર ખુબ જસતી રાખેઆમાં આવી હતી. તેની મોરચાની દેવાલ સાત ફીટ જડી હતી, મારીએને બાહારથી અને અંદરથી લોહાડાંના મારોરે જડી લીધામાં આવેલી હતી, બારણુએ એક પછી એક એક તરણ હતાં, અને તેના ઘોલીઆની પછાઆ જમીનની અંદર ચીજી લીધેલા હતા. શા રતલ બીસકોટ અને એક પાણીના કુત્ર સીવાય તેને ખીજી આવાને મલગું ન હતું. પણ આ જગાંથીબી નાહાસતને દરેનકે ગોડવું કીધી. તેની લોહાડાંની સગડીને એક ખીજા તેણે કાંઈ હીકમત કરી કાહાડી લીધે અને તે વડે તેણે દેવાલ બાદવાં નું જારી કીધું. ઈડરડીના જુડો પડતા તે ગરાર વોરે કુડી નાખતા અને જાહારે રખેવાલના આવવાનો વખત થાતા તાહારે તે ઉપર કાંઈ પણ આડું કરતા. એક મહીના થયી તેણે મેહુરત કીધી અને તે પાસેના મોરડામાં જવાને કુતેહ પામેઓ આ મોરડામાંથી નાહાસતી જવાને તેની પુર આશા હતી. તેણે એક મોહારાગીરને હાથમાં લીધો હતા, જેણે પાસે નહી હતી તાંહાં એક હાડી તરખાર રાખવાને કજીલાત આપી હતી પણ દેનકના નસીબે જ મારી આવી નહી. મેહુર ઘડું કે મેગદીબરગના દરેનકને કેદ કીધા પછી થોડે દાહાડે પાહાદશાહ ફરેડરીકનું આવવું થયું હતું, જેણે દરેનકને માટે એક ખાશ બંદીઆનું બાંધવાને હીકમત આપેઓ હતા. જે શતના દરેનકે મોહામાં બેસી નાશી જનાર હતા તેમ રાતે તાંહાંના રખેવાલ દરેનકને નવું બંદીઆનું તે તરખાર હવું તાંહાં કેદ કીધો. આથી કરી કરીયો વલી તેની આશા ભંગ થઈ. દરેનકનું નવું બંદીઆનું થયું જ ભય ભરેલું હતું તેના મોરડામાં જ રાખર અમલદાર પણ આવવું ન હતું. તેના અનપરની નીચીનાતા થુમર નહી હતી. તરણ સાકશે જે ભીત સાથે મનજીવ જડી લીધેલી હતી તેની સાથે તેના જામજો પાસે સીકરી લીધે હતા, તથા તરણ સાંકશે જે તેના ગલાંમાં મોરવેલી હતી તેઓની સાથે તેના ડાબે પગ ભેરવેલો હતો, તેના મેહુ હાથે સાકશે મોએલી હતી અને વચમાં એક લોહાડાંની દાનકો હતા જ્યો તેઓ મોહાલા થઈ કસતા ન હતા. વલી તેની કમરે એક સાકલ બાંધેલી હતી જેની સાથે તેના જમના હાથની કાંડી સીકરી લીધી હતી, વલી તેની જમની તેમજ ડાબી બાજુએ સાંકશે લપેરેલી હતી જે તેની સાથે કલામાં પેવસ કીધેલી હતી. વલી દરેનકના પગ ઉકલ એક ધયર મુકેલો હતો જે ઉપર સીકરી દોર એવા થયેલો લખેલા હતા. પણ આટલા બધા સંકટમાં તથા આટલાં બધાં બંધાણમાં છતાં આ હીમતી નરે હારી ખાધી નહી. તેણે ઘણુંજ કલામી પોતાના હાથ મેડીમાંથી મેકલા કીધા અને છુટો થવાને માટે ઘણાં કાંઈ મારેઆં પણ તેનું વલીયું નહી. અંતે સાહાદા દસ વરસ થયી સખત બંદીઆનું મોગવેઆ પછી ૧૭૬૩ ના વરસના તેનો છુટકારો થયો. તેને એવી સરતથી છોડેઓ કે કરીયો પડચીઆમાં પગ મેલવો નહી. દરેનક પોતાના છુટકારા પછી આસતરીઆ દેશમાં ગયો જાંહાં ૧૭૬૬ માં તે એક ઉંચાં કુલની મોરતની સાથે પરજીયા. ઘણા વરસ થયી તેણે વીરેઆ અભેઆસમાં પોતાનું મન રીકીયું. તથા વાજ

ના વેપાર કીધો. ૧૭૮૬ માં પાહાદ્યાહ કચેરીક મરણ પામ્યાં તોથી એકવાર કસાથી પોતાનું વતન જોવાના હેતુ થી તે પત્રથીઆ દેશ આવ્યાં. તાહાંથી દરેનક કસંસના પામ્યેતખત શેરેર પેરીસમાં ગયો જાહાં તે વખતે રહ્યાંતે પોતાના પાહાદ્યાહાને તથા તેની રાણીને મારી નાખીને બલવો ઉઠાવીઓ હતા. બલવાખેરો યુરપના દરેક દેશને પોતાના થતર માફક ગણતા હતા, તેથી તેઓએ દરેનકને મારે એવું વીચારીયું કે એ પત્રથીઆ દેશનો ભેદ છે તેથી તેને તેઓએ કેદ કીધો અને વગર સાબેતીએ જુલાઈની તારીખ ૨૫-મીએ ઉસવી સન ૧૭૭૪ ના શાલમાં મારી નાખ્યાં.

માણસ ખાનારા જંગલીઓ.

અગ્રસ દરવાએડોનો એવો વીચાર હતો કે જંગલીઓ ને માણસનો ભક્ષ કરેછે તેઓની માતર ને મ એટલીજ કે પોતાનાં કુશમનપર ધોનો લેવો. પણ એ વીચાર બુલ ભરેસો હતો એવું દેહવાને હાલ આપણને કારણ મચેછે. એક ઇંગરેજ મુસાફર જેણે 'શીલ' નામના ધણનાં જંગલી લોકોમાં પોતાનો થોડો વખત કાઢાડેઓછે તે દરેકે કે તાંહાના જંગલી ઓ માણસનાં ગોસને પોતાનો ખોરાક સમજેછે અને જેમ આપણે તરફી ઈલા મુરગી લેહજતથી ખાઈએછે તેમ તેઓ માણસનાં ગોસથી લેહજત લીએછે. તેઓ ઘણુંકરી માણસનું ગોસ 'ચોસ્ટ' કરીને ખાએછે અને જેમ તે લાલી પડે તેમ તેઓ તેને સરસ પકવાન ગણેછે જો કાંઈ પારકી પુરૂષ તેમનાં મુલકમાં પગ મેલે તો તેને બેકડાંની માફક વેતરી નાખવાને આ જંગલીઓ વીતમ લગાડે નહી. આ જંગલીઓનો એક સરદાર એમ મગરૂર થતો હતો કે જે ૮૦૦ માણસનું લોહી પીપુંછે ! મુલેલાં આદમીને પણ આ જંગલીઓ ખાએછે, અને તેથી તોજાંનના દાહાણ કાંઈ બાજેલાં વાહાંજના મુરદાંની કાંઈ વાત જોના ઈલા રેડેછે. એક દીવસે આ જંગલીઓએ એક ઘણીજ છુટી પણ પુરતનદરોસન એરનને યુમારએ મુંગરાથી મારી નાખી અને પછી તેઓએ તેની એક અગ્રાજત કીધી !

વલી 'નીકીલસાંડ' તરફનાં જંગલીઓ માણસને ખોરાક ગણીને ખાતા નથી, પણ તેઓ કાંઈ મંચલ, ઈલા નોરાવર આદમીને ખાવાને બુલના નથી, અને તેનું કારણ તેઓ એમ જણાવેછે કે ખાનારાનાં બદનમાં મરનારની મંચલસાંડ તથા નોર આવેછે !

પાસીરીક માહાસાગરમાં આવેલા ધણુઓનાં જંગલીઓને ગેરતાં આદમીઓ કરતાં કાલાં આદમીનું ગોસ વધારે પસંદ પડેછે. પાદરીઓ જેઓ આ જંગલીઓને વટલાવવાની કોશિશ કરેછે તેઓને જાલ શીકર નહી !

ખાઈઓ આ ઊપલો હવાલ વાંચી આ જંગલીઓપર હુલ્લું નહી. આપણા અસલી બાપદાદાઓ આજ હજારો વરસની વાતપર પણ એજ હાલતમાં હતા; એ જંગલીઓ પણ આપણા ભાઈધુંઓજાંછે, પણ એઓનાં મગજમાં ફલવણીનો મુતલગ સંચાર નહી થવાથી એઓ આવી હવાનીઅત હાલતમાં પડેલા છે. વખતનાં ચકરમાં આ જંગલીઓ પણ સુધરશે અને જે હવાનીઅતી કામમાં આજ તેઓ મોજ લીએછે તે કામને તેઓની હજાર વરસ પછીની પેઢી તીરસકારથી જોશે. હવાનનું તારે આદમ બનાવનાર તે ક્રીષ્ણ ખાઈઓ એજ જવાજ કે ફલવણી. ફલવણીથીજ કરી આજ આપણે આપણા બાપદાદાઓથી કાઢાયા ખપીએ છઈએ. આપણા વધવાએ પગે ઈલા થોડે મુસાફરો કરતા હતા, તેઓ ઊપર આપણને હુલ્લું આવેછે અને કાસરોની મારફતે તેઓની સંધેશ મોક્ષવાની રીત આપણને અગવડ ભરેલી જણાવેછે. લોહાંડાંની સડકપર ઈંગરેજોનાં પાશનાં થોડાં ફસતમનાં થોડાં કરતાં સરસ જહુડપથી દોડે, અને નદી અને નાલાંપર તે વાત કરતાં ગોલાંટ મારી શકેછે. વલી અલાદીનનાં શંજુલ વગર લંડન શેરેરનો એક ઇંગરેજ વેપારી પોતાનાં અમેરીકાનાં આડતીઆ સાથે મોહડે મોહડું વાત કરી શકે, અને જામાસપીની પવન પાવરી કરતાં સરસ હવાઈ શંજુસો વાદલોનાં પેરાં શેડી આકાશમાં શેલસલાહ કરેછે. એ શું ફલવણીની થોડી શ્લેષ ? કાંહાં એક કુરપનો શીલસુર અને કાંહાં એક અમેરીકાનો જંગલી !

તલેસમાતી વીટી—એક નોડી કાહાંડેલી વારતા.

(મજા આપતી ચાંપણ)

આ પરમાણે શાહનુદીને પેલી રાકણ લેઈ માતી અને થોડીક મંચલ કાપવા માટે એક કેકણી ઉનારી પેલાં જુલ વાંમાંથી ખાડેર કાઢાડી. ખાડેર નીકળતાંજ તેણીએ પોતેએક રડવા માંડી, અને આસપાસ જાયે તે કોલાંક રાકણો એ આનસ સગાવેલો અને ને તણ નાહાના તંબુ નામી.

તાંહાં પડેલાં હતાં. જે દાકણે શાહજીની પકડી લેઈ ગઈ હતી તેણીએ તેને સમજાવ્યા માંડીઈ કે તેના જીવને તેમ્મા કાંઈખી અલગજાન અપનાર નથી, પણ તેણીને એક મોઢાં ચોરેમાં લેઈ નઈ કોઈ શાહજીની અથવા બાદશાહજીની વેચ થો અને તાંહાં તેને સરવે રીતની એશઅંચારાં, શાહુખી મલ થો. પણ જે તે નાહસવાની વેતરણ કરશેતા તરત તેણીને ગર દન મારવામાં આવશે, તેથી ખુબ શાવચેત કીધી.

આ વખતે સરવે દાકણએએ કુચ કરવાને ખાટે પોતાનાં તંજુએ ઉમેરી ગયેડાંએ ઉપર લાધીઆ અને તે સા ખાણુની ઉપર શાહજીની બેસાડી આગલ ચાલવા માંડીઈ. રસતામાં શાહજીની પોતાનાં પંખીએને જોવાને ચોતરફ ન જર કરતી, પણ તેઓની નરાએ નીશાંન કેયે દેખાઈ નહી. પોતાની તલેસમ્માતી વીરી આ સમે કાંઠ લાગશે અને જે કાંઈખી જશેતા તે છીલુવી લેશે એવા વીચારી તેણીએ પોતાનાં માંખાનાં બાલનાં જુખંડા સાથે બાંધી લીધી, અને તે ની ઉપર પોતાની શેઆલનેા ફેટે વીતાલીએ. આખરે સાંજ પડી અને અંધારું થયું તેથી એકાંત નંગલમાં તેણે એ વાસો કરવાને દેરાવ કીધો અને પોતાનાં તંજુ મારીઆ. આવી એકાંત નગા જાહાં કાંનને યું યું કરતાં જનવરોના આવાજ વગર બીજું કાંઈજ શંભાધ નહી, જાંહાં આંખ ને આસમાન ઉપર શોહા વાદલ સવાએ બીજું કાંઈ દીશે ન હી, તેવાં બીઆબાંન નંગલમાં આ એકવાર મેહલમાં બી રાજનાર શાહજીની પોતાની મતરાધને લીધે વાસો કરવો પડીએ, તેથી તેને આ વખતે હજરો વીચાર આપવા લા ગા, અને તેથી તેનું દીલ એક કરમાઈ જતી ગોલાખી લા લીની માંક કરમાવા લાગ્યું. છેલે પેલાં દાકણએએ શાહજીની સાથે બેસાડી કાંઈક ખાંતું કાહાડીઈ હતું તેમાંથી સરવેએ ખાધું અને તારબાદ શાહજીની સુવાની એક તંજુમાં નગા કરી આપી હતી તાંહાં તે સુતી.

બીજે દીને બરીખાંદાદનાં શાહજીની ઉડી અને જે એછે તો સરવે તંજુમા સુનારાએ જર ઉગમાં હતાં અને તંજુને દરવાજે ખોલશે જોઈ તે નાહાસી નવાના વીચાર કરી બાહર નીકલવા ગઈ. બાહરે પગલું કાહાડી આગલ જાય થું કે એક મોઢો કુતરો આગલ બેઠો હતો તેણે ધુરક વા માંડીઈ. તરતજ શાહજીની હડીને ઉભી રેહી અને કોઈએક પંખીને શાહાદ શાંભલેએ તેથી નજર ફેરવી જે વા લાગી એક ચલવીને જાહજીની ડાલ ઉપર મેઢેલી જે ઈ બાલમાંથી પેલી વીરી કાહાડી તેને દેખાડી, જે જોતાંજ તે ચલવી તેનાં હાથ ઉપર આવી બેઠી અને તેને શાહજીની એ પેલા માછીમારનાં જુખંડામાં નઈ પોતાના પોપટ તથા કાગડાંએને સરવે હકીકત જાહેર કરવાને કહી અને પોતા ની ઈધાની તરીકે માછીમારને આપવાને વાસતે પોતાના ચોડાક બાલ કાપી પેલી ચલવીને આપીઆ.

શાહજીની પેગાંન લેઈ ચલવી ઉડી ચાલી, અને તે છીએ પોતાની વીરી પાછી બાલમાં બાંધી લેઈ અંદર આવી અને સુઈ ગઈ. થોડેએક વારે પેલા દાંખાએ ઉડીઆ, નાંસતો તદ્દપાર કીધો અને પાછી કુચ કરી ચાલવા માંડીઈ. શાહજીની જે દાકણ ચોરી લાવી હતી તેણે રસતામાં તે છીને કહી સંભાવીઈ કે તેમ્મા બાહર તરફ જાય છે અને

તાંહાં તેને ગોલાંન તરીકે કોઈ અમીર ઉમરાવને વેચશે અને તેથી તે સુખમાં પડશે, એવી એવી વાતો કરવા લાગી. આખો દાહાડો કુચ કરી સુરજ આઠમવાની આગમન તેમ્મા એક પાંછીના નાલાંની આગલ આવી યુગાં અને તાહાં તે એમ્મે તે રાતના વાસો કરવાને દરાવ કીધો. સરવે કોઈ તંજુ લેકવા તથા બીજે કાંઠકાજે લાગાં અને શાહજીની પેલાં મોહાં કુતરાંને ઈસારત કરી શોધી આપી. આ લોક પોતપોતાનાં કાંઠમાં પડીઆં એટલામાં શાહજીની કુતરાની સાથે પાંછીનાં નાલાં તરફ જવા લાગી અને તાંહાંથી આગલ પગલાં જરેછે એટલે પેલા કુતરાએ ધુરકવા માંડીઈ તેથી તે અમદીને ઉભી રેહી અને એક આહાડનાં છાંમેઆં તલે બે ડી. જે રસતેથી તેમ્મા આવેઆં તે તરફ નજર પોંદ્યાંડ તાં ફરથી એક મોહું પંખી ઉડી આવવડું નજર પડીઈ. જાજ જાજ તે આગલ આવવડું ગયું તેમ તેમ તે એકને બદલે બે અને તાર પછે તરણ પંખીએ દેખાવા લાગાં. છેક આગલ આવી લાગાં તેવાંજ તેવાંજ એલખીઆં અને તેથી પોકાર મારી તેવાંજ ખોલાવીઆં. શાહજીની શાહાદ શાંભલી પોપટે નજર દોડાવી અને એક જેશથી ઉડી આવી તેના ખભાં ઉપર બેશી સુખીએ લેવા લાગે. કાગડાંએએ પણ આવી નમસ્કાર કરી પેલી ચલવીને પેગાંન કેમ મલીએ અને તેવાંજ તેમ્મા શાહજીની બોલમાં નીકલેઆં અને બીજાં પંખીએને પુછતાં પુછતાં આ નંગલમાં કેમ આવી લાગા તે વીશે સરવે વાત કરવા લાગા યુધા માછીમારે બાલ જોતાંજ શાહજીની હથેઆતછે એવું વીચારી ખુશ થઈ તે ઈધાની તરીકે રાખી આગલ જે વાત જરે તેણીએ શાંભલી તાર પોતાના દીલસે ખુશી થઈ આવી વાતો માલેછે તેવામાં ડાકણએના મે છોકરાએ આહાડની એટલે આવી ભરાઈ મેઠાં હતાં તેમ્મા એ તરાપ મારી પેલા પોપટને રમત ખાતર પકડીએ, પોપટને યુધાવી દેવાને શાહજીનીએ ઘણાખી ફાંફાં મારીઆં પેણે પેલા છોકરાંએ તેને લેઈ તંજુ તરફ નાડાં. શાહજીની પણ તેઓની ધાકલ રડતી રડતી દોડી અને એ કલબલાત થી બીજાં ડાકણએ બાહર નીકલી આવીઆં તેઓને શાહજીની પોતાના પોપટ છોડવવાને ફેરેછે એટલામા પોપટે છો કરાના હાથને ચાંચ મારી તેના હાથમાથી ઉડી નઈ સાંભળે આ પોપટ તેનાં પોતાનેછે, તે કાઈ સંજોગથી અહીઆં આવી લાગેછે અને તેના ખરાસ તેને ઘણેછે તેથી મેરખાંની કરી એને મારી સાથે રેહવા દેતા એ તદ્દ લેઈ પેલી ડાકણે કહે કે તું જે ખુશ અને ખુશાલ રહે કે જીથી તુંને વેચવાને વખત આવે એટલે તું અગિયે ભરેલી અને સુદ ર થાયતો તુંને રાખવા દેશ, નહીતર હું તેને ઉડારી મેલ સ. એવી કજીલાતથી પોપટને રાખવા કીધો અને પેલા કાગડાંએએ પણ થોડેક દુર પોતાના વાસો કીધો.

રાતના સુવા નવાની આગમન પેલી ડાકણ નંગલમાં થી એક જાતના પાતરાં લેઈ આવી હતી તે ઉકાલી 'તેનું પાંછી શાહજીની મોહાંડાં તથા પગ ઉપર લગાડીઈ' જે થી તેની આંમરિના યુગસુરત રંગ કંકાઈ નઈ ઘડને રંગ ની આમરો દેખાવા લાગી. એજ કરી પેલી ડાકણ ખોલી

“હવે મારી છોકરી તું” હજારો જાતમાં ચાલી નહોતી રસતામાં હજારો લોક સાથે હુણને બ્લકડનું પડતે. જાહેર શાહજાદી-સુવા ગઈ તેવારે પોપટ પણ તેની બાજુએ સુઈ જતા અને તેને દીવાસો દેવા લાગે, કે આ ડાકણોએથી તેને કાંઈથી ઈજા થનાર નથી અને ચોરમાં નહીં તેવો કાંઈએક દવાથી તેની અસલ ખુબસુરતી લાવશે જ્યો તેવોના હાથમાં સાફ નાણું આવે.

બીજા દીવસે ઉડી તેવોએ રોજની આફ કુચ કીધી અને રસતામાં પેલા કાગડાએ પણ તેણીની પછાડે ઉડતા ચાલતા હતા. એક કસતે કેટલાકેક દાહડા તેવોએ નંબ લ કાપી. એક દીવસે બોચરનાં તાપથી બેજાર થઈ તેઓ સરવે ગાહડાનાં છાંપડા તલે નઈ ઉપાઈ ગયાં હતાં. એવા માં પોપટે આવી શાહજાદીનાં કાંનને ચાંચ મારી ઉડાડી. તેણીનો આંખ ઉઘડી એટલામાં નેપછેતો પેલા કાગડાએ વાધ, વાધ, કરી જીમ મારતા સંભળાયા, તેવાજ તેને પોકાર કરી સરવેને ઉડાડીઆં. વાધ કુંડકો મારી આંગ ઉપર આપવાને ધસે એટલામાં એક નજી ઘાસની પુરી લેઈ બાહરે આવતસ સલગેરો હુતો તેમાં સલગાવી બલવું કરી વાહની સાંને પરી જ્યો તે બીહીને પુરતો પુરતો પાછો ફરીઆ.

બીજા દીને સવારનાં તેવોએ નંગલ છોડી રેતીનાં એક રાંત તરફ રસતા લીધો, અને પાણીની તાણ પડસે એવું જાણી તેવો જલદી ચાલવા લાગાં. આખેર તેવો તથા જ નવરો વરીક એટલાંતો પાકી ગયા કે કોઈને આગત ચાલવાની શકતી રહેી નહી કેમકે તેવો પાંણી વગર તરસથી છેક બતંગ આવી પાયા હતાં. એવી હાલતમાં તેવો એકે એક મોહતનાં પંજામાં સપડાએલા હતાં, એવું નેઈ પોપટે શાહજાદીને ખાતર કાગડાએને ઉલટ આપી કે આસપાસ કાઈ પાંણી હોય તે નેઈ કાહડે. ચોરેક દર તેવોને એકે જાહાડ માલમ પડીડું અને તેની પાસે એક કુલો આવે લોછ એવી તેઓને ખબર હતી તેથી તેવોએ શાહજાદીને ઉલટ આપી આગત ચાલવા કહેડું. તેની સાથે પેલાં છવથી નીરાસ થયેલા ડાકણોએએ પણ ઉડી ચાલવા માંડીડું. આગળ નઈ જતાં માલમ પડીડું કે કુલો તદન મુકોછે અને એક છારો પાણી મરે નહી. એવી હાલતમાં પેલા કાગડાએ નીરાસ થયા નહી પણ ઉલટ રાખી આસપાસ ફુંડતા ફરતા એવામાં પાસે એક બીજા માલમ પડી તાંહાં નેપછેતો મોઝાં તરજીય તેમને નજર પડીઆં. તરત ઉડી નઈ તેવોએ ફરી એકવાર શાહજાદીને ઉલટ આપી તે તરજીય આવેને કહેડું. શાહજાદીએ જાતેજ છવ ઉપર બેસી આગળ ચાલવા માંડીડું અને પેલાંએ છેક આગત થઈ ગયાં તેથી તેને નવા દીધી અને પોતે તાંહાંન પડી રહેઆં.

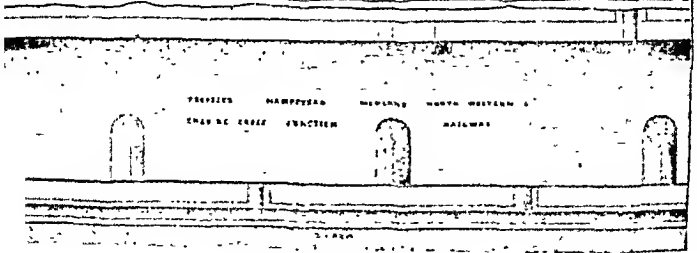
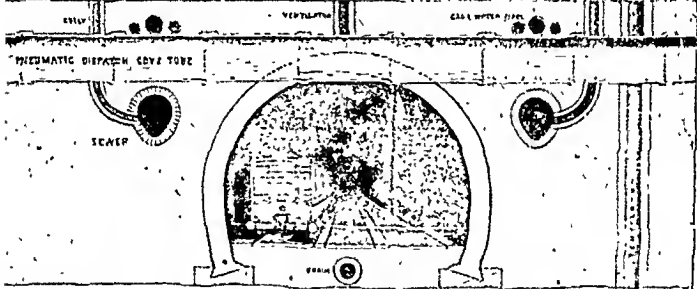
જન એક જુબીએ વાધ નઈ પોતાનાં ચોકાર ઉપર પસી સુંગાવ મારે તેમ આ શાહજાદી તરજીયની પાસે નઈ નહડપથી પોતાની સુંગાવમાં લેઈ તે ખાઈ તથા તેમાં પાણી પી તુરપત થઈ. એકે શાહજાદીને આ તક લેઈ નાથી જવાને શવનું ટનું તેમણેપણ પેલાં મરવા પડેલાં ડાકણોમાંની રવા ખાઈ મે તરજી મોઝાં તરજીય લેઈ નઈ તેઓને આવીઆં. પેલી ડાકણે શાહજાદીને આવી રવાજ

નેઈ અને તેવોના સરવેના જાન બંચાવીઆ તેથી હરબી પોતેને વલગી મુંમીએ લેવા માંડી.

ડાકણોએ આ તરજીય આધારી પાછાં છવદાર ધમાં અને ઉડી પેલી ખીન તરફ સરવેએ ચાલવા માંડીડું. તાં હાં પેલાં ગવેડાં તથા કુતરો પણ ખાઈને તર ધમાં, અને આ હજારીના હુઆંનમંદ હોય એવો રખાવ રેવા લાગા. આ ખી રાત તેઓએ આજ નગાએ વાસો કીધો અને બીજા સવારના ઉડી ગવેડાંએ ઉપર પુચકલ તરજીયો લાધી પાણી કું કરવા માંડી. રસતામાં પેલી ડાકણે શાહજાદીને કેહી યં ભલાવીડું કે તેઓ સરવે પોતાના જાનને વાસતે તેના હુઆં નમંદછે અને તેથી તેને છુટી પુકવાને તેઓ પુણ ખંતીછે પણ તેના વર ગાંમમાં ગયા બાદ તેને કરવા રહે નહી તેથી તે નાચારીએ. એટલું છતાંયો તે પોતાની ખનતી કોસેય કરી તેને કોઈ ભરી ઉમરાવજાદીને વેચશે, જાંહાં તે સારી રવેસે ઉપરશે, કાંઈથી રુખ જોરો નહી એવી કમુલત આપો. આ વાત થયા પછે કેટલાક દાહડા કુચમાં વહી ગયા, અને એક દીવસે દુરથી ચોરના મીનારા તથા ખુંબએ રખાવા લાગા. આ વખતે તેવોએ ચોરના દરવાજાની બાહર વાસે ડીરો અને તાંહાં પેલી ડાકણે એક જાતની સંદેદ જુકી પાંણીમાં નેલવી શાહજાદીની કાલો થઈ ગયેલી ચાંમરી ઉપર લમાડી જ્યો તેની ચાંમરી અસલની આફ ખુબસુરત રંગની રીસવા લાગી.

બીજા સવારના પેલી ડાકણ શાહજાદીને લેઈને ચોરના બજારમાં ગઈ. શાહજાદી રસતામાં પોતાના હાથ ઉપર પોપટને લેઈ ચાલતી, તેની ખુબસુરતી નેઈ તેની ઉપર હજારો જાતો આવતાં લોક નજર કરતાં હતાં. છેલ્લે તેઓ મોઝાં મના બજારમાં નઈ લાગાં, જાંહાંએકે હાલની વસોવમાં એક જુકી મરદ ચોહાઈ ખરીઆ તથા ચોપડીએ લેઈ મેઝા હતા, અને બાજુએથી હારેદાર વેચાવા આવેલા ગેલાંઓ મેકેલાં હતાં. પેલી ડાકણ શાહજાદીને પેલા જુકા મરદ આગલ લ લેઈ ગઈ, અને તેના કાંનમાં કાંઈ વાત કરી, જાંહાં બીજા હજારને તથા બીજા ગાંમની છોકરીઓ વેચવા બેસાડી હતી તેવોની સંકેમાં તેને પેસાડી. આ ગેલામ શોમેલું ઉપર પુણ એક જુકી, ચીરડાડ સવભાવની સી ચલાવતી હતી, તેણીએ શાહજાદીને તેના પોપટ મુખમાં નેઈ ખાખરવા લાગી. અને પોપટ મુખ વેચવાનીછે એવું પેલી ડાકણે સામજનીડું તેને જો તે આજ નહી વેચાશેનો ચાંનના આવી તેણીને લેઈ જશે એવું કહી ચાલતી પકડી.

ચોટાક વારમાં તેકો ગેલાંમ ખરીદવા આવીઆ, તેણે માંથી ધડાએકોએ આ ખુબસુરત શાહજાદીને નેઈ તેની માંમની કીધી, પણ પેલા જુકા તેની ઘણી આકરી કીમત માંમના તેથી તેવોએ પોતાને રસતા લીધો. છેલ્લે એક ધરડી પણ પુવર જવા રખાવની અને પુરતા રોલાની સી ગેલાંમ ખરીદવાને વાઝને તપાસની તપાસતી છેક શાહજાદી મુખે આવી, અને તેને પસંદ કરી પેલા જુકા પાસે માંમડી કરવા ગઈ. એટલામાં પેલી રખેતાવ જુકી ચોલો કે રનેને આ રવા તને ખરીદ, કેમકે ગયાન આઈવારીઆમાં તેણીએ એક હજારન ગેલાંમ ઉપર એટલીના નજા પાડી કે છેડે તે.



ધરની ભીંટ ઉપર ચઢી નાહસવા માંગીલું અને તે અંક લાટમાં તાંબાંધી પડી મરણ પામી.

શાહજાદીએ આ વાત શાંભલી રડવા માંડીલું અને પેલી રખેવાલને કહેલું કે જાંહાંસુધી પેલી દાકણ આવે તાંહાં સુધી મને વેચે નહીં કેમકે મેં તેના તથા તેના શાધી સરવેના જાન બચાવીએલું, અને જે તે આ હુકીકત બાણુચેતો ઋ વચીતથી તેને વેચવા દેશે નહીં. પોપટ જે ખેલામાં પડી સમજું શાંભલતો હતો તેણે કહેલું કે હું નલદીથી હડી બધ પેલી દાકણને બેલાવી લાંબું એક કડીને હડી ગમે અને શેહરનાં દરવાજા બાહર બધ પેલી દાકણની સારી ચાંચમાં પકડી-એમવા લાગે અને ઘણુંએક ઇશારતથી તેણેને બ જરમાં બવા બહુવીલું. ટુરત તેવોએ આગલ ચાલવા માં ડીલું, અને બજારનાં દરવાજા આગલ આવી પેણુંએ એટલા માંતે શાહજાદીનો હાથ પેલી જુધી દસ પોતાનાં હાથમાં આવી બાહર નીકળે તેવો નીરાસ થયાં.

આ શાહજાદી તથા જુધી દસની આસપાસ દરવાજા આગલ લોકોની ભારે ઠંઠ મલી રેહી હતી અને કેટલાક લોકે શાહજાદીનો દયા ઉપજવનાર દેખાવ તથા હાલ બેઈ પેલી દસને ગાલ દેવા લાગ્યાં, અને કેટલાકએતો તાંબાંજાણી કરી કહેલું કે તારા હાથમાં કોણ ગોલાંમ જીવીએમ કે વલી આ નાજુક છોકરી જીવશે.

લનડન શેહેરનો જમીનની અંદરનો રેલવે.

માણુમની અકલથી આગની ગાડી, વીજબીનો તાર અને બીજી અનેક પરકારની, અજાણજા નેવી શોહી થઈએ અને નવી નવી હીકમતો કંઈ લગાડવા માં આવીએ. તે મધે. લનડન શેહેરની જમીનની અંદર ચાલતી રેલવેની ગાડી પણ એક નવો નયુનો છે. એ રેલવેનું એક સમજ પડે એવું ચીત્ર પાસે નાં પાંણાં ઊપર આપવામાં આવીગિએ. બારધાટ તથા ટકધાટ ઊપરનાં જુગડા અથવા “ટનક” બેઈ આપણે અચરતીમાં પડીએ છઈએ, તારે આએ આખા લનડન શેહેરનાં જુદા જુદા ભાગોમાં જમીનની અંદર લાંબાને લાંબા જુગડાની અંદરથી ચાલતી રેલવેની ગાડી બેઈએતો આપણું ફેરકાં અચરત થઈએ ?

બારે એ રેલવે વાગે લનડનમાં પેહલું વેહવાં બહાર ખખર છપાઈ હતી તે વખતે ઘણુંએક ઈનજીનીયરોનું પણ મત હેલું હતું કે એ કાંમ પાર પડવું મુશ્કેલ છે. લનડનની મોટી મોટી ગરો જે તે શેહેરની થાખાકારીનું એક સુખીય ચુક છે તે ગરો ઘણીએક જગોએ એ રેલવેને આડે નડશે—તથા પાંણીના મોહ્ય મોહ્ય નવો જેવોની આડે આવતાં અટકવું પડશે, તથા હવા વગર લાંબાને લાંબા જુગડા

એની અંદરથી રેલવેની ગાડીએ તેહની અંદર જે કંઈ હજારો પરાંણે શહીત શેહેરને એક છેડેથી બીજે છેડે શહી સરખાંત જઈ યુગ્મ એ સમજું વીચારી જોતાં તે વખતે આ જાંબવરકાંમ ઘણુંએકને અકલથી દુર દીસતું હતું. લનડનની મોહી વસતીની શહેર બાઈ અને શપદને માટે જમીનની સપાટી ઊપરથી પસાર થતી જેટલી રેલવેની લાઈનો હતી તે છતાં દર વરસે વધતી વસતીને માટે વધારે રેલવે બિંધાડવા ને બીજી જગાએ રેલવેની ઘણુંજ કમણુ થઈ પડી છીં હતું, તેથી જમીનની અંદર “ટનક” અથવા જુગડા પાંધી તેહની અંદર ગાડી ચલાવવાનો ઊપાય સુજેતો હતો. જમીનનો ખંચાવ કરવાને માટે વલી એવોબી ઊપાય સુજેતો હતો કે જમીનની ઊપર પુલો બાંધી તે ઊપર આગની ગાડી ચલાવવી અને નીચે આરકાંમાં માંણુએને રેલવાના ઘેરો બાંધવાં. આ જે ઊપાયમાંથી છેલે વધારે ખરચાલો તથા તુક શાંનકારક માલમ પડવાથી તે છોડી દીધો હતો અને શેહેરજા ઊપાય કાંમે લગાડી, સરવે મોહી મોહી અડચનો ટાલી આએ માહાબારત. કાંમ શને ૧૮૬૭ નાં શાલનાં જાનેવારી મહીનામાં પરબનાં ઊપચોગને માટે બિંધાડેઆમાં આવેલો હતું.

જેમ દરએક એવાં નવાં અને મોટાં કાંમમાં કે જાખવીજ જોયે, તે મીશાલે આએ કાંમમાં પણ ફેર લીક થઈ હતી, તેએ એ કાંમ સરનજમ ઊતરીઆ પછે એ રેલવે ઊપર પરબને ફેરલો ઇતખાર આવે એ હતો તે આએ ખીનાં ઊપરથી માલમ પડે, કે જે દાહાટે એ રેલવે બિંધાડીઆમાં આવી એ હતો તે દીવશે છતરીસ હજાર દીકેટો ખપી હતી, અને તારપછેનાં તરણ દીવસમાં એક લાખથી વધારે માંણુએએ એ રેલવેમાં મુશાસરી કીધી હતી, અને પેહલાં તરણ અઠવાડીઆની દરરોજની કોતાડેઆની સરાસરી શંખીઆ આગણતરીસ હજાર એકશો છણું ની થઈ હતી, અને દરરોજની કમાઈ તરણ હજાર ચારશોને શાહક રૂપીઆની થઈ હતી.

“પાસેનું” ચીત્ર ધેઅંનથી જોવાથી ખખર પડશે કે જમીનની સપાટી ઊપર સાંમણે દબી તથા જમણી ખાજુએ ઘેરોની હાર લાગીએ અને વચમાં રચ તાંબે એ રસતાની હેક રેલવેનાં જુગડાનું મોહીડું લીશે, તેને મથાલે આ ચીત્રમાં ઇંગરેજમાં “મેટરા

પોલીસને રેલવે" ઈઆને રાજધાનીનો રેલવે કરી લેખેલું છે, તથા એ મોહાણમાંથી જતી રેલવેની ગાડી નું પછવાડેનું આંગ દખાડેઆમાં આવેલી છે. એ લુગડાની ખંધે ખાનુએ લનડનની બે મોહોરી ગરો બે તલાવેલી છે. એ ગરોને ખરાખર માંધે જમીનની અંદરથી ટપાલ અથવા કાક મોકલવાનાં નહ ખતલાવે લાહે, જેનું ખેઆંન આ મોપાંનીઆનાં ૧૮૬૬ નાં ૧૦ માં આંક મધે આવેલું છે. એ નલની ઊપર બે ઊ ખાનુએ પાંણી તથા ગેઆનનાં નલો છે, તે તરણ તરણ કાલાં દીપકાં સુધી ખતાવીઆ છે.

એ રેલવેનું કામ પાર કિતારવામાં ઘણીએક અડચણો નડી હતી. ફરવેએક દેકાંણે ગરો શાંનાં સખખથી ઘણી નુકશાંની તથા મેડનત ખમવી પડી હતી; ઘણેએક દેકાંણે પાણીનાં મોટા તથા નાખલા નલોની હુરની હુર ખદલવી પડી હતી. અને નવા નલો ના ખવા પડીઆ હતા, અને એક જગાએનો તરણ કુટનાં એક મોહાણ પાંણીના નલને શાંકલથી ફેલાક અંદવા દીઆં સુધી રાંછી રાખવો પડીઓ હતો કે જે જય ખી શરતેનો ફેઈળી માણુજ જઈ તલાવ અથવા નરી માંધી આવવું પાંણી અટકાવે તેહની આગમય મેહેર નાં તે ખાનુનાં લાગને રેલથી ફેરવું નુકશાંન થયું હો તેનેથી વીચાર કરી શકાતો નથી. આ મેજાનની ઊપરની કાંમોના ખંધાઈ તઈઆર થાય તાંડુંસુધી ઊપરનાં રસતાઓને ઘણીજ મજાનુ રીતથી દેખાવી ગ ખવા પડેઆ હતા, અને ફરવેએક દેકાંણે ઘરોને નવેશ રથી ખાંધી આવવા પડીઆં હતાં. આપણા મેારવા હતાં લુગડાઓ કે જે મધે માતર મરોડું અથવા કતર ખોડી રસતાજ કરવો પડીઓ હતા તે કરતાં આએ ઘ ઊંજ દીકક કામ હતું, કાંચે એક મોટા મેહેરને ઊપર દેખાવી નીચેથી રસતા કરવો પડીઓ હતા. જો જોએ લુગડામાં હવા લાવવાને રસતા ઊપરથી નલો સુધવામાં આવેઆ છે કે જેનો એક નમુનો આ ચીત્રમાં લુગડાનાં માંધા ઊપર પાડ્યો દીશે છે.

એ રેલવે મેહેરનાં જુદા જુદા ભાગોમાં સુશકર કરવાને વાસને બાંધેલો, અને એનાં "ઇન્ડેન" લંડનની જમીનની તપાસી ઊપરથી જતી રેલવેનાં "ઇન્ડેન" કાંધે જોડી નાંખવામાં આવીએછે; અને કે કાંક ફેરવેનો જમીનની અંદર આ લુગડામાં પલ્લ છે, નાંડુંથી દાદર ઊપર ચહુડી રસતા ઊપર આવવું પ

ડે છે. આ લુગડા તથા "ઇન્ડેન" ને ગયાસની રો શનીથી શીનઆરવામાં આવેઆ છે અને એ રોશનીની સરવે જગાએ તારીફ થાય છે.

એક બે દેકાંણે એજ લુગડામાંથી આગ ગાડી x આવી ચોકરીનાં આકારમાં એક મેડને પસાર કરી જાય છે, અને એવી જગાએ અકસમાત નડી બને એટલા માટે ઘણીએક શાવએની તથા સંભાલ રાખવામાં આવે છે. ઘણુંકરી એ રસતાની અથવા લુગડાનાં આરકાંની પોહોલાઈ ૨૮૫ ફુટ છે, અને ઊંચાઈ રેલથી તે કાંમનાં માંધાં સુધી ૧૬૫ ફુટની છે. "ઇન્ડેન" આગલથી પોહોલાઈ એથી વધારે અને ઘણુંકરી બે અથવા તરણ ગાડીઓ જવાને રેલો નાંખેલી છે.

લુગડાની હેકલ એક ગર ખોધેલી છે અને લુગડાની અંદર જે કાંઈ પાંણી થાય તે તે રસતા કાઢી નાંખે છે. લુગડાની અંદરનાં ઇન્ડેનનો એક નાનાં છે તેખી તેની ખાંધણીને માટે તે વખાણાયલ છે. એ નાં કરનો વીચાર આવે એટલા માટે જણાવીએ છઈ જે કે કિતારુઓને ગાડીમાંથી કિતરવાનો એક ફેલ્ટે સન આગલનો આરસો ૨૧૭ ફુટ લાંબો છે, અને બીજો ૨૦૮ ફુટ લાંબો છે. આ લુગડાનો રસતા ખાંધ તાં કુચે એક કરોર અને ચાકીત લાખનો ખરચ થયો હતો, પણ પુરાની ઊપરથી એટલોજ રેલવે બાંધનાં એથી મોગણો ખરચ થાને. એ રસતા દરરોજ એક રો ગાડી ચાલે છે.

પુણ્ય મીઝાન.

ગયા બાંકમાં પુણ્ય મીઝાન ખનની એક નીતી બરેલી માલ છે, જેનું ને નણાવીડ, અને આદમીજતના રહે માં આ આનંદકાર મીઝાન તેજાર અને જરી રાખવાને કયા કયા નીતી બરેલા હેતુ વાપરે તે વીધે મોલોમો. હવે પુણ્ય મીઝાનને ચોનાની પુરાની હાવનમાં હું તપાસીએ અને તેને વગત હેતુએ, જેઓને મેકી તથા ખરી સાથ સંખંધ નથી, તેઓની ઉપર વીચાર આપીએ.

સડથી રેલવાં, પુણ્ય મીઝાન તનદોસતોનો સડથી સારસ વધારનાર છે. ખનમાં ખવડું બને રીતમાં મુજબ, તેથી આપણી હાજ્યાતોને વગત ભાગના નાનુક તારાં પાર નહીં ખાલમ પડે તેવી રીતે બરેલા પડે છે અને તેથી આ પછુ સારી વગર જણવે પસાઈ જાય છે. તે એક તેથી

જે આપણા લોકોમાં જે ગેરદાર નેસસા ઉભરાઈ આવે છે અને આપણા શરીરની હાશીઆરીમાં આડી અવલી રીતે અડચણ થાય છે તેનેતા આપણે વીચાર કરતા નથી. આ રા અનુભવમાં, હું યોડાન શખસો સાથે મળીએ છોશ કે નિએા છુટાપછામાં અથવા સુખાકારી ભરેલી તનદરોશતીમાં હોવા છતાં મીઝાનમાં ધીરા ન હશે; એટલું નહીં પણ જે એા દીલમા પુશાલી ભરેલા તથા હુશયુઆ ન હશે. એ તું કારણ એ છે તનદરોશતી અને પુરા મીઝાન એક બીજને પેદા કરે છે. રૂઠ માતર આટલોન કે નિએા સારી તનદરોશતી ભોગવે છે, તેએામા પુરા મીઝાન કવચીત ન નેવામાં આવે છે; પણ વારંવાર એ આપણે પુરા મીઝાન નિધમિ છે, કે જેની સાથે ઘણી તનદરોશતી નેવામાં આવતી નથી.

પુરા મીઝાન જે પરમાણુ શરીરની સાથે ઘેસતીને હક રાખે છે, તેમ પરમાણુ મનની સાથે પણ રાખે છે. તે મનની આતુર ચીંતા તથા અણતોશ કરે છે, આપણા નેસ સાએને નરમ પાડી ધીરનદાર ફરે છે, અને આપણા આત માને સદાની યંડી હાલતમાં રાખે છે. પણ એ બાબદશર હું મોલી સુકોપું વાસતે અહીંયાં હું નજાવવા માંડું છું કે જે ફનીઆમાં આપણને મેલવામા આવીઆ છે, તે ફનીઆમાં અગણીત વસતુએાથી ભરેલી છે, કે જે વસતુએા આ પછા મનમા પુરા મીઝાન ઉતપન કરે છે અને તેને તાને રાખે છે.

જે આપણે માણસના ઉપીઆગ સંબંધી ફનીઆનો વીચાર કરીએ, તો તે જાણે આપણા કારણસરન સરજ હોય એવું માલમ પડશે. પણ જે તેની ખુદરતી, ખુબસુરતી અને ખુશ રેખાવ વીશે વીચાર કરીએતા, જાણે તે આ પછી મોજને વાસતેજ બનાવી હોય એવું લાગશે. સુચન, જે બધી ફનીઆઓના રૂહ નેએ છે અને આપણી હૃદયઆતી ને લગતી સરવે વસતુએા પેદા કરે છે, તેનામાં એવીતા અસર છે કે જેથી માણસનુ મન પુરા થાય છે અને જેથી તેના દીલમાં આનંદ ઉપજે છે.

જે જીલી જીલી જાતના પશુએા તથા પંખીએા આ પછી ચાકરીને વાસતે અથવા ખોરાકને વાસતે સરજેલા છે, તેએા વધી પોતાના સુંદર શરોદથી ખેતરોને ગજાવે છે, અથવા આપણને રજુબધી ભરે છે અથવા આપણી નજરને ખોતાના રેખાવની ખુબસુરતીથી રંગીલી કરી આપણામાં પુશ વીચારો ઉતપન કરે છે. નદીએા, સરોવરો, અને ઝરા એા, જે નગામાંથી પસાર થાય છે, તે જેવી તાજ કરે છે તે ન રીતે આપણી કલપના શકતીને પણ કરે છે.

કેટલાક નામીયા લખનારા યોદાની પરવરદેશી વીશે મોલતાં જાણે છે, કે તે સાહેબે આખી ફનીઆને બીજ રંગ કરતાં લીલાંતરીથી દંકી છે, તેનું કારણ એ છે જે રંગ રોશની અને છાપાની બંધારમ મેલબધીથી એવોતા છે, કે તે આખને નાતવાન અથવા કુખી કરવાને બદલે એા ર મોરાર તથા તનદરોશતે કરે છે. એન કારણસર કેટલાક ચીતર પાડનારા પોતાની નનદીક લીલા રંગનુ કપડું રંગી રાખે છે, કે જેની ઉપર પોતાની નજર નાખી ઘણા વાર અઢકતા રંગેપર થાકેલી આખને આશાએસ આપે છે.

એક વખાણએા ફીલસુફ (સર આઈઝાક નીઉટન) નીએે પરમાણુ એ રંગ વીશે કારણ બતાવે છે. બધા તેમદાર રંગો આપણી નજરને લગતા ભાગોને થાકવી નાંખે છે અને ન બલા કરી નાંખે છે; તેથી ઉલટું, જેએામાં ખુરતું તેમ ન હોતું તેએાથી તે ભાગે તણાય છે; પણ જે કીરણ આપણામાં લીલા રંગ વીશે વીચાર ઉતપન કરે છે, તેએા આપણી આખની ઉપર એવોતા સરખી રીતે પડે છે, કે આપણી નજરને લગતા ભાગોને નિધતુંન નેર કરવું પડે છે અને તેએા સમતોલ રહેઆથી આપણામા મનગમતો તથા પુરા નેસ સેા ઉતપન થાય છે. કારણ ગમે તે હોએ, પણ એ રંગની અશરતે આપણે સારી પેઠે જાણીએ છે; અને એટલા ન માટે કવીએા એ રંગને પુશી ભરેલા ગણે છે.

ખુદરતા કામેામાં આવી રીતની બમણી મતલબ વીશે અને તેએા કેવી રીતે જેમ ઉપયોગી તેમજ પુશી ઉપજવનાર થાય છે તે વીશે જે વીચાર કરીએ તો, આપણને માલમ પડશે કે ફનીઆની વનસપતીમાં જે ચીને સરવેથી ખુબસુરત હોય છે તેમ ચીને સરવેથી અગતીઅની પણ હોય છે, એ ચીને બીઆં છે, જેએાથી તરેવાર વનસપતીના વધારો થાય છે તથા જરી રેહ છે; અને જેએા હમેશા ફૂલો મા અથવા મોહરમાં પોતાના વાસો કરે છે. ખુદરત જે કે પોતાનુ મોટું કરમ કરતી ચાલી જાય છે, અને પોતાના રખાણ મારે આતુર હોય છે; તોએ તે પોતાની ડુખીઅ મતલબ છુપાવતી હોય અને પુરૂધવીને પુરા તથા દીલપસંદ કરવામા મેહનત લેતી હોય તેમ રેખાય છે. તેમ પરમાણુ ખેડુતા આખમાં રેખા વાડીને રહીઆમણે આકાર આપવામાં તથા પોતાની આસપાસની સરવે ચીન હસતી રેખાડવામાં યુતાએ છે, તોપણ તેએા પોતાના પાકનો અને તેથી ઉપજતા પોતાના નફા શીવાએ બીજાં કસસાંનો વચાર કરતા નથી.

વલી વધારે વીચાર કરતાં આપણને માલમ પડશે કે પરવરદેશરે માણસના મનમા આવી રીતને પુરા મીઝાન જની સખવાને કેવી સંભાલ લીધી છે, કે જેથી તે સાહેબે અને એવી રીતે બનાવી છે કે ગમે તેવી યોડાં ઉપયોગની ચીને જેવીકે ખડકો, પાહાડો, વેરાન જગાએા, અને બીજા ખુદરતા દરામણ ભાગોમાંથી પણ ગમત અને ખુશી મેલવી શકે. જેએા ફીલસુફીની આહીતગારો ધરાવે છે તેએા એ વીચારથી આગલ વધીને જોયે તો તેએાને માલમ પડશે કે જે ફનીઆમાંની ચીને પોતામા જે ખુદ ખરેખરા શુણે છે, તેમ શુણેમાં આપણી નજરે પડી હોત, તો તેએાના રેખાવ ઘણેન અજગમતો તથા નાપુશ ઘઈ પડત. પણ તે ચીને આપણામાં જેઆલી શુણે નવાકે સવાદ અને રંગો, અવાજ અને વાસ ગરમી અને યંડી, પેદા કરી શકે એવી શકતી યોદાવંદતાએાએ તેએાને બમણી છે જેથી માણસ ખુદરતાની હલકી પદવીએામાં પડવા છતાં પણ તેનુ મન દીલપસંદ નેસસાએાથી પુશી અને આનંદ ભરેલું રહે. રૂઠામાં, આખી શરૂશરી જાણે એક નાકશાલા જેવી છે કે જે એવીતા વસતુએાથી ભરાયલી છે કે જેથી આપણામાં મોજ, ગમત, તથા તાજુબી પેદા થાય છે.

દીવસ અને રાતની આપ જાવ, રૂપિયોના ફેરફાર, અને તેઓને લગતા તરવાર દેખાવો, કે જે ગુજરાતને સંનગાર આપે છે, અને જે મનને સદા સુતર તથા મનપસંદ આકારોથી ખુશી કરે છે, તેપર વાંચનારના પોતાના જીવનને તેને બે મથો.

વીઠીઆ હુમરથી જે રમુજ મહેલે; દોસતીથી, ચોપડી યોથી, અને વાતચીતથી જે મોજ મહેલે; અને હાંડોની અંદર હજારો બીજી રીતની ગમતો મહેલે તેમજ વીઠે હું અહીંયાં મેલવા માગતો નથી; કારણ કે હવેજનોથી ખુબ મીઠાજ દરમિયાન સંધીમાં તથા પડવીમાં માણસ સાધારણ રીતે મેલતી થકે અને જેથી સાફ માલમ પડે છે જોદાતાલા એ આએ ફનીઆને બસાવે અને ફરીઆથી બરી નાખવાને અથવા માણસનું દીવ હાંમે અફસોસમાં મુજબાને ખમસદ રાખી નથી તેવાં જોદાના વીઠે જલાવવા માંગુ.

હું આવી રીતના ખુશમીઝાજને મનમાં કસાવવાની વધારે અંગત એમ નેહું કે બીજી પરજાએ કરતાં આપણા રેમીઆમાં તે એ શુભની વધારે ખુદ માલમ પડે છે. ગમગીની પુરવ તરફના પવનથી ઘસડાઈ આવી આપણા રા પુને એક પડોતની માફક ધેરે છે.

દરમિયાન જે પોતાના દેશની હવા તથા પોતાના જીતી ખવાસ સામને સંભાર રાખવો નેહું, અને દર ઘડી એ એવા વાંમાર કરવા નેહું કે જેથી તેના મનને શાનતી મને અને જે આદમજાતને વાની પોડા તથા અવદશા વારેઘડીએ સાધારણ રીતે નહે તેઓની સામને મળે તેઓને સેફથી સામવાને બની આવે, અને તેઓથી ભરપુર ખુશી, અને સદાની મુખાકારી પેશ થાય.

નેહું હું મારા વાંચનારનું શીઆન આ ફનીઆની ખુશી ભરેથી રોગનોખા રોકવાને ખુશી ઉઠું. તેઓ મારે કે જુવ કરવું નેહું કે આરજે વાસને સરજવા મુખેના ફેરફારીક હજારો આવી પડે છે, પણ ને તેઓના ખોરાબ વીમાર કીમે રોગ તેઓથી મનને એકદમ દગમીમાં નાખી નહીં ગકારે અથવા જે ખુબ મીઝાજની હું જલામ છું કરું તેના નાશ નહીં થઈ શકાયે. સાંતાની સાથે માંડાની, તથા મુખની સાથે કુખની લેવવડીનું કારણ "ખીલક" પોતાના ગરબમાં નીચે પરમાજે નીચેને લખવું રેખાડે છે.

"આપણી આનપાસ તથા આપણી ઉપર અમર કરનારી સારને મોજેમાં ઈશવરે મુખ અને કુખને બાગ પાંથરી નાખીએ છે, અને આપણી વોમારે તથા આપણી હીમોના મધમાં કાંમર પથ એવરી નાખીએ છે તેનું બીજું કારણ એવું, તેની બનાવેલી લમતુએથી જે મુખ મહેલે તે મા આપણે આપણી અંધુરી હાલત, માંધીપસી અને સંપ્રાપ્ત મુખાકારીની કોતાઈ નેહું, તે મોઢા સાહેનનું મુખ સાંપવાને આપણે તમચીન કરીએ કે જે સાહેનમાં મુખાકારી બાપુએ અને નેના નમજા હાથ ઉપર હવેચાંની મોજે એકીડી."

† "ખાઈલ" ઉત્તરેનેને જાનને એમ કાઠ, નારે કીકુશાનત રોમીએને કંચી અઢાથી એ કાંચન કાઠુ રાતી નેહું એ તેને વાંચનારને વીધારે કરે.

વેઆરંત બેહુન નાઈજી,

ઈં ૪૦ ૧૮૬૫ ને છેડે હું ગુજરાત તરફ રવા અથો હોના તેની જે ફેરફાર તમારી આજત ઊપર ટપકે વાન કીધી હતી અને તે તમને મન પચંદ લાગાથી તમેએ મારી મુસાફરીનો ટુક હવાલ મારી પાસે લખી માંગ્યો હોના તે પરમાજે કરવાને અતીઆર મુશીબે કારણતર મારેથી જનીતી નહીં હતું નેથી મેહુરખાનીની રાહ દરગુજર કરવું. એક કારણ તો એકે મારી પાસે એ મુસાફરીની ટુક ટુક. મેધકતી જે ઊપરથી વીચવારીને લખવાને કાંમ ધંધાજા જે મને અવકાશ પુરો નહીં હોના, અને ખોજું એકે એવી ટુક નોધ ઊપરથી ઘણેજ રમીયા હવાલ હું આપી નહીં શકજ એવી ધાતતી હું રાખોના હોના. પણ વેઆરંત બેહુન તમેએ ભરે વાર મવાર એ વીઠેની કીધરાંજી ચાતુ કીધી તારે આખરે તમારા નેમજ તમારી બીજી બેહુનપણીએના કાપદાને માટે જે હવાલ કટકે કટકે આપવાનો ફેરાવ કીધોએ અને તે પરમાજે આ વખત આપું છું.

હોના મુરતથી તા. ૧૨મી ડીસેમ્બર ૧૮૬૫ની સાંજનાં કલાક ૬ ને અમને સમનાંધ પેતાનાં દેશમાં આગથી ઈસ્ટીઅર "નંદરજ આકીરમ" ઉપર મડીઆ. જે ઈસ્ટીઅર મોઢાથી હોવાથી નદીમાં છેક અંદર આવી ચકી નહીં. સપથમાં મડી આસરે ૨૫૦ માયલો આગરે ઉપર સવાર થયાં હતા રાતના કલાક ૧૧ વાગને તેનું લંગર ઉઘાડ્યું, અને તેના મકર ફરવા લાગા. પજુ ખાડીમાં પાણી બજ નહીં હોવાથી કુમસ આગર લંગર નાખવાની ફેર નહીં. તા. ૧૪ મીની બપોરે કુમસ આગ લઈ પાણી હંકારી, પણ ભરેલા આગર ગમેઆ નહીં જે દરજામાં પાંચી પાછાં ખુદી ગમેઆં અને ફરી એકવાર લંગર નાખવું પડી. રાતનાં કલાક ૬ વાગને આગરે દરજા સંજો પાડે માલવા લાગે અને આગરે કલાક ૧૨ વાગને મોવાની ખાડી સહી કોથી, પજુ રાતના કીનારે ઉતરીઆ નહીં.

તા. ૧૫ મીની સવારનાં પેવાનો દેખાવ નરે પડીઆ. કીનારાની નજીક "મકરો" (જેને ઈમર)નું ખડાન તથા એક બંગલો છે તે સીસમે માંમની વમરી રથી નેવામાં આવી, અને ઘરોનાં વમમાંથી કીકુ જે કોનાં દેશનાં નકાસીએ ઉપર તરી આવતી સપવાને ખુશી માંખ પડી. કલાક ૦ વાગને ઈસ્ટીઅરની જીતીને દરજાં મેસી કી નરે ઉતરીઆ. એ વેશ પાંચીની એક હતી તેથી હવેને ભીરેથી જમીન ઉપર માવડું પડી, પજુ તે રેવાજ જમીન રેવાથી કાવ નડીઆ ન હોના, પછી માડીમાં મેસી સેક હથીસીંગની પરમવાલામાં ઉતરાની નજાપર ગમેઆ.

ઘોલા. ઘોલા ગાંધી આસરે ૧૫ મઈલ લાંબુ અને ૩ મઈલ પોહાણું છે. તેમાં આસરે ૨૦૦૦ ઘરો અને સેંધ લી મલી ૧૦૦૦૦ માણસની વસતી છે. ઘરો નીચાં, એક માલતાં અને ઘણું કરી મરોડું તથા ફતરનાં બનેલાં છે, અને દેવાલો ઉપર સગો નહીં ફેરવેલો થયો તેની બાંધણી બાહરથી ખુલી દીશે છે. ઘણા ખરા રસતા સાંકલા અને ધુલવા બરે લા છે. હુમરા ઉતારા આગલના રસતા નેને "કચેરી મોહાલો" કહે છે તે ઘણું પોહાણું છે.

ઘોલામાં સંધારણ વનસ્પતી મલે છે. પીવાના પાણી ની જરા તંગો હાથે એવું નળાઈયું હતું, કારણ કે સધલા લોકો એક તલાવ નેને "રાંમકુંડ" કહે છે તેમાંથી પાણી વાળી નાખે છે. એ તલાવ ફતરનું બાંધેલું છે અને તેનાંથી ૧૫ મઈલ ઉપર બીજો મોહાલો તલાવ છે તેમાંથી એ તલાવ માં પાણી આવે છે.

ઘોલાનાં રહેવાશીને ઘોધારી કહે છે. તેઓના મોહાલો ભાગ ખારવાઓના છે, જેઓનાં ફેટલાક સુસલમાન ધરમ પાલે છે, બીજા કોઠીઓ છે અને બાહર દેશાવર નતાં વાંહાં છોનાં ખલાસી દાખલ ચાકરી કરે છે. ઘોધારીઓની ઈમા નદારી ઘણી વખણાયે છે ! નહીત ઉપર ઉતરીઆ કે ચોત રકૂથી હુમેને ખખર મઢી હતી કે ઘણા હુયા ઘોધારીઓ રસતે ફરતા ફરે છે, અને આંખ વીચે એટલા વારમાં દાગો નીચો ભેગ કરી નાખે છે. આ વાત શાલસતાં ઘોધારી અસલ તવારીખ હુમેને ઈઆદ આવી. તવારીખના શો ખીને ખખર હુમે કે મોખરાજ મોહાલે ઘોધા અને પીરંબ નો ટાપુ ને આસરે ૩ મઈલ દુર છે તે હાથ કીધા પછી કેટ લીક સુલ થુપી છુટકાંટ માંડી હતી, અને એ બંદરની તજ દીકથી ને પાંહાણો ભયે તેને છુટી લેયો હતો—તેવારથી ઘોધારી આરવાઓએ ચામીઆનો પેશ થણક વરશે થુપી ચંલાવીઓ હતો ને તેણે ઘોધારીમાં પણ એક કીડો બાંધીઓ હતો, તેની નીશાન દમણ તરફના દરવાજા આગલ હુમેને બતલાવામાં આવી હતી.

ગોહીલ લોકના નવા પછી આ ગાંધી મોગલ રાજાઓ ના હાથમાં ઘણું આબાદાનીમાં આવ્યું, પણ એ રાજાનાં પડી ભાગવા પછી તેનો વેપાર બંધ પડીઓ. તેઆરખાદ ખંખાતનાં તાબામાં રહી છે. પછી ગામ્કેવાડ અને પેશ વાનાં હાથમાં આવીકે, અને જ્યારે એ બેલ શરકારે ગા મોની વેંહમણી કીધી તેઆરે તે પેશવાનાં તાબામાં આવી ઠ. પેશવાની પછી તે અંગરેજ શરકારે તેનાં બીજાં ગા મો શાયે પોતાને હસતક કરી લીધું.

ઘોધારો વેપાર આગલના નવા નેશથી ચાલતો નથી. અસલની બંદરની ધાંમધુખ અને રચના બીલકુલ નેવામાં આવતી નથી, અને જ્યારથી ભાવનગરનું બંદર આખા દ ધવા માંડીકે તીઆરથી એ બંદર ભાગી પડીકે છે. હા લમાં ફરી ચાર પાંચ હજાર ગાંસડી વરચ દાહડે મુંબઈ ત રકે નમ્મે છે, અને મારવાડનું આસરે ૨૫ હજાર ગાંસડી ઉ

ન આ બંદરથી વાંહાણું ચડે છે. આગલ ઘોધા પરગણામાં થી બાજરીનો મોહાલો ન્યો મુંબઈ અને બીજાં દેસાવર ખાતે જતા હતા, પણ ફરી મોધવારીને લીધે અન્યનતા પ ક કમ કરવા માંડીઓ, તેથી ગાંધીનાં અપ જોગ પાકે છે. ઘોધારીમાં છોકરાઓની તથા છોકરીઓની સરકારી ની શાલે છે, પણ એ ગાંધીની વસતી પરગણે પુરતા છોકરાઓ આવતા નથી. ઇનસાક કરનારા તરણ હાથેધારે (મામલા તદાર, સુનસક, અને ફેનદાર) હીઆં રહે છે.

તા. ૧૭ થી ૩૧ ડીસેમ્બર ૧૮૬૧ બધેરાના બે કલા કે હુમે ઘોધાથી ભાવનગર નવા સાંકે નીકડીઆ એ બેલ ગાંધી વચે આસરે ૭ ગાઉના તજાવત છે. રસતામાં બે ગા ઉને છેરે "વડણ" નાંમે એક વડણ નહાડ આવે છે, તે ના વીશે એવું કહેવાય છે કે તેની ડાલ એવો રીતે હેડવ ઉ તેરીથી કે અસલ થડ કીકે તે પરખાવું નથી. વડણથી બે ગાઉ પછી "અકવાડા" ગાંધી આવીકે હતું. પછી એક મીડી નેહર નેને "કસારા નહી" કહે છે તેમાંથી પસાર થ યા પછી આસરે ૫ કલાકે હુમે ભાવનગર પોહ્યાં. રસ્ તે ધુલ વાલો હતો પણ ઘરેર ઘણી ખરાબ હતી નહી; અ, ને કેકાણે કેકાણે સપાટ રસતા મળતો હતો.

ભાવનગર. ભાવનગર ઘોધા કરતાં મોહાલું ગાંધી. ભાવ નગરનું બંદર તરણ અને શુભ કરતાં ઘણું મારું છે. એટની વેલા બાડીમાં આસરે ૨૪ થી ૨૫ ફુટ ઉંડું પાંણી રહે છે, જે થી કોઈ પણ વેજા વાંહાણેને ખારાખા આવતા અડચણ પ ડતી નથી. વેપાર સુખીઅ કરી રેના છે. વરચ દાહડે આસરે ૫૦૦૦૦ ગાસડી આ બંદરથી વાંહાણમાં ચડે છે. બાજરીનો વેપાર હાલ ચાલતો નથી.

આ ગાંધીની વસતી આસરે ૭૦ થી ૭૫ હજારની છે, તેમાં હીકુ અને સુસલમાન બે મુખીઅ જાત છે. હીકુઓ ની પાછડાં એક ખાસ ધપથી બાંધેલી હોય છે અને તેનું "ડોલ" સરખું કપાલ ઉપર આવવાને બદલે જમના કાન ની ઉપર રાખવામાં આવે છે, તેને આપણે "ભાવનગરી પા ધડી" કહીએ છીએ.

ઘરો ઘણું કરી નીચાં, મરોડાં તથા ફતરનાં બાંધેલાં, અને ઘોધારી ઘરોની બાંધણીને મળતા છે. રસતા સાકડા અને ઘોધા કરતા વધારે ગરીબ હતા. ગરીબ ગરીબ કચરા ના ધગલા પરેલે એટલું નહી પણ બીજા નજસાર કેટલા ક રસતા ઉપર એટલીતો એકડો ધમ્મેયો કે તેમાં હુમારથી ફરાઈ શકાયું નહી. શાલસવા પરમાણે હાલના કારભા રી રસતાની હાલત ધુધારવાને મેહનત લીએ છે.

ભાવનગરના રાજ અધીકારી કાકોર નસમતસીંગ ભા વર્સીગે. ને જાતે રજપુત છે. તેની ઉપર આસરે ૨૫ વ રસની છે. તે બાંધે મળજી, રજે ઘડવા, અને ધડા સવ ભાવનગરે. ભાવનગરની ગાદીને તામે આસરે ૧૮૦૦ પાદ ર અથવા ૧૨૦૦ ગાંધીઓ; એ માણેનાં ફેટલાં કાકોર નાં ભાઈઓ અને આગલનાં કાકોરની રાણીઓને આમદો ની ખાવાને અપાએલો છે. એ રાજની મુકે આમદાની આગલ ૮ થી ૧૦ લાખની હતી. પણ હાલની મોધવારીનાં સરખથી ૨૦ થી ૫૦ લાખ રૂપીઆ દર વરશે ઉપજે છે તેમાં થી અંગરેજ સરકારને કાંઈ ખંડછી તરીકે આપણું પરે છે.

† ખંખાકી પીરમના ટાપુ આગળથી ઉકારતી વેળા ના લીએર તથા કુચ હજારે પણ મોખરાજ ગોહીલને નામે સમુદ્રને અર્પણે છે. એ રાજાએ પીરમમાં એક મળજી કીડો બાંધી આ બેલે, તે પાછડાંથી કાંઈ મુશાફર ચાલે જોતી નાખીઓ.

દીવસ અને રાતની આપ જાંબ, રૂપિયાનો ફેફાર, અને તેઓને લગતા તરવાર દેખાવો, કે જે ખુદતને સ નગાર આપેછે, અને જે મનને સદા સુનદર તથા મનપસંદ આકારોથી ખુશી કરેછે, તેપર વાંચનારના પોતાનાજ વીચાર તેને બેનમેશે.

વીહીઆ હુનરથી જે રમુજ મહેલે, હોસતીથી, ચોપડી યોથી, અને વાતચીતથી જે મોજ મહેલે; અને હંદગીની અંદર હુનરો બીજી રીતની ગમતો મહેલે તેઓ વીધે હું અહીંઆં બોલવા માગતો નથી, કારણ જે ઉત્તેજનાથી ખુશ મીઝાજ દરમિયેક સધીતોમાં તથા પદવીમાં માલુસ સાધારણ રીતે મેલવી શકે અને જ્યો સાફ માલમ પડેકે બોદાનાલા એ આએ ફનીઆને બલાયો અને ફરીઆદથી ભરી તાપ વાને અથવા માલુસનું દોલ હાંમે અફસોસમાં સુખવાને અમ્મસદ રાખી નથી તેવાંને ઉત્તેજના વીધે જણાવવા માંગુછું.

હું આવી રીતના ખુશમીઝાજને મનના કસાવવાની વધારે અગત એમ જોઈછું કે બીજી પરજાઓ કરતાં આપ છું દેસીઓમાં ! એ ગુજની વધારે ખુદ માલમ પડેછે. ગ મગોની પુરવ તરફના પવનથી ઘસડાઈ આવી આપણા રા પુને એક પલીતની માફક ઘેરેછે.

દરમિયે જણે પોતાના દેશની હવા તથા પોતાના જાતી ખવાસ સામને સંભાષ રાખવો જોઈએ, અને દર પડી એ એવા વીચાર કરવા જોઈએ કે જ્યો તેના મનને શાન તો મહે અને જે આદમખતને નાની પાડા તથા અવદ શા વારેપડીએ સાધારણ રીતે નડેછે તેઓની સામને ધઈ તેઓને સોલુથી સંખવાને બની આવે, અને જેઓથી ભરપુર ખુશી, અને સદાની સુખાકારી પેદા થાય.

જેકે હું મારા વાંચનારનું ધોઆન આ ફનીઆંની ખુશી ભરેલી રોશનીમાં રોકવાને ખુશી છેડું, તેઓ મારે કે છુન કરવું જોઈએ કે આપણે વાસને સરજનાં સુખોમા ફેટલીક હલાકા આપી પડેછે; પણ જે તેઓને બશેખર વીચાર કીધો હોય તે તેઓથી મનને એકદમ દલગીરીમાં નાખી નહીં શકાય અથવા જે ખુશ મીઝાજની હું ભગામ છું કરેછું તેનો નાશ નહીં ધઈ શકાયો. સારાની સાથે માડાંની તથા સુખની સાથે કુખની ભેજવણીનું કારણ "મીઠા લાક" પોતાના ગાંધમાં નીચે પરમાણે નીતીને લગતું દેખાડેછે.

"આપણી આસપાસ તથા આપણી ઉપર અત્તર કે રનારી સરવે યોજનામાં ઈશવરે સુખ અને કુખનો ભાગ પાંધરી નાખીએછે, અને આપણા વીચારો તથા આપણી ઈદરોઆના બધાં કાંમમાં પણ ભેજવી નાખીએછે તેનું બીજું કારણ એજ, તેની બનાવેલી વસતીઓથી જે સુખ મહેલે તે મા આપણે આપણી અધુરી હાલત, નાશીપાસી અને સંપૂર્ણ સુખાકારીની કોતાઈ જોઈ, તે મોટા સાહેબનું સુખ સાધવાને આપણે તબવીજ કરીએ કે જે સાહેબમાં સુખાકારી ભાખાડે અને જિના નમણા હાથ ઉપર હમેશમીની મોજે એકડીએ."

† "આડીસન" ઈંગ્લેન્ડને વાસતે એક દેશ, તારે રીક અધાનના રેખીએને દેશની અસાધી એ દેશન વાજુ ૧૬લી જોઈ એ તેનો વાંચનારને વીચાર કરવો.

ગુજરાત તરફની સુસાધરીનો હવાલો.

પેઆરને બેઠેન જાઈલ,

ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૫ ને છેડે હું ગુજરાત તરફ રવા ગયો હોય તેની મેં ફેટલીકવાર તમારી આગ્રહ ઊપર ટપક વાત કીધી હતી અને તે તમને મન પસંદ લાગાથી તેઓએ મારી સુસાધરીનો દુક હવાલ માં રી પાસે લખી માંગીએ હોય તે પરમાંજે કરવાને અતીઆર સુધીએ કારણસર મારેથી ખનીગે નહીં હતું તેથી મેં હેરખાનીની રાહ દરગુજર કરવું. એક કારણ તો એકે મારી પાસે એ સુસાધરીની દુક દુક. નોંધક તો જે ઊપરથી વીસતારોને લખવાને કાંમ થયા આથે મને અવકાસ પુરતો નહીં હોય, અને બીજું એક એવી દુક નોંધ ઊપરથી ઘણેજ રઝીલા હવાલ હું આપી નહીં શકસ એરી ધાસતી હું રાખતો હોય. પણ પેઆરાં બેઠેન તેઓએ જારે વારંમવાર એ વીસેની ઊધરાંણી ચાતુ કીધી તારે આખરે તમારા તેમજ તમારી બીજી બેઠેનપણીઓના કાપદાને માટે મેં એ હવાલ કટકે કટકે આપવાનો ઈરાવ કીધાએ અને તે પરમાંજે આ વખત આપુંછું.

હોમા સુાતથી તા. ૧૩ મી ડીસેમ્બર ૧૮૬૫ની સાંજનાં કલાક ૬ ને અમરે રાખનાંય પેલાનાં દેહરાં આ મઘથી ઈસ્ટીયર "નંતરલ આડીસન" ઉપર ઘડીઆ. એ ઈસ્ટીયર મોહોટી હોવાથી મારીમાં છેક અંદર આવો થકી નહી. સધમાં જલી આસરે ૨૫૦ માલુશો આગમોડે ઉપર સવાર થયાં હતાં. રાતના કલાક ૧૧ વાગને તેનું લંગર ઉઘાડાયું, અને તેના અકર ફરવા લાગ્યા, પણ આડીમાં પાણી બસ નહીં હોવાથી કુખસ આગવ લંગર નાખવાની ફરજ પડી. તા. ૧૪ મીની અપોરે કુખસ આગવ થી પાણી હંકારી, પણ ભગેવા આગવ ગમેઆ નહીં એટલામાં પાંણી પાછાં ખુટી ગમેઆં અને ફરી એકવાર લંગર નાખવું પડીડું. રાતના કલાક ૬ વાગને આગમોડના સાંચો પાછો ચાલવા લાગે અને આસરે કલાક ૧૨ વાગને પોતાની ખાડી સહી કીધો, પણ રાતના કોનારે ઉતરીઆ નહી.

તા. ૧૫ મીની સવારનાં પોતાનો દેખાવ નજરે પડીએ. કોનારાની નજદીક "અડરો" (રૂનો ઈસકર) વૃક્ષાન તથા એક બંગ્લો છે તે સીતાએ માંમની વસતી રીધો જોવામાં આવી; અને ઘરોનાં વચમાંથી હીંકુ લોકોનાં દેહરાંની નકાસીએ ઉપર તરી આવતી સધવાને ખુશી માંખું પડી. કલાક ૩ વાગતે ઈસ્ટીયરની જાનોડેમાં બેસી કીનારે ઉતરીઆ. એ વેશ પાંણીની એટ હતી તેથી હુને બીજેલી જમીન ઉપર ચાલવું પડીડું, પણ તે રેલાવ જમીન હોવાથી કાલ નડીએ ન હતો. પાછો ગાડીમાં બેસી સેક હુધીસીંગીની ધરમલાલામાં ઉતારાની જગાપર ગમેઆ.

ઘોઘા. ઘોઘા ગાંઠ આસરે ૧૫ મઘલ લાંબુ અને ૩ મઘલ પોહાલું છે. તેમાં આસરે ૨૦૦૦ ઘરો અને સઘ લીંઠવી ૧૦૦૦૦ માણસની વસતી છે. ઘરો નીચાં, એક ખાલનાં અને ઘણું ફરી મટોડું તથા ક્તરનાં બનેલાં છે; અને દેવાસો ઉપર સસો નહીં ફેરવેલો તેથી તેની બાંધણી બાહરથી ખુલી દીધે છે. ઘણાં ખરા રસતા સાંકલા અને ધુલ્યાં ભરેલા છે. હુમારો ઉતારા આગલના રસ્તોને જોને "કમેરી મોહોલો" કહે છે તે ઘણો પોહોલો છે.

ઘોઘાનાં સંધારણ વનસપતી ખરે છે. પીવાના પાંણી ની નરા તંગી હોયે એવું જણાઈયું હતું, કારણ કે સઘલા લોકો એક તલાવ જોને "સંમકુંડ" કહે છે તેમાંથી પાણી લઈ જાય છે. એ તલાવ ક્તરનું બાંધેલું છે અને તેનાથી ૧૫ મઘલ ઉપર બીજે મોહોરો તલાવ છે તેમાંથી એ તલાવ માં પાંણી આવે છે.

ઘોઘાનાં રહેવાશીને ઘોઘારી કહે છે. તેઓના મોહોરો ભાગ ખારવાઓના છે, જેઓનામાં કેટલાક યુસલખાન ધરમ પાડે છે, બીજા કોલીઓ છે અને બાહર દેશાવર નતા વાહાં હોનાં ખલાસી દાખલ ચાકરી કરે છે. ઘોઘારીઓની ધંખા નેદારી ઘણી વખાણા છે! જમીન ઉપર ઉતરીઆ કે ચોત રકૂથી હોને ખખર તઢી હતી કે ઘણા હુમા ઘોઘારીઓ રસતે ફરતા ફરે છે, અને આંખ વીધે એટલા વારમાં દાગી નાખ્યા જોય ફરી નાખે છે. આ વાત સાંભળતાં જ ઘોઘાની અસલ તવારીખ હોને ઈઆદ આવી. તવારીખના શેખ ખીને ખખર હોયે કે મોખરાણ હોડીને ઘોઘા બસને પીર લે નો રાખુ ને આસરે ૩ મઘલ ફરે છે તે હાથ કીધા પછી કેટલીક સુલત શુધી છુટકાં માંડી હતી, અને એ બંદરની નજ દીધી ને વાંહાંજો જાયે તેને હુડી લેતે, હોતો—તેવારથી ઘોઘારી ખારવાઓએ ચામીઆનો ધંધો ઘણાક વરશે શુધી મલાવીઆ હોતા. તેણે ઘોઘામાં પણ એક કીસા બાંધીઆ હોતો, તેની નીશાન દક્ષણ તરફના દરવાજા આગલ હોને બતલાવામાં આવી હતી.

ગોહીલ લોકના નવા પછી આ ગામ ગોગલ રાજાઓ ના હાથમાં ઘણું આબાદાનીમાં આવ્યાં, પણ એ રાજાનાં પડી ભાંગવા પછી તેના વેપાર બંધ પડીયા. તેઆખાદ ખાતાનાં તાખામાં રહી છે. પછી ગાએકુવાડ અને પેય વાનાં હાથમાં આવ્યાં, અને અખારે એ બેઉ શરકારે ગા મોની વેહાણી કીધી તેઆરે તે પેયવાનાં તાખામાં આવી ઠ. પેયવાની પછી તે અંગરેજ શરકારે તેનાં બીજાં ગાં મો શમે પોતાને હસતક કરી લીધું.

ઘોઘાને વેપાર આગલના નેવા જોશથી ચાલતો નથી. અસલની બંદરની ધાંમધુખ અને રચના બીલકુલ જોવામાં આવતી નથી, અને અખારથી લાવનગરનું બંદર આખા દ ધવા માંડી ઠ તીઆરથી એ બંદર ભાગી પડી છે. હાલમાં રૂની ચાર પાચ હજાર ગાંસડી વરચ દાહાડે યુબંધ ત રફ જાયે છે, અને મારવાડનું આસરે ૨૫ હજાર ગાંસડી ઉ

ન આ બંદરથી વાંહાંજો મહોડે. આગમ ઘોઘા પરગણામાં થી ખાનગરીના મોહોરો નેવા યુબંધ અને બીજાં દેસાવર ખાતે જતા હોના, પણ રૂની મોઘવારીને લીધે અનાબના પ ક કમ કરવા માંડીઓ છે, તેથી ગાંમનાં ખપ જોગ પાકે છે. ઘોઘામાં છોકરાઓની તથા છોડીઓની સરકારી ની શાલો છે, પણ એ ગાંમની વસતી પરમાણે ધુરતા છોકરાઓ આવતા નથી. હાલસાક કરનારા તરણ હોધેદારો (મામલ તદાર, યુનસક, અને ફાનદાર) હીઆં રહે છે.

તા. ૧૭ મી ડીસેમ્બર ૧૮૫૨. બપોરના એ કલા કે હુમેા ઘોઘાથી લાવનગર નવા સાડે નીકળીઆ એ બેઉ ગામ વચે આસરે ૭ ગાઉના તજાવત છે. રસતામાં એ ગા ઉને છેડે "વડો" નામે એક વડનું મહાડ આવે છે, તે ના વીજે એવું કહેવાયે છે તેની ડાલ એવી રીને હેલ ઉ તરેલો કે અસલ થડ કીડે તે પરખાવું નથી. વડલાથી એ ગાઉ પછી "અકવાડ" ગાંઠ આવ્યાં હતાં. પછી એક મીડી નેહર જોને "દસારા નદી" કહે છે તેમાંથી પસાર થ યા પછી આસરે ૫ કલાકે હુમેા લાવનગર પોહોતા. રસ તો ધુલ વાસો હતો પણ ઘરે ઘણી ખરાબ હતી નહી, અ, ને કેહાલે કેહાલે સપાટ રસતો મલતો હતો.

લાવનગર. લાવનગર ઘોઘા કરતાં મોહાડું ગાંઠ છે. લાવ નગરનું બંદર તરણ અને શુરત કરતાં ઘણું સાડે છે. ઓઠની વેલા ખાડીના આસરે ૨૪ થી ૨૫ કુટ હુડું પાછી રહે છે, જે થી કોઈ પણ વેલા વાંહાંજોને બારામાં આવતા અડમણ પ ડતી નથી. વેપાર યુખીઅ ફરે નો છે. વરચ દાહાડે આસરે ૫૦૦૦૦ ગાંસડી આ બંદરથી વાંહાંજો મહોડે. ખાનગરી વેપાર હાલ માલતો નથી.

આ ગામની વસતી આસરે ૭૦ થી ૭૫ હજારની છે, તેના હીંડુ અને યુસલખાન એ યુખીઅ જાયે છે. હીંડુઓ ની પાઘડી એક ખાસ ધપથી બાંધેલી હામે છે અને તેનું "ડોલ" સરખું કપાલ ઉપર આવવાને બદલે જમના કાન ની ઉપર રાખવામાં આવે છે, તેને આપણે "લાવનગરી પા ઘડી" કહીએ છીએ.

ઘરો ઘણુ ફરી નીચાં, મટોડાં તથા ક્તરના બાવેલાં, અને ઘોઘાનાં ઘરોની બાંધણીને મજતા છે. રસતા સાકડા અને ઘોઘા કરતાં વધારે ગતીય હતા ગતી ગતીએ કચરા નાં ધગલા પડેલો એટલું જ નહીં પણ બીજા નજસાટ કેટલા ક રસતા ઉપર એટલીતો એકડી ધમેની કે તેમાં હુમારથી કરાઈ ચકાઈ નહીં. શાખલવા પરમાણે હાલના કારભા રી રસતાની હાલત ચુધારવાને મેહનત લીએ છે.

લાવનગરનાં રાજ અધીકારી કાકીર નસનતસીંગ ભા વર્સીંગ છે. તે જાતે રજપુત છે. તેની ઉમર આસરે ૨૫ વ રશની છે. તે બાંધે મજશુત, રજે ઘડેલા, અને થંડા સવ લાવનો છે. લાવનગરની ગાદીને તામે આસરે ૧૮૦૦ પાદ ર અથવા ૧૨૦૦ ગાંઠડાંઓ; એ માણેલો કેટલાંક કાકીર નાં ભાઈઓ અને આગલનાં કાકીરની રાણીઓને આમદા ની ખાવાને અપાએલા છે. એ. રાજની નુમે આમદાની આમદ ૮ થી ૧૦ લાખની હતી. પણ હાલની મોઘવારીનાં સખખથી ૪૦ થી ૫૦ લાખ રૂપીઆ દર વરશે ઉપજે છે તેમાં થો અંગરેજ સરકારને કાંઈ ખંડછી તરીકે આપવું પડે છે.

+ ખપાસીઓ પીરખના રાખુ આગળથી દેકારતી વેચા ના લીધે તથા કુન કમરે પણ ખાપાલા ગોહીલને નામે ચક્રદરને અડાવે છે. એ રાખુએ પીરખનાં એક મજશુત કીસા બાંધી આ રીતે, તે પાછળથી કાંઈ યુધર્માન રાખ્યે ચારી નાખીઆ.

ઠાકોરનો સઘલો વહીવટ તેનાં કારભારીઓ મલાવેલે; તેઓ રૂઢિચુસ્ત ઉપર સારી મેહરબાની રાખેલે, અને શુધારાનાં કાં ખને ટેકો આપેલે.

પણ ભાવનગરનો ફોજદારી તથા દીવાની ઇનસાફી નામ અંગેન સરકાર તરફથી નેનામ્નેલાં ખાણુઓ મલાવે છે, અને ભારે મુશ્કરમાં ધોધાનાં ખામલતદાર તથા મુનસીબ પાસે મોકલવામાં આવેલે.

દરબારના મુકદ્દમામાં એક ઘડીઆલનો ખનારોલે. તે આસરે ૧૦૬ ફીટ ઊંચેલે, અને મારો તરફ ચંદાલે. તે ખાં કલાક વાગેલે એટલું જ નહીં, પણ તારીખ, વાર, મહીનો પણ તેમાંથી જાણામેલે એવું લોકો કેહતા હતા, પણ હુઆમે જોયું તે વેળા તે માલગું ન હતું. એ ઘડીઆલમાં જાણવાજોગ ફેરફાર એલે કે “કલાક” (અવર) અને “ખીનીટ” ના બે કાંટાને બદલે તેમાં ફક્ત પેરેલો (અવર હેડ) છે ! એવું કારણ તબવીબ કીમાથી એવું માલુમ પડીલે કે લોકોને ખીનીટમાં બરાબર સમજ નથી તેથી એકજ કાંટો તે બનેલે તે દાહડીથી રાખવામાં આવીઓ હતા, બરાબર બોલીમેલો જ લોકો કે અફીજીઆ મકસુર રહે તેઓને ખીનીટોના તફાવતની દરકાર રહેતી નથી. વલી દરબારી ગમેતા ખાં રવાજ છે કે મુકદ્દમ કીમાલા વખતમાં તરીસ, માલીસ ખીનીટોના તફાવત પરેતો તે કાંઈ જવાબ નહીં. બલકે આ ગલના રાજાઓ સવારે કરવાનું કામ સાંભરે પણ કદાચન કરી શકતા હતા, એ વાત કાંઈ નાકચુલ કરશે નહીં. એ ઘડીઆલ ખીજનનાં ખાનદાનનાં પારસી ઘડીઆલીએ બનાવીલેલું હતું. તેને મહીનામાં બેવાર કુંચી આપવી પડેલે.

ઠાકોરના મકદ્દમામાં એક ખાલ ઉપર કેટલાક વાંધો રાખેલા છે તે જોવાને હુઆ ગમેઆ હતા. એક નીચી ઉભર છીના ખાલ ઉપર જનજીત લોટાનાં કંદેરોના પાંચ મોઢાંડા પાંજરા બનાવેલાલે, અને દરએકનાં અંદરથી બીજનાં નવાઈ શકે એવા બારણાં રાખેલાલે. એમાં એક વાઘ, તરણ વાઘ પણ અને એક ખીતાની માદા હતા. જન કોરવાઈમાં ઉંદર ફરતો હોએ તેમ એ જાણુવરો પોતાના પાંજરામાં ફરતાં હતાં. હુઆને નિહ એક કુદવા મંડી ગંઠ અને જીંબ પાડી, કુદકા મારી, અને હુઆરા ઉપર હોજલો કરવા આવે તેમ જોશ થી આગલ ધસીલે, પણ બીચારું ખાણુશના અખતી આસરમાં કેદ પડેલું તે થું કરે, બાપડું નીસર ધડને કુરકી આ કરવું એ વાંચોની એક રોશી બરદાશ કરતી હતી. બાહરથી તેઓને એક પીંજરામાંથી બીજા પીંજરામાં બોલાવી શકતી, તેમને હાથથી પસવારતી, અને તેમને ગોશનો ખોરાક આપતી હોએ જોઈ હતી. એ રોશી સઘલાં જાનવરો મોડે પણ જતી હતી એવું હુઆએ ખાતરીથી જાંબ લીધું હતું, અને તેઓ તેને કશી ઈજા રેતા નહીં. એક વાંધોલે તરણ બચાં પાંજરામાં જીવીઆં હતાં, તેમાંનું એક

† કાંચમાં ઠાકોરે કાંચમાં અખતીઆર પોતાના સવાળીનમાં લેવાની સરામને અરજી રીખેલ, અને તે ધારવાલે કમુજ કરવા ખાં આપેલો—એવું લોકો કેહતા હતા.

† “દરબાર” માં જ કાઠીઆવાડમાં ધણે સાધારણ, અને સ્વપી બનાવે કાઠીઆવાડી રાજ કરતાઓને સાધારણ રીતે જમણા તે બંધોએ જાંબીઓ હતા.

હુઆમાત હતું અને તેને બલાંડીની પેઠે બાહર માલ ઉપર ફરતાં અને છોકરાઓ સાથે રમતાં હોએ જોઈ હતું. માળ ઉપર વાઘના મુતર વીગરેના બધા એટલેતો ખમરતો કે રોખાલથી નાખ બંધ કરીઆ વીનાં માલીલું નહીં, ખાટે એ જાંનવરોને જોવા જનારાઓને બલાખણ કરીએ ધડમેલે પોતાનાં રોખાલ ઉપર કાંઈ ખુશખો છાંટીને જડું.

“ભાવનગર” વધારે ૧૩૩ વરસ ઉપર રાવલ રતન સીંગનાં છોકરા રાવલ “ભાવસીંગ” વસાવીલું હતું. ગાંધી આસરે બે માઈલ દુર કમ્પાપુરી માતાનું રહેલું.

પરચુટણ.

બુંદુકના દારૂને માટે પાંછીમાં વખાસ—બુંદુકના દારૂ અને એવી બીજાં જલદીથી સલગી ઉઠે એવી વસતુઓને સલામત રાખવાને માટે નવી યુક્તિ શોધી કાઢાડીલે; પાંછીની હોળમાં તરતી વખારો બનાવેલો હોડાડાંના ૧૬ ફીટ ઊંચા અને સાત ફીટ વધારાના લાંબા નલના આકારના બારકસો બનાવેલે. ઉપરથી અને નીચેથી જોલ પતરાંથી બંધ કરી લેલે અને એક બાજુએથી જોલ રાખેલે. એવાં પખીસ બારકસોને હોડાડાંના પાટાં વડી અજીત સાથે જોડેલે અને પાંછીની સપાટી લગી ઉઠેથી લાકડાના પાટીઆં બંધી લેલે. એ બારકસોને મોઢાડી હોળમાં તરતાં રાખેલે અને જરે તેવોમાં માલ બરવા ઈમા તે અડીધી કાઢાડેલો હોએ તારે તેવોને કીનારે ધસડી લાવેલે જે પાંછી જવી વસતુ કાઢાડવાની હોએલે તેા જીખખા કાખમાં લગાડેલે.

ઓરતોની ‘જીબી’—લેડવારડા નાખના એક પંકાપણે મુસાફર લખી જાયેલે કે “ખને સઘલા રોશમાં ઓરતો ધણી અસરાક, હેસાનમંદ, નરખ દીલની અને માયાણ માલમ પડીલે. સુધરેલી ઈમા જંગલી ઓરતને જરે પણ જો લાયકે બને ખીલનસારીથી અચળ ગુજરી હતી તારે હુને શાં લાયકીવાલો અને ખીલનસાર નવાબ મહીલા વગર રહેા નથી. મરદ સાથે વાંધકીએ એધી ઉલટું બનીલું. બેખરવત દેનખારક દેશના જંગલમાં તથા વજાદાર સલીન દેશમાં, તથા બરકથી પંકાઈ ગયું લાખલાનડ, તથા જંગલી અને ગવાર કીનલાનડ, તથા જનમયતનું રીધીયા દેશ અને જનતા તારતરના જંગલોમાં, જરે પણ હું જુઓ તરસીઓ, કંઈકી ધુજતો તથા બીજેલો તથા આખી પરેલો ગેલેલો, તાંહાંની ઓરતોએ મારી તરક હુનેશ ખીલનસારી બતલાવીલે; અને એ નેક્રીમાં વધુ એ હતું કે તે હુનેશ જોલા દીલથી અને પેપારથી રખાડતાં હતાં; કે જીથી જરે હું તરસીઓ હુને તારે હુકે કાંઈ પીવાનું અને ધણું જ લેલેજતદાર લાગતું હતું અને જુમે હોઈ તારે જાડો રહેલો બેવાર સવાલથી ખાતો હતો.”

કોણ જુણું રહેલું ? ગરીબ માણસ જુમે રહેલું, કાંબે કે તેની પાસે કાંઈ ખાવાનું નથી.

રાવતખંડ જુમે રહેલું, કાંબે તેનેથી ખવાતું નથી.

બખીલ લુખો રહેછે, કે તેના લોભી છવને ખાટે કાં
ઈ કાલવું રહે. એથી લુખો રહેછે, કે તે એકદમ વધારે ખામ્મે.
મકરખોર લુખો રહેછે, કે તેથી વધારે પવીતર ખાલ
મ પડે.
ધરમી લુખો રહેછે કે પાપ અને યુરખાઈની સળ
પામે.

નેક અને બદ—નેકને રાત નથી અંધારી.
બદને દીવસ નથી ઉત્તવાણો.

આંધરાને ઉંઘ અરથી—મે છોકરાઓ નેખાને એ
ક નહીં એક આંખે અપંગ હોતા તેઓ પોત પોતાની. અખ
રાકીનું માંડું કુટતા હતા. આંધરા છોકરાઓ બીજને કહ
યું કે “વારૂં આવ તું રાતે કેટલા કલાક ઉઘાયે?” દેખતા
એ કહયું કે “હું આઠ કલાક સુવું છું.” આંધરો બોલી ઉઠી
યો “બાપરે આઠ કલાકની ઉંઘ શી ધારે?” હું તો ખાતર આ
ર કલાકનું શુવું છું.” દેખતાએ ઉતર વાલીઓ કે “રે આં
ધરા માહારી યાત શાંભલ. તુંને તો એક આંખ વાંચવા
ની અને મહુને તો મે; તારે તું હને તરીશશી આપડતી
હોપતા ગણી કાહડ કે જે એક આંખ બંધ કરીને ઉંઘ લે
વાને ૪ કલાક લાગે તો મે આંખ બંધ કરીને ઉંઘ લેવાને
૮ કલાક લાગે કે નહીં?”

ભાગેલાં કોરી કામને સાંધવાની રીત—એક ચક
મકના કામને ખાંડણીમાં ઘણેજ બારીક કુરવો અને તે
માં એક છડાંની સપેતી ભેલવી. આ લાહીયો કોડીના મે
ભાગેલા કટકાઓ મેખાલમ રીતે ચોરી નવે.

કુતરાંના ચાંચર—‘કહોરાઈડ આવ લાઈમ’ ને કો
ઈ પણ દવાખાનામાંથી અલી-શકરો તેણે જે કુતરાંને સાંધ
કીધું હોપતા શકલા ચાંચરો એકદમ નાહુદ પયો.

મકમાં એક મોહારી કોરાનની ચોપડીએ તે લંખા
ઈમાં ૪ ફીટ ૮ ઇંચ અને પોહોલાઈમાં ૨ ફીટ ૮ ઇંચ
છે. તેને લખતાં છ વરસ લાગ્યાં હતાં.

૨ મુજે પુરસત.

૧ જી. હું ચાર અક્ષરનો મેલવું. જે કોઈમાં ધણી
મને લેઈ પોતાનું કાંમ કાહડવા બપોલે તો સાંધો ધણી એ
ક પીડા સમજ અખારા કરી નાહુસવા માંડે. જે માર
માધું કાપી નાંખોતા હું અકારો લાગવાને બદલે ફુનીઆ
નું એક મોહું કારન-સાંધું છું અને કોહોને કુંડું છું, અને
તું હાં હું તાહાં મુશબખતીનાં નગારાં વાગે. જે વલી
ફરીથી મારૂં માધું કાપી નાંખોતા હું શંખીઆં અથવા તો
હું ખતલાવનારો મેલ યાઈ છું. જે મારાં કાપી નાંખેલાં
મેલ માંધાને સાથે જોડોતા હું તમારી ચીનને એવોતા તું
અલી નાંખું છું કે કેટલીકવાર તમે કંઠાલી નજ તેને તોડી
નાંખવા માંજો છો. હવે જે મારાં મે માંધાની સાથે મારી

પુછી જોડા અને જે તેને “સારી” મેલ પેહેલાં લગાડી
તે પરમાણે તમે ચાહોતા ફુનીઆમાં તમે સારાં માણસ
મણાઓ, પણ જે તેને બદલે પેહેલાં “ખરાબ” મેલ લગા
ડો અને તેમ ચાહોતા તમે પોતાને નુકશાન કરો. અને ફ
નીઆની લેઆંત લેઓ;—ગોડા, ગોડી હાંકનારાઓ જે ન
ને લેતી વખતે સંભાલ નહીં રાખેતા તેમને હું ખતા ખ
વડાઉં છું. છેલે મારો ૩ ને ૧ હો, ૨ ને અને ૪ થો
અક્ષર અલી એક કોમની સ્ત્રી યાપછે જે તમારે સાડ એક
ઉપયોગી વસ્તુ લેઈ દર સવાર સાંભ તમારે તાંહાં આપેછે.
ચાહો માઈઓ મારૂં નાંમ મેલો.

૨ જી. હું એક નાહાની ચીન છું અને મારાંમાં
વીચીતર મુજો છે જે કદાચ માણવામાંથી નહીં આવે.
જેકે મને જાલ નથી તોમી હું મેલો શકું છું. મારી ભાશા
શાક અને સમજ પડે એવો છે. હું ગંમ, શોક મુશી મુખ
કુખ સરવે નજાઈ છું. જેકે મને સાધા અથવા અવયવ
નથી તોમી અને તમે કોડામાં જોવો છો. વલી હું કુકા અ
થવા પાંખ વગર માંજલીની પેટે તરી શકું છું. કેટલાંક તો
મને હીરો, રતન અને ઉમદા ગરુદેર કરી કહેછે. મોડા
મોડા તબીબો અને એલખાંઓએ મારો અલીઆસ કીધો
છે. હું તરેહવાર રંગથી પરકાશું છું, હું મલકતી છેડે હું
ગાંખી છેડે. હું હાણું અને મુસત વડી પણ રહેછું અને
ને બેરે હું તપી બંધી છું તારે વરસાત પછી રસાઈ છું.
જેકે એક કાપમ ઇઆને ચોક્સ નગામાં રહેછું તોમી હું
મુખ ભટકું છું. હું ચપટી મેલ અને તરેહવાર આકારની
છું. હું તેનદાર છું, નરખાસવાલી તેમજ ગુલાવાલી છું.
હું મુકી છું, હું બંધી છું, હું ધીકાર તેમજ દયા ખતલાઈ
છું. હું કાલાવાલા કહે છું, હું તોરસકાર કહે છું. મારા
એક અપારથી હું સુરખ ચાંત તથા સેતારાની રોશનીને દે
કરી નાંખું અને સરવે અંધકાર કરી મેલું છું. સીએ અ
કશર કરી મારાં દોલ પરમાણે તમેને જમ મહેછે. મારા
માં શરમ રહેછે પણ એક વાર તમે સરમને તાંહાંથી કાહ
ડી નાંખો છો એટલે હું મેહા યાઈ છું, મારા વગર તમારૂં
જવતર ખોડું છે. કવો અને ફીલમુશીએ મારી તારીક ગા
ઈ છે. પરદેશી અથવા લાંબી સુલે બાહરથી આવતા માં
ખાપ ધણી તથા ભાઈ ભાડુએને મલવાને તમે મને પેહ
લાં આગલ પાડો છો અને હું તેવાની એલખાંન તમે
ને આપું છું. મેહો મેહની હું કોણ અને કહેઆ મુલક
ની રેહવાસણ અને સોવાસણ!

૩ જી. એક સખશ મોડાક પધસાની રકમ ગમ
વામાં લેઈ અજરમાં ગયો અને પેહલી કુકાને નજ તેણે ક
હેઈ કે નરલા પધસા આ વખતે તેનાં ગમવામાં છે એ
ટલાન બીજ પધસા જે તે કુકાનદાર પેહેલાં આપેતા તે
માર આનાંના માલ ખરીદવાને તઈઆર છે. કુકાનદાર
તેમ કીધાથી માલ ખરીદી તે સખશ બીજ કુકાને ગયો અ
ને તાંહાં પણ ઉપર મુનબજ કહેઈ અને તેની ધાસેથી પેહ
લાં પધસા લેઈ માર આનાના માલ ખરીદી તરીજ કુકાને
ગયો અને તાંહાં પણ તેમ પરમાણે માલ ખરીદી ગમવા
માં મેથેછેતા ગમનું તદન ખાલી તારે તે સખશ કેટલા પ
ધસા લેઈ અજરમાં ગયો હોતા તે કહે.

ખોશાસો ગઈ વેણોનો.

૧ છું—પુરશી.

૨ જી—પારસીઓનું મોંઘે પેહરવાનું ખોખું.

૩ જી—કારણ તેઓ બંને લાંબો વખત રહેપાથી ગંધાપછે (એટલે પસંદ પડતા નથી.)

૪ યુ—કારણ બંને એક સરખાં ચીંધાં વ્યંધવાં તો સજી રહેછે—છેડપાંતો નલદી જખમ કરતા વાર લગાડતાં નથી.

પુરા લોકોનો ખોલવા થકી દરીને સારાં કાંમથી
પાછું નહીં હડવા વીશે.

રોહારા.

હાથ ધરવું જો કદી, રૂડું હર કંઈ કામ,
હિંમત છોડવી નહીં કદી, કરવું પુર તમામ.
ખારેલ કપડી અદેખા, હેવા છુરા જો નન,
નંઈ થો તેમના બોલપર, રતી ભાર પણ ધ્યાન.
જાંગલા પાછળ ધાપ જખમ, લસતો લુંડો સ્વાન,
રાખો ભસતા તેમને, એ કહેવત પ્રમાણ.
મિંતા વગર આગળ વધો, રાખી મનને સ્થીર,
ધારેલ કામ પુરું કરો, રાખી દીશે ધીર.
છુરાઓના બોલવા થકી, કદી હાથ ધરવું કામ,
દરી છોડ્યો નહિ પણ, લખ્યો ઉમંગ સ કામ.
સારી કૃત્ય કરનારને, છે પ્રથમ પિડ નિધાન,
છોડો તે હણવા થકી, કેળવણી રૂપી બાણ
કષ્ટ મેળવેલા ફિરતી, રહેછે જાવેદાન,
કષ્ટ ખાતર બીજું નહીં, કષ્ટે સુખ નિશાન.
ગાલેલિયો પ્રખ્યાત ધર્મી, પિડ ભોગવી અત્યંત,
દર્પો ન હુટ લોકથી, વિચાર રાખી મક્કમ.
છુરા લોકના બોલથી, બિહ છોડત જો કામ,
જાણત નહિ આપણ કંદી, કોણું હતો તે આજ.
એ વતરોગખિજ બહુ, પ્રખ્યાત છે ફિતિવંત,
તે સમજાનો ધડો લઈ, કરો સુ કામની ખંત.
અને બિહ છોડી છુરાઓની, ઉપર કહ્યું જો નમ,
રાખો તેમજ તેમને, સ્વાન ભસેછે તેમ.
સમજો મસ્કરી તેમની, આપ વધારા કામ,
ઉદ્ધમિતું તેતો ખરે વણિ, છે ઉત્તેજન હુધાર.
કપડી ખારેલ છુરા અંને, મતલબી વ્હોમી ન્યાત,
એ આદી બિજાઓથી, દરત જો કરસનદાસ.
તો રખત નહીં કદી વળી, સ્વર્ગ સરીખું રેય,
ને ખાત નહીં કદી પણ, આજ કિર્તી વીરેય.

માટે કહ્યું સઉ જન જોડે, ફરી ફરી એક વાર,
વાંત વિચારે ભસવા થો, સ્વાન સુખી ભસનાર.
આવે આગળ ધાઇ જો, યુક્તિ કરો આ સેવ,
ફેંકો એવી ચતુરાઈથી, શબ્દ રૂપી ગોરેણ.
કે ચટ્યું છે જો આંખપર, અદેખાઈ રૂપી પર,
જાપ ઉખડી તે અટ અંને, આવે સુ રાહ ઉપર.
દાસ કહે ન હુતે કદી, હિંમતવાન મનુષ્ય,
નહે વિગ્ર તેને ઘણાં, ગણકાવે નઈ ઉર.
ધીરજ સંગ પુરું કરી, આપ ધારેલું કામ,
ખુસી સંગ મેળવી ફેલે, લે દીમે આરામ.

ઈશ્વરથી ડરે, તો કપટથી કમાણી કેમ કરે ?
તે વિષેનું પદ.

“જો કોઈ પ્રેમી અંધ અવતરે, પ્રેમસ એના ઉરમાં કરે”
એ રાગનુજે.

દિલે દિલજાણ થકી જોડરે, કમાણી કપટ કરી કેમ કરે. ટેક.
ખૂનીને. બાંધી ખાંડાની. ધાર તજે લઈ ધરે;
એ અવસર આપે સુખડી, તે કેમ ગળામાં ગરે, કમાણી
વાઘ મજે જનને વગડામાં, પંથ જતાં પાધરે;
ભય લાગે ને હિંમતે ભાગે, ભૂપર પગ નવ ભરે, કમાણી
જળ પંથે જતાં જમીમાં, ભરે આંખે નેમરે;
પણ ત્યાં કદિ કદી પડવાનું, અંતર નહિ ઉતરે, કમાણી
ધર બળતું દેખીને ધર-થણી, રૂદન અધિક આદરે;
પણ રોલત બળતી દેખીને, માહિ પડી નવ ખરે, કમાણી
માયા કારણ ઉપજે મૃત્યુ, એવું ન કોઈ આચરે;
ગોત થકી હરિનો ડર મોટો, એમ વિચારીઅરે, કમાણી
આ જગતુ સુખ અલ્પ અરે લાઈ, અતિ દુખછે આખરે,
પછિ પીડાનો પાર ન પામે, સંહત જીગને સરે, કમાણી
અંધ સંસાર સ્વપનની સમૃદ્ધી, ભવ પછિ નહિ સાંભરે;
સુકરમ કુકરમ રહેછે સાંધે, ફેરા જાંતું કરે, કમાણી
સ્વપનામાં દૂરે કે રૂએ આંખો, અંને સુ ઝરે;
જાગિ જીએ સ્વપન તો જૂડું, કૂટ્યું ત્યાં સરચરે, કમાણી
રે પ્રાણી તે. ખ્યાર ન રાખ્યો પરમ પ્રભુ ઉપરે;
દલપતરામ કહે દારણ દુખ, હરી વિના કોણ હરે, કમાણી

સ્ત્રીબોધ.

કુસ્તક ૧૧ મું.

આગસ્ટ ૧૮૬૭

આંક ૮.૩૦.

સેનાહ રોહરનો કીલલો.

લાગ ૬ દો.

અસફ્ફીઆરે પેલા શુકાના મોહો આગલ એક હુધી યારબંધ સરદારને કોઈ બેકુત સાથે ગોફતેગો કરતાં જોયા; જે બેકુત મોહોરે અવાજ બોલતો હતો કે મેં એક મોરત ને આ ખડકોમાં ભટકતાં જોઈએ. પેલો સરદાર આ મોહો શાંભલી પોતાની સામેતાજ શુકામાં તલાસ કરવાને આ શું મારતો હતો પણ એટલામાં બાહાર અસફ્ફીઆરે વચમાં પડીને પેલા સરદારના આંધાં આગલ પોતાની સમથે હેર ધરી અને કહીયું કે "ખખરદાર, તાહારા જાનની કદ ર હોયતો મગલાં પાછાં ફેરવ." પેલો સરદાર શુસાધી બોલીઓ કે "અને તું કોણ કે માહારા, રસતાની વચમાં પડે?" અસફ્ફીઆર બોલીઓ કે "હું એક શીપાઈયું" અને આ શુકાની રખેવાલી કરેયું." પેલો સરદાર પાછો કરોધી બોલીઓ કે "હું પાહાદશાહજારી પરીચેહરને મોહુયું અને મહુને એવું માલમછે, કે તેણે આ ખડકોમાં આપારો લીધાછે, ખીસ એ આંધાં ફરેલ જુવાન નહીતર માહારા શુસાએ કરી તાહારી નરડીને સુતલીની માફક એક શુલુમાં વલ દઈ નાખીરા." અસફ્ફીઆર ખીજાં બોહીને બોલીઓ કે "જા જા, હીયાંથી નીકલ; લડાઈના ન ગારાં તેજ સાંભલીયાં એવો મનથી હુરખાતો ના."

આ સરદાર મીનાચેહરે પોતે હતો. જુવાક રસતે રસતે પુછવા ઉત્તો રહેતો હતો તેથી મીનાચેહરે પોતાના મોહોને દખાવી આ નજોએ વેહેડો આવી પુજો હતો. મીનાચેહરે આ તે પોતાની સમથોરે અસફ્ફીઆર ના મસતકપર જેથી, પણ તે મુરા ટોકરાએ તરત પોતાની લલથી બંધાવ કીધો; અને પોતાના પુર બલથી મીનાચેહરે પર ધસીયા. મેહુ જણા હાથોહાથ થઈ ગયા. મીનાચેહરે તરજુ ગાહે નમીતપર મેથુપ પડેઓ. આગલ જે બેકુત હતો તે આ ભયંકર બનાવની ખખર આપવા આમર કોડીયા અને તરતજ જુવાકનો કેટલોએક રસાલો તે લલ્લી આવેઓ. અસફ્ફીઆરને તરત ખખર થઈ કે તેનો જમીન રોસત હમનખરદ તો જુવાકનો ખીતર હોવાને બલે કટરો વેરી હતો. તરતજ અસફ્ફીઆરના મનમાં દખા ના જા કુટવા લાગા. તે પોતે પેલા સરદારનું હોહી બ

ધ કરવાની કોશેશ કરવા લાગો. મોહો વારમાં મીનાચેહર ની જળાં ઉપડી. તે તરમ અને કાંપતા અવાજે બોલીઓ કે "હે ભલા સીપાઈ, માહારે મારે તું જરાક શોધ દીલથી ધરતો ના. મેહુ જણા આપણુ એકમેકને એકબી શકેઆ નહી. હું તુંને જુવાકનો વેલો સમથો; અને તે મહુને જુવાકનો ખીતર ગણેઓ. ગઈ વાત શુમરી, પણ એ ભલા દોસત, જે પરીચેહરે હીયાં હોયતો માહારી આગલ ર જુ કર, કે આ મરતી આપિ તેણીનો વેહેડો તું જલે અને મરતી જલે માહારા દીલના ભરમથી તેણીને વાકેફ કર." એક જુવાકનો માફરને પાણી લાવવાનો અસફ્ફીઆરે હો કમ કીધો અને પોતે પરીચેહરે આગલ કોડીયા. તેણે જ હુને પરીચેહરને વાકેફ કીધી કે તેની જુલથી તેણીના ખાખ નો એક રોસત ગાહેલ થઈ મરવાતોલ થયેછે અને તે તેની આગલ કાંઈક અમગતનો ખુલાશો કરવા માગેછે. પરીચેહરે આ વાત શાંભલી ધણીજ આગમરીય પાંખી. તે અસફ્ફીઆરના ખખરપર રેકો લઈ હેલતથી શીકરી ધમે લી માહાર આવી. પણ તાહાં જુવાકનો માફરને નેઈ ને તેણીનું માથું ફરવા લાગુ. પણ અસફ્ફીઆરને મોહો હોડેથી હીમત તથા દેવાસાના થયું નો શાંભલીને તે મુંદ જુ મીએ પેલા ગાહેલ ધમેલો સરદાર આગલ મેડી. મીનાચેહરે પોતાની આંખ ઉંધાડીને બોલીઓ કે "હે રૂપા લી નાનની ખર મોલ શું પાહાદશાહજારી પરીચેહરે તું જ છે?" પરીચેહરે નમરતાથી બોલી કે "હા હું પરીચેહરેયું ઇશવર તુંને આરામ કરો." મીનાચેહરની જળાં લયરી પણ જે માતી જલેજી તે બોલીઓ કે "ઓ પરીચેહરે —હું તાહા—રી—ખાપ—ધાં—" મીનાચેહરે વધારે મોહી શકીયા નહી. જુવાકના ખાખમેને ખખર થઈ કે જે સરદાર મીનાચેહરેનું નાંમ લઈ જુવાકને બારેએ આવેઓ અને જે તેઓની નજરની હજુર પથરના બીજાજુપર પોતાની હંધી ખખર કરતો હતો તેનો નજરદાખ મોરદને નામવર ઉમરાવ જાહાંગીરશાહછે. ગરીબ પરીચેહરના આ વખતે હાલનો શું લીધાર થઈ શકે. દેવાનીની માફક તે જુમ મારવા લાગી. તે પોતાના ખાખના થંડાં બદતને પકડી ભેલવા લાગી કે "એ, ગનખ, ગનખ, હે વાહા લા પીતા એક ને હરફ મોલો. હે મોહા ખાતર કોઈ મદ દ કરો નહીતર માહારો ખાખ બંજલમાં મરજુ પાંખ રો." જાહાંગીરશાહ (મીનાચેહર) ને પાણી હુરીયારી આવી. તોતડી જળાંએ ફરી એકવાર હીમત ધરી તે મો

ખોલાસો ગઈ વેલોનો.

૧ છું—પુરશી.

૨ જી—પારસીઓનું માંયે પેહરવાનું ખોખું.

૩ જી—કારણ તેઓ ખંને લાંબો વખત રહેપાથી ગં
ધાયછે (એટલે પસંદ પડતા નથી.)

૪ યુ—કારણ ખંને એક સરખાં ચીંધાં અંધવાં તી
સણ રહેછે—છેડપાંતો નલદી નખમ કરતાં વાર લગાડતાં
નથી.

પુરા લોકાંતો ખોલવા થકી દરીને સારાં કાંમથી
પાણું નહી હઠવા વીશે.

રોહારા.

હાથ ધરવું ને કદી, રૂડું હર કંઈ કાંમ,
હિંમત છોડવી નહી કદી, કારણ પુર તમામ.
ખારેલ કપડી અરેખા, હેવા યુરા ને નન,
નઈ હો તેમના બોલપર, રતી લાર પણ ધ્યાન.
નંગલા પાછળ ધાપ નમન, ભસતો ભુંડો સ્વાન,
રાખો ભસતા તેમને, એ કહેવત પ્રમાણ.
ચિંતા વગર આગળ વધો, રાખી મનને સ્થીર,
ધારેલ કામ પૂરું કરો, રાખી દોલે ધીર.
યુરાઓના બોલવા થકી, કદી હાથ ધરવું કામ,
દરી છોડશો નહિ પણ, લખો ઉમંગ સ કામ.
સારાં કૃત્ય કરનારને, છે પ્રથમ પિંડ નિધાન,
છોડો તે હણવા થકી, કેળવણી રૂપી બાણ.
કટ મેળવેલાં ફિરતી, રહેછે જલેદાન,
કટ ખાતર બીડું નહી, કટછે સુખ નિશાન.
ગાલિલખો પ્રખ્યાત થયો, પિંડ ભોગવી અત્યંત,
દયો ન કુટ લોકથી, વિચાર રાખી મક્કમ.
યુરા લોકના બોલથી, બિહુ છોડત ને કાન,
જાણત નહિ આપણ કદી, કોણ હતા તે આન.
એ વતરોગ બિજા બહુ, પ્રખ્યાત છે કિર્તિવંત,
તે સમજાનો ધડો લઈ, કરો સુ કામની ખંત.
અને બિહુ છોડી યુરાઓની, ઉપર કહુંછે જામ,
રાખો તેમજ તેમને, સ્વાન ભસેછે તેમ.
સમજે મસ્કરી તેમની, આપ વધારા કાન,
ઉઘમિતું તેતા ખરે વળિ, છે ઉત્તેજન હુધાર.
કપડી ખારેલ યુરા અને, મતલબી વહેતી પાત,
એ આદી બિજાઓથી, દાત ને કરસનદાસ.
તો રખત નહી કદી વળી, સ્વર્ગ સરીખું રેય,
ને પામત નહી કદી પણ, આન કિર્તી વીરેય.

માટે કહું સઉ જન નેડે, ફરી

વાંન વિચારે ભસવા લો, સ્વાન

આવે આગળ પાઈ ને, યુક્તિ કરો

ફેકો એવી મતુરાઈથી, શબ્દ રૂપી

કે મત્યુછે ને આંખપર, અરેખાઈ

ભય ઉખડી તે અટ અને, આવે સુ રા

દાસ કહે ન હોતે કદી, હિંમતવાન મનુ

નડે વિગ્ર તેને થણાં, ગણકાવે નઈ ઉા.

ધીરજ સંગ પૂરું કરી, આપ કારણ કામ,

યુસી સંગ મેળવી ફોટો, લે દોલે આરામ.

ઈશ્વરથી ડરે, તો કપટથી કમાણી કેમ કરે ?

તે વિધેનું પદ.

“ જ કોઈ પ્રેમી અંધ અવંતરે, પ્રેમસ એના ઉરમાં કરે ”
એ રાગનુછે.

દિલે દિલજાણ થકી નેડરે, કમાણી કપટ કરી કેમ કરે. રેક.

ખૂનીને. બાંધી ખંડાની પારંતજે લઈ ધરે;

એ અવસર આવે સુખડી, તે કેમ ગળામાં ગરે, કમાણી

વાલ મળે નનને વગડામાં, પંપ નતા પાધરે;

ભય લાગે ને હિંમતે લાગે, ભૂપર પગ તવ ભરે, કમાણી

નળ પંથે જાતાં નળથીમાં, નર આવે નંજરે;

પણ ત્યાં કદિ દુદી પડવાનું, અંતર નહિ ઉતરે, કમાણી

ધર બળનું દેખીને ધર-પણી, રૂદન અપિક આદરે;

પણ રોલત બળતી દેખીને, માંહિ પડી તવ ખરે, કમાણી

ખાપા કારણ ઉપજે મૃત્યુ, એકું ન કોઈ આચરે,

મોત થકી હરિનો ડર મોટો, એમ વિચારીઅરે, કમાણી

આ નમનું સુખ અલપ અરે ભાઈ, અતિ દુખછે આખરે;

પછિ પીડાનો પાર ન પામે, સહન જીગને સરે, કમાણી

અંધ સંસાર સ્વપ્નની સ્પૃહી, ભવ પછિ નહિ સાંભરે,

સુકરમ કુકરમ રહેછે સાંધે, ફેરા ન્યાં તું ફેરે, કમાણી

સ્વપ્નનામાં દૂટે કે રૂએ આંખો, અને સૂ ગરે;

જાગી જીએ સ્વપ્નનું તો જૂઠું, કૃત્યું ત્યાં મરયરે, કમાણી

રે પ્રાણી તે ખ્યાર ન રાખ્યો ધરમ પ્રભુ ઉપરે;

દગપતરામ કહે દોરણ દુખ, હરી વિના કોણું હરે, કમાણી

સતીબાંધ.

પુસ્તક ૧૧ મું.

આગસ્ટ ૧૮૬૭

આંક ૮.૩૦.

સેનાહ શેહરનો કીનલો.

લાગ ૬ છે.

અસફંદીઆરે પેલા ગુફાના મોહા આગલ એક હુધી યારઅંધ સરદારને કોઈ ખેડુત સાથે ગોફતેગો કરતાં જિયો, જે ખેડુત મોહાડે અવાજે બોલતો હતો કે મેં એક ઓરત ને આ ખડકોમાં ભટકતાં જોઈ. પેલા સરદાર આ બોલો શાંભલી પોતાની સામેનાં ગુફામાં તલાસ કરવાને ગા શું મારતો હતો પણ એટલામાં બાહાદુર અસફંદીઆરે વચમાં પડીને પેલા સરદારના આંધાં આગલ પોતાની સમગ્ર હૃદય કરી અને કહીયું કે “ખબરદાર, તાહારા જાનની કદર હોયતો પગલાં પાછાં ફેરવ.” પેલા સરદાર ગુસાથી બોલીઓ કે “અને તું કોણ કે માહારા રસતાની વચમાં પડે?” અસફંદીઆર બોલીઓ કે “હું એક શીપાઈજી અને આ ગુફાની રખેવાલી કરું છું.” પેલા સરદાર પાછો કરોષથી બોલીઓ કે “હું પાહાદશાહજીદી પરીચેહેરને શો શું છું અને મહને એવું માલમછે, કે તેણે આ ખડકોમાં આશરો લીધો, ખીસ એ આંધાં ફરેલ જુવાન નહીંતર માહારા ગુસામે કરી તાહારી નરડીને સુતલીની માફક એક કાણમાં વલ દઈ નાખીશ.” અસફંદીઆર મીજાન ઓહીને બોલીઓ કે “જા જા; હીયાંધી નીકલ; લડાઈના ન આરાં તેંજ સાંભલીયાંય એવો જનથી હરખાતો ના.”

આ સરદાર મીનાચેહેર પોતે હતો. જુવાક રસતે રસતે પુછવા ઉભો રહેતો હતો તેથી મીનાચેહેર પોતાના પોશને દપટાવી આ નગોમે વેહેડો આવી પુજો હતો. મીનાચેહેરે અંતે પોતાની સમગ્ર હૃદય અસફંદીઆર ના મસતકપર ખેંચી, પણ તે શુરા છોકરામે તરત પોતાની દાલથી બંધાવ કીધો; અને પોતાના પુર બલથી મીનાચેહેર પર કસીયો. બેહુ નજી હોયોહોય થઈ ગયા. મીનાચેહેર તરણ ગાહે જમીનપર બેથુ પડેઓ. આગલ જે ખેડુત હતો તે આ ભયંકર બનાવની ખબર આપવા આગલ દોડીયો અને તરતજ જુવાકને કંટોળેએક રસાલો તે ભણી આવેઓ. અસફંદીઆરને તરત ખબર થઈ કે તેનો ભગીન દોસત હાનનખરદ તે જુવાકને મીતર હોવાને બદલે કરેડો વેરી હતો. તરતજ અસફંદીઆરના મનમાં દયા ની અરા ડુટવા લાગા. તે પોતે પેલા સરદારનું હોહી બં

ધ કરવાની કોયેશ કરવા લાગી. થોડા વારમાં મીનાચેહેર ની નજાં ઉપડી. તે નરમ અને કાંપતા અવાજે બોલીઓ કે “હે ભલા શીપાઈ, માહારે માટે તું નરાક શોક દીલથી કરતો ના. બેહુ નજી આપણે એકમેકને ઓલખી શકેઆ નહી. હું તુંને જુવાકના ચેલો સમજીયો, અને તે મહને જુવાકને મીતર ગણેઓ. ગઈ વાત ગુજરી, પણ એ ભ, લા દોસત, જે પરીચેહેર હીયાં હોયતો માહારો આગલ ર જુ કર, કે આ મરતી આંખે તેણીને ચેહેરો હું જોઈ અને મરતી છબે માહારા દીલના ભરમથી તેણીને વાકેફ કરું.” એક જુવાકના આકરને પાછી લાવવાનો અસફંદીઆરે હો કમ કીધો અને પોતે પરીચેહેર આગલ દોડીયો. તેણે બહુને પરીચેહેરને વાકેફ દીધી કે તેની ભુલથી તેણીના બાપ નો એક દોસત ગાહેલ થઈ મરવાતોલ પયોછે અને તે તેની આગલ કાંઈક અમતને ખુલાશો કરવા માગેછે. પરીચેહેર આ વાત શાંભલી ઘણીજ આશચર્યથી પાંખી. તે અસફંદીઆરના ખભાંપર રેકો લઈ હેલતથી કીકડી થયેલી બાહાર આવી. પણ તાંહાં જુવાકના માકરેને જોઈ ને તેણીનું માકું ફરવા લાગુ. પણ અસફંદીઆરને મોહોડેથી હીમત તથા દેવાસાના રખતુના શાંભલીને તે ધુટે છ મહીયે પેલા ગાહેલ થયેલા સરદાર આગલ બેડી. મીનાચેહેર પોતાની આંખ ઢંધાડીને બોલીઓ કે “હે રૂપાલી નાનની ખરૂં મોલ શું પાહાદશાહજીદી પરીચેહેર તુંજ છે?” પરીચેહેર નમરતાથી બોલી કે “હા હું પરીચેહેર છું.” ધગવર તુંને ખ્યારામ કરો “મીનાચેહેરની નજાં લયરી પણ ખેંચાતી છબેમી તે બોલીઓ કે “ઓ પરીચેહેર—હું તાહારો—શો—બાપ—યાં—” મીનાચેહેર વધારે બોલી શકીયા નહી. જુવાકના માણસેને ખબર થઈ કે જે સરદાર મીનાચેહેરનું નામ લઈ જુવાકને બારણે આવેઓ અને જે તેઓની નમરની હાથુર પથરના બીછાણપર પોતાની છાંછી ખાતમ કરતો હતો તેનો નરનદાખ ચેહેરનો નામવર ઉમરાવ જાંહંગીરશાહછે. ગરીબ પરીચેહેરના આ વખતે હાલતો શું વોચાર થઈ શકે. દેવાનીની માફક તે જુમ મારવા લાગી. તે પોતાના બાપના મંડાં બદને પકડી બોલવા લાગી કે “એ જાન્ય, ગમ્ય. હે વાહા લા પીતા એક મે હરકું મોશો. હો મોદા ખાતર કોઈ મદદ કરો નહીંતર માહારો બાપ આ નંગલમાં મરણ પાંખશે.” જાંહંગીરશાહ (મીનાચેહેર) ને પાછી હુશીયારી આવી. તોતડી નજાંએ ફરી એકવાર હીમત થરી તે બો

લીએ કે "પીયારી છોકરી—હું—તાહારો બાપ—જાહું—
ગીરશાહજી, તાહારો છુટકારો—કરતાં હીયાં—મરણ—
અરે એક જુની લે—અને ગવલી—જુદાઈના ગમ—વીસ
રાવ. "અસક્કીઆર મોલીએ કે "હે નામવર સરદાર મો
લવાની એટલી કોથેશ માં કરો. હમે તહયુને મેહેલમાં,
લઈ નઈએ છઈએ. " પરીચેરો છલકાઈને મોલી કે "શુ
મેહેલમાં? પલી માહારા પીતાને પેલા જીતના પંદમાં
મેલવા? ને તહમે એવજુને તાંહાં લઈ જાએ તો હું કે
મ આવી શકું? અને શુ હું માહારા પીતાથી આવી પ
ખતે જીવી પડું? " જાહુંગીરશાહ પાછો શુષ કેહાણે લાવી
મોલીએ કે "પરીય મેટી જાહું હું જાહું—તાંહાં—ડીકજ
છે. થોડા વારમાં—આ ફનીમાંથી હું જીવે—પડીશ.
જાહુંશુધી માહારી હુધયા—તીછે તાંહુંશુધી તો—માહારાં
બદનને વલગ—આ બાહાકુર સર—દારે ને તાહારી—પા
સે ઉભોછે—અને ને—કોણ જાણે એ કોણ—છે તે તાહારો
બુવાવ ફરશે. હે મેટા (અસક્કીઆરને)—આ માહારી
વાહાલી—એકપુરી મેટીને—તુંહુને—સોંપુંહું—અને મા
હારા મરતા વચને—ઈપાદ રાખી—એની સંભાલ કર
ને. " અસક્કીઆરે જાહુંગીરશાહને હાથ પોતાની છા
તી આગલ પરેઆ અને તેને પોતાના આંજીથી તરફી
ધો. તે મોલીએ કે "હે નામવર ઉમરાવ તહમાર મોલો
મેં આ હુધમાં કોતરી રાખેઆલો. જાહુંશુધી આ છા
તીના ધપકારો જારીછે તાંહુંશુધી પરીચેરના બાલને કાંઈ
પનાર નથી. હું નીચમપ દીલગીરજી કે માહારે હાથે ત
હમારો જાત જોખમમાં પડેઆછે. " અતે જાહુંગીરશા
હને એક થોડાપર મેસાડીયો અને તેની પાસે જમણી અ
ને ડાબી બાજુએ રડતે મોહોડે અસક્કીઆરને અને પરી
ચેરે વાલીયાં. અતે શયરો રેસાએ મેહેલના દરવાજા
આગલ આવી ધુગો, અને પરીચેરેરે એક ખીદમતગારને
આગલથી મોકલેઆ હતા તેથી માહાબાનું અને મેહેરબા
નું તેઓને મલવાને આવેઆં; જાહુંગીરશાહને વધરાંનાં
હાથમાં મેલીયા જેઓ તેના જખમ પુરવા લાગા. માહારા
રાણી માહાબાનું, પોતાની મેટી તથા પરીચેરને લ
ઈને એક આરશમાં આરજીઅરે મોકલે હતાં. મેહેરબાનું પરી
ચેરેરની સંગાથે અસક્કીઆરને નેઈ દીલ સાથે પગલતી
હતી, પણ તે ભલાં દીલથી પેતાના મરનાર બાઈની વીધવા
ને ગતે લાગી અને તેણીના બાપની હાલતને માટે પોતાની
દીલગીર નજાવી. થોડાવારમાં વધરાંએ હોકમ મોકલેઆ
કે જાહુંગીરશાહના ઘાહાની પાસતી ન હોવાને લીધે શુમેટી
શાહાનદીએએ તે નામવર ઉમરાવની ભેડ લેવી. અસક્કી
આર ને રીને મેહેરબાનું તરફ જોતા હતા અને ને રીતે
મેહેરબાનું અસક્કીઆર પર જોતી હતી તે ઉપરથી પરીચેરે
દીલ સાથે મેતી કે શુકાની અંદર ને મોહોજત સાહે અસ
ક્કીઆરે નુસેમોની કીધી હતી તે મોહોજત કોઈ સાથે ન
હી પણ મેહેરબાનું સાથે હોવી નેઈએ. અસક્કીઆર પ
છ શાહાનદીએ સાથે જાહુંગીરશાહના બીજાણા આગ
લ ઉભા. માહાબાનુંએ જાહુંગીરશાહની હાલત પર પોતા
ની દીલગીર નજાવી અને પોતાના જરથાર તરફથી તેણી
એ જાહુંગીરશાહની દરજીબરી માગી. જાહુંગીરશાહ ને
કે જીવવાને સેતાન કરતાં બીતર ગણતો હતા તોયપણ તે

ની ફરેસતા ખસલતની આનું તરફ તે લખાળ આદરમાન
ધી જોતા હતા, પણ બધા કરતાં મેહેરબાનુંની સુખસુરતીથી
જાહુંગીરશાહ બહુજ સતોચ પામેઆ.

જાહુંગીરશાહ માહાબાનુંને પોતાની પડોસમાં મેસા
ડી પોતાની શમલી હકીકત જાહેર કીધી. તે મોલીએ કે
"જરે કાફર લોકોના બંદીખાનામાં માહારા હાથે સાંકળ
થી ઘસાતા હતા તારે મારી છોકરી માહારા ખેઆલમાંથી
ખીરી ન હતી. એક દીવસે મહેને સપના આવેઆ કે
મારી મેટી એક કીલકામાં પડીછે જાહું તેની ઉપર લખાળ
જલસતી પાંડવામાં આવેછે; અને જો કાંઈથી રીને માહારો
છુટકારો કરી હું શુરાના જંગલમાં જાઉંતો મહેને તેણીની
વધારે ખંખર મેલે. આ ઉપરથી હું દેવાનો બની ગયો, પ
છ કીરતારની પીરોજગીરીથી માહારે દામ એક માહાદ્યાદે
આપડું તેથી માહારો છુટકો થયો, અને હું લાગેજાળ શુધ
ના જંગલમાં આવે ગયો, તરણ દાહાડા શુધી હું માહારા
ખીદમતગારો સાથે જાહુંગામાં રખડ્યો પણ કમનસીબે કાંઈ
પણ આદરમા મેહેરો માહારી તરફે પડ્યા નહી, પણ મોયે
દાહાડે હું એક ગુફામાં આવી લાગો જાહું એક સાધુ મર
ણના બીજાણા પર પડેઆ હતા. હજોએ તેડને હુધીયાર
કીધો અને તેને મેલવાના ટેકો મલોયો. તે મોલીએ કે હું
મેટાએ હું તમારો યજ્ઞ આભારીજી, પણ સમઠી તમારી
કોથેશ ખીતકારગત જનારછે. માટે મોહોજાનું તેડું મઈ
શુક્રે અને જેવું જમતું રણસીમડું કુધીય કે મહેને સયથો
અસમાજ હીયાં મેલી આવતો ધયા વગર છુટકો નથી. આજ
પચાસ વરસની વાગ્યાર માહારાં રેશને છોડી હું આ તરીએ
મેકો હતા, કારણ કે ઈઅનદાંવરસતી ધરમ છોડી માહારા
રા વતણીએ ધુતમયાતમમાં પડીયા હતા. આજ જંગમ
માં મહેને ફરેસતા ન મેહેરે આવામાં આવી એક હુધી
વાત કહીછે ને તેણે માહારાં મરણના બીજાણાપર ન જીવ
વાને કહીયુછે. માહારે મોહોજત હવે ઘણું ન નમદીકે અ
ને હું તહયુને માહારી છાતીને જરમ ઈસવરની મરજ પ
રખાણે જાહેર કરુંહું. માહારી લાસને જીમીદા કરવા પછી
તરતજ આ ગરીબ ગુફાના દાબા હાથ તરફના સાતમાં ગા
ડ તેણી નખીને ખોડેને અને— "એટલા મોલો મોલી
સાધુ બીજાણાપર પડી ગયો અને તેણે પોતાને જાત જમ
ને સવાધીત કીધો. સાધુનાં કહીયા મુજબ હમે નખીત
ખોડી અને ચાર હાથ ખોડતાં હયુને એક માહારા જંગવર
તરવાર મલી ને તહમોએ સામાં વેકમાં પડેલી નેઈ હયે.
તરવારના પાણાપર એમ લખેછેકે— "અરે નહી માહારા
નું નહી, તહમારી હજીરમાં તે લેખ મોલી કહી પણ હું ત
હમારી છાતીને ખેદ મોહોમાડનાર નથી. " આ જરમ જ
રેલા મોલો જાહુંગીરશાહને મોહોડેથી સાંભલી માહાબાનું
તુ દીલ કાંપવા લાગું. તેણીના આંખમાંથી આંસુની ધાર
માલવા લાગી. અતે હીમત પરી માહાબાનું મોલી કે "એ
નામવર ઉમરાવ શમલી હકીકતથી મહેને વાંકેકે. ઈસ
વરની મરજ આગલ આપણુ સર નમાવડું નેઈએ. " જાહું
ગીરશાહે તે લેખ મેલવાને ના પાડી, પણ માહાબાનુંના બંધ
ધવાના સમજથી તે યુનતે અવાજ નીચે પરખાણે મોલીએ:

"જાહેર નેડે રીની મમતી આ મમમેહેર,
વાપ થુરે પડી જાણુ મેટી પરીચેરે,

યુસતાસપનું ઘોડી જાલમી રાજ કરશે ખતમ,
કરશે જાલ બધ તોડી દેં શેતમ.

અસરકંદીઆર તુદં મીજાનથી મોલીઓ કે “અને
આ લેખ સાથે શાહુજાનને થું સંબંધ ? શું મોટી છુપી
વાત હતી કે આ રાંક બાનુચોના દીલ ખાલી પડેલેથી હું
ખવીમાં ?” જાંહંગીરશાહ મોલીઓ કે “હું જીવાન અ-
દાજનીથી મોલ. એક વખત દર્ધ જેઠે ફાવીયો તેથી માથા
માં એટલી ઘેન રાખ ના” પરીચેહેરે નેથું કે મેરેખાનું
મોરે અસરકંદીઆરને લાગી આવીયું, તેથી તેણીએ કહયું
કે “પેપાર ધીતા એક ખેડુતના પેટાને કેટલી ખબર કે પા
હાદશાહને આદરમાં કેમ આપવું” એટલા વારમાં જી
વાક.અમે બાવા યુસતાસપ પોતાના રસાલા સમેત ધસારા
બંધ ચોરડામાં દાખલ થયા. જીવાક જાંહંગીરશાહને દીલા
સો આપવા બંધે એવમાં તે મોંકીને પાછો હટયો અને
પોકાર તારવા લાગો કે “બાપરે, હો, તું કોણ ? મોલ એ-
અરે, આ, શું તાહારો વખત થયો ? શું રાજ કણ થ
યું ?” જીવાકના મોઝેપર ફીણ મહડવા લાગો, માહાબાનું
એ ગભરાઈને પોતાના ભરથારની પોંડને ટેકો દીધો અને
ધણાન પંડા અવાજે કહયું કે “પરીખ ભરથાર થુંછે ?
તહુનું શું દેખાંપછે ? જીવાક મોલીઓ કે “શું તાહારો
આંખે દીસવું નથી ? અરે આ સાંજો ભુત-આ બાપરે
આપરે-આ મોદા ખાતર માહારોથી દુર જન” માહાબા
નું મોલીકે “વાહલા ભરથાર તહને નરા ધીરન પકડો આ
ચોરડામાં હમે વગર બીજાં ફોર” જીવાક મોલીઓ
કે “આ મોદા શું આ સાહામે કેકાઉરે પાહાદશાહ ઉભો
નથી ? શું માહારો આંખ ફેરવાઈ ગઈ ?” માહાબાનું મોલી
કે “શું આવક આ સાંજો ઉભોછે તે ? એતા પેલો ખેડુત
છોકરો અસરકંદીઆરછે.” જીવાક કપાલ કુટીને મોલી
કે કે “શું અસરકંદીઆર ? પછુ તે હીપાં કેમ અને એના
દીલપર બખતર શાનું ?” માહાબાનું મોલી કે “હું ધાર
હું કે એ જીવાન પરીચેહેરની મોલમાં ગયો હતો” જીવાક
નું આંખ ને થકું ગાર થયું હતું તે પાછું ઉકલવા લાગો
યું. ને અગારા ઘંડા પડી ગયા હતા તે પાછા તેન પકડ
વા લાગા. પાહાદશાહ પીતસો ઉજાલીને મોલીઓ કે
“પરીચેહેર, પરીચેહેરની મોલમાં ? અરેખર, અરેખર એજ
ન હોયો, પછુ એને બંદીબાનાંથી છુટ્ટ આપવાનુ મુજ
કોણ ? મોલ એ ઘંડાલ મેડીમાંથી કુદેએ કેમ ? તાહારા
ખરપુર બાપ વગર એ કોઈ બીજાનું દાખ નહી. આ
સરકંદીઆર પરગરે સાથે મોલીઓ કે “અને માહારો છુટ્ટ
ધારો માહારા બાપે કીધો હોય તો શું તેણે જાનહ કીધો ?”
જીવો યુસતાસપ પાછો દંડે થઈ ગયો. કેઈ રીતે તેના મેદા
એ રસતો લીધો તેનું તેને જાન ન હતું. યુસતાસપે ગુપ
કીધી પકડી, તેથી જીવાકની ખાતરી થઈ કે એ ધરમ ગુરૂએજ
તેનો રોકત તોડયો. તે પોતાની હંમેચનીબંધ પરમાણે
પોકારીને મોલીઓ કે “હેઆનતી, મશખચોર, નીરવાળ,
મકરવાળ જુદા, ઉપકારને બદલે અપકાર એ શું તારા આ
ચારની નીતી ? માહારાજ રાજમાં રહી માહારોજ રાજની
નો સાંજે લડવા તું નીકલે ? અને વલી મહારા હુકમ
ની વીજ તાહારી હરાંમ ઈજતના છોકરાને હધીઆરબંધ

કરી માહારોજ સાંમે ધુરતો ઉભો કીધો ?” અસર
કંદીઆરે, પોતાની વાહાલો મેહેરબાનુંને ખાતર અંદાજથી
અને ધીરનીથી કહયું કે “પાહાદશાહ જીવાક માહારા બા
પ પર તું મોહું આલ મેલેછે, હમે તાહારા રાજ સાંમે
કીકતા નથી. આ માહારી તરવાર પકડ (તરવાર કેંકીને)
અને માહારી છાતીમાં (ખખતર મોહું કરીને) પેલસ કર
એ તુને એવું માલમ પડે કે તાહારાં રાજ સાંમે ફીતુર ઉ
ઠાવવાની માહારી મતલબછે. તુને પાહાદશાહ દાખલ અ
ને તાહારાં ફરજંદને માલ આપવા હુદમ માહારી છાતી
પર માહારા પીતાને કોલ કોતરેલોછે.” ને રીતે અસરકં
દીઆર મોલીઓ તેથી દરેક જણના મનમાં તેણે સારો વી
ચાર ઉતપન કીધો. જીવાકના મનપર પણ અસર થઈ, પ
છુ પાદશાહ કેકાઉરને મલતી આપેહુખ અસરકંદીઆરની
સખી હાવાથી તે ધુનવા લાગો. જીવાકે કહયું કે “એ
જીવાન તાહારી જંદગી ખતમ કરવી એકે માહારા હાપમાં
છે તોય પછુ તેને હું હાલ કરવા માગતો નથી. મોલ મહ
ને તાહારી તવારીખ ખેરખરી કેહુ અપને આ જુલુ જીતરા
કંગાલ સાથે તુને કાંધી સંબંધ ધયો તે પછુ મહને જાણ
વ.” યુસતાસપ મોલીઓ કે “પાહાદશાહ સર્લામત મા
હારો એક અરજ-” જીવાકે ટોડી પાડીને કહયું કે
“સુખીદી પકડ એ નખાંદરાન તાહારી વાત હું કોઈ કા
લે શાલવનાર નથી.” અસરકંદીઆર પોતાને પીતસો મેહે
રખાનું ખાતર દબાવી મોલીઓ કે “પાદશાહ માહારી
હકીકત ધણીન જીજી. હું માહારે પાંચ વરસની તાહારી
વધના હતા તારે મારી મા સંગાથે દરીયામાં યુસારી કર
તા હતા, પછુ કમનસીબે હમારં વાંહાંજીપર માંની
આઓએ છુટ્ટ પાડી અને મહને માહારી મા સા
થે ગેલાનગીરીમાં નાખેઓ. બાર માસના દુકા અ
રસમાં માહારો મા દીલગીરી અને હુદિશાથી જ
રણ પાંખો. (યુસતાસપની આંખમાંથી આ મોતો શાં
ભલી આંખુની રેલ ચાલવા લાગી) તે મરણ પામી તેની
અગાઉ તેણીએ માહારી બાજુપર એક કાગલ લપેટીયું હ
તું ને ઉપરીય મહને માલમ પડીયું કે હું શેહેરે શમનગ
નના અખીરે કોલાદના મેદા પાઈ.” યુસતાસપ મોલી
કીધો કે “ખરેખર હું આ બાજુર જીવાનને બાપ ધાઈ.”
જીવાક મોલીઓ કે “જુલ તાહારો નખાં કાંસ. હું તાહા
રો કુપેલો શાંભલવા માગતો નથી” અસરકંદીઆર આ
મલ ચાહીઓ કે “હું મે વરસની વાતપર તાહારા ચાચી
આ સરદર સાથે દરીયામાં ભરકેતા હતા, પછુ દર્ધ જેઠે
હમારા વતનીઓન એક વાંહાંજી હમને મતીયું જ્યોએ હ
માને રોકસતે કીધા અને મહને છુટકારો આપેઓ. પછુ
સમનગાનમાં માહારા બાપની ગોદમાં જ્યાંને બદલે મહને
માલમ પડીયું કે છુટકારોના હાથે માહારા બાપની મીઠ
કત કતા થઈ ગઈ હતી, અને માહારી બાપ કુખનો મારી
કત પોતાની બીજ અસરકંદીઆરને લેખી કેરા શેહેરમાં બઈ
રહયો હતો. પછુ તેહનું બરાખર ટેકાણું મહને કોઈએ
કહયું નહી. હું લાચાર અને ખાખાવરયો થઈ ગયેલો
હતા. માહારી માંનો અવાજ ને કણે પડત તો મહને
કેટલો સધીઆરો આવાત ? હું કેરા શેહેરમાં ગયો પછુ તાં
હાં છ છાહાડા કાંકો મારી હું આ શેહેરમાં આવેઓ. અ

ને હીયાં થું થું માહારી ઉપર આફત યુગની તે સધલાંને ખબર છે. એજ પાદશાહ માહારી સધલી હકીકત છે. ઈ શવરની કુરૂપાથી માહારા બાપની ગેદમાં ફરીથી હું પડી ચો પછુ હું નીશચ્ચ દીલગીરછું કે માહારા પાદશાહને કો પ હજી થીથી માહારી ઉપરથી દઈ પતો નથી." અસફ દી આરને ખુલાશો શાંભલી સધલાંઓના મન પાછાં તેની તર ફેણમાં ઉશકેરાયાં. જાહંગીરશાહ બોલીએ કે "પછુ એ બધા જીવાન હજી તાહારી હકીકત બાકી છે. જે વાત તું છુપી રાખે છે તે વાત ને હું ન કહું" તો મરતી વખત આ રું નામને જા'ખે. હું હાંતરથી કહું છું કે આપણી સર નમીનપર આ જીવાન સરખો બીજો બાહારુર પુરૂશ એક નથી; અને બાહારુર મરદોની જીભ હરદમ સમાઈને જ લે બાસ પેરેડે છે. પાદશાહ જીવાક આ જાહંગીરદને હું માહારા દીલોજનથી બાકી અખશું અને હું થારું કે તું માહારાં મતને એકમલતો થઈ આ સામાં બેઠેલા બુજતા પીતાની હાથ નરમ પારશે. જે આ જીવાનને તું એ પાદશાહ શસતાસપના રૂઠ થારેઓ હાપતો એમાં તાજીબી નથી." આ પાછલા મોઝાથી જીવાકને ખજલત લાગી. તે તીરસ કારથી મોલીએ કે "આ જીવાનથી ! મું એક આલો કદો ર શખરા પાદશાહ જીવાકની—" તરતજ માહારાંનું એ રમે ફીચાદ વધે તેની થાસતીથી પોતાના ખાવંદને મોઝાડે હાથ દીધો અને તેને ભગલગીરી કરી સધલાં પાદશાહાદી કુટુંબ સંગાયે જાહંગીરશાહની રજા લીધી. જીવાકે અ સફ દીઆરને પોતાના પીતા સાથે મંદીરમાં નવાની રજા આપી, પણ તે એવા કોલથી કે તંજે વલતે દીને પાછો પાહા દશાહની આગલ હજીર રહેવું, મેરુદમાંનું અને પરીમેરુર નેઓ અસફ દીઆરને મારે અફરખાંનેથી મોઝાજતના આતસથી પલવતાં હતાં તેઓએ એક મેક સંગાયે ઘણી વાત કરવાનું મોકુફ કીધું, જે દોરાતોના ગાંડ તેઓમાં બચગી થી બંધાએલો હતો તે આ લેલોએ છુટો પરંમેઓ અને બેલુ પાદશાહાહજરીએ ભીતરમાં કપટ રાખી બાહાર હસતે એરો રેખાડી એકમેકની રજા લઈ પોતપોતાને ઠાંમે ગઈ.

ચોરતોની મીનજસ.

ભાગણુ ૨૨ યું.

બચાંની હોધ વીશે.

આજ દીને બચાંની આવનતની બીજ એક અગત ની બાબદ ઉપર કહી સંભણવું છું બચાંને ઉંધ કેટલી નેધિ, બચાંને કેમ અને કાહા સુવારવું, એ સધલી બાબદ જાણવાનિગે.

૧. બચું જે તરણ મહીનાનું થાયે તાહાંયુધી મા એ તેને સાથે લેઈને રુંડ.

બચાંને સુવારતી વખતે તેને ગરમ રાખવાની નર રહે. બચું ઉઘાપે છે તારે તેનામાં ગરમી લાવવાની શકતી

કમતી થઈ જાયે છે, એટલા મારે તેને ગરમ રાખવાની અ ગત છે. જારે માએ બચાંને સાથે લેઈને સુવે છે, તારે પોતા ના આંગની ગરમી બચાંને પેરોંએ છે. ધંડીતા દીવસ ઉ પર તો અચીતથીન માએ બચાંને સાથે લેઈને સુવાની ન રહે.

માએ બચાંને સાથે લેઈને સુતી વખતે ઘણી સંભા લ રાખવી નેધિ. માએની ઉંધ ઘણી મસત હોવી નહી નેધિ. બચું ઘણી વેલા બીજાનાના કપડામાં વીતલાઈને ગુંગારાઈ જાયે છે, અને જે તરત સંભાલ નહી રાખાંતો તુ કસાન થાયે છે. જે માએને બરાબર સંભાલ લેવાની સમ ન નહી હોયેતો મેરુતર કે પેરુદેથીન-બચાંને પાલણમાં જુ ડ સુવારવું, અને ગરમી આપવાને મારે ગરમ કપડાં પે હેરાવવું અથવા એઠારવાં. કપડાં દીલાં રાખવાં અને સં ભાલ રાખવી કે કસ દોરી બદનમાં ખુતે નહી.

૨. જે તરણ મહીના પછી બચાંને જીવું સુવારવું. એ વખતે બચું પોતાની ગરમી સામવી શકે છે, જે બચું ઘણું નબળું હોયેતો ચાર થાંચ મહીનાવેર માએની સા થેન સુત્રા રવું.

૩. બચાંને પાલણમાં સુવારવું સારું છે. બીજાના ઉપર સુવારોયાના કરતાં પાલણું વાપડવું. પાલણું એક ગમથી બીજી ગમ ખીસરાઈ થકાયે છે, પવન અથવા ઘણા ઉજસ માહેથી દૂર કરવાને બની શકે છે. પા જણાવું બીજાનું નાહાવું હોવાથી તે નબલીથી સાફ અને વખાતુ થઈ શકે છે.

બીજાનું બીજુ અથવા ઉન અથવા નરમ રૂઆં અથ વા બાવતું નહી હોવું નેધિ. તેઓ બચાંને ઘણાં ગરમ પરે છે, અને વલી પીશાબ રહી નવાથી તે વારેધીએ ખ રાખ થયાથી ફરીથી કામમાં આવતાં નથી. એટલા મારે બીજાનું અને તકીચો નરમ પેનડાનું બરવું. તે ખરાબ થા યેતો કાહાડી નાખીને ફરીથી નવું બરાઈ શકાયે છે.

આપણા લોહી પાલણુ અને બીજાનાને બદલે ઝોરી એ વાપરે છે. એક ચોરસ કપડાના કટકાની ચારે છેડા રો રીએ વતે બાંધીને વચમાં ખોલો રાખીને એકે વાકડાંની હીચ સાથે વાટકાવી રે છે. જે ઝોરીના ઘણા ગેરફાયદા છે; બચાંને તેમાં ચતુ સુવારવામાં આવે છે અને સંલો વખત તેવીજ હાલતમાં રહે છે. તેનેથી કોર વલાઈ શકાતી નથી અને સફળમાં પડીયું હોયે એવી રીત પડી રહે છે; એક ન જગા ઉપર અને એક જ રીતે સુઈ રહેવાથી ગમાના ભાગ ઉ પર દમાન થાયે છે અને આસપાસની જગા ઉપર હોહી પા ઈ આવે છે. વલી ઝોરીમાં બચાંનો બરડો ગાંડાયેલો રે છે એને માંડું શરીર કરતાં ઘણું વધારે ઉંચું રહે છે. વ લી ઝોરીમાં બચાંને એકસરખી ગરમી મળી શકતી નથી. બીજાના નેજુ કંઈ બધી અને ને ગોડરી સુકવામાં આવે છે તે થોડા ભાગ વાગી આવે છે." જારે બચાંને ઝોરીમાં શ વારે છે તારે તેની છાતી અને પેટ ઉપર પ્રકાક ગરમ કપડાં સુકવામાં આવે છે. એવી હાલતમાં બચાંની એક બાજુ થ હી ગરમ અને બીજી બાજુ થંડી રે છે અને સમતોલ ગ રમી નહી હોવાથી બચાંની તનરોસતીમાં ખલલ થાયે છે.

માલણાના ઘણા કાપદાએ બંને આપણા લોકો માટેથી ઝોરી નીકળી નવી નેધે.

બંચાને કદી પણ માએ પોતાના ખેલા ઉપર સુવા કેડું નહી. તે માલણામાં વધારે ઠીક સુવેછે.

૪. બંચાને માથાં લગી ઓઠારીને સુવારડું નહી.

મેસમનથી માએ બંચાને સુવાડતી વખતે તેના માથાં સુધી લંકી નાખેછે, કે રખેને હવા નાગે અથવા ઘણા ઉજસથી હેરાન થાયે, પણ માએને સમજવું નેધે કે બચું હવાનો દમ લીધા વગર છવી શકતું નથી. બંચામાં શક તો અથવા સમજ નથી કે તે ઓઠારું કાઢાડી નાખે, તે ઝુંગરાઈ જાયેછે, તેનેથી દમ લેવાઈ શકતો નથી અને ઘણી વેલા જન પણ જાયેછે. ઘણી વેલા બચું રાતે ચીનીયારી યાડીને ઉઠેછે અને માએ જીવેછે તો બંચાને ઉપલીયું થઈ આવેલું. તેનું કારણ તેને સમજ પડતું નથી; પણ વારેધડીએ તપાસ કરીને જોયેતા માલમ પડેછે કે બંચાના માથાં લગી ઓઠારું હવું અને તેમાં ઝુંગરાઈને ઉપલીયું થઈ આવી યું હવું.

જો માએ બંચાને પોતાના પાસામાં લેધને સુવેતો સંભાલ રાખવી કે બંચાનું માથું પોતા તરફથી બીજા બાજુ ઉપર કરવું. તેને પીઠ ઉપર અથવા બરાબર બાજુએ સુવારડું અને તપાસવું કે તેના મોઢાડાં ઉપર કપડાં આવી નહી જાયે.

જે તકીયા ઉપર બંચાનું માથું સુધીયું હોયે તેની પાસે બીજા તકીયા નહી રાખવો. જો બચું ગગડી જાયેતો તેનું માથું પાસેના તકીયામાં ડુબી તે ઝુંગરાઈ જાયે.

વહી બીજાનું નરમ નહી હોવું નેધે. અને તકીયા જાડા અને નરમ નહી હોવા નેધે. તેમાં બંચાનું માથું જલદીથી ગલીને ટંકાઈ જાયેછે.

૫. માલણા ઉપર જાડી કુરટની નાખવી નહી.

જાડી કુરટનીથી હવી માલણામાં નઈ શકતી નથી, બંચાથી દમ લેવાઈ શકતો નથી અને તેની તનદોસતીમાં બીજાએ ધાયેછે.

જે મઠરથી બચું હેરાન થાયેતો જાડી નેટની કુરટની બનાવીને નાખવી, પણ કદી બીજા ઘટ કપડાની બનાવીને નાખવી નહી.

આવતા ભાસણમાં એન બાબદ વીશે વધારે કદી સંભાવીશ.

ડાહાપણ.

એક અસલી બરાહમણે દીધેલી સીખામણ.

“દાહાપણના સણુન સાંભલ, તેની સીખામણ ઊપર ઘેયાન આપ, અને તારા દીલમાં તેનો સંધરહ કર; તેની કહેવત સઘલી ચીજોને લાગુ પડેછે અને સઘલી નેકી તેની ઊપર આધાર રાખેછે; તે માણસની જીંદગીનો ભોગીઓ અને સરદારછે.

“તારી જીપર લગામ રાખ, તારા હોટની આજલ એક નેવેહાન રાખ, નહીતો તારા પોતાના મોઢાકાના સણુનો તારા ચેન સુખને તારાજ કરશે.

“જે લંગડાને ધીકારેછે, તેને ખખરદાર રહેલું કે તે પોતે ઊભો રહી નહી જાયે; જે શખસ ખીજની કસુરની વાતો મળહ લેધને ગોલેછે, તેને પોતાની કસુર દીલસોજથી સાંભલવી પડશે.

“ઘણું બેઠાયામાં પસતાવો કરવો પડેછે; પણ સુપકીરીમાં સલામતીછે.

“ગોલકનો માણસ મંડલીમાં ઊપદરવછે, તેની જતાઈથી કાનને નાખુશ લાગેછે, તેના બોલના ધોતથી વાતચીત ગરક થઈ જાયેછે.

“પોતાને વીશે ખડાઈ ના કરતો, નહીતો તારી ઊપર લેયાનત આવશે; ખીજની મશકરી ના કરતો ક્રોચેક તે ધાસતી ભરેલુંછે.

“એક કવડી મશકરી દોસતીનું ઝેરછે; અને જે પોતાની જીભને વાલી શકતો નથી, તેને મેહનતમાં પડવું પડશે.

“તારી અંવસથા પરમાણે તારે માટે લાયક સગવડ ધરી પાડજે; તોયપણ તારેથી નેટલું પેદા થઈ શકે તોહાં તલક લગી ખરચ કરતોના; કે જેથી કરીને તારી જીવાનીની દુર અંદેશીથી તારા જીવાપાને સુખ મેલે.

“તારા પોતાના કાંમ પછવાડે તારું ઘેયાન લગાડજે; રાજની કારકીરદી તોહાંની સરકારને સોંપજે.

“તારી શરતુદની વખતની મોજ ઘણી ખરચા હું થવા દેતોના, નહીતો તેની મોજની ખુસી કરતાં, તેને સેલવવાનું દરદ વધી પડશે.

“આપાદાનીને સાવચેતીની આંખોને શેડવા દેતો ના, અથવા યુશકલ પણાને કરકસરના હાથ કાપવા દેતો ના. જે શખસ જીંદગીની શકતુ ચીજો મેલવવાને જેમ ગમે તેમ ખરચ કરેછે, તેને અગતની ચીજોની ગરજને માટે અશ્વેશ કરવો પડશે.

“બીજાઓની અજમાયશથી તું ડાહાપણ સીખ અને તેઓની ખાંપણ જોઈને તારા પોતાના વાંક સુધાર.

“પરીક્ષા કરીયા આગમજ કોઈની ઊપર વીસવાસ કરતો ના, તોયપણ કારણ વગરે બેવીસવાસી ના રહેલો; તે કુરપાણુ કામ નથી.

“ધણુ જરે સાબિત થયું કે એક માણસ ઘેયાન

ના ધરમ તરફ ખેંચી લીધા. તોપપણ તેના પોતાના અતલગના મલતીઆઓ તેની સાથે આરામથી કપવા લાગ્યા, કષ્ટે તેઓને પણ ખોટો અખતીયાર ભોગવવાનો લોભ હતો. અને તેમાં સમીક તે લોકોને કાવવા દેતા ન હતા. લોકોની કુશમનાઈ એટલીતો વધી પડી કે એક દીવસે મધરાતના તેના બીજાના ઉપરથી એની કાહાડીને, તેને નાગો કરીને તેના બુદ્ધન ઉપર તાર ચોપડીયો. હવે સમીકને કરડલાંનડમાં રહેવાને ભારી પડીયું તેથી ત્રીસાઠરી પોતાની કરેલી નગા ઉપર જવાને દરજત પારીયું. ત્રીસાઠરીમાં પણ આસતે આસતે તોફાણ થવા માંડીયું. આરમન લોકો ઉપર તરેહવાર પોહાતાનો નિરાશા. તેઓ લોકોનો ના લખતા છુટે એટલું જ નહીં પણ લોકોની બાપડીઓની સામ્ય ઉપર પણ હોમલા કરે છે એવાં ખોટાં તોફાનનો તેઓના ઉપરનો ચુકવા લાગ્યા. જોકે આરમન લોકો એ તદ્દન નાણુકર જાતા હતા તોપપણ લોકો તેઓના કુશમનાઈ કરેલું ખાણતા હતા અને આસતે આસતે એટલોતો કરોડ અને કુશમનાઈ વધી પડી કે આરમન લોકોને ત્રીસાઠરી માટેથી હાકાલી કાહાડવાનો દેશવ કીધો. એ ઉપરથી લડાઈમાં ચાલી અને આખરે આરમન લોકોને ત્રીસાઠરી છોડીને નાહાસણું પડીયું. ત્રીસાઠરી છોડીને તેઓ ધીલીનાઈસ પરંતમાં ગયા અને નાણુ નામનું શેરેર સધાપીયું. એ શેરેરમાં તેઓની વસતી થણી વધી પડી અને એક બે વરસના અરસામાં નનદીક ૨૦૦૦ ઘરો ઇસકુલો અને જાહેર ઇમારતો બાંધી. એ વખતે પેરેલ વેરેલાં ઇંગલંડ દેશમાં એ ફીરકાની ખબર પોહાંચી. અને ઇંગલંડ ૧૮૩૦ માં એ ફીરકાના બે પાસરીયા ઇંગલંડ ગયા. અને થોડા વખતમાં નનદીક ૨૦૦૦ લોકોને વતલાવીયા. ૧૮૪૩ માં એ સંખીયા વધી પડીને ૧૦૦૦૦ ની થઈ. ૧૮૪૪ માં સમીકના હોમલાથી રાંણી વીક્ટોરીયા અને પરીસ અલાબર ઉપર તેઓના ધરમ પુશતકની એક કાપી ચોકલાવી. કે તેઓ પણ આરમન તોલામાં સામેલ થાય. રાણી અને તેના ભરથાર એ ચોપડીને કેરડું માન ચાપીયું તેની કાંઈ ખબર નથી; પણ તેઓએ તે તરફ ધીકારની ન જરે નિર્દેશો તેમાં કાંઈ શક નથી. ૧૮૪૧ માં સમીકે નાણુમાં એક મોહાંકું રેલ બાધવાને લોકોને ફરમાવીયું, કે ખોટા તરફથી તેને સુખના યુદ્ધ, અને તે પરમાણુ નાણુ માં તેઓએ એક ઘણું જ સોભીયું રેલ બાંધીયું. એક જણ લખી જાણે, કે એ વખતે નાણુ શેરેરનો રેવાવ ઘણે રલીખાનનો હતો. લોકો ઘણા મેહેનતું અને કામકાજમાં રો કાપેલા રહેતા હતા, રસતામાં કોઈ પણ રડડતા અથવા હાકા રો માલમ પડતો નહીં હતા અને કાંઈ પણ જાતની બદીની નીચાંની માલમ પડતો ન હતો " નાણુ શેરેરમાં આરમન લોકો થોડું સુખી ઘણી આબાદાની અને સલાહ સંપન્નથી રહેલા, પણ વધારે આબાદાનીથી તેઓ છગી ગયા અને એક વખત સમીક યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સનો પેરેસીન્ટક થવાને ઉત્તેજાવ થયો હતો, પણ તેમાં તેનું કાંઈ વલોયું નહીં અને ઉચકું લોકોના મનમાં તેઓ વીરો ખરાબ વીમારે તેત ઉપર મોટી તવાઈ આવી પડી. સમીકના એલા સીડનીરીગ અને ઘણું જ લોભો તેમ બદખસલતનો હતો, તે પોતાની તરફ

કથી વલી ગપ આરવા લાગો કે તેને ખોટા તરફથી આધારી ઘણી અને તેમાં દરેક અખસને નેટલી બની આવે તેટલી બાપડી કરવાનો હોમકાંકે એવું જણાવીયું. કેટલાએક આ પ મતલબીઆ અને બદ માણસો તેવું કરવાને અને તેના દેલાનો કરવાને ચુકીયા નહીં; સમીક પોતે એ બાબદને ધણે ધીકારતો હતો અને જાહેરમાં કેટલાએકોને મેહોરમત કરીને મરતરક કીધા પણ બીજા આપ મતલબીઆઓ સમીકની ઉપર એ બોહોતાણુ લેઈ આવીયા કે તે પારકી ચોર તેને કુસલાવે, અને તેની સાહાઈતમાં કેટલા દાખલા દલીલ અને સાહેલીઓ લાવીયા. એક મતલબીઆ તેઓની બદ માલ વીરો આ પરમાણુ જણાવે, " વલીલા માહેલા થોડાએક જણની દશ અથવા બાર બાપડીઓ હતી. તેઓ એક મોટી ચોપડીમાં પુશકલ ચોરતોના નામ દાખલ કરતા હતા અને તે ચોપડી નેસેક સમીકના બાઈ હાઈરમ સમીકને તાંણું મોહોરમત રાખી હતી; અને જરે એકો માહેનો કોઈ ચોરતને કુસલાવા માગતો, તારે તે ચોપડી ઉધારીને તેણીને દેખાડતા હતા, અને તેમાં પોતાનું નામ દાખલ દીધેલું નેતી હતી; તારપછી તેઓ તેણીને કેહતા હતા કે એવી જો દાની મરજ છે અને તે મરજને તેણીએ તાબે થવું જોઈ અને તે ચોરત એ પરમાણુ તાબે થતી હતી." તેઓની સામજીવાલોએ એક કાપખાણું શયાપીયું અને અખસ પોશ્તર" નામનું પતર કાહાડીયું. તેમાં સોલ ચોરતોના ઇમાર છાપીયા, કે નેસેક સમીક, સીડની રીમડન અને બીજાઓએ તેણીઓને ઉપર જણાવીયા પરમાણુ તેઓની બાપડી થવાને ઉત્કેરે હતીઓ. એવી જાબદ છાપીયાની સમીકને એ જાણ લાગી અને પોતાની તરફનાઓને ઉત્કેરેને છોપખાણું તારામ કાઢી નાખીયું. છાપખાનાંવાલોએને ઇલાનાઈસ માટેથી નાહારી નવું પડીયું અને પાસેનાં પરંતમાં નહીં સમીક, તેનો બાઈ અને બીજા સોલ જણ ઉપર વારંદ કાહાડીયા. જે કાનસટેબલ વારંદ લેઈને આવવીયા તેને આરમન લોકોએ હાકાલી કાહાડીયા, કે તેનો ઇલાકો તેઓ ઉપર ચાલેતો નથી. એ ઉપરથી સાંમજીવાલોએ લડાઈ કરવાની ધાંધલ કીધી. સાંમજીવાલા તરફના ગવરનર પોતે જ ડાઈનાં મેદાનમાં આવીયા અને આરમન લોકોને જણાવીયું કે ને સમીક અને બીજાઓ તેને તાબે થાયેતો તેઓને જાન સંજામ રહેશે અને ને તેઓ સાંમજી થયેતો પછી ને કાંઈ નકામી ખુનરેલ થાયે તેનો દોષ તેઓને માપે નથી. સમીકે અને બીજાઓએ તાબે થવાને દરજત પારીયું અને તેઓની તપાસ થાયે તાંણુંસુધી તેઓને બંદીખાને નાખીયા સમીકનાં કુશમનોએ જરે જોયું કે સમીક એ માંડેથી છતકી જરે, તેથી ગપ ઉરાડી કે સમીકને અને તેનાં સમીકોને છોડી દેવાનો તેઓના મનસુખે, તે ઉપરથી કેટલાએક લુચાઓએ કરાવ કીધો કે ને પારાથી તેઓને શીક્ષા મલી ચકે નહીંતો ઘરગોરો પાસને બદલે કામ કરશે. એ પરમાણુ ૨૭ મી જુન ૧૮૪૪ ની સાંજે નનદીક બસે માણસ એકડાં થયાં અને બંદીખાનાં ઉપર હોમગો કીધો. અને બહુ વડે ગોલીઓ મારી. વેરેલાં હાઈરમ સમીકને ગોલી વાગી અને તે તરત નીચે પડીયો. નેસેક સમીક જારી વારે કુદાવા ગયા અને તેવામાં તેને એક ગોલી લાગી.



દેહીલુ અમિરીયાનાં દેવનો માણ પરમુખ,
ધી હાનરએબદ નેદરમન દેવીશ.

સમીક અદ્યુલો થયેલા તોયપણ તેને તેઓ ઉચ્ચકી લઈ ગયા અને એક કુવાની પાર ઉપર અંકીંગાવીને તેની ઉપર ગોલીઓ મારીને તેના જાંન લીધા.

એ પરમાણુ નજદીક વીસ વરસની જાહેનલાલી બો ગવી અને જોડેત ખેંચીને એક કમારો પણ સુરો અને કે હેનતુ મરદ યોગણ્યાલીશ વરસની ટુક ઉપરમાં પોતાનાં અનુન અને કોલનો ભોગ ધઈ પડીયા. જેકે નીચ તોપમનો, ગરીબાઈમાં ઉંદરેલો, બદ ખશલતનો, વગર ભણેલો સી ખેલો અને કઠોર અને નીચ માલમલણનો, તોયપણ પોતાની હુશીઆરી, અકલ અને અંતુનથી એક ધરમ ઉભા કીધો અને તેનાં મરણની વખતે વીસ વરસની થોડી જુલતામાં તેના કીરકામાં વેહેલાં પાંચ છ માણસ માટેથી એક લાખ માણસની સંખ્યાયા ગણવા લાગી અને તેનાં ધરમનાં વડેલે હુનીયાની એમર થવા લાગા.



મીઠો નેરસન દેવીસ—અમેરીકાનાં દક્ષીણ સંસથાનેનો પરેસીડનટ.

ખાઇઓ ! પૃથ્વીનાં એક નકસા ઉપર જોયા થી તહુરને માલમ પડશે કે પૃથ્વીનાં બે ચારથા ગો લાઓમાંનો એક અમેરીકાખંડ તથા પાસીફીક માહા સાગરનાં ટાપુઓએ રોકેજાહે. અમેરીકાખંડ તથા તેનાં રેહેવાશીઓની હસતી ઈસવી સન ૧૪૯૨ ના શાલમાં દીક્ષમખરે જાહેર કીધું તાંહુંસુધી કોઇને માલ મ હતી નહી. અમેરીકાખંડની શોધથી તાંહું લો કોનું મન ખડુ ખેંચાવા લાગું. એ ખંડનો ઉત્તર ભાગ ઘણુંકરી ઇંગરેજોથી તથા દક્ષીણ ભાગ વર્ષદ તથા ઈન્ડિયનીઅરદોથી વસ્યો. ઇંગલંડનો રાજા ત રીન્ને જાજ જાંહુંસુધી તખતે આવેજો તાંહુંસુધી અમેરીકા જઈ વસેલા ઇંગરેજોએ ઇંગલંડની હકુમ ત ક્યુલેલી હતી. પણ જાજ રાજાની કારકીરદી માં પરધાનોની હીલાઈ અને ખેખખરીને લીધે ઇંગરેજ રાજનું એક જલકતું ગુવાહર જપ કરી ઊડી ગયું. અમેરીકાની અંદર માહે અને બીજી વસતુ ઉપર ઇંગલંડે જગત મેલી જેથી તાંહુંના વસેલા ઇંગરેજોએ એ જુલમાત સાંમે ભારી પોક્કાર ઊઠાવ્યો. અંતે ખેહુ ખેારકુ એટલીતો જોજ ઉપર આવી કે હ થીઆરે કરી પોતાનો કાણ ખેસાડવાનો ખેહુએ નીશ ચપકરેજો. અમેરીકાનાં વાર્શીગરન નામના એક શ વદેશ હીતકારી પુરુષ પોતાના દેશીઓને માથે થઈ હીમંતથી ઇંગરેજો સામે હુધીયાર ભીડીયાં અને ખડુ વરસની યુનાખાર લડાઈ ચાલેયા પછી ઈ. સ. ૧૭૮૩ ના શાલમાં અમેરીકા દેશ ઇંગલંડની ખાંહુ ધરી છોડી એક સવતંત્ર રાજ્ય ઊભું થયું. અમેરીકાનાં રાજ્યને પરજા સતતાક રાજ્ય કહેહે. પરજા સતતાક એટલે જાંહું પરજા પોતે રાજ્ય ચલાવે છે. ઇંગલંડના રાજાનો અધીકાર એક રાજ ઇચા રાહીને હસતક હાયછે. અમેરીકામાં કોઇને પણ રાજાની ગાંડીએ ખેસાડવામાં આવતો નથી. શધલી પરજા એક મત અને એક ખુશીથી એક ધરસથને સુંદી કાહુડેલે જે તેઓ તરજથી ચાર વરસ શુધી શધલો કારભાર ચલાવેછે. એ રાખશને પરેસીડંટ કરી કહેહે. પરેસીડંટને મદદ કરવાને માટે દરેક રહેરમાંથી સુંદી કાહુડેલા ધરસથોની મંડલી હાયછે. ઇંગલંડથી છુ યા પડયા ખાદ તાંહુંના વસેલા ઇંગરેજોએ પોતપોતાના જુદાં રહેરોને લેગાં કરીને યુનાઇટેડ ઈસ્ટેટસ ઇયાને એકંદર રહેરો એવું નામ આપ્યું. યુનાઇટેડ ઇસ્ટેટસપર પરજાની તરજથી કારોખાર ચલાવનાર રાખશને યુનાઇટેડ ઇસ્ટેટસના પરેસીડંટ એવે નામથી એલખવા લાગા. યુનાઇટેડ ઇસ્ટેટસની એકંદર સંખેયા ચોલી સછે. એ રહેરોને ઉત્તર મધીધમ અને દક્ષીણ એમ તરણ ભાગમાં વેહુમેલાંછે. અમેરીકાખંડ જાહાર થી યુરપ દેશની જાણમાં આવેજો તાહારથી તાંહું જુ લાગગીરીને માહુ જમુન ધંધો ચાલવા લાગેજો. ગરીબ લાચાર અને હવાન સરખા અપર હમીતીઓની જંગલી જુયડીઓને આગ લગાડી યુરોપીઅનો પોતાનો હરામ કસખ ચલાવવા લાગા. પણ ધનય ઇંગલંડના માહુ પરોપકારી ખેસાજો થામસ કલારકસન અને વીલીયામ વીલખરજોરસને, કે તેઓની આગેવાની, કોથેશ અને જાતી મેહનતથી, ઇંગરેજ રાજમાંથી આ દોજખી ધંધાનું ખી જડખેખથી ઊખડી ગયું. અમેરીકામાં આ છેલલા દાહુકામાં જે ચાગતના ફેરશર થયાછે, જે લોહીની નદીઓ ચાલીછે, તેવું મુલ કારણ આ ગુલામી ધંધોછે. આ રીતે આસતે આસતે અમેરીકાના યુનાઇટેડ ઇસ્ટેટસના ઉત્તર ભાગની ખતરી થતી ગઈ કે આ દમખતને જખરહસતીથી પકડી કપાસ અને ઊનની માશક તેજોના વેપલો કરવો એ ઇજવરને હાકમ તોડી દોજખી ગારમાં ગરક જવા ખરાખરછે. ઇંગલંડે ખેસાડેલા ધડા ઉપર ધેયાન આપેઆપી, અને દેલ વહીના તેજથી, ઉત્તર સંસથાનોમા રહેનારા લલા અમેરીકાનો, જેઓ પણ સખખતી ઇંગલંડ માતાના પુતો

છે, તેઓની ચશમપર ફરેલા અંધારાનો પરચો નાણુદ થયો, અને તેઓએ પોતાના દેશમાં ગુલામગીરી તથા ગુલામના વેપારની સખત બંધી કરી. પણ દક્ષીણ સંસ્થાનો આ હુકમની સામે થયા. તેઓના દેશમાં રૂ તથા સેરડી તથા બીજા જાણીતા પાક બહુ થાય છે તેથી ગુલામગીરી વગર તેઓ પોતાનો ધંધો ધૂલ કરી નાખશે એમ તેઓને લાગ્યું. બંધે ભારદુના વકી લોની તાંહાંની સેનેટ ઇલાને મોટી દરબારમાં જોસલ ર તકરાર નીકલો અને સેવર એવું આવેયું કે દક્ષીણ સંસ્થાનોએ ઊતર સંસ્થાનોથી જુદાં પડી કનફેદેર ટ ઈશ્ટેટ ઇલાને એકસંધી સંસ્થાનો એવો એલ દાખ લીધો. આ વીજોગથી અમેરીકામાં બસલો થ ચે. યુનાઇટેડ ઈસ્ટેટસના પરેસીડંટની હુકમત વુડી અને તેથી ઊતર વાલાઓએ દક્ષીણવાસીઓને તા બે કરવા લકાઇની સવારી તર્જમાર કીધી. દક્ષીણ વાલાઓ હુધીયારબંધ થઇ પોતાના ઊતરવાલા ભાઈબંધો સામુ નીકલ્યા. ઊતરવાલાઓનો પરચુ ખ મીં બેશ્વરસન દેવીસ હો, અને દક્ષીણવાસીઓનો પરચુ ખ મીં બેશ્વરસન દેવીસ હો તેનું ચીતર પાસેનાં સશ ઊપર જોવામાં આવશે. બેશ્વરસન દેવીસ દક્ષીણ સંસ્થા નોમાનાં કેનરડી શેઠરનો રહેવાખોછે, અને તે ઈસવી સ ન ૧૮૦૮ના શાલમાં તા ૩ જુનિ જનમ પામયો હતો. દેવીસનો ખાપ સેમીયુગલ દેવીસ ઈંગલંડની સામે પોતાનાં દેશનાં સખતંતરણલાને નાટ્ટે એક લશક રી હુકમીમાં સીપાઈ દાખલ લકયો હતો, અને પોતા નાં દેશનો છુટકો કરી મીસીસીપી નામનાં એક બીજ દક્ષીણ સંસ્થાનનાં શેઠરમાં અંખી રહી રૂની ખેતીવા ડી કરતો હતો. બેશ્વરસન દેવીસ આ વખતે એક ના નું ખાલક હતો. બેશ્વરસનને તેના ખાપે ઊમદા કેલ વણી આપી અને તેને કેનરડીની એક મોટી મદદેસા માં દાખલ કરાવયો. વીસ વરસની નાની વયમાં તે મોટાં માન સાથે એક લશકરી મદદેસામાં શીખી ફર ગત થયો. સાત વરસ સુધી તેણે લશકરી ચાકરી કી ધી. તે અમેરીકાનાં જંગલો ઈનડીઅનો બેઓ યુના ઇટેડ ઈસ્ટેટસનાં દક્ષીણ ભાગે ઊપર વારેધડીયે ધસા ચે કરતા હતા તેઓ સામુ લકયો હતો. ૧૮૩૫ માં તે મીસીસીપી જઈ ખેતીવાડી કરવા લાગ્યો; અને રા જુલવારી ખાખસપર પુરતું લક્ષ આપવા લાગ્યો. ૧૮૪૫ માં તેને પોતાનાં દેશ તરફથી યુનાઇટેડ ઈસ

ટેટસની દરબારમાં ખેસવાને ચુંડી કાહડેઓ. આ દ રબારમાં તેણે ઘણી કાખેલીગતથી પોતાના દેશ તર ફરો અધીકાર ખજાવયો. પણ ઘોડો વખત પછી મે કસીકી સાથે લકાઈ ઊભી થઈ અને મીસીસીપીનાં વા લંડીઅરો ઈલાને પોતાની ખુશીથી વગર પગારે કુશ મન સાથે લકનારા ઘરહસથોએ દેવીસને પોતાનો સર દાર ઠેરવવાથી તે દરબારીનો ઓધો છેડી વગર ની લમે પોતાના નવા ઓધા ઊપર આવેઓ. જુઓનાં વેસસની જંગમાં દેવીસે ઘણીજ ખાહાધુરી દેખાડી તે થી તેનું નામ પરખેચાત થવા લાગ્યું. એક વખતે યુ નાઈટેડ ઈસ્ટેટસનાં પગારદાર લશકરપર મેકસીકોનોની એટલીતો મોટી સંખીયાએ ધસારો કીધો કે અમેરોક નોનાં નામને તે દીને બંખ લાગેઆ વીના રહેત ન હો; પણ કરનલ દેવીસ જોઈ ધાપલ થયસો હો તોય પણ તેણે પોતાનાં વાલનડીઅરોને હીમત આપી અ ને એવોતો હામથો કીધો કે મેકસીકોનામે સેકસતે કી યા. ૧૮૪૮ માં પાછો તે મીસીસીપી તરફથી યુનાઈ ટેડ ઈસ્ટેટસની મોટી દરબારમાં ખીરાજ્યો. તેણે ઘ ણીજ કાલજ્યો દક્ષીણ સંસ્થાનોનાં હુક તપાસ્યા. ૧૮૫૩ માં પરેસીડંટ ધીઅરસે તેને લકાઈ ખાતાનાં સેકરેટરી ઈલાને યુનશીનો ઓધો ખખસથો ને તેણે ચાર વરસ સુધી ઘણીજ ખાહાશીધી ખજાવયો. ૧૮૫૭ માં ને પાછો દરખાસે બેઠો અને બેહુ રાજ છુટં વડમાં તેની જાંજડમાં તેણે યુઅર જાજ લીધે. ૧૮૬૧ ની ૮ મી ફેબ્રવારીને દીને દક્ષીણ સંસ્થા નોએ પોતાનો જુલો વાવયો ઊરાકયો અને મીં બે શ્વરસન દેવીસને એક વરસ સુધી કામચલાણી પરેસીડં ટ ઠેરવયો. ૧૮૬૨ માં દેવીસની પાછી નેમલક થઈ અને તેને ૬ વરસ સુધી પરચુખની જગા આપી. ઊતર વાલાઓ દક્ષીણ વાલાઓ સાથે ચાર વરસ સુ ધી લકયા. ઘણીએક ખુનખાર લંકાઈઓ પાઈ ને માં એ બેહુ ભાઈબંધો એકમેક સાથે લકી શણ થયા. યુરપ દેશ ગમત જોતું ઊંધું રહ્યું અને અમેરીકામાં લેહીની રેલો ચાલવા લાગી. ઊતર વાલાઓ એકવાર જીતેનો બીજવાર દક્ષીણવાસીઓ જીતતા. બેહુ તાણમાં છુટા હતા. વેપાર થયલો કરીદામ થયો અને અમેરીકામાં તોપના ગોલાના વર સાદ શીવાપ બીજું કાઈ થતું ન હતું. ઈંગલંડના કારખાના બેઓને ઘણું કરી અમેરીકાથી રૂ પુરો પડ

તા હતા તેઓને એ જાણ સહિદ્યતાનથી લેવી પડી. બરુચ, સુરત, ઊમરાવડી, ધારવાર, અને ખીખાં રૂના મોઢાં મધકીથી ધુમધોકાર રૂ ઈંગલંડ ખાતે ચઢવા લાગ્યા અને રૂના વેપારીઓ આ નવા રોજગારથી ખુબ તાબા થયા. અંતે દક્ષીણવાસીઓથી ઊતર સામે થાભાઈ શકાયું નહીં. તેઓ પરાજય પામ્યા અને નેજરસન દેવીસ ઊતરવાલાઓને તાબે થયા. જે વરસ સુધી દેવીસે એકાંત કંદખાનું ભોગવીયું નહીં. રે તેને હાથે તથા પગે ભેડી થોકાઈ તાહારે તેણે ઘણા જ હિંમતથી પોતાનો ખાંચાવ કીધો પણ નહીં ઘણા જાણ તેની ઊપર તુટી પડ્યા તાહારે તેને લાચારે તાબે થવું પડ્યું. દેવીસની ખાપડી પોતાના ભરધાર તરફ અનેક રીતે પરીત દેખાડે. તે પોતાના ભરધારની ખાવાની વીગટ તથા તેની હાલતના સમાચાર તેના વર્ધધ પાસેથી અનેક રીતે ચેલવતી હતી; અને દરેક જાણને આજુબ કરીને પોતાના ખાવંદની ખતમ હાલત દુર કરાવવાની તબીબ કરતી હતી. દેવીસને હાલ તરત છોડાયે છે એવી કલુલાતે કે જેસતે શાલે તેણે પાછો ઊતર અમેરીકાના પરચુખને તાબે થવું અને તેની તપાસ માટે જાજર રેહેવું. દેવીસને મારી નાખવામાં આવ્યો એમ શયક્ષાના ધારવામાં આવવું હતું પણ પરેસીકંટ જાનસનના બોલવા ઊપરથી તેમ થનાર નથી એવું માલમ પડે. દેવીસની ઈંગલંડ ખાતે જવાની ખુબ હમણા ગયી રહી. દેવીસનું કંદ ઘણું જ ઊંચું. તે છ શીટ લાંબા છે અને એકવડીયા દેખાયે. તે સવભાવે ઘણા જ નમ્રા તથા મીલનસાર છે.

દક્ષીણ વાલાઓની હાર થવાથી ઊતર વાલાઓનો કાળુ પાછો બેઠે. ઊતરવાલાઓએ યુશક લ હજારી ગુલાગને છુટાપણું બખશીયું. જે લોકો આપમતલખને લીધે પોતાના ભાઈખાંને પોતાના પગ તલે નીરદપણે ઘખતા હતા તેઓની હાર થઈ. લાચાર હજારીઓની હાલ તેઓપર જાસતી ગુજરનારા હવાનો અતી ગોઠેપર પડી. ઈનસાફ ખરે કાંટે નો ખાયે. ઊતરવાલાઓની ફતેહ સાથે યુનાઈટેડ ઈસ્ટેસમાંથી ગુલામગીરી નાબુદ થઈ.

એક બીન તકસીરવાર કેમ ફાંસી ગયો ?

ઈતિહાસી ગુલામીનાં દાખલા.

દુનીઆમાં ઘણીવાર એવા બનાવો બને છે જેથી એક જે તકસીરવાર માંણસની સાંમે, ઈનેશકી કે ટવીક ગુલામી એવીતો ખંધ જેસતી નીકસી આવે છે કે તે ઊપરથી દાહ્યા અને અકલમંદ માણસો પણ તેની ઊપર તકસીર લાગુ થયેલી ગણી તેને દુનીઆથી ખાટલ કરે. એવો એકબી માંણસ જેતકસીર મારે એ જાવ તેનાં કરતાં દસ તકસીરવારો તેમાં પડેલા શકનો લાભ લેઈ છુટી જાય તે બેહતર છે. એટલા માટે આપણી ઈનસાફની દરખાસ્તમાં આપણા કાગેજની ચાલકીસો એવા ગુનેહગારોની તપાસ કરતી વખતે ઘણી જ ખારીકીથી શાખશીઓને તપાસે અને તે ઊપર કેમ અને કેટલા ભરેલા લાવવો તેનું તોલ મનમાં ખરાખર કરી “જુરી” ને તે વજન સમજ પાડે છે. એવા જેતકસીરવાર માંણસો ઊપર ઈનેશકી ગુલામી અને શાખશીઓ પેહલાં દેવી ખંધ જેસતી આવે છે અને પાછલથી જારે તેના ખરો બોલાસો થાય છે તારે તે ગુલામીનું એકડું કેવું બેઠું હતું તે આપણને માલમ પડી આવે છે. એવા બનાવનાં જે ખરા દાખલા હજારી વાંચનારી બાનુઓની સાંમે ધરીએ છઈએ.

એક ઈંગરેજ ડાકટર કહે છે કે ઈંગલંડમાં તરીસ વરસની વાત ઊપર ટરનહામ ગરીબ તરફથી હું જતો હતો તેવામાં રસતામાં લોકોનું એક ટોળું જે બેઠું હતું જેઓની વચે એક શખસ બિલેલો હતો જેની ઊપર તેવો સરવે લાનાંબની કરના હતા કે તેણે પોતાનાં લાઈને આગલ મારી નાખીઓ છે અને તે ખુન આજે કેટલાક શક ઊપરથી સામેત થયું. આ બેતીમાં આ શખસનાં ઘરની નજદીકમાંથી એક માંણસનાં હાડકાં મલી આવીયાં હતાં જે તપાસવાને માટે તેની ઊપર એક “જુરી” બેઠી હતી. ખખર કાહા કતાં મને માલમ પડી કે જે ડાકટરોને તેડીને આ હાડકાંની સરવે જાણવા જોગ કીશતથી “જુરી” વા દેર થઈ હતી; પણ મને વધારે જાણવાની ખાહશ થવાથી હું ઓરકાની અંદર ગયો અને જે જાણોશું કે આ “જુરી” એક દાહા છે આગમય તપાસ કરવા મલી હતી પણ તે તપાસ પુરી નહીં થવાથી બીજે

દીને શરી ભેગી મલી હતી. તેવોની તપાસ ઊપરથી મને નીચલો ખેલાસો મલીઓ હતો.

થોડાક વરસની વાત ઊપર સટન કોરટ ખાતે એક ખેડુત અને તેનો એક નાહાનો ભાઈ સાથે રહેતા હતા અને એકજ જગ્યા ઊપર સાથે કાંમ કરતા હતા. નાહાનો ભાઈ બદરેલ અને ઊગ્રાગ્રી હતો અને કામસર ખરાખર હાજર રહેતો નહીં તેથી મોટાં ભાઈ તેની સાથે રોજ વહાડવાડ કરતો. જેમ નાનો ભાઈ ચાલચલાણમાં ઘણો ખરાખર હતો તેમ બીજા છ થ ઊપર મોટા ભાઈનો ગોશથો એટલેવોતો ખરાખર હતો કે ઘણીવાર તેનો મીઠાજ તેના હાથમાં રહેતો નહીં હતો; એથી કરી તેવોમાં રોજ મારામારી થતી અને તે સુખ ચેનથી સાથે રેહી શકતાં નહીં હતા.

એક શીયાલાની રાતના બારે જમીન ખરસ અને કરાંથી ધંધાઈ ગઈ હતી તે રાતનાં નાનો ભાઈ પોતાનાં ચોરડાની ખારી કુણવી નાશી ગયો હતો. બીજો દીવસે તેનાં પગલાં રસતા ઊપર કરાં પડેલાં તેની ઊપર થોડેક છેટે સુધી દીઠામાં આવીઆં તારખા દ તેનો કસો પડો લાગો નહીં. પણ થોડાંક વરસ પછે બારે આ ખેડુનની જમીન બીજાએ ભારે લીધી અને તેને ખોદી તારે તેમાંથી એક માણસનાં સરવે હાકાં મલી આવેઆં તે ઊપરથી લોકોને સક ગયો કે મોટા ભાઈએ નાનાને મારી નાંખી રાતેરાત તાંડાં દા તેઓ હુએ અને તેટલા ઊપરથી તેને પકડી તેની તપાસ કરવાને એક “જુરી” ખેસાડી હતી.

પેલો ડાકટર કહેલે કે આટલી વાત જાણી જે “ફોરોનર” ને દરખાસત કીધી કે મને પેલાં હાકાં તપાસવા દેવાં તેણે હા કહેવા ઊપરથી જે તે સંઘલાં ગોણવીને તપાસેઆં અને જે એવો વીચાર પાંધી ઓ કે તે એક દીંગણાં માણસનું પાંજરું છે અને માથાની ખોપડી તથા દાંતની હલત ઊપરથી જે આટકે છે કે તે ઘરડો માણસ હોવો જોયે. પણ શરીથી ધે આંન પોંહાંચાડી જોતાં મારી તાજુબીનો પાર રહે જોજ નહીં કેમકે તે એક સીનાં હાકાં-માલમ પડીઆં. જે મારો વીચાર જુરીને કહી સભલાવીઓ અને પેહલાં જે ખે ડાકટરો વીચાર આપી ગયા હતા તેવોને શરી ખેલાવી મંગાવાની દરખાસત કીધી. થોડાકવારમાં તેમાનો એક ડાકટર આવેઓ અને શરીથી તેણે ધેઆંન આપી જોવા ઊપરથી તે માહારા વીચાર સા

થે એક મલતો ધયો અને હુમારી શાહેદી ઊપરથી એકવાર નજદીક તકસીરવાર ઠરી સુકેલો પણ જે ગુના હ-ખેડુત છુટી ગયો. પાછલથી એવું સાબિત થયું છે કે તે જગ્યા ઊપર “લપસી” લોક ઘણાક વરસોની વાત ઊપર પોતાના મુરદાં દાતતા હતા.

નીચે એક બીજો દાખલો આપીએ છઈએ તેનું પરીણામ માઠાં ભાજેએ ઊપલાનાં જેવું નહીં નીવડી શકે અને એ બનાવ ઇંગલંડનાં બીજા ચારલસ રાજાની હાકાંની આગમચ ખનેઓ હતો.

એક થોડેદી દાલતવાલો ગરહેસથ-પોતાની સરવે અશકેઆમત પોતાની અઠાર વરસની એક પુત્રી છોકરીને વાસતે મુકી ગુજરી ગયો; અને તેનાં વાલી તરીકે પોતાનાં ભાઈને નેમી ગયો હતો. જો આ છોકરી પરણેઆ વગર અથવા પરણેઆ છતાં છોકરાં વગર મરી નાથતો તેની સરવે અશકેઆમત તથા દાલત પેલા કાકાને મલે એવી રીતનું વસીયતનાં હુવું આ પરમાંણે પોતાનાં ભાઈનાં મરણ પછે ભતરીઓને પોતાને ઘેર લાવી રાખવાનો વીચાર કીધો. એ વખતે તેઓનાં સગાં વાહાલાંઓમાં ચકચાર ચાલી રેહી કે કાકાને ઘેર છોકરીને લેઈ જવું સાઈ નથી. આવી અથવા ચલાવાનાં એકથી વધારે કારણો હોવાં જોઈયે. એકતો એકે છોકરીનાં લપની સલામતીની તેવોને ખરેખર ધાસતી હોય, બીજું એકે આવી માતખર છેકરીને સરવે સગાં પોતાને તાંડાં લાવવાને ખાંતી હોય અને તેથી આવી અથવા ચલાવવામાં આદખાઈથી ઊશકેરાયાં હોય. તરીનું એકે માથાં ભાજેએ જો છોકરીને કાંઈબી હુનારત ખનીતો આ કાકો નકાંજો દુનીઆની લેઆંનતમાં આવી પડે એવી ધાસતીથી સગાંઓ ખેલેઆં હોય. આટલું છતાં એટલું તો કણુલ કરવું જોયે કે કાકા અને ભતરીઓનો દાલત સંખંધી સંખંધ એકમેકનાં શજેદાને ઊલટો નીવડે એવો હતા. આખરે પેલા કાકાએ આ છોકરીને ચોર્પાજ શરેસતની નજદીક પોતાને ઘેર લાવી રાખી અને થોડુંક પછે એ છોકરી એક દીવસે ગેળ મુઈ ગઈ અને તેનો કસો પડો લાગો નહીં.

લોકોમાં અને સરવે સગાંઓમાં ખુબ મઠચાર ચાલી રેહી અને જે દીવસે તે ગેળ મુઈ તે દીવસે કાકા ભતરીઓ બાહેર ખેતરોમાં ફરવા નીકળેયાં હતાં અને બારે કાકા શરીને પાછો ઘેર આવીઓ તારે પેલી

છોકરી સાથે નહીં હતી અને તારપછે તેની કશી ની શાંત માલમ પડી નહીં એવું જણાયા ઊપરથી પેલા કાકાને ચોક્કીમાં લેઈ ગયા. ચોક્કા ઘણા પછે તેની તપાસ ચાલુ થઈ અને તેમાં તેણે જણાવીકે કે ફરી ને પાછા ફરતાં તે કાંઈ ખાંડાને પછવાડે પડી અને ચોક્કા વારમાં બેમાલમ થઈ ગઈ અને તેના કસરો પડે લાગે નહીં તેથી તે ઘર આવીઓ.

આ તેના બેલાસો નેચાચેથીસને મનપતીજ લાગે નહીં અને છોકરીનાં મરણથી તેને જે શરૂ થવાનો તથા આ બનાવથી તેનાં સરવે સગાં વાહલાઓમાં પોકાર ચાલુ થઈ રહ્યો તેથી વધુ જુસતેને થાપ તાંડુંસુધી તેને કેદ રાખી ચુક્યો.

દરરોજ નવી નવી ખાખડો તેની સાંમણે ની કસવામાં. એક શાખસી ઊપરથી એવું માલમ પડીકે કે તેઓની નજદીક એક શખસ રહેતો હતો તેણે, આ છોકરી પાસે તેની સાથે પરણવાની માંગણી કીધી હતી અને તેનાં જવાબમાં છોકરીએ એવું જણાવીકે હું કે તે શખસ ઊતર તરફ ફરવા બપોલે તાંડુંથી પાછો ફરવા પછે તેની સાથે તે પરણ્યો. આ શખસ વીર પેલા કાકાને સારો વીચાર નહીં હતો તેથી તેણે ઘણીવાર પેતાની બતરીજીને સાધ ના પાડી હતી જેથી તે ફેલીકવાર પેતાના કાકા આગલ રહી હતી અને વાલી તરીકે તે આ ખાખડમાં જુલમ ગુજારેછે. એવા સખુન વડીક બોલી હતી.

એક ચોરને વલી એવી શાખસી આવી કે જે દીવસે અને વખતે તે ગેબ થઈ ગઈ એવું કહે છે તે દીવસે અને તે વખતે ખેનરની આહાડીમાંથી તે જતી હતી અને દુરથી કાંઈક સ્ત્રી રકબક કરતી હોય એવું તેણીએ શાંલલીકે તે ઊપરથી તે તરફ જવા લાગી અને આગલ વધે શું એટલામાં તેજ આવાજ તેના કાંણે પરગયો પડીઓ કે “કાકા મને મારી ના નાંખ; મને મારી ના નાંખ” ! એ ઊપરથી તે ઘણી ઘલ રાંવા લાગી અને એટલામાં એક બંદુક ફૂટવાને આ વાજ શાંલલેઓ અને તરત બીહીને તેણીએ નાહસવા માંડીકે અને ઘર આવી પેતાનાં લાગતાં વજ્રતાં આગલ વાત કીધી તે ઊપરથી સરકારનાં માણસો તેને શાહેથી આપવા લાયાં.

આ શાખસી ઊપરથી લોકોનાં મન એટલાંતો ખેચે ન થયાં કે આવા એક માણસ જેણે પર્થસાને ખાતર,

વાલી હોવા છતાં પેતાની બતરીજીને મારી નાખી તેને સગા કપાવવાને ઘણાજ ખંતી હતાં અને એજ શાખસીએ ઊપરથી પેલા કાકાને યુનેહગાર દેકવી શંસીદીધો.

શંસી દીધા પછે આસરે દસ ઘણા રેહીને પેલી છોકરી ઘેર આવી. તેણે આશુતો ચોકસ હું કે જેવાએ શાખસી આવી હતી તેવાએ શરવે હ કીકત ખરેખરીજ કહી હતી અને તે આ બનાવને કે મ મલતી આવી હતી તેના બેલાસો નીચે આવીએ.

પેલી છોકરીએ પાછલથી કણલ કીધું કે જે શખસે તેને પરણવાને માંગણી કીધી હતી તેની સાથે તેણીએ પકા બંદોખસત કીધો હતો કે કથેબી નીકલી જઈ પરણી આવવું તેથી તે શખસે પાલી છુમ ઊરાડી કે તે ઊતર તરફ ફરવા બપોલે અને એમ કરી એક જગામાં છુપે જઈ રહ્યો અને જે દીવસે તે પેતાનાં કાકા સાથે ફરવા ગઈ તેજ દીવસે તે શખસ ની સાથે નીકલી જવાને અને એક ચોકસ જગાએ મલવાને દેરાવ કીધો. રસતામાં કાકા સાથે વલી એકવાર તે શખસની પાછી વાત ચલાવી અને તેના કાકાએ ના પાડવા ઊપરથી તે ચાલતાં ચાલતાં ઘોડી હતી કે જે તમે મને રગ નહીં આપશો તો હું મરી જવશ અને તેથી “કાકા મને મારી ના નાંખો મારી ના નાંખો” એવા બોલ ઘોડી હતી. એટલામાં તેવાની નજદીક કાંઈકે બંદુક શેડી અને જોય છે તો એક ચોકસી પક્ષીનો ચોકાર કરતો માલમ પડીઓ. જે જગા ઊપર પેલા શખસ સાથે મલવાને બંદોખસત કીધો હતો તે જગા નજદીક આવી એટલે તેણીએ કાંઈ ખાહનું કાહડી પાછલ પડી અને તેના કાકા આગલ ચાલવા લાગે. તરત પેલા શખસ આડીમાંથી નીકલી આવીઓ અને ઘોડા તર્જમાર હતા તે ઊપર બેસી તેવા એક દેકવેલે મુકાને જઈ લાગાં અને તેજ દાહડે તાંડું પરણ્યાં અને એક અકવાડીઆની અંદર ફરનાસ તરફ રસતો લીધો.

ચોક્કા દાહડા તાંડું રેહી પાછાં પેતાને ઘેર આવીયાં અને આવતાં વારજ આ બનાવ શાંલલેઓ કે તેવાનો કાકા તેઓને બોલ થઈ શંસી ગયો.

હવે ખરી શાખસીએ છતાં એક માણસની ઊપર ગુનાહ લાગુ પાડવા આગમ્ય કેટલે પુખત અને ઠંડા સવભાવથી વીચાર કરવો જોઈએ તે આ દાખલાં ઊપરથી આપણને દેશે મલે.

પતેતીની રાત અને નોરોન—એક વારતા.

વરસ આખેર થવાનો છેલ્લો દાહાડો આવીયો. ઈરાંત દેશની પાપતપત નખીન ઉપર એક સુશનુમા દેખાવ રમી રહેછા હતા. પતેતીની સહવાર થયી સુશનુમા હતી. મુર નની રોશની પુશ ગરમ અને હવા એવીતો મધુર હતી, કે લોકોના મન ઉપર એવી અસર થઈ હતી, કે હવે રત બદ લાઈછે. પુશ માગ બગીચાઓમાં, શુ જુદા કે શુ જુવાન, પોતાના કુટુંબ કબીલા, દર દોસતદારો, અને બધાં છોકરા સાથે એકઠા મળીયા હતા. નેબન છોકરીઓ એક એક સાથે પ્રાત કરતી હતી. આ વરસના છેલા દીવસ ઉપર તે એને શુ ભેટ, નજરાનું અને બક્ષીસ મળી હતી અને કાલ નોરોનને દીવસે તેઓ કેવા ભાંત ભાંતના સોભાઈતા પોશાકો પેહેરશે, તેની વાતો કરીને મન થતાં હતાં. જુવાન છોકરાઓ બાહર મેદાનમાં નીકળીને તરેહવાર જાતના ખેલ રમત કરતા હતા. કામકામનાં માણસો અને વેપારીઓ, આએ દીવસે કામ માટેથી ફરસત મળી, તેના વીચારથી પુશાલ હતા, અને જુધા જુનેરગ લોકો પણ એટલાતો મોલવા થઈ ગયા હતા, કે તેઓ જાહે પાછા નાજીવાન બની ગયા હોય તેમ એક એક સાથે હામનિર લઈ માહાતા હતા, કે ખોદા કરેને એ વોલ દાહાડો ફરીથી પાછો આવે અને પાછી એવીજ મોજ મગહ કરે. પણ એ જુનાકર દાહાડા સીરાએ તેવાને મથ ન થવાનું બીજું પણ કારણ હતું. ઈરાંત ભૂમી ઉપર યાં તરણ વરસ થયાં લડાઈ અને પુનરેલ માલી રહી હતી, અને માતરે હમજીન એક બે મહોના થયા સવાહ સંપન્ન દેખાવ દીધે હતા, તેથી તેઓ વધારે ખુશ હતા. એવા દીવસ ઉપર થાપી (નિસતી), વાવરમી, અને ગીડાઈવાલા સી વાએ દરએક જણુ ઘર છોડીને વારી વંતર અને ખેતરોમાં મોજના પડીયા હતા, અને એ દીવસ ઉપર તરેહવાર ગીડાઈ ફરે અને મેવાના ખપનો કાંઈ પારજ નહી હતા.

દરએક જણુના મોહાડાં માટેથી એવા સખુન નીકલ તા હતા, કે “આનિ પતેતીની રાતે પુખ મોજ મગહ કરશું;” અને એવો પુશ મેલાવરો ગયા તરણ વરસ થયાં કોઈપણ દીવસે થયા ન હતા.

એ પરમાણે મોજ મગહ અને ખેલ રમતમાં સહવાર અને બપોર પસાર થઈ ગઈ. સાંજ પડવા માંડી. સુરજ અસત પામવા લાગો, અને તેના છેલા ફીરણ પુરવ ત રફની ઉંચી ટેકરોઓ ઉપરજ માલમ પડવા લાગ્યાં. સાંજની હવા નરા થડી વાગવા લાગી, અને આસતે આસતે રસતાઓ નવરા થવા લાગા. છેલ્લે કોઈ પણ રાહાદારી નજરે પડીયા નહી. એ વખતે એક ધંબીર દેખાવનો નઈકે માણસ, લશકરી અમલદારનાં પોશાકમાં, લીજીનું ઝાડની હુકે એમખો માલતો માલમ પડીયો. તેનાં જમણા હાથમાં એક મજબુત ગાંઠ ગાંઠની લાકડી હતી, અને તેની ડાબી કાખમાં એક કુમડી હતી, તેની મદદથી તે હલવે હલવે દ ગવાં જાતો હતા.

તેની સાંમજે એક બીજે નઈક મરદ આવી ઉભા. તેના બાલ સરેદ બરફ નેવા થઈ ગયા હતા, પણ તેનાં ને હુરા ઉપર લાલી હતી અને તે એવી નઈકથી માલતો હતો કે તેનું જુવાનીનું તેજ હજીર તેનામાં માલમ પડતું હતું.

તેનો પોશાક સાદો અને તદન સરેદ હતો અને તે હાથમાં એક કીમતી રૂપાનાં માથાની લાકડી શુભાવતો માલતો હતો, જાહે કે તેનો ટેકો લેવાને તે મગરૂર હતો. એ બે ઉત્તર મરદો સાથે મળીયા, પણ બેઉ મરદોનાં મોહાડાં મા હુધી એક સખદ પણ નીકળીયા નહી. બેઉ જણુ જાહે વી મારમાં હોય તેમ હાથ લાંબા કરીને સાથે મેલવીયા; પણ એ બેઉ હાથ મેલવવામાં નેહલું એકમેકનું દીલ મળીયું અને એકમેકનાં મેહરો નેપાથી નેહલી તેઓ મતલબ સમજયા, તેહનું એકમેકની નખાં વહી પણ કહી શકતે નહી.

છેલે સરેદ બાલ વહી શખસ મોલીયો, “અમલદાર સાહેબ, તમે આનિ શતરે નવ વાજે આવશે ?” બીજા એ જવાબ દીધો, “હા, મારા પેયારા ભાઈ, હું તાંહાં આવશ.” એ પછી બેઉથી એક સખદ પણ વધારે મેલાઈ શકયો નહી અને બેઉ જણુ એક એકથી ઉઠરે રસતે માલતા થયા.

લશકરી અમલદારનું નામ ખોશરો કરીને હતું; અને તેનો દોસતદાર ઈસપાહાન શેહરમાં સંડધી માતખર વે પારી હતો; તેનું નામ ગોદરેજ કરીને હતું. એ બે શખસો સારી સાલેસાઈનાં, માહાદાર અને મોહોલા વાલા હતા. તેઓ બેઉએ પોતાનાં જુદા જુદા ખાતાંમાં પોતાનાં દેશની આબી સેવા બજાવી હતી અને તેથી પોતાના દેશીઓ તરફથી એકદીલી માન મેલવીયું હતું. બેટની ખાપડી ઘણા વરસ થયાં નહી ગઈ હતી અને તેથી તેઓ પોતાની લંછગી એકાંત શુભરતા હતા. ખોશરોનો એક પુરો છોકરો રૂસતમ નામનો હતો, તે પોતાના બાપનો દાખરો પકડીને લશકરમાં દાખલ થયો હતો, અને ગોદરેજનો છોકરો દારાબ જીરે જીરે મુસાફરી કરતો હતો, આપ્રે તે માટેથી તરેવાર જાને મેલવેતો હતો. એ બેઉ નઈક પુરોશો વએ થયી મુદત થઈ ભાઈ સંબંધી મોહોબત પડી હતી, અને તેઓ જાતે સવભાવના પુશ અને મોજના શોખીલા હતા, તેથી પોતાની સોબતીમાં ઈસપાહાન શેહરના બીજા માતરે છ લાખે જુનેરોગ થ રસાયોને સામેલ ફીયા હતા. આસતે આસતે એ આઠ દોસતોમાં એટલીતો મોહોબત પડી અને તેઓ એટલાતો વારંબાર એક મેકને ભેટ કરતા હતા, કે તાંહાંનાં લોકો તે એને “બજમેહશત” (આઠ જણની ટોલી) કરીને કહેવા લાગા. આએ એક સંપી રોતી માતખર વેપારી ગોદરેજના મોહોશા થરમાં મજતી હતી. તેઓ હંમેશાં પતેતી અને નોરોનને દાહાડે સંથવા એકઠા મલતા હતા અને દર એક જણુ નોરોનની આગુરતાથી વાર મેતા હતા, અને નેમ નેમ એક એક વરસ જાતું ગયું તેમ તેમ જાહે કે તે એને પુચી ઉભતી હતી. એવાં ઘણુએક વરસ પુચીમાં જીજીવીયાં, પણ આખરે તેઓના દીલમાં કીફરે થઈ ઘાલીયું આસતે આસતે નોરોનના દીવસો ઉપર એક એક પછી એક એક પુચરી ખાલી થવા લાગી અને જારે તેની પુચરી પુચવાને માટે કોઈ દોસતી કરવા લાયક પુચરા મળીયા નહી, તારે નેઓ ઘણા ફીફરમં રહેતા હતા. તોપયણ પોડા ને બાકી રહેતા, તે દર વરસની આખેરોએ મેશા થતા હતા, અને ખાઈપોઈને પુચીમાં દાહાડા જીજીવતા હતા.

હાલની પતેતીના દાહાડા હંમેશા નેવા ન હતા. મ

યા સાલમાં, એક એક પછી તરણ હોસતદાર આગ્રે ફુનીયા છોડીને ચાલતા યયા હતા, અને આઠ નજી માટેથી હાલ માતરે બે નજી, ખોશરો અને ગોદરેન રહેવા હતા. અને એન કારણને લીધે જરે આન દાહાડાની સાંજરે તેઓ લી યુના ગાડની નીચે સાથે મલીયા, તારે તેઓનું હાકું એ ટહુંતો ભરાઈ ગયું હતું, કે તેઓથી થોડા સમુન સીવા એ વધારે મોલાઈ પણ શકાયું નહીં.

નવ વાગાને વખત નજીક આવીયા અને પેણ છુ છે અમલદાર ખોશરો, પોતાના ઘરનાહેથી બાહર નીકળીયો; ઘડીયામાં નવ વાગતા હતા તેવારે ખોશરોના પગાને આવાન ગોદરેનના ઘરના દાદર ઉપર સંભાળે. એનવા નીના ખોરડામાં ગોદરેન તેને વાસતે ખોટી રહેણ હતા. જ્યો ખોશરો ખોરડામાં પેણે, તેવામાં તેની નજરે એણે દેખાવ માલમ પડીયા, કે તેથી તે અચરત થઈ ગયો, અને વલી ફરીથી મોલવાની કાંઈ પણ શકતી રહી નહીં. એન વાનીને ખોરડે આગલની માફકન સોશનીથી સંગ્રાહેણ હતા, અને પેણ વેપારી હમેશની માફક મુશબોદાર શરમત અને પંચ બનાવીને પોતાની હમેશની નગા ઉપર બેઠેલા હતા. એવો દેખાવ જોવાને ખોશરો ધારતો હતા ખરો, પણ તે સીવાએ તેણે બીજે એણે દેખાવ જોયો કે જ્યો તે તદન અચરત થઈ ગયો, એમ તરેહવાર જાતના પકવાન થી ભરી નાખેલી હતી અને એમની આસપાસ બીજ સા ત આલી ખુશીઓ મુકેલી હતી, બાહેકે આગલની માફક સંઘળા આડો નજી મલવાના હોયે તેમ. બીયારા કુષા જો ચોરોથી એણે દેખાવ ખમાઈ શકાયો નહીં, કે મુલેવાને મા રે ખુશી મુકવી એ એક ખાખ નશકરી જ્યો હતી. ન હતી, કે તેણી ખાલી થયેલી નગા ઉપર, બીજ નવા પરા છાઓને મોલાવવા, તેના દોલને એ કરતાં પણ વધારે ખરા થ લાગું તેથી, તે ખોરડામાં પેણ નહીં, તેટલામાં પાછું ફરવા માડીયું, અને બારણા તરફ નજીને બોલીયા—

“મારા પેયારા ભાઈ, તારા મનમાં તું કાંઈ પણ હી છું લાવતોના, પણ જો સાચું પુછાવેતો, અહીંયાં મોટી રો લી મલવાનીએ એવી અને ખબર કાંઈ નહીં હતી, તેથી હવે હું માંગી લેવું છું, કે તું મુજને માફ કર,” એમ કહીને ચાલવા માડીયું.

એવા સમુન સાંભલીને ગોદરેન તરત ચોંકીને ઉઠી યો અને ખોશરોને કહીયું કે, “અરે, જુના હોસત, તું ખો રો ખેવાલ ના લઈ જા, મેં કોઈ રોલીને અહીંયાં મોલાવી નથી, તોપણ તું જ્યો કે આ ખુશીઓ અહીંયાં મુકવામાં આવોછે, પણ તે ચોક્કસ કારણથીન થયુંછે, તે હું તું ને કહી સંભાવશ.”

એ ઉપરથી, પેણ છુખા ખોશરો ગોદરેનની નજીથી યા જુની ખુશી ઉપર નજીને બેઠો અને બીજ ખુશીઓ તરફ જાણે તેનું કારણ પુછતો હોય તેમ જોવા લાગે. એ ઉપરથી ગોદરેન બોલીયો—

“અરે, ખોશરો, તું હવે તારો ધંબીર દેખાવ છોડી દે; અને આન શતરે મારા જોવા કુદા હેમકની અનન્ય ત રેલી કલપણનું મેથન સાંભલીને તું પેટ પકડીને હસીયા વગર રહેણ નહીં; હવે હું કહું છું તે સાંભલ ! તું અહીં

આવીયો તેની એક કલાક અગાઉ મેં સમજું તઈપાર ફરી રાખીયું, અને તે પછી આ લાંબા ખોરડામાં એખણું પ સાર કરતાં મને ઘણું નવજ લાગું અને આપણા ગુજરી જ થવા હોસતદારોની તસવીર જાણે કે દીવાલ ઉપરથી મારો તરફ નજર કરેછે એવું મને લાગું. એકએક મારા મન માં તરેહવાર ખેવાલ આવવા લાગા. જુવાનીનાં વખતના વહી ગયલા દાહાડાને, અને આપણી છંછીમાં હવે થો ડોન મપત રહેછેછે, તેનાં વીયારો એકે એક પછી આવવા લાગા. છેલે મારી નજરમાં એવું આવીયું કે આખી ફ નીયા ઉપર એક કક્કન ફરી વલીયુંછે અને તેમાં હું, તું અને સમલી મીને વીટલાઈ ગઈછે; અને પેયારા ખોશરો હું તારો આલભથી છુપાવા નથી માગતો, કે એવા ખેવાલ માં મારી આંખો આંમુથી ભરાઈ આવી. તોપણ, એવી નાલાયક નાજીક હાલતની સામણે મારો છવ ઘણે કણ કીધા, અને ઘણા જોશથી ખોરડામાં પગમાં ભરવા લાગે. હવે તમે દીવાલ ઉપર આપણી રોલીનાં વડાની તસવીર ટાંગેલી જુવેછો, એ શખસથી આપણી રોલીમાં પેટેલા ખા ડો પડીયા હતા. હવે, ભાઈ, તમે મનેતો હુશમે, કાંઈકે મેં તમને હસવાને છુદ આપીછે; પણ હું સાચેમાય તમને કહું છું કે, એ તસવીર માટેથી એક સાધ મરનાનાં જોબન મારે કાને પડીયા. તે જોલા આવાને એ પરમાણે મોલી યો, “ગોદરેન, મારે વાસતે એક ખુશી મુક.” એની પછી બીજાએ પછ પોતાની તસવીર માટેથી એકએક પછી જો લે આવાને પોતાને મારે ખુશીઓ મુકવાને ફરમાવીયું, “અને ગોદરેન, મારે વાસતે પણ !” —“જુના હોસતદારો ને જુલી ના નતો !” —“એક બીજ ખુશી મુક !” એ પ રાખેના આવાને મારે કાને પડીયા. તમારે મનેતો હુસો, પણ એવી રીતે નાવીસવાસી મોહીયું ના કરો, કાંઈકે મેં ખ ચીતથી તેઓનાં આવાન સાંભલીયાછે; અને તમારે મનેતો મારા જોવા જુદા શખસનાં ધુનરા છવને ધીકાર કર ને, પણ હું તમારી આગમ જોલા દીલથી કહુલ કરું છું કે તે વખતે મારા દીલમાં હીચકારાપણથી નહીં, પણ માતરે તેના રૂથી ધુનરાં અહીં આવીયાં વગર શકે, એ આવાને મારા પોતાનાં જોસમાં આવેલા જોસમાંથી ઉતપન થયા હોય, પણ તેણે શું થયું ? મેં ખરેખર એ આ વાને સાંભલીયાછે, અને તેઓની ફરમાસ બરાબર ચાલવા ને મેં મારી ફરજ જાંણીછે; અને તેટલા મારે તેમજ અંજે ખુશી તમે જુવેછો તે માફક ગોઠવી મુકીછે; પણ હવે મારા ખેલાલી જુલો સાથેની વાત અને આએ જગતો સપનો હવા માં ગયોછે. જરથી તમે અહીં આવીને બેઠાછો, તારથી મારી શુષ દેખાણે આવોછે, અને હવે જો, ભાઈ, તમે ઠીક થા રતા હોવોતો, આ ખુશીઓ આપણે પાછી દીવાલ તરફ ટકેલી.”

ખોશરોએ પોતાની આંગલી ચેતવણી દાખવ ઉપર ધ રી અને પોતાનું માથું હીલવીયું; પણ થોડા વખત પછી તેની સરેક સુનની હેલવથી તેનું મોહીયું હસવું માલમ પડીયું અને તેના ધંબીર દેખાવ નજમ પડીયો. તે મોલીયો “અરેખર, ભાઈ, તમારે મોહીયુંથી એવા જગતો સપણા ખે લી રીતે કહુલ કીધેલા સાંભલવાનો કદી પણ મને નરા લી

માર ન આવીયો હતા; અને હું નેહને ખુશી થયેાહું. કે નેમ હું તે સવધાને હસી કાઢાડું છું; તેમ તમે પણ હસી કાઢાડાંછો, એટલું કીધે; કાંપેકે આનને આપો દાહારો મેં ખુશીમાં ગુજરીયો નથી, તેથી મારી ખુશીએ કે ગમત દા ખલ કોઈ બીજ નવી બાબદ ઉપર વાત કરીયે. પણ વાડ, હાલતો ખુસીએને તો જાંહાં તેએએ તાંહાન રેહેવારો; અને આપણને ખોદા પાસે શુકરાના તાગવા નેહધે, કે તે છે પોતાની મેહરબાનીની રાહે, આપણે બે નહુને આ બે ખુસરી રોકવાને મારે અને એક બીજ નોશોનની યુગાક બાંદી માહાવાને મારે જાંહાં બખશીએ. "

ગોદરેન પણ ખુશીમાં આવીને બોલીયો. "વાડ, જાં છે કે એમ વીચારો, કે આપણા ગુજરી ગયલા દોસતદારો પોતાની ભગા ઉપર આવીને ખરેખર મેરો, તોપણ આપ છુને શું બીટીવાનું છે ? શક વગર, તેએ ને આપે, તો પે યાર અને મોહાબતના લેખાસમાં અને મેરબાનીની રાહે તે આરો; નહીં કે બીહામના ખવીસની સીકલમાં, કાંપેકે ને તે એ પેલી નેહાન છોડીને, આપણી આ કાંની ફનીયામાં પાછા ભેટ લેવાને મારે આવેતો, ખરેખર આપણે મારે તે એને ઘણેન સામે પેધાર હશે, તેથી આવતા હશે ! "

ખોશરો, ગોદરેનના હાથનું શરખતનું પેહેલું ગલાસ કહુલ કરતાં બોલીયો— "એ સંઘળું ખરૂં, તોપણ ફનીયા માં એવા માણસો પણ છે, કે જેવાના ભેજાં જુતાની કલપીત વાતોથી અરધાં કરી ગયલાં છે, અને તેઓ ગુજરેલાને મારે આએ તઈયાર કીપેલી આવી ખુસીએ નેહને ધુલવા મંડી જાયે. "

ગોદરેન બોલીયો, "એથી ઉલટું, આપણા મનસે દીલા સો લેવો નેહધે, કે એક દાહારો આપણું રૂડું આ ફનીયા ના જુવા કાદા લેખાસના ભેજાં મારેથી છટકીને મોકસા થ યજાંપે. "

"અને તેઓ પોતાની કુમડી ફેંદી રહે. " એટલે, જ મ આ ફનીયામાં ભાગેલા પગને મારે કુમડી નેહધે તેમ પેલી ફનીયામાં તેની ગરબ પડતી નથી. એ પરમાણે ખો શરો નેહમાં ઉડીને અને એક બીજુ દારૂનું ગલાસ પીતાં પીતાં બોલીયો

એ પરમાણે, એ મેટ દોસનદારો એક વાત ઉપરથી બીજ વાત પાંચવા લાગા, અને છેલે ત્રાસ નહીં પડીયું કે રાત ઘણી મોડી થઈ ગઈ છે. તેઓની રોડીના ગુજરી ગયલાઓની, એક એક નજુ ઈયાદ દેવારતા વાતો કરવા લા ગા અને એ વાતો કરતાં તેઓને પોતાની જુવાનીના વ ખત ઈયાદ આવતા હતા. ગોદરેન વાત કરતાં કરતાં વારે ઘડીએ ઉભો રહીને ખારણા તરફ મોઢા ફેરવીને જાંહાં કંઈ સાંભલતા હોયે એમ કાન કરતો હતા, અને છેલે ખોશરોને પણ ખારણા આગલથી કાઈ આવાન આવતા હોયે એમ ખા લમ પડીયું. છેલે ગોદરેન બોલીયો—

"એમાં કાંઈ પણ શક નથી, કે કોઈ ખારણા આગલ સંતાઈને આપણી વાતો સાંભલે. મોડે મોડે વારે, મારા કાન ઉપર, કોઈ હલવેથી ચાલતું હોયે એવો આવાન આ વેળે, અને હજાંહાં, કોઈ મોટો રોડો એક મેકમાં ગુસગુસ વાતો કરતાં હોયે એવો ગુચવજુ ભરેલો આવાન સંભાળે. "

ખોશરો બોલીયો. "નહીં તારેતો જીવી હોયે તેનો શક કાહારી તાખવો નેહધે. " એમ બોલીને ખુસરી ઉપરથી ઉડીયો. પણ તેન વખતે એમરડાનું ખારણું હલવેથી ઉંઘ ડીયું, અને પેલા મેટ જુધાઓની નજરે એક અનબ નેવો દેખાવ. ત્રાસ પડીયો. ખુબસુરત, તેજના ભરેલા નુરાણી મોહરાના ફરેસતાઓનું એક ડોહું, પાક સફેદ પોશાક પેહે રીને, અને મેરંગી પાખ સાથે ઘણાન ઘંબીર ભરેલા દેખા વ સાથે પેલા મેટ તાજુબ ધપલા જુદાઓ આગલ આવી ઉ હું. એ રોડાંને સરદાર આગલ ચાલતો હતા અને તેના પોશાક પણ ઘણાન નુરાણી હતા, તેના હાથમાં એક મોઢા ફું કમલકુલ હતું, તેણે તે કુલ ચાખની મીસાલે દેખાડીને પોતાના બીજ ધાંમ સોખતીઓને દરએક ખાલી ખુસરીની પછવાડે લઈ જઈને ઉભા રાખીયા. એવા યુગા, અને ભેદ વાલા પરોણાઓના પેહેલા દેખાવથી, પેલા મેટ દોસતો, મારે અમરત થઈને નહીં પણ ડરથી પોતાની મેરબા એકેદમ ઉભા થયા, જારે તે ફરેસતાઓ આગલ આવીને ઉભા અને તેઓના મોહરા ખારીકીથી તપાસતાં ચાલખીતા ખાલખ પડીયા, તારે તેઓ એક મેક સાથે હસીને સર ન માવીયું, અને પછી તેઓના શું નેહ છે અને તેઓ શું કર વા માંગે, તે જોવાને મારે યુગા યુગા ખોડી રહેયા.

હવે, તે ફરેસતાના સરદારે પોતાનું કમલકુલ પોતાના સોખતીઓ મારેથી બે નજુ તરફ દેખાડીને ઈશારત કીધી, તે ઉપરથી તેઓ આગલ વધીયા, તેઓના હાથમાં લીલા પાતરાના હાર હતા, તે હાર તેઓ પોતાના નાહાના હાં થમાં ઉંઘે પેડીને પેલા મેટ જુદા મરદો આગલ ગયા, એ વખતે પેલા સરદાર હલવેથી અને અચાખર ભાર યુકીને આ નીચેના સમુન બોલીયો— "જેવો દોસતીના જાણક મોં ક, જીવી દીનદારની ઉમેદ, જીવી મોહાબત પેધારની કુવા, તેવો ભાઈબંદને સંપ હમેશાં લીસો રહે. " એ પછી પો તાના કુલની ચોખ લાકડીથી બીજ ફરેસતાને ઈશારત કી થી, તે ઉપરથી તે આગલ વધીયા, તેના હાથમાં રંગીન બીલિરને અલકાત ભરેલો ચંજુ હતો. તેમાં ખીચેલો ગોલા બ ભરપુર ભરેલો હતો, તે લેઈને તે જુધાઓ આગલ ગયા. એ વખતે પેલા સરદાર ફરીથી બોલીયો, "એકે જાંહાંની ગીયાલાના બાગમાં ગોલાબ કદી પણ ખીલતો નથી, તોપણ નીમકહલાલ બચાઓએ તમારે મારે જતન લેઈને જાલ રાખીયો. "

વલી બીજ ઈશારત કીધી, તે ઉપરથી, એક મોથો ફ રેસતો આગલ વધીયો અને ગોદરેનની સાંમણે એક સોના નું તાજ અને ખોશરોની સાંમણે એક ઉમદા હીરાની યુ કની શમશેર આગલ યુકી. તે પછી પેલા સરદાર ફરેસતા ગોદરેન તરફ નેહને બોલીયો, "જુધાપાહાન મોહરાના રહેવા સીએએ આ ભેટ તમને તેવાના બાપ દાખલ આપી. " વલી મોશરે તરફ નેહને બોલીયો, "આપણી આપોડી ન ખીન તેના બાહાદુર પેહેલવાન અને બચાવ કરનારને આ ભેટ આખરૂં તરીકે આપે. " છેલે ઘણી નજરૂં પાંગમે ફરેસતો આગલ વધીયો અને મેટ રોસુતોને કુલના હારથી વીશલી લીયા. એ વખતે પેલા સરદાર ફરીથી બોલીયો, "એ પરમાણે આ ફનીયા ઉપર ભાઈબંદનાં સંપમાં માંડ.

રહેલું, અને ન જોડાં બેઠેસતમાં ફરેસતાઓ સાથે વેહેવાર રાખીને સઘલા સાથે મલીયાછે, તેવોને થાદ કરતા રહેલું.”

છુપા ખુશ મીજનના ગોદરેનથી હવે ચુરું રહેવાઈ થકાણું નહી, તેણે પેલા ટાંગી ફરેસતા સરદારને પોતાના હાથમાં ઉચકીને છાતીએ દબાવીને મોલીયો, “અરે, મારી પે પારી, ભલાં દીલની, હુશીયાર નરખાનું, તેં તારો સોગ કે વો અછી રીતે બળવીયોછે અને તેથી તેં હુમુને કેટલા ગ મત અને ખુશી કીયાછે. એ પછી ખોશરોએ પણ દરએ કે નજી સાથે ડોરી કીધી. વાંચનારે જાણુડું કે એ ટાંગી ફરેસતાઓ માહિતા પાંચ નજી શુનરી ગયલા મીજલસીઓ ના છોકરાના છોકરા હતા.

છડાં છોકરાને જોઈને ગોદરેન મોલીયો, “પણ મારા પેયારો નાહાના બાલક, તું કોણ છે ? શું તારી જોલખાણ અને નહી થવી જોઈયે ? ” એ ઉપરથી નરખાનું વચન બોલી ઉઠી. “એ બીમારી બાપાપ વગરની છોકરીછે, અને છુદા કાકા નોશીરવાનને કાંઈ છોકરાં નહી હતા, તેથી તેને બદલે માએ એને પસંદ કરી એક ખોશાકની ભેટ કરીને અહીં મોકલીછે.

ગોદરેન તે બચાંની કાલી આંખો તરફ ટાકીને જોઈને મોલીયો, “થણું નીક કીધુંછે; પણ તું ફરેસતાની રૂપ ના, મારે માટે આશીરવાદ લાવી, તેટલા માટે કાંઈ પણ મારી તરફથી બક્ષીસ વગર તું જ્યો નહી, આજ રીતેથી હું તુને મારી પાલક છોકરી કરીને રાખુંછું.”

તેવામાં ખોશરો મોલી ઉઠીયો, “ભાઈ, પંતીયાલામાં કાંઈ કરડું ! ખજારદાર, એ ફરેસતાની કુવા જન તારે માટે, તેમ મારે માટે પણ હતી.”

ગોદરેન મોલીયો “વારું તમે જન કહેા તેમ, હું એ પેયારાં બચાંને કેલવણી આપશ, અને તમે પછી તેને પેરુશ મણી કરો.”

ખોશરો મોલીયો, “એ દરાર મારે કબુલછે, અને જે તેટલા વખતમાં આપણા બેઠેસતી ભાઈબંધ આપણને તેડી લેવાને બોરિસ કર્યો, તેા મારો છોકરો રૂસતમ મારી નગા લેઈને મારી કબુલાતને નલદીથી આ આપશે.”

પેલી બીમારી નાહાની આ બાપ વગરની છોકરી પોતાનું સાચું નસીબ કાંઈલગી ઉઠીયું છે, તેની તેને કાંઈ પણ સંભળ પડી નહી; પણ તેનું વફાદાર હૃદયું ભરાઈ આવી ચું અને તે રડી પડી ગોદરેન તેને પતાવી સતાવીને નોશીરવાનની ખુશી ઉપર બેસાડી; અને એ પરમાણે બીજાં છોકરાંઓને પણ તેઓના બપાવાની ખુશીએ બેસાડીયાં. એ પછી તેઓ સઘલાં ઘણાં ખુશીમાં ગીતકારા થયાં. દરએક નજી આગલ એક નાહાનું જામલીયું મુકીયું; અને તેમાં થોડું થોડું ખુશબોદાર શરબત નાગીને તેવોને પાણું. પછી તેઓના મા બાપ, કાકાકાકી, અને પીત સાઈઓની ખબર અંતરના સવાલ નવાળ થયા. એવી જોખનજાહમાં બપામદને વખત તબરીક આવીયો, અને ઘડીયાલમાં પાંચ વાગતાં ઉતરડું પડવા માંડીયું. પાંચ વાગના પેરેલા ટકોરા સાથે સઘલા નજી ખુશી ઉપરથી ઉઠીયા; દરએક પોતાના હાથમાં શરબતનું ભરેલું પેપાણું પકડીયું અને છેલા ટકોરાને માટે જોડી રહેયા. એટલાવાર માં જસતામતિ કાંઈ હજારો લોકોના ખુશીના આવાજો

નીકલવા લાગા. “નવું સાલ ખુબારક હોજી.” તે સાથે ટો પોતા આવાજ અને વાજ વગરનરના આવાજો એક એક સાથે બેલાઈને નીકલવા લાગા.

ઘડીયાલ વાગતું બંધ પડીયું અને સઘલાઓએ એક એક સાથે ગલાસો અપકાવીયાં. ગોદરેન અને ખોશરો નવા વરસની ખુબારકમાં માહાવા બપેછે, તેવામાં નરખાનું બાહેર નીકલી આવી અને પોતાના કુલને ગોલ ચુમાવીયું, તે એવી ખતલબથી કે તેને હજુર બીજું કાંઈ કેરડું છે. એ ઉપરથી સઘલા નજી સંભલવાને થોભીયા. ફરેસતાના સરદાર એ પરમાણે મોલીયો—

“ખુશાલ નવા વરસના આ પાક જામલીયાં સાથે હજુર એક આશીરવાદ માહાવાની રહીછે. આએ પલ નતી નહી રહે, તેટલાં વીચાર કરો, કે તમારા દીલમાં હજુર સહી મોહાટી ઉમેદ કેહી રહી ગયેલીછે; અને ન ઉમેદ બાપને પેયાર માતરે તેવાના દીલમાં ઉતારો, તે ઉમેદ મોલી રીતે અને ખુશીથી થોલો, ને બીજની ઉમેદ તમને ઘણી હશે, તે ખોદાની મેરબાનીથી બક્ષીસ કરવામાં આવશે.”

તારે એ ઉપરથી ગોદરેન અને ખોશરોએ પોતાના ગલાસો ખુશીથી ઉચકીયાં અને પેરેલાં ગોદરેન મોલીયો, “ખોશરો, આ સલામતી તારા છોકરા રૂસતમની”. ખોશરો મોલીયો “જીના દાસંતદાર ગોદરેન, આ સલામતી તારા પેયારા છોકરા દારાબની !”

એઓ એમ મોલેછે, એટલામાં જે જીવાન શખસો, એક મોલ મોલીયા વગર, મોરડામાં ધસીયા આવીયા અને પોતાના બાપની સાથે કોડી વલગી પડીયા. રૂસતમ જરે ધર છોડીને લશકરમાં ગયો, તારે માતરે એક સીપાહીની મીસાલે દાખલ થયો હતો, અને હાલ લશકરના સરદારની પદવી મેલવીને પાછો ફરીયો હતો. તેના કપાલ ઉપર એક મોહાટા ઘાહાના ચીરાનો ડાગ બાલમ પડતો હતો, અને તેણે પોતાની છાતી ઉપર લાપકી દાખલ બપશેલો એક આન પેરેરેલો હતો. દારાબ પોતાની લાંબી ચુસાફરીએથી ચુસાફરના પોશાકમાં પાછો ફરીયો હતો, તે ફનીયાની સુખ સુરતી અને નેહી જોવા નતો થોતે કેઓ, જીબસુરત, કદાવર દીલને બનીયો હતો. તેઓ એટલા નજીવી પાછા ફરશે એવી તેઓના ઘરમાં કોઈને પણ માશા હતી નહી. રૂસતમ અને દારાબે એક મેક સાથે કાગલ પતરનો લેહેવાર રાખીયો હતો, અને તેઓએ એવો કરાવ કીધો હતો, કે બેઠ નજી એક ચોકસ નગા ઉપર મલે અને તાંદાંધી વગર નજીવને નોરોજની સહવારના ઇસ્પાહાન રહેતરમાં દાખલ થઈને પોતાના બાપને મલે એક પતેતીની એક દાહાડો આગમન ઇસ્પાહાન રહેરમાં આવી પુગા. દારાબ પોતાના કુટુંબના ઘણાએક દાસતદારોને મલવા ગયો અને તેઓ સાથે મસલત કરીને એક દાહાડાની અંદર ફરેસતા લાએક ખોશરો તથામ કરાવીયા અને નરખાનું અને પાંચ બીજાં છોકરીઓને તેઓએ શું કરડું તે સીપવી મુકીયું અને દારાબની મેહનતથી ઉપર નજીવેલો દેખાવ બનીયા હતો. માણસની હાલત અનજ તરેહની રહેછે; જીનું હૃદયું ભરાઈ ગયલું હોપેછે, તે પોતાનું સુખ કોઈને પણ કેરડવા ને આહાતો નથી, અને સુપકીદી પકડેછે. પણ તે પછી તરત હરખાઈને જન ગમે તેમ જાણીયા જોયા વગર બંધ

છે, સમજ્યા વગર જુવેછે, અને સાંભલેછે અને નવાબને
માટે ખોટી રહેવા વગર સવાલો કરીયા જાહેર; પણ છેવટે એ
હુમ ખતમ પડેછે, અને ખરી હાલત સમજ પડેછે, અને
દીવરાના અનુભવાવાંની ખાફાં તેના મન ઉપર ગીયાંની આ
વેછે, એ પરમાણુ એ બેઠ જુવાઓ ઉપર અસર થઈ હતી.
જારે તેઓની મુખ ફેંકાણે આવી અને આસપાસ જુવેછે તે
ઓરડો નવા પરોણાઓથી ભરાઈ ગયેલા હતો; તેમાં દેખી
ફરેસતા છોકરાઓના ખા ખાપ, રૂસતમ અને કારાબના મ
કતબના સાથોએ, ગોદરેનના અતલકા અને કુરના સગાં
વાહાલાં અને શેહેરના મોહોરા અમલદારો ભેગા થયા હતા;
દર એક જુવા મોનમજાહમાં પડેલા હતા. સંઘવી ગમ સ
લામ અકરબ, મુશારકબાદી, વાતચીત અને સવાલ નવા
મેા ચાલતા હતા, બીચારા ગોદરેનને રાતનાં બેગી આવા
બેગી વાત સંઘવા નવા આવાબાર આગલ ફરીથી અને ફ
રીથી નવેસરથી ફેરવી પડતી હતી.

પણ આ વાતનો વીસરવી નહીં જોડે, ખોસારોને ખા
રે જે રામશેર અને ગોદરેનને મારે જે સોનાનું તાલ મ
લીધું હતું, તે કાંઈ ખોટું ન હતું, પણ ખરેખર તેઓને તાં
હાંનાં રેશીઓ તરફથી ભેટ થઈ હતી. જારથી ખોસારોએ
લગાકરનાં પાકરી છોટી, તારથી પોતાની ઉત્ખત, હાથીઆ
રી અને હાથપણ ભરેલી સીખામજાહ પોતાના રથને સા
રો કાપરો કીધી હતો, અને તે શેહેરના બાદશાહે ખોસારો
ના છોકરાને પસંદ કરીને તેની પાસે તે સોનાના મુખની
રામશેર તેના ખાપને મારે ખરેખર ભેટ પાકરી હતી. એ
જ પરમાણુ ગોદરેનને સોનાનું તાલ તેના વફાદાર રેશીઓ
તરફથી ખરેખર ભેટ મળીયું હતું, કાષ્ટે તેણે મરફી અને
મોઘવારીની વખતે પોતાની રાંધત પોતાના જાતબાઈઓના
મુખને મારે બોલે હાથે વેરેલી નાખી હતી.

એવી મોન મુશામુશાલીમાં નજરીક માર કલાક ની
કહી ગયા; ખોસારો પોતાની લાકડી અને કુબડી વેળેને ઉઠી
થો અને પોતાનો ઘેર નવાનો ઘરારો કીધો. ગોદરેન તેને
વધારે વખત રહેવાને મારે કહીયું, પણ ખોસારોએ મક્કમ
ના પાડીયું અને મોલોશો, નહીં, નહીં, આત નોરોનને
હાહોરો મેં પુરાકલ મોનમજાહ કીધી, અને સીતેર વરસ
ના બચાને મારે તે થકી પુરાકલ થઈ. "તોપણ તેઓ
બેઠ જુવા પડતી વખતે, મઈ રાતની આશીરવાદથી તેઓ
ના દીલ ભરાઈ આવીયાં, અને તેઓથી મોલાઈ ચકામું ન
હી. જેમ પેરેયાં લીંચુનાં ગાડની હેલ મુગા મુગા મગી
યા હતા તેમ એક વખત વલી આ ઓરડામાં તેઓ મલી
યા, પણ હાલ તેઓનું હાથું કેવું જુદીન તરેહથી વાગતું
હતું; તેઓએ એક મેકમાં ફરીથી હાથ મેલવીયા અને આ
વખતે જાણે કે નવા અને કામચ સંપનાં તેઓ નેડાયા.
તેઓના મોરેરા ઉપરથી આલમ પડતું હતું, કે તેઓ બોધને
ધ્યાન કરતા હતા, અને તેઓના ચીમરાઈ અને મેસી મયલા
ગાથો ઉપર વફાદારી અને મુશીના આંધું વેરેલા લાગાં.

શુભરાત તરફની મુશાફરીનો ઉવાલ.

પેઆમાં બેઠું નાઈછું,

તા. ૨૧ મી ડિસેમ્બર ૧૮૪૫ ની સવારનાં ૫ કલાક
કે ભાવનગર હુમેએ છોડી, અને તાંહાથી ૭ ગાઉને છેડે
સીંહિર છે તાંહાં ૧૦૦૦ વાગતે પોહાતાં. એ ગાંમ નતાં રસ
તામાં હેલક પરમાણુ ગાંમમાં વીગેરે મલીઆં હતાં.

ભાવનગરથી ૨ ગાઉ ચીતરા.

ચીતરાથી.. ૧ ગાઉ વરતેન.

વરતેનથી.. ૨ ગાઉ રામપુરા.

રામપુરાથી.. ૨ ગાઉ સીંહિર.

સીંહિર, સીંગપુર, અથવા શીખપુર કાડીઆવાડ ઈલાકા
નાં ગોહીલવાડ પરતમાંછે, અને તે ભાવનગર સવસથાન
નું એક મુખીઅ શેહેર ગણાએછે. એ ગાંમ પાહાડની ના
હાની રેકડીઓ વચે આવેલુંછે. તેમાં આસરે ૧૫ થી ૨૦
હજાર માણસની વસતીછે. એ ગાંમનો કારભાર ભાવનગ
રનાં કારભાર તરફથી નેમાએલા હાથેદારો મલાવેછે, ગાંમ
ની આસપાસ ફરતો કોટછે.

શુભરાતનાં પરામીન ઈતોહાસમાં જે શીખપુર વિધિ
લખાએલુંછે, તે હાલના ગાંમથી સેન દુર ઉમડ પડેલુંછે,
અને તેને અસરનું સીંહિર અથવા શીખપુર ફેરેછે. સો
લંકો વંસનો મુશરામ શુભરાતમાં સંવત ૯૪૨ થી રામ ક
રતો હતો, તેઆરે તેણે ઘણુંક પાપો કરમા કીધાં હતાં તેનો
પરાઆવાપ કરવા સારું થડપણમાં પોતાનાં છોકાને રામ
સેંપી પોતે સીંહિરમાં આવી રહેાં, તાંહાં કાસી અને બીજી
પરીતર ભગાઓથી બરામજો મોલાવીઆ અને "ફરમાલા"
નું નાંખીયું દેવું બંધાવીડ. બરામજોએ જે આસીસ્વાદ
કીધા તેનાં બદલામાં સીંહિરનું ગાંમ તેમને બખશીસ આ
પોઈ. ફેરલાક લોકો એમ કહેછે કે મુશરામને કોહિર હ
તા તે સીંહિરમાંનાં "બરમકડ" માં નાહ્યાથી નતો રહેાં,
તેથી બરામજો ઉપર મોહી પડી તેમને એ ગાંમ ઈતંમ
આપીડ, ગમે તેમ હએમે, પણ આટલી વાતનો ખરીછે કે
સીંહિર થડ વરશે થુપી બરામજોનાં તાખામાં રહીડ. એ
બરામજોની બે જાત હતી કેહછે કે કોઈ "મણા" બરામજ
નો છોકરો "જની" ગનીઆતના બરામજોની છોકરો સાથે
પરજોયા હતા. તેણે એક દીવસે પોતાની ચીને હુંગાડે મણે
જેઈ, તેઓન તે રીસે ભરાજો. તેણીને મુખ મારો અને તે
છીનું નાખ કાપી નાખીડ. આ બનાવ ઉપરથી બંને ગ
નાતમાં ભયડે ઉઠીએ, બેડ વચે ભારે લડાઈ થઈ, હજારો
બરામજો કતલ થઆ, અને ગાંમ વેરાંન થઈડ. બેડ તરફ
વાલાએએ પારકી મદદ માંગી, જેથી કોઈ સવડ રાજાના
હાથમાં આખરે સીંહિર ગએઈ, અને જાંહાંમુપી ભાવનગ
ર વસીડ તાંહાંમુપી ગોહીલ રામજોની રામયાની આ ગાં
મમાં (જુનાં સીંહિરમાં) હતી.

બોન્ન દોને (તા. ૨૨ મીએ) સીંહિરથી પાલીકાખા ન

• એની નજરીક "માપસરા" નામુડ. વરતેનમાં માર
૫૭૩ ફેડ.

વા સાંઝ પાછલી રાતનાં કલાક ૪ વાગતે પેહલું ગાંઠ છોડી દે. રસતામાં હેઠલ પરમાણે ગાંઠમાં દેખાએમ્માં હતાં.

શીંડારથી .. ૩ ગાઉ કનાડ.
કનાડથી .. ૧ ગાઉ કાન્નવદર.
કાન્નવદરથી .. ૧ ગાઉ લીમ્બુરધાર.
લીમ્બુરધારથી ૧ ગાઉ મહડ.
મહડથી ૧ ગાઉ રંડોલા.
રંડોલાથી .. ૨ ગાઉ પાલીટાણા.

૯ ગાઉ.

પાલીટાણા.

પાલીટાણા એક નાહાનું ગાંઠ. તેમાં આસરે ૧૫૦૦ ઘરો, અને ૩૫૦૦ માણસની વસતી. ઘરો સઘાં માળ વગરનાં અને મટોડાનાં બાંધેલાં; રસતા ઘણા ગલીથી ભરેલા અને દેવલાતો સાંકડાએ કે શાંભાશાંભી ગાડી આવી હોયતો પાછી ફેરવવી પડે. ગાંઠમાં સરવે થી મોહાડાં મકાનો ધરમશાલો. તેમાં થોડે મોતીશાની તથા થોડે પરમાલાઈની સરવેથી મોહાડી કેલવાએ. સઘલી મહી આસરે ૨૬ ધરમશાલાઓએ એવું કેલવામાં આવે. અને ને એક કહીએ કે ગાંઠની વસતીના ૦૧ ભાગ ધરમ શાલાઓ તથા ધરમનાં મોહાડા વંદએથી રોકાએલો તો તે કાંઈ અલંકાર રૂપી કેલવારી નહી.

પાલીટાણાનાં કાંઠર શુરશીંગલ પરતાપશીંગલ બંને રખતુલે. દેખાવમાં સારી બાધણીનાં, અને સવભાવે પંડા. બીજા પુરવ તરફનાં રાજએની પ્રેકે આંગને ઘરેણા થી સંગારવાની અને જુદી દબદબો બતલાવવાની રેવ આ દરબારમાં નથી. દરબારે અંગરેજ ૫૫ પરમાણે એક બંગલો બંધાવાને શરૂ કીધું, દરબારને તામે આસરે ૫૦ ગાંઠમાં અને કુલે આએપત ૧૦ લાખની.

પાલીટાણાની નજદીક "શેતરૂનો" નામે નાહાનો પ રવતલે જે નેન ધરમની જુની અને ઘણી પવીતર તીરથ ની જગા ગણાયે. એ નેત્રે હજારો શરાવકો જતરા કરવાને દર વરશે આવે. શાંભલવા પરમાણે કારતકી અને ચર્ધતરી પુનઃ ઉપર ૩૦ થીતે ૪૦ હજાર જતરાણુ લોકો આ જગા ઉપર એકઠા થાયે. ઘણા બધામંધ લોકોના જ આવ પધાથી અને આસપાસ ગાંઠમાં ગલીથી ઘણી હેવા થી જતરાણુ લોકોમાં કાંચેરાંના ભુંડો મરન ઘણે દેશએ. ગમે વરશે હજારો માણસો એ ફરક મરનથી મરણ પાંખી આં હતાં. ગાંઠના રોજગાર સુખીય કરી જતરાણુ લોકોનાં આવવા બધાથી આલે, અને તેની આબાહાની તેઓનાં ઉપર આધાર રાખે.

જતરાણુ લોકો ઉપર કાંકોરની નજર નરા કરડી દીશે છે. અને ને કે કાંકોર પેતે દેખાણુ અને સખજી, તોપણ ખરાબ સલાહને લીધે શરાવક લોકોને હુરકે રીતે ઈજા દેવાને પેરવો થાયે. અતીઆર શુધી શરાવક લોકોની તરફથી દર વરશે ૩૪૦૦૦ કાંકોરને પાહાડ વીગરેની રખેવાલો રાખવાનાં મતતા હતા. પણ ઉપર કહેલા કારણને લીધે આ કારવને પેકીરીકાલ એન્ટની મારફતે ફેરવાવીને જે શરાવક

લોકો જતરા કરવા પાલીટાણામાં આવે તેપર દર માથે દી ૬ રૂપે લેવા, એવો ફાવલ કરાવીઆ. આ રીતે ચાલીઆ થી ગરીબ જતરાણુ લોકો ઉપર તરેહવાર રીતનો જુલમ શુ નરશે એ દેખાઈતું. અગર કાંકોર પોતે જુલમ નહી કરે પણ તેનાં માણસો ગરીબ લોકોને કુખ દીએ એ સવભાવીકે.

શેતરૂનો.

જેમ મુસલમાન મકે જાયે, અને વધશતવ કારી જાયે, તેમ શેતરૂન અથવા સીધાઅલ પરવતનાં દેડાએ ની જતરા કરવાને હીંદુસયાનનાં સઘલા ભાગ તરફથી જે ન ધરમ પાલનારા હીંઆં આવે. અને જાહાશુધી એ મોહાડા તીરથને મલીઆ નથી તાંહાંશુધી પોતાની જાંદગી મીધીઆ, એજ સઘલા સરાવકો ગણે. એ કુંગર પાલીટાણાનાં ગાંઠથી ૧ ગાઉને છેરે. તે તરફ જવાને રસતા થોડોક સપાટ સડક જાયે, અને તેની બેઠાજાએ વડ, પીપડા અને આંખા રોપેલાં તેથી તેના દેખાવ રલીઆજ હો લાગે, પણ માકીના રસતા ઘણા ધુલવાલો અને આ ડા ખેલોઆવાલો, "તલાટી" આગલ વીસામાં બાંધેલા એ અને પાહાડ ઉપર નજ આવવાનાંઓને લાડવા આપવામાં આવે તથા શાકરતું પાણી મહેલે નેથી તેઓની તરફ છીંજાયે. પાહાડની રોચ ઉપર જવાને રસતા આ ડા અવડો, ફેરલેકે દેકાણેથી ઘણા મડાવવાલો, અને પથરો કંટકાઓને ગાંઠવને બતાવેલો. તેની લંબાઈ આસરે ૪ માઈલની. તે ઉપર ગાડી અથવા થોડા નજ શકતા નથી. પણ ઉપર જનારા લોકોને ઉંચકો લઈ જવાને ડોલી આ મહેલે એ ડોલી એક માણુ ન લાકડાંના ચોકડાંની બનાવેલી હોએ અને તેને પારી ભરેલી હોએ. તેને ચારો છેડે દોરડી બાંધી એક વાસના ઉપર તેને બે માણુ ઉંચકી પાહાડની રોચ ઉપર લઈ જાયે. આસરે ૩૨૫ દર માણુ દીડ લીએ. પાહાડ ઉપર ચાલીને જવાને ઘણા ધરમી શરાવકો પુન સખજીએ અને એવા વીચારવાલો લોકો હુંગાડે પગે ચાલીને ઉપર જાયે! તલાટી દેડાઓની નજદીક પાહાડ ઉપર મડી નતાં ૧ કલાક થાયે.

પાહાડની રોચ ઉપર નતાં રસતામાં દેકાણે દેકાણે વીસામાંઓ તથા શરાવકોનાં "માહારાન" નાં પગલાં, જે પુનતા પુનતા જતરાણુ ઉપર ચડે. "હીનગલાનના-હડા" આગલ રસતાની મડ ઘણીએ અને તાહાંથી ઉપર મડતાં પગે મડનારને થાક બહુ મડે. તે ઉપરથી લોકોમાં કહેવત ચાલી છે કે—

ડીજાનને કડો,
અને કંડ લાપ દળને ચડો.

પોણે રસતે ગમ્યા પછી બે રસતા જેવામાં આવે, તેમાંનાં ડામે રથતે હોમા ઉપર ગમ્યા હતા. કેડ ઉપર ગમ્યા તેખારે એક કીસા જ્યો રસતા કોટ નજરે પડે, જેને પેહલી "કુક" કહે. એનાં અંદર એક તાપલી બારી જાયે તેમાં પથાર થઈ અંદર ગમ્યા કે દેડાંઓની હાર આવે, તેમાંનાં કેટલાંક દેડાં મેલીઆ પછી જેન ધરમનાં શરવેથી મોહાડા તીરથકર આદીનાથ અથવા આદીસવર ભગવાનનું ફેરુ.

આ દેડું ઘણું મોટાહુલે. તેનાં પાંખલા પારસનાં બનાવેલાં છે. પુરવ સાંભે મોટા ક્ષીને મોટાદી યુરતી છે તે આદેશવરની છે, તે પણ પારસની બનેલી છે, અને તરીઆ નથી સહુગારેલી છે. મારવારથી અને હાડસથાનનાં બીજા ભાગે ઉપરથી હજારે શરાવડા આ તીરથધરની મુરતીની પુનઃ દરવાને આવે છે, અને સેકડો રૂપીઆનાં ઘરેણા વીગરે તેને અરપણુ કરે છે. “આદેશવર ભગવાનની ભક્તિ” આ શનદે વારંવાર તેમ્ને પુજા કરીઆ પછી ભેળે છે.

જે શીખર ઉપર આદીનાપનું દેડું તેની આશપાશ કેટલીક દેડી અને નાપલાં દેડાંઓ, અને તેને કરતો કોટ છે. એ સેધલાં મલીને એક “આદેશવર દેડું” ને નાં એ આવેલાઓ છે. એવી શધલી મલી નવ શીખરે ઉપર જુદા જુદા ધણીએ અને જુદે જુદે વખતે દેડાંએ બાંધેલાં છે. દેડાં દેડીઓ ઘણી હવાથી તેની શંખીઆ શેલેલાધરી ની કલી શકતી નથી. હુમારી ગણતરી પરમાંજી હેડલ લખેઆ પ્રમાંજી દેડાં દેડીઓ.

૧—આદેશવરની દેડુંમાં આશરે ૮૨ નાહાનાં મોટા દેડાં છે.

૨—મોતીશાની દેડુંમાં ૧૦ દેડાં અને ૫૦ દેડીઓ છે.

૩—બાલાભાઈની દેડુંમાં ૩ દેડાં અને ૧૫ દેડીઓ છે. એ દેડું આગલથી ઉપર ચડતાં પાહાડના અંદરથી એક કોતરી કાઢીહેલી પરતીમાં જોવામાં આવે છે. તે અંદરજાણું રહે છે, તેનાથી શેલેન છે જે તેની બેહુન માલુકબાઈની નાધલી પરતીમાં જુદા દેડાંમાં છે.

૪—પરેમશંકર મોદાની દેડુંમાં ૬ દેડાં, અને આશરે ૧૨ દેડાં છે.

૫—“ઉત્તમવશી” (ઉત્તમબાઈની દેડું) એક મોટાં દેડાનાં ૫૨ પરતીમાં છે અને ૯ જુદી દેડી છે.

૬—હેમાભાઈ દેડુંમાં ૪ દેડાં અને ૪૦ દેડી છે.

૭—શાકરશંકર પરેમશંકરની દેડુંમાં ૫ દેડાં છે.

૮—“શીપાવશી” માં ૮ દેડાં તથા દેડી છે.

૯—મોમુખમાં ૨૬ દેડાં તથા દેડી મલી છે.

છેલી દેડુંમાં “ચદા શોખલ” નું શરવેથી ઉંચામાં ઉંચું રહે છે. તેને વીશે તરેહવાર દંત કથાએ ચાલે છે તે ધણું મોટોદેડું છે, પણ કેટલાકતે એક કહેતા કે એને બાંધવાને શાકર શાખાન ઘસડવાને ૩૮૦૦૦૦ (હિંદી હજાર) ના દોરડાં બપોઆં હતા !! આશરે ૧૫૦૦ ફીટ ઉંચા પાહાડ ઉપર એ માંધલના સાકરે, આડે અવરો અને મડા વવાલે રસતે શાખાન લઈ જવાને અલખત ઘણા ખર્ચ એ હો હશે એમાં કશો શક નથી, પણ ઉપલી વાત જરા અચલ માં ઉતરવાને બીટ લાગે છે.

પાહાડની રોમ ઉપર એક તરફ પ્રથલખાંન લોકોનાં પીરની કબરો છે તે “અંગાગા પીરની દરયા” કહે છે. એ વીશે એવી દંત કથા ચાલે છે કે કોઈ નવામે પાહાડ ઉપર જઈ રેરામાં મુરતીને લાકડી મારી, તેવાન તેને દેર આવવા લાગા અને પછી એ દરગાની નગામાં આવવાને પડીએ અને “ઈડા” થઈ ગમેએ, તે ઉપરથી તેનું નામ (“ઈનમાર ચાહા”) “ઈનમારા” પીર પડીડ. ખરે ખોટુંતા ઈશ્વર

જાહે—પણ હાલમાં લોકો એ પીરને માણે છે; અને ઘણા બાતરાણુ લોકો પણ તેની કબરને કુલની માદર વીગરે મડાવે છે ! શેતરૂજનાં સધલાં દેડાંને લગતા આસરે ૪૦ પુનઃ આ ઇઆને “મોહીઆ” છે, સધલાં દેડાંઓની રખેવાલને વાસતે આસરે ૫૦ શીપાઈઓ, અને દેડાંને લગતા મલી વીગરે ૩૬ આકરો છે. સધલા મલી આશરે ૧૫૦ માણુએ દેડાંને લગતાં કાખમાં નોકરીમાં છે. દેડાંઓને લગતું “કાર ખાનુ” છે તેમાં શધલો હુશાબ વીગરે રાખવામાં આવે છે તથા તે કારખાનાને શુભાંતે સધલી મોકશી રાખે છે. સધલો ખર્ચ વરયા દાહડે આશરે ૩૦ હજારના છે અને તે દેડાંની આખાદાનીમાંથી ખર્ચવામાં આવે છે.

પાહાડનાં ઉપર શંકરાર અથવા શાંભને વખતે ઘણા રલીઆંખને દેખાવ નભરે પડે છે. તાંહું સીતલ વાંઉ વા એ છે, જ્યેથી પાહાડ ઉપર ચઢતા યાકી ગમેલા જાતરાણુને ઘણી આશાએ મહેલે. જ્યે પાહાડ ઉપર ઘણી લીજીતરી નથી તોપણ દેડલનાં ગાંખના જાહાડ પાન આંખને તાજ રાખે છે. પાહાડની ઉપરથી “શેતરૂની” નદી જરાખર પુરવ તરફ વેલતી નભરે પડે છે. જાતરાણુ લોકો એક દીવસ એ નદીમાં નાહીને ઉપર જાતરા કરવા જાય છે.

પીઆરાં બેહુન ધારવા કરતાં આ કાગળ લાંબુ થયું તેથી હાલ બંધ કરૂં છે અને બાકીનું આવતાં અંક ઉપર રાખ્યું.

પરચુટણ.

અમે તે જાએ—એક આઈરીશ સરદારે જ્વેલો તોપનો ઝોલો આપેએ તેવું જોતાનું સર નમાવીયું જ્યેથી પછવાડે એક સીપાઈ ઉભો હતો તેનું મસતક ઉડી ગયું. આ ઉપરથી તે ઝોલોએ કે “જુલો જે નમનતાઈ પડે તેનું આ ધું કોઈ દીને ઉડે નહીં.”

ભણેઆ ૪૯ ગણેઆ નહીં—કોઈએક આગલા વખતના પાદશાહ હતો, જેણે પોતાના એકપુરા સાહાજદાને એક નાનાકીત એલખાને હરતક નજીમ શીખવાને મેલી પો. એવું કહે છે કે તે વખતે કાલ જઈ પંદોતો અગમરે તી કરતા હતા પંદોતએ મેશાંક વરરા મુદ્ધી તાલીમ આપી શાહજદાને બાહોશ કીયો અને પાદશાહને નજીવી યું કે હવે તેની પરીક્ષા કરવી. પાદશાહે એક ભરકેચેરી ભરી અને પોતાના હાથમાંની એક કોમતી પથરાની વીટી યુદ્ધીમાં પકડી અને સાહાજદાને પુછીયું કે હાથમાં શું છે તે કાલ નાખી નજીવાવું. સાહાજદાએ નજીમના હીસાબ પરથી કહ્યું કે પાદશાહ સલામત તહમારા હાથમાં એક પથરો. પાદશાહે કહ્યું કે વારૂં, કહેવો પથરો ? સાહાજદા એ વીચાર કરીને કહ્યું કે ઘટીનું પથરું છે. પાદશાહ આ શાંભલી હુસી પડ્યો અને મોલીયા કે સુરખ મુડીમાં તે કાંઈ ઘટીનું પથરું પકડાતું હશે ? પંદોતએ આ ઉકરો ભણેપોતા ખરો પણ ગણેઓ નહીં માટે એને હજી તરમીએ. રીતે, એક કહી પાદશાહે કચેરી બરખાસત કીધી.

ટકા ઉપર ટકા—એક ઈંગલડના ગામડાનો માણસ સરેર હતા તેણે ટકા મહાદાવીયા વગર વાત કરવાના કસ ન લીધેલા હતા. એક દાહાડે એક ધરહસ્ય આગલ તેણે એમ દર્શાવે હાંકી કે “માહારા બાગમા એક સલગમ ઉગી થો હતા તે એટલો તો મોટો હતા કે પાંચ બકરાઓએ આ બો શીયાલો તે પર ગુજારો કીધો પણ જાણે પુટથો નહીં.” પેલા ધરહસ્યે કહયું કે “સેડ તહમારા કરતાં એક વધારે બલબલ વાત હું કહું.” થોડા દાહાડા ઉપર હું માહારે ગામથી આવતો હતા તેવામાં એક કંસારાની દુકાન નીકળે જ્યાં એક મોટું ગંબવર તપીયું બનાવવાને પમીસ માણસો કાંમે લાગ્યાં હતાં. શું તે તપીયાનું બેયાન કરું કે પમીસ જણા હુયારી દોકે પણ તે એટલું ગંબવર કે એક મેકને સાધ સંભાળવા નહીં.” માણસરેટે બોલીયા કે “સેડ એ દર્શાવે એટલાં મોટાં તપીયાને શું કરે?” સેડ બોલીયા કે “મેહરબાન તહમારો સલગમ રાધવાને મારે તે તપીયું બનાવતા હતા.”

વકીલનું વીલ—એક વકીલે મરતી વખતે વશીયત તનાયું કીધું તેમાં એવું જણાવીયું કે દેવાના આદમીઓને માહારી સપક્ષી પુછ વેહેવી આપવી. જરે તેને પુછવામાં આવેયું કે એમ કરવાનું કારણ શું, તારે તેણે કહયું કે “જાહાંયી આવેયું તાહાંન પાછું જવું નોઈએ.”

રજુને પુરંસત.

૧ હું—હું માર અસરનો બોલણું અને એક અમર રત સરોખી મીન છું. મારી ઉતપત્તી વીશે જુદા જુદા દેશવાલોએ દાવો કરેછે. હું તરણ મીનની મેળવણીથી બનું છું. એ તરણમાંની એક મીન ને મારામા દર શો ભાગે ૭૬ ભાગ હોયછે તે બંગાલ પરાંતમાથી પુશકલ મલી આવેછે. બીજી મીન ને મારામાં દર શો ભાગે ૧૦ ભાગ હોયછે તેના જોડે ધરોપખંડમાં પુશકલ મલી આવેછે અને તે જોડે પોતાની ખાના ગરમ પેટામાથી ઉઠલી નીકલેછે તારે કેટલીકવાર આસપાસ સતીઆનાશ વાલી નાંખેછે; ઘણું કરી ઇલાલી અને સીસીલી તરફ એનેથી પચ્છેલા નાશ દીઠામાં આવેછે. તરીજી મીન ને મારામાં દર શો ભાગે ૧૪ ભાગ હોયછે તે પણ ધરોપખંડમાં મલી આવેછે અને ઈંગલંડ તેને પોતાની મોહોદાઈનું એક મોતેબર કારણ ગણેછે.

મારું નામ સાંભલતાંન ઘણાંજીકો ચમકી ઉઠેછે અને મને મારે સંભાલથી રાખેછે. હું લડાઈ અને યુનરેજીમાં હમેશાં પેહેલી હરોલમાં રહેતું છું. હાલ બુંધવો આ બીસીનીઆ ખાતે લડાઈને સાડ સરવે સાંખાંન લેઈ જવાની તઈઆરી થાએછે તેમાં હું પેહેલા છું. મારા વગર લથકર નકાંયુંછે. માંજીસો, બીઆઆન જંગલ અને ફાડી આ નાશ જાનવરોનાં ગોઝાએ પસાર કરી જવાને, મારા વગર તમે કવચીતબી હીમત નહીં કરો. માંજીસો, જ્યારે તમે મોહોદા તેવારે જાત જાતનાં મલીઆ અને પંખીઆ જોવા આકાશની બુલંદી ઉપર ઉડતાં હોયછે તેવાને એક પલકારા

માં હું જમીનપર બોલાવી શકું. સાબર, હરણ તથા સી પુરગની નંડક મારી આગલ કુંજ નથી, હું તેવાને એક અક્ષયમાં દોડી પકડી શકું. આદમીએ પોતાની અક્ષયનાં બલથી મારો આવાજ ગગડાટનાં જોવો, મારું તેજ આતસ જોવું, અને મારો ચમકાટ વીજલી જોવો બનાવીએછે. જરે હું રૂથંચ તારે ખડક અને બુલંદ પાહાડોનાં ટુકડે ટુકડા કરી નાખ્ય. બોલો એવો હું જોરાવર પેહેલવાંન કોણુ?

૨ જી—બદામ, અખરોટ પસતાં તથા બીજાં એવો મેવો સરવે વનસપતીમાં મહડતે દરનજોનાં કેહવાઈ શકાય તેનું કારણ શું?

૩ જી—એક સખશે દીવાર કાહારીઈ અને તેનું કુલે કરુન (૯૭૦૦) રૂપીઆનું નીકલેઈ અને તેની પાસેથી માલ તથા મીલકત મલી (૪૨૦૦) રૂપીઆ (૨) આના અને (૨) પઈ એક નંદર અવેન નીકલેએ; તારે તેનાં માંગના રાએને દર દસ રૂપીએ કેટલા મલીઆ તે કહો?

બોલારો ગઈ વેલાનો.

૧ હું—વલગણ.

૨ જી—આખ.

૩ જી—ગા આનાં.

મારની ગરખી.

(રીસાએટો મરધાર પરગામ બપોર, તે સખ તેની વહાલી, પોતાની મેંપરને કહેછે.)

“રાંદલ સામણાં દેવ, રનાદે” અને મજતા રામનીછે.

મે સખી સરોવર તીર, કળાધર મારલોર;
નિરખેછે નિરમળ નીર, કળાધર મારલોર. ૧.
મારનો મનોહર વેષ, કળાધર મારલોર;
માર અને વહાલો વિશેષ, કળાધર મારલોર. ૨.
મારનીછે ચંચળ ચાલ, કળાધર મારલોર;
માર દેખી વાયેછે વહાલ, કળાધર મારલોર. ૩.
માર મારા હુઈડાનો હાર, કળાધર મારલોર;
માર દિલો દિલનો ઉદાર, કળાધર મારલોર. ૪.
માર મારા નેહનું નર, કળાધર મારલોર;
માર મારા પ્રેમનું પૂર, કળાધર મારલોર. ૫.
માર મારી નજીની વીર, કળાધર મારલોર;
માર મારા મોતીનું નીર, કળાધર મારલોર. ૬.
માર મારા દિલનો દિવાન, કળાધર મારલોર;
માર મારા સુખનું નિધાન, કળાધર મારલોર. ૭.
માર ઘણો હડાપજુદાર, કળાધર મારલોર;
માર મારા જીવનો આધાર, કળાધર મારલોર. ૮.
માર મારા ચિતડાનો ચોર, કળાધર મારલોર;
માર મારા કાળજીની કોર, કળાધર મારલોર. ૯.
માર મારો જીવજી પ્રાણ, કળાધર મારલોર;
માર મારા મનડાનો જાણ, કળાધર મારલોર. ૧૦.

મોર મારો સાચો સનેહી, કળાધર મોરભોરે;
 મોર વિના વરતું વિદેહી, કળાધર મોરભોરે. ૧૧.
 મોરને તું બાંધે બનાવ, કળાધર મોરભોરે;
 મોર મારા મેહેલમાં લાવ, કળાધર મોરભોરે. ૧૨.
 મોર કહે તે હું કરીશ, કળાધર મોરભોરે;
 મોરને જમાડી જમીશ, કળાધર મોરભોરે. ૧૩.
 મોરને તું બાંધ કહેએમ, કળાધર મોરભોરે;
 મોર તું રિસામેછે કેમ, કળાધર મોરભોરે. ૧૪.
 મોર તારી રીસ તું મેલ, કળાધર મોરભોરે;
 મોર તારી અરેછે દેલ, કળાધર મોરભોરે. ૧૫.
 મોર નચે જો પરદેશ, કળાધર મોરભોરે;
 રહિશ હું રોતિ હમેશ, કળાધર મોરભોરે. ૧૬.
 મોરમાં છે માહુરું મન, કળાધર મોરભોરે;
 મોર વિના તલમેછે તન, કળાધર મોરભોરે. ૧૭.
 મોર વિના લાવે ન અમ, કળાધર મોરભોરે;
 મોર વિના રહિલાછે દન, કળાધર મોરભોરે. ૧૮.
 મોરનોછે મુંદર સોર, કળાધર મોરભોરે;
 મોર મારી જીવનરોર, કળાધર મોરભોરે. ૧૯.
 મોર મેખિ પ્રગટેછે ખાર, કળાધર મોરભોરે;
 મોર મારો ધરયાજુગાર, કળાધર મોરભોરે. ૨૦.
 મોર મને મળવાના કોડ, કળાધર મોરભોરે;
 મોરલોછે માહુરી નેડ, કળાધર મોરભોરે. ૨૧.
 મોર મારા તનડાની નાડ, કળાધર મોરભોરે;
 મોર મને લાવી દેખાડ, કળાધર મોરભોરે. ૨૨.
 મોર જીવો નેડલા સોત, કળાધર મોરભોરે;
 દિન દિન ધામો ઉઘેપોત, કળાધર મોરભોરે. ૨૩.
 પ્રભુ કરે પૂરજી કામ, કળાધર મોરભોરે;
 દે દુવા દલેપતરામ, કળાધર મોરભોરે. ૨૪.

પુસ્તકોની પેઠેય.

ખરીસ્ટીઓનાં જીના તથા નવા બાઈબલનો અનુવાદ
 તરજુઓ કીધા છે. વાળન હોને સુખમની બાઈબલ એકાદી
 તરખી ખરીઆઈ તેની પેઠેય કમુત કરીએ છઈએ.

“ડોસલસ અથવા મુકતાર” એ નામનું એક નામનું
 ચોપાનીકી કવિના આગમના તેના બનાવનાર, બદ મોર તરખી
 હોને ખરીઆઈ તેની પેઠેય કમુત કરીએ છઈએ.

“ફારબસ વીરહુ” એ નામનું એક નામનું ચોપાનીકી
 ને અમલવાના કવિ લેખનશામ કાળાબાઈએ રચીએ તેની એક
 નકમ અનુવાદ વાનગીરીજી સોલકીનો તરખી ખરીઆઈ તેની પે
 ઠેય કમુત કરીએ છઈએ.

આ ચોપાનીકી ખતાર આનરમેળવ અચેકાંસર કીનના
 ક શરખત સોડેજ નેવેને અમલવાના, અનુવાદ વાનગીરીજી સો
 કાઈ, અને કમુત કરીએ છઈએ. આગમના સમા સમાઈ અને અ
 જાની પુસ્તકો વધારવા સાર એક મેહોરુ ૧૬ ઊંચું કરીએ એ
 ને ને બાઈબલની મુખમની હાથ ફેરવેને એક નીઆએકીસ્ટ થઈએ
 તેને અને તે આંકીએ તરખી ખતાર તથા ખીતરા સમજાઈ હો
 તેની આગમની નીઆના તોડે કરી ૧૫૫૫૨ જે તેના હોજી ને
 ૬ અમલવાર કવિનામાં આ ન હોના ચોપાનીઆનાં નામી, એ
 ચોપાનીઆની કવિના પોડી પોડી હોવા વાંચનારને મારે ને
 અમલવા ૧૫૫૨ કરે નામ.

“સવીતા કુદૈત કવીતા” નામનું એક ચોપાનીકી માને
 અમુ રીકુ સમા તરખી હોને ખરીઆઈ તેની પેઠેય કમુત કરીએ
 એ છઈએ.

આ ચોપાનીકી કવિના તેના બનાવનાર સવીતા મારાપણ અ
 જુવની નામપણે જોખની રીકુ સમામાં એકવાર વાંચી હોની તે, તે
 સમાને પચાદ પચાવી છપાવી પરમ કમુત કરીએ છઈએ.

આ ચોપાનીઆની કવિની સરસ કવીતા નેમવાઈએ હ
 આમાં ચોપાનીઆના લેતા નામ.

ગુલીવરનો મુસાફરી, લીલીવરના વેટુનીઆ, નામ ૧ લો.
 આ નામનું એક નામનું પછુ સર પુસ્તક હોને તેના બનાવના
 ર તરખી ખરીઆઈ તેની પેઠેય કમુત કરીએ છઈએ.

આ પુસ્તક તરખી મોત પેઠેવાન તેનું પુસ્તક એક નવાઈ સર
 જો દેખાવ નમરે આપેછે. એવો પુણ ઇમરેડ કાંકાની અને ક
 થાની દરજીકે ચોપાનીકી જીવર રીકામા આપેછે આપણી તરખી
 તરખીને પેઠે વેટુનીઆ રીકેએ અને એવું છતાં તેને સોની
 કરવાને અને તેની જીવર લાપક ચીતર મુકવાને કાંઈ કમુત કીધી
 બાલન પડતી નથી, એ મારે હો. દરખ આપકારા પરસ બંધી
 આ પુસ્તક છપાઈ પરસીધ થઈએ તેના માલેકોને તેવોની સુખ કો
 રીએને મારે સાચાઈ આપીએ છઈએ.

આ પુસ્તક કીન સુચીર નામનાં પરખીઆત ઇમરેડ ગરખ
 કારનાં “ગુલીવરનો મુસાફરી” એ નામની કળાના પુસ્તકનાં એક
 નામનો તરખીઆઈ બનાવનાર એ મુસાફરીનો તરખીઆ માર ના
 ગમા આપવા ધારીઆઈ તેનાને આ પેઠેએ નામ. એ પુસ્તક
 ના કાંકાઈ એ કલાને લાપક સુખ ચીતર આપેઆઈ અને પારસી
 લોકોને જોખમાં થઈ પડવાને મારે પારસી અનુવાદમાં એ રસી
 જી છે નેથી સીએ તેમજ નેમવાઈનાર નહી નાજીનાર. તેને
 જીવનાર કી યકે આ પુસ્તક પુસ્તકને વજન વાનવા લાપક
 તેથી હો. હમારો વાંચનારને એ પુસ્તકની નામપણ કરીએ છઈએ.

“મનસુખ” ની તરખી તેવજીનાં રચનાં કાંકાઈ પુસ્તક
 હો હોને લેર ખરીઆઈ તેની પેઠેય કમુત કરીએ છઈએ અને
 એ અનુવાદ સરીખી ખત રીનવાનારી ચોપાની હમારે હાથ આવવા
 પી તેનાની અમલવાર બાઈબલામાં કાંકાઈએ, નેમવાઈએ હમા
 રા વાંચનારની કાને હો. ધરી સુક્ય આ કીનની જીવને મારે હ
 એ “મનસુખ” ને જીવનાર ખોનીએ છઈએ.

“જરનેશીતી અસીઆસ” ને આંક ૭ જો હોને ખરી
 આઈ તેની પેઠેય કમુત કરીએ છઈએ.

આ આગમ નરતેશીતીઆના વજનની વેટુમડી એવાં મ
 માગા રીકે એક લાખી બાઈબલ લખવાના આપેછે ખરેખર એ
 બાઈબ નરતેશીતીઆને જોખમાંછે તેમજ તેની પાછલ પડી આ
 ચોપાનીઆના બનાવનાર અમીઆરીએ નેરસી રમ અને મેહન
 તે લીધી તે પછુ ખરેખર તારીર લાપક. અમલવા એ બાઈબ
 કરી સંપુર્ણ કરી દુકીએ કાંકાઈે કાંકાઈે પોતે એક અમીઆરી
 છે અને તેવનાં અમીઆરના કાસે કાંઈ નવુ નમર આવેતા તેવ
 છ તરખી પોતાનું અમલવા લખેછે રેવયે, તેએ નેરસી સોધ અને
 મેહન એ કમી કરે નેથી આંકનને આપમને શમીદોઈ એ
 અમીદાર કીઆ વગર વેટુવાનું નથી.

હો આ અમીઆરોને એક એકનમાસ કરીએ છઈએ કે
 તેવજે પોતાનું લખાણ અમીઆરી વગર બીઆરોને પણ પુરુત સખ
 ન પડત થઈ પડે એવું કરવાની મેહન તેવો નેથી બીન અમીઆ
 રી આપવા લીર એવું જીવર કીડાર થઈ હો. કમુત કરીએ છઈએ
 કે આપી બાઈબ રીકે રી રીતે લખનાં તેવજી મારે મેહન પડી
 પણ તેથી ને અમુતની આપમને શમીદોઈ થયે તેમાં તે વસી રહેયે.

સ્ત્રીબોધ

પુસ્તક ૧૧ મું.

રાપટેમ્બર ૧૯૬૭

આંક ૯ નો.

સેનાહ રૌરનો કીલ્લો.

ભાગ ૭ નો.

સુરન ઉગતે બેહુ પાદશાહજીવિઓ એક મેકને પાછી બેઠવાને ઘણી આરજીઅંદ થઈ. તેઓના મનની ચીંતાથી તેઓની ઉંઘ ઉડી ગઈ હતી. મેહરબાનુ મનથી દરીઆ કત કરતી કે અસફંદીઆરે પરીચેહરનો બે મરતબે છુટકો કીધો તેથી તેનું દીલ તેણીની ઉપર લાગુ હશે. ખરો મરતબ જાણવાને તેણીનું દીલ માણેથી ઉછરતું હતું. પરીચેહર દરીઆકત કરતી કે શુકામાં ને શબ્દો તેણીને કાણે પડ્યા હતા તે ઉપરથી અસફંદીઆરનું દીલ મેહરબાનુપર લાગેલું નીશામત હશે. પણ પરીચેહર પાછી મનસે વખાસ વા લાગી કે ને અસફંદીઆર માહારીન મોહાબતમાં બે લાપસો હોયતો મેહરબાનુના દીલને ખરે જખમ લાગશે અને ને લઈ બાનુ તેના ખ્યા ખેરખાહ આફક તેની બરદાસત કરતી હતી તેને દીલગીરી તથા અદખાઈતું કારણ આપતું એ નીમખ હરામી છે. વહી મેહરબાનુએ પોતે જોગણના વેશ હોવાને માટે પરીચેહરને પોતાના અભીપ્રસાદ જાણાવશે હશે અને તેણીને પણ સામેલ થવા માટે એ લતેઆશ કરી હતી તેથી પરીચેહરે આ દરખાસત બાહાલ રાખી મેહરબાનુને રાજ રાખવાનો કેશવ કીધો, ને કેશવ તેણીને જાણાવવા માટે તે મેહરબાનુના આરડા લઈ આવી. મેહરબાનુ પુરેશીપર પોતાના હાથપર માથું ટેકાવી દીલગીર બેઠી હતી. મેહરબાનુને આવી હાલતમાં જોઈ ને બોલાવશે પરીચેહર કરનાર હતી તે તેણીએ મેહરબાનુને જોઈ ને બેહુ નણા એકમેકને બેઠ્યાં પણ ને પુશી તેઓમાં આગ લેખાતી હતી તે હમણાં ગેપ થઈ ગઈ. મેહરબાનુએ વાત છરી અને પરીચેહરને મેહરબાની નાહાશી નવાનું કારણ પૂછીયું. પરીચેહરે આ સવાલ બરાબર સમજ નહીં. તેણે બીજો જવાબ વાલીયો. તે બોલી કે “મેહરબાનુ મેહર હું મંદીરમાંથી નાહાશી ગઈ તેનું યુલ કારણ એન કે આપણી લઈ માતા મેહરબાનુના મરણના કુખદાયક સમાચાર દસતુર ફરેડનને મોહોડેથી સાંભળ્યા. પણ સુગર તે દાદગરના કે તે અફવા પોટી પડી છે.” તરત મેહરબાનુ બોલી ઉઠી કે “હા મેહરબાનુ એ અફવા કેમ મચી રહી

તેના ખુલાસો દીલબરે માહારી આગલ કીધો. હું જાહારે મેશુષ થઈ ગઈ તાહારે દીલબરે મોહાર મારી મેહરબાની નાખીએ કે પાદશાહજીવિ મરણ પામી છે અને ફરેડન આ વેલાએ મેહરબાનું હતો તેથી તેણે આ ખબર મંદીરમાં કહી હશે.” પરીચેહરે બોલી કે “પણ મેહરબાનુ મેહર તહને શાથી મેશુષ થઈ ગયાં?” મેહરબાનુની જાલ લધરી. તે ધુનતે અવાજે બોલી કે “માહારો પીતા એક યુનેહગારની તપાસપર બેઠો હતો અને” — પરીચેહરે વચમાં બોલી ઉઠી કે “મેહરબાનુ યુનેહગાર?” — મેહરબાનુ ઘણાં નાતવાન અવાજે બોલી કે “મેહરબાનુ ને જવાન —” પરીચેહરે બોલી કે “શું અસફંદીઆર?” મેહરબાનુ બોલી કે “હા અસફંદીઆર. મેં તેને આગલ દીલગીર હતો. કોણ જાણે તેણે કેમ પેરે માહારા પીતાને યુસ સે કીધો છે. પણ મેહરબાનુ પરીચેહરે જાહારે તહમારી તેણે આટલી બધી બરદાસત કીધી તાહારે હું ખરેખર મઘન છું કે પાદશાહે તેને માફી અપશી છે” પરીચેહરે જરા ઉશકેરાઈને બોલી કે “મેહરબાનુ મેહર શું? માહારા પીતાને ઘાવલ કરી તેને મરેતાલ કરવો એ માહારી બરદાસત કેડવાય? ને કે ગઈ કાલેન મેં માહારા પીતાના દીલબરે બોલાવે તો બી શું મેહરબાનુ મેહર હું? મેહરબાનુ નણા પીતા ને આ બેઠાં ફરેલ જુવાનને સામે હું ઉપકાર માણું? નહીં પેપારી મેહર માહારા જગરથી હું આ જુવાનને ધીકારું છું, અને ને તહમારી દોસતીનાં ગાંઠ માહારી સામે હજુર કાપમ હોયતો હું નહીં ધારતી કે તહમે માહારાં વેર લયા વગર બેસી રહો.” મેહરબાનુ પોતાનું માથું નખાવીને બોલી કે “પેપારી પરીચેહર હું નહીં ધારતી કે તહમને માહારી દોસતીપર સબદ નાખવાને કારણ મે. ગઈ કાલેન આ જુવાનને મેં નમરે દીધો. પણ પેપારી પરીચેહરે જાહારે તહમારા બાપના જનની સલામતીને માટે વધશે પુર આશા બાંધે છે તાહારે આ જુવાન સામે નાફેક વેર રાખતું મહને દરસત લાગતું નથી. અને આ જુવાનને ને ખબર હોત કે એ તહમારો પીતા છે તો શું તહમે કહી પણ કહી સકશે એની તરવાર એઆનમાંથી બાહાર પડત?” પરીચેહરે તાણે મારીને બોલી કે “મેહરબાનુ તે બેગાના સખ સે તહમારો ઉપકાર આનથી જોઈએ કારણ કે તેણી તહમે એ બાહુ તરફથી કરોછો, પણ મેહરબાનુ મેહર તહમારા પીતા એ આ જુવાનને આ સખબથી જુલ દાખલ ગણ્યો?” મે

હેરબાનું મોલી કે “શું” પરીચેહર તહમે કેકાદિયાની સખી
 નેઈ નથી ! જહારે આ જીવાન પુર બખતર પેહેડી આપ
 છી હજીરમાં ઉભો તાહાર મેં પણ તેને કેકાદિય પાદશાહ
 ધારયો અને દીલબર કદાચ એ બાબદસર ગુવાહી પુરો.”
 પરીચેહર મોલી કે “મેહેન મેહર હું સમીચીને બારીકી
 થી તપાસતો નથી. અને જ્યેની બારીકીથી તહમે આ જી
 વાનને તપાસેયો તેવુંતા માહારા ખેચાલબારી આવે ન
 હી. પણ સંભાવ બેઠને મેહર એક ખી ભીતરામારી ખા
 તર મહને ફેરવાની ફરજ છે કે મે મોહાબત તહમે આ જી
 વાનપર બાધી છે તે આક્રિબત તહમને દેખો દેયો. તહમા
 રી ઇમારતનો પાયો મક્કમ નથી. ગઈ કાલે તે મહને કે
 હેતો હેતો હું માહારી મોહારદારને મશમે નેવાને બ
 હું ઇનતેજર છું. અને જહારે તહમે કહાણે કે એ જીવા
 નેને તહમે ગઈ કાલેજ નેયો તાહારે તહમે તેના ખેચાલમાં
 હોવા એ મહને લાગતું નથી.” મેહરબાનું યુજતે અવા
 ને વચમાં મોલી ઉઠી કે “સખર મેહેન બખર. હું તહમા
 વું દીલ કદી હુખાડનાર નથી. તહમારી ખુબશુરતો અને
 નખરાં આગલ જન સરખીતું રૂપ આ જીવાનની છાતી
 ર અસર કરે એવું” ગુમાન હું કદી પણ ધરાવતો નથી
 હું એટલું જ કહું મેહેન પરીચેહર કે આ જીવાન સાથ
 તહમે હસતે મોહાડે રહો.” પરીચેહર મોલી કે “પેયારી
 મેહર ખરૂં પુછેતો અસફદીઆર તહમારો છે. અને ક
 દી પણ હું તહમારી મોહાબતપર બદ નજરે નેનાર નથી.”
 ગરીબ મેહરબાનું આખમાંથી આંખની ધાર આગલ લા
 ગી. અપેચાઈના આંગારા મેહુની છાતીમાં ધંડા ધઈ ગ
 પા; અને મેહુ પાદશાહજીઆ પાછાં પરીતીથી એકમેકની
 ગોદમાં ચંપાયા. મેહુ નજીબીએ એક મેક આગલ ખુસા
 યો કીયો. ગઈ વાત શુજરી ગઈ. પરીચેહર મેહરબાનું
 અને મેહરબાનું પરીચેહરને અસફદીઆર સાથે નેકા છ
 વાને ખીનતજારી કરતી હતી. અસફદીઆરે મેહુની ઇ
 તીમાં મોહાબતના જહારા વેહેતા કીયા. આ જીવાનના
 રૂપ ઉપર મેહુ પાદશાહજીઆ કીદા હતી પણ કોણ તેનું
 મન વધારે ખેચે એ વાત જાણવાને રહી હતી. અને તે પ
 રીચેહરે મનથી કસવ કીયા કે મેહરબાનું ની મોહાબતમાં કાં
 ઈ પણ ખસતલ કરવી નહી.

એટલામાં રાંછી માહાબાનું ચોરડામાં દાખલ થયાં.
 માહાબાનું એ કહ્યું કે “મેટી પરીચેહર મેહરબાનું સાથે તું
 એટલી ખીતરામારી ધરાવે છે કે તુંને પણ હું માહારી મેટી
 સરખી ગણું છું” માટે ને વાત માહારી મેટીની આગવચી
 હું નહી છુપાઉં તે વાતથી તહમે અચ્છજાણી રાખી ચકા
 ન હતી. જોજી માહારી મેટીએ કે ઇશવર, પાદશાહ જી
 વાકના રાનપર રાજ નથી, અને તે પરમ કુરપાણ દાતાર
 ની એવીજ મરજ રેખાય છે કે રાનની લગામ નામવર જ
 હંગીરચાહતા હાથમાં પડે માટે આપણી કુલયાની નહી
 થાય પણ માટે માહારી પુર મરજ છે નામવર જ હંગીરચાહ
 તું તથા આપણું કુટુંબ નેડાઈ બપ. અને એવો વીધા
 રથી મેં માહારા પરીચ જરતાર પાદશાહ જીવાકને અરજ
 કીપી છે કે મેટી મેહર તાહારા નામવર જ હંગીરચાહ સાથે
 નેકા થાય.” મેહરબાનું હાથ મારીને નરદ ચેહેરે તથા
 પુનઃ એવાને મોલી ઉઠી કે “પેયારી મં શું” નામવર જ

હંગીરચાહ સાથે માહારા નેકા થાય ! એ ખુદ ! મોટો
 માજી શું આ વીચાર તહમે માહારા પીતાને નહાવયો છે !”
 માહાબાનું મોલીઆં કે “હા મેટી હા. તાહારા બાપને મા
 હારો વીચાર પસંદ પડ્યો છે અને નામવર જ હંગીરચાહ
 ની મરજની મોટી છે.” પરીચેહર ગુસાની કેકમાં મોલી
 ઉઠી કે “અરે કંગાલ ચોરત ! શું સતપનાશ તું એ વાલી
 થું છે ! તાહારી, માહારી, અને તાહારી મેટીની પામેખાલી
 તું એ ચોધી છે !” માહાબાનું મોલીઆં કે “મેટી નરા
 પીરજ ધર. શું પામેખાલી મેં ચોધી છે !” પરીચેહર ધ
 ડી પડીને મોલી કે “નામવર બાનુ ! નામવર માતા. ને
 હું તુંદ મીઝને મોલી હુંતા હું” મેહુ પેયોખાની કચ્છ
 એ ભલી બાનુ ! તહમારો નેકોના તેજથી તહમારી મશમ
 પર અધારોના પરડો ફરી વડીયે છે. બદ માણસોની બ
 દી સહમને નજરે પડતો નથી. તહમારો ભરતાર જીવા
 ક ને છે બરીએ મકચુર—” માહાબાનું હુસે ધઈ મોલી
 આં કે “ખુપધીલી પકડ નાહાને ઠોડી. માહારી હજીરમાં
 માહારા ભરતાર તરફ કેમ બદ શખુન ચોમરે છે ! તે મા
 હારો ખાવીદ, માહારી ભરતાર, માહારો સેકે.” પરીચે
 ર મોલી કે “એ ભલી બાનુ” આ લગણુ ને બંધ બેસીતો પ
 લકારામાં તહમારો ભરથાર પોતાની ગોદથી તહમને હસે
 લી મેલયો.” માહાબાનું મોલીઆં કે “પરીચેહર, પરીચ
 હેર આન હું ચોખખામાં પડી છું. કયું ધયું એવું કાંમ
 કે માહારા ભરતારને તું ખુની અને કસાઈ દેવે છે !”
 પરીચેહર મોલી કે “એ નેકા બાનુ ! હજીની ચેત. તાહારા
 જન સામે જીવાક તીકતો નથી—તાહારીથી છુટો થવાને
 તે યતન કરે છે—તાહારી લગણુના ગાંઠ તે તોડવા માગે છે.”
 મેહરબાનું મોલી ઉઠી કે “શું માહારી માંપર માહારો પીતા
 આવી જસતી શુજરનાર છે !” પરીચેહર મોલી કે
 “હા હા અને હા; અરે એ એવો કસાઈ છે કે એની હેવા
 નીએતીતુ પેવાન કરતાં મજને શરખાને પરડો તરફ કરેલો
 નેઈએ.” મેહરબાનું મોલી કે “એ ઇશવર ! અમખર
 શું ગમબ. પરીચેહર કોણ જાણે તાહારા મનને નેદ શું
 છે !” માહાબાનું ની છાતી આ વાતો શાંભલી ચીપવાઈ ગ
 ઈ હતી. તેણીના ભરતારને મોહાડેથી ને તેણીએ આગ
 લ નેદ ભરેલા શમદો શાંભલેઆ હતા તેઓના આ વાત
 થી તેણીના મનપર અચ્છ પેડા. પરીચેહર માહાબાનું પ
 એ પડી અને આંખુની ધાર તેણીના હાંપોપર રેડતી મોલી
 કે “પેયારી માતા, તહમારા કરપોણ ભરતારને રાજ રાખી
 તે મેહરને માહું લગાડું તે કરતાં હું હજાર મોહાડે મરૂં તે
 મેહર.” માહાબાનું પોકે પોકે રડીને મોલીઆં કે “ઉડ
 મેટી ઉડ ! તાહારો નેકોપર મહને પુર વીસવાસ છે. અ
 રે મેહર ! આ વાતોથી તાહારી કુમચી છાતી ફાટી નતી
 હશે. પણ ઇશવરપર એતેકાદ રાખ કારણ કે ખરગસને ઘ
 હાડે તેજ બોપણને સાંક ધયો. ઇવાદ રાખને કે જીવાક
 આખરેથી તાહારો પીતાજન છે.” મેહરબાનું મોલી “પણ
 એ પેયારાં માતાજી શું આ તમખર પડતો ગમબ હું સહ
 ન કરી શકું !” માહાબાનું મોલીઆં “ધીરજ રાખ મેટી.
 ઇશવર આપણને સાંક છે. વખતના, વામાં આસપાસ
 પોતાના ચેરો ફેરવે. તાહારા ભાઈના કમોહાતથી તાહા
 રા આપણું માથું કેડાણું નથી તેથી તે ને બવડું મોલીએ ઉ.

ચે તે પરીચેડેરે સાંભલીયું છે માટે તે આપદનો મનથી અ-
 દેશો કરીય નહીં. તેનું દીલ ઘણું જ રેડેમ વાલું છે. - બે
 દી શયલી વાતથી, તું માહેતગાર નથી. આપણી ઉપર
 આકાશ રૂડીયું છે. - જીવાકની પાદશાહીપર ઇશવર રાજ ન
 થી. ને માહારા નેકા રદ ધપાપી આપણી ગીરદેશી દુર થ
 તી હોપતો હું મોટી ખુશીથી જોગલુને બુરખો એલવીયી.
 હું. માહારા બાકીના દાહાડા એવાદતમાણમાં ગુજરીશ અ
 ને માહારા ભરતાર તથા અમાંઓની ઉપર ઇશવરની રેડેમ
 દીલી માગીશ. પરીચેડેરે બોલી કે “નામવર બાનું” જેવી
 તું નેક છે તેવો તારો ભરથાર કુકરમી છે. સાંભરો એ ફરે
 સતામો. હું તહમારા નામથી સોગંદ લઉં છું કે” — મા
 હારાનું બોલીઆં કે “સમર એ આપાંફરેલ છોડી. ઈવાદ
 સખજે કે તાહારા પીતાના કાણુ તાહારી ઉપર હજી છે.”
 પરીચેડેરે બોલી કે “માહારો પીતા નેક અને પાકજાછે
 અને જીવાક સરખા અધરમી અને કમજદ ને તે કોઈ કા
 લે. પણ ટેકો આપતો નથી. શું માહારો પીતા ઇશવરનો
 ડર નહીં કરશે? શું માહારો ભરતાર મરણ મામયો માટે
 તેના આપ સાથે નેકા કરી શકું? કીક એવી જાંઘી. કીત
 કાર તે હેવાનપર ને એવું દોનખી કામ કરે! ઇશવર એવું
 કામ જ્ઞેનાર નથી. નહીં બાઈ નહીં. આપતસની ચેડેઆં મ
 હને ભરામ કરે, ગંજવર પાહાડની ટેંચ પરથી મહને લઉં
 સતતકે ફેંકે; દહારામના ગોળઓને માહારી સાથે લડતા
 ટુકે, પણ જીવાક મંડાલ, જીવાકની ગોદમાં હું કદી પણ પડ
 નાર નથી. હું એને માહારાં જીગરથી ધીકારું છું; હું એ
 નો તીસકાર કરું છું. નહીં ઇશવર, નહીં આદમ આ ગ
 નમ સાંપે. અને શું હું આ માહારી બેડેનના દીલને
 તીરથી વીધું? અને આ માહારી માતા સર નેક બાનું ને
 નખજ કરે? માહારી પાતાની માને, ફરે તેખ લખેલા તે,
 અશમે જોઈ નથી. મેડેર રડતે અવાજે બોલી કે “અરે
 એ આપણની બેડેનની માતા છે.” માહારાનું બોલીઆં કે
 “માહારાં પ્રીપ જોકાંઓ તહમારે માટે માહારો જીવ બ
 ગી ભરામ ધઈ બખે છે. પણ આપણથી ને ઉમરે અમને આ
 હાપણે વડા હોપ તેઓના સખક કાણુ ધરવા નેહિયે. આ
 પણ પીતા અને ભરતાર ને કરે તે ધીરજથી ખમતું જોઈ
 એ. ને નામવર જાંહોગીરશાહ માહારી તથા માહારા ભ
 રતારની મરજને તામે યાવતો મેડેર વાંહને હું કહું છું કે તું
 તામેદારી પકડને મેડેર જોડો કે “પણ ઇશવર ને અંદર
 ખતરો નાખેતો થશે —” મેડેરઆનું ને આ વખતે તે
 ની માતાને પડે પડી હતી અને જાર બેજાર રડતી હતી તે
 જીને નરમાસથી માહારાનું એ ઉંચકીને ગોદમાં દાખી અ
 ને તેના ગાલને ચુંમીઓથી ભરી નાખી કહયું કે “બોલ
 બેટી તાહારા શખદોમાં ભરમ છે. હું તહને વીનંતી કરું છું
 કે તાહારા બાપની સામે એક દગલું પણ ભરતી ના.” મેડે
 ર બોલી કે “પેપારી માતા તહમારા હુકમને હું હરદમ તા
 બે થતી આવી છું” અને આ વખતે હું તહમારો શયલી મ
 અતા તથા આપણ લુધી નઈ તહમને ખેદ પોંડીયાડયું નથી.
 પેપારી માતા માહારા મનમાં એવો તરેહના વીચારો
 રમત કરે છે અને તેઓની રમત તહમને દેખાવતો હું ઘ
 છો ખુશીયું.” પરીચેડેરે ધરધર કાંપતી બોલી ઉઠી કે “બોલ
 બેડેન તું શું બોલવા માગે છે. ખુબ અદેશથી બોલને

કાણુ હોકથી માહાર પડેલા બોલ પાછો આવતો નથી.” મે
 ડેરઆનું બોલી કે “પેપારી પરીચેડેર માહારી માને મા
 હારા મનથી વેગથી રાખવી એ ભલામણુ કદી પણ હું ન
 કરું છું. કે તું કરશે નહીં. માહારી માની રજ વગર મોહાબ
 તને માહારી છાતી કકધકાવા હું દેનાર નથી. પણ હી
 તી પવનવર માહારી મોહાબતને ફેંકું છું. ઇશવરના અને
 માહારી નેક માતાના નામથી હું કસમ —” માહારાનું
 બોલી કે “કમખખત છોકરી સમર. બરગસતે દાહાડે વાંહ
 ને શું શું પડે છે.” મેડેર બોલી કે “મા તહમારું દીલ કુખે
 છે તાહારે એ અસ — કદી કદી તાહારું મોહાબ ન
 હી.” માહારાનું બોલીઆં કે “મેટી પરીચેડેર બોલ તાહારી
 મેડેનના બોલોમાં શું નેહ છે?” મેડેર બોલી કે “શું પેપારી
 માતા તહમારા માહારી પરથી વીશવાસ ઉઠી ગયો છે? શું
 હું તહમને જીવું સમજવીશ” એમ બોલી મેડેરે શયલી વા
 ત માહારાનું કહી. માહારાનું એ આ બેહુ શાહજાદી
 ઓને ટપકો આપયો અને કહયું કે અસફદીઆર સર
 આ એક ઉંચ તોખમના પણ હોલતે કંગાલ જીવાન સાથે
 તેઓના સરખી પાદશાહજાદીના નેકાપર તેઓના પીતા
 કદીપણ રાંછ થાપ નહીં. માહારાનું એ મેડેરને તાકીરે
 હોકમ કરીશ કે અસફદીઆર સાથે વધારે સંદેશો મકાવ
 ને નહીં. ભલો માહારાનું બોલીઆં કે “મેટીઓ આ વાત
 માહારી આગલ મોલીઆથી તહમેએ આપણા પાદશાહી
 કુટુંબને એક મોટા ઘટમાંથી છોડવીયું છે અને હું હમણા
 મંદીરે નઈ હુકમ કરું છું કે આ અખશીય માટે ઇશવરની પ
 રારથના આપણી તરફથી દસતુરો કરે.” મેડેર બોલી કે
 “આ પયારી માતા! રમે તહમે મંદીરે નઈ જીરમે એ
 લવી દ્યો. પણ તહમારી કંગાલ મેટીના હાલપર નેગા
 કરને. જાંહોગીરશાહ સાથે માતા નેકા કરીશો એમજ
 જાણને કે તહમારેજ હાથે તહમારી મેટીની ગરદનપર ફાં
 સીની ઘેરી મોપકાવો છે.” માહારાનું બોલીઆં કે “સમર કર
 મેટી. ધીરજ પર અને ઇશવર તને સહાય થશે. હું હમણા
 પાછી આવુ છું.” જાંહોગી ઇશવરની મરજ નહીં હશે
 તહાંથીયું હું તહને છોડનાર નથી.” મેડેર આંખોમાંથી
 પાછો આણતી ધાર મકાવીને મોડી કે “પેપારી માતા મ
 હને રમે ડગતાં હોવો. ને તહમારી કંગાલ મેટીપર નવર
 કરને. એકગમ તહને પીઠ ફેરવી કે બીજી ગમથી માહાર
 રે બાપ માહારીપર ગમજ ગુજારણ લીના રહેનાર નથી.
 કહોતો હું અસફદીઆરને દીલથી લીસરી અંબ.” પણ
 જાંહોગીરશાહ સાથે હું કદી માહારો હાથ જોડનાર નથી.
 આ માતા મહને પણ મકામાં નઈ જીરમે. આલવવા દ્યો કે
 એકાંતે અને નીરાંતે હું માહારા અસફદીઆર માટે ઇશ
 વરની પરાયના કરું.” માહારાનું બોલીઆં કે “મેટી એ
 વાત માહારા હાથમા નથી. તાહારા બાપની મરજપર
 તાહારાં નસીખનો આધાર છે. ને તાહારા બાપના કરતાં
 બીજા કોઈ મેગાના સમસપર વધારે તાહારો પયાર દોડતો
 હોયતો મેટી ને જી શીખાભણે નું તેને નાનપણથી તે આ
 જયુધી દીલીએ તે શાયલી ફેકટ ગઈ છે. હાલ તરત તું હીપાં
 બેસ. હું મંદીરે તે દાદગરની પરાયના કરવા જાઉં છું.
 કે તે હરદમ રેડેમદીલી સાહેબ તહમારાં કુખમાં મનપર ને
 હથેટ અસર યઈ છે તેથી તહમને વેગમાં કરે અને તહમને

તહાશા પીતા તરફ ફરજ બધા કરવા માટે સામરથ આપે, અને જે આફતનું વાદલ આપણા કુટુંબ પર ઝેરમાણું છે તે તેની કડપાથી દૂર થાય." આવા ધરમી બોલો આમરી માહાબાનું મંદીરે પધાર્યાં અને પાદશાહજીની પરીચેડે ર અને ઝેરમાણું રડતો આંખોએ ઢંધે ખસતક પડીયાં.

ઈંગલંડના પાદશાહ ચોથા જાનજીની રાણી ફરોલાઈન.

લગણ સરખો પવીતર ગાંઠ તોડીયાથી જે મી નાફો તથા કલેશ ગરીબ તેમજ તવંગર ઘરોમાં ઊત્પન્ન થાય છે તેનો ચોતેબર દાખલો ઈંગલંડનાં પાદશાહ જાનજી તથા તેની રાણી ફરોલાઈન ઊપરથી મળે છે. જાનજી રાજા પોતાના પીતા તરીજા જાનજીની હુણ્યાતીમાં ડીયુક આવ જનસવીકની હોકરી એ મીલીઆ ઇલીઅબેથ ફરોલાઈન સાથે ઇ. સ. ૧૭૮૫ ના શાલમાં પરણ્યો હતો. પોતાની એક છુપી મ તલખ પુરી પાડવા ખાતર જાનજી રાજાએ આ નેકા કણુલ રાખ્યા હતા. પણ પેહેલેથી જ તે પોતાની બાનુ તરફ બેપરવાઈ દેખાડવા લાગે અને તેણીને જે એક હોકરી અવતરયા પછી જાનજી તેણીને આડી ન જરે પણ નેવા લાગે નહી. ફરોલાઈન પોતાના ધણીથી બલાકીય નામની એક જગાએ જુદી રહી કે જાંહાં તેણીએ પોતાના જાજવાં કરતાં જાદે સખાવત કરવા માંડી. ૧૮૦૮ ની અંદર જાનજી પોતાની બાનુની પાક દામાનપર ચોટાં તોડામત ચેલીયાં, પણ જાનજીના પીતા તરીજા જાનજી રાજાએ છુપી રીતે તેણીની તપાસ કરવાએક પરમાણીક રાજ દરબારી એ પાસે કરાવી જેથી ફરોલાઈનપર ચુતલગ તોડામત સામેત થયું નહી. પણ જાહારે તેણીના ભરથાર અને તેના નીચ સોખતીએ તરશના ખોટા છુ માટા હરદમ તેણીને કાણે પડવા લાગ્યા અને તેણીથી તે સહન નહી થઈ સકયા તાહારે, ઈંગલંડ છોડી જવાનો તેણીએ દેરાવ કીધો અને તેણીના ખેરખાહ મીતરોની આજીવની સાથે તેણીએ પોતાના દરાવને અમલમાં આણ્યો. ૧૮૧૪ માં ઈંગલી તથા ગરીસમાં ચુસાચરી કરવા ફરોલાઈન ખાહાર પડી. ઈંગલંડના રાજકુવરની સાહજાદી આવી રીતે ખાહાર બટકવા જાય એ વાતથી ઈંગરેજ સોડાની દીલ સોલ એ બાનુ તરફ ઊશકરાઈ. ૬ વરસ થી તે

દેશનીકાલ રહી; પણ જાહારે તેણીના ભરથાર તખતે આવેલો તાહારે તેણે ફરોલાઈનને ચોટી નાણાની રકમ આપવા કહી, ને તે રાણી થવાનો દાવો છોડી હરદમ ઈંગલંડથી ખાહાર રહે. પણ આ માગણી તેણીએ કીકારથી તરક કીધી અને ઈંગલંડ આવી પોતાના હક સામેત કરવાને પકડી ઠરાવ કીધો. જે વે તેણીએ ઈંગલંડમાં પગ ચેલયો કે રાજાના હોક મથી પરધાન ટોલીએ તેણીની ઊપર તોડામત ચેલયું કે તેણીએ પોતાના એક ઇંગલીઅન નોકર નાને ખરગામી સાથે ઈનાહું કર્યું તેથી તેણીને ઘટ્ટી. રાજાએ પોંહોચાડી પાદશાહથી તલક આપવો. વડા પરધાન લારડ લીવરથુએ ૧૮૨૦ ની ૫ મી જુલાઈએ ઊમરાવોની સભામાં રાણીની સાથે ખોહાતાન ચેલયું. ફરોલાઈનનો ખયાવ હાલમાં જીવતા નામીયા ઊમરાવ લારડ ખટ્ટાને ઘણીજ ખાહોશી તથા ચંચલાઈથી કરયો. સરવે આલમ પાદશાહપર શીકાર નાખવા લાગી અને ફરોલાઈન તરફ સરવે મમતાથી નેવા લાગ્યા. પાદશાહજીએ પોતાના ભરથાર તરફથી જે જે કુખો મુજે ચોહાડે સેવ્યાં હતાં અને જે કીકાર ભરેલી રીતે તેણીની તપાસ થઈ હતી, અને જે ખેશરમ, નીરલાજરા અને ખોટા કસમ ખાનારા સાખસોઓએ તેણીની સાથે ચુવાહી પુરી હતી, તે ઊપરથી પરજા એટલી તો અધીરૂ બની ગઈ હતી કે જે ફરોલાઈન શતેહ પામી ન હોત તો એક લયંકર હુલડ પેદા થાત. ૧૦ મી નવેમબરે પાદશાહે કલ્પ આ માડી વાલીયો. ૧૮૨૧ ની જુલાઈએ જાહારે જાનજી રાજાને તખતનશીન કરવાની કીરીયા થઈ તાહારે ફરોલાઈને પોતાનો વાજખી હક માગ્યો કે તેણીને પણ તેણીના ધણી સાથે તખતનશીન કરવી, પણ પરીવી કાગિનસીલે તેણીની વીરૂધ ચુકાદો કીધો. જે દાહડે વેસ્ટમીનીસ્ટર એબીમાં કીરીયા થનાર હતી તે દીને ફરોલાઈને અંદર દાખલ થવા માગયું પણ તેણીને અંદર જતાં અટકાવી ખાહાર કાહડી ચેલી. પણ જાનજી પાદશાહનું ઘાટકીપણું વધારે દાહડા ચાલી શક્યું નહી. તા. ૨ જી આગસ્ટને દીને પાદશાહજીની ખીમાર પડી અને પાંચ દાહડા પછી તેણીએ પોતાના પેદા કરનાર તરફ રત્નતો ધરયો.

હેહામી લોક અને તેમની ઘાટકી રશમ.

આપરીકા ખંડની અંદર હેહામી નામે એક ગ્રામ હતું. એના રહેવાસીઓ હેહામનસને નામે ઓલખાયે. એ લોકની ઊપર રાજા રાજ કરે. એ લોકની તથા તેમના રાજાની કૃત્તીક રશમે ઘણી જ જંગલી અને ઘાટકી છે; તેમાં માણસના ભોગ આપવાની ઘણી જ કમકમાટ ભરેલી છે. એ રશમ એ જંગલી લોકમાં ઘણા વરસો થયાં ચાલતી આવેલી છે, અને તે હજુ પણ જેમની તેમ આવે છે એ લોકના રાજાના રહેવાના મકાનમાં યુખીઅ સીનગર નોચો હોય તો તે માણસોનાં માથાંની ખોપરીઓ હોય છે. દર વરસે જેટલાં માણસોને એવી રીતે મારવામાં આવે છે, તેમનાં શરીરને જંગલી જનાવરોનો ભખશ કરાવી દે છે, પણ તેમનાં માથાંની ખોપરીઓને જાલવી રાખે છે. તે ઊપરનું માસ વગેરે કાઢાડી નાખી હાડકાંના આકારને ખુશ કરી તેને ખરાખર રાશ કરી તથા ખુબ ઘસીને ચલકતા કરી તેને દરેક વસ્તુના સીનગર ઘાખે વાપરે છે. તેમ ખોપરીઓને એકઠી બાંધી તોરણની માફક લાકડી ટંગે છે, એકસ જગાએ આમાં હાથપંથ ગોઠવે છે; લાલાઓની ઊપર જુલતી બાંધે છે; આવ જાવ કરવાના દરવાજાના મથાલાં ઊપર મેલે છે; અને એ બીજરે અનેક રીતનો સીનગર તેમાંથી કરે છે. એવી રીતે ભોગ આપવા માટે દુશ મની ધરાવનારા શેલાઓનાં માણસોને પકડી લાવી મારવામાં આવે છે, જેથી તેમની ખોપરીઓને આપ રમાણે જાલવી રાખવામાં, અને તેમની ચોહડી સંખી આ ખતાવવામાં તથા તેમના વડે પોતાનાં મકાન વગેરેને સીનગરવામાં હેહામી રાજા અને લોક ભારે મોહાઈ સમજે છે. એવી રીતે માણસોના ભોગ નહીં કે ધરમ સંખી કીરીઆમાં તેઓ આવે છે; પણ દર વરસે લસકરનો પગાર વેંહુંચતી વેલાએ, અમલ ધોરે, કામદારો વગેરેને ઈનામ આપતી વખતે અને એવાજ બીજા અવસરે આવે છે. એવી રીતે ભોગ આપવામાં રાજા, પોતે ચોહડી બખશેશ કીધેલી અને પરજા, પોતાપર ચોહડી બખશેશ થયેલી ગણે છે. જેમ વધારે ભોગ અપાય તેમ વધારે બખશેશ ગણાય છે. એ લોકને રાજા પોતાના લશકરને એકસ યુવારે આપતો નથી. પણ વરસમાં એકવાર તેમની

ચોહડી મેલાવરે કરી તેમના વચે કીરીઆ, કપડાંના કંકડાંઓ, રમ ઘડના નાહનાં પીપા અને તમાકુના કંકડાંઓ રેંકે છે, જે જેમ જેના હાથમાં આવે તેમ તે લે છે. એમાં કોઇના હાથમાં ઘણું અને કોઇનામાં થોડું આવે છે; કોઈ તદન ખાલી પણ રહી જાય છે. તે છતાં સઘલાઓ તેમાં સંતોશ માને છે. એ વેંહુંચતી લેવાને થોડાં નહીં પણ હજારો માણસો એકઠાં થાય છે, અને તેમનો ચોહડો ભોગ તદન નાગો હાય છે. એ વેલાએ પણ રાજા કૃત્તીક માણસોનો ભોગ, બખશીશ ઘાખતે પેલાં માણસોને આપે છે, જેથી તેઓ ભારે ખુશ થાય છે. ૧૮૪૯ અને ૫૦ નાં વરસમાં કંપટન શરબત નામના એક અમલદારને નામદાર રાણીની (ખરીશીશ) સરકારની તરફથી કંઈ એકસ રાજદવારી કામસર એ હેહામીના મુલકના રાજા પાસે મોકલવામાં આવીઓ હતો; તેના જોવામાં એ કીરીઆ આવી હતી, જેનું વરણન તે નીચે પરમાણે કરે છે.

જે મહીનાની આખેરીએ બખશીશ આપવાની “એકુએનુઆહુતોમેહ” નામની કીરીઆ શરૂ થઈ એ કીરીઆને માટે એક ખુશી જગાપર ખાર કુટની ઊંચાઈનો એક ચોહડો માંચરો બાંધવામાં આવીઓ હતો. એ માંચરાનું નામ “આહુટોહ” કરી હતું, અને તે ૧૦૦ ફુટ ચોરસ હતો. તેની એક બાજુએ જે માણસોને ભોગ આપવાને માટે તર્જ્યાર કરેલાં હતાં, તેને એક જાતની મછવાનાં ઘાટની ટોપલીઓમાં બાંધીને ગેલેલા હતા, અને તેમની આગપાસ કાંસદાર ગાડનાં ઝાંખરાં નાખવામાં આવેલાં હતાં. એ માંચરાની ઊપર તરેહવાર રંગનાં કપડાં પાંચરેલાં હતાં અને તે ઊપર તરેહવાર રંગનાં વાવચણો ઊડતા હતા તથા છતરો ગોઠવેલાં હતાં. એની શાંખણી બાજુની ખાલી જગામાં હજારો નાગાં માણસો, રાજાની બખશીશ લેવાને જમાવ થયાં હતાં. એ સઘલાં માણસો રાજાના, તેના દીકરાનાં અને તેના ભાઈનાં લશકરી સીપાઈઓ હતા.

એ માંચરા ઊપર, એક ચોહડાં છતર તલે અગ્રેએ અમારી ખેંક લીધા પછે એક શોભીતી છતરી તલે રાજા તીઆં આવીઓ. તેનાં દીલમાં એક જુનું કાલું બદીઆન, માથે સરદ નાઈટકેપ, અને કમરે એક લુગડું વીચેલું હતું. તેને જોતાંજ પેલાં માણસોએ ખુશાલીનાં ચોહડાં પોકારો ઊઠાવીઆ. તે પછે તે માણસોનાં જુદાં જુદાં રોલાં ઘઈ ગયાં, અને દરેક રોલાં

વાલાઓ પોતપોતાનાં સરઘસોને પોતાની ખાંધ ઊપ
 ર બેસાડી, આગલ રાજા અને પછવાડે તેઓ રહી, એ
 ક મોહડાં સરઘસનાં આકારમાં તે માંચરા આગલ બે
 તરણ આંધા ફરીયા. પછે બધા એકદમ ઊભા રહીયા
 અને તે વેલાએ રાજાએ તેમને ભાપણ કરી સંભલાવી
 ઊં ક ને વેલાએ બખશીશ વેહુંચવામાં આવે તે વે
 લાએ તેઓએ મારામારી કરવી નહીં. તે પરમા
 હુ તેઓ ચાલશે કે નહીં તેની તપાસ કરવાને કેટલીક
 ફોડીઓ તેમની વચે રેંદી, ને તેઓએ થોડીજ ગડ
 બડે ઊંચકી લીધી. એ પછે રાજા તે માંચરા ઊપ
 ર ચહુડીઓ, અને તેની પાછલ અગ્રોને પણ જવાને
 કહીઊં. અગ્રો ઊપર ગયા અને જોઈએજોતા તીઆં
 કેઠીના, કપડાંના કટકાના, રમ ઘડના પીપના અને
 તં માંકુના કકડાના જુદા જુદા દગ મારેલા હતા. એ
 માંચરાની એક બાજુએ રાજાની સીઓની જગા ક
 રવામાં આવેલી હતી. તીઆં રાજા પણ પોતાના ન
 રધાનેાની વચે આવીને બેઠો અને અગ્રે પણ અમા
 રી જગાપર બેઠા. થોડાવાર પછે રાજાએ પોતાની
 બખશેશનું કામ ભરી કરીઊં. શામણી બાજુએ ને
 હજારો નાગા હુખસીઓનું ટોલું ઊણું હું તેઓને કો
 ડીઓ, કપડાં, ઘડનાં નાહનાં પીપા અને તમાકુ રેંકવા
 માંડીઓ. એની ઊપર તેમની ભારે દુરાદુર પડતી,
 અને કોઈને વાંધે પડતાં તેમાંથી એવી લચંકર મા
 રામારી કોઠતી, કે ને જોઈ નજર કાંપતી હતી. એ
 પરમાણેની મારામાર અને દોડાદોડ કરતાં તે સઘ
 લાઓ પરસેવામાં ગરકાવ થઈ ગયા હતા, નેથી તે
 મની તરફથી એવો એક જાતનો ખરાબ વાસ આવ
 તો કે, તે સહુલ થઈ શકતો ન હતો. આવી રીતે
 નેઓ રાજાની બખશેશ વેતા હતા, તેઓમાં ખીજાં સં
 સથાનેના બે રાજાઓ અને કેટલાક એકચીઓ પણ
 હતા.

એ વેહુંચણી થઈ રહીઆ પછે રાજા જરા
 આજાએસને વસતે ખીજા જગાપર ગયા. એટલો
 વખત અહીંઆં સઘલું સુપ થઈ ગયું હતું; પણ થોડા
 જ વારમાં પાછી ગડબડ ઊઠી. તે એથી કે ભો
 જ આવવાને તર્ફઆર કરેલા ચડીદ કમનસીબ
 માણસોને, આગલ લખવા પરમાંજી હુથ પગ
 બાંધી હોડી નેવી રોપલીમાં દરેકને બેસાડી માંચ
 રાનાં ખીજા ભાગ ઊપર લાવીઆ. એ ચકી

દ માણસોની સાથે એક રોપલીમાં એક મગર અ
 ને એક રોપલીમાં એક ખીલાડી હતાં. એ બે જનાવ
 ર અને દશ માણસો ઊપર રાજાનાં સીપાઇઓની ચો
 ડી હતી, અને ખીજાં ચાર માણસો કેટલીક લકાચક
 સીઓનાં હવાલામાં હતાં. આ બાપડા કમનસીબોને
 લાવીને એક જગાએ બેલીઆ. તેમનાં મોહડાં તરફ
 જોતાં ભારે અચરતી લાગતી હતી કે, જોકે તેઓ મર
 ણની કોરપર હતા, તોપણ તેમના ઊપર ખીક અથવા
 દલગીરીની જરા પણ નીશાની જણાતી ન હતી. એ
 સઘલા પુરૂપો બાપડા બેહુને હતા, નેઓ દુશમની રો
 લાનાં હોવાથી તેમને પકડી લાવવામાં આવેલા હતા.
 થોડેક વારે રાજા આવીઓ, અને અગ્રોને ભોગ આપ
 વાની કીરીઓની જગામાં આવવાને જણાવીઊં.
 અગ્રોએ કમકમીને ના પાડીઊં, અને તેઓ મથેનાં કે
 ટલાકોને છોડી દેવાની અરજ કરી. આખરે ઘણીક
 મેહુનતે દર માણસ દીક એકસો ડાલર આપી તરણ જ
 ણનો છુટકારો કરાવીઓ. બાકીનાં ખીજા અગ્રીઓ
 ર જણને મારવાની તર્ફઆરી થવા લાગી. તેમને
 માંચરાનાં એક ઊંચા ભાગ ઊપર લઈ જવામાં આ
 વીઆ. તીઆં રાજા ગમે અને અગ્રોને પણ બોહો
 સ કરી સાથે લઈ ગયા. ને ઊંચી જગામાં વેલાઓ
 ને લઈ ગયા, તેની નીચે જમીનપર કેટલાક ઘાટકી હુખ
 શીઓ હુથમાં તલવાર લઈને ઊભા હતા. પરચમમાં
 તે અગ્રીઆર જણને રોપલી સુધાં ઊંચા કરી પેલાં
 હજારોનાં રોલાંને કીકમાઈ તરીકે રાજાની તેમનાપર
 ફવી ચેટુરખાનીછે તેના નમુના તરીકે દેખાડીઆ. એ
 જોઈ તે સઘલાઓ ભારે છુટી થયા, અને રાજાની,
 તેની એવી ચેટુરખાનીને માટે સગુતી કરવા લાગ્યા. એ
 પછે જગતની અંદરની સહીથી હવાનીઅત ભરેલી
 અને સહીથી કરપીણ કીરીઓ શરૂ થઈ. પેલા અગ્રી
 આર કમનસીબોને અગ્રીઆર ચંડાલો પોતાનાં હુથ
 માં પકડી માથાંપર ઊંચા રાખી હારેદોર ઊભા રહી
 આ. પછે તે હરમાનો ચેટુલો શખસ માંચરાની કોર
 પર આવીઓ, અને પોતાનાં હુથમાંનાં ભોગને નીચે
 નાખી દીધો. નેવો તે બાપડો જમીનપર પડીઓ, કે
 તીઆં તલવાર લઈને કોબેલાઓએ તેનું ડેકું વાહડી
 ને છુટું કરી નાખીઊં, પછે ડેકું એકમમ ચેલી તેનાં
 શરીરને પેલાં કરપીન રોલાંની વચે રેંદીઊં, નેઓ
 તેની ઊપર દુડી પડી ચોટાથી, લાકડીથી, પથરથી,

અને એ વીગરે દરેક રીતથી તેને છુંદવા મંડી ગયા. એમ છુંદીને ઘરાપા પછે તેને એક બીજામ જેકી દી મું' લગ્યાં તેને પછવાડેથી જંગલી જનાવરો ખાઈ ગયાં હતાં. એજ પરમાંણે વારાફરતી બીજા દશ જાણેને પણ મારીઆ, જેકીઆ અને છુંદીઆ. એટલું થઈ રહીશું કે આ નીરદલાલ કીરીઆ અને હેણી બી રાજની દોજબી ખખડેશનો અંત આવીઓ. રાજા બીકીને પોતાને મકાને ગયાં. રાજા બીકીઆ પછે પેલાં લોહી ગગડતાં એકાંજાને બે હારમાં એક એપલામાં ગોઠવીઆં, અને સઘલાને દેખાડતાં તીઆંથી લઈ ગયા. એ નોઈ સઘલાં માણસો પુશી થયાં, અને ભારે સંતોશ સાથે સહી સહી પોતાને મકાને ગયાં. આ કરવીના જેઓ દર વરસે આણું કસાઈ કરમ કરેછે, તેમ જા બિપર ખોદાનો કોપ કોણ જાણે કીચારે બિતરશે.

એક દુરવેશી કીસો.

મહિસલ દેશના રાજા બીન આરતોક પછી ૪ ઘલા નામનો એક નેક શાહજાદો ગાદીએ આવેઓ. તે ઘણીજ અચ્છી રીતે પોતાનું રાજ ચલાવવા લાગ્યા અને પોતાની રાણી જમરૂદીની સાથે ઘણાજ પેચારથી રહેપો. થોડાક વરસ ગુજરીયા બાદ તેના શેહરમાં એક બાહાશ દુરવેશ આવેઓ. જેની હુશીયારી ની તારીફ જગજગ ફેલાઈ ગઈ. અંતે આ દુરવેશની વાત પાહાદશાહને કાણે પડી જેણે તેની સાથે તરત ખીતરાચારી માડી. પાદશાહને બધા દરબારીઓની વાત કુચા સરખી લાગી અને તે આખો દાહડો દુરવેશની સાથે લેલાવા લાગ્યા. પાદશાહે દુરવેશને એક થોડો આધેખ ખખડેઓ જે તેણે કબુલ રાખેઓ નહીં. આ બિપરથી પાહાદશાહનું હેત દહાડે દહાડે દુરવેશપર વધારે ખેસવા લાગ્યું. એક દીવસે પાહાદશાહ અને દુરવેશ શેકાર કરતા હતા તે વેલાએ દુરવેશ શદલા ને પોતાની લંદળીની તરેહવાર વાતો કહી ચમન કી થો. એક વાત વધી તેણે એમ કહી કે જાહરે હું હીં ફુસતાન તરફ શરતો હતા તાહારે મહુને એક શેકારી સાથે આલખ થઈ જે તલેસમ તરેહવાર બતના કરી શકતો હતો. તે માહારાં દખતાં મરણ પામેઓ અને મરતી વખતે તેણે મહુને એક તલેસમ શીખાડ્યો જે તેણે મહુને કોઈ પણ આદમીને દખાડવાને સ

પત દીધાછે.' પાહાદશાહના ધુજવા બિપરથી દુરવેશે કહ્યું કે 'હું એક એવો તલેસમ જાણું છું કે એક મુવેલાં સુરદાંમાં માહારો આતમા મેલી તેને સલ્લવન કરું.'

એટલામાં એક હરાણુ તેઓ આગલ દોડ્યું આ વડું અને પાહાદશાહે પોતાનો તીર આખાદ તેના બદનમાં પેવસ કીધો. હરાણુ તરત મરણ પામ્યું પણ દુરવેશ તરત પોતાનો આતમા હરાણુમાં મેલી તેને સલ્લવન કીધું અને પોતાનું ગોણું પાહાદશાહ આગલ બેબન પડી રહ્યું. હરાણુ દોડ્યું દોડ્યું પાદશાહ આગલ આવી તેની સાથે રમીયું પણ દુરવેશ પાછો પોતાનો આતમા પોતાના બદનમાં મેલીથો અને હરાણુ પાછું સુરડું થઈ જમીનપર પડીયું. પાદશાહ દુરવેશપર ઘણાજ મોહી પડ્યો અને તેને સપત આપી આ તલેસમાત જાણાવવાની વીનંતી કરી. દુરવેશ ઘણી કાકલુદી પછી પાદશાહને બે ખોલો શીખાડ્યા જે થી તેને પણ તલેસમ આવડી ગયો. પાદશાહે તરત અખતરો કીધો. તે પોતાનું તન છોડી હરાણુના બદનમાં જઈ બરાથો. પણ પેસો લુચો દુરવેશ તરત પોતાનું બદન છોડી પાદશાહના બદનમાં બરાથો અને કામડું લઈ હરાણુ તરફ શેડવા બાથે તેવામાંજ પાદશાહ લ્લવ લઈ નાથો.

પેસો દુરવેશ મલકાનો મલકાતો મહિસલ ખાતે આવેઓ અને કોઈના પણ જાણેઆ વગર રાજાને શધલો અધીકાર બજાવવા લાગો. રાણી જમરૂદી પણ આ લુચા દુરવેશને પોતાના ખરા ખાંદ દાખલ ગણવા લાગી. દુરવેશ તરત એક ધંધેરો પીટાવપો કે જે કોઈ સખસ હરાણુને મારી લાવે તેને એક સરસ ઈનામ મલે. આ હુકમની મતલબ એજકે નો શધલાં હરાણુ મારીપાં બચતો તેમાં પાહાદશાહની પણ કાસર પડે. પણ પાદશાહે તરતજ હરાણુનું બદન છોડી પોતાનો આતમા એક તરતનાં મુવેલાંનું દર છુલછુલ પક્ષી મધે મુકીથો. આવા અવતારમાં પાદશાહ સહી સલાંમત બીકીને પોતાના મેહલમાં આવેઓ, અને તોંડાં ઝાડપર ખેસી પોતાની રાણીનાં આગલ એવાંતો સુંદર ગીતો ગાવા લાગ્યા કે આપોઆપ રાણી ખારી આગલ આવી આ સુંદર પક્ષીનાં શરોદધી મલકાવા લાગી. પણ પાદશાહ રાણીને દીલગીર નોચાને બદલે બિલકી તેને હસતે ચેહરે નોવા લાગો. હરદમ બામદદે પાદશાહ ગીતે

ગાપ અને રાણી આ પક્ષી પર એટલી તો પ્રીત થઈ કે તેને કોઈની રીતે પકડી લાવવાને હાકમ કીધો. પાદશાહ આપોઆપ પકડાઈ ગયો. જેવા તે રાણીના હાથમાં ગયો તેવા તે તેની છાતી આગલ ભરાઈ ગયો. જો કોઈ ઘસી તેને હાથ લગાડે તો તેને તે ચાંચ માર તો હતો. જમરૂદી આ પક્ષીને જોઈને ઘણીજ ખુશ હતી તેથી તેને એક ખુલ્લો પાંજરામાં બેસવાને હાકમ કીધો. રાણી આખો ઘણોજ ખુલ્લુ થાય તરેહવાર રમત કરે. થેલો લુચો દુરવેશ પાદશાહી પોશાક પે હરી જમરૂદીની સાથે ભરથાર માફક હશે બોલે તેથી ખીચારા પાદશાહને ઘણોજ ગમ કીતપન થાય. દુરવેશ ખુલ્લુસને રમાડવા જાપ પણ પાદશાહ પોતાની ચાંચો મારી તેને લોહી કાઢાડે.

જમરૂદીની પાસે વહી એક નાનો કુતરો હતો તે એક દોવડે મરણ પામેલો. પાદશાહ આ જ નાવ જોઈ ખુલ્લુસનું બદન છોડી કુતરાના તંત્રમાં પોતાનો આતમાં બેસ્યો. સહવારના કોઠામાં રાણીને ખબર થઈ કે તેનું સુંદર ખુલ્લુસ મરણ પામ્યું. રાણી જાણીજાણી રડે અને ખાવા પીવા તેને ગમે નહીં. ઘસીએ કુરવેશને (પાદશાહ) બોલાવી પોણે જો આવી થોડેજેક દીલાસો દીધો પણ રાણી તેનું પણ માને નહીં. અંતે રાણીની કાકજીદી નહીં ખમ્યાપથી કુરવેશ કહ્યું કે “વારું પેયારી તાહરું ખુલ્લુસ દર સહવારે તાહારી આગલ નાચર અને ખેલરો મારે હવે દીલથી ખેદ દુર ધર.” રાણી અનજોખ થઈને જોવા લાગી પણ તરત કુરવેશ કાવપર ઊઘાઈ ગયો હાથ એમ લાગું. તેણે પોતાનો આતમાં ખુલ્લુસમાં બેસીયો અને રાણી ખુશ થઈ પોતાના પક્ષીને રમાડવા લાગી.

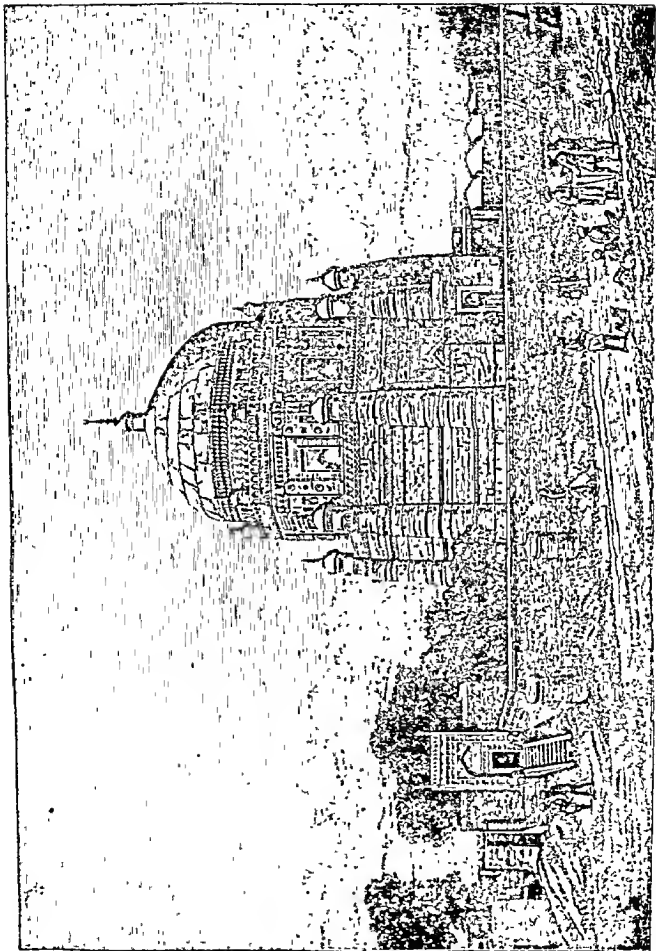
પણ એવામાં પાદશાહ જે કુતરાના આકારમાં એક ખુણામાં પડી ઘુરતો હતો તેણે તરત પોતાનું બદન જે દુરવેશ લુચાઈથી લઈ ચેલીયું હતું તેમા પોતાનો આતમાં બેસીયો અને જઈને જોયો થેલો ખુલ્લુસની ગરદન મરડી નાખી. જમરૂદી પાછી કાકજીદી કરવા લાગી પણ પાદશાહ તેને ધીરજ આપી પોતાની શ્વેલી હાકીત બહાર કીધી. કુરવેશનું જંગલમાંથી જે ખાખું મલીયું તેથી અને તેણે જે હરણોના નાચ કરવાનો હુકમ કીધો હતો તેથી પાદશાહની વાત જમરૂદીએ માની. પણ રાણી તે દીવસથી પોતાની પાક

ધમાન પર દુરવેશથી હુમલો થયો હતો તેના ગમમાંથી લાવવા લાગી અને પ્રદાસલોનો ઘણીજ આજુબુજુ હતો તે બધી ખાનું હરદન દુખમાં ગીરકાર થવા લાગી અને થોડા દીવસમાં મરણ પામી અને મરતી વખતે પણ તેણે પોતાના ભરથારની માંસી માંગી. જોકે આ ગુનાહ કોઈપણ તેને શીરે ચોંટાડી શકે નહીં.

પાદશાહ આ ગમગીન બનાવથી એટલાં તો નાશોપાએશ થઈ ગયો કે તેણે પોતાનું રાજપાર એક ખેલાવંદને સોંપીયું અને પોને બાકીના દહાડા જંગલમાં જઈ કાઢાડીયા.

છતરી.

છતરી જે એક મુશાફરોનો “યુગો અને બેહરો શોખતી” છે, તે વરસાદથી અને સુરજનાં તડકાંથી માણુશનો ખંચાવ કરે, અચારે પ્રકર કીટો “જોરતીકાહી” નામનું ગામડું જે બોચરોસ નદીપર છે તીઆંથી ઈસરમબેલ જે કોપર કહેલાં ગાંમડાંથી છ માઈલ દુર છે તીહાં જવા નીકળીએ, તીઆરે વરસાદ પડશે એવી ધારણાથી તેણે પોતાની સાથે એક છતરી લીધી. “જોરતીકાહી” ઈસરમબેલ જવાને પગ રસતે કરતાં મછવામાં બેસીને જવાનું સેટુડું પહેલે-તેથી તેને મછવામાં બેસીને જવાનો ઈરાદો કીધો, પણ કીનારા આગલ મછવો ન હોવાથી તેને પગ રસતે જવું પડીયું. થોડુંજેક દુર આ લીઆ પછી વરસાદ પડવા માંડીયો તેથી તેણે પોતાની છતરી ઊંઘાડી અને આગલ ચાલવા માંડીયું. અચારે તે તીહાંનાં પાદશાહનાં ગેરેલ આગલ આવીએ તીચારે એક સીપાઈ જે ગેરેલના દરમાજ આગલ ચોરી કરતો હતો તેને પોતાની ભરેલી ખંડક સાથે તેનાં આંગપર ધસારો કીધો અને તેને છતરી ખંધ કરવાને તરતજ હુકમ કીધો. આ બનાવ જોઈને તે ઘણોજ ભરાવા અને અનજોખ થવા લાગો અને એક તુરંક જે તેની પછવાડે ચાલતો હતો તેને આવી રીતની અલ્પક્રમી ચાલને વાસતે પુછવા લાગો. તેણે જવાબ દીધો કે છતરી એ તરફી દેશમાં પાદશાહના રાજની નીશાણી છે અને તે મારે આ દેશમાં પાદશાહની હજુરમાં અથવા તેના ગેરેલ આગલથી ચાલી જતી વખતે કોઈપણ પ્રકારે પોતાની છતરી ઊંઘાડવી નહીં, એવો.



322. Ein altes Gebäude mit einem großen Kuppel.

ધારોછે. કોઈપણ શખસ આ ધારો તોડેતો બાદશાહને અપમાન આપીઆ બરાબર ગણાએછે, અને તેને ત્રીસ હોદી સજા કરવામાં આવેછે. આ સાંભલીને તે ધકડે રે પોતાની છુલ જોઈ અને પેલા તરફને કહેવા લાગે કે આ બાબદથી હું આજે પણ સુધી અણબાણો હતો.

પરસીયોલીસમાં અસલનું એક નકશ કામછે જેમાં એક બાદશાહ અને તેના બે નોકરો પાડેલાછે, અને એમાંનો એક નોકર બાદશાહને છતરી ઓધારેછે. એવું કહેવ કે આ બાદશાહ શીકંદરના વખતમાં થઈ ગયો હતો: એ ઊપરથી એવું માલમ પડેય કે છતરી ઘણા અસલના વખતથી ઈરાનમાં વાપરવામાં આવતી હતી.

સાએમમાં રાણ્ય અધીકારીઓ શીવાએ બીજા કોઇને છતરી વાપરવાને મનાછે. સાએમની છતરીઓ યુરોપમાં બનાવેલી છતરીઓને ઘણી મલતી આવેછે.

આવા દેશના રાજાના ખીતાબમાં તેના એક ખીતાબ “ચોવીશ છતરીનો હુકમ” કરીનેછે. આ ખીતાબ વાંચનારને હથેલું આવવા જોગછે પણ તે એકલો ચોવીશ પરગણાની ઊપર રાજ કરેછે અને છતરી આ રાજની નીશાણીછે તે માટે આપવામાં આવીએછે.

ચોરિકીના રાજની નીશાણી પણ છતરીછે અને તે દેશના રાજા તરફ તેના છોકરા અને ભાઈઓ શીવાએ ખીબા કોઇને છતરી વાપરવાનો હુકમ નથી. રાજા જો પોતાના મેહલ છોડીને બાહાર બાજે અને જો કદાચ પવનનાં જોસથી છતરી ભાગી બાજેતો એવું ધારવામાં આવેછે કે દેશની ઊપર કાંઈ આશત આવી પડે અને તે રાજનું રાણ્ય જલદી પુરું થયે. યુરોપમાં પેહેલ મેહલની છતરી ઈતાલી દેશમાં દાખલ કરવામાં આવી હતી. ઇંગલાંડમાં છતરી ઓધવાની સાથે પેહેલાં બર્ધાંઓમાં હતી અને જો કોઈપણ પુરૂષ ઓધીને બાહાર બાજે તો લોકો તેને હાથી નાંખતા હતા. પણ એક જોનાસ હેનવે નામના હીમતવાન શખસે લોકોની દરકાર ન રાખીઆ વગર છતરી વાપરવા માંડી અને તીઆરપછી સઘલા લોકોએ છતરીની છીત છોડી દીધી અને બધા લોકો આ “વરસાદની ઢાલ” નો શરૂ થો લેવા લાગ્યા.

આપણી દેશી સ્ત્રીઓ આ નકામી છીત કિવારે છોડે અને કહી હીમતવાન સ્ત્રી એની પેહેલ કાઢાણે જો જોવાને સરવે સમજી મરદો ઈનતેજારછે. (ખેલું.)

સુલતાન શહેરમાં રૂકમ આલમ નામનું દહેરું.

સુલતાન શહેરમાં રૂકમ આલમ નામનું એક મોટું દહેરુંછે જેનું ચીતર પાસેનાં સજાપર જોવામાં આવશે. એ દહેરાનું ખાંધકામ ઘણું જ સુંદરછે. એ તરેહવાર રંગીન પથરોથી તથા ચીનીથી જડેલુંછે. લોકો ધારેછે કે એને ખાંધીઆને એક હજાર વરસ થયેછે અને તેની અંદર રૂકમ આલમ નામના એક સરદાર તથા તેના બેશ કબીલાની સેંકડો ઘોરોછે. તાં હાંના દેશીઓ એ જગાને પવીતર ગણેછે અને હજારો માણસો તે કોણે જાતરા કરવા બાજે. પણ એ દહેરાંપર અવધુય હોમતો નહી થઈ શકે તે બંને બાજુને ગાડે એકજ વખતે ઘણા પુરૂષોને અંદર જવાની બંધીછે. એ જગાથી થોડે દુર ઇંગરેજ લોકોની ઇવાણીછે. બહારે પંખાખનાં રાજા રનલતસી એ સુલતાન શહેર પોતાને તાએમે કીધું તારે તેણે તેની હુકમત એક શીખ સરદારને સોંપી. પણ તેને લોકોએ મારી નાખેઓ અને તેની ગાદીએ તેના બેશ સુદરાજને કબુલ કીધા. પણ બહારે બારડ ગયે અને હારડીનજે પનખાખને ઇંગરેજ સરકારને હસ્ત કીધું તારે સુલતાનની હુકમત તેઓએ સુદરાજને જ સોંપી. પણ ઇંગરેજોને માલમ પડ્યું કે સુદરાજ પંખાખનાં લશ્કર સાથે બસવા કરવા ધારેછે તેથી તેઓએ મીઠો એગનીકી અને લશ્કરને જોનકરસન નામના બે ઇંગરેજોને સુદરાજ પાસથી હુકમત છીનવી લઈ એક ખીબા સરદારને આપવા માટે મોકલયા. સુદરાજ પણ એ રેશ્નર ઊપર રાણ્ય થયો પણ પાછો લયો તેણે આ બેશુ ઇંગરેજોપીઅનને તથા ખીબા ઇંગરેજોને ઘણાજ ઘાટકી રીતે ઘાર કીધા. સુદરાજ એ બાબદમાં સામેલ હતો કે નહી તે હજુર ખાતરી ભરેલી રીતે બાણવામાં આવયું નથી. પણ કિટલાએક ઇંગરેજો સુદરાજની ખટપટમાં મારયા ગયા એ વાત સંશય વગરનીછે. આ બે ઇંગરેજોની ઘોર પણ રૂકમ આલમનાં દહેરામાંછે જેથી આ જગા જોવાને ઘણા ઇંગરેજો બાજે. હીંદુસતાનનાં પાદશાહોમાં સુંદર અને રમણ્ય ઘોરો ખાંધવાનો શાખ દીક્ષમાં આવેછે. સુલતાન શાહબાહુને પોતાની મરનાર રાણી માટે એક તાજ મેહલ નામની મોટી ઘોર જમના નહીને કાંઈ ખાંધીછે. એ સુંદર મેહલ તમામ સરદ

સંગેમરમરનો બાંધેલો અને એ સુંદર બાંધણી આ બાં હીંદુસ્તાનમાં પેઢેલી ગણાય છે. વળી અહીંરંગાબા દમાં અહીંરંગબા પાદશાહે પોતાની બેઠીની ઘેરપર એક નાદર મકબેરો ઊઠાવેલો.

હાથ.

પ્રકટર વીલસન નામનો એક નામીયો તખીબ આ નીચે ટંકેલા અસરકારક ખોલોમાં આદમીનાં હાથ વીગે લાખી ગયો છે.

“આંખ, કાંન અને નાખ બેમાં બેમાં પોતાનું કામ કરે છે. રોશની, અવાજ, અને બુધ્ધિ એઓમાં દાખલ થાય છે અને આપણે જોઈએ છઈએ, સાંભળીએ છઈએ, અને સુંગીએ છઈએ. પણ હાથ જે છે તે તેને બુધ્ધી પડતી ચીજો ઊપર પડે છે. જે ચીજોને તે ધીકારે છે તાંહાંથી તે પાછો ફરે છે અને જે ચીજો તેને પસંદ પડે છે તેને પોતાની તરફ તેડે છે. હાથ પોતાની મરજીપર આસતવાર છે. આંખ અને કાંન અને નાખ એ બાબદમાં અશક્ત છે. વારેઘડીએ દરોમનાં દખાવે નોવા આંખને થોભવું પડે છે; ખેતાલ અને ખેતર રાગો કાંનને સાંભળવા પડે છે; અને દુરગંધ વાસોથી નાખને સુશીખત ખેંચવી પડે છે.

“હાથને પોતાને માટેજ નહીં પણ તેના પ્રીત ભાઈબંધોને માટે વેક કરવી પડે છે. આંધલાને આંખ નહીં તેથી તેનો હાથ તેને ગલી ગલીએ સલામતીથી લઈ બાય છે, ચોપડીઓ ઊપર ફરી ફરીને તેના ચેક નાં બેચેન મનને રમુજ તથા સાનથી મથન કરે છે, અને સામાં ઘણીને તતોશીને પોતાના ચેકને તેનાં દાસતનો હસતો મુખરો જણાવે છે. આવી અબ એબ હાથની કરાંમત છે.

“ખેડવાને કાન નહીં, અને યુગાને લંચ નહીં પણ હાથ પોતાનાં આંગણાંની હીલ ચાલથી ખેડુની ગરજ સારે છે.

“ચારે ઈંદરીઓ હાથનાં ઘણા આભારી છે. જનપર ચલકતા તારાઓ નીરખવાને જારે આંખને થાક ચડે છે, અને અંધારામાં ગોતાં ખાય છે, તારે હાથની બનાવેલી દુરખીનની સાહેનાથી તે પોતાની મરજી પુરી પાડે છે; અને એક પાણીનાં કતરામાં વસતાં લગો લગજો તેને તે મુક્ત દરશક ચંતરથી જોઈ શકે છે જે ગમત તથા સાન મેલવવાને હાથ વગર તે આજ અશક્ત હોત. સુનો પડેલો કાન જે ચંતરથી હોશમાં આવે છે તે પણ હાથનીજ કરાંમત છે. આડ પર રમતું ગુલાબનું ફુલ નાખની આગલ ધરનાર હાથ જ છે અને તેજ હાથ તેનું તેલ કાઢી શધલી હવાને ખેંચે ખેંચે કરી મેલે છે. લેહજતદાર પદવાનો લખ પર મેલનાર હાથજ છે અને હુકમાં જે ઈંદરી હાથમાં છે તે શધલી ખેંચેનામાં પરમુખ છે.

“પણ હાથ માતર શરીરને કારગત લાગે એટલુંજ નથી. અકલ અને કાહાણ, હીંમત અને પેપાર, કાણુ અને મરજી જણાવવાને હાથની ગરજ માણસને પડે છે. મુકો હાથમાં તલવાર અને તે લડે છે; મુકો હાલ અને તે ખેડે છે; મુકો સારંગી અને તે વગડે છે; મુકો પછી અને તે રંગે છે; મુકો કલમ અને તે ખેલે છે, લડે છે, આગુલ કરે છે. શું ચીજ તેનીથી નહીં બને ? શું ચીજ તેણે નથી કીધી ? વરાલ ચંતર એજ ગોપા એક મોટો હાથ જે આદમનાં હાથે બનાવેલો છે ! વીજલીનો તાર એક ગોપા મોટી કલમ જે આદમનાં હાથે ઘડી છે ! વાહાણ કે લોહાડાંની સક, દીવાદાંડી કે પાદશાહનો ગેઢલ, આખું શેઢર કે આખો ખંડ, મરજીવીનાં શેઢરો કે મરજીવી પોતે એ શધ લાપર કાણની નીશાન ? માતર આદમનાં હાથની.

“ઓ માહુરા હાથ ! ફેટલા તાહુરા ગુણુ અને ફેટલા તાહુરા દુરગુણ ! સારો દાહુરો તું હીલતો ને ચાલતો છે. એક પણ એવું હુધીયાર નથી કે તું ઊંચકી ન શકે. હુદમ તાહુરા હાથમાં ફાઈ નહીં ને ફાઈબી ચંતર જોઈશું.

“કારીગર તે, જે ચંતરોની મદદથી પોતાનાં હાથને કામે લગાડે; પણ દરેક પરમાણીક માણસ કારીગર છે અને એ ખેતાબ રોશન જેનાં તાલે જે મેલે છે. રાણીનાં હાથ સાડું પાદશાહી ચોખ, શીપાઈનાં હાથ સાડું તલવાર; સુંથારનાં હાથ માટે કરવતી, હુડરનાં હાથ માટે હુથોડો; ખેડુતનાં હાથ માટે હોલ, ખોડનારનાં હાથ માટે પાવડો; રંગારીનાં હાથ માટે પીટી, નકશીગરનાં હાથ માટે ફરસી; કવીનાં હાથ માટે કલમ, અને ચોરતનાં હાથ માટે ચોપ. નો આમાનું ફાઈ પછી હુધીયાર હાથે બંધ ન બેસે તો ખેડેતર કે લોખંડની બેઠીઓમાં આપણી પોંહાંચીઓ સીકરાય અને આપણો હાથ બંધવાઓથી ફરતાં ચકર સાથ વચંધ.

ચ. દરેક પરમાણીક મરદ ઈયા એરત, દરએકને હાથ ખેસવું લાયક ચંતરછે; કારણુ ઈશવરનો હોકમછે કે જે સારી ચીજ તોહારા હાથથી બની શકે તે કર.”



તલેસમાતી વીટી—એક જોડી કાહારેલી વારતા.

(ગપા આંકધી ચાંધણુ.)

પેલા કાગડાએ પાસેથી ખબર સાંભવી લેઈ તરત શાહજાદીએ જીલીખાની માંને તે જણાવી અને તેણીએ તુરત પોતાનાં ભરથારને દરબારમાંથી તેડાવી મંગાવી શરવે હાકીત કહી અને ‘જણાવી’ કે આ ખબર જાણી મેલવી છે. પેહલાં કાદીએ તે માનીઈ નહી પણ તેની શેઆની બાંનુને ઘભરાતમાં પડેલી નેઈ તેનાં મનપર મસલ થઈ તે ચોલ તે દરબારમાં રાજાનાં દરબારીઓની સાથે મસલહત કરવાને દોડી ગયો. કાદી એ દીને રાતનાં છેક અસુરેથી ઘર આવીઓ અને પોતાની બાંનુને દરબારનાં હેવાલથી વાકેફ કીધી કે ને આ વાત ખરી પડશેતા શેહેરની ખરાબી કરવા કરતાં રાંજીનાં લશકરને તામે ધવાને હાવા કીધેછે. આ નેક બાંનુએ સેતાબીથી આ ખબર શીરીનને જણાવી નેથી ધાસતી અને ગંમથી શીરીનનાં ખુશનમાં બેઠેરા ઉપ ચી શોહી ઉડી ગયું અને તે સંદેહ પુતી નેવી દીસવા લાગી એટલામાં શેહેરનો રાજા લડાઈનાં મેદાનમાંથી નાશી આવેએ તેણે કાદીને તાકીદેથી દરબારમાં બોલાવીઓ અને કેટલીએક કબુલાતો પરગાંણે દુસમેને સલાહ કરવાને રાજા પછું દેખાડીઈ હતા તે ઉપર વીચાર કરવાને બધા દરબારીઓને ભેગા કીધા હુતા. જલદીથી વીચાર કરી દરબાર જ રખાસત થઈ અને કાદી ઘેર આવી બોલીઓ કે આપણું શેહેર તથા લોકોનું સરવે જર જલ્દેર, સુનુ રૂપ તથા સરવે કીમતી ચીજો, યોડા તથા ગોલાંમ નેજી હાથ તે આ ચી દુસમનનું મન મનાવાને વીચાર નહી કીધેછે. નેકે એથી આપણું શેહેર પાપખાલ થઈ જશે પણ એથી દુસમન તરત પાછો ફરશે અને આપણી રદ્યોત ચેનથી રેહી શકશે. જીહલીખાં તુરત મેહી ઉડી કે તારે આપણી શીરીનતા આપણી પાસેજ રહેશે અને એથી વધારે મને બીજું કંઈજ નેઈવું નથી. કાદીએ ગંભીર ચેટ્ટેરાથી પોતાનું હોકું હાલવીઈ અને કહ્યું કે મારાં ભાએએ આસપાસનાં સરવે લોક જાંણે છે કે તારી માતાએ શીરીનને મોટી કીમતે વેચાતી લીધીછે તેથી સરવેથી પેહલાં એને માંગશે. શેહેરનાં લોકોનાં ઘેરોનાં જાહારા લેશે અને નેજી કાંઈ મલકે તે સંસ્કાર લેઈ લેશે તેથી શીરીનને છુપાવાને કડો દીરગ નથી રહેએ, તેમજ બાહાર ગાંમ પણ નસાડી સકાપ નહી કેમકે દુસમનનું લશકર શેહેરને ચોમેરથી ઘેરા લાવી પડીઈછે.

કાદી આટલી ખબર આપી તરણે બાંનુએને ગંમ અને ધાસતીમાં નાખી પાછો દરબાર ભણી ગયો. પેલા પાપક ને દુર મેસી આ સરવે વાત ચાંલવતા હતા તેણે શીરીનને ગમખાર નેઈ તેના બાળ ઉપર આવી બેઠે અને મોંકી, દેઈ બોલીઓ કે નેક શાહજાદી તારે ગભરાવું નહી.

આ મોહાલાની થોડેક છેટે એક જીની મસીદે અને તેના કેટલાક મીનારા ભાગી ગયલાછે પણ એક મીનારા જીહુર કાપમછે નેની ઉપર નવાને દાદર વખતના અરસાથી અરથો ભાગી ગયેછે અને જાંહાં આપણા કાગડાએ હાલ રેહી તોહાં એકાંતે આ આકૃત જીની જાપ તાંહાંસુધી પુંસુએ રેહી શકશે, માતર એક દાદરના નેવી નીસરાંથી જ નાવાની જરૂર નેથી ઉપર નવા આવવાને બની શકે. એ દાદર આપણા ઘરમાં રેશમી ડપોતાછે તેનો યઈ શકશે અને તે કાહારી લેવાઈ પણ શકાશે તેથી તુરત એ કાંમ પર તમારે મંડી જવું. હું શુતલી લેઈ તેનું માંપ ભરી લાવું છું, એમ બોલો તે શુતલી લેઈ ઉડી માલીઓ. જીહુલીખાં, તેની માં તથા શીરીનને આ હીકમત પસંદ આવી તેથી તેવા સીતાબીથી આ કામે લાગાં અને પોપટ જેન લાવી આ પીએ તે ચરનાંએ એક દાદર બનાવી તદ્દઅર કીધો અને રાતના તે તરત પોપટ સાથે તરણે જીહુ માલીઓ.

આ રેશમી દાદરના કુમા મોહાડામાં લેઈ મીનારાની ઉપર જઈ બાધી આવવાને પેલા કાગડાએની ચકતી ઉપરાંત કાંમ યઈ પડીઈ તેથી તેએ કેટલીકવાર તલવીજ કરી થાકીઆ પણ કાંઈ વલણું નહી તેથી તેએ સરવે નાચાર થઈ પછા કરવાની વીચારમાં હતા એટલામાં પોપટે જીહુ મારી કે જલદીથી પેલી તલેસમાતી વીટી કાહારો અને તે વીટી મોહાડામાં લેઈ મીનારાની ઉપર એક મોહું ધુવર મેહું હાડું તેને દેખાડી. ને જોતાંજ તેણે હોકમ પુછીઓ અને જલદીથી પોપટની સાથે તે નીજે આવેહું, પોપટે પેલા દાદરનો કુમા ધુવરની મારફતે મીનારાની ઉપર મોહાડાવીઓ અને કાગડાએએ ઉપર જઈ તેના મેક છેડા એક યાંખના શાથે ખરાબર અંતરે મજબુત બાંધીઆ શીરીને, જલદીથી જીહુલીખાં અને તેની માંની નેટ લીધી અને તેવા એકમેકને જ લે લાગી મોકી દેઈ છુટાં પડીઓ. શીરીને ઉપર ચહીડી ફશમી દાદર ઉંચકી લીધો અને ને છગલો પોતે સાથે લાવી હતી તે પાછરી અંધારામાં અચાંમ કીધો, પોપટે પેલાં ધુવરને રાતના મોકી કરવા ફેહી પોતે પણ યાકી ગયો હતો તેથી સુવા ગયો.

બીજી દીને સવારના સુરજના કીમતી કીરણોએ આ ભાગા તુડા મોહાડામાં પોતાના નેક કદમ ધરીઓ અને શાહજાદીને જાગરૂત કીધી. ઉંધથી ફારેગ થઈ ચોતરફ આંખ ફેરવી નેપછે તો તેને માલમ પડીઈ કે આ મીનારા ફરતા ગોલ હતા અને તેની બાહરથી એક ફરતી અગાસી કાહારેલી હતી નેની ઉપર નવાને માટે મીનારામાં એક બારણું હતું. શાહજાદી પોતાની સાથે ને કાંઈ લાવી હતી તેમાંથી પોતાના નાસતો કાહારી કાધો અને પોપટને ગાંમની હીકમત લેઈ આવવાને વહીઆ કીધો. પોપટ જઈ જીવેએ કાદીનાં તથા બીજાં આસપાસનાં લોકોનાં ઘરનાં સરકારી માંણસો જાહાડા લીએછે અને કાદીનાં તથા બીજાં ઘરોના સરવે કીમતી અમશખાબ, ગાડી યોડા તથા ગોલાંઓ ને બાહર રસતા ઉપર કાહારી નમા કરતા હતા. આ અંધે ગોલાંમાંની એક હાર ઉભી કીધી હતી અને તેમાંથી પસંદ કરવા ભેગ ચુંટી કાહાડતા હતા. એ ચુંટી કાહાડેલાંમાંથી એક છાકરીએ સરકારનાં માંણસોને જણાવીઈ કે

કાદીનાં ઘરમાં હુમારી સાથે એક બીજા છોકરી હતી જને તે એક દિવસે ઘરમાં સંતાડીએ અને તે હુમા પાંચ દસ કરતાં વધારે વધારે કીમતી. સરકારી અમલદારે પુછેલું કે તેનું નામ શું. પેલી છોકરીએ કહ્યું કે હુમા તેને પોપટ વાલી છોકરી કરી કહીએ છીએ અને આ તેણીને પોપટ મેઘાએ તે થો તે આ જગેથી ક્યે દુર હશે નહીં. કાદીએ પેલા અમલદારને કહ્યું કે હા મારી જોડે તે હતી ખરી પણ તે ક્યે નીકળી ગઈએ જની તેને કશી ખબર નથી. કાદી શાશુન મોલીએ. હુમા કેમકે તેને એ વીશેની કાંઈ ખબર હતી નહીં કેમકે જુલુબીમાં તથા તેની માએ કાદીથી આ હકીકત ત છુપાવી હતી. પેલા સરકારી અમલદારે આખું ધર ખોલીએ અને આ તે નાંદેદેદ યદ્ય મોલીએ કે કીકએ જો તે છોકરી જાહેર નીકળી ગઈએ તો જરૂર ક્યેની ક્યે પકડેઆમાં આવશે એમ કહી માલતી પકડી.

આ બાદ જુલુબીમાં પોતાની માંને અચ્ચત કીધી કે હવે સરવે વહી ગયું તેથી આપણે શીરીનને પાછી ધરમાં લાવી છુપી રીતે રાખીએ; પણ આ દુરઅરેશ માએ તેને નાં પાડી અને કહેલું કે જાંહું તે છે તાંહાંન હશેતો શાહું છે. એ ઉપરથી જુલુબીમાં તેણીને રાતનાં મલવા જવા ની પરવાનગી માંગી અને તેની માએ આનાકાંની કરવા ઉપરથી તે મોલી કે માં તમે કશી ફીકર નાં કરો આપણા વી શવાશુ જાનવરો મોકી કરશે અને હું કુનીઆને મેમાલુમ અંદર નઈ મલી આવીશ. માંની રજા ખાલવાથી પોપટ જોડે શાહજાદી ઉપર એક ચોડી લખી જણાવીડે કે તે આ જે રાતનાં તેણીને મલવા આવનાર છે અને સાથે ખોરાક પણ લેતો આવશે.

શાહજાદી મીનારામાં મેશી પોતાના વખત પોપટ સાથે વાત કરવામાં તથા પોતાની પાસે એક ચોપડી હતી તે પાંચવામાં જુજરતી અને આ વીશવાશુ પંખીએ જે કાંઈ ખોરાક લાવતાં તે ખાઈ નીરાંત પાંખતી. જાંહું તે મેશી પાંખતી હતી તાંહાં ભીતમાં એક પથરી અલગે યદ્ય રહેશે તેણીને અચ્ચત પડીએ જને એક હનસેશો મારતાં તે બાહુર નીકળી પડીએ અને ભીતની અંદર એક મોરસ ભેક પડીડે જેમાંથી તેણીને કાદીનું ઘર દેખાવા લાગું અને વધારે તપાસી જતાં તેને માલમ પડીડે કે જે આવડામાં તે અને જુલુબીમાં જતાં હતાં તે જોરેશ પરગરે દેખાવા લાગે.

રાત પડી અને જુલુબીમાં પોતાની માંની રજા લેઈ બાહુર પડી અને તેની આગમમ પોપટે કાગડાએ તથા ધુવર ને સરવે રીતની ચોકાસી રાખવાને રાખીઆ હતા. જુલુબીમાં બીહતી બીહતી મીનારામાં નઈ લાગી અને શીરીને રેસમી દાર નીચે નાખીએ તેની મદદથી તે પોતાની સાથે એક તાપડી લેઈ આવી હતી તે લેઈ ઉપર ચઢી ગઈ. ઉપર જતાં તેણે બપો હડીને એકમેકને વગગી પડીઆં અને વાતચીત કરી જુલુબીમાં જે ખાંણું લાવી હતી તે આવા તેમજ બપો સાથે મેકાં. શીરીને પેડી ભીતમાંનું ગનાડું જુલુબીમાં દેખાડીડે અને કહેલું કે તેમાંથી તેણીના ખોરાકમાં પાપડું દેખાપડે તેથી વારેધીએ તેણીએ ખોરાકની ખારી આગલ આવી નીશાંનો કરવી જોઈએ આ કારણે વાત કરતાં રહે એટલે દારવ રહેશે. ખાઈ હડી એકમેકને ભેરી જુલુબીમાં ઘેર આવી.

ચોરેર ઉપર ધસી આવવાના કુશમનેની માંગણી એટલે જો તેણી હતી કે તેણા પછેસા એકડા કરવાને ઘણાએક કાહડા જુજરતી ગપા કેમકે લોહી પોતાનો માલ મના કુપાવા લાગ્યું અને સરકારી ખાણસેને તેની પુરતી ખોલ કરવી પડતી હતી.

આ બધે વખત શાહજાદી પોતાના પંખીઓની સંગમમાં જુજરતી હતી અને કાગડાઓની મારફતે જુલુબીમાં ને વારમવાર ચોડી લખી મોકલતી હતી અને પેલા બગાડમાંથી જુલુબીમાં સાથે તરેહવાર નીશાંનોથી વાત કરતી હતી. જુલુબીમાંની બીજા વખતની જેટ એક રાતના છેક મેઘાથી યદ્ય હતી કેમકે તે ચાતરે અંદરઆહ પરકશતો હતો તે જાંહુંસુધી શીશુ વાદેશમાં ગરક થાએ અને અસત પાંખે તાંહાંસુધી તેણીને મોટી રહેણું પડીડે હતું આ વખત તે છુડાં પડતાં નમકી બાંધદેવા વખત થવા આવીએ. હુમા અને તેથી જેવી જુલુબીમાં ઉતરી ગઈ તેવીન શીરીન બીજાના ઉપર સુવા ગઈ અને તેથી રાખેતા મુજબ પેલા દાર ઉંચકી લેવાને જુલુબી ગઈ.

સવારનાં પોપટે સરકારી ઉડી પેલા કાગડાઓને લડાઈના મેદાનમાં નઈ ખબર લેવાને ફરમાવીડે અને પોતે પણ શાહજાદીના નાસતા માટે કાદીને ધર ગણે. પોપટને જવાને સોડેન વખત થયો એટલામાં કોઈ એકનાં હસવાના અવાજથી શાહજાદી ચોંકી ઉડી અને જોયેછેતો જે મોલોમ રીએ સરકારના ખાણસેને તેને વીશે જાહેર કીધું હતું તે દાર ઉપરથી ચઢી ઉપર આવેલી. તે મોલી કેમ મારી પોપટ વાલી છોકરી તને અહીંમાં ભરાઈ મેકાંડે કે પંખામાં પકડાઈ હવે જોએ તમે પુછેછે તેવોના હાથમાં હું તને આ પસ અને તેના અવેનમાં મને છુડાપણું અને કદામ કાંઈ ઈનામ પણ મલશે. એજ કહી પોતાના માંથી ઉપરનો ફેરો કાહડી શાહજાદીના હાથ તથા પગ ખાંધીઆ અને સરકારના અલદારોને મોલાવો લાવવા માટે નીચે જતી. ઉતરેઆ બાદ પેલા રેશમી દાર જોરથી ખેંચી તોડી નાખેએ કે જેથી શાહજાદીને નીકળી જવાને કાંઈની દીરગ રહેએ નહીં.

હવે આ મોલામ છોકરી મીનારામાં આવી પોહાંમી તેના મોલાસો એમકે કે સરકારનાં ખાણસેમે જરૂર જો લાંગે ચોરનાં છુડાપણાને માટે એકાં કીધાં હતાં તેવોના એ છોકરી પણ હતી અને તેના સઘવાંઓને એક સરકારી ઘરમાં રાખેઆં હતા તાંહાંથી ખાંતગો રીતે આ છોકરી નાહાસી આ ભાગી પુટી મસીદમાં આવી લાગી અને તાંહાં ભરાઈ મેસવાના વીમાર કીધો હતો. જેવી તે અંદર આવી અને મીનારા આગલથી મીમાતી મીમાતી બપેછે તેવી તેની નનર પેશા જુલુબીના રેસમી દાર ઉપર પડી તેથી તે અંદર આવી અને તે દાર ઉપર ચઢી જુલુબીને શીરીનને સુતેલી દીડી અને તેથી તેનાં અંદરમાં દીવમાં આ લેડે કે જે હું એને પકડી આપીશતો મારી તકચીર માફ થશે અને મને છુડાપણું મલશે, જેવા વીમારથી તેણીએ શીરીન ઉપર તરાપ મારી અને તેનાં હાથ પગ માંથી સરકારી અમલદારને મોલાવા રોડી.

જે સરકારી ઘરમાંથી તે નાહાસી આવી હતી તેહાં તે પાછી ગઈ અને જેવી તેને ચોકાસીને જોઈ તેજીન પકડી તાંહાંનાં એક અમલદાર પાસે લેઈ ગણે. તે અમલદારે તે

હીને સજા કરવાનો ઠરાવ કીધો. એટલામાં તે બોલી ઉઠી કે અમલદાર શાહેબ જો હું તમને એક નાહારી ગમેલી ગાંધી ઓકરી પકડી આપું તો તમે એકસો દીરમ આપેલો પછે તમે અને શું કરશો. જો તું પકડી આપેલો તને છુટા પછું મહસે અને તે ઉપરાંત પાંચ દીરમ ઇનામ તરીકે મળે, પણ જો એમાં તારી ઠગાઈ આવતી પડશે તો તારા પગ ની તલ્લીમાં ઉપર, તું ઠગી રહેલી અથવા ચાલી નહી શકે તો હું તારી ફટકા મરાવોશ. તેણીએ એક યે ચોકીમાં તથા એક દાદર સાથે લેઈ પેલા ખીનારા તરફ કુચ કીધી અને તાં હાં નહી દાદર ચુકી એક ચોકીમાં ઉપર નહી એઈ આવી એ પછુ એકાદ મે તોપલી તથા રેંશના લોહીથી ખરડાએ લા કટકા તથા કાંઈક સાંમન સોવાએ તેને બીજું કાંઈ દી હું નહી તેથી તે નીચે ઉતરીએ અને ઘર આવી વડા અમલદારને તે ખબર કીધી જેથી તે અમલદારે પેલીને તેને ઠગવાને માટે શીક્યા કરવાનો આગલ મુજબ હુકમ કીધો. જે ઉપરથી આ ઓકરી બોલી કે જેવો શાહેબ હું આતરીથી કુદું એ ઓકરી ખીનારામાંથી નાહારી નહી કાઢી તો ઘેર સોવાએ બીજું કુચે તે જતાર નહી તેથી કાઢીનું ઘેર એકવાર ફરીથી મુડશેતો તે જરૂર તમને મલી આપશે અને હું આ સજામાંથી બચીશ, એવી રકઝક થાય છે એટલામાં શહેરનો રાજા તપાસ કરવાને આવી લાગે, તેણે આ વાત સાંભળી યહો ધુસેસો કીધો કે મારા આવા ચોક સ હોકમ છતાં કાઢીએ પેતાની એક ગોલામ ઓકરીને સંતાડી રાખી, તેથી જલદીથી ચોકીમાંનાને હોકમ કીધો કે ફરીથી એકવાર તેનું ઘર ખોલવું અને જો તાંહાંથી તે ઓકરી નહી મલી આપેલો તેને અલે કાઢીની ઓકરી જીલ્લીમાં પકડી લાવવી.

રાજાના હોકમથી કેટલાએક અમલદારોએ દોડી નહી કાઢીનું ઘર તેની ઘેરહાંનીમાં ખોલીઈ પણ તાંહાંથી શીરી ન હાથ લાગી નહી. આ અમલદારોનાં ખોલવા ઉપરથી કાઢીની બધી તથા જીલ્લીમાંને આવતી પડીઈ કે શીરીન ખીનારા ઓડી બાહર નીકળી ગઈએ અને તેથીજ ફરીથી એકવાર કાઢીનાં ઘરનાં જાહડા લેવાને હોકમ થયો. આ રીતે નાશીપાય થઈ અતે તે અમલદારોએ જીલ્લીમાંને પકડી અને તેની માંની તથા તેની કાકલુદી ઉપર જરાએ યે આંન આપેઆ વગર ગોલાંજોનાં ઘર તરફ તેને લેઈ આ લીઆ. જાંહાં જીલ્લીમાંએ પેલી ગોલામ ઓકરીને પગના તલ્લીમાં ઉપર ફટકા ખાતી દીડી.

કરકસર.

એક મુરખ પોતાનું ધન અપટપણથી ઊંડવી દીએછે; પછી પોતાનું કે ખાપીકું. દુરંદેશનાં અને ધવકે માણુજ નેમ વખતને સંભાલેછે તેમ પોતાના ધનનો પણ સંભાલ કેવેછે. મુરખ છે તે જે સીઓનો ખપ ન હોય તે સંગરેછે, અને જે સીજ જરૂરી હોય તે પર ફીધું ખરચતો નથી. રમકડાંની દુઝનમાં

તે ગણે કે તેનો જીવ ટપટપ થાયછે; અને ઘડીયાલો અને શાભઈતી લાંકડીઓ અને એવી એવી બીજી ચીજોથી તે પાએમાલ થાયછે. તેના નોકરોના અને દુઝનદારોના ગજવાં તેની મુરખાઈથી તરખ થાયછે; અને નકામા વીચીતર સામાનથી ભરેલી તેની વખા રમાં જાહરે જરૂરીઆતની ચીજ તેને હાથ લાગતી નથી તાહારે તે આચંખો પામેછે. કરકસરથી નાની રકમ હોયતો જનમારો નીકલે; પણ ઊંડાંપણથી પાદશાહી રાજત પણ વાત કરતાં ગુમ થઈ જાયછે. અને તાંહાંથી ઊંડાર પઈસો રાખવો નહી. ખરું તોલાવી રોકડા વેરવારમાં દાહપણછે. આપ જાતે ખરચ કરીએ કે લુચા નોકરોની હુકમચાઈ આપણા ગજવાંમાં પડે. જો ઊંડાર સોદાની ગરજ પડીતો દર મહીને તેનો નીકલો લાવીએ. ફલાણી ચીજ જોઈતી નથી પણ સચતીછે તેથી ખરીદું એમાં ખોટ છે. ફલાણી ચીજ ચોઈછે તે લઈતો માતખર જણાઈ એમાં ઊંડાંપણું અને દલીદરતાછે. જે અને ઊંડારપર હુરદમ નેધાહ રાખી તો પાએમાલ થઈ દીવાલીઆ થવાની ધાસતી રહેનાર નથી.

(લાં ૩૦)

નીમખ—તેનો શુણ અને ઊપયાંગ.

આપણા ખોરાક સાથે નીમખ લેવાની અતીશય અગતછે. નીમખથી ખોરાક થોડો થાયછે તેથી તે જલદીથી જરૂર થઈ શકે. આપણા લોહીમાં તથા આપણા શરીરમાં નીમખનો થોડો ભાગ આવેછે. ખોરાકમાં નીમખ લેલું ન હોયતો પાચન શક્તિ દુરબલ થઈ જાયછે, શરીર નાતવાન થઈ જાયછે, અને ચેટમાં કરમ પાકવાની ધાસતી રહેછે. જો ઊપરથી દરેક જણે પોતાના ખોરાકમાં નીમખ લેવું જોઈએ અને ખર્ચાના ખોરાકમાં પણ એ ઊપયોગી વસ્તુ ખરાબર પરમાણુ પરમાણુ લેલવી જોઈએ. પણ ખોરાક નીમખ સાથે લેવીને ખાવો અને સુત્રી મીઠાંમાં આથેલી મઠી અથવા ગોસ ખાવું, એ જે ગુદી ગુદી રીતે આપણા શરીરપર અસર કરેછે. પાંડલી રીત પરમાણુ નીમખથી ફરીને ખોરાક ઊપર અસર થાય છે જેથી તે ઘણા વેરૂંચો ઇલા મોઝે પચી શકે. દવા માફક પણ નીમખને વાપડવામાં આવેછે. દુરખ

લ આંધાને તે મજબૂત કરે છે. એકથી તે બે આંધી
સં નીમખને અરથી પાઈનટ પાણીમાં દોહાવીને પા
યું હાથનો સારીપેઠે ઊલટી થઈ શકે છે. ને ઊલટી
નહી લાગેતો નોલાળ લાગે છે. કરમને નાખુદ કરવા
ને માટે નીમખની પીચદારી મારવાની કાંઈ વખત
ગરજ પડે છે. અડી ગયલાં બદનને ખારાં પાણીએ
ધોયાથી બહુ સારી અસર પાવે છે, અને નાકવતીના દુ
ખાપર ખારું પાણી અકસીર છે. ચોરખાઈ ગયલા સાં
ધાઓપર ખારાં પાણીની ધારથી શાયદો થાય છે. ઊ
પલાં કારણેને માટે ૧૫ ખાટલીએ એક રતલ નીમ
ખ પીગલાવયું હાથનો બસ છે. જનવરોને પણ ની
મખ આપેલું ગુણગાર છે. ગાયને દુધ દોહાવાની એ
ક કલાક અગાઉ ને દોહાડ આંધીસ નીમખ કાંઈ
પણ ખોરાક ચાવે આપીયું હાથનો દુધ થણું તેમજ
ચોણું મલી શકે છે. ઘોડાઓને ને દાહાડમાં બે તાર
અરથી આંધીસ નીમખ આપયું હાથનો તેઓ આશ
દ રહી શકે છે. આખા દાહાડમાં ને મેંદાને પણ
પાથી તે અરથી આંધીસ સુધી નીમખ આપયું હાથ
નો શાયદાકારક છે. નીમખ ખાતરમાં પણ કાંમ આ
વે છે. નીમખથી જમીન ભીણી તેમજ પોચી રહી શ
કે છે. રસ સુધરે છે અને કીડાઓને નાશ થાય છે.
ખાતરમાં નીમખ આવેઆથી શ્વની લેહજત વધે છે
અને તે જલદી પાકપર આવે છે. આટલા બધા ગુણ
નીમખમાં છે ને આપણે હરદમ જોઈએ છે પણ જેની
ઊપર આપણુ જરાખી વીચાર કરતા નથી.

ઓરતોની મીનલસ.

બાશાણુ રૂઝ યું.

બચાંની ઊંઘ વીરો.

ગયાં ભાણાંમાં બચાંને કેમ, કાંઈ અને કેવી રીતે
સુવારવું તે સમજાવીયું હતું. આજ રીતે બે વીરો હું વ
ધારે મોલવાની રજા લેઉં છું.

૧. બચાંને પોલણમાં અથવા બીજાના ઉપર એ
ક બાળુએ કોર વાલીને સુવારવું.

બચાંના મોહાડામાં લબ એકડી ધારે છે અને મગુ સુ
વારીયાથી લબ મોહાડામાં એકડી ધરને બચાંને જુગરાવી
તામે છે. એક બાળુએ કોર વાલીને સુવારીયાથી લબ અ
ને નીચ વસતુએ નજીથી બાહર નીકળી જાય છે.

૨. બચાંને કદી પણ હાંચકા ઘાલીને સુવારવાની
દેવ પાડવી નહી.

બચાંને જાગરુન જોરોમાં મુકવું અને એમનું મુઠ
જવાની તેવ પાડવી; કાંચે બચું, હાંચકા ઘાલીના વગર નસા
રીપેઠે મીડી ઉધમાં મુકે છે, અને એક વખતે હાંચકા ઘાલી
ને પછી હાંચકા ઘાલીના વગર તે મુકવું નહી. ને બચું
સારે જાગીયું તો માથે ઉડોને તેને હાંચકા ઘાલે છે, તો બચું
મુકે છે, નહીં તો રડીયા કરે છે. ને માથે કામમાં રોકાઈ
પે છે તો કોઈ બીજું બચાંની હાંચ ઘાલે છે તોનું મુકે છે.
તેજા કારણ માટે હાંચકા ઘાલવાની દેવ નહી પાડવી અને
દેવ પડી હાથે તો જમ અને તેમ જલદીથી ઊંચી રેવી, અ
ચું રહે તેની ઉપકાર નહી કરવી. બચું સમજે છે કે રડીયા
માં કાંઈ વલગું નથી તારે પોતાની મેલે ધાકોને ઉધાઈ જાય
છે. એમ બે તરણ દાહાડા યાહે છે, પછી જોરોમાં મુકાય
એટલે તરત મુક જાય છે. એવી દેવ પાડીયાથી બચું, તમા
લેસ થવા સીમે છે અને કોઈને ઈજા દેવું, નથી.

બચું આજારી અને મેકાર હાથનો આસતેથી હાંચ
ઘાલવી કામની છે. તેને મોહાડા હાંચકા થણા વખતે, લગી
ઘાલવાથી નુકસાની પામે છે.

હાંચ ઘાલીયાથી બચાંને ખાતર મેલેન ઉધ આપે છે,
મુગ ઉધ આપતી નથી. એટલા માટે પાલણને હાંચકા
જડાવવા નહી અથવા બચાંને હાંચકાની ખુસી ઉપર મળ
સુવારવું નહી; એવું આલસુ માથેને જાણે છે.

૩. પેટલાં બે તરણ મહીના બચાંને જેમ અને તે
મ વધારે વખત લગી સુવા રહે. મહાડવાને ખાતર વા
રેપડીએ ઉકારવું નહી.

બચું પેટલાં એક બે મહીના આપણે દાહાડે, રાત સુ
વામાં કાહાડે છે અને જારે મુખ લાગે છે તારે પાવવાને
ઉંઘે. એવાં બચાંને કદી પણ જાગરુ રાખવું નહી, તેને
સુવાન રહે.

જે બચું થણું મુક રહે તે સારીપેઠે ઉરે છે અને જે
બચું મુક નથી તે વારેપડીએ નખવું પડી જાય છે. નખ
વું બચું ઉધાવાથી પ્રખત ધારે છે અને પ્રખત બચું વગર ઉ
ધે નખવું થઈ જાય છે. જે બચું સારીપેઠે ઉધાવે તારે સમ
જવું કે તેને કાંઈ પણ દરદ નથી, તેના બદનનું સપડ કામ
ખરાબ થાય છે. જેને કાંઈ પણ દરદ હાથે છે તે ખરાબર મુ
ક નથી.

બીજા મહીના પછી બચું આસતે આસતે વધારે વ
ખત લગી જાગવા માંડે છે. એ વખતે આપણી ખુસી પર
તાણે બચાંને જાગરુ અથવા સુવારવું નહી. બચાંને પો
તાણે ઉધાવા ગમે છે કે નહી તે તપાસવું અને તે પરમાણે
જ આવવું. આપણી સગવડને વાસતે બચાંની વડણ તો
ડવી નહી.

૪. ચાર પાંચ મહીનાથી ઉધાવાનો અર્થ જા
ગવાનો વખત ચોકસ કરવાની જરૂર છે. કાંચે ઉધાવાડું
આસતે આસતે કમની થાય છે.

જે બચું ઉધાવેને મેલેન ઉંઘે તો સમજવું કે તે

જીવો નથી અને તેને જલદીથી ઉઠારવાની કોશિશ કરવી નહીં.

જો જાગૃત બચુ રમીયા કરે અને યાક મહડે નહીં તો તેને જલદીથી સુવારવાની તબીબી જરૂરી નહીં.

બચુ ઉંઘ માહુથી ઉઠાયું એટલે જો માંએ પાવતું આપવાની દેવ પાડી તો પછી બચાને જારે ગમે તારે ઉઠવાની અથવા જાગવાની દેવ પડે છે અને તેથી માંએ અને બચુ બેઠ હોના યાગે.

રાતના વખત સુવાના છે એટલા માટે જ ન બને તેમ જ વખતે બચાને સુઈ રહેવાની દેવ પાડવી. રાતનાં સાત વાગતે થી તે સંહવાનાં ૬ વાગા સુધી ઉંઘાઈ રહેવાની દેવ પાડવી.

રાતનાં વખત સૌવાએ બચાને દીવસમાં પણ સુવાની જરૂર છે. એ વખત ચોક્કસ કરવો જોઈએ. જેટલાં દશ થી તે બાર વાગતાં સુધી સુવારવું એને વધી તરણ વાગતે અરથી અથવા એક કલાક લગી સુવા રેવું.

છંદ મહીરથી અગીયારથી તે બે વાગતાં સુધી એક જ વખત સુવા રેવું.

બીજે વરસથી બચાને દીવસમાં સુવા નહીં રેવું.

યશ નાહના બચાને જો દીવસમાં સુવાડીયે નહીં તો તે યાકી જાય છે અને તનદરોસત રહેવું નથી. રાતનાં ઉંઘ બરાબર આપવી નથી. બચાને યાક લેવાની વખતે જરૂર છે.

૫. બચાને જેમ બને તેમ અંધારામાં એખડું સુવારવાની દેવ પાડવી.

તેથી આસતે આસતે બચાને હીમત આપે છે અને અંધારામાં મીઠીયે પણ નહીં.

તે સુતેલું હોય તે વખતે તેના ચહેરા ઉપર પુચકલ રોશની પડવી નહીં જોઈએ, તેથી બચુ બેકાર રહે છે.

૬. બચાને ઘોંઘાટમાં જ સુવાની દેવ પાડવી.

જે બચા આગલ સુતી વખતે જરા પણ ઘોંઘાટ થવા રેતાં નથી, તે બચુ જરા પણ ઘોંઘાટથી ચોંકી ઉઠે છે. જે બચાને ઘોંઘાટમાં સુઈ જવાની દેવ પડે છે તે બચુ ઘોંઘાટ થયાથી ચોંકી ઉઠતું નથી; તે સુઈ રહે છે; તે માંએ વારંવાર એક મેડેન આપતું નથી.

૭. બચાને ઉઘાવાને માટે કાંઈ પણ જાતની કૌશીલ્ય વસતુ આપવી નહીં.

બચુ ઉંઘાવું નથી તેનું કારણ જાણવું અને તે કારણ દૂર કરવું કૌશીલ્ય વસતુ એકદમ આપવી નહીં. ડાકટરની સલાહ એવી વખતે લેવી જરૂર છે.

અંદાજો.

એક અસલી બારાહમણ દીલેલી સીખામણ.

“ધોરની આંખે બાળુએ (આંખે દુનીયામાં) જોઈું જગત પણ સુખ ચેતવવાને માગતો હોયતો જોઈાની બસીયથી મન અને તન બેડી ભાગવ.

“જો આશીરવાદો તુંને મળ્યા હોય અને પુણ્યપણ લગી રાખવા માગતો હોયતો જોજ મળહના લોભથી દુરાહેડને અને તેની સાંચથી તપાસતો રરજ.

“જારે તે ખાણુ બીપર પોતાની વેહેજત પાંથરે છે, જારે જામસીઆમાં વાઈન ઘાટ ચલકાટ આંધે છે, જારે તે તારી બીપર હાથુ મોહુ કરીને તુંને પુચી અને સુખી થવાને શિથકરે છે, તારે તે વખત ધાસીતો છે અને તારે અકલને પોતાની હુશીયારીમાં જ જણત બીધી રહેવા દે.

“કાંઈક જો અકલના દુશ્મનના ચણુને સાંભલે, નો તું ઘાઈને શંકમાં પડશે.

“જે પુચી તે તુંને આપે છે, તે ઘેલાપણમાં બદલાઈ જાય છે અને તેની ચોજ, દરદ અને મોહાઈમાં લઈ જશે.

“જોજ મળહના ખાણુ તરફ નજર કર, તારી આંખ તેના જોજાના તરફ રેવ અને તેની મોહાઈતમાં લલચાએલાઓ તરફ નેધાઈ કર.

“થું તેજો કમીના નથી ? થું તેજો દુખી નથી ? થું તેજો મુરદાસ નથી ?

“તેજોની ચોજ અને કીસાદના ઘોંઘાટ કલાકી પછી દરદ અને લીધાની લાંબા ઘાહાસ આપે છે, તે જોની જુખ બદકાર અને મરી ગયેલી હોય છે અને તેના વેહેજતદાર પકવાનો તેજોને સવાદ આપતાં નથી, તેના બંદાઓ તેના ભોગ થઈ પડીયા છે, અને એ રાસત અને કુદરતી પરીણામ જોઈએ દરેક ચોજના ખાંધામાં ચુકેલી છે, કે જે તેની બસીયને ખરાબ મારગે વાપડે તેને શીસા પુગે.

“પણ પેલી છાજદાર પગલાં ભરીને, અને પુણ મોજાજી પેલા મેદાનમાં ચાકી જાય છે તે કાણુ ?

“તેના ગાલ બીપર જોલાખની લાકી છે, તેના હાટ માહુથી ખામદદની મધુરતા વેહે છે, તેની આંખમાં પુચી ચાયે નરમાસ અને સાલેસાઈ ચલકે છે, અને આ લતી ચાલતી પોતાના પુણ લીલથી ગાણું ગાયે છે.

“તેનું નામ તંદરોસતી છે, તે કસારત કંજેની ખાચી અંદાજો હતી તેજોની છોકરી છે; તેજોના છોકરાઓ સાનતાનહાના બિતર પંરોના પાહાડમાં વસે છે.

“તેજો ખાહાદુર, ચાલાક અને મેડેનપુછે અને પોતાની મેડેન (તંદરોસતી) ની મોસાલે પુજામુરત તે મ નેક છે.

“જેરથી તેઓની નેરો મકમ થાયછે, તેઓની હડીમાં જેર વસેછે અને આખા દાહાડાની મેહનત તેઓની છુટીછે.

“તેઓના બાપ- (દસરત) ના ધંધાથી તેઓને છુપ કાઢેછે, અને તેઓનો માએ (અંદાજ) ના પક વાનથી તેઓ તાજ થાયછે.

“હવસને તોડવો તેઓની ખુશીછે, ખરાબ ઈલતને જીતી લેવી તેઓની કીરતીછે.

“તેઓની ખુશી ખુરમી અંદાજ બરેલીછે અને તેથી તેઓ નીલેછે, તેઓનો વીસાએ થોડો પણ પુખત અને ખીન હરકતનોછે.

“નેઓનું લોહી ખાલેસછે, તેઓનું મન શાંત છે, અને તેઓના ઘરનો રસતો કાકટરને ખખર નથી.

“પણ માણવીના હોકરાઓ સાથે કે નહીં તેઓના દરવાજાની અંદર સલામતી રહેતી અથવા મલતી.

“જુવો, તેઓને બાહરથી નવા નોખા પોંચેછે, અને ઘરમાંજ એક શીતુર તેઓને પ્રસાવવાને પ્રીયા કરેછે.

“તેઓની તનદરોસતી, કુવત, ખુબસુરતી અને ચાલાકીએ લંપટ મોહાખતની છાતીમાં શોખ ઊતરે પછી કીધાછે.

“તે પોતાનાં માલમાં ઊભી રહેછે, તેઓનું સ્વલ પોતા તરફ ખેંચેછે, અને લાલચની જાલ પાંધરેછે.

“તેના હાથ પગ નરમ અને કુમલાછે, તેનો ચોશાક દીસો અને દીલ ખેંચે એવોછે; તેની આંખમાં ઈશકખાલ ખેલેછે, અને તેની છાતી ઊપર લાલચ ખેલેલીછે; તે પોતાની આંગલીથી તેઓને ખેલાવેછે, પોતાનાં ચેટુરનાં દેખાવથી તેઓને પેચાર દેખાડેછે, અને પોતાની મધુર લમથી તેઓને ઠંગવાને તજવીજ કરેછે.

“અરે! તેના શંક માટેથી તું નાહ્ય, તેનાં જાહુઈ ખોલો આગલથી તારા કાન ખંધ કર; જો તેની નરમ આંખને તારી આંખ મલશે, જો તેના નરમ મીઠા આવાજને તું સંભલશે, જો તે તારી ઊપર પોતાનાં હાથ નાખશે, તો તે તુંને હમેશાં પોતાની જાલમાં વીતાલી લેશે.

“તેની પહવાડે કારમ, દરદ, ગરીબાઈ, અંદોશ અને પસંદાવો લાગશે.

“એશકખાલથી દુખલો, મોજથી પુશટ અને ચાલકાઈથી નખલો થઈને, તારા હાથ પગ માટેથી કુવત અને તારા ખાંધાની તનદરોસતી જતી રહેશે; તારા દાહાડા થોડા અને તે પણ વગર કીરતીનાં રહેશે; તારું દુખ ઘણું થશે, તોયપણ કાંઈ તારી ઊપર દયા નહીં લાવશે.”



થંડી રૂત.

દીવાલી ગઈ, હાંફુઓનો કારતક, પારશીનો અરદીખેલત અને ઈંગરેજોનો નવેમ્બર મહીનો ચાલે છે. અકટોખર માસની ગરમીએ દુર થઈ પોતાની ખેલનપણી થંડી બાઈને જગા આપીછે અને એ ખુશનમાં શરૂ થતી થંડીની ઝીની ઝીની લેટકી ગરમીથી તવાઈ ગએલા અને કચલી વલી ગએલા ગાલોને આવીને અઠેછે અને રપ્તે રપ્તે તેને ખીલવેછે.

જેમ જેમ આગલ દાહાડા થશે તેમ તેમ થંડી બાઈ પોતાની ભર જુવાંતીમાં ખીલી નીકલશે અને જેવો હાલ પ્રકત મુનરાશી કપડાંનું એક બદીઆન પેટુરી કરેછે અને શરૂ થતી નાનુક થંડીબાઈની સાંમે ગાએઆ તીરસકારથી જુએછે તેવો તે વખતે ઊનનાં એક ઊપર એક વસતરોથી શરીરનું ઢાંકણ કરવા જશે અને દાંતીઆં કકરાવતા અંગની અને આતસ જે વગર મનુશ જાતને એક ઘડીએ ન ચાલે તેને ચરણે જઈ પડશે.

કુનીઆમાં સરવે ચીજને શીરૂઆત હાંગેછે તેમજ થંડીની રૂતનેખી. શીરૂઆતને. જો એમ ન હોત અને ગરમી જઈ થંડી તુરતજ પુર નોસથી બેસત તો આપણી કુનીઆની શી હાલત પાત વાડ? જો રૂતો રપ્તે રપ્તે શીરૂ થએઆને બદલે એકેદંમ પોતાનાં પુર બાહરમાં બેસતી હાંગેઆ એક રૂતમાંથી ખીલ રૂતમાં એકેદંમ આવી પડવાથી આપણી કાએઆ તુરત લટકી જાય અને સેટુજમાં મોહાતને આખીન થયું પડે અને એ રીતે મનુશ જાતીનો નાશ એકેદંમ થઈ જાય.

ગરમીનાં દીવસો ઊપર આપણે જોઈએ છઈ એ કે બપોરનાં શકત ગરમી વડવા પછે જો કાઈ વખતે જાંજના થંડી નીકલેછે અને તે વખતે આપણે બાહર ફરવા નીકલેઆ હાઈએતો તુરત આપણને સ

રૂઠમ લાગુ પડે છે કેમકે આપણું શરીર શક્તિગરંભી માંથી જરા સરખા વખતમાં થિંડીમાં આવી પડે છે. તારે જો આપણે અકચોળર અને મેહની ગરંભીમાંથી નીકલતાંજ કકરતી થંડીમાં આવી પડીએ તો આપણાંથી કેમ જીવી શકાય તેનો શહેજેજ વીચાર આવશે. આપણી હાલતને એક કારે મુકી જનાં તથા મોટાં જાનવરોં તથા પંખીઓ, આપણી વારી તથા બાગ બગીચા, અને આપણને સરવેથી વાહાલાં અને કીમતી ખેતરો જેની આખાંદાની વગર આપણે એક ઘડી-ધણ જીવી શકીએ નહીં તેવાની હાલત તપાસી એ જો શક્તિ યોગ્યો જઈ પુરે થંડી એકદમ આવી પડે તો જાનવરો જેવા પુશકલ પંખી ખમી શકે નહીં તેવાં એકાએક કાંઈ ગરમ જગા શોધવા દોડે અને પંખીઓ જેવાં એવી વખતે હજારો કોશ દુર ગરમીનાં સુલકામાં જઈ વેચનારાં અને પોતાનાં ગરમ માલ્યા બનાવનારાં તેવાં એકાએક સું ઇલાજ કરે. આહાહ પાં ન અને ખેતરો જેવાની એથી કરી એકદમ ગરમી સુ સાર્થ જાએ તેવા અને તેમાં અકચર કરી પરદેશી ઇ આને પરમુક્ષી રોપા તથા આહાહ પાન જે આપણા દેશમાં લાવી રોપીયાં હોય તેવાનાં શા હાલ પાપ ? કુલ શલ આપણે નામે જોઈએ નહીં; આહાહ પાન ટપો ટપ મેંરી જાય, ખેતરોનો નાશ થઈ જાય અને ટુકા માં આપણી દુનીઆનું બંધાન તુટી જાય. પણ તે કાચેલ કીરતાર જેણે સરવે ચરંદાં પરદાંઓને પેદા કી ધાંધે અને આ શુદ્ધશતી રચીએ તેણે પોતાનાં અપરંમ પાર દાહાપણથી સરવે ચીજોને કાયદાસર ગોઠવીએ અને તે કાયદા મંડલમાં તેને રમતી મુકીએ જે પોતાનાં માયુલ પરમાણે પોતાનો ચકરાવો ખરાખર વખતસર પુરો કરે છે.

જો દુનીઆને પેદા કરનાર કોઈ નહીં હોય અને નાશકીકે કહે છે તેમ દુનીઆ પોતાની મેલેજ માં તર ઇતિશકચીજ પેદા થઈ હોતો આદમજાત, જાનવ રો અને આહાહ પાનની હસતી જાલવવાનાં હેતુથી જેમ રૂતો આપણે એક પછે એક અને તેથી વધી શુ રૂશતીનાં બંધાનને જાલવે એવી રીતે શુરૂ અને ખર્ત મ થતી જોઈએ છે તેમ જાનવું નહીં જોઈએ. આપણે જે કાંઈ રૂતનાં શેરશરે જોઈએ છઈએ તેમાં હજારો ચો છલકંદ મતલબો માલમ પડે છે અને ખેશક તેમાં કોઈ રચનારનો હાથ દીસે છે. આ ! ઈશવર હમારી

આસપાસે બનતા બનાવો જોઈ હોય અજબ અને અજબજબ રેડીએ છઈએ. આ જગ્યાએ “મનસુખ” ની ખેતમાંથી ઇશવરની તારીફમાં થોડીએક સતરો ની જે મુકીએ છઈએ.

“આહાહ—જાહાહ ને ખાંધે અનખ, અનખએ સાગર પતાલને, અનખએ ધુપ—હીન ને શખ, ને અનખ સુરીઅની માલને.”

“અનખ ગંગા ને તારા અનખ, અનખ કુલ કુદરત અનખને, અનખએ રે કુલ તાહારો કસબ, ને ખરોજ અનખ તું રખ જો.”

આધવા કેમ જીવે ? એક વારતા.

આધવાઓની એક મંડલી મલી હતી, તેઓ પોતા પોતાના, તાંડાં વીચાર આપતા હતા અને તે છીપર તેઓ સરવે મુસતકીમ અને મધન દીસતા હતા.

એક ખોલીઓ કે “ભાઈઓ આપણી દુનીઆં ચોરસ છે.” બીજાએ કહ્યું કે “ભાઈ એમાં કાંઈજ શક નથી.” તરીજો ખોલીઓ કે “અને ઘાસ—નહી જરા મને વીચાર કરવા દેજો—ઘાસ રાતુ છે.” ચો થાએ ગુવાહી પુરી કે ભાઈ તું ખરાખર ખોલીઓ. પાંચમાએ પોતાનો વીચાર આપીઓ કે “દુનીઆમાં હુમેશાં અંધાટું જ હોય છે.” તેને બીજા એક શખરે રેકી આપીઓ કે “ભાઈ વલી એમાં નવાઈ જેવું શું છે એ વીશે આપી દુનીઆ એકમત છે.”

એ પરમાણે ખેડુંદી રીતે મત આપતા અને તે માં બીજાઓ તરત હાકારો પુરતા અને તે ત્રધલું અં ગીકાર કરતા હતા. પણ એકાએક એક જણ પાછો જોતો થયો અને પોતાની બચેલી આંખ મલી આવવાથી તેણે પોતાની ખાતરી કરી લીધી કે દુનીઆ ગોળ છે; ઘાંસ લીલા રંગનું હોય છે; અને નાંહાં સુરીઅ પરકાએ તાંડાં અજવાણું થઈ રહે છે. એ નાંહીઆ બાદ તે પોતાનાં આધવા દેસતોની મીજલસમાં પોતાનાં એક જોતા સાધીને લેઈને ગયો અને ખોલીઓ કે “ભાઈઓ આપણે આગલ કંટલીએક બાબદોનો સુખદો કરી સુખ છઈએ તે સરવે જાલત અને ખેડુંદો છે, એ તો આપણે આધવા હોવાની ગોહાંકાનમાં સઘલો સુ

કાંઈ ઊલટોજ કીધોછે, હવે હું નોતો થયોહું અને મા-
રા અનુભવનો તત્તોને શયદો આપવા માંગું છું તેથી
હું કહું તેમ તત્તો ચાલો.”

આવા બોલો સાંભળી બીજાઓને ઝુનુન લાગી,
તેથી એક ઠા કરતાં બોલીઓ કે, શાંભલો બાઈઓ શાં
ભલો ! બીજો ચોહડે ચોહડે હુશી પડીઓ. તરીઓ
બોલીઓ કે “એ હંકરાઈ ભરેલા ચોર” — ચોશ બો-
લીઓ કે “શુદ્ધ, ઠગારા તારી ઠગ વીદીઆ તારી પા-
સે રાખ અને તારા અનુભવનો શયદો તુંજ લેઈને
ખેસ — ગરીબ બચારો હેમકે કીઈનાં ભભાવા ઊપર
ધો એકદમ ભભાઈ ગયોછે.”

એ ઊપરથી પેલા નોતા થયેલા શખરે પોતા
ની સાધનાં નોતા ચોખતી ગમ નોઈ અચરત થઈ
બોલીઓ કે શું આ તત્તો માંછો ?

પેલા સાથી બોલીઓ માંછોયો પુઠોચ લાઈ ! ખ-
રેજ ખેશક જે બીજા કસા જવાબની વડી નહી રાખી
હતી. નો તત્તે એવોને તમારાં મત મણુવા માંગ-
તા હોવતો, પેહલાં એવોને આંખ આપો: તેઓ તમારી
આંખમાંથી કેમ જુવે તેની મને સમજ પડતી નથી.
તત્તે જુલી જાવોછો કે જારે તત્તે પોતે આંધલા હતા તા-
રે તત્તે ફેલા હતા ! ભાઈ આપણે ફળવાણીનો શયદો
કીધો તેથી સરવે બીજા ફળવાણીઓએ આપણુ મ-
ત તથા વીચાર સુરત પકડી લેવાજ નોઈએ એવો
કવચીત વીચાર રાખવો નહી; પણ પુર કોશ્વસ કરી
તેઓનેબી તે મીઠાં શ્લ ચખાડવાને તેઓ આગલ થ-
રવાં.”

જમતી વખતની બંદગી વીશે.

ધરમી વાંચનારાઓ તત્તો ભોજન જમતી વ-
ખતે તે કીરતારના સુકરાંના કરોછો તે ઘણીજ નેક
આદતછે. આપણા પુરાતમ ઈરાંનીઓની બીજી ઘ-
ણીએક રૂડી કીરીઆઓમાની આગેબી એક ખાસ
કીરીઆછે, અને તે ઊપરાંત આજ લાંબી મુદત યાઈ
સઘલાં સુધરેલાં દોઢાંમાં એ કીરીઆ માન સાથે કણુ
લ રાખવામાં આવેલીછે. એ ભલી કીરીઆને વીજો
ખેદરકાર યાવું, અથવા તેને વીસરી જાવું તે સુધા-
રાને બદલે બીમારની નીકાંનછે.

સરવે કીઈ જાણેછે કે સરીરને નીભાવવા સાડ

ખોરાકની જરૂરછે. ખોરાક સરીર તથા મનના બી-
દીઓગથી મલેછે. આજે મીસાલે ચેલવેલા ખોરાક
તેનો ચેલવનાર પોતાના કુટુંબ પરીવાર તથા પોતાને
આસરે રહેલાં આદમીઓ સંગાથે વેંચી વાંટીને ખા-
એછે. જમતી વખતે તેના મનમાં પુદરતથીજ ની-
મખ હલાલીના વીચારો ઊતપણુ થાયેછે, અને હોટ
ઊપરથી હાવા આવાજ નીકલેછે કે જો પેદાના કરના
ર સાંભેમ ! તારી બખશેશથી આજે નીઆંમત ખાં-
ણુ મલીજીછે તેને સાડ તારા સોકરાંના કઠુંછું.

તત્તો નોતો કે ઊપર કહેલા સખરો ઘણા ઘેણ-
છે તોપણુ, તેઓમાં ઘણીએક મતલબ સમાજેલીછે.
હવે તે મતલબને છુટી પાડીને ધીઆનપર લેઈએ. પે-
હલુતો ખાંતુ ખાનાર, જે સાહેબે, તેને તે ખાંતુ બખસી
બીછે, તેને સુકરાપર ખેસતી વખતે ઈઆદ કરેછે. તે
પોતાના મનથી સમજેછે કે, તે સાહેબે તેને તંદુરતી
બખસી હતી તેથી તેનો બીદીઓગ ચાલુ રહેઓ અને
તે બીદીઓગના શ્લ તરીકે નીમખ રોડી પાંખીઓ.
તેને આજે વખતે ઈઆદ આવેછે કે, નો કે પુદતાલાના
ખરહકે શરમાનોને તે વારંવાર ખેશમાન થાયેછે તો
પણુ તે કીરતાર ખાંતોશી પકડીને તેના જેવા નાકેસ
ખંદાની ખરદાસ કરીઓ જાએછે. તે જાણેછે કે તે
સાહેબે બખશેલા ખોરાક અંદાજસર ખાધાથી તેનાં
આંગને કુવત, મનને શેસણુ, તથા ઈંદરીઓને મજ-
હ મલેછે. સું તેને માયુમ નથી કે તેનાં એવાં સુખ
ને કીજે પરવરદગારે પવન, પાંણી, જમીન, રોશણી,
ગરમી તથા બીજી પેદાજોતોને કાંચે લગાડેલીછે ? એ
સંધુ સમજાયા છતાં નગુણે યાઈને જે બંદો તારાંને
ક નામની ઈઆદ કરીઆ વગર જમતો હાજે તેનેબી
તું માશી બખસજે જો માશીના ખાવંદ ! કેમકે હું જો
બીછું કે આજે કુનીઆં તેવાઓથીબી ખાલી નથી.

જમતી વખતે પુદાના સુકરાંના કરવા તે એક
જાતની બંદગીછે, અને બંદગીનો તરીકો સુંછે તે ધી
આનમાં રાખતાં એવું દીસેછે કે ઊપર રાંકલા સખરો,
અથવા તેઓના જેવીજ મતલબના બીજા વચણે સુ-
શર ઊપર બેઠેલાં દરેક આદમીએ ખામુખા પડવા જો-
ઈએ એવું નથી. અગર એકાત વડુ આદમી બીજુ
યાઈને પડે અને બીજા સરવે તે પડવામાં સંગેલ થા-
એતો દરેક જાણે તે બંદગી કીધા ખરોખરનુ પુન હંથ-
લ થાયે.

ખાંણા ઊપરથી શરેજ યાએઆ પછેથી પાછી ઊપલી એખાદતને મલતી એક ખીલ એખાદત કરવા ની જરૂર છે, અને તે ઘણુ કરીને હાવી મતલખની હોવી જોઈએ—ઓ પરવરદગાર ! તારી બખસોસથી મતેલુ ખાંણું ખાઈને હું તારા સુકરાંના કરેંછું. ખાંણું ખાઈ રહેઆ પછે ઊપલી ખંદેથી કરનારના મનમાં જે વીચારો ઊતપણુ થાએ છે તેઓનો સારાં સ એરલોજ છે કે, તેને જે ખાંણું લીધું તેથી તેનું તન અને મન કુવત પાંખીને તેને ભલાં કાંચો કરવા પછરાડે સુચતકીમ રાખે, અને સરવે કુલ જીહાંનનું ભણું થાએ.

• પારશી બાનુઓ અને સુધારો.

વાંચનારી બાઈઓ તમેએ આએ ફુનીઆમાં જનમ લીધેછે તે કાંઈ શકત અવતરી મમાઈ બપાઈ ચઈ, સીવી સાર્થી, રાંધવા સીખીને આ ફુનીઆથી પાછાં ફરવાને ખાતરજ નહી; પણ જેમ એક આછક ધરતી માતાનાં પેટમાંથી ફૂટી નીકલી થોડા વખતમાં આસપાસ પોતાની દાંસો પાંધરી નાંખેછે અને તે દાંસો પોતાણુ કરી તે જીપર લીલા કંજાર જેવાં પાતરાં અને છેલે તેવોજ નાંખીએ એવો ઊગાડી આપેછે જેથી આ જગતને અગણીત શપથ પરાપત થાયેછે, તેમજ તમારુ ચોરતજાતનું કારજ આદમજાતનાં બચાંને ઊધારી, પુખત કરી તેવોને એવી વક્ષાંણુ આપવાનું છે કે જેથી તેઓ ચોહાઈ થવા બાદ ફુનીઆને, બાલપણમાં ઊછરેલા પોતાનાં ભીતરના ખવાસથી નાંખીએ અને નાંદર એવો ચંખાડે.

એવો એવો ચખાડવાને ખાતર અને એવા આદમી રૂપી, રોપા તથા વેલાને બરાબર ઊછરવાને માટે તમારામાં (ચોરતમાં) નીતી રસ પુશકલ જોઈએ. જાંહંસુધી એ નીતીરસ તમે ચાખો નહી અને તે તમારામાં પુશકલ હોય નહી તાંહંસુધી તમારે હ્રયથી ઊધરેલા રોપા તથા વેલા ફુનીઆને કાંઈથી રીતે કારગત લાગુ વગર કરમાઈને મરણ પામશે. હવે એ નીતી રસ આપવાને ખાતર તમેએ પુરતી ફળવણી લેવી જોઈએ, ધરમ ઊપર તમારો પુર એતેકાદ જોઈએ અને ધરમ નીતી તથા રીતીને વેહમથી ચોકલી રાખી તે તમારાં હૃદયમાં ઊતારવી જોઈએ. હલમાં છોકરીઓ

જેથી ફળવણી લેઈ કીંછે તેરલી ફળવણી આ સઘલો અગતની છુટી પુરી પાડવાને માટે પુરતી નથી.

જે તમેએ પકડી ફલવણી લીધી હોત અને નીતી રસ ચાખીઓ હોતો આને જેમ ચકલાઓ અને ચોહાલાઓનાં ચોટલા ઊપર જેમહવાને ઘણીએ કસીઓ વગર સારી અને ખંદીઆને શકત સદચ ઊપર આવી બેસેછે અને રાહુદરીઓને પોતાના ખોલલાં બદન ઊપર નજર કરવા દેએછે તેમ, કવચીતખી તેઓ કરત નહી. એવી વખતે રસતે ચાલનારા બદ ખસલતનાં માણસો અને નીતીભંગ ચાકરીઆઓ તમારી જેમલાહજા ભરેલી ચાલનો લાલ લેઈ તમારી ઊપર તરેહવાર શખુનોનો વરસાદ વરસાવતા ચાલેછે. પરકોમનાં સુધાં લા લોકો તમને એ હલતમાં બેઠાં જોઈ કંમકચેછે અને તમારી ઊપર ગોશશો કરવાને બદલે ચોર ચોર કરેછે કે આ બાઈઓ નીતી ગનેઆન થોડુ જ ધરાવેછે અને પછે આપણી આખી દોમને માટે એવો હલકો વીચાર ધરાવી પોતાને મુલક જઈ તેવો જ વીચાર પસરાવેછે; જેથી આપણાં નાંમ તથા છુની આદને ખરેજ ઝાંખ લાગેછે.

જારે તમે રસતમાંથી મરદોની મીનજસમાંથી ચાલી જાઓછો તારે તમારી સોર છેક ચોહાડાં સુધી તાંણી ઘણરાટમાં પડીઆં હાવ એવી રીતે ચાલેછે; જારે તમે શીગરાંમ તથા ખીલ ગાડીઓમાં બેસોછો તારે તેનાં વીનીજન ધાંકોછો અને પરદાઓ ખેંચી મરદોની ચશમથી ગોએઆ દુર રહેવા માંગોછો, અને એથી ઊલટું ચાલવાને તમે જેમલાહજા ભરેલું સમજોછો, તારે ચોટલા ઊપર શકત નેટનાં તથા ઝીનાં સદચ પેહેરી બેસવું, પગ છેક ઊંચેવેરથી ઊઘાડા અને વલી ખીખાં વસતરોનુંખી બરાબર થર કંઠાંનું નહી તારે તે કંઠાં જેમલાહજા ભરેલું ગણાવવું જોઈ એ તેનો તમેજ વીચાર કરો !

તમારાં ઊધરતાં ખચાંઓ તમેને રાત દીન એવી રીતે જુએછે તેથી એ બાખદનો હલકો વીચાર તેવોને આવતો નથી; પણ એ એક સાધારણ વગર અડચણની રીત તરીકે ચાલુ અને જાએજ રહેછે. તમારા છોકરાઓ ચોહાડા ઘઈ ફળવણી લેઈને આવી રસમ ઊપર ધીકાર નાંખશે કેમકે, ફળવણીની ચાર શીમાંથી સરવે ધોલા દોવચની માફક અજવાલું દેખાએછે, પણ તમારી છોકરીઓ જેવો આવતી ચોલાદ

ની માતાઓ ધનાર છે અને કમનશીબે તેઓને લાયક અને પુરતી ફળવણી મળે અને નીતી શાસ્તર ક્ષી ખી તઈ આર થવાને, હાલ પુરતી જોગવાઈ દીસતી નથી તેથી તેઓની નજરમાં મંત્રીયાદ અને મલાહુબપણાં વી શે વુરત ખરો વીચાર આવવો મુશ્કેલ છે. વાસ્તે વાંચનારી બાઈઓ જો તમારી છોકરીઓને મલાહુબ અને મરીયાદ સીખાડવાને રાંછ હાવતો પેહેલાં આં માંદી રસમ તમે પોતે તરક કરો અને તમારી વહુ દીકરી ને એવી રીતે ચાલતાં વુરત અટકાવો.

ખીલ એક ખાખદ સુધારવાને તમેને એકલે માત્ર કરીએ છઈએ કે ચાકરો સાથે જેટલી છુટ્ટી વા તચીત કરવાનો ઘણેએક ઘર રવઈઓ થઈ પડીઓ છે અને તે દેખાદેખીથી ઊધરતી છોકરીઓ ઊંચકી લેએ છે તેનો અટકાવ કરો. અલખતાં તમે ખાલેજ અને પાક દીલથી એવી રસમ ચાલુ રાખીએ. પણ તમારાં કાચા દીલનાં અને વગર અનુભવનાં ઊધરતાં બધાં એને એ ઘણેએક દરજ્જે ઘેરશયલ ભરેલું છે તેથી એ અણુધરતી રસમ તરક કરો.

તરક કરો તમારાં ગોણાંમાં એબ લગાંમાં બોલો કેમકે તમારું ઘર એ તમારાં ઊછલતાં બધાંઓ ની નીશાલ છે અને તે નીશાલના ઊપરોઓનાં ગોણાં માંથીજ, જારે એવા બેઅલ્ખ સંખુનો નીકલે અને તે ખી વહી રાત દીસતું થઈ પડે તારે તમારાં બધાંઓ તેને એક સાધારણુ રીત તરીકે થું કાંમ નહી ઊંચકી લે. એવા એબલગામનાં બોલો જેની નીચ મતલબ તમારાં પસુ અને પાખ દીલ બધાંઓનાં બેઆલખમાં ન હી તે તમે વારંમવાર બોલી તેમનાં બીઆંનમાં જી તારોહો અને ગોએઆ મા ખાપ થઈ નીતી અને સુખ રીતીને ખદલે ખદી અને ગેહાઈ સીખારોહો. જે સંખુનો, તમારી છોકરીને કાઈખી મરદ આવવીને જાચ રેતો તેનાં તમે દોલા દાહાદી લેવો, નેજ નીચ સંખુનો કાઈખી કેમકામ વગર તમારી નીરદોશ છોકરીઓને તમે વાપરોહો. ખરૂં છે કે તમે એવું બોલતી વખ તે તેવોને તેવાં તકસીરવાર ગણનાં નથી અને તેમ છ હોખી નહી, તોખી તેવું બોલવામાં તમે એાઈ ગુને હમાર નથી થતાં. તમારા નાનુક પંથની શીરીન અને નરમ બુખાનને એવી બાણ ખીલકુલ નેજ દેતી નથી.

ઘણીવાર તમારા ચાકરો મારામારી ઊપર આ

વી જઈ તમારી અને તમારી કુમલી વપની છોકરી એની હુનુરમાં એક મેકને એબલગાંમનાં સંખુનો એ ચરે છે તે વખતે ફેટલીકવાર તમે વગર કેમકે મેવે ની રાંત ખેસોહો, એ ઊપરથીજ તમેને માલમ પડશે કે એવી ચીજો સાધારણુ થતી બન્યે અને તેથીજ તમારાં મનમાં કાંઈ તે વખતે બેદ થતો નથી.

તમારામાં ખીલ રીતનો સુધારો દાખલ કરવા આગમ્ય આ ઊપર લખેલી ખાખદોનો સુધારો પેહેલાં કરો કેમકે એ સુધારો તમારો મુખીઅ સીનમાર છે જેનાં વગર તમારો બધો સુધારો શેકા છે.

તમારી પેહેરવાની સારી અને ખદીઆન તમારાં નાંજુક દીલનું ઢાંકણું છે અને તે પેહેરી ખાહેર નીકલી મરદમાં આબેજ થવાથી તમે તમારી મરીયાદ અને મલાહુબો બલવોહો, તેમજ તમારું પતીવરતાપ છું બલવવાને માટે તમારાં મનને નીતીની સારી અને ચીરની જરૂર છે. નીતીની સારી અને ચીર વગર જો તમે ફરેઆં તો કુવચીતખી તમારું પતીવરતાપ છું જલવાશે નહી, તેથી, ખાહેર તેમજ ઘરમાં એ રંગી ન ચીર વગર જનહાર ફરેઆં નાં, અને એ મુંદરે સારી જેના દીલ ઊપર નહી નાખેલી જોવો તેની સાથે ખીલકુલ વેહવાર રાખોના. ગરીબમાં ગરીબ અને તવંજરમાં તવંજર એ બંધોને એ કીમતી ચીર એકસરખી રીતે મુકત મલી આવે એવી રીત તે પુદરતનાં સાહેબે વાપરોહો. જેની પાછે એ ચીર નથી તેની બધી દોલત, ઝવેરાત, અને માલ મીલકત સાથે તે કંગાલ છે, જેની માસે એ મુંદરંગી ચીર છે તે પોતાની ચરવે કંગાલીયત સાથે એક દીપતું ગહુવરે છે.

પરચુટણ

સુનાની ફીલસુફોની કેહેવતો—જુનામાં જુની ચીજ ન ખોદા છે. સડથી મુખમુત દુનીયા છે. સડથી દાહે થો વખત છે. સડથી સાધારણુ આરા છે. સડથી કાપા કાક નેકી છે. સડથી નુકસાનકારક બદી છે. સડથી ન જલવાલી ચીજ મન છે. પોતે પોતાને એાલખનું ઘણું મુખ ફેલ છે. બીજના આંધાર ઉપર રહેડું સેકેલ કામ છે. પોતાના વીચાર પરમાણે માલવું ઘણું જ મીડાસ ભરેલું છે. જે બીજમાં કમકા ભરેલું હોય તેથી નરેડેન રહેવાથી એક માણસ પોતે રાસત રહી રહે છે. સંસારી જુખ લોકોથી કુખા વને. હાનર અને ઘેરહાનર મેડ રાસતોની ખખર સાખ ન. તારા ચેહેસાને નહી પણ તારા મનને સંગ્રાવવાને કોચીશ કરને.

આમદાને સારું વારનીશ—પતલાં યુંદરના પાની સાથે સરખા ભાજે છડાંની સપેતી ભેલી હોયતો માંમડાં સાફ એક જાતનું વારનીશ બનયે. એપડીના પુડાં માટે બને ને જીવનની ઝીલને વારંધડીએ હાથમાં આલવી પડે તેમને માટે નીતડું પાછી બને છડાંની સફેતી સરખે ભાજે બસ છે.

મીલક પનથ (દુધનું સરબત)—૨ પાઈનટ (૧ બાટલી) લેખનજીસ (લીંબુનો રસ), ૮ પાઈનટ રમ દારૂ, ૮ પાઈનટ પાણી, ૪ પાઈનટ કુખ બને ૩ રતલ લોડ્યુગર (સાકરીઆ આંડ) એટલું લેવું. લેખનજીસ, રમ, અને પાણીને લોડ્યુગર તેમ પગલે તાંદુરમાં યુખ હાલવવું પછી અંદર અખરતાં કુખને રેડવું બને ૪ લીંબુની છાલ નાખવી. એ શયલાને યુખ હાલવીઆ પછી કપડાંએ ફરી એક સાથે ભાટનીમાં ગાલવું; પછી અપ પડે તેમ પીધામાં લેવું. એ અનુષ્ઠા યુખ આરી રાખ્યા હોયતો તે થણા દાહડા યુધી બગડપા વગર રહેછે.

દાંતનું મંજાણ—કોમલાને બારીક કુરચે બને તે યા રો થાય એટલું મધ ભેલવું. એ મંજાણ દાંતને લગાડપા થી દાંત સાફ રહેયે.

કોણ સરસ ?—એક પાદશાહનાં બે શાહાબદ હતા જેઓએ એક નામીયા હિસતાદનાં હાથ તલે અછી તાલીમ લીધેલી હતી. વડો શાહાબદો હુરદમ પોધીનાં પાનાં ઉઠવા લીધા કરે પણ તેને ફુનીયાદારીની ખબર બીલકુલ હતી નહીં. નાનો શાહાબદો વખતસર વાંચે પણ એમને ફરીને પઠો ફુનીયાદાર બન્યો હતો. પાદશાહનાં ખરલ પછી એક કુશમને મહુડાઈ કીધી અને બેહુ શાહાબદાએને ગામ બાહાર નાહાસણું પડ્યું. માલતા માલતાં કેટલાએક દીન થઈ ગયા, અને બેહુ ભાઈએ વચે રમણગ માલી કે હુશીયા ર કોણું ? એ તે કળપાનું મોહો કાણું કરીને એવો દેરાવ થયો કે એક પાસેનાં ગામડાંના ભરવાડોને લવા સોંપવી અને તેઓ જે ચુકાદો કરે તે બેહુએ બાહાલ રાખવો. ભરવાડો આગલ વડો ભાઈ શલોકખરે શલોક ભેલવા લાગે પણ ભરવાડો બાપડા કાંઈ સમજ્યા નહીં તેથી તેઓએ વડાને પોધર ઠેરવ્યો. નાના ભાઈની પરીક્ષા સારૂ થઈ; પણ નાનો ભાઈ ભરવાડોનાં ગીત ગાવા લાગે તથા તેઓની રૂઠી પર માંહે નામવા લાગે જેથી ભરવાડો બહુ મથન થયા અને તેઓએ નાના ભાઈ તરફ ચુકાદો કીધો પણ હજી વડો ભાઈ કળપો કરવા લાગે તેથી ફરી એવો દેરાવ થયો કે પાસેનાં ગામડાંનાં રાજ પાસે ઇનસાફ કરાવવો. બેહુ નહુ પાદશાહ પાસે માલવા. વડાની તપાસ પેઢી થઈ. તે નામવા લાગે અને ભરવાડોનાં ગીત ગાવા લાગે જેથી પાદશાહે તેને વોધરમાં કાઢાડયો. નાનો ભાઈ પાદશાહ આગલ થ શલોકખર શલોક ભેલવા લાગે જેથી પાદશાહ ક્રીદા થઈ ગયો અને તેને પોતાના વજરને મેધો બખરોએ. વડો ભાઈ જે ને પ્રસતકોન વાંચતો હોતો અને ડુનીયાદારી મુંઝે તે પરચુરવગમ થયાન આપતો ન હોતો તે પોતાની ઇતરાય

છોડી નાના ભાઈનો તે દીનધી આગામાં રહેા. કોણ સરસ પહેલ કે કરેલ ?

એક ભુધી એરત અને સેલરની વાત—એક ભુધી એરત એક દીવસે રસતામાં હાથમાં એક કાચનુ વાસન લેઈને પોતાના મારગસર ગતી હતી. તેવામાં એક મોજીસો સેલર નજર દારૂ પીધાથી મસતીપોર થયેલો હતો તેણે નેરમાં આવીને એક હાથના ગપેટાથી પેલીના હાથ માનુ વાસન તોડી પાડી. પછી તે એરત છું ગાલગણે થી રહે તે સાંભલવાને માટે ઉભો રહેઓ. પણ પેલી ભલી એરતે મુગી મુગી ભાગી ગયેલા વાસનનાં કટકા ઉચકી કાંઈ પણ ગણેા કીધા વના તેની તરફ દલગીરી, માએબ્યા અને રહેમ નજર કરીને કહીઈ જે “મારા છોકરા જેમ હું” તુને માફ કરૂંછું તેમ બોલેા તુને માફ કરે.” બીચારો સેલર અજાણ્યે યઈ ગયેા, તેના દીલમાં આ સખર સાંભલીને લાગી આવીઈ; તેને સરખ મોહાથી અને પસતાવો કરવા લાગે. તેની આંખમાં આંશું ભરાઈ આવીઆં અને વીચારીઈ કે પાછી નુકશાની ભરી આપવી નેઈએ, પો તે દીક્ષાભુધી પોતાની હાલ કણલ કીધી અને પોતાના મનમાં માર્દેથી ધર્યા કાહડાંને તે એરતને નેરથી આપે આ અને બોલીએ “મરી પેચારી મા, બોલેા તારૂ ભણુ કરે, હવે ફરીથી એવું હું નહી કરશ.”

રહેમ ભરેલા સખરોથી કેવો કાએરો થયેા !

સાઆમ દેશમાં દર ધરમાં એક મોહોરો ઉંદર પાલવામાં આવેછે તે પોતાના પછીની ઉપર મહુડે અને પછી તેને રમાડે. તેને નાહાનપણમાંથી પકડીને પાછે અને પુશકલ અવસાવીને મોહોરો કરેછે. એ ઉંદરો પોતાની જાતના બીજ ઉંદરોને ખાઈ જાયેછે તેથી કદાચન ધેરમાં બીજ ઉંદરો આવમ પડેછે.

એક પાદરી અને એક હકીમ—એક હકીમ જે ધરખર એતેકાદ ન રાખતો હતો તેણે એક પાદરીને પુછી ઉં કે “સાહેબ, તમે આતમા અમાવાને વાએલ કરોછો ?” પાદરીએ હા કહેલ. પેલા હકીમે પુછીઈ “કોઈ દીવસે તમે આતમાને દીઠોછો ?” “ના.” “કોઈ દીવસે તેને સાંભલીએછો ?” “ના.” “કોઈ દીવસે તેને તમે આખીએછો ?” “ના.” “કોઈ દીવસે તેને સુંગીએછો ?” “ના.” “કોઈ દીવસે તમને આતમા લાગેછો ?” “હા બોદાની મે હુશાનીધી.” પેલા હકીમે કહેલ “વારૂ, તારે પાંચ ઈંદરીઆમાંની ભરે ચાર ઈંદરીઆ આતમાને વાસતે કાંઈ સામેતી આપી પેટો નધી; તારે આતમા જેવી કાંઈ ચીજ નેઈ નહી.” પેલા પાદરીને આવમ પડીઈ કે એ ના સતીક હકીમનો થયો કરતો હતો; તેથી તેને પુછીઈ કે “હકીમ સાહેબ, કુખ થું ચીનછે તે તમે નેઈઈછો ?” “ના.” “કોઈ દીવસે સાંભલીઈછો ?” “ના.” “કોઈ દીવસે સાંભલીઈછો ?” “ના.” “કોઈ દીવસે તેને સુંગીએછો ?” “ના.” “કોઈ દીવસે તેને સુંગીએછો ?” “ના.” “કોઈ દીવસે તે તમને લાગુ છે ?” “હા.” પેલા પાદરીએ જવાબ દીધો— “વારૂ, સાહેબ તારે કુખની હસતી સામેત કરવાને ચાર

હાદરીએ ના પાડે; વાસતે કુખ જેવી સીન તમારા વી
માર પરમાણે હોવી નહીં નેહાં. પણ આપણે જાણીએ
છે કે તે છે, તેમજ હું જાણુ છું કે આતમા પણ છે."

બરફને જાલવવાના ઉપાય—આજની જાણસને
વાસતે થોડું બરફ કેમ જલવવું તેના ઉપાય સમજાને જા
ણવા જરૂર છે. એક ઠંડી રકાબી વ્યથવા કુતખાં આઈસ
મુકબું, તેને એક રકાબીએ લોકબું વ્યને તે એક પીછાથી ભરે
વા તકીઆમાં મુકવું વ્યને ખાલે બીજી પીછાને તકીઆ
મુકવો. પીછ ગરમીને જલદીથી ચુકી નથી લેતું તેથી બર
ફ જલવાઈ સકાએ છે. ડાકટર સવાજન કહે છે કે તે એ
પરમાણે ૮ દીવશ લગી ફ રતલ બરફ રાખી સકીએ હતા.

રત્નુર કુરસત.

- ૧ છું—એક રાખે દીવા—બીજી ભરે પાંતી,
એક જાને ચાકરડી—ને બીજી જાને રાંછી,
સાંકરી સેરીમાં વ્યથડી વ્યથડી—જલદી યજ્ઞએ કાંતી,
બધે બેઠેનવું નાંમ એક—તે શું કહેા પીછાની,
૨ જું—હાડકું નથી માસ નથી—નહીં નેસ કે કોહી,
તોબી અને પાંચ વ્યાંગલાંછે—તે શેને તપાસી નેહ,
૩ જું—તરણ જણ ને ન હોપતો—નહત મોછી ધાય,
વગર છરીએ સરખું કપાય—પણ ખલાઈ નહીંસકાપ.
(“રીરાજ” ના મહેલા.)

જાણસો ગઈ વેલાનો.

- ૧ છું—દાડેગોલી,
૨ જું—કારણ તેમો ઉતમ મગજ રાખે છે.
૩ જું—રૂપીઆ ૪, આના ૪ વ્યને પછ ૧૦.

(સવિતાકૃતમાંથી.)

૫૬.

કુખહર મુખકર કુપાળ,
સમર મન સદાયે. કુખહર૦ રેક.
નગકર કચ્છાગિધાન,
ભન ભન મન રાખિ ભાન,
નિશદિન કરિ ગુણગાન, નેપિ ભય પળાયે. કુખન ૧
આધનિર્દન જગતવંદ,
વંદ સકળ છાંડિ કંદ,
કાપે કુડ કુમતિવંદ, નડ ધકિ નગરાયે. કુખ૦ ૨
અનર, અમર, અન ઉદાર,
અકળ સકળ કળ અપાર,
સુનિતિગતિ રતિ ન પાર, પામે પણ ગાયે. કુખ૦ ૩
વિશ્વપાળ દિનદયાળ,
ચાંતિકરણ સરવ કાળ,
વહિતું ત્રિવિધ તાપ રાજ, સમન્તિને મનમાંયે. કુખ૦ ૪

૫૬.

હરિનું મિન્તન કરિયે,
ભાવે, હરિનું મિન્તન કરિયે. હરિનું. રેક.
સાચ સાર અંતરમાં સમગ્રી,
લોગ સદા પરહરિયે. ભાવે, હરિનું. ૧
જેહ કુર્ખ કરે હરિ કોપે,
તેહ કરતાં ડરિયે; ભાવે, હરિનું. ૨
કર્તા છોડી વ્યથિક કર્મનું,
મોટમ મન નવ ધરિયે, ભાવે, હરોનું. ૩
કહે સવિતા વિશ્વાધીપતિને,
ભવિ જવસાગર તરિયે; ભાવે, હરિનું. ૪

પોં હાં ચ.

“સારી વ્યાપકી” ને વીધે “નેત્રી” તમારે લખેલુ પેઠિયું છે
જોકે કહેએક દાનને મનવનીજીવે નોખી છાપી પગઢ કરવા ય
રીપું ક્ષેપે જોતા નથી. તમારે લાચકે ક્ષેપાએ ને ધનાંમ પેઠિયી
જી છે કે કુખ રાખુ

“વેરુન” વીધે “નરસેસતી,” “નેત્રી,” “પતીવરતા” તમા ખી
છ વાઈએની કવગમી લખાવવાં કાગળે મહેઆઈ છે જીર આ
પનામા ધિઆન આપીક.

“વેરુન” ને શુજાની ચાપડી વીધે તમા પુઠાઈ છે તે સી
આએ કવચીત્રની કાપમા ધરી નીજાએ નહીં ક્ષેપે. કમારી વીચર
છ નજાને અંધવાને કેવી કેવી શુજાની નથી ચાપડીએ લાવુછે તે
કમારી નરખી ચાપડીએની પોઠોય કબુલ કરતાં ને અનીપાસાએ
આપીએ છડએ તે જીર ધિઆન આપેઆપી ખાજમ પડયે.

“રીરાજ” તમાએ રત્નુર કુરસતમાં મુકવાને કહેલાએક જાખી
આનાં જાખી રોડેઆઈ તેમાંથી શુરીને આ વખતે ક્ષેપાએ પગઢ
કીધાઈ અને આથાઈ કે ને નજા એ જીર વધારે ધિઆન આપ
યોતો વધારે સારાં અને સચીસ જાખી યકયો

માઈ માણેક કાવસલ શેરોગારવાલાની નરખી ક્ષેપાને મે
નાર “શેરોગાર” મહેઆઈ તેની પોઠોય માન સાથે કબુલ રાખી
એ છડએ. આપણું ક્રેઆણીએની “આપલવેનર” ની ચીતારેલી
ચીતારેને કાચની નસવીર જાણપી આ મે “શેરોગાર” માઈ આ
જીકએ લીધાછે. તેમા એક કેપચર વાચાવાની દરવાજાને છે, બં
જાં તે પોતે નખન જીર કાચમા ખાલા નમા આંધાં જીર નાજ મુખી
મેરોગાઈ અને તેનાં જમણાં હાથ જીર પ્રધી બરેમન નેની સરેક
કુખ જેવી કાઢાડી તેની પ્રજાગીને ખરેખર જેન આપની હોય એ
વી રેખાવુછે અને તે પોતાના કાચમાં નસવીર લેઈ પ્રધી જીર યેઆ
ન દોષવતો મેરોગા રીસેછે. તેની ચાલુએ બંધાં પેરેપવાન રસન
ખ પોતાનાં મારે મરજ સાથે દખદખાવધી મેરોગા રીસેછે, તેની
પાસે જીર અને મિલન પોતાના પેરેપવાની દખદખા સાથે મેરોગાઈ.
કેપચરના કાચ કાચ જીરે પ્રધી જલેજર પોતાના નખીસાએ રાખ
સાન, બરોજોત વાચાંગીરને લેઈ મેરોગા રીસેછે. બીજા શેરોગ
સાચમા જ્યોતેપવાન રસનખ પોતાનાં કાચમચીતર રખસ જીરે સ
વાર થયેલી રીસેછે

કેમા માઈ માણેકળને તેવણુના “શેરોગાર” નાં આ નમ્ર
નાં નેરોને ચાપાચી આપીએ છડએકેક કેપચરની દરવાજા જોતાં
જ “શેરોગાર” લેનારની ખુબી અનુભવવાપી આંખને પુરેપુરી રીસેછે.
આ શેરોગારની કીપત રૂત) તમા વાા રૂખીઈ તે આ નસવીર
નાર જોતા પછી નહીં કહેવાય લોકાને જેવવાને ખની આને એ
દયા ખાઈ એ “શેરોગાર” અનખાવાના કુવા આગળ દાખાઈ.
અરેરર ચોટીની પુઠાને વેચવા ખુબીઆઈ.

સ્ત્રીઓધ.

પ્રતરક ૧૨ ચું.

આકટોબર ૧૮૬૭

આંક ૧૦ નો.

સેનાલ શેહરનો કીલલો.

ભાગ ૮ નો.

ભૂલી માહાબાનું ની અવગળા મંદીરે જઈને દસતુર
સુસતાસપને ભેટવાની એ હતી કે, એ સુસતાસપ રાજ યાપ
તો તે પોતાના ભરતારથી તવાઈ લીએ. પોતાના પછીના
કલીઆણ માટે તે એટલીતો આરજુમંદ હતી કે પોતાના
વગણ સરખો ગાંઠ તોડવાને તે રાજ હતી.

સુસતાસપે રાતરે મેઢેણ ઓડયા પછી અસફંદીઆર
ને બહુ કપકો દીધા કે તાહારા છટકા સાથે માહાઈ ના
મ જીવાઈ આગલ ફેકર લેવામાં તાહારી જકસદ થી ? અ
સફંદીઆરે કહ્યું કે “પેયારા પીતા એ તહમાઈ નામ ને
વી મેહરમાનુનું નામ લેતું તો તે પરીજનના શા હાલ યાત ?
તમ સરખા જીવનગ અને પરમી મરદ સાચું ને જન સર
ખી હજાર નખાં બેલે તોપણ શું તહમારો એક પછુ પા
કેલા બાલ ખરે ?” સુસતાસપે રીલગરીથી પોતાના બેઠાને
મેહરમાનુપર મોહી પડેલા ભેષા. તે જતી વખતે કહી
ગયો કે “મેઠા તાહારી માશુકથી હાલ ઉડાવ, અહુને બરી
ફેર પાદશાહ કેકાઉશની યોર ? આગલ મલને અને હું
તુંહને શઘલો દારણ નહાવીશ.” અસફંદીઆર પોતા
ના બાપના આવા વચને શાંભવી દગદગી ગયો. સારી
રાત તેહના મનમાં મેરેમાનુના એઆલ રમેઝા; અને સ
હવાર પડતાં શુધી તે મેરડે તો પોતાના વીઆરમાં ત્રયજી
લ રહ્યો કે સુરજ ઉગ્યા પછી તે પોતાના બાપને ભેટવા
નોકલ્યો.

સુસતાસપે અસફંદીઆરને જોતાં કહ્યું. કે “મેઠા
તાહારા પીતાને વચન તુંએ જરાબર પાલોયો નહી.”
અસફંદીઆરે માફ ટાગી કે રાતરે ઉજગરાના સખજથી બ
રી ફેરમાં તેનીથી બીલાણું ઓડાઈ શકાયું નહી. સુસ
તાસપે રેખથી પછયું કે “મેઠા શાના એઆલમાં રાતે તું
એ તાહારી ઉલ્યે વેઠી ?” અસફંદીઆર ફીકી પડી ગયો.
સુસતાસપ ફરી બોલીએ કે “મેઠા એમ બનયો નહી. એ
મ ધનાર નહી. એમાં સાર નથી. તાહારા એઆલમાં
થી તાહારી માશુકને તરક દર નહીતર ખતા પાંચો.”
અસફંદીઆર કશેધથી બોલીએ કે “શું જીવનગ પીતા, મે

હેરમાનું ના પેયારથી હું ખતા પાંચો ? શું એક પરીજનની
માહાબત પીકારવા નેગહે ?” સુસતાસપે બોલીએ કે “મે
રા ઇશવરને કોપ એઆ ઉપર ઉતરનાર તેઓ સાથે માહાબ
ત રાખતી એ જીવાઈ ભરેલું છે. એક જીવનગારની તરી
છ મોહી મેહુડી શુધી ઇશવરને કોપ ઉતરે છે. અસફંદી
આર બોલીએ કે “ઇશવર શું એક બીન તકસીરવારને પા
રકાના જીવાઈ સાઈ દાર કરશે ? મેહરમાનું નેકીથી ભરપુર
છે.” સુસતાસપે બોલીએ કે “અને તેમ નેકીથી તું દાર
થશે. શું મેઠા તું જીવી ગયો કે બે દરે જલમી, જીવાઈ
તાહારા જનપર તરાપ મારી હતી ?” અસફંદીઆરે ક
હ્યું કે “અને એ જીવનગ પીતા, શું હું જીવી જઈ” કે
જીવાઈના સપાયામાંથી તેની પરીજન બેઠીએ માહારો છુટ
કો કીધો ?” સુસતાસપે બોલીએ કે “પણ જીવાઈ ને
તાહારી ઉપર બસતી જીજરી છે તેહને તુંને નશામી એઆ
લ નથી. પકડ તાહારી નખાં અને આ સામી યોર તરક
નેવાઈ પેઆડ. એ યોરની નીચે નામકીત પાદશાહ કેકા
ઉશના હાડકાં પડેલાં છે. તાહારાં ઘુંટણ પર પડાં એ માયા
ફરેલ ઓકરા, અને એક ડરામણી વાત તાહારા પીતાને મો
હારેથી શાળગ કે તાહારો બાલેબાલ ખરો યાપ અને તા
હારી છાતીમાં માહાબતનો અહરો મુકાઈ જઈ કીના અને
જીવનગારને બલતો આપતસ ધકધકે.” પણ એટલાવારમાં
સામેથી માહાબાનું નો દેખાવ નવરે પડ્યો. “માહાબાનું બો
લ્યાં કે “હું આ સુસતાસપ શું તહમને ફરસત છે ?—પ
ણ આ ઓકરો—ઘુંટણમાંથી કાંધ ? અરે તહમો મેહુના
મેહરો એવા નરદ કેમ ? અરે આ યોર આગલ ખરેખર
તહમે કાંઈ જોયું હશે. બેલ પીતા સુસતાસપ અને મા
હારાં મનનો લરમ ભાંભ.” સુસતાસપે ગભરાઈને બો
લીએ કે “નામવર જાનું બરી ફેરની ઇશવરની બંદગી
કેમો પાદશાહ કેકાઉશની યોર આગલ કરીએ છઈએ. ના
મવર જાનું આ બંદગીમાં હમારી સાથે બેઠી થા કે ઇશ
વરને કોપ ને તાહારા પછીના કુટંબપર ઉતરયો
છે તે તાહારી ઉપાધી દરે યાપ.” માહાબાનું મો
લ્યાં કે “હું તાહારા જીગરથી આ બંદગીમાં સા
મેલ યાઈ છું, કે ઇશવરને કોપ માહારા પછીપરથી દુર
યાપ. આ દાવર તું સારીપેઠે જાણે છે કે માહારી તમામ
જંદગી મેં માહારા પછી અને માહારાં ઓકરોને માટે બં
દગીમાં તાવી નાખી છે. અરે ઇશવરની મરજ ધઈ ને એ

ક માહારાં બચાને તેડી લીધું છે ! ખેલ માહારી મેહેરપર રેહેનહીયો કરે ! છુટા ગુસ્તાસપ ઇશવર આગલ માહારી મેરીને મારે બંદગી ગુજાર." અસફરીઆર હરખમંદ મોલી ઉઠ્યો કે "કુલ આલખનાં આશીરવાદ એ તાનનીપર હેભે." ગુસ્તાસપ મોલીએ કે "માયાં ફરેલ જીવાન મું પકીરી પકડ. એ કમ તાલેની બાનું આકાશ સાથ આદ મયો લગાય નહી. ઇશવર આપે અને ઇશવર લીએ; મ સતક નીચું કરી તેના હુકમને તાબે થા અને તેની બખરી શપર શુકર ગુજાર."

માહામાનું મોલીઆં કે "હું માહારા જગરથી તેહે ને તાબે થઈશું." પણ શું માહારી એકધુરી ઠાકરોની મે તે ખેંચી લેશે ? શું માહારી મેહેર પણ ઠાર થશે ? અરે ! છુટા દાવર ! હું હીઆં આવી—; પણ તાહારા મેશને રખ શુદ આપ. જે વાત હું તુંહને કેહેવા મોગુધું તે તાહારા વગર કોઈ આદખને હું નવાવનાર નથી." અસફરી આર વગર કેહેલે ઉઠ્યો અને નતી વખન મોલીએ કે "ના મંબર બાનું ઇશવર કરેને તાહારાં મનની હોંચ પાર પડે."

માહામાનું એ અસફરીઆરનાં ગપા પછી પેતાનાં તલાકનાં તથા મેહેરમાનુતા નંહાંગીરયાહ સાથે મેશનાં ઠરાવથી ગુસ્તાસપને વાકેફ કીયો. ગુસ્તાસપને એક પણ ઠરાવ પસંદ પડ્યો નહી. તે માહામાનુંને સમજવા બેઠો કે ધરમના કાનુન પરમાણે તેનીથી તેના ધણી તલાક લઈ શકે નહી, અને ને લીએતો મેહુપર ઇશવરનાં કોષ ઉતરે અને રોજખની ગારમાં મેહુને આકેખતનો સુકામ થાય.

હવે જીવાક આ વેલાએ નંહાંગીરયાહ સાથે ફરેખ રમતો હતો. તેણે નંહાંગીરયાહ પાસેથી પરીચેહેરના હાથ માંગ્યો અને તેના બદલામાં તેણે નંહાંગીરયાહનાં મેહેર માનું સાથે નેકા કરાવી આપવા કબુલવા માંડ્યો. નંહાંગીરયાહ ને મેહેરમાનુંના નખરાંથી તેણીની ઉપર મોહીત થઈ પડ્યો હતો તેણે આ ઠરાવ પસંદ કીયો. તે વીચાર વા લાગે કે પરીચેહેરને જીવાકથી ફરનંદ થનાર નથી અને ને તે પેતે મેહેરમાનું સાથ નેકાપડે હાથેતો આખરે સેનાહ ચેહેરની ગારી તેનેજ સવાધીન થયો. તેણે પચુ પચુ મન કરીને જીવાકને પેતાની ખુશી દેખાડી પણ એટલી કબુલવા માગી કે માહામાનુની, મરજી એ ઠરાવ પાર પડેજાવી મેવવવી જીવાક તે કબુલવા આપી. હરખમાનો હરખમાં તે પેતાની રાણીના એ રડામાં રોડયો. પણ રાણીતે મંદીરે એવી વદરે તેને ખબર થઈ તારે તે ગુસ્તામાં આવી ગયો. તેના મનની વદર હસ્તર વીચાર આવવા લાગા. તે લાગેલો મંદીર તરફ રોડયો અને નેજા ગુસ્તાસપ રાણીને તલાકની સાંચે થવા ઉઠેતો હતો તેવો તાંહાં આવી લાગે. જીવાક મોલીએ કે "પેયારી ચ્યારત હીઆં આવવાનું શું કામ પડ્યું ? હું નંહાંગીરયાહ પાસેથી આવતે તાંહામુથી માહારી રાહાં નેચી હતી."—માહામાનું મોલખાં કે "પેયારા ખાવીક ત મારી પારણામાં તમે પાર પડો તે મારે વીચાર કરવાના રેતુથી હું હીંપા આવી હતી." જીવાક મોલીએ કે "પણ દીલદાર ચ્યારત શું સમવા દાવરોમાં આ લુગો, આ તતલ બીએ, આ પાપી, આ કીતુરી દાવરન તુને અસેમ ?" જી

સતાસપ ગુસ્તાસે થઈને મોલખો કે "અધમી જીવાક ! ખેલ દાના ધરમાં શું મોદાના નોકરનેજ તું અપમાન આપેછે ? પણ જાણે છો કુકરની દેવ કે તું હંધાંડો પડ્યોછે, ઇશવર અને આ ભડી ચ્યારત તારાં સમવાં કીતુરી માહારે. દાંતીઆં પીસ ના જીવાક. હમો ધરમના વાલી છઈએ અને તારી મમકીને હમો તુમક હરીએ છઈએ. એકગમ તું લે તલાક અને ખીજગમ ને તારા હાલ કેવા જુરા થા પછે."—જીવાક નેકે અંદરથી ડર્યો હતો તોપ પણ માહારથી ટેક રાખીને મોલખો કે "નખાંદખન કીતુરી ! શું તારા હકદાર પાદયાહને તું મમકી દીએછે ?" ગુસ્તાસપ મોલીએ કે "તું હકદાર પાદયાહ નથી. તું સેનાહ ચેહેરના પાદયાહ નહી. નંહાંગીરયાહને હક મેરિ પાડ અને પછી આવાં નેત લઈ આ મંદીરમાં આવ, " જીવાક મોલીએ કે "ગુપકીરી પકડ થુતારા; નંહાંગીરયાહ ને હેર સાથે નેકા કરનારછે અને આ રાનપરથી તે પેતાના હાથ ઉડાવનારછે." નેજા આ મોલિ જીવાકના મોહામાં થી પડયાં તેવાન પાદયાહ કેકાકિયાના પુતલાંના તાખરાંથી તરણ લોહીના રીપાં પડયાં, જીવાક સંદે કુખ થઈ ગયો. અને માહામાનું છુટખમંદીએ પડયાં. ગુસ્તાસપ મોલીએ કે "કેડ તાહારી મચમ જીવાક, અને ને કે પાદયાહ કેકાકિયાનું લોહી જીવાકનાં લોહી સાથ કદી ભેજનાર નથી." માહામાનું મોલીઆં કે "દીલદાર આવી ઇશવર ના હુકમને તાબે થા, ના ધારતા એમ કે તાહારી હકદાર ચ્યારત તાહારા પડતા વખતમાં તાહારા હુકમને તોડે. ધરમના કાનુન આપણાથી તોડાય નહી. મોડાંજ વરસ માહારે હવે જીવવાના રહ્યાંછે, અને આ મેતેખર મુકા મ છોડી બીજું કયું મકાન પસંદ કરે કે નંહાં માહારી બાકીની જાંદગી માહારા ભરતાર અને માહારી મેરીને મારે બંદગીમાં ગુજાર."

જીવાક મોલીએ કે "પણ પેયારી ચ્યારત હીંપાં તુંડ ને રાખવાની માહારી મરજી નથી. માહારી સાથે મેહેલમાં આવ અને તાંહાં પછી તું હુકમને શબ્દી કેરીએતથી વાકેફ કરે. હુમા, મકરમાન છુટા ! આન પછી માહારા મેહેલની ચોસરીએ મહડતે ના. આ પાક નગાના સજળતા માહારીથી તુંડે કઈય શકતું નથી. તારા હરામ ઉલતાને મેશને હું દેશનીકાપ કરેછું; અને આન પછી ને તે આ ચેહેરમાં ફરકયો તો પલવારમાં તેની ગરદનના ને તુકડા થયો, તારો મેરો કોઈ ધરમની રમેવાલીને ટોંગ લઈ મેરો નથી; મારે માહારી સજ તેને આખાદ લાગુ પડ્યો મારે તું ચેતને. સત માનને, કે ને સુરમ પરામમની ઉચેતો તારો નીચ મેરો પરીચેહેરને પારણનાર નથી." ગુસ્તાસપ મોલીએ કે "ન્યેએ હકવાનખી પાદયાહને હસીવી પેતે મારીએ મેસેતે તેમો ઘાસના તખાં મુઆરેક કરાઈ બંધપછે." જીવાકે માહામાનુંને બમવગીરી કીધી અને મેહુજી મંદીર બાહરે આવ્યાં. નતી વેલાએ જીવાકે પેતાના ખીદમતગારોને હુકમ કીધો કે મંદીરમાં નજીમ મોકો લાખ બી અને ને કોઈ પણ મેહેલમાંથી મંદીરમાં આવેતો તાત તેની ખખર કરવી.

ખોરાક.

માણસ જાતનાં અને સઘણાં જીવતાં જાનવરોનાં જનનમાં હુમેશ ફેરફાર થયા કરેછે. જનનમાંથી આંતરડાં, ચામડી, ગુરો ઇતીયાદીને રસતેથી 'જીવો' ખોરાક નીકળી જાયછે, તેમ પાછો જોઝરીને રસતે તેવો ખોરાક ઘાખલ થાયછે. ખખરચી, ખાટકી, મીઠી, ખેડુ તો મીઠાઈ વાલો, લકીઆરો, દારૂ ગાંધનારો, કુધવાલો, અને આપણી કુનીઆની નજલીક આખી વસતી, માતર આટલીક નજીની જેવી જોઝરીને વાસતે રોજ ભારે મેહનત કરેછે. જોઝરીને રસતે આપણે ખોરાક આપણા પેટમાં નાખીએ છીએ. એક જીવો વીધવાન કહેછે કે માતર એક નાની જોઝરી, જે ભાયજે એક ખીલસખી લાંબી નથી, તેને વાસતે અન્ન એખ જેવુંછે કે, મોટી મોટી લકીઆ અને ચુલાઓ, દારૂની વખારો, અનાજનાં કોઠારો અને ખખરચીઓની શેજની શેજો જોઈએછે; અને આટલાક નાના સરખાં વાસનની અંદર ઘણાક દેશોનાં દારૂ, મોટાં મોટાં શેડરોની છુટ, અને ઘણાક મોટા મોટા દરીયાઓની માછલીઓ સમાએછે.

ખોરાક જે જાતનોછે. એકતો આપણા જનનને પુરાડી આપેછે તે, અમે ખીજતો આપણા જનનની અંદર આપણને જોઈતી ગરમી આપેછે તે. એક જીવતાં જનનની અંદર ગરમી પેદા કરવાની, અને ખમેખ, ઘણા ઠંડીના કે ઘણા ગરમીના દેશોની અંદર ઠંડી, ગરમીનું નજલીક એકસરખું પરમાણુ રાખવાની શક્તી કેમ હોય એ આપણને જાણ પડેલાં ગુંચવણ ભરેલાં લાગેછે. આ ભેદનો ખાલાસો રસાયણ શાસ્ત્રીઓએ કરીઆછે. તેઓએ દેખાડીયુંછે કે આકસીજનનામની હવા આપણા શરીરમાં જીવી જીવી રીતે ઘાખલ થાયછે. જોઝરી લકીની માફક આપણા જનનની અંદર વાલેછે, અને ફેફસાં, ધમણની માફક, હંમેશા આકસીજન હવા ટુંકેછે. આ આકસીજન હવાની સાથે આપણા ખોરાકમાંથી જે કારખાન નીકળેછે તે મલી જાયછે; અને એ રીતે આપણા જનનનાં દરેક ભાગની અંદર ખમેખ હમેશા એકસરખી ગરમી રહેછે.

હવે આ એક જીવનનો ધારોછે કે આસપાસની ચીજોની ગરમી અને આપણા દીલમાંની ગરમી નજલીક સમતાલ રહેવી જોઈએ. ઠંડા દેશોની અંદર

ર આપણા દીલમાંથી ગરમી વધારે જતી રહેછે. એટલા માટે ગરમ દેશોમાં આપણા જનનની અંદર નજલી ગરમી આપણે પેદા કરીએછે તે કરતાં વધારે ગરમી ઠંડીવાલા દેશોમાં આપણને પેદા કરવાની જરૂર રહે, અને એટલા માટે ઠંડીવાલા દેશોની અંદર ગરમી વાલા દેશોનાં કરતાં આપણને વધારે ગરમી આપનારા ખોરાક લેવાની જરૂર રહે, કાંકે તેમ કરીઆથી વધારે ગરમી નીકળેછે. ઠંડીનાં અને ગરમીનાં દેશોમાં માણસ જાતની જરૂરીઆત પરમાણુ શરવે શક્તીમાન ઈશવરે જીવી જીવી રીતે ખોરાક પુરો પાડીઆછે. ગરમીનાં મુલકીની અંદર એવા ખોરાક હોયછે કે જેમાં ઘણા કારખાન, કે જે આકસીજન હવા સાથે લેલાઈને આપણા આંગમાં ગરમી પેદા કરેછે, તે નથી હોતા. ઠંડીનાં મુલકીમાં, ચરખી, તેલ વગેરે રવો ચીજો કે જેમાં કારખાન ઘણા હોય તેવી પુશકત મલી આવેછે; અને આકસીજન અને કારખાન મલીને જે ગરમી આપણા આંગમાં ખમેખ પડરેછે તે ગરમીને આંગમાં રાખવા સારું ઠંડીવાલા દેશના લોકો ગરમ કપડાં પહેડેછે. ગમે તેવીખી રીતે આપણું આંગ ઠંડું થાયછે તો તેની અંદર ગરમી પેદા કરવાને વધારે ખોરાકની જરૂર રહે. મુસાફરી કરતાં આપણને ઘણું કરીને વધારે જીખ લાગેછે અને વધારે ખવાએછે. તેનું કારણ એક આગખાતની અંદર કે ખોટી ગાડીમાં ખેલાથી આપણા આંગમાંથી જે ગરમી ખાહર જતી રહેછે અને ઠંડી લાગેછે એટલા માટે પાછી ગરમી પેદા કરવાને આપણને વધારે ખોરાક લેવો પડેછે. જેઓને ઠંડું પાણી પીવાની ઘણી ટેવ હોયછે તેઓને પણ વધારે ખોરાકની જરૂર રહે. કસરત કે પુશકત જેહનત કીધાથી પણ જીખ ઘણી છુટેછે. જેમ એક ખલતું સલગાવીને તેને જાલવી રાખવાને વાસતે કાકડાંનો અથવા કોલસાની જરૂર રહે તેમજ જીવ દમી, જે એક જાનતું ખલતુંજ છે તેને જાલવી રાખવાને માટે ખોરાકના આકારમાં તેને પોશન આપીએ છીએ. જો આપણે તેને પોશન નહી આપીએતો, એટલે કે આપણે ખોરાક નહી ખાઈએતો તે હાલવાઈ જાયછે, અને માણસ જીખમરાથી મરીજાયછે.

ઈસમાયેલ પાશા—મીસર દેશનો વાઈસરાય.

આ મોટો શખસ, ફરાનસ દેશનો પાણેતખત ગ્રેડેર પેરીસનું સન ૧૮૬૭ નું મોટું સંસ્કરણના નોવાને, જરે પારીસ ખાતે આવીઓ હોતો, તારે પાછો પોતાને દેશ જતાં થોડા દાહડા વેલાયત ખાતે રહ્યો હોતો. વેલાયતની અંદર એને મોટાં માન સાથે લીધો હોતો અને એને વાસતે મોટાં મોટાં ખાતા આપીઆં હતાં.

ઈસરામ પાશા, જેણે સન ૧૮૪૧ માં સીરી આ દેશ ઘણી બાહુદુરીથી જીતી, તેના તરણ દીકરાઓમાનો આ ઈસમાયેલ પાશા બીજો દીકરો છે. આ નાગીચો શખસ સન ૧૮૩૦ માં મીસર દેશનાં પાણેતખત ફેરી ગ્રેડેરમાં જન્મીઓ હોતો. નાહની વખતોથી એને એના ભાઈ માથે લશ્કરી ખાતાંની ની સાલમાં ફેલવણી લેવા વાસતે ફરાનસ દેશમાં મોકલવીઓ હોતો; અને ફેલવણી લીધાખાં સન ૧૮૪૯ નાં સાલમાં પાછો તે મીસર દેશમાં આયા તે વખતે એ ખાં તે સાહામદઓ આખાસ પાશાની હુકમનની ઘણા સાથે થયા હતા, અને સન ૧૮૫૩ ની અંદર આ ઈસમાયેલ પાશા ઊપર દરબારનાં ફેલ માણ્યને મારી નાખવાનું તોહમત લેલીઆમાં આવીયું હતું, પણ તે ભાગી પડીયું હતું.

તાર પછી સને ૧૮૫૫ માં એના કાકાની તરફથી ફરાનસના પાદશાહ નેપોલીયન સાથે કાંઈ અગતના કામને વાસતે તે પાછો ફરાનસ ખાતે આવીઓ હોતો. એના કાકા સર્વજેદ પાશાના હુથ નીચે ફેલકાક નોખમ ભરેલા એકાઓ વલાલીઆ અને સર્વજેદ પાશાની જેરહાજીમાં સને ૧૮૬૧ માં ઈસમાયેલ પાશાએ થોડેક વખત તેની વતી મીસર દેશમાં રાજ લલાલીજી હતું. તાર પછી ૧૮૭૦૦ માણ્યનું એક લશ્કર સાથે લઈ આનપાસના ફેલકાક બલવાખોર લોદીના દોર તોડી નાખીઓ અને તેઓને જેર દીધા.

ચાર વરસની વાત પર, એટલે સને ૧૮૬૮ ની અંદર મીસર દેશના રાજની લગભગ એણે પોતાના હાથમાં લીધી. પોતાના દેશની અંદર એણે ઘણાં કામોમાં લાખલ દીધા, મોટા મોટા કારખાનાં આ સમાપીઆં અને રૂના પાક પુશકલ વધારીઓ, રૂ

બીના પાકથી એને બહુ ફાયદો થયો અને આજે દુની આમાં એ ઘણો પર્સનાલો ગણાય છે.

અંગરેજ સરકારને એણે ઘણીક મદદ દીધી છે. હિંદુસ્થાન અને વેલાયતની વચેનો મારગ એણે પોતાના દેશમાંથી ખુલો મુકીઓ છે, અને અંગરેજ સરકારના ઊપચોગને વાસતે પોતાના ગામની અંદર એ સરકારને એણે એક ગેઝેલ આપીઓ છે. આવા આવા ઊપકારોને માટે અંગરેજ સરકાર એની આભારી થઈ છે અને જારે આ સાલમાં તે વેલાયત ખાતે થોડા દાહડા રહ્યો હોતો તારે તેને આપણી માહા રાણી જીએ એક મોટો ખેતાળ આપીઓ હોતો.

હિંદુસ્થાનથી વેલાયત જતાં હિંદી સયુદ્ધ અને ભુમદીઆ માહાસાગરની વચે જે સુવેઝની જંચોગી ભુમી નડે છે તે જોડી કાહકવાનું કામ ફરાનસ દેશની સરકારે પોતાને માથે લીધું છે અને એ કામની અંદર ઈસમાયેલ પાશાએ એ સરકારને ઘણી મદદ આપી છે. એની મદદથી એ કામ નજદીક પુરું થવા આવીજી છે અને એ મોટી નેહરની અંદરથી હવે મોટાં મોટાં વાહાણો જવા આવવા માંડ્યા.

મીસર દેશ અસલ પુરપની અંદરનાં દરદી દેશના સુલતાનને તાણે હતું અને તેને ખાંડની આપણું હતું પણ હાલ દરદીનાં સુલતાનને તેને સવતંતરપણે બખાશીજી છે.

આ દેશની અંદર લોદી પોતાનો ધંધો પોને નથી કરતા. તેઓ સઘલાં સરકારને તાણે રહે છે. બધાં કારખાનાઓ, ખેતીવાડીનું કામ, રૂબીની ખેતી અને દરેક જીજી શરકારને સંપાદીન છે, અને લોદી એ પાશાનાં આ મધમાં નુદાં બુદાં ખાતાંઓમાં પગાર દાર રૂબી મળુરી કરે છે.

એક જુદા બાય મરતી વખતે પોતાના છોકરાને સો ખાંમણ દીધી કે બેલા મારી આખી જંદગીના બનુમવનો સાર હું તને કહુ છું તે એટલોમ કે જેમી કોઈ બીજાને કમવાની લખવીન કરે છે તે મોતેમ કમીએ, બને વખતે તેની હાલત ઉપર વધારે બક્સોસ એટલા માટે કરવો પડે છે કે કમીએ છતાંમી તે હરજેમ એમ નંધી સમજતા કે તે મોતેમ કમીએ.

હવા ખાલી કરવાનું યંત્ર—“ઝેર પંપ.”

સરવે વાંચનારાઓને આટલુંતો સારો પેકે રોગ છૂટે કે આપણે હુનીઆમાં બાંધીથી ફરીએ છ હરીએ છ તોહાં સંધે હવા હોય છે અને તે દંત્રમાં આપણે લેઈ જાય છે. તે વગર માણસ, પક્ષ પંખી, આહાત પાંન તથા સરવે જીવદાર ચીજો એક ઘડી પણ જીવી શકે નહીં. હવે નીલવાનોએ ચોતાની કખાથી હવાને એકસ જગ્યા માંથી ખાલી કરી નાખવાનું એક યંત્ર અથવા સાંચિ બનાવીએ છે જેને ઇંગ્લેન્ડમાં “ઝેર પંપ” એટલે હવાનો ખુંમળો કરી દે છે. જેમ ખુંમળા વડે પાંણી બાહર કાઢીઆમાં આવે છે તેમ આ યંત્ર વડે હવાને બાહર કાઢી નાખવામાં આવે છે. એ યંત્રની રચના એવી કીધી છે કે તેણે ખુંમળો ચાંપીઆથી તેમાંથી હવા આસતે આસતે નીકળી જાય છે, તે એટલા સુધી કે છેલ્લે તેમાં એક રતીભાર હવા રહેતી નથી. એવા સાંચામાંથી હવા કાઢી નાખીને, નામીયા કાકર હ અને ફેલાએક અખતરા કીધા છે તેને રમુજ સાર હ ત્રા નીચે આપીએ છઈએ.

જે વાસનમાંથી એ સાંચાની મારફતે હવા તદ ન ખાલી કીધેલી તેમાં પક્ષીનું એક નાહતું પીછ અને યુનાની ગીનોનો શીકડો ઊંચેથી નાખવામાં આવી એ હતા તે ખંધા એકજ વખતે નીચે પડીઆં હતાં. ખાલી હવામાં થેલો શીકડો તુરત નીચે પડીએ અને પક્ષીના પીછને પકડતાં હવાને લીધે લીધે લાગતે. ઘણાખરાં જાનવરો એ હવા જૂગરના વાસનમાં મુકીઆથી એક અથવા બે મીનીટમાં મરણ પામે છે; તે એપણે સાંપ અને ડેરકા જેક એ વાસનમાં મુક્યા પછે ખુબ કુલાય છે તોથી એકથી બે કલાક સુધી જીવી શકે છે અને ફેલીકવાર તદન મુલેલા જેવા અંદર થઈ પડે છે, પણ પાંધા ખોલલી હવામાં બાહર કાઢીઆ પછે સજીવન થાય છે. ગોડસગાય જે વરસાતની ઘણા ઝાંચોમાં આપણા છાપરાંએ ઊપર રહે છે તે એમાં દસ કલાક સુધી જીવી શકે છે, ઘોડો અથવા સરઘની જાતનું જાનવર બેથી તરણ દાઢા, અને જો પાંચ થી છ દાઢા સુધી એમાં જીવી શકે છે. ઈવ માછલીનું હઈડું અથવા દીલસુરદા, તે માછલીને કાપી કાઢીને તુરત એમાં મુકીએ હોય છે તો નજીક એક કલાક સુધી તે ચોતાનો ઘખકરો ચાડુ ચાખી શકે છે અ

ને તેથી વળી ખોલલી હવામાં હોવા કરતાં વધારે જ ક્ષત્રી ચાલે છે. ગરમ લોહી, દુધ અને પીત્ત એઓને એમાં મુકીઆથી એવું માલમ પડીએ છે કે તે કુશાઈને મોટું થઈ આવે છે અને તે ઊભાય છે અને તેમાં જોશ આવે છે.

રેસમના કીડાના ઈંડાં એમાં જેવણ બેસી પેદા થાય છે—પણ આડ પાંન એમાં મરણ પામે છે. આ તસ હાલવાઈ જાય છે—મીણખતીનો દીવો એક પક્ષમાં ગુલ થાય છે અને ખલતો કાલસો પાંચ મીનીટમાં ઈંડો પડી જાય છે. તાતવીને લાલ કીધેલાં લોહાં ઊપર ઈંડાં અસર થતી દીસતી નથી; પણ ગંધક અને ખંદુકનો ઘડુ એમાં સલગાવેલો સલગનો નથી પણ તે તવાઇ તથા પીગળી જાય છે. સલગાવેલી દીવાસ લી ખુબઈ ગઈ હોય એવી થઈ જાય છે પણ તેને પાછી ખોલલી હવામાં લાવવા પછે તે પાછી સલગી બી દે છે. ચક્રમક તથા લોહાંને તેમાં ઘસેલાથી હવામાં જેમ તેનેથી આતસની ચીનગારી પડે છે તેમજ એમાં પણ પડે છે લોચુંબકની અસર જેમ હવામાં દીઠામાં આવે છે તેવીજ એમાં પણ દીસે છે.

કાઈથી ચીજને સલગાવીને એકદંત ખુબવી નાખી એમાં મુકીઆથી તેમાંથી નીકલતો હુવો ઊપર ચડવાને બદલે નીચે બેસી જાય છે અને એ વાસ. છુને આહીચેર પેલીચેર હાલવામાં આવે છે તોય તે નીચેજ થતી રહે છે.

કપુર એમાં સલગતો નથી—ખંદુકના ઘડુના એક બે રાંણાને ખલતાં ઊઠાવનાર આઓનાની મારફતે તે સલગાવીઆમાં આવે તોય તેથી આજપાસનો ઘડુ સલગતો નથી. આગીયા કીડાને એમાં મુકી ને આસતે આસતે હવા ખાલી કીધી હોય તો તે પરમાણુ તેની રોશની એટલી થાય છે અને હુવાને પાછી રશને રખતે અંદર ઘખલ કીધી હોય તો આસતે આસતે તેની રોશની માલમ પડે છે.

ઘાંટ અંદર હાલવાથી આવાજ થતો નથી;—પાંણી તેમાં ખંધાઈ જાય છે. એક જાતનો કીડો તેમાં ચાલી શકતો નથી અને એ વગેરે ખીજા વાંચી તર ખનાવો એમાં દીઠામાં આવે છે. હવા કીવી નાદર ચીજ છે.

પીંદારા.

પીંદારા કરીને કોઈએક ચોકસ જાત હોી એવું નથી, આગલા વખતમાં કોઈથી જાતના બેરોજગારી થો કો તેમાં જઈ ભરાતા અને ગાંમડી રાજાઓની રક્ષાને લુટીને પેટ ભરતા. વલી હાલમાં જેમ કોઈ કોઈ યુવકમાં હુલકા ધંધાના માણસો રાત અવાર અમુર પીંદારા નો ધંધો કરેછે તેમ નહી હું. ઇશવી શ્વને ૧૮૧૬ માં હિંદુસ્તાનમાં પીંદારા લોકોનું ચોડું યોડું ચોડેજવાર થઇને માહેલાં પરાંતોમાં ફરતા અને લોકોને ધોરે દીવસે લુટતા તેઓનાં હાથમાં જેઓ સપડાય તેઓને લોહું ત પાવીને ડામ દેતા; રાખના તોખરા ચોહોડે ખાંધના; મા યાં બિપર પથરા મુકતા; સરીરે ચીકરાં લપેટીને સજગાવી દેતા; ઘરખાર ખાલી નાંખતા અને બીજા તરેહવાર નીચ મુકતીધી રથેત લોકને લુટતા હતા તેવો લુ યરા છતે હીમતમાં ઘણાંજ કંમ અને જો કોઈ તેવા મુરા લોક સાંમને થાયનો સુરત નાંહુંજવા માંડતા હતા.

જેમ રાજા પોતાના રથેતની ખખર લેવાને પોતાની સવારી સાથે ખાહેર પડે અને રાજાનો ખંદો ખસત કરે, તેમજ રથેતની ખખર લેવાને આ પીંદારાઓની સવારી નીકળતી અને તે પુરી થવા ખાદ જે કાંઈ લુટ મલી હોય તેમાંથી સરદારોનો ચોહોડો ભાગ કાઢી પોતપોતામાં શરખે હીચરે વેંહુંચી લેતા. લુટ માં જે કાંઈ થીજો મલી હોય તેની વેંહુંચની કરવી મુ સકેલ પડે તેથી તેઓ એક ખખર ભરતા અને તાંહું આસપાસના ગાંબેગાંમનાં લોક સામન વેચાતો લેવા ને આવતાં.

હિંદુસ્તાનનાં કૈલાએક રાજાઓએ એવા પીં દારાઓને પોતાની પાસે રાખીયા હતા અને તેમનાં પાપનાં પર્દશામાંથી ભાગ લેતા હતા. રાજાઓ જે વોનો ધરમ રથેતને સંભાલવાનો તેવોજ ભરે આ વો પેસો હાથ ધરે તારે રથેત તે કમ મુખી રેહ અને આજેનદે તેવોનાં રાજ તે કમ ટક! હાલકર અને શીદીઆએ એવા પીંદારો સરદારોને હાથ કરી રાખી આ અને તેવોને આસરે પીંદારાઓએ છુટથી લુટ ચ લાવી. થોડાએક વખતમાં પીંદારાઓ પોતાની લુટ થી એટલાનો શવી નીકળેઆ ક તેઓએ ઇંગ્લેન્ડની છવણી તરફ પગલાં ભરવાને હીમત કીધી. એક વાર તે તરફથી ભારે લુટ ચેલવી નાહાકા તેથી લોખ લા

જો અને, જરોથી આગલ દજલાં ભરવાને તેવોને હીમ ત યાઈ.

હારડ હુત્તરીંગ જે એ વખતે ઇંગ્લેન્ડ રાજાનો વડો હતો તેણે ઠરાવ કીધો કે આ પીંદારો લોકોને એ કદમ તારાજ કરવા નહોતર ભારે ખરાખી કરતા ચા લંચ. એવા વીચારથી કંટક લશકર જમાવ કરી નેનાં ચાર ભાગ કરી ચોતરફ વેંહુંચી નાખી ઘેરો ઘા લીઓ. એવા વખતમાં બીજા રાજાવાલાઓએ ઇંગ્લેન્ડની સાંધે થવાની તક હાથ ધરી અને તેથી પીંદારોઓને એકદમ તારાજ કરવાને બનીકે નહી: પ લુ આ એક ઇંગ્લેન્ડ ખવાસજહે કે જે કાંમ પાર કી તારવાનો એકવાર ઠરાવ કીધો કે પછે કોઈથી રીને તે અમલમાં લાવેછે તે પરમાંણે રજને રજને પીંદારો ઓનો નાશ કરી નાખીઓ. નાંહું નાંહું ઇંગ્લેન્ડ શેજ ગઈ તાંહું તાંહુંથી પીંદારોઓને મારી કાઢીયા અને કૈલાએકીનેનો રથેતનાં લોકો જેવાએ અતીઅંત દુખ અને પીડા ખમી હતી તેવોએ પકડી ઇંગ્લેન્ડને હવાજે કીધા; કૈલાએક નાહાશી જંગલમાં જઈ રહેઆ અને તાંહું દુખ પાંખી મારગ લાગા. કૈલાએક સર દારોએ ઇંગ્લેન્ડને શરણ જઈ જવતદાન માંખી લી ધું. તેવોનો એક ચોહોડો સરદાર જંગલમાં નાહાશી ભ છતો હતો તેને વાઘે મારો ખાંધો અને એ રીને આ નાંશખરક યેલોનો પરાજય થઈ અંત આવીઓ.

નવી નવાઈ—લોકોનાં વેહેમ.

યુરોપનું ઊતર તરફનું નારવે નામનું એક દેશ નાંહું થંડી, હીમ, અને કરાંતો કાંઈ પાંરજ નહી તો હું જેવારે પેહલ વેહલ વખતે ગુલામનાં કુલ અને તેનું આક લેઈ ગયા તારે તાંહુંના લોકોમાં ભારે ઘોં ઘાટ થઓ હતો અને એ આકડનાં કુલ આનમનાં જો રશી કુટી નીકળેછે એવા તેવોને વીચાર આવોઓ હ તો તેથી તેને તેઓ હાથ લગાડવાને બોહતા હતા તેમજ અમેરીકાનાં વરજનીઆ દેશનાં લોકોનાં હાથ માં ઇંગ્લેન્ડની જમામાંથી થોડેએક ખંદુકનો દાડ મલી આવોઆથી તેવાએ તેને અનાજનાં દાંણાં ચ મજ તાંહું વારોઓ હતો અને તેમાંથી ચોહોડો પાક ચેલવવાની આશા રાખતા હતા. યુરોપમાં પેહલ વે હવાં જારે રશીથી સીતલા મુકવા માંડીઆ તે વખતે

લોકોમાં વેહેન હોતો અને તેવો, તેથીજ સાંભળે યાતાં, એટલુંજ નહીં પણ એક કાકટરની ચેતવણી ઊપરથી તેવો એવું વીચારવા લાગા હતા કે એમ કીધાથી આ ખરે માણસ જાત અરધાં, માણસ અને અરધાં બે લાખની જશે.

આપણને, ખુદરતનાં પેદા કીધેલાં માણસની સા દાઈ તથા તેઓનાં લુલ ભરેલા વીચારો જોઈને કંટકી એકવાર હસવું આવીયા વગર રહેવું નથી; તેપણ જોઈને આપણે જોયે છે કે પુરોપખંડ જેવા સુધરેલા ભાગમાં જેવાનું કામ લોકોનાં વેહેન છોડવાવાનું અને વીદીયા હોનરને મદદ કરવાનું તેવાજ ઘણીવાર લોકોનાં સાધારણ વેહેનની હીમાએન કરવા અને વીદીયાની મદદથી તે ખોટી રીતે પુરવાર કરવાને વારંમ વાર હાલનાં જમાનામાં ખાહુર પડતા માત્રમ પડી આછે તારે આપણું હીંદુસ્તાન દેશ જાંહી વીદીયાએ કરી પોતાનાં પગલાં કાંઈક જમાના પછે નાખીઆછે અને તેનીથી ફક્ત શીરૂઆત છે તાંહીના લોકો વીદીયા અલીઆસ વગર તરેહવાર વેહેનમાં પડેલા હોય તેમાં કાંઈજ નવાઈ જેવું નથી. એવા વેહેનને તરક કરાવવાને માટે વીદીયા હોનરનો પુશકલ રેલાવો થવો જોઈએ જેથી લોકો પોતાની રેલે ખડું થુંછે તે સમજવાને શક્તિવાન થાયછે.

આપણે જોયે છઈએ કે આપણા દેશમાં હોનર અથવા વીદીયાને લગતી કાંઈથી નવી ખાખદો દાખે લ કરવા માંગેછે તેવારે ગાંધીમાં મોટો શોર યઈ રહે છે. જેવારે સુંબઈમાં પેહલપેહલી આગ ગારી ઊંઘાડી તે વખતે લોકોમાં જુદીજ તરોહનો વીચાર ચાલતો હતો. કંટકાએક એવી વક્રી રાખતા હતા કે ધંધો રોજગાર કુળી જશે અને રોજગારની ખરાબી યઈ જશે. આજે તેજ લોકો એ ખાખના બળને લાભ મેળવી મોટો ધંધો રોજગાર ચલાવેછે અને એથી ગાંધીમાં ઘણી રીતની રોહલાઈ યઈછે એવું તેવો આજ બોલે છે. વીજલ્લીના તારને માટે પણ એવોજ વીચાર ધરાવતા હતા. છોકરીઓને શીખવવાને નીશાળો કા હાડવાનું કંટકાએક સર્યુંત જવાંનેએ માંથે લીધું તેવારે પણ દેશીઓમાં ભાંત ભાંતના વીચારો હતા અને તેથી એ સુલ કાંમની શરૂઆત થતાં કંટકાએક વીલખં લાગેા હતા. આજે તેજ દેશીઓ પોતાની છોકરી

ઓને માટે ગારી કળવણી મળે એવી નીશાળો ધુંડે છે. જારે હોય, કહીશું. કે પુરોપખંડના સુધરેલાં દેશો જાંહી વીદીયા હોનરે પોતાના પગલાં લાખી મુદતના નાખેલાં અને જાંહીના લોક કળવાપણ તાંહીના વીલ્લાન તેમજ ખીજાં લોકોએ તેવાના દેશમાં ચાહે, કાશી, તથા તંખાકુ પેહલવેહેલાં દાખેલ કરતી વખતે ભારે ઘોંગાટ કીધો હતો અને પોતાની ઊપર એક આપને આવીને ગલગો કીધો હોય એવો દેખાવ દીધો હતો તે આજે આપણા લોકો તે કવચીતજ માંણ્યે.

વલંદા તથા ઈંગરેજ લોકો જેવારે વેપારી તરીકે હીંદુસ્તાનમાં આવીયા તે વખતથી ચાહે ઈંગલંડમાં દાખલ થઈ અને શીરૂઆતમાં ૬૦ થોતે ૧૦૦ રૂપીએ રતલ વેચાઈ હતી ઈંગલંડમાં ચાહે દાખલ કરતી વખતે કંટકાએક કાકટરો તથા વીલ્લાનોએ ગો એઆ તેને પુરતી રીતે તપાની હોય એવું દેલ ધાળી મત આપવા લાગીયા કે એવો આપણા મુલકમાં ઝેર દાખલ થયુંછે અને એથી આજેનદે શેહેરનો ખરાબી છે. કંટકાએકતો એ ચીજનો, જેવો વેપાર કરતા હતા તેવાને નીતીમાન માણસોમાં ગણતા નહીં હતા અને કુકમાં એ ચીજ સાથે જેનેથી સંબંધ ને તેઓની નજરમાં ધીકારમા આવતા હતા.

એ ઊપરથી આપણને એક અછો ઢોલ મળે છે કે કાંઈથી ચીજ આપણા દેશમાં નવીસવી દાખલ અથવા ઊભી કરવામાં આવતી હોય તેની સાથે તુરત વગર જાંણવે અને વીચારવે મત આપી દેવું નહીં અને તેવાં કાંમનો અટકાવ કરવાને સાંચે થવું નહીં. અલખનું બધી ચીજો અને રીતો જે નવી દાખલ કરવામાં આવે તે સારીજ હોવી જોયે એવુંતો કોઈથી એકદમ કમુલ કરશે નહીં તેથી જેથી કાંઈ રસ મ, રીત અથવા હોનર આપણા દેશમાં દાખલ થાય તે જો આપણને નાશકારક હોયતો આપણને જરૂર નુછે કે આપણા પુરખળથી તેની સાંચે યઈ તે દુર કે રવી. ખાકી કાંઈથી નવું દાખલ થતી વખતે ફક્ત જુદો ભપ દીલમાં રાખી તેના જે પરીણાઓ નહીં તેવાંને ઝાઢવી બેસાડી આપણા મનના વેહેનને ખાતર તેને તોડી પાડવું એ આપણ માણસ જાતને લાખક નથી.

વેદ્ય વીરો. †

આપણાં કેટલાંકે દેશીઆ પોતાની છોકરીઓને વીરોઆ આવીઆશ કરવાથી બેનશીઆ રાખીએ તે અતીઆં ત ખાંચીને લીધે તેઓમાં કુદરતનાં કાપકાને શબ્દ થવા ની સમજ ન હોવાથી જ્યારે કરતાં આશામાંની ચકરની જાણમાં તે આવી પડે તે વખતે ધીરજ છોડી એકદમ ની રાશ થઈ આઘાતની બની જાયે. તેથી તેહની અધુરી અકલમાં જવા એઆલ આવે તેવા એઆલ અમલમાં લા વેહે અને તેથી બેહુદ એકાએક હાથેલ થાયે. એવા બેહુદ એઆલો અમલમાં લાવવા તેહેને વેદ્ય કરી કહે, એવી અનઘટતી રાશ અખતીઆર કીધાથી તે પેઢ કરનારની ગુનેહગાર થાયે. પણ એ આરતોને કેળવણીનાં ખીંડાં ક લો નાંહુંનપણથી અખાંડેઆ હાએતો તેહેને પોતાની મેલે પોતાનાં પેઢા કરનારને તથા તેહેનાં દરએક કરનારના પીળાં નવાના વીઆર આવે, તેથી તે વેદ્યની રાશોથી દુર રહી શંકુરી શાયે પરમેશવરની આરાધનાં કરી પોતાની પુરાદ માહે, તેથી તે ઘણું કરી કુતેહન'દો શાયે પાર ઉતરે. વા શતે રી કેળવણી હાએતો વેદ્યો તદન નાજુદ થઈ જાયે. એટલું બેખી હાલ ગાંમડી આરતોમાં ચાલતા વેદ્યોનું બે આંન આપું છું.

વેદ્ય—શીતલા એ એક રોગ છે કે જે રોગ દરએક ધનશાંતને તેહની હૃદયઆતીમાં એકવાર નજર થવો જાયે, પણ ને તેહનો ઘટતો ઉપાય નાહુંનપણથી કીધો હાએ ઈ આને (ગડશીલા) કહડાવેઆ હાએતો પાઘલથી એ રોગ ની કશી ધાસતી રહેતી નથી, પણ ભોલી આરતો એ રોગને દેવી ગમજે તેથી તેહેને નાહેકતું કુખ દેવા ચાહતા ન થી. તેવા ઈરાદાથી પોતાનાં બાલકોને શીતલા કહડાવતાં નથી. તોઆરબાદ જ્યારે પોતાની મેલે શીતલા આવેલે તેપારે ઘણા બાલકો એ રોગની પીડાથી પોતાની અચુલપ પરાંણુ યોએ, અને એ ઈશવરની રહેઘથી કાંઈ બાલક મોહોતનાં પંજામાંથી બનએલે તોપણ તેમાં ઘણી તહરની બાડ રહે. એવાં કમનસીબ બાલકોમાં કોઈને શરીરએક આવેલે તે તેહની રાએ શીતલા દેવીને જમ અને તેમ અધુરી રાખવાનાં ઉપાયે શોધે, તેથી તે બીઆર બાલક આ ગલ તરેહ તેહની બીહાઈ ગંજાવી લોખાંન ધુપાવી સરવેને વેદ્યે આપેલે અને તેહની આગલ નાંકઘશની કરે. તપારબાદ તે બાલકને નરા નરા તકાવત પડેઆ પછે તેહેને કુધે નહવડાવેલે અને દેવાલ ઉપર ખરપટ કરીને તોરણ માંધેલે તથા એક સુસ્તીના આધાર પાટી તેહની સામણે તે બાલકને મેસાડીને પગે પડાવે, પછે લાડવા આરેલે અને ભુજશવરમાં નહ તાંહુંના બરાંખણને રૂપાંનો દીકરો તથા દીકરી, કાગવ—કવન—પાંવ—સોપારી—કુન—ચોરડી—ધાંણી તથા ધીના દેવા કરવા શાસ્ત્ર દોહાડોં આપેલે તે એવા એઆલથી ને શીનજા દેવી આનંદ થાયે તો તેહે ના બાલકને પુરો આરાંમ કરે. હવે ચોઆંણી બાઈઆએ દરીઆકત કરવા જે ઉપર કહેલો વીઆર કહેલો અનઘટતો છે એકે ઈશવરની રહેઘ વીનાં તે બાલકને આરાંમ થવો

એ બીકટલે તોઆરે એ વીરો તેહેની આરાધનાં કરી એ રોગને તાલવાનાં ઘટતા ઉપાય કીધો તો તે ખરેખર વાન બી ગણાયો.

બીજું—કેટલીએક આરતો વાંનણી રહેલે તોઆરે જુદી જુદી માનતા માંને છે તે એકજ એ તેઓને ફરનંદ થાયેતો પોતે જાનેલી માનતા લાવવાની ગેણા ફરન શમ ને, તે એકજ શુવાવડમાં થોડા દીવશ અન આધાવીનાં રહેલે તે કીરીઆને જોરમાંનીની ગોત કરી કહે, પણ બ રાખર જોતાં માણુમ પડશે કે એ બારીક વખતે આરતોને જમ અને તેમ પુરાદ બોરાક આપી તેહેની નાતવાંન હાલ તને શકતીવાંન કરવી જાયે. તેમ વખતે તેથી ઉઘડી ચાલ મલાવી તેહેને થોડા દીવશ નાખની પીડાથી હેરાંન કરેલે તેથી તેહેને તથા તેહેના નાજુક બાલકને કણે હેરાંન ગતી ભોગવવી પડે, વાશતે એવી રશમોને તરક કરી ઈ શવર ઉપર એનેકાદ રાખેતો ઘણું કરી તેઓ પાર પડે.

તરીજું—ઘણીએક આરતોને પોતાનું ધારેલું કાંમ પાર પાડવું હાએતો એક જાતનાં માનતા માંને છે તેહેને દરીઆઈ રોએ કરી કહે. તે એકજ એક નગા શાક કરી તેહની ઉપર થોહોલ માદર બીજાવી તે ઉપર તરેહ તરે હનાં પકવાંન પરીછે અને તાંહુંનું શુખડ, અપાર, લોખાંન તથા બીજુ શુગંધી વસતુઓ. બાએ. તપારબાદ તે સરવે આધારને રોજે કરી તાંહું બીજાવેલી બીને રાતને શમયે શયુદરમાં નાખી દીએ છે તે એવી ધારણાથી જે તેમાં પરી થોલી મીન કોઈથી ખવાએ નહી. ખાતર પેલી રોમે માન બાઈતો, નારી બાઈ પોતાને ભાવતો વાંણીમાંથી થોડુંએક આએ, બાકીનું શયુ દરીઆને સલાવીનાં થાયે. એ ખાતર આ નઘટતી રાખર કરી તે ઉપર એટલાંક રાખવાનું છે. બાકી એવી કીરીઆથી કશું શાસ્ત્ર કલ નીપજવાનું નથી તે શ ત જાંણું.

ચોથું—એવીજ કીશમના બીને રોએ કે તેહેને વ લાતી રોએ કરી કહે. તેહની મકથદ એવી જે તે ભરે આથી આશામાંની પરીઆં તેઓને મદદ કરશે—એવા એ આવથી તે રોમે માંને છે તોમાં પણ ઉપર જાણવેલી રીતનાં ભાંતભાતનાં પડવાંની પરીછે તથા શુગંધી વસતુ બાએલે અને એક ઈરાંની આરત તે પકવાંન આગલ લોખાંન ધુપા વી કાંઈ બોએ; તપારબાદ તે પેરાંનાં માણુશ તે બીજાવેલા આધારને રોજે કરી ખાએ. એવી એવી રશમોને જમ અને તેમ નાજુદ કરવી જાયે.

પાંચજું—વશી કેટલીએક આરતો ધુલકાંણીનો રોએ ભરે છે તે એકજ એક આજુ ઉપર ધુલ તથા એક આજુ પાંણીના દગલો કરે છે તથા તેહની આગલ પાંણીનાં કશી યો—નાલીએર—કુલ તથા ધીના દેવાં મુકે, પછે એક ક આને હરપથી રંગીને તે પીલાં કપડાંના બે કટકા કરી એ કટકી નાંખી નાંખી લાકડીએ વાવડાની ખોસાલે બાંધેલે અ ને તે વાવડા ઉપર કહેલા દગલામાં મુકે, તપારબાદ વાલ—ખરીઆ—હોનરી એ શરવે પકવાને તેહની આગલ મુકે છે પછે એક આરત લોખાંન ધુપાવી રોજે કરી પાંણું ખા એલે અને જમી રહેઆ બાદ ઉપર કહેલી આરત કહેલુંએ ક અનઘટતું ગીત ગવડાવે, તપારપછે સઘલી આરતોને

મેઢ ટગલાને પગે પગે ધોરી નામેજે. ઇશવરે ઇનશાંનની યુગકેલી તાલવાનો આધાર પોતા ઉપરજ રાખેલોજે માટે તે હનીના પાયે પોતાની મુસદ માહાવી એ વાળખીં.

કુટું—કેટલીએક ચોરતો શુવાવડી નાહી ઉઠેઆ પ છે તે તગા ઉપર ચોખીઆર ભરે છે તે એવી રીતે કે તે તગા શાક કરી તે ઉપર પાટલો મુકે છે અને તેહની ઉપર માંહીના કરચીએ, ફલના હારદો, ધીના દીવા તથા ચોખા અને દાલના ટગડા કરે છે પછે એક ખુમચાનાં પાંન, શેપા ફી, કુલ, નાલીએર, કુકું, ચોખેલ, તોલી તથા નારું નાક છે. તથારમાદ ચાર કુમારી છોકરીએનાં આયાં ઉપર પાંન નાં કરકા મુકી તેએને પાંન, કુલ, તથા ખાંડ અવશવે છે પ છે એમાં કરી ઉપર કહેલા આધારને રેળવે કરી પેલી છોકરીએને. તોલી કરી રવાના કરે છે. ચોખા ચોખીઆરચીજ તેએ ત દરોશતીથી નાહી ઉઠેઆં હામે એવે લીનાર રાખે છે, પણ બાપરને નેગાહ પોરોઆમાં શાક માણુ પ પછેજ ને તે અલખ કુદરતને શાલેખ પોતાના મેહદ દાણાવ ભરેલા કાપદ થી ચોરત બતને ઘણી આશાનાંથી ઉપલી યુગકેલી માંધી તાલે છે. તીઆરે આપણને લાગજ છે ને એ વીરો તે હેની કરમાબરઘરી કરી તેહના કરમનાં મુલ્ય માલવુ.

શાલમું—આગરને કોઈ ઇનશાંન ખાદ્યોધી અતીશએ મેચેની ભાગવતું હોએતો ભાલી ચોરતો તેહના ધરતા ઉ પાપ પડતા મુકી નાશકુદીથી નાશખણે તેરી તેહના ધરદે ભેંવડાવે છે. અને તે ભખાલીને રોરા, ચીઝી, તાવીજ તથા કેટલીએક અનધરતી માનતાએ કહે છે તે રવેશ ચાલે છે. અને તેથી તે બીઆનાંતી આંદગીમાં વધારો થાએ છે અને કોઈ પોતાના અપુલ્ય પરાંણ બાએ છે. વાશતે શરવે ચોર તોની અમતીયની ફરજે ને પોતાના દરએક કુટુંબીએના માંગીના તખતમાં જરૂર હોશીઆર તખીએક મે લાવી તે રૂને આરાંમ થાએ તેવા ઉપાએ કાંમે લગાડવા ભિંખે કે તે થી ઇશવરની રહેમથી તે ત દરોસત થાએ બાકી બગમણા ઉ પર આધાર રાખી મેશવું એ બોલુ છે. કારણ એએ અ ગમચેતી અમળવાતું દેલ થલી ઇનશાંનને ભખાપાને ઉ ઠી ગારમાં નામેજે નેમાંથી એકદમ ભલદીધી નીંકલાવું ન થી વાશતે અમીતધી એવાએનાં તેરને નાહક હેરાન થવું ઘરાત નથી.

આહમું—વલી કોઈ ચોરતો પોતાની યુગકેલી પર પાડવા માણું નેમ માને છે તે એમને આહાનાં તથા રૂપાનાં કોડીઆં તથા રૂપાનાં દીકરા દીકરી કરે છે અને મેવાં દોડી આપનાં ધોના દીવા કરે છે, પછે તાંહાં લાડવા, ભોલી તથા ભા તલનનાં પકવાંને કરી લોખાંન મુકે છે અને તે ગરવે વસણ રાંધાં વેરેચી બાએ છે, તે એવી મતલબથી ને નેમ રતાર એ તેએની શરવે આહાતોનું તાલણ કીયું. ખમીતથી એ વીમાર અનધરતો અને માનવી બતની અકલને શરમીદ બી પોરોઆડે એવો છે.

નેવમું—હોલીનાં દીવશે ઉપર નીંદુએનાં ઘર આખ સ શતગતો હોશીમાં ભોલી મીએ નાલીએર તથા રૂપાની આંખ, રૂપાનાં દીકરા દીકરી, નારાં, શખડ, ધાંજી તથા કુલ મરડાવે છે. હવે એ ઉપર કહેલી ચીજે માનવાની પારનાં એવી ને કોઈ આંખે હલાક થતું હોએતો રૂપાની આંખ તથા કોઈને તાંહાં ફરજ નહીં હોએતો રૂપાની દીકરી

તથા વારાના દરદી હોનાં થતું હોએતો નાંજ નામેજે અ ને કુલ તથા નાલીએર તો માતર ખુશલીને શાક નામેજે— તેમજ કેટલીએક આંખએ પોતાની માનતાને શાક હોલીનાં દીવશે ઉપર આંખો દીવશે અપવાશ કરે છે. પછે શાંનનાં નાહીને પોતે માનેલી ચીજે હોલીનાં મહુડાવી પગે લાગી માનતા ઉતારે છે. હવે વીચાર કરો કે આપણી ચોરતો એ કે તરફથી આતશને પોતાના કેળવો ગણે છે અને તેહની બતનાં શુધી માહાવવત કરે છે. અને બીજી તરફથી તે આતશની અંદર તરેહવાર ચીજે નાંમેજે એ નીશચએ દ લગીરી ભરેલું છે.

દશમું—ને કોઈ ચોરતના ઘણાએક ફરજ દો મરણ પાંખીપા બાદ પરમેશવરની રહેમથી એક ફરજ દો જીવીને મુખત ઉપર આવે તો તેહના લગતને વીરો એક દશમ શ રીખી માનતા માને છે તે એમને તેહનાં લગતને દીવશે તેહની અંધે ધરેડાં ઉપર મેશી ચાર પાચ આદા કરી તે મા ન્તા મુકી પાડે છે—એવી માનતાએ અંખર શરમીદગી ભ રેલી છે, પણ લખવાને ખુશી છું ને હાલ એ વેદ્ય તો ત દન નાજુદ થાપો છે.

અગીઆરમું—કેટલીએક ચોરતો પોતાના ફરજ દો નાં લગત થપા પછે રાંદલ ભરે છે તે એમને દેવાલ ઉપર ખરપદ કરી તેહની શાખણે ચાર ચારસ આકર તના નાજ દ ગોડાવે છે અને તે ઉપર ધરવા ટગડા તથા કેલાં, પારક, પાંન, શેપારી મુકે છે અને તે ટગલાની અંદર ફેલના ધડના માડવો મુકે છે પછે તે ઉપર કોઈ રેશમી કપડુ એપાડી એક મુર્તીના આધાર કરી તેહને ઘરેલુધી શીણગારે છે અને તે હેની આશપાશ પાણીના કરચીઆ ભરી તે ઉપર નાલીએર મુકે છે અને દીવા કેરી લોખાંન કરે છે, તીઆરમાદ એક ચો રત કેટલુંએક ધીધારવાનગ ગીત ગણાવે છે અને કેટલીએ ક ચોરતોને નેતરાં કરી તેએને શવાદોગદ પકવાંને ન માટે છે. તથારમાદ શકમાં આવેલાં રૂમસત લીએ છે પછે તરીને દીવશે શરવે આરાખાબ ઉડાવે છે, અને ઉપર કહેલા અનગનાં ટગલા પેલી ગીત ગવડાવનારો ચોરત લઈ નાં એ છે અને પાનશોપારી, નાલીએર તથા પારક દીઆપારાં નાખી દીએ છે, પણ ને એવી કીરીઆને બદને નાવારેશો ને આપેઆપ તથા બીનાં ધરમના કામેમા પદ્યા અરએ આ હોએ તો સેથી મેહદ કુએદા હાંગલ થાશે.

બારમું—વલી કોઈ ચોરતો પોતાના ફરજ દોનાં લગ નની ખુગાલીમાં છઠી માને છે તે એમને ગારીઆ, પાપ દ, વરા તથા ભાતભાતનાં પકવાંનેને મોહીટી ગ્રાપમાં મુ કે છે. અને તે ગ્રાપ ઉપર તથા નાલીએર ઉપર ચુતર લપે રે છે પછે તેહની આગલ લોખાંન મુકે છે અને ને મરદો જીવતા બકરાને લાવી તેહના કાન કાપીને ને લોટીની તી લી મેવાં પરણતાં નેડાંને કરે છે, પછે ઉપવા મરદો ઉંઘાડે મંચે બાએ છે, અને તથારમાદ શકલમા નમે છે અને ને લા બકરાનું ગેશ આશપાશનાંએને વેરું મે છે. એ વાત દ આતીન ધીધારવા નગે છે ને કે ચોરતો તો અમનાનખણ ને લીધે અનનખણે એવી ચાલ ચલાવે છે. પણ કેટલાએક મરદો પણ એવી કીરીઆમાં શામેલ થાએ છે એ ઘણું ધી કરવા નેમ લાવે છે.

એ શરવે વેદ્યોને નાજુદ કરવાના શરવેથી માતેજ

ઉપાએ એક કુલવણીથી શરવે ઝોરતોનાં મન પુરણ કરવાં કે જેની મદદથી તેઓ કુદરતનાં બનાવને ધીરજથી શહન થઈ પેદા કરતારની આરાધના કરી પોતાના કુખોનું નોવારણ કરે કે તેથી ઈશ્વર તેઓ ઉપર રહેઠું લાવેઆ વના રહે નાર નથી. શરવે ઈનસાન ઉપર કાઈથી કુખ પડેઆ 'વગર રહેનાર નથી, એવું કોઈ ઈનસાન નહીં હશે જે તે તમામ વાતે શુભથી ભરપુર હોય, ત્યારે આપણી ઉપર પડતાં કુખોને ધીરજથી તાપે થઈ શરૂથી અખતવાર કરવી અને વેઠેથી રચનાના ઈનકર કરી તેહનાં દરીઆવમાં ગોતાં નહીં ખાવાં—કે જેઆથી પછી એકદમ મોકલું થવાનું નથી. આરે શરવે ઝોરતોની અમતપત્ની કુશળે જે ઈશ્વરનાં કુશાંત શીતાએ બહુ કાઈથી મકરાઈથી પોતાની ગુચકેલી રલશે એવો અમતઘડના વીચાર નહીં રાખવો અને બનતાં શુધી તેહના દરએક કુશ નોને આંત આપી અંતકરણથી તે માંકકન માલવું અને પોતાની જેલનપણીએ જેઓ અનુભવપણે ઈશ્વરનાં કુશાંતોથી ઉલટી ચાલી જતાહુ કરતી હોય તેહેને અટકાવવાને બનતી કોશિશ કરવી કે જેથી તેહેના ખરો મદદો આપણને મહેઆ વીના રહેનાર નથી.

ઘોડાઓની વારતા.

એક ચોરે પોતાના ઘોડાને કાઈ ચોરી રચતા ઊપર કાઈ માણસ મહેનો તેની સાંચે તેના દીલ પર જઈ તેને જોતા અટકાવવો એવી ટેવ પાડેલી હતી, કે જેથી તે ઊતરીને પેલાં માણસને લુપ્તિ લેજો. આ ટેવ એટલીતો ને ઘોડામાં વધી પડી હતી જે જ્યારે પેલા ચોરે તે ઘોડો કાઈ બીજાને વેચીજો તારે તે બીજારાને તે ઘોડો કાહાડી નાખવાની રચના પડી હતી, કારણ કે જારેથી રચતા ઊપર કાઈ માણસ મહે તેવો તે ઘોડો તેની સાંચે થઈ તેને જોતા અટકાવવો હતો.

કુશાંત નામની લઈઈ જેમાં રચાંનું દેશનો બાદશાહ આકાશો ચારણસ પોતાના બનતી ઘણી ધાત્રતી માં આવી પડીજો હતો તે પોતાના ઘોડાને લીધે બચીજો હતો. જેવો તે ઘોડો કે જેની ઊપર બાદશાહ અસવાર થયેલો હતો તેણે પોતાના ગેઠને દુશ્મનનાંથી વેરાઈ ગયેલો જોયો તેવોજ તે બધેબધે લાત પછાડવા લાગ્યો અને એટલા જોયથી પોતાના પગ રેંકવા લાગ્યો કે કાઈ તેની આગલ જવાની હીમત ચલાવી શકીશું નહીં. આમ કરીઆથી તેણે પોતાના ગેઠનો અને પોતાનો બન ઘણી ધાત્રતીમાંથી બચાવીજો હતો.

શાનનેજલુ નામના ચેહેરના યકના અધીકારી પાસે એક ઘોડો હતો, જેને દર સોમવાર અને શની

વારે બીજા દાહાડાઓને થાને વધારે કામ પડતું હતું એટલા માટે તેને તે દાહાડે થોડીક વધારે ખાજરી આપવામાં આવતી હતી. દર સોમવાર અથવા શનીવારે જે તેને બીજા દાહાડાઓ કરતાં વધારે ખાજરી નહીં મળતીતો તે ખંખારવા અને પગ પછાડવા મંડી જતો હતો. આમ તે દર સોમવાર અને શનીવારે જ કરતો હતો અને બીજા દાહાડાઓ ઊપર તે જાણતો હતો તેથી સુપ રહેતો હતો.

સર સેનાકીલ બીલેશ્વરી નામના એક નામોયા સરદાર પાસે ઘોડો હતો તે કેપ આવ ગુડાણી હીં દુસતાન ખાતે લાચો હતો. જારે તે સરદાર મરી ગયો તીઆરે તે ઘોડો લીલાંડીમાં વેચવા સુધીજો. ઘણાક સરદારોએ મોટી કીમત ચલાવીઆ કીધી અને આંતે તે ઘોડો તેના શેઠની રીજમીટના માણસો, જેઓ પોતાના સરદારની એક યાદગારી દાખવે તે ઘોડો લેવા માંગતા હતા, તેઓએ પાંચ હજાર રૂપીઆની મોટી કીમતે તેને ખરીદીજો. જારે તે રીજમીટ કે જે જતી તારે વાવચની પાસે તેના સરદારની અસલી જગાએ તેને હમેશ ચલાવતા, અને હમેશ રીજમીટના માણસો તેને આખરૂ આપતા હતા. જ્યારે તેઓ સઘલા વેલાત પાછા ગયા તારેતેઓને મોટી દલગીરી સાથે આ ઘોડો એક ગરડાઈ કે જે પોતાના બાગની અંદર તેને છુટો કરવા દેઈ તેને સુખમાં રાખવાનો ઈરાદો રાખતો હતો તેને વેચીજો. પણ જેવો તેને છુટો સુધીજો તેવોજ તે પેલી રીજમીટની જગાએ નાહી સી ગયો, પણ તે એટલોતો થાકી ગયો હતો અને તેના ઘણીના મોહોતથી તેને એટલીતો દલગીરી પેલ થઈ હતી કે તેથી તે તે જગાએ મોહોંચીને મરણ પામીજો.

ઘોડાઓની, ગુજરેલી વાત પાદ રાખવાની થકતીનો આ એક અજો દાખલોહો.

અઠારજો લુઈ બાદશાહ, મીસન નામના ગેઠે રની અંદર પોતાના થોડાક ભાલાવાળા લશકરની સાથે રચતો હતો. એવામાં એક યુદ્ધો ધાંચી તેજ જગાએથી પોતાના એક યુદ્ધો ઘોડાની પોઠ ઊપર અસવાર થઈ તેજ રચતે જતો હતો. આ ઘોડો અચલ પેલી રીજમીટની અંદર હતો, પાંણ તે યુદ્ધો થવાના શબ્દથી તેનેથી ગેઠનત નહીં થવાથી તેને વેચી નાખીજો હતો. ઘોડાએ આ રીજમીટની અંદર પેલાં અચલ જોપલાં માણસોને પોતાના લશકરી લેખાસમાં લે

હા દમોમથી ચાલતાં જોઈને પોતાની પીઠ પરથી જે હા ઘાંચીને નાખી દીધા અને પોતે રીજમીટની વચ માં ગયો.

શ્રાવણના બાદશાહ ચોથા હેનરી પાસે એક ઘોડો હતો. આ બાદશાહ તેની કીપર ખેડદ પીઆ ર રાખતો હતો. એક વખત તે ઘોડો ઘણો આજારી પડીઓ અને બાદશાહ એટલેનો ચીરડાઈ ગયો કે જે આ આગલ ખેડવા હતા તેઓને કયું કે જેમી શખત મારા ઘોડાના મોહાતની ખખર માહુરો આગલ હા વળે તેને હું શંકી દઈશ. થોડા દાહાડામાં ઘોડો મરણ પામીઓ અને એ ખખર રાખને કંટવાને કોઈએ હીમત ચલાવી નહી. અને એક અમીર એ ખખર કંટવાને તઈઆર થયો. તેણે આ પરમાણુ પેટ્ટે કહીયું. આરર, મેહરખાન, તમારો ઘોડો !—અરે, જે લો શુંદર ઘોડો !—તમે શાહજને ઘોડો—ઓ ખોદા ! પેલો તમારો ભુલંદ ઘોડો !

એવામાં રાખ ખોલી કીડીઓ, હું ખચીતલું કે તે મરી ગીઓ !

પેલા અમીરે તુરત કહીયું કે રાખ તમને શંકી દવા નેઈએ, કાંપકે તમે પોતેજ તમારા ઘોડાના મરણની ખખર તમને કહી !

ફીઓ દેશની અંદર એક વખતે એક શીખાઈ પોતાના ઘોડાની કીપર એક જંગલ બાંધું બંધું બંધું પડેલું હતું તાંહાં ફરતો ફરતો આવે. ઘોડો જ રા પાછો હડીઓ અને પેલા શીખાઈ ઘોડા કીપરથી સરી પડીઓ અને તેનું ગુફા ઘણુંજ લચકાયું. તે જ મીન પર એખલો મરી જમગ એવી ધાત્રીમાં થોડો વાર પડી રહ્યો. અને તેના ઘોડાએ જોકુ કેનેના ઘણીને વાગાવી કીડાઈ શકાયું નથી તેથી પોતે જેમ ખને તેમ લાંબા ઘડ જમીન પર પડીઓ અને ઘણી મેહનને પેલા શીખાઈ તેની પીઠ પર ચડીઓ પડી ઘોડો આસને આસને તેને બરાખમાં લઈ ગયો, બાંધું તેની સારીપકે માવજત થયાથી તે શીખાઈ સારો થયો.

ઘોડાની મત કીપર આરખ લોડીને બહુ પી ચાર હાપકે. એક વખતે એક આરખ વેપારને પોતાની ઘોડી વેચવી પડી હતી, પણ તે વારેઘડીએ ની આગલ જતો હતો અને રડીને વીલાપ કરતો હતો જારે તેને ને જોતો હતો તારે તે ખોડતો, માહુરો રી છા, મને કંગાલને તુને વેચવાની ફરજ પડીએ.

મારો ઘોડો, હું ઘણો ગરીબ માણસ છું ! જે તને નાન પડેથી મારી પોતાની દીકરી દાખત કીડારીને મારા ઘરમાં મોડી કીધો. તુને જે મારોખો નથી કે, કોઈ દાહાડે ધમકાવી પણ નથી. મારી પીઆરી, છુદ્ધ તને ખંચાવે; તું ઘણી જમીએ ! આ પરમાણુ બીચારો તે વીલાપ કરી પાછો ફરતો હતો.

તાપતી નદી ઉપરનો લોહાડાંનો પુલ.

કુંમર, વરોડરા રેલ્વે કુંપનીની આગ ગાડી બુંબર્જના તારદેવના ઈંગ્લેન્ડનથી સુરત, ભરૂચ, વરોડરા તથા અમદાવાદ ખાતે હલ જાયે. ગરેઃ ઈનડીઅન પેનીનયુલા રેલ્વે કુંપનીનો આગ ગાડી કુંમરના ખો, રીજંદરના ઈંગ્લેન્ડનથી કોપન તથા દખાન પસાર કરે છે. પેડવી કુંપની વાસાઓને વાટમાં મોડી મોડી નીઓ મઠીએ તેમ ખીખને મોટા મોટા ઘાટ વચમાં આડે આવોઆછે. વીદીઆખળ જે આજ માહુરાજ ખળ ગણાયે તેને જોરે ઈંગ્લેન્ડ બાહુરે ઘાટના પેટાં શેડી, અને બાંધું તેમ કરવાને નથી બનીઓ તાંહાં ઘાટના મરવા કીપર આગ ગાડીને રસ્તો બનવીઓએ. વળો બાંધું નદો નાલાં આલાં આવે આછે તાંહાં નેઓએ લાંબાને લાંબા પુશો બાંધો લીધાએ અને તેની કીપરથી શેંકડો ખલકે લખો મણનો બાળો રાત દીસ વખર ધાત્રીએ પસાર કરેએ.

હવે કોઈ સચાસ કરએ કે ઈંગ્લેન્ડ બાહુરે વીદીઆ હેનરમાં વધારો કીધો તેની આગમય દુની આમાં કૃષિ પુત્ર હતા કે નહી ? તવારીખ સાથે મત્રહલ ત કરનાં માલમ પડેએ કે અજલના જમાંનાના લોડીને પણ પુલની ગરજ જણાઈ હતી અને તેઓએ તે ગરજ પુરો બાંધો મઠાડી હતી. ગરીક તવારીખ લખના રા કંટકે કે સેમીરામીત્ર, દાચપત્ર, ઝરકસેસ અને પીરસે મોટા મોટા પુશો ખંધાવીઆ હતા. મીતર દેશમાં ને એ ખુર પુરો પાડવાની તેઓને પેટ્ટવાંશીજ ફરજખ પડી હતી. હવે ને વખતના પુશો વીદીઆ હેનરની ગણુરની પરમાણુના નહી તેમજ બીજા ઘણીએ કે બાખદમાં સંપુરણ નહી હતા; તોએ તેથી લોડીની મતલખ સરતી અને કાંમ ચાલતું હતું. એસીઆખંડ ની પુરાતન તવારીખ આપણી પાસે પુરેપુરી હાલતમાં

નથી જેથી આપણે ખાતરીથી કહી શકીએક અસલી જમાંનામાં હાલના જેવા મોટા મોટા પુલો હતા.

તવારીખ જેટલું અજવાણું આપણી સાંમે ધરે છે તેથી આપણને માલમ પડે છે કે રોમના લોકોએ કરાઈસ્ટની ૧૨૭ વરસ પુરવે પથરના પુલ બાંધવામાં સુધારો કીધો હતો અને તારથી આજદન સુધી જેવી દીઆ હોનરમાં નવી નવી સોહધો થઈ તેથી તેમાં સુધારોજ થતો આવીએ છે. આજે પથર તથા લાકડાં ને એક કોરે સુધી લોહાડાંના પુલો કાંમમાં લાવે છે.

પેહેલાં ગુજરાતથી સુખઈ તરફ માલ લાવ લેઈ જાવ કરવાને માટે કંઠંગા અને ખરાબ રસ્તાઓનો ઊપયોગ કરવો પડતો અને તેથી મેહનત, ખરચ અને તે સાથે માલનો બગાડ થતો, પણ જેવારથી આ તરફ આગ ગાડી ઊંઘી છે અને પુલો બંધાઈ તથા થ ગાંઠે તારથી ગુજરાત જે પસચીમ હિંદુસ્તાનની એક મોટી વાડી છે તાંહુંથી હુમા ચીજ અને વેપાર આપણે સુખઈ લાવીએ છઈએ. સુખઈથી ગુજરાત જતાં વાટમાં ફેટલીએક ખાડી તથા નદીઓ આડી નડે છે, તેમાં સુખીઅ તરણ મોટી નદીઓ આવે છે, તાપી અથવા તાપતી, માહી અને નરખદા, એઓ ઊપરથી પસાર થવાને માટે પુલો બાંધવા પડીએ છે અને તે બાંધવા આગમચ મોટા મોટા ઇજનેરોનો એવો વીચાર હતો કે એ કાંમ સરનજમ ઊતરશે નહીં કેમકે નદીની જમીન બધી પતલી અને બારીક રેતીની અને તે ને જેમ જેમ નીચે ખોડતા તેમ તેમ નરમ જમીન સાથે બીજું કાંઈ નજરે પડતું નહીં હતું.

એ વખતે સરકારના ઇજનેર કરનલ કેનેડીએ વીચારીજી કે પાણેઆને માટે કાંઈ બી બાંધકાંમ કીક પડે નહીં તેથી લોહાડાંના ઇસ્ટર્ડ સાધના લુંગડાં દારી તે ઊપર પુલો કીલા કરવાનો વીચાર કીધો. એ પરમાણે ખાડી અને નદીઓમાં ખતેલાની મારફતે સરસાંમન લેઈ જઈ જમીનમાં લુંગડાં ગારીઆં. એ લોહાડાંના લુંગડાં પોલક અને ઇસ્ટર્ડના તેથી જમીનની અંદર બાંધી સુધી નરમ જગા મલે તાંહું સુધી નીચે જવા દીધાં અને એક લુંગડાંની ઊપર બીજું અને બીજા ઊપર તરીજી એ પરમાણે જડી થેતા ગયા. છેલે જારે ઊંડાંતમાં લુંગડાંને સકત જગા મળી એટલે તેની ઊપર તેનો આધાર રાખીએ અને વહી તેને વધારે મજબુતી આપવાને માટે કાટણું એ

ક બીજું લુંગડું જમીનમાં દાટ્યા અને લુંગડાંની અંદર સુનો તથા પથર ભરી તેને મજબુત કરતા ગયા. દરએક દેકાણે તરણ તરણ લુંગડાં પાસે પાસે દારી તેનો એક થાંમ કરતા ગયા અને વચમાંની જગામાં લોહાડાંની બહી બનાવી કે તેથી નદીના રોમાં જે કાંઈ આડ પાંન ઘસાઈ આવે તે આ થાંમોની વચે આડ નહીં પડે અને તેનો અટકાવ થાય.

પાસેના પાંના ઊપર તાપી નદી ઊપરના પુલ સું એક આખેલુખ ચીત્ર આપેજી છે તે જોતાંજ તેની બાંધણીની સમજ વાંચનારના ઘેઆનમાં આવશે. આ કુંપનીને ૮૧૨ માઈલની લાંબાઈમાં, છ માઈલના મોટા લોહાડાંના પુલો બાંધવા પડીએ છે, એવી રીતે નદીનાવાં દુનીઆની કીઈબી સકક બાંધતાં હજુર સુંધી વચે આવેઆં નથી. આ પુલોની બાંધની દખઈ તી રીતે નખલી લાગે છે તેઓ મજબુતીમાં તે બીજા બાંધણીઓના કરતાં વધારે સરસ માલમ પડી છે.

સાત વરસની વાત ઊપર જેવારે સુખઈનો જ વરનર વરોડરે જવાને નીકલીઓ અને તે ગાડીમાં વરોડરાના રાજાનો વડો પરધાન હતો તેની સાપની હસને કીધે કાઈ કરપીને એવા એક પુલની નજરીક માં એક તારે રેત્ર લેઈ જઈ વચમાં સુધી કે તેથી ગાડી ઊંધી વચે અને પેલો પરધાન મરી જાય. આ રેલના આંચકાથી પચાસ ટનનું ઈનલન તથા બે ગારોઓ પાટા ઊપરથી દુર કીડી પુલની ઊપર જઈ પડીએ અને સારાં ભાથે કાઈના જીવને નુકશાન થયું ન હતું. આવા જખરદસન આંચકાથી પુલ પરના લાંકડાંના મોટા બીમ ભાગી ગયા અને લોહાડાંકાંમ થોડુંએક મંડાઈ ગયું; તેઓ પુલને જરાએ નુકશાની થઈ નહીં. એ ઊપરથી હીમનથી કહેવાને બની આવે છે કે એ તરફનાં પુલો મજબુત છે.

આ પાસેના ચીત્રમાંનો તાપી નદી ઊપરનો પુલ જેના લોહાડાંકાંમનું વજન સુમારે બે હજાર ટન બાણાય છે તે ખતેલામાંથી ઊપાડી એ આખો પુલ તઈ આર કરવાને પ્રકત આઠ મહીના લાગ્યા હતા.

આજે ગુજરાત તરફની મુત્રાશરી આ સેટલાઈ થયાથી મુશ્વેસમાં મુશ્વેસ પણ કરે છે અને તાંહુંની પ્રસવંત જમીનમાંથી વેપાર તથા ખોરાકીનો પાક દરરોજ સુખઈ લાવી પોતાનો રોજગાર ચલાવે છે.

ચોરીનું દેવાનાપણું.

ગુજરાત તરફની મુશાફરીનો હવાલો.

દેશાચિત્ર તદન સાજા થોડા, જેઓમાં થોડાપણાંની કાંઈપણ નીશાંનીઆ નહીં. દેખાય એવાઓને એક અજબ તરેહનું ચોરી કરવાનું દેવાનાપણું લાગે હું હાથે. એવું દેહદે ક સવીડનના ચેરુલા આદરણને નજીવી ચીજો ચોરવાની હુંડી દેવ પડેલી હતી. એક જરમન, કાંઈખી ચીજ હોશ ચોરતો હતો. ખીજા એક જરમનને પણ એવી ખરાબ દેવ હતી, અને તે પોતાની ચાલ સુધારવાની મતલબથી, લશકર ખાતામાં દાખલ થયો, કે તાંહાંની કાંઈ શીક્ષાથી તેની ચાલ સુધરે; પણ તાંહાંખી તેણે એવીજ ચાલ ચલાવા માંડી, અને એક વખતેતો તે ધંસી જતાં સેજ ખંચી ગયો. એજ મતલબથી તે સાધુ થયો; પણ તાંહાંખી તે નજીવી ચીજો ચોરવા લાગો. વળી એવું દેહદે કે એક શખસને એમ ચોરી કરવાની દેવ પડી હતી, તેથી તેણે ચોરેલા માલ એકઠો કરવાને એક ઘર ભારે લીધું. તે ખધી ઘરજનુ ચીજો ચોરતો હતો. અને પછી વેચી નાખતો હતો. લંડન શેઠરના એક વખણાએલા ડાકરની ખાચડી કાંઈખી દુકાનમાં કાંઈ લેવા જાય તાંહાંખી ચોરી કરીઆ વજર તે પાછી આવતી નહીં હતી. એક અમીરજાદીને પાશુ એવીજ દેવ હતી. એક કાંટર પોતાના ઘરાકોને તાંહાંખી હોશ કાંઈખી ચોરી લાવતો હતો, તેથી તેની ખાચડી હોશ સાંજના તેના જજવાના બહારા લેતી, અને જે ચીજ ચોરી લાવીઆ હોય તે ઘરાક ઊપર પાછી ચાકલાવતી. એક શખસને શંસી દેવાનો હતો અને તે વખતે જે મણી તેનો વાંક, હંદગીની છેલી ઘડીએ, તેની પાસ કણુ કરાવા આયો હતો, તેનીજ તેણે તપકીરની દાખડી ચોરી. એક ઘણું મોટા ખાનદાનવાળાં અને મોટા આદમીને પણ નજીવી ચીજો ચોરવાની દેવ પડી હતી, તેથી તેના ખાપે તેને લશકરી ખાતામાં રાખીઆ હતો, પણ તાંહાં ચોરીને વાચતે તેને ધંસી દીધી હતો. એક ખીજા ઘણાં ભણેલા અને ચારા આદમીને વાચતે પણ એવું દેહવાયું છે. એવાં દેવાના પણાંનાં ઘણાએક દાખલા મલી આવે છે, જે જોતાં માલ મ પડે છે એકવાર આ હુંડી દેવ લાગુ પડી પડે રક્ષે રક્ષે તે દેવ તે મણુજનો ખવાસ થઈ જાય છે.

પેઆમાં બેહુન જાઈયું;

શેતરજની જુની તવારીખ જેઈન લોકોનાં પવિતર પુષતક મહાત્માં લખેલી છે, જે એપડી વીજ એવું દેહવામાં આવે છે કે તે અસલામ નામીયાં શેરે વલખીપુરનાં શ્રી ધનેશવર શુરોએ ખતાવેલાં પુષતકનું સારાંસ છે. શેતરજની આગલની કેટલીક જાણવાનિગ વાત એક પુષતક ઉપરથી હેલ આપીએ છઈએ, તે જાતરાજીને થોડી અગતની નહીં થઈ પડશે.

જેઈન લોકોનાં સરવેધી મુખીઅ અને પેરેલા તીરથ કર આદીનાથ અથવા રીયામ દેવ નાલીરાન અને જેરુ દેવીને પુત્ર હતા. રીયામી દેવને બે દીકરા હતા, તેમાંના ભરતને અધ્યોપાધીઆનું રાજ મલકી હતું. તેણે શેતરજની ઉતર તરફ લશકર લઈ જઈને કોઈ જંગલી રાજ સાથે લડાઈ કીધી. એના છેડે ભરત રાજ ફતેહ પાંખીએ અને તેના હુમરાન નાશી ગયેઓ. ભરત રાજના ભતરી જા શામીઈાએ રીયામ દેવનું દેહું આંધીયું; અને ભરતે તેના ખરમ પુરો પાડવાને સોદ આપીઈ, તે દીવસથી સોરહેને “દેવ દેશ” એવું નામ મલકી પણ થોડા વખત પછી જંગલી લોકોએ શેતરજનાં દેશોના નાશ કરી સમધ ઉતડ કીધું.

વીકરમરાજ જે મરૂવવીને કરજમાંથી ઊડવવાને પેલા ધમો હતો તેના રાજમાં ભાવડ અને ભાવલા નામે એક ચરાવક અને તેની સી કમપીલીઆપુર નામે ગાંધમાં રેહતાં હતાં. તેઓએ બે સાધુઓની મણા માનથી નોકરી કરીઆથી તેઓને ધણી નાંખીથી થોડી મલકી; તેઆરથી ભાવડ થોડા ઉંદરનાર તરીકે પરખીઆત થયો. તેણે વીકરમની પાએગમાં ઘણા નામીયા થોડા પુરા પાડીઆ, જે નાં બદલામાં રાજએ તેને મણુખાવતી (મવા) ગાંધ છનાંમ આપીઈ. ભાવડને, જાવડ નામે એક પુત્ર હતો, તે પોતાના બાપ પછી મવાને માલકી થયેઓ. મવા ઉપર મોઝલ લોકોએ મડાઈ કરી જન, માલ, વીગરે પોતાને દેશ લઈ ગયેઓ; તેના જાવડ પણ પકડાયેઓ. પણ જાવડે પોતાના કરમ-છોડીઆ નહીં, અને મોઝાસાંત દેશમાં પણ એક દેહું બધાવીઈ. તાંહાં જેઈન મોરે આવીને જાવડને કહીઈ કે પુત્ર શેતરજને જે કવદ ઈઅકરી નામે દેવનું દેશ પણ પડીઈ છે, અને જે માસ અને સોહીથી અપવીતર થાયે છે, તેની કીરતીને તું તાજ કરશે. આ વારતા શોંભવી જાવડે ચક્રેસવરી માતાની મદદ માંગી, અને મેલા દેવાને નજરાના કીધાં તેઆરે તેઓએ આદીનાથની પરતીમાં જતલાવી. તે તકચસીલ નામે જગતમલ રાજનાં ગાંધમાં હુખાવેલી હતી, જેની પાસેથી જાવડે માહા મેહનતથી પતમાં લીધી, અને રાજની મદદથી તે પોતાના મવા ગાંધમાં આવીઓ. આગલ જાવડે ચીન અને ભોટ દેશમાં વાંદાંણ મોકલીઆં હતાં, તે સારાં બાએરે જ હું જન લઈ ખવાનાં બંદરમાં આવી લાંગીઆં હતાં. તેથી તેના દરવીઅમાં અતીથે વધારો થયો. કવડ ઈઅકર દેવ જેણે જેઈનને ઉતડ કીધું હતું તેને વીર ચવામીએ

પોતાના જીવન ધરમ પાછો કબુલ કરાવીએ અને તેને મ વા ગાંધીમાં જન્મડ પાથે તેડી લાવીએ.

પછી જન્મડ, વીરશ્યામી ખેડ શેતરૂંજી તરફ ગયા, અને પેલા દેવ અને તેનાં લકષ્મીની મદદથી આદીનાથની પુરતી પાછી પધરાવી. પણ ફરીને તેના જન્મથી લોકોએ નાશ કીધો (૬૦ શો ૫૨) પછી યનેશ્વર' સુરીએ વલગી નગરનાં રાજાને-જીવન ધરમ કબુલ કરાવીએ અને તેની મદદથી શેતરૂંજીની પવીતર જગા જીવન ધરમ પાલનારના હાથમાં આવી.

પાલીશાણામાં ભાટ લોકોના ઘણા દોર છે. જતરાણુ લોકોની પુઠે પુઠે "ખમા", "પણી ખમા", "આપાને ખમા" એવા શબ્દો યોલતા યોલતા ફરીઆ કરે; પાહાડ ઉપર સાથે મહેરો, દેડાંઓમાં જીવંત યદ્ય હાથ લાંબા કરી ભીખ્યા માંગે, અને એટલીતો ગડબડ કરે કે વખતે પુ જ પણ બરાબર ધડ શક્તી નથી. તેઓ એક વખત લી ધાપી ધરાતા નથી, અને એવડી તેવડી મારે છે.

પરાશીનકાલમાં જે વેલા ગોહીલી રાજાઓનું નેર મા લવું હતું તે વેલા પાલીશાણા ભાવનગરને તામે હતું અને ભાવશાંતિનાં આનંદાનને ઉમરજી યોહીલ આ ગાંધીનાં રાજ કરતા હતા. પોતાના કુશમનથી બચાવ કરવાને ઉમરજીને ગાંધીકુવાડ રાજકારની મદદ માંગવી પડી હતી અને તેઓએ પાલીશાણાનાં ઠાકોરને એ રાજકારને કાંઈ "ગુલ કશીરી" તરીકે આપવું પડતું હતું. પછી ધીમે ધીમે પાલીશાણાનાં ઠાકોરો સવતંત્ર થવા માંડીઆ, અને હવે લખાં ભાવનગરનાં ઇલાકાથી આ ઇલાકો તદ્દન હેલાએદો.

તા ૩૦ મી ડીસેમ્બર ૧૮૬૫ ની પાછલી રાતના કલાક ૪ વાગે તલાજી નવા સાકર પાલીશાણાથી નીકળી આ. આસરે ૫ ગાઉ માલીઆ પછી હોમોને એવું મા હુમ પડી કે ભોંમીઆઓ ન રસતાં લુલી ગયા હતા. તેથી હોમોને પાછા ફરીને જવું પડી. રસતામાં હેકલ પરમાણે ગાંધો મલીઆ હતા.

પાલીશાણાથી	૪ ગાઉ	પીંગલી.
પીંગલીથી	૨ ગાઉ	ડોમણ.
ડોમણથી	૨ ગાઉ	માંખણીડ.
માંખણીઆથી	૧૧ ધી ૨ ગાઉ	તલાજી.

પાલીશાણાથી નીકળીઆ કે થીડેક દુર એક નાપણું નાહું મહેરો. "પાલીશાણાને ખાડો" કેહલે. અને તેનાથી આસરે તરણ ગાઉ દુર "શેતરૂંજી" નદીમાંથી ગાડીઆ ઉતારવી પડે. પીંગલી ગામ પસાર કરીઆ પછી "મહેમરી નદી" નામે એક નાહું ઓલંગવું પડે; દીમણાં ગામના અંદર યદ્ય શેતરૂંજી નદી ફરીને ઉતારવી પડે, હીઆં એ નદીના પટ ૩ થી ૪ ગજનો હોએ છે અને કેટલેક ઠેકાણે શુકલપુર પાણી ઉડાં હોએ છે. તલાજી

આગલ એક નાપણું નાહું મીઠાં જીવતાં પાણીનું છે, જેનું નામ "તલાજીની નદી" છે; એ નાવાને કીનારે હોમોએ તંજુઓમાં ઉતારો લીધો હતો.

પાલીશાણાથી તલાજી આવવાનો રસ્તો ઘણો ખરાબ છે. ઠેકાણે ઠેકાણે કંતર અને ખાડાઓ મહેરો મેરજીન નહી પણ તે ગુંચવણ ભરેલો પથ છે, જેથી એકથી વધારે વાર થોડા, ગાડી ગાડાઓ લંબાં પડીઆ વના રહેતાં નથી. "દીમણ" ગાંધુડું સુધીઆ પછી એક મોઢોટો ધેરાવ આ વે; તે એટલો તો બીકટ હતો કે ગાડીઓ યુગલધાધી થ ડી ગઈ, પણ ગાડાંઓ સાંઈ તો તેને પોલીને બરા સપાટ કરવો પડીઆ હતા. એ કારણથી ઉપરો ૬ ગાઉનો રસ તો કાપતાં હોમોને પાછલાપોરનાં તરણ વાગા હતા, એટલે એ સુસાફરીમાં આસરે ૧૧ કલાક થયેઆ હતા.

તલાજી ભાવનગરની ઠાકોરને તામે છે. તેનો સમજો વહીવટ કારણની ચલાવે છે. એ ગાંધીમાં નાપણાં, કાચી આંધણીનાં અને વગર મારના આશરે ૫૦૦ ધરો છે. સુખી આંધી ફીડીઆની વસતી છે. પાલીશાણાં કરતાં આ ગાંધી ની હવા સારી છે.

તલાજીનો પાહાડ એક નાહાની ટેકડી છે. તેને મ ધાલે જતાં આસરે ૭૧ કલાક લાગે છે. ઉપર સરાવક લેકો નાં બે દેડાં; તેમનાં એક આસરે ૫૦ વરણનું બાંધણું અને બીજું ૬૦ શો ૧૩૮૧ ના વરણનું છે, એનું તમ વીજ કીધાથી માણું પડીકું હતું. પાહાડનાં ઉપર કેટલાક એ કોતરી કાઢાંડલા છે. તે આરડા જવા છે, તરણ આ જીવિ બંધ અને એક તરફથી ખુલા છે. તેમાંનાં કોઈ કોઈ માં જોમો અને કીરી રહે છે. પાહાડનો પથ વાઘલાં જોમ દીરો છે; તેની બાંધણી ઉપરથી અસલ "વાલકો" ધ્યાને લવતો પાહાડ હોએ એક શબ્દ, જનમાં આયે છે. પાહાડ ને મપાલેથી ગાંધી સમજું હેકલ એક નાપણા કોટથી યેરા એવું દીરો છે. પરાશીન તરફ દુરથી શેતરૂંજીનો પાહાડ તે ની ઉપરનાં ઉંચાં દેડાં સાથે યુગો ઉમેરો દીરો છે; તેની ન નદીકથી શેતરૂંજી નદી સાંકની મીસાલે આડી અવડી પુર વ તરફ વેલતી આવે છે. એ નદી ગાંધીની નદીક "તલાજી નદી" સાથે મલી જતી થતાં મેલનાં સંલેગથી યતી નદી આગલ ચાલી, ખંખાતનાં અંખાતમાં ખાલી થતી બરાબર દેખાએ છે. આ નાહાની ટેકડી ઉપર હવા ઘણી સારી ફીકે છે અને આસપાસના ઉનડ પડેલાં ખેતરો સાથે સરખાવ તો તેની લીસોતરી આંખને તાજી રાખે છે.

તલાજીથી તરણ ગાઉ દુર દરીઆ (ખંખાતનો અ ખાત) આગલ બંદર છે તાંણ થોડાંક જીપડાનું એક નાપણું ગાંધી (સુલતાનપર) છે. એ બંદરમાં નાપણા બતીલાઓ આવે છે.

રાવલ ભાવશાંતિ ભાવનગર વસાવીઆ પછી પોતા નો દસત આસપાસ સારી રીતે બેસાડીઆ હતા. તેના ઠોકરા રાવલ અખરાજીના વખતનાં હુદારાઓનું નેર થઈ વધી પડીકું હતું, જેથી વેપારને ઘણું હુરકત પોહતી હતી. તલાજી અને તલાજી ગાંધીમાં પીંડારા કોલોઆ રાજ કરતા હતા. વેપારને વેપારવાની મતલબથી સુંબઈ સરકારે અખ રાજને ઈ. શ. ૧૭૬૪ માં મદદ કીધી અને તેઓએ તલાજી અને મવાના હુદારાઓનું નેર તોડી; પણ અખરા

ન મંજી મંજી હોમોને ભોમીઆ લેવા પડતા હતા. કારણ કે ગાડીવાલાઓને રસતો બરાબર ખતર નહી એ ભોમીઆઓ પણ કદી ધરાઓ હોએ, અને કેટલાક ગાંધીમાં ભોમીઆ બોલ શકત ધરાઓને જ લગાડવામાં આવે છે, જે અખર બીલ જાં વાલો રસતો ખતવાવનાર હોએ અને તેને "ભોમીઆ" કદી કોતો તેને ખત દુખ લાગે છે

સોભી ન હતો તેથી એ ગાંધે પોતાના તાબામાં નહીં રાખી
આં, જેથી ખાતાના નવાબના તાબામાં તલાજ અપાઈ.
ઈ. શ. ૧૭૭૧ માં તેના હોદ્દા રાવલ વખતસીંચે તલાજ
માંથી નુરમહમદ નામે હુદીકારીને હાંકી કાઢાડીઆ અને
તેઆરથી તલાજ ભાવનગરની દરબારને તામે ઘડું (ઈ.
શ. ૧૭૮૦ થી તે આજ સુધી એન ગાદી તરે કમિયમ છે.

ઈંગલંડ દેશની મોટાઈનું કારણ.

હાલની ઈંગરેજ પરજ એ અસલી નારમન અને
સાકસન લોકના ભેલાવાથી બનેલી છે, તે બીજી પરજઓની
અંદર હાલ જે ઉમે દરજને મંદેલી છે તે દરજને આસતે
આસતે તે કેમ મંદી તે, વીશે થોડુંક લખીએ છીએ.
જેમ હાલ હીંડિઓ જતારા કરવાને માટે બનારસ અ
ને કાસી તરફ જાય છે, અને મુસલમાનો હવે કરવાને મા
ટે મંદે જાય છે તેમ અસલ ઈંગરેજ અને યુરપની બીજી
ખરીસદી ધરમ પાલનારી પરજઓ પાલેસટાઈન ખાતે જ
તી હતી.

આ સઘલી યુરપની ખરીસદી ધરમ પાલનારી પરજ
ઓની મુસલમાન લોક સાથની લડાઈ, જેને કસેસડ કરી
કેર છે, તેઓથી ઈંગરેજ લોકોને બીજી પરજઓ વગે વગ
પેટેલ વેહેલા વધવા માંડીઓ. યુરપ ખાતેનું વુરકસતાન,
જેની ઉપર અસલથી મુસલમાનો રામ ચલાવે છે તાહાંનું મુ
સલમાન લોકોએ પાલેસટાઈન, જાંહાં ઇસુ ખરીસતની યોર છે,
અને જાંહાં ઉપર કહુપા પરમાણે યુરપના ખરીસદી ધરમ પા
લનારાઓ જતારા કરવાનું હતા, તે પોતાને તામે ક્રીપુ
હું, અને તે દેશમાં જતારા કરવાને જતારા લોકોની ઉપ
રે બાહુ જીલમ જીતારા હતા અને દેશની અંદર રાખલ ક
રવાને માટે યુનાના શીકાઓના કર અંગતા હતા, કેટલા
વાસતે એ સઘલી યુરપની પરજએ તેઓની સામે આ
લડાઈ ઉઠાવી હતી. એ મુસલમાન લોકોની આખાં યુરપ
દેશને તામે કરી ખરીસદી ધરમ ડુબાવી મહમદન ધરમ બ
ધે ફેલાવાની ખતલજ હતી.

અગીઆરની સદીની પ્રાચીરોએ, પીટર થી હરમીટ
નામના એક ફ્રાંસ દેશના રેહેવાસી પાલેસટાઈન ખાતે
જતારા કરવાને માટે બીજા કેટલાકોની સામે ગયો. તાં
હાં મુસલમાન લોકો મુસાફરો ઉપર જે જીલમ પાડ
તા હતા તે પોતે સઘણો પોતાની નજરે જોયો અને યુરપ
દેશના સઘણ લોકોને ઉસકેરિને પાલેસટાઈન મુસલમાન
લોકોના હાખમાંથી છીનવી લેવાને વીચાર કીધો. તે પા
છાં યુરોપના આવીઓ અને શેહેર શેહેર અને ગામે ગામ
બધે ફરીઓ અને પાલેસટાઈન શેહેર મેલવવાને મુસલમાન
લોકોની સામે લડાઈ કરવાની અગતીએ બધેબધે ઘણુએક
અસરકારક લાગણી કરી જેપડાવી આપી. લોકોના અન
ઉપર આથી ઘણી અસર થઈ અને તેઓના દીલ પુરાકલ
ઉસકેરાઓ. સઘણોએ નાહાનાથી તે મોટા બધા પોતપો
તાની અંદરના કલ્પના વીસરી નહ આ લડાઈને માટે
સુસાફરી કરવાને તયાર થયાં. તેઓના મનમાં એવું હતું
જે આ લડાઈની અંદર જે કોઈથી મારીઆ જાએ તે ખ

ચીત મેહેસતમાં જશે. મોટી મોટી રોલીઓ થઈને એમ
પાલેસટાઈન તરફ પોતાને મારગ પકડી સઘણ ચાલતા થ
યા, અને રસતામાં જે કોઈથી ગાંધ મટે તે પાલેસટાઈન
હશે એવું વીચારી પુછતા, એ ઉપરથી તેઓ તે વખતે જુ
ગોલ વીદીઅરની ફેટલી માહીતી મારવતા હશે તેનો વીચાર
ર શેહેલાઈથી આવે છે.

સન ૧૦૯૫ ની અંદર પેટેલ વેહેલાં આસરે ૧૫,૦૦૦
આણસની એક ટુકડીએ વાલટર થી પેનીલેસ, નામના એક
બાહાદુર સરદાર સાથે કુચ કીધી. એઓની સાથે એઓ
ના બધી દોકરોં બલદના ગાંડાઓની અંદર પછવાડે ગયે
આં. પણ તે ગાંધ પોંચે તેની અગાઉ રસતાની અને એ
વી બીજી અડચણોને લીધે તેમાંના ઘણા જણ મરણ પોંચે
આં અને બાકીનાં કોઈ પાલેસટાઈન પોહાંચેઆ નહીં.
થોડોક વખત પછી એક બીજી રોલકી પીટરની પોતા
ની સરદારી તરે અને એક તીજ રોલકી એક જરમનીના
પાદરીની સાથે ગઈ પણ તેઓનાથી એન હાલ થયા. વલી એ
ક મોથી ટુકડી જે ઘણી જ ઉસકેરાઓથી અને જીસામા આ
વી મયલી હતી તે પણ એન હાલતે પુગી.

પણ સન ૧૦૯૬ ના વરસમાં એક પાંચમી રોલીએ
ગાડફરે નામના એક અમીરની અને બીજા ઘણાક મોટા રા
જઓની સરદારો હેડલ સારીપકે ગાડવાઈને પાલેસટાઈન
તરફ પોતાને રસતા ધરીઓ. બધાં માંહીસા એસીસા મા
ઈનર નામના એક અસલી શેહેરમાં મલીઆં અને ગણત
રી ઉપરથી એવું માહુમ પડાઈ કે તેમાં સઘણા મલીને
૧૦૦,૦૦૦ મેહેસવાર જેમ્મા ઉધી પહોં વાલાં માહુસે, અને
૬૦૦,૦૦૦ પેડલ સીપાઈઓ અને બીજાં ઘણાંક માંહુગો હ
તાં, જેઓમાં ઘણીક સીમી મરના પોશાકમાં મરદની માફ
કન હતીઆરબધે થઈ મરદાંગીથી લડવાને બાહુર પડી
હતો. સઘણોએ ઘણા જેસામાં આવી ગયાં હતાં, અને
તુરકી અને ખરીસદી લોકો સાંમાંસાંની નીરવપણે જેમ
બને તેમ એક એકના નાશ કરવા લાગાં. અતે તરજુ વર
સ પછી ૧૦૯૯ ના વરસના જીલાઈ મહીનામાં ખરીસદી
લોકોએ પાલેસટાઈન શેહેર ઉપર ઘેરો ઘાલીઓ, અને જેસા
માં આવી જઈ કમકમાટ ભરેલી રીતે તીઓના રેહેવાસી
ઓને કાપી નાંખીઓ. તેઆરપછે એ ટુકડીએ પોતાના સ
રદાર ગાડફરેને આખાં જરસેલમ શેહેરના બાદશાહ યેડવી
ઓ, અને આસપાસ નાહના શેહેરો વસાવેઓ. પણ એ
સઘણ શેહેરો મુસલમાનોએ આસતે આસતે પાખાં લીધાં
અને એટલા માટે સન ૧૧૨૬ ની અંદર જરમનીના શે
હેનશાહ કોનરાડ અને ફ્રાંસના બાદશાહ લુઈમાં ઉપરીપ
હાં તલે એક બીજી ટુકડી લડાઈ કરવા માટે પાલેસટાઈન
ગઈ. પણ એ બે બાદશાહો તદન દારી ગયા.

સન ૧૧૮૦ ના સાલમાં સાલાહીના નામના એક થ
જીવ બાહાદુર અને શહેઓ મુસલમાન સરદારો યુરપખંડ
જતી, ખરીસદી ધરમ જડમેખથી ઉમેરી નાખી, મહમદન
ધરમ ફેલાવાને પોતાના ફેરાવ જોરે કીધો.
મુસલમાન સાલાહીનો આ ફેરાવ સાંભલી વેલાતને
બાદશાહ પેટેલો રીચરડ, જે થોડું થયું ગાદીએ આવેલો
હતો, તેણે પાલેસટાઈન જવાને અને આ મોટી લડાઈમાં

ભાગ લઈ સાલાદીનની સામે લડવાનો વીચાર કીધો. રી ચરડ ઘણો બાહાદુર અને ઉદાર દીલનો હતો અને એટલા માટે લોકો એને "સર્હીઈ સરીખો" કરી કહેતા હતા. એ લડાઈનો ઘણો શોખી હતો અને એક એણે વેલાતની અંદર દસ વરસ લગી રાજ ચલાવીયું, તોપણ તે એટલી યુદ્ધ તર્કા દસ દસ મહીના પણ વેલાતની અંદર રહ્યો નહીં હોતો. તે ઘણું કરીને પોતાના આખા શરીરની ઉપર લોહો ડાના બખતર પેહેડી નાખતો હતો. તે પાલેસ્ટાઈન ગયો અને તાંહાં સુલતાન સાલાદીનને લડાઈની અંદર હરાવી મો; આસકેલાન અને એક નામના શેરોરે જીતીતીઆં, અને ને બીજાં ઘણાં બાહાદુરીના કાંમ કીધા પછી પાંછા ચાર વરસો વેલાત આપે. આ બાદશાહ નારમન વંશનો હતો, અને અસલતાં અંગરેજો, જેઓ સાકસન વંશના હતા તેઓની ઉપર જીલમ પાડતો હતો, તોપણ અંગરેજ લોકો તેની બાહાદુરી ને હીમતને વાસતે તેને ચાહતા હતા. આ સાકસન વંશના ઈંગરેજો નારમન વંશથી ઉતરેલા ઈંગરેજ અમીરોના ગોલાઓ તરીકે રહેતા હતા, એટલે જ તેઓએ અમીરોની નગા ઉપર ખેતીવાડી કરતા હતા અને તેઓના શેઠો તેઓની ઉપર બહુ જીલમ ગુજારતા હતા, પણ આ લડાઈની અંદર જારે બાદશાહ પોતે જવા નીકળી મો તારે તેના ઘણાક નારમન અમીરોએ પણ સાથે જવા ને હરાવ કીધો, કાંકે ઉપર કહ્યું તેમ આ લડાઈની અંદર ૨ ને કાંઈ મારીઆ જ્યે તેઓ મેહેસતમાં જ્યે એવું તે વખતના લોકોના મનમાં કસીયું હતું. આ કારણને લીધે કેટલાક અમીરો જેઓ પાસે પછસા નહીં હતા તેઓએ પોતાની નગા વેચી, અને સાકસન વંશના કેટલાક ઈંગરેજો જેઓ પછસાદાર હતા તેઓએ આ નગાઓ લીધી. કેટલાકોના શેઠો લડાઈમાં મારીઆ ગયા અને પાંછા કરી મૂકાન નહી. આ પરમાણે સાકસન વંશના ઈંગરેજો આસતે આસતે જરા પદવીમાં ચડતા ગયા, અને તેઓના શેઠોની તરફથી તેઓને જરા જરા ખાન ખલવા લાગું. વળી આ સાકસન ગોલાઓની અંદર એક જરા ચડતો વરગ હતો, અને તેઓ તીર કાંમડાં ખાવામાં ઘણા હોશીઆર ગણાતા હતા. લડાઈની અંદર એઓને સાથે લઈ જવાને માટે એઓને વધારે પગાર આપવામાં આપે અને તેઓની સારીપદે બરદાસત લેવાઈ. આ લડાઈઓની અંદર વેલાતના રાજ્યો અને અમીરો, જેઓ વાંચતાં લખતાં પણ તે વખતે ન જાણતા હતા, અને જેઓ પોતાની પરજ ઉપર ઘણું જીલમ ગુજારતા હતા, તેઓની ઉપર ભારે હાડે સા અને કુખ પડવાથી અને પાલેસ્ટાઈન શેરોરના મુસલમાનો તરફથી તેઓને અપમાનો મલવાથી તેઓ દયાની કદર જીનવા લાગા અને તેઓની મગરૂરી નરમ પડતી ગઈ. આ લડાઈઓથી વાંહાંજ ચલાવાની વીઠીઆને, વાંહાંજ બાંધવાની વીઠીઆને, વેપારને, ખેતીવાડીના કામને, વીઠીઆ હોનરને, બાંધકામની વીઠીઆને, અને એવી એવી બીજી ઘણી ક મીજને અગણીત કષ્ટદા થયા. પરાયા ગામનાં લોકો વેલાત આવવા લાગા અને પોતાના દેશની મીજે લાવી વેચવાને દુકાનો ઉઠાડી. આ સધળાં કારણો સારીપદે કે ખાડી આપે છે કે વેલાતના લોકો ધીમે ધીમે દરજે વધવા લાગા. સઉથી મોટો કષ્ટદો અને મુશ્કારાના કામ

ને સઉથી મોટોટી હરકત આ લડાઈથી દુર થઈ. તે એકે અસલ જે નારમન વંશના ઈંગરેજો અને સાકસન વંશના ઈંગરેજો વચ્ચે મોટોટી કુરક હતો અને નારમન વંશ વાલાઓ સાકસન વંશ વાલાઓની ઉપર જે જીલમ ગુજારતા હતા અને અંદેખાઈ કરતા હતા તે સઘળાં આ લડાઈથી એકદમ નાશુદ થયું. અને હવે નારમન અને સાકસન વંશ વાલાઓ એકાઈ જઈને જેમ હાલજે તેમ બરાબર એક પરજ દાખલ, સાથે મલીને રહેવા લાગા. એ બંને તરફ સાથે મલી જઈ એક પરજ થઈને પેહેલા રીચરડનો ભાઈ જાન, જે તેની પછી વેલાતની ગાદીએ આપે, અને જે લોકોની ઉપર ઘણો જીલમ પાડતો હતો તથા પારકા લોકોને પોતાના દેશની અંદર લાવી મોટા મોટાઓ આપવા માગતો હતો, તેની સામે એકમતથી થયા અને રતી ખીડ નામની એક નગા ઉપર "મેગના ચારડા" નામના એક વખણાએ લખત ઉપર જોર જીલમથી જાન રાજ પાસે સહી કરાવી, તેની શરતો જીન્ય ચલાવાની કજીલુતા કરાવી લીધી. આ "મેગના ચારડા" નામના મોટાં લખતની શરતો કેટલીક પરજનાં છુટાપણાને વાસતે અને કેટલીક લોકોનાં ખાલ ખીલકતના અચાવને લગતી હતી. આ લખતથી કરીને રાજ્યો અસલ જે જીલમ પોતાની પરજ ઉપર પાડતા તેના પુરતો અટકાવ થયો, અને લોકોને છુટાપણું મળીયું. વેલાતના લોકોની હાલની મોટાઈનું એ સઉથી મોટું કારણ છે. પારલાઈત નામની પરજાનો સભા એ વહી બીજું મોટું કારણ છે. જાન રાજનો છોકરો, જે તીજ હેનરી દાખલ વેલાતની ગાદી ઉપર તેના બાપ પછી આપે તે પણ પારકા લોકોને વેલાતમાં ગોલાવી તેઓને ઉત્તેજન આપવા લાગો, અને "મેગના ચારડા" લખતની શરત પરમાણે ચાલવાને ના પાડી. તેથી કરીને સાકસન દી નાન ટકર નામના એક સરદારના ઉપરીપણા ઉકલ અમીરોએ રાજાની સામે હુદીઆર બાંધીઆં. હુદીસ નામની લડાઈની અંદર રાજાને કેદ પકડીઓ અને માનટકરે પરજાનો ની અને લોકોની એક સભા મોલાવી હાલની "હાઉસ આવ કામનસ"—આમ લોકોની સભા જે ઈંગરેજ પરજ ના છુટાપણાને મોટો ટેકો તે આ માનટકરે મોલાવેલી સભા ઉપરથી નીકળીયું. આથી કરીને પરજના સાધારણ લોકો, અને ઉતરતા ધંધાવાલોઓની રાજ ચલાવાની અંદર સામેલ થયા.

અંગરેજ લોકોની મોટાઈનું મોટું કારણ એ પરજ અને એના પહોસી કરેંજ લોકો વચ્ચેના સંબંધ છે.

અસલ કુરોસ શેરોરના ઘણા ભાગ હતા અને જુદા જુદા ભાગમાં જુદા જુદા અમીરો રાજ ચલાવતા હતા અને એક મોટા રાજને તાબે હતા. નારમન વંશનો વેલાત નો પેહેલો બાદશાહ પેહેલો વીઠીઆમ, એક ભાગ, જેને નારમન નદી કીરી હોતા હતા, તેની ઉપર રાજ ચલાવતો હતો. તેના દીકરાની દીકરીના દીકરો બીજે હેનરી જારે વેલાતની ગાદીએ આપે. તારે તેના આપની, માની, અને બધીની, તરફથી તેને આસરે અરજી કરાનસ અસતક થયું, પણ એ સધળું જાન રાજના વખતમાં કુરોસના બાદશાહે પાછું લઈ લીધું. આથી કરીને ઈંગરેજ અને કરેંજ એ વે વે દુધમની ઉઠી અને નારમન વંશ

શતા ઈંગરેને જેઓ ફરેંચ આલાદના હતા તેઓ હવે પોતાને ફરેંચ નહીં પણ ઈંગરેન દાખલ ગણવા લાગ્યા. એ રીતે નરમન ઈંગરેને સાક્ષતન ઈંગરેને સાથે બેલાઈ ગયાં. ઈંગરેન અને ફરેંચ વચે મોટી દુશમની ચાલી પણ તેમાં કાણું રમીજુ આ હુલુ કે બધા ધધાના ઈંગરેન જરેં ફરેંચ લોકો સાથે આ વખતે મરાયલા હતા તારે, માતર એ બે પરબના માછીઓમાં હેમશના નવીન દોસતી કાચેન હ. તી. જરેં એ બે પરબઓ વચે ખુનામરકી ચાલતી હતી તીઆરે પણ એ બને તરફના માછીઓ હેમશના નવાન સંપીકા રહેતા હતા અને વેલાત અને ફરાનસ વચે ન ખાડી આવેલી છે તેમાં એ બે જાતના માછીઓ પોતાની જાલ નાખતા અને એકબેકને હરકત નહીં કરતા હતા, પણ હલકા એકબેકને મદદ કરતા હતા. વાહ ! કેહેવા બીયા રાં પોતાની રોટલી ખદી એટલે ને ખરું સુખ અને ખરું ચેન તે ભોગવતા હતા, પણ થોડા વખતની અંદર ફરાંસ અને ઈંગલંડની લડાઈઓ બંધ પડી અને વેલાતના લોક ની મોઝાઈ અને દેશાલીમાની આ કારણોથી વધી.

તલેસમાતી વીટી—એક જોડી કાણડેલી ચારતા.

(મયા આંકથી શાકજી.)

પેલી ગોલાંન છોકરી જે શાહજાદીને પકડવાને આવી હતી અને તેને ખીનારામાં સોણેથી કાણડી તેનાં હાથ પ ગ બીધી સરકારી અમલદારને બોલાવા ગઈ એટલામાં, શાહજાદી દાદર વગર તથા હાથ પગ બંધેલા તે સાથે કેન ની કલી, ગઈ, તેનું નાંજુડું એવું છે કે જેવી પેલી છોકરી તેને બાંધીને ગઈ તેવીજ શાહજાદીની તબર ભીંટના બગારામાં થી કાંઈ ચલકતી ચીજ ઉપર પડી અને ખરાબર તપાસી જાય છે તો એક મોહાટું ધુવર બાહરે ભરાઈને બેસું હતું. શાહજાદી માહાશકતીથી પોતાના બંધેલા હાથ માંથી આ જાલ લેઈ ગઈ અને પેલી વીટી કાણડી ધુવરને રખાડી પો તે મદદ માહી. ધુવરે તુરત આવી સર નમાવી હોકમ પુ છીઓ. તેણીએ પોતાના બંધ ખલાસ કરવાને કહેલું અને ધુવરે પોતાની શકત માંસ વડે તે બંધ નેરથી તોડી આંધ અને એકે કરતાં શાહજાદીનાં હાથને માંસ નેરથી લાગી જેથી તેનાં હાથ ઉપરથી લોહી નીકલવા લાગું. અને હાથના બંધ તેથી લોહીથી પ્રદાપવા માહુમ પડીઆ હતા. જેવા તેણીના બંધ ખુલવા થયા તેવીજ ખીનારામાં થી ઉતારવાની તે તબીબે કરવા લાગી પણ કાંઈજ ઉપાય ન જર નહીં આવ્યોએ અને કડકો મારવાની તેણીની હીમત થઈ નહીં કેમકે ખીનારાં પછો ઉઘો હતા. તેણીએ પેલાં ધુવરને અરજ કીધી કે કોઈબી રીતે તેનાં દુશમને આવે તેની આગમચ તેને નીચે ઉતારવામાં મદદ કરવી.

પેલાં ધુવરે કહેલું નાનદાર શાહજાદી તારા સરવે હોક અને હું તાપબેહુ પણ મન એખલાથી આ કામ અને એ નું નથી તેથી એક કાણુવાર તેણીએ થોમુંડું એટલામાં તે પોતાની બાપડી પાસેનાં ખેતરમાં હુતો તેને બોલાવી લા વે અને તે બંધો ખલી તેને મદદ કરે. ધુવરે નજ પોતાની

બાપડીને તુરત બોલાવી અને તેને તલેસમાતી વીટી રખાડી. બધો ધુવરોએ શાહજાદીને કહેલું કે તેઓ બધો તે ની બેઠ બાજુએ રહેશે અને તેણીએ પોતાને હાથે તેઓ ના પગ અલગ પકડવાં અને પછે આસતેથી એક લેવો તેવાંજ તેઓ પોતાની પાંખને નેરે તેનું વચન સંભાલશે.

શાહજાદી જે ધાબરી પરી ગઈ હતી તેણીએ વગર કા સતીએ તેમ કીધું અને નીચે ગાહડ પાંતની અંદર પરી, તેવીજ ઉડી અને ગાહડીમાં ભરાતાં ભરાતાં ચાલી. ગાહડી માંથી તેણીએ કેટલાએક સીપાઈઓને ખીનારા તરફ નતાં દોડા પણ તેઓની તબર તેની ઉપર પડી નહી. હીમત પ કડી તેણીએ પોતાને રશતો ગાહડીઓમાંથી લીધો અને આગલ જતાં તેને એક દરવાજે દોડા તેના મુંડું ધાલી ને તા અંદર મોહાટી વારી માલમ પડી તેથી તેણે પોતાના પગલાં અંદર ભરેઆ અને એક મોહાટા ગાહડા ઉપર આ સતેથી પોતાને બેઠી.

આખો દીવસ તેણીએ જેમ તેમ તોડી કાણડાંએ અને અંતે રાત પડી તોએ તેણીએ ખપરાત ગુપી બાહરે પડવાને હીમત નહીં કીધી અને છેક ખપરાતે બાહરે ની કલી જુલીખાને ઘેર નવા ધારીક કેમકે તાહાં તેનું બીજું કાંઈ એવળખીતું નહીં હતું. રસતામાં પછું ધુવર ઉડીને નજું હતું તેને શાહજાદીએ વીટી રખાડી બોલાવોઈ અને પોતાના પોપટ તથા કાગડાઓની હકીકત પુછી પોપટને બોલાવી મંગાવીઓ.

પોપટ આવાતાંનેવાર તેને કોઢીએ લેઈ બોલીએ વા હાલી શાહજાદી તારા અંકેક શુગ થવાથી અને કહી પા સતી પેદા થઈ હતી અને મેં વીચારીક કે તું કોઈબી રીતે ખારે દુખમાં આવી પડી હશે તેથી હુમેએ આખો કાણડો તારી થોડાથ કીધી હતી. શાહજાદીએ પોતાના તે કાણડા ના સધાએ હેવાલ કહેઓ અને બોલી કે તે હુમણાં કાદીને ઘેર નવા નીકલી છે. પોપટે તેણીને બોલતાં અટકાવી અને જુહુલીખાને તેને મદદે પકડી લેઈ ગયા તેના બોલાસો કી ધો. શીરીનની આંખમાં આંધુ આવ્યોઆ અને તે બોલી કે શું ખારે વાસતે જુહુલીખાં પકડાઈ છે અને તેની માં ને નાં દેશાંનમા પુર મરકાવ તેને આપું દુખ મેં કીધું છે. અરે ખોદ મારેથી એવું કવચીત અને નહીં તેથી નલદી ન છ હતું જુહુલીખાને છોડવું. પોપટે તેને કોઈ રીતે સમજાવી પણ તેણે નાહી હા પારી નહીં અને તેઓ કાદીનાં ધર ભણી ચાલતાં થયાં અને કાગડાઓને ખીનારા તરફ રહેવાને ભલાંમજુ કીધી.

રાતોરાત તેઓએ નજ કાદીના ઘરનું બારણું હોકીઈ અને જુહુલીખાની દાંસીએ આવી તુરત પુખરણ કરી શી રીનને અંદર લીધી. દાંસી બોલી કે જુહુલીખાને પકડી લેઈ ગયા છે અને ઘરમાં તેથી માહેતમ ચાલ રહી છે. શી રીને નવાજ દીધાં કે તેને સરવે ખમર થઈ છે અને તે નજ તેને છોડવનાર છે મારે તે જુહુલીખાની માંચેને મલવા આ વીછે. દાંસીએ પોતાની થોમણીને ઉડાડી અને શીરીને તે ની આગલ પોતાના અંબે કોઈ વીચાર નહરું કીધો તેથી કોરી મી બધરીની છોતી ગળેનેર થઈ અને શીરીનને પોતાની ગો દમા દાંમી.

શીરીન જે આખા દાહાડાની જુખી તરસી હતી તેને આ વખતે ફેર આવીઆ અને નખીન ઉપર તુટી પડી તેને ડહાડી વધાઈ સુગાડી હુશીઆર કીધી અને તેને આવાને આપીડું. આઈને શીરીન તથા સઘલાં ઘરના માણસો સુતાં. સવારના શીરીન કાદીની સાથે જાંહાં જી હુલીખાં તથા બીજા યુવાનો હતા તાંહાં ગઈ અને તાંહાંના અમલદારને કાદીએ સારવે હકીકતથી વાકેફ કરી જીહુલીખાં નાં છુટકારો માહુએ. તેમ વખતે રાજનો વજર તે તરફ ખબર લેતા આવીઓ હતા તેને પેલા અમલદારે આ વાત નહાવી પછુ વજરે જીહુલીખાને ડાહવા ના કહી અને ખોલીઓ કે રાજનો તેને વોક્સ હોકમછે કે જે કોઈથી મલી આવે તેને પકડી જાંહાં તાંહાંથી પર્દસા પુરા કરી કુશ મનને બરવા.

કાદી શીરીને મુકી રાજ પાસે ગયો અને તાંહાંથી પછુ તેને રોકરો નવાબ મલીઓ કે તેની છોકરીને તો યુ પછુ કાદીનીની કોઈ ખરીદવાને તઈઆર થાયતો તેને પછુ તે પકડી વેચશે. આવા નવાબથી લાચાર થઈ કાદી પાછો ઘર ગયો.

શીરીન તથા જીહુલીખાંને પેલા અમલદારને અર્જન કરવા ઉપરથી સાથે રાખીઆં હતાં અને તે યોરડામાં એકે બારી હતી તેના કટેરામથી પોપટ આવજવ કરતો હતો. બીન્ને દીવસે સાંનના પોપટ ખબર લેઈ આવીઓ કે જીહુલીખાને છોરવવાને માટે કાદી પુરતાં નાંહાં આપી શકતો નથી અને એકદા બે દીવસમાં સઘલા ગોલાંમોને બાહરે મેં દાંનના જાંહાં કાશમીર ખાતેનું લશકર પડેછું તાંહાં લેઈ નવાબ આવશે અને તાંહાંથી તે લશકર સારવે અસલામ, ગોલાંમ તથા બીજું બધું નનરાણું લેઈ કાશમીર ખાતે ઉપડી નશે અને તેથી શાહજાદી એકવાર ફરી પોતાની ખંતરાઈ અને બાણુકનાં હાથમાં આવી પડશે. પોપટ બોલીઓ કે હવે ફેરન એકજ આશા રહેલીછે તે એજ કે આ તલેસભાતી વીરી એક કાગડા પાસે તારા બપાવા ઉપર મો કહુ છું અને તે કોઈથી તલાવતથી તારો છુટકો કદામ કરી શકશે. એજ વીરીથી મુજુફેરે માહાભારત કાંમો કીધાંછે તે થી છેલો આશા એ પરછે.

પોપટે તુરત વીરી લેઈ નઈ એક કાગડાને આપી અને ગંગા નદીને કીનારે નઈ પેલા શાહધુને શાહજાદીની નીચે હકીકત જાહેર કરી આ વીરી આપવા કહી અને બીજા કાગડાને હોકમ કીધો કે જાંહાં લશકર શાહજાદીને લેઈને ચાલે તાંહાં તેણે સાથેનું સાથે ફરથી રહેવું.

બીન્ને દીને સવારના સઘલા ગોલાંમોને કાશમીરના લશકરનાં વડાને સવાધીન કીધા અને તાંહાંથી કુશ કરી તેઓ કાશમીર તરફ ચાલવા લાગા. કાશમીરથી એક દાહાડાનાં રસતા ઉપર આવી તેઓએ ઉતારો લીધો અને રાંછી તથા બાણુક તેઓને સામાં લેવાને ગયાં.

રાંછી તથા બાણુક હાથીની ઉપર અસવાર થઈ લશકર નનરાણું તથા ગોલાંમોની તપાસ કરવા નીકલેઆં, ફરતાં ફરતાં તેઓ શાહજાદી તથા જીહુલીખાંની નનરીક આવી લાગાં અને શાહજાદીને એતાવારન રાંછી ઉતરી કુશ થઈ ગઈ અને બાણુકનાં કાંનમાં કાંઈ કહેડું. બાણુક તરત

હાથી ઉપરથી ઉતરીઓ અને શાહજાદીને જોઈ હરત પાંખીઓ અને તેમ વખતે લશકરના સરદારને હોકમ કીધો કે રાંછીની મરજુ આ ગોલાંમોને પોતાની પાસે નોકરીમાં રાખવાનીછે તેથી તેને તુરત મોકલી આપવી એમ કહી શાહજાદીનું પાંખુડું તાંછી બાહરે કાહાડી.

શાહજાદી આ બનાવ જોઈ ફગલાઈ ગઈ અને ઘણ રાતમાં તેને કાંઈ શુન નહી. એટલામાં કાંઈ યોરન તરે હતા દેખાવ નનરે પડીઓ. આશમાંન ઉપરથી મોહરાં ગરૂડ પછીઓનાં ટોલાને ટોલાં સાથે આવતાં નનર પડીઓ. જેમ જેમ તેઓ નનરીક આવતાં ગયાં તેમ તેમ માલમ પડતું ગયેઈ કે બે બાંમજુના કટકાને ચોકરીનાં આકારમાં મોહરી તે ઉપર કોઈ બુધો પીરમરદ મેકેસો અને તે બાંમજુનાં માર છેડા પેલાં પછીઓએ પોતાના પંજામાં ધરેલા અને પાંખ વડે ઉડી તેનું વનન ટકાવેલું, તેમજ વલી બીજા પછીઓએ બાંમજુને મનજીવ રાંછીથી બાંધી લેઈ તેનાં છેડા પોતાના પંજામાં લીધેલા અને એ રીતે પેલા પીરમરદનું વનન સંભાલી રાખેલું હતું.

જેવો આ પીરમરદ રાંછી તથા બાણુક અને લશકરનો વડો જેનું નાંમ મોરાદ કરી હતું તેઓની નનરીક ઉડતો ઉડતો આવી લાગો તેવોજ તેણે ઉંચેથી પોકાર મારી પોતાનાં અસલ અને વફાદાર સરદાર મોરાદને મોલાવીઓ અને બાંજીયુલદે મોલીઓ કે “ વફાદાર સરદાર, તારા અસલી રાજ તરફ નેગાહ કર અને તુરત મારી બાણુએ થા કેમકે મને સારી રવેસ રોશાછે કે તુંને લાચારી મારી એ મારી પછે સરદારીમાં રહેવું પડીછે પછુ એ ! વફાદાર અને સાચા સરદાર હવે પાછો મારી સંજમાં આવી આ જીલમખારોના સીતમ તાલ કે તેથી બંધો જાંહાંનમાં તું સરકશન રહેશે.”

પેલા સરદારે આવાજ શાંભેલતાંજ અચરતી સાથે પોતાનાં રાજને એલાખીઓ અને તુરત જીમ પાડી લશકરને કહેડું કે “ આપણો મેહેસો રાજ અને રવેતનો ખરો માપ પાછો મેહેસતમાંથી આવીઓછે તેથી જેમી શીપાઈ મારી અને રાજની તરફ હાપ તેવેએ પોતાનાં હાથ ઉંચે દેખાડવા.” લશકરમાં “ બાદશાહ સલાંમત ” એવા પોકાર ઉઠી આ અને શીપાઈઓએ હુધીઆરબદ પોતાનાં હાથ ઉંચકી રાજની ફરમાબરદારીમાં રહેવાને ખુશી દેખાડી.

બાણુક આવો માંહેલા જોઈ હાથી ઉપર પાછો અસવાર થઈ રાંછી સાથે નાહસવા લાગો; પછુ લશકરી સરદારનાં હોકમથી થોડાએક અસવારોએ રાંડી નઈ તેવોનાં કું બાલો પકડી નલહીથી લેઈ આવીઓ અને તેવોને બંધવા દાખલ કેદ કીધાં અને તેઓનાં કરતુકની સજા દાખલ અને ફનીઆને નશીહત ખાતર તેઓને બંધે કરાવીઓ.

રાજએ નખીનપર આવી પોતાની છોકરીની છોકરીની ખબર કાહાડી એટલામાં શાહજાદીએ પોતેજ આગલ રાંડી નઈ પોતાનાં મનાવાનાં પગ ઉપર માંદું મુકીડું. તુરત રાજએ તેણીને પોતાની ગોદમાં ઉડાવી જાઈ હાથી ઉપર અસવાર થઈ નવા કહેડું. શાહજાદીએ જીહુલીખાંને સાથે લેવાને મનાવાને અમરન કીધી તેણે મોહરી ખુશીથી તેણીને પછુ સાથે લેઈ કાશમીર તરફ લશકર સાથે કુશ કીધી. પો

પર આ વખતમાં વીસરાઈ ગયો ન હતો; પણ શાહજાદી નાં ખભાં ઉપર ખેસી લોકોનાં માંને ભરેલા પેકારેને ડોક હીલવી આદરમાંથી કચ્છ રાખતા. કાગડાઓ પણ મેંદે લખાં પોતાને અસલ થાંને બદલે રહેવાને ખુશી થતા ઉડતા સાથે ચાલીઆ, અને પેલાં ગરૂડ પક્ષીઓએ રાજને સતકાર કરી પોતાના પાહાડી મુલક તરફ ભવને રૂપરથ લીધી.

શેઠરમાં આવી શાહજાદીએ જુહુલીખાનાં માંખાપને તે ડી મંગાવાની દરખાસત કીધા ઉપરથી તેઓને મોલાવી આમાં આવીઆં અને તેવાને મેહેલની પાસે એક મોહુડું ઘર આપી રાખીઆં, જ્યાં શાહજાદી પોતાનો ઘણાંખરો વખત તેવાની દોશતીમાં કાઢાડતી.

જુથો માછી જેણે શાહજાદીને આટલી બધી મદદ કીધેલી તેને પણ તે વીસરી ન હતી અને તેને પાદશાહી ખોટાના નાંખોદ કરી મોહુડો ખુસારો અપાવતો કીધો હતો. આ પરમાણે ફેટલાંએક સુખી તથા કુખી ચકરોમાં ફરીઆ પછે શાહજાદી આખેરે સુખી ચકરમાં પાછો આવી પડી અને તલેસખાતી વીટીને તલેસખાત પુરો થયો.

આવાની વસતુ—લોકોના સવાદ.

આ કુતીઓની અંદર જે જે ચીજો પેસ થાય છે તે બધી ઘણુંકરીને માણસ જાતનાં ખાધામાં આવે છે. દખશીણુ અમેરીકાની અંદરના લોકો કંઈબી જીવંત જાનવર ખાધામાં છીત નથી રાખતા. તેઓ સાંપ, ઘેલેરી, કસારી ઈતીઆદી ખાંચે, અને તે દેશ માં છોકરાંઓ મોઝા મોઝા કાનકચુરાઓ પકડીને તેઓને સવાદથી ખાઈ જાય છે. એમર એકાકી નામના એક દેશની અંદર લુન્ડોલા વાંદરો એક સજીથી ઊંચું પકવાન ગણાય છે, અને અમેરીકાના ફેટલાંક દેશની અંદર કુતરાનાં ખ્યાંઓ ઘણાં ખાધામાં આવે છે. અમેરીકા દેશની અંદર લોકોના માંસ યુગલ ખાય છે. એ માંસ હાલ ફ્રાંસમાં વેચવાને ફ્રાંસના રોહનશા હનેચેલીઆને પરવાનગી આપી છે, અને એ પરવાનગી આપી તારે તાંબું એક મોહુ ખાનુ થયું હતું, જેની અંદર બધા પકવાન ઘોડાના માંસના ખનાવેલાં હતાં. હિંદુસ્થાનનાં ફેટલાંક લોકો હાથીનું, અને મીસર દેશના લોકો ઊંટનું માંસ ઘણું ખાય છે. ચીના લોકો પણ ખીલાડી, કુનરા, ઊંદર, સાંપ, કસારી વતરોગે ખીજાં જાનવરો ખાય છે, અને ખાલાખીછના પંખા, અને પખીઓના માંસ તેઓ ઘણું સવાદીશર પકવાના ગણે છે.

ફીનીના લોકો અને ચીનીઓ તાજાં ઈંડાં.

કરતાં ફેટલાંક ઈંડાં વધારે પસંદ કરે છે. આસતરેલી આ દેશની અંદર સજી કરતાં એક જાનતુ દરીઆઈ પખી લોકોને ઘણું ગમે છે, અને વેસ્ટ ઈંડીઝ નામના રાષ્ટ્રોમાં એક નારીએરીપરથી એક ચારો કીધો પકડી તેઓ મળાહથી ખાય છે. યુરપના ફેટલાંક બજારોની અંદર ખાધ ખોરાકોની જનસમાં દેડકાઓ ઢગલે ઢગલે વેચાય છે. હોલા લાનક નામનો એક માહુવીદ વાન શીલસ્ટ્ર કરારીઆ ખાવાનો ઘણો શાખી હોય.

પણ વેસ્ટ અને તેની પાસેનું સકાટલંડ નામના દેશમાં લોકો વઘી યુરપની ખીજા બધી કીમના કરતાં એવી વાતમાં ચઢે છે. સકાટલંડની અંદર ચઢેલા મેંદાનુ ગોસ ઘણું ખાય છે. વઘી શેકાર અને હરણુ નુ ગોસ જાહુરે અંદર કીધા પાકે છે, અને તેમાંથી એક ઘણું જ ખરાબ જાનતુ જેઠર નીકલે છે, તાહુરે ખાય છે. પનીરની અંદર પણ જાહેર કીધા પડે છે તારે ઘણું સવાદથી તેઓ ખાય છે. આવી રીતે જુદી જુદી કીમના લેકના સવાદ જુદી જુદી જાતના છે.

ફેરબો—અંખર.

યુરપ ખંડના ખાલકીક સમુદ્રના દખશીણુ કાંઠા પર ફેરબો મહે છે. ત્રીસીલીના કોસતાપર તથા ઈંગલંડના નારશેક અને સરેકના કોસતા ઊપર પણ ફેરબો મહે છે. ફેરબો દરીઆખાના અગણીત જહુવાઓ રોમાનું એક જવાહર છે. મોટાં તોખાંને પછી દરીઆના ઊછાછના મોખાઓ ફેરબોને કાંઠા ઊપર નાખી જાય છે. પણ ફેરબો ઘણું જ થોડો મલી શકે છે તેથી તેની કીમત હજી મોલી જ છે.

ફેરબો જે આકારમાં મહે છે તે આકાર ખેલોલ હાય છે. ફેરબોના રંગ જુદી જુદી જાતના રતાસ પર હાય છે. ફેરબો કાચની માફક જલદી ભાગી ખારોક કટકા થઈ જાય છે; પણ ચાંદની છરીથી તેના સેકેલા ઈથી સરખા ભાગ થઈ શકે છે. ફેટલાંક વીદવાનો એવી અટકલ કરે છે કે ફેરબો એ ઝાડના રસનો સેખર છે. ફેટલીએક વખતે ફેરબો એટલેનો નરમ આવે છે કે મોમની મીસાલે તે ઊપર સીલ અથવા છાપ ઊધરી શકાય છે.

ફેરબોને જુલ જુલ કીપયોગમાં લીધામાં આવે છે. નાની નાની નકસાદર અને કાતરેલી ચીજો

કરખાની ખની શકે છે. ઈસ્ટમખેલમાં હુકાની નલીના મોહાડાં કરખાના ખનાવવામાં આવે છે અને તાંબાની ચોરતો કરખાના હાર ગદામાં શણગાર દાખલ પેટ્ટે છે. તુરક અને અરબીની અન લોકોને કરખાની અછી પરખે છે.

ગાડીને મારવાના વારનીશમાં કરખાની નો મેલવણી ધીધી હોયતો સજીધી સરસ વારનીશ ખને છે અને તેનો ચલકાટ ઘણા વરસો શુધી જાંખ માર્યા વગર રહે છે.

કરખાને નો હુય ઊપર ઘસચો હોયતો અછી ખુશખો નીકલે છે. વળી કરખાને નો શ્વાનલના દટકા ઊપર સારીપેઠે ઘસચો હોયતો કાગલના ખારીક કટકા જેમ લોહાચુમખક લોહાડાંને ખેંચે છે તેમ ખેંચે છે. જોવું કહે છે કે વીજલીનો પેટ્ટો અખતરો કરખા ઊપરથી થયો હતો; અને કરખાને અરખીમાં ઇલેકટરા ન કહે છે ને ઊપરથી ઇંગરેજી શબ્દ ઇલેકટરીસીટી ઇયાને વીજલી એ નીકલયે છે.



નામીયા માણસોની નામીચી ખોડ.

કેટલાંક માણસો કાંઈ ચીજ ઊપર અજબ તરે હુનો ધીકાર ખતલાવે છે. આવો ખવાસ તેઓમા એ કે ખુદરતી ખોડ ગણાય છે.

શ્રાંતસ દેશનો ખાદશાહ, તરીનો હેનરી ખીલા ઇઓને નેઈ શકતો નહી હનો સર્ઈશ ખરેહ નામ નો એક સખશ સસાને અને કીલાંને નેઈને ધુજતો હ તો. ઈરાસમસ નામનો એક વખણાપલો પુરૂશ માછલી ખાતો તો ખચીત તેને તાપ આવતી હતી. ચોલાં ક દેશનો રાજા વાડીસલેઅસ ચેપશ્વ નોનો કે નાસી જ તો હતો, અને શ્રાંતસના પાદશાહ પેટ્ટલા શ્રાંતસીસ નો યુનસી, નોહાનસ કવરચેઈ, ચેપશ્વ નોતો કે તે લોહી એકતો હતો. કેટલાક પનીર નેઈ નથી શકતા, અને વલી કેટલાકોતો કાકરી, મીઠી ખદામ અને એ વી એવી ચીજો નેઈ કમકમે છે. કારકાન નામનો એક શીલસ્રજ ઈંડાંથી કમકમતો હતો; કરાસસ નામનો એક સખશ પાંકી તરફ ધીકારથી નોતો હતો; ખીજો એક સખશ તીખી ભાલ નોતો કે તાનમાં પડતો હ તો. કેટલાક લોકો મખખલને અડકે તો તેઓને ચોકારી છુટે છે અને કાંઈ કાંઈ વખતે તેઓ મેથુલ થઈ

જાય છે. કારકીનલ ખારકોન નામનો એક મોહોટો પુરૂશ મોલાખના કુલના વાસથી મેથુધીમાં પડતો. કેટલાંક લોકોના દખતો નો સુરા રંગનું કાગજ શરીરો હોયતો તેઓના દાંતના પાકામાંથી લોહી કુટે છે. આવી રીતે ને ને ચીજો ઘણાંકોને શોખીતી, સવાદ્દાર, ખુશતુ મા અને દીલપસંદ લાગે છે, તેવી સારી સારી ચીજો ઊપર ખુદરતીજ એક અજબ તરાંહુનો ધીકાર કેટલાંક માણસો ખતલાવે છે.

નાના પ્રકાર.

ને મીસાલે ઉંદર ધાંકજુને પાડી સકે છે પણ પાછું ધાંકી સકતો નથી તે મીસાલે હલકાં આદમીધી પોતાનું કે પરામેઆનું ભુડું પામે છે પણ કબી ભડું થાતું નથી.

લખીને વીમારનું સાડું, કે વીમારીને લખનું સાડું? વીમારીને લખનું, અને પછે વલી લખીને વીમારનું તે સરવેધી સાડું; કેમકે વીમારીને લખતાંબી કોઈ પરકારની ભુલ રહી ગઈ હોય તે લખીને વીમારીઆધી સુધારવાને ખની આવે છે.

ખન સામે વીમાર કર્યોતો તુરત સખચો કે ઉછીનું લેવામાં અપવા કરજ કરવામાં નેટકો દર તપોને લાગતો હોય તેથી વધારે દર મીખની કીરતી એાછી કરીને તમારી વધારવાની તબવીજ કરવામાં લાગવો નેઈએ.

સહુવારે સકારાં ઉડતું તે આવરદાની રોરી લાંબી કરીઆ બરોબર છે કેમકે તેમ કીધાથી ખાંમદાદનો ખુશનમાં વખત નકાંમો જતો નથી કે નથી તેટલો વખત વધારે છ વીઆ બરોબર છે; અને મીજીતો તદ્દરોસતી વધે છે કે ને છંદગીની લેહેનતમાં વધારો કરે છે.

આપણાથી કેહેવાઈ સકોતું નથી કે કેળવણી હાંસં લ કરતી વખતે કેળવતાં બાલકને વધારે ખુસીયત ખમવી પડે છે કે તેને કેળવણી આપનારને પડે છે—બાળકનું કુંમ્બું નેજી પુખ્ત થાયે છે તેમ ઉસતાદને પોતાનું પુખ્ત નેજી કુંમ્બું કરીને ધીરજ અને સંભાલથી ચાનના કીણા લા. છ કરવાં પડે છે.

નદી કીનારે ફરતા તખને ખીજ ઘણીએક નસીએતો માં આમેખી એક નસીએત મલશે કે નદીમાં પાંછી પાહોડો ના પેઠાં અને ખીજીના ખાડામાં ખરાડાને ગદલાં પામે આ છતાંબી ખાલાં મેદાન ઉપરથી પેહેતી વખતે ફરીને ની રમલ, સફાઈદાર તથા ખુશનમાં બને છે તે ખુબજ પેરના કે કલાને દાખી નાખીને મંડલીમાં સુલક અને સહુકવંતા યા ઇને કરવાની દરેક પુરૂશ સીની કરમ છે.

યુનાની કીલસુકોની કેટલેવતો—કામની સખી બોલી છે. જેનામાં કુવતર છે તે આદ્યશબ્દ બરાબર છે. કાંપદા ક રાડીયાના જાણીની મીસાલે છે; જે નમવાને શું ચવાવી છે અને કુમકવાલો તેને તોડીને નીકળી બને છે. એક ચેરર સારા હાકમ તમે ક્યારે કેટલાય કે જ્યારે તાંહાના લોકો જેમ પોતાની ઉપર તેમ પારકાની ઉપરના જીવન મટાડવા ને ખતી છે. એક કુટુંબ ક્યારે માનને લાયક ગણાયે, કે જારે લાંબા દેવલત જેવાવાળી રીતે નહીં મેલવી હોયે, બેઈલા નીધી કોઈની હુજમ નહીં કીધી હોયે, અને તે પસેમાન થયા વગર ખરમી હોયે. વાતચીતમાં સોગણના કરતાં પ લુ વધારે સખત રીતે ઈમાનદારી વાપડમે. જીલું બોલતા ના પણ હુમેશાં સાચું બોલમે. અગતની બાબદ ઉપર વી ચાર કરમે. દોસતદારો ઉતાવળથી મેલવતો ના, અને જ રે જાલીયા તારે ઉતાવળથી છોરી રેતોના. તારા ના બાપને માન આપને. ખરાબ બદ બ્યાદમી સાથે વાત ના કરતો. સોલન.

પરચુટણ.

શુદર—કામલ ચોંટાડવાને ખારે નીચે પરખાણે શુંદર બનાવવામાં આવે છે. એક થોડાસે થોડાંડેની બાદલીમાં ૮ ઐસ સારા શુંદરના હટકા નાખવા અને તેમાં પા બાટલી પાંચી નાખવું. શુંદર પગલે તાંહાંશુધી તેને લાકડી વડે ખુબ ઝીલવેલો. પછી તેમાં આસને આસને હીલવી હીલવીને રા ઐસ નાઈ રીક એસીડ નાખવી. પછી બાટલીને જુલ ખારવો અને જે મ ગરમ પડે તેમ શુંદર કાંઈમાં લેવો. આ રીતથી શુંદર બધાઈ ન્તો નથી તથા કોહીને વાસ ખારતો નથી. નાઈ દરોફ આસીડ માનડીને બાવી નાખે છે ખારે તે શુંદરમાં ને લતાં સંબાલ લેવી.

કાલાં પસી અને કાલાં કરનુક—એક નોકરે પોતા ના સેડના ધરમાંથી ચોરી કીધી, પણ તે દપાણુ સેંડે નોકરને માફી બખથી અને તેની પાસેથી એવી કજીયાત લીધી કેક રીધી તેણે એવું બીરવાનું. કાંઈ કરવું નહીં. નોકરે યો ડા રીવસ પછી પોતાના સેડ પાસથી જુમસદ લીધી અને થોડા પછલા પેલા કરીને એક ગામમાં હોટલ બાંધ્યું. ઘણા વરસ પછી પેલા સેડને બાહાર ગામ નવું પડ્યું અને એ લો સભિગ બનયો કે તેણે પોતાના આગવા નોકરના હોટલમાં ઉતારી લીધા. સેંડે પોતાના નોકરને એવબખને ન હી પણ નોકરે એવબખણે આપવાથી સેંડે પોતાના નોકરને પીછાણ્યો. નોકર સેંડ તરફ ઘણી ખમતા દેખાડવા લાગે અને સેંડે પોતાના નોકર પર ઈતખાર મેલયો, પણ રાતે સેંડ સુતા તારે નોકરે જઈને સેંડને તલવારે ડાર કીધો. નોકર પોતાના સેડના બદનને એક ગાડામાં નાખી રાતોરાત નદી કીનારે લઈ ગયો. રખેને ચુરડી પાંચી ઉપર આવે તે વાત થી ચેતીને પેલા નોકરે પોતાના સેડના બદનને એક જાડી લાકડીએ આરપાર વીધ્યું અને એક છેડો મનજીત કીચલ માં ડોર્યો, પણ તેના ભોગુ જાણેલા તેથી લાકડીના એક છેડે

કે થોડો બાહાર દેખાતો રહી ગયો. આ વાતની નોકરને બાન રહી નહીં. થોડા દાહડા પછી કેટલાક કાગડાએ તે લાકડીના છેડાની આસપાસ ભજવા લાગા અને ચોર મ આવા લાગા. આ તરતેસમથી લોકો તરેવાર ગપ હાંકવા લા ગા, પણ પછીઆનો ચોર જરીજ રહયો તેથી અતે લોકાએ તે લાકડી ખેંચી કાઢાડી અને તરતજ એક ખાણસતું શુ રડું તરવું પાંચીની સપાડી ઉપર આવ્યું. તરતજ ખુનીને ખારે એસતેજો થવા લાગી અને ગાડાના પછડાંની નીચાંની તથા લોહીના દાયધી અતે નોકર સપડાયો. નોકરે પોતા નો ઘુનાહ કજીલ કીધો અને તેને ઘટ્ટું સાશન ધણું. આ પરખાણે કાલાં કરનુક કાલા કાગડાએએ આસકારા કીધાં.

દોખાશદી કેટલે—કેટલાએક તાજા કુલના તોરા ઘા સ વડે બાંધેલા હુંએ નેએઆ. તારે હુંએ કહડું કે આ એ નોકાશુ ધાંસ શું ખુબી ધરાવેય કે એવી જઈને કુશોની શંકમાં મેકું. તારે ધાંસે રડીને મહને કહડું કે ખામે શ રહે કાએક બખપેસેના ધણી ને છે તે પોતાના થોડાજ તીને જીલતો નથી. અગરમે માહારામે ખુબશુરતી અને રંગ અને ખોશખોતો નથી પણ આખરે હું ખોદાતાલા ના ધ્રાગતું પેલા ધાએકું ધાંસ છેડું. હું પણ સખાવ તના કરનાર હુનરત પાક પરવરદેગારનો ચેનક છેડું અને તેની કદીમ નેઆમતથી પરવરશ પામેલો છેડું. અગર હું હોનરમદ છેડું ઈઆ મેહુનર છેડું પણ તે પાક પરવ રેગારની મેહુરબાંમગીની ઉમેદ રાખું. કાંઈ પુછતો માહારી પાસે છે નહીં અને એઆદનનીનો કરો પુછ થ સવતો નથી. જારે કે કોઈના વશાસિ નહીં રહે તારે મે ધારા બદાએનો ધારો તે પરવરદેગારથી છે. આખદ કર નારા ધણીએની હેવો રશમ છે કે જુદા મેલાસોને આખદ કરે છે. એ બારે ખોદાએતાજા નાંકાના રાજુગારનાર તું પોતાના નાઈક બદા ઉપર બખરો કર.

અરે એ શાદી તુંબી રશમદીની રાશત રાહને પક ડ, અરે એ તારે ખોદા તુંબી ખોદાની રાહ પકડ. ને હકતાવાની દરગાહથી સર રેરેવે તે મોરો કંમખત છે કાએકે તેને ખોદા વનાએ બીજા કોઈની દરયા મલવાની નથી.

“જે મીશાણે ધીમે ધીમે વરસતા વરસાદથી ખેતીવા ડીના બાહાર ખોડી રહે છે, પણ જારમાં પહેલું પાંચી પાક ને થે જીને તેના નાશ કરે છે, તેમ મીસાલે ધીરજ અને સં બાલથી આપેલી કેલવણી બાલકોનાં ભેજામાં બરામર પમે છે, પણ ઉતાવળ કીધાથી તે એજોના મનમાં બદલનમી અ ને આરખી નાકઉતી ઉપજવે છે.”

સંતોરાથી કોઈ ચીનખી ખુમ તર નથી—
તંનજોસતીના સરખે કોઈમી જર નથી—
એકીનધીન કરસે જે તરકલ ખરી—
રનક આવસે રોરી તે પાસ તેજ ધરી—
સંતોરાસી પરજ છે રનક ફીદા,
છે. ચેસખર પારોહી રનકેના મદા.

“મનજીબ.”

રમુજે દુરસત.

૧ હું—તરણ અક્ષરનું નામ—તેને જીવલતા ઉભો ટાંગીએ; નહીં ધુનો નહીં વાક, મોપાસે જીગતીથી ખાંધીએ, માંનવી મલી મે ચાર ચટી છાતી પર મેસે, આથો પાછો જાય, તોએ કેકાંજીન રહેશે.

૨ જી—મે મોરોએ (૮) ગાલન વાઈન દાડતું બરેહું એક પીપ મોરીઈ અને આ દાડ સરખે હીસસે વેહેં મી લેવા ચાહેઈ; પણ તેઓની પાસે આ (૮) ગાલનનું પીપ, અને બીજા મે તરાંમરીએ હતો તેમાં એક (૫) ગાલનની અને એક (૩) ગાલનની હતી તેથી વીચારમાં પડીઆ કે સરખે હીસસે એજ વાસનોથી દાડ કેમ માંપી લેવાયે; એવા માં પેલા એક મોરને એક યુક્તી સુલ જીથી સરખે હીસસે બરાબર ચાર ચાર ગાલન દાડ લેઈ ચાલતા થયા તે કેમ?

૩ જી—સીએમાં વપકાતી એક જીનરાતી કેહેવતને તેરેહવાર રીતે ઉલટાવી લખોંછે તે બરાબર સુકી દેખાશે. સાસ, પીપર, રાનીની પાલખી સારી પણ સુખી સા રી નહીં.

ખોલાસો ગઈ વેલાનો.

૧ હું—હાંડી.

૨ જી—હાથનાં મોનાં,

૩ જી—રમવાના પાંનાં.

શ્રીઓ ફેલવણી વગર માંડી હાલતમાં રહેછે તે વીશે “ખેરખાહ” એ પોતાના ધણીને કહેલા સચુનો.

સરદ હામે એક મારી બોલી “ખેરખાહ,” રે-પરોપકારી પીતમ રે-મારા “દીલખાહ.” સું કડું હું માહારાં દરકનું મેખ્યાંન, કે સેવટ જાસે તેથી આ માહારો જાંન નહીં મલસે એ કુખની કોઈ પાસ દવા, જર તે પર ખરચવો નથી રવા. તંન અને જાંનનુખી નથી તોહાં કાંમ કોકટ જાસે તાહારી મેહેનતા તમાંમ. પણ ખરી હકીકત—તું સાંભલી લે, પછે ઘટતો તેહેનો—તું જવાબ દે. અકલની આંખે તું જો માહારો હાલ, ધીરજથી ગણ માહારી જાંનદગીનાં સાલ. ધઈય મારી તોસ અને તંખની ઉમર, તું જોવા દીલખરની હું છેઈ સુંદર. કીધી મહને નનમથી ખાંતુ તાહારી, બાલપણની હાલત—નકાંમી કાહારી. જીવાંતીનું નેઆરથી ખીલીઈ જાંન, મોહાજતના દીધા મે તુંજને વમંન.

સુખ ચેનનાં સામેઆમાં પલીહ આ તંન, સંદા રેહી હું—તાહારાં મલંનથી મલંન. પણ એક ચીજથી અતીસે હું કુખી છેઈ, તેહેનાં ખોલાસાની બાહુ લુખી છેઈ. કે કુખીઆનાં દરએક શેરુર અને દેશ, હર જાતનાં ધરંમ ને હર જાતનાં વેશ. નાં મનુશમાં મોકસ એક રીતીથી છે, ઈઆ તેમનાં ઈમાનની ખાસ નીતીથી છે. કે મોરતની જાતને સીખવવો એલંમ કેલવવાનો તેમને મોટાછે ધરંમ. તેથી કુલ વાંધનાં બાઈ અને બાપ, તેવાનાં અગનેઆનનું સહમજેછે પાપ. કંમશેશ સીખવવાની જાંજીય ગરજ, બનેમ તેમ—બજવેચ એ મોટી ફરજ. પણ આ દેશના લોકોની માલછે અજબ, જીનરેછે તેવો નારો પર ગજબ. ભતરીજાને બાનેજા-બાઈ ને-બરધાર, માંમાં ને—કાકા—ને કુલનાં શરદાર. તમાંમ વીધવા કાકી ને છુકીઆ માસી, અસતરી કેલવણીને—ગણેચ હસી. તેમને સીખવવાનું જાંજીછે પાપ, કરેચ તેમનાં એલંમ—હુનરનો સંતાપ. પણ એ માલ કેવી રીતની દુરજીલછે, કેટલી જાતની જીરાઈનું એ જીનંછે. કરેચ જીહેનો સાદી અકલ ધીકાર, ન હોએ રાજ તેથી તે પરવરદોઝાર, બહુ મોટાછે માહારો આ દબલ્યો, મોતખરછે માહારો અસલ ખરતખો. પણ હકીકતમાં હું એક હવાંન છેઈ, માતર તંનનાં આંકારથી ઈનસાંન છેઈ, ઈઆ પરંદા—મરંદાએ જાંજી નેમ, જવતર માહારૂં પણ હાલ ચાલેછે તેમ. ખાંડિય ને સુગ્રુચ હું—શાંમ અને જાંમ, નહીં જાંજી નખીને—નહીં બપું હું—સંમ. સહમજતી નથી હું—નખની અગત, જાંજીતા હું—નથી—ધરંમની ઘીગત. છેઈ હું—ખોલાનાં—કરોધથી નીદર, તેની મેહેર—મામેઆથી છેઈ મેખખર, નેક કાંમની જીખી—ને પાપનાં સંકટ, મોહાજતની પછેનાં—આરાંમ ને વીપત. તું લગરીકખી નથી જીખમાં ગનેઆંન, મેહેતર પસુધી નથી જીખમાં શાંન. તેથી આ દીલ માહારૂં દલગીર રહેચ, અગનેઆનની મને મોટી ચીર રહેચ. ઉઘાસ ને-ગંમગીન—ને હવાંન રહેઈચ, વસવસા—મેહેમથી-પરેશાંન રહેઈચ.

“મનમુખ.”

શ્રી યોધ

પુરતક ૧૧ સુ.

नवेमपर १८६७

આંક ૧૧ મે.

ਸਨਾਹੁ ਰੇਹਰਨੋ ਖੀਜਲੋ.

લાગ ૯ મે.

જેમ જેમ જીવાક વીચાર કરતો ગયો તેમ તેમ તેહે
ને માલમ પડવા લાગુ કે પરીચેરે અને અસફંદીઆર
ની મોહામતમાં જીરા ચુસતાસપની રાજ પુરીછે. પણ
જે મેચ્છવ્ય રીત ચુસતાસપ મોલયો હુતો તેથી વલી જીવાક
ને બીજો અપેરો. એ ઉત્પન થયો કે રમેને એ જીરાક
જાંહંગીરશાહ સાથે સંપ કરીને તેને તખ્તેથી ઉઠારવાની
પેરવી કીધી હુય. વલી ક્રોકાઈશ પાદશાહનાં પુતલાંને આ
મેહુબ બલતો અસફંદીઆરનો ચેરો હાવાથી જીવાકને
અદરથી ધુન્નો છુટવા લગી. પણ તેના અનધી પકી આ
તરી હતી કે પાદશાહ કેફેઉદ્દીને પેટે છોકરાં લગતાં હતાં
નહી, અને વલી જાંહંગીરશાહે પરીચેરેના હાથ તેને
આપવાને કહ્યલ કીધું હતું. આવા આવા એકેબેકથી ઉવ
રાં વીચારોથી જીવાકનાં હાડકાં ધરધર કંપતાં હતાં. પોતા
ની આવી કધની હાલતમાંથી નીકળી જવાને તેને બે રી
તો નબર પડી. એકતો એકે પોતાનું તાજ અને તખ્ત
જાંહંગીરશાહને સોંપવું, પણ/દીલની અબીખાની કહી
તેથી આ રીત તેહેને અનગમત/પદ નહી. બીજી રીત એ
કે કોઈબી રીતે સમજીતોથી ઉપા કાઢા હાવાથી પરીચેરે
સાથે નેકા કરવા. આવી અનંતી કલ્પનાઓથી બહાર તે
હેને થાક ચઢીતી તારે તે અંતે માહાબાનું સાથે મેફરેગે
નાં પડેલો. તેણે કહાજા કાકુલી લેવા આપને માહાબા
નુંને અરજ કીધી કે તેના કુટુંબની પામ્મેખાલી અટકાવવા
તેણેએ રહેઠમીલી કરી પોતાનો તવાક કહ્યલ કરવો. નેક
માહાબાનુંએ પોતાના કબખત ભરતારને રાજ રાખવા
કહ્યું કે જાંહંગીરી ધરખાં કાનુન તોડાયો નહી તાંહાંસુધી
તે તેના તવાક સ્પર્ એક હુકમ પણ મોલયે નહી.

આવા બાપા દુઝા નવાખીયી જીવાઈ શલ યો.
તેની ખાતરી હવી કે ને પઈસાને રેહો ચાલતો મુકો તે
ચેરે ઈયાકાનતો મોરા ધમમુરુલ એ તલાઈ નકી કરી આ
પશે, અને એ કારણસર જાંઘીરયાહુને ઈયાકાન મેલવવાને
તેણે કાપ લીધો. જાંઘીરયાહુ મેરેખાનાનું, એઆલખાં
મેરેણી લખાયેલો. હંતે કે જવાકે કારય કે ખાહરી લા

કડી પરખાણું એ નાચશે, અને વહી ને જાંઠુંગીરચાહ
પરદેશ જાયતો થોડા દાહાડા કાસર પતે અને જીવાકને
પોતાનો પ્રસો જમાવ કરવાને કહે.

માહુલામુને પોતાના ઔરશામાં રખશુદ કરીને જીવા ક બાંહોંગીરશાહ આગલ જવા નીકલવો, પણ અગાસીપ રજા તેહેને પાઘરકી દીલબર મલી. જીવાકે વીચારયું કે દીલબરને બેહુ શાહુદગીઆના મકર ખચરકે તેથી તેણી ને પુછના સાહે ઉભી રાખી. એક બાજુએ લઈ બધને જીવાકે દીલબરને ખીશ થયુનોથી અને લાલમ આપીને પુછયું કે પરીમિહેરનું દીલ કોણ સાચે લાણું? દીલબર ગભરાતી યોલી કે “હું! પાદશાહ! નથી, પાદશાહ! — હાં પાદશાહ! પરીમિહેર પોતાના આપને માટે ઘણી ફીકર અંધાણું; હું તેહેને હુરદ દીલાસો આપુયું કે તે સાશે યરો; થું પાદશાહ તહને નહીં પારતા!” જીવાકે યોલવો કે “હું” તેહેના બાપ સાહે પુછતો નથી, તું સપથી રીતે વાકે કહો, યોલ કોણ જીવાનપર પરીમિહેરનું દીલ ફીકરો? હને સમઝ.”

દીક્ષબર—એ! ખુદા! એ મેહરબાન નહીં હું સમજી નથી. મેં પરીચેરને કરમાવ્યું કે એક માહારી પાસે પાલોછે તેના કાણવો ઉઠાવીને તહમારા બાપને આપો.

જીવાક — હું તેના આપની હકીકત તું હને પુછતો ન
થી. હું ધાર્યું કે તે સારો યથે.

धीलवर—हुं यही मयनष्टुं के परीमेटरना पीताने
धरती नयी.

જુવાક—એ આગે હીરાની વીઢી. ને ત્રાહારી આ
મલ સાચું મેલશે તો ત્રાહારે દરેક આગલે આવો વીઢી સો
લશે. મેલ પરીચેડરની પરીતી કોણ ઉપરછે ?

દીલ્લખર—પણ મેહુરબાન નો એ વાત તહુમારી પા
સેધીબી બાહાર જાયતો ?

જાણક—કદીબી નહીં.

દીલખર—તહુમારા મરનાર મેઝાપર પરીચેહરની પ
રીતી મીઠુવડ નહીં હતી એટલું હું જાણુંમ, પણ હવે
હું જાઉંમ. જો બાહારી બાઈ જાણે કે જહને ધણો વાર
ધણે તો જહને તરેહવાર સવાસો પુછ્યે અને પછી હું ચું
જવાળ આપીશ.

જીવક—સચુર કર તે' માહારી આગલ ખુલાયો

ક્રીલચ નથી. તું કોઈથી દાહરે કાંઈ કાગલ, ચીઠી પત્ર રી કોઈને તાંહાં લઈ ગઈ છે ?

દીલબર—નહી મેરેરખાન નહી.

જુવાક—વારૂં પરીચેરેર સાથે અસફ્ દીબ્યારને કેટલા દીવસ થયા એલખાવો ?

દીલબર—મહને તેની સુતલગ ખબર નથી. પણ એટલું હું જાણુય કે આખા મેરેલમાં એકબી એવું માણસ નહીં એ અસફ્ દીબ્યાર પર કદા ન હોય.

જુવાક—દીલબર જા. કોઈને પણ આપણી સુલાકા તની ખબર પડે નહીં. જા જા, અને અસફ્ દીબ્યાર અને પરીચેરેરની મોહાખતનો ને મહને તું પુરતો હેવાલ લાવી આપશે તો તાહારા હાથ જુહુલાઈ પડશે એટલું જરૂરેશત તું હને બખશીશ કરસ. હું હમણા નામવર જાહંગીરશાની સુલાકાને જાંઈજું. પણ ને તું ખબર લાવે તો આમે દાદરની નીચે ઉભી રહેજે અને હું તાહારી સુલાકાત લઈશ.

જુવાક જાહંગીરશાહના આરડામાં પેઠા. ખેરઆફી અંત પુછોઆ પછી તેણે જાહંગીરશાહને અરજ કીધી કે તેના બે સરદારોને તાહાર નવાની વીનતો કરવી. પેલા બે સરદારો ગયા પછી જુવાકે મેરેરખાનની વાત કાહડી ને જાહંગીરશાહ પછીજા આગુરતાથી ઉચકી લીધી, પણ એટલામાં ખારણું ખુબ જોરથી ઉઘડી ગયું અને ચાકરડી દીલબર પોતાના ખાલો પીખતી અને રૂડતી તતરતી અંદર દાખલ થઈ. જુવાકે તેણીના ગભરાટનું કારણ પુછ્યું અને તે તે દમક ખાતી ખાતી બોલી કે “એ ! પાદશાહ મેરેરખાન ! આપણું નમોદ વકરો ! વહી મે તેને જોશો ! વહી મે તેને જોશો !” —જુવાક એમ બોલ પાંખીને અને કાંપના કાપતો બોલીએ કે “બેલ ડાકજ તે કોણને જોશે ? કોણ તુંને ભસવા આવેય ?” દીલબર બોલી કે “અરે ! પેલા ભુતે ! પેલા રાખજ ! એ ખુદ તું નેમેહખાન પને ! મેરેલની અંદર લાલચની આડી હમકો ખાવા રહી પણ હી પાંખો આ ભુત મહને કાચીને કાઢી ખાઈ નશે !” જાહંગીરશાહ બોલીએ કે “એ છોકરી શાને ખાટે એટલી હેલત ખાપછે ? તું હીયાં સવાતછે, કશી રીતે ફીકર ચીતા રાખના.” દીલબર બોલી કે “એ ! તાહારા સરદાર ! તહારી નવરે ને તે પડશે ફેલતો તાહારી ધાસતી નો તહયુંને ખેવાલ આવત. નહી નહી ! એ મે તે ધામે હું હીયાં હવે પાંખી પીવા ઉભી રહેનાર નથી.” જુવાક બેલથીએ કે “જા ડાકજ હીયાંથી નીકલ, તાહારી આગરી ખસીછે. હમે હીયાં છુપી વાતો કરતા હતા તાંહાં તું એ કેમ આવવા હીયાં ઉતર કીધી ?” દીલબર બોલી કે “એ ! પાદશાહ સલામત હજુમી મહને માનો. યોડા દાહડાની વાત ઉપર તહારા મોઝે અગાસી ઉપર ને રાખજ નેજો હુતો તેમ રાખજ આને તાહારી પોતાની નવરે મે જોશે છે અને દસરજ શુસતાસપ નેમ કેહેય તેમજ બનશે એમાં શક યોડોછે.” જુવાક શુસાથી બોલીએ, કે “છોકરી તું શાનું કાનું બોલીય નહી. નીકલ હીયાંથી અને તારા સોખતો ચાકરોને એ વાતથી દલરાવ. હીયાં તાહારે કંચ વલનાર નથી.” દીલબર બોલી કે “શું નામવર પાદશાહ તહમે એ અ કારોછે કે ને વાત હું કહુછું તે તાહારી પોતાનીજો ? તહારી ખાતરી કરવી હોયતો આપણા મોઝા દાદરની હેડ

લ નઈને ઉભા રહે—ખોદા તાહારો જાણે છે ને વાત હું તહયુંમે કહું છું તે સાચીછે.” જાહંગીરશાહ બોલીએ કે “બેલ છોકરી બેલ, મહને તાહારી વાત સંભાવ.” જુવાક બોલીએ કે “સરદાર એક ગાંડી છોકરી ને શાનું કાનું બોલે તે તહમે સંભાવશે ?” જાહંગીરશાહ બોલીએ કે “તાહારા સરદાર હું નહી ધારતો કે એની વાત ને ખોટી હોયતો એનાં મનમાં આટલી બધી રહેસત ઉતપન થાય. બેલ છોકરી તાહારી વાત મહને કહે.” દીલબર બોલી કે “નામવર સરદાર હું શાહનહી પરીચેરેરનાં આરડામાં પાદશાહ જુવાકનાં હુકમથી—”. જુવાક વચમાં બોલી ઉઠ્યો કે “કોણના હુકમથી—ને કોણનાં નહી તે તું હને કોઈ પુછતું નથી. ને સાર હોય તે તુરત કેહે. હમને એટલી બધી ધરવાર નથી કે વેણ. તાહારોની વાતો સાંભળીએ.” દીલબર બોલી કે “વારૂં સરદાર મેરેલજોતો મહને બેલામાં ખાવો. ને ખરી હુકીકતે તેમ હું કહીશ. હું પાદશાહ જુવાકનાં હુકમથી શાહનહી પરીચેરેરનાં આરડા તરફ જતી હતી. પણ નખારે હું મોટા દાદરપરથી ઉતરતી હતી અને પાદશાહ જુવાકે આપેલી વીટી હોંસધી ભેતી હતી તારે—”. જુવાક વધી ચોરડાઈને બોલી ઉઠ્યો કે “આ ડાકજ ને સાર હોય તેમ કેહે. તાહારી છોકરીની તું એ સારી રીતે ચાકરી બજવી તેનાં બદલામાં મે તું હને એક વીટી આપી તે વાતને હીયાં શું લાગેય વલગેય ?” દીલબર બોલી કે “હું વીટી ભેતી ભેતી નીચે ઉતરું છું તેવા માં મે સમજેરને અને બખતરને એવોતો આવજા સંભાવશે કે જોઈએ પડ્યોય કાટી ભરી હોય.” જાહંગીરશાહ બોલીએ કે “સરદાર એ શું બંધેય ? શું આમે મેરેલમાં ચારોછે ?” દીલબર બોલી ઉઠી કે “નામવર સરદાર શું તહમે આ મેરેલમાં એક રાખજો તેને વાસતે નથી શાંભલ્યું ? એક અગમજેતો પણ થઈછે તેથી આમે હસામે ત હમને ખબર નહી જોઈ.” જુવાક બોલીએ કે “સરદાર આપણને કામ બીજું થયું અગમજો, અને આમે છોકરીની ગાંડી વાતોપર આપણને થયાન આપણું લાનજ નથી.” જાહંગીરશાહ બોલીએ કે “સરદાર બેઅદબી ખાફ છે. આમે વાતો મહને તે ગાંડી લાગતી નથી. ને ગજ માં ને એવી મહને મોટી તરુવાર મહી અને નેની નેડ તોપી તહારા મેરેલમાંજે એ વાતો આ ગાંડી છોકરીનાં મનમાં ઉતપન થઈ એન કોઈ કહી શકશે નહી.” દીલબર બોલી કે “સરદાર ! બખેર ચાકર મહને એવું કેહેતા હુતો કે આવતી ચાંદરાતની અગાઉ મોટો ફેરફાર થશે. કોણ જાણે કાલેન કાંઈ થાય અને તેમ થાય તેમાંની નવાઈ નહી. કારણ કે મે આને એવાંતો રાખખનાં પગલાં કમકમ થતાં સંભાવનાં કે હું પાણી પાણી થઈ ગઈ—અને ઉપર નેડય તો—એ સરદાર તહમે માનશો નહી—એવોતો એક ગંજવર હાથ મે નેજો કે હું નવદીક બેથુય થઈ ગઈ. હું પછી તાહારી નાતી તે એક તગરે રોડતી આ આરડા માં તહારી સનસુખ આવી. તાહારાં બાઈ મહને આ ન સહવારે કેહેલા લાગાં કે તાહારાણી સધરી વાતથી વા કેહે.” જુવાક બોલીએ કે “ડાકજ હવે તાહારે વધારે હુતર ચાલનાર નથી. સરદાર ! મહને લાગે છે કે મહને જાહંગીરશાહ ચહડાવવા કોઈ તાહારા દુશમને જાણી નોઈને

આ ન્યામંદરાન બાંડીને ઉઠાકેરીએ. સરદાર ! જેમ્મેતો હી ખત પરીને બાહાર પડો અને આપણે આપણું બલ અને આવીએ; નહીતો અરસપરસ આપણા આપણા દરાવ મુ નમ શેહાદી કરી કચ્છ્યાનું મોઢા કાલું કરીએ; બાકી સત માનને સરદાર કે માહારાજ આકરોને માહારી સામે ઉઠા કેરવામાં પાદશાહી ખવાશ દેખાતો નથી." જાહંગીરશાહ બોલીએ કે "જુવાક ! આ જે તોહામત તું માહારી ઉપર એ કહેવો તે તાહાડ પોતાનું જીનુરહે. જે તાહારી છોકરીને કોઈ દીને સખદ કહયો નથી. તે તેણીને એક દાહાડે સો ગાદ કાંઈ પણ મીન કીધી નથી. માહારી છોકરીને તાહારી પાસેજ રાખ; અને પરીચેહેરના ખેઆલથી હાથ ઉઠાવ, તાહાડ જ હાથે તુંને કરડે અને તેથી તું માહારી ઉપર ખાલી બેહોશાન નેરેડે. જે કોપ આકાશપરથી તાહારી ઉપર ઉતરપાડે તેથી માહારી છોકરીની કદમુલ્લહ તાહારી સામે હું જનંદાર કરનાર નથી."

જુવાકે નિયુ કે કાંમ અગડયું તેથી નરનાસ પકડીને તેણે જાહંગીરશાહને કંડો પાડવાની વેતરણ કીધી તેણે દીલખરને રખથુદ આપી અને પછી જાહંગીરશાહને એવી તો રીતે ફલવશે કે તે પાછો સમજીતી પર આવશે. અ તે જાહંગીરશાહે પાછું પુછ્યું કે માહાબાનું પોતાના તલા ક પર રાજીએ કે નહી. જુવાકે એ બાબદ જાહંગીરશાહની ખાતરી કીધી અને માહાબાનુની જાહંગીરશાહ સાથે મોઢા કે મોઢાડું યુવાકાત કરાવવાને તે જબુલ થયો.

એવામાં નોકરે આવી કહયું કે ખાહુ તપપારછે જે થી બેહુ નજા ઉઠ્યા. જુવાકે શુકરા ઉપર જાહંગીરશાહને મેહેરબાનુની પાસે બેસાડયો અને પોતે પોતાની રાણી માહા બાનુ અને પરીચેહેરની વચમાં બેઠો. બેહુ શાહાબદી એ દીલગીર હતી અને બેહુના મેહેરા નરદ મારેલા હતા. જુવાકે જાહંગીરશાહને છાંકરે કરવાની ખુબ તમવીજ કી ધી, પણ જાહંગીરશાહ પોતાની તરબીએતનું બાહાનું કા હાડી છટકી ગયો. શુકરાપરથી ઉઠ્યાબાદ જાહંગીરશાહ પોતાના મ્યારડામાં ગયો અને જુવાકને કહયું કે પોતાની ચેરહાબરીમાં તેણે પરીચેહેર સાથે ગોઠવેતો કરવી. જુવાકે ખુશી સાથે આ દેરાવ કબુલ કીધો અને દીલગીર પરીચેહેર સાથે પોતાના મ્યારડામાં રહ્યો. મેહેરબાનું પોતાની મા તા સાથે સંબંધી શીરીન લેહેકી ગુબરતી મેહેલનાં કમપાઈ ડામાં રહી.

શબલું સમશાન થયું કે જાહંગીરશાહ પોતાના મ્યાર ડામાંથી બાહાર નીકલશે અને માહાબાનુનાં મ્યારડામાં આસને રહીને દાખલ થશે. જાહંગીરશાહ મેહેરબાનુંના ખેઆલમાં પાછો એટ્રોતો ચકચુર થઈ ગયો હતો કે તેની તલબ અને હતી કે જેમ અને તેમ માહાબાનુંના તલાક પર કોલ લેવો, કારણ કે જે જુવાકને પરીચેહેર ન મરેતો મેહેરબાનું તેને મલી શકે નહી. માહાબાનુના મ્યારડામાં જાહંગીરશાહે એક અબનમ દેખાવ નરે પડ્યો. એક સખ સ અધારામાં યુદ્ધ મડીએ પડી આકાશ તરફ હાથ ઉ યા કરી બંદગી કરેતો હતો. જાહંગીરશાહ પાછો પડે હતો પણ સામે શખસ પોતાનાં પગપર ખરો થયો અને તેની સાથે રીકી રીકીને નેલા લાગો. જાહંગીરશાહ બો લીએ કે "એ નેકબદ સાધુ" હું દીલગીર છું કે તાહારી બં

દગીમાં ખલલ થઈ. હું તો રાણી માહાબાનુને શોધું છું." તરતજ તે સાધુ આગલ આવશે; તેનું બદન માતર હાડ કાનું પાંચડું હતું, અને તેના હાથમાં સાધુની કાટલી હતી. તે દશામના અવાજે બોલશે કે "શું માહાબાનુંને તું શોધે છે ?" જાહંગીરશાહની આખને ચક્ર આવવા લાગ્યાં. "એ ઈશવર ! એ આકાશી ફરેસતાઓ મહને મદદ યજે" એમ જાહંગીરશાહે એક હાથ મારી. પેરો ભુત બોલશે કે "શુ ઈશવર અને ફરેસતાઓ તું હને મદદ કરે ?" જાહંગીરશાહ કુદરત મડીએ પડ્યો અને પેલા ભુતને આજીજ કરવા લાગે કે તેની ઉપર રેહેમદોલી કર વી. પેરો ભુત બોલીએ કે "શું તું મહને એલખતો ન થી ? શુગનું નંગવ ઈલાક કર." — જાહંગીરશાહ બુખતો બુખતો બોલીએ કે "એ શું તુંને તે નંગવ નો સાધુ ? — બોલ તાહારા બંદાને કરમાવ." — પેરો ભુત બોલીએ કે "શું તું બેડીમાંથી છુટે તે ડનીઆમાં મો ન મારવા ? — પેલી ડાટલી શમચેહેર અને તે ઉપર કોતરે લો ઈશવરી કલામ શું તું ભુલી ગયો ?". જાહંગીરશાહ કાકલુદી ભરેલા અવાજે બોલીએ કે "એ નેક શાધુ હું તે ભુલ્યો નથી, પણ કેટલે એ આકાશી રૂહ તાહારો હુકમ શું છે ? — શું કરવાનું બાકી રહ્યું છે ?". પેરો ભુત બોલી એ કે "મેહેરબાનુંને ભુલી જા." એટલા મોટો બોલી તે રૂહ હવા સાથે મરી ગયો અને જાહંગીરશાહ એકત્રો ઉ ભો રહ્યો.

જાહંગીરશાહનાં બદનમાં જાણે ફરતું લોહી બંધ પ ઈ અયું. તે પથર માફક થઈ ઘઈ ઉભો રહ્યો. પછી તે લાંબો થઈ જમીનપર પડ્યો અને દરેક ફરેસતાની નાનામ માં બંદગી ગુબરવા લાગો. અને અપખમાંથી આંધુની ધા ર કુદી અને એકગમથી મેહેરબાનુનાં મોઢો મોશો અને બી જગમથી પેલા સાધુનાં વચને તેના કાંનપર પડવા લાગ્યાં. આ સખે રાણી માહાબાનું હાથમાં એક બલતી ભેન લઈ પોતાનાં મ્યારડામાં દાખલ થયાં. એક માણસને જીજ્યા લ વચરને જમીનપર પડેતો જેઈ માહાબાનુએ ચીઓઆ રી પાડી. આ શાંભલી જાહંગીરશાહની શુષ કેઠણે આ વી. તે ઉઠ્યો તેવો દોડવા ભેતો હતો પણ માહાબાનુંએ તેને ફરેસતાઓનાં સપત આપી પોતાનો હેવાલ બજાવવા કહયો. જાહંગીરશાહ રડતો રડતો બોલીએ કે "અરે એ નેક શાહનવી ! —". આટલા મોટો બોલી જાહંગીરશાહની છાતી ભરાઈ આવી. માહાબાનું બોલીમાં કે "એ નામર સરદાર બોલ ! માહારા નામપર આટલી નીસેશ માને માટે મુકે છે ? એ ઈશવર હજ માહારી ઉ પર શુ શું વીતનાર છે ? આ માહાડ મધું તાહારા પગ પર મેલીને કહ્યું કે જે તાહારા દીત્રને ભરમ હોય તે મ હને કહે શું કાંઈ માહારી છોકરીને યનાર છે ? ને એવું ન હોખતો મહને બેલાશક વાકેજ કર". "એ મેહેર ! એ બાનું મેહેર !". એટલા શબ્દો મોત્રી જાહંગીરશાહ લેકી ગયો અને રાણી માહાબાનું તરેહવાર અરેશો કર તાં અને માથું કુટતાં ઉભાં રહ્યાં.

જાહંગીરશાહ પોતાનું બારનું ઉઘાડે એટલામાં તેડે ને જુવાક મલ્યો. જુવાક દાટ્ટી ચકચુર હતો તેથી તેણે જાહંગીરશાહને પાછો શુકરા પર ચાલવાને કહયું. જાહ

ગીરશાહ જે અંદરથી દાહાનતો હતો તેણે આણું નોતડું શાંભલીને જીવાકને હુડીલો ખારથો અને જોસથી બારણું તે ના મોઢાપર અક્કડીને અંદર ભરાઈ બેઠો. જીવાક બહુ યુસામાં હાથ પગ અક્કડાતો અને દાંત કકડાવતો આગલ ચાલ્યો. એવામાં તેને જે નોકર અસફંદીઆર અને યુસ તાસપના મંદીરમાં ચારા ભેતો હતો તે મલ્યો. આ નો કરે જીવાકને નજાવવું કે પાદશાહ કેકાઉશની ધોર આગલ મેહલમાંની એક નાનની અસફંદીઆર સાથે વાત કરેછે. જીવાક જે જાંભીરશાહે આપેલાં અપમાનથી હજીરે કકા ન હોતો તે આ વાત શાંભલીને વધારે કરોધમાન થયો. પરીએહેરે એક કલાક આગમય તેણીના આપના હુકમની વીરૂધ્ધ માહારી સાથે બીલકુલ વાત કીધી નહીં તે અસફંદીઆરને ભેટવાની અધીશાઈને કાન્ને હશે એવી જાહેર જીવાકે મનથી તરફ કીધી તારે અસફંદીઆર ઉપર પુરતું વેર લેવાને દરેક તેના બદનામા યુરા હુલસ થઈકેરયા. તે યુગે યુગે પાદશાહ કેકાઉશની ધોર તરફ ચાલ્યો. જાહેર તેના કાનપર પરગરા શબ્દો આવવા લાગ્યા તારે તે ઉભો, પછી રાત અંધારી હતી તેથી વાતચીત કરનારાઓના મેહેરા પરખાઈ શકાયા નહીં. એક નજીનો અવાજ આવ્યો કે “શું” તે માહારી ઉપર આધાર રાખે ? જીવાક કહી પછી આપણા નેકા કબુલ કરનાર નથી. —” “નહી, નહી, નહી અને નહી” એટલા શબ્દો બોલીને જીવાકે દોડતો નજી પોતાનું ખંબર જેના મોઢામાંથી તેણે પેટેલા શબ્દો શાંભલયા હતા તેની છાતીમાં ભોંકી દીધું. નમીન પર એક મરઘાં માંકડે તરફડતી મેહેરખાનું બોલી કે “એ પુદા હું” મરઘાં, માહારા શુધ્ધ પર રહેમથી ભેળે. —” અસફંદીઆર જીવાક પર ધસ્યો અને તેના હાથમાંથી ખંબર જીડતાવીને કીધો કે “ઘાટકી, સેતાનીઅતી દેવ, શું દોનખી કાંમ તે કીધું.” મેહેરખાનું નાંતવાન અવાજે બોલી કે “સખર સખર વાહાલા અસફંદીઆર, એનો માહારો પોતાનો પીતાછે” જીવાકના આ શબ્દો સાંભળતાં હોરા કોશ ઉઠી ગયા. તે છાતી કૂંટવા લાગે, હાથે પછાડવા લાગે અને તે અસફંદીઆરે અટકાવે નહીં હોતતો તેણે પોતાનું ખંબર જીવતી લઈ આપણા કીધો હોત અસફંદીઆરની કલાપીતથી પાસેના મકમાંથી કૂંટલાએકે નેમો આ દોડી આવેલો; અને કમતાલેની મેહેરખાનું લોહી બંધ કરવા ઉપાય કરવા લાગ્યા. મેહેરખાનું જાંભીર શુધ્ધ માં હતી તાંડીશુધ્ધ અસફંદીઆરને મીનતજરી કરતો હતો કે જીવાકને દીવાસો રહે. હજો યુસતાસપ બોલીલો કે “જીવમગાર તાહારાં કરતુકનો બદલો આ ફુનીઆમાં જો. કેકાઉશ પાદશાહની હાથ ધરાવતી રચાહમાં પોહાંતી અને તોહાંજ ને લોહી તે આ ધોર પર છાતયું એજ એક ધરાવતો કોપની ધ્યાનીછે.” મેહેરખાનું મરતા અવાજે બોલી કે “એ ઘાટકી મા—જુસ, કાં, મા—હારા—પીતા—ને નાહ—ક—ક—દીએ—છે. ધશ—વર—માહારા—પીતા—ને માંક—ક—રે.” જીવાક બોલીલો કે “આ પેપારી દીકરી, પરીએહેરને બણી આ સેતાનીઅતી હાથે, તાહારી નાજીક છાતી વીધી નાખી. અરે મેહેર, શું તું બહને માંક કરે.” મેહેર બોલી કે “પીર—પ—પીતા—

હું—દીલો—જનમી—તહયું—ને—માંક—ક—ક—અરે—પેપા—રી માં !—તું હને—કાણ—દીલા—સો—રશે—વાહાલા—પીતા—માહારાં—માને—દીલા—સો—રજો—માહારાં—મા—ને—કાહા—ડી—ના—મેલ—તા—આ—ક—મ—ક—ય—માહારી—માને કોઈ—મા—કો.”

મેહેરખાનુંની ભારી આજીવની નમંદીકમાં મંદીરને બદલે તેણીને મેહેલમાં તેની મા આગલ એક દોલીમાં લઈ ગયા. અસફંદીઆર તેણીની પાસે ચાલતો હતો અને દીવાસાનાં બેગાથી તેણીને હવવાની આસા આપતો હતો. યુસતાસપ બીજગમથી ધરખનાં શમકો કાઢાડતો હતો અને મેહેરખાનું આ ફુનીઆ છોડ્યા આગમય ધરાવતી પંદરી કરતી હતી. કમ તાલેનો જીવાક રડતો રડતો પુનઃ વા પડે પાછલ ચાલતો હતો, અને પોતાથી થયલા નયુન પાપની તોનશ કરતો હતો.

આરિા અને ભય.

એક અસલી બરાહમણે દીધેલી સીખામણ.

“આશાના વચન ગોલાખની કસી કરતાં વધારે મધુરછે અને કિમેદને વધારે કિશકેરેછે; પણ ભયની ધમકી દીલને એક ધાસતીછે.

“તોય પણ, જે સાચુંછે તે કરવાથી આશાથી લલચાતોના અથવા ભયથી દરી નીતોના; કે જેથી એક સાન મનથી સઘલા ખનાવોને ભેંટવાને હું તઈયાર રહેછે.

“નેક માણસને મોહોતનો ભય કાંઈ પણ રીતે ભય નથી, જે કોઈ બદી નહીં કરે તેને કસાથી ખીડી હું નથી.

“તારા સઘલા કાંમમાં એક વાજખી મનપતી જ્યો તારી મેહેનતને કિશકેરે, જો હું ફતેહ પાંમવાને નીચાથી ધારેતો હું કદી ફતેહ પાંમવાનો નથી.

“નકામી ધાસતીથી તારા જીવને ખીડીવરાવતોના, કે જોગાલી વીચારોથી તારા દીલને નીચાશ કરેતોના.

“ખીડીકથી કમખખતી ચેદ ધારેછે; પણ જે આશા રાખેછે તે પોતાને મદદ કરેછે.

“જેમ શીહાસુરગ સેકારીઓથી નાહાસતાં થતાનું માંધું દાંકે, પણ પોતાનું ખંદનને જીલ્લી બનેછે, તે જ મોસાલે એક હીચકારાની ખીડીક. તેને ધાસતીમાં નાખેછે.

“જો હું એવું માનતો હોય કે એક ચીજ અ

નવી મુશકેલ છે, તો તારી નાહીમતજ તેમ કરશે; પણ જે કોઈ પછવાડે લાગે છે તે સઘલી મુશકેલ આશાન કરે છે.

“નકાંમી આશા બેવકુફના દીલને ઊશકરે છે, પણ જે દાનાવ છે તે તેની પછવાડે જતો નથી.

“તારી સઘલી ઊંચેનાં સમજ સાથે રાખજે અને બની શકે તેની હૃદયી બાહર તારી આશા બાંધતો નાં; કે જેથી તારું કામ શતેહ થશે અને તારા દીલને નાહીમતીથી ચીરડાણું પડશે નહીં.”

ઓરતોની મીનલસ.

ભાષણ ૨૪ મું.

બચાનાં ઓરડા લીશે.

જે ઓરડામાં બચાને રાખવામાં આવે તે ઉપર તેની તનદરોસતી ઘણો આધાર રાખે છે, એટલા માટે એ બાબદ ઘણી અગત ની છે, અને એ ઉપર તમારું ધેયાન વધારે પેહોંચાડો એવી આશા રાખું છું.

૧. બચાને માટે એક જુદો ઓરડો રાખવાની જરૂર છે.

જે ઓરડામાં માંબાપ સુવે તે ઓરડામાં બચાને રાખવું નહીં; તેઓની પાસેનાં ઓરડા એક જુદાં રાખવો સારું છે, કારણ કે તેમાં તેની બરાબર મેનીજ થઈ શકે છે. વધી ગરમી વાલી જગામાં બચાં બરાબર ઉપરી શકતાં નથી. જુદો ઓરડો રાખવાનું સઘલાથી બની શકતું નથી, તોય પણ જેઓથી બને તેઓને તે પરમાણે કરવું જરૂર છે.

૨. ઓરડો ખોલો મને ઘણો સારો હોયો જોઈએ. સઘથી સારા ઓરડાનું ધેયાન આ પરમાણે હોય છે. તે મોટી કોશાદ, હોલો જોઈએ અને તેની સીલિંગ હંચી હોવી જોઈએ, કે જેથી બચાને જરૂરી જોઈએ તેટલી ગોખી હવાનો લાભ મળી શકે. ઓરડો મુકો હોવો જોઈએ, તે સરદ નહીં થાય તેની સંભાલ રાખવી; તેટલા માટે તે બોયે તલીયે નહીં હોવો જોઈએ, વધી તે આસપાસ ઝાડોથી દંધાઈ ગયેલા નહીં હોવો જોઈએ, અથવા સુરતની રોશનીથી બંધી થાર નહીં જોઈએ.

બારીએ બંદબસત થાય તેવી જોઈએ, અને દીવાલ સુધી હોવી જોઈએ કે સરદી અંદર પેવસ નહીં થાય. જમીન પાતીમાંની બનાવવી, કે જે ભીંજાયેલાં જલદીથી સુકાઈ જાય. ઓરડાના બારણાં એવી રીતે નહીં મુકવાં કે તાંદાં થીન દાદર ઉપર ફરવું પડે. તેથી વારેઘડીએ બચાં પડી જાય છે. જે એવું હોયેલાં દાદરના મથાલા ઉપર એક અરબી, બારી ગરાર સાથની મુકવી.

ઓરડાની બારીએ પાંચ પાંચ ઈંચને છેડેથી ગરાર મુકવી કે તેથી બચાને કાંઈ પણ નુકસાન થાય નહીં; અને બારી વગર યાસનીએ હવા આવવાને માટે ઉઘાડી રાખી શકાય. બારીએને ફરકાં હોવાં જોઈએ કે જેથી ઓરડામાં જોઈએ તારે અંધારું થઈ શકે અને હવા પણ આવી શકે. બારી આગલ ચલકતા રંગના પરદાએ નહીં મુકવા કારણ કે તેથી બચાની આંખને ઉજસ વધારે લાગીને નુકસાન કરશે.

બને તેમ ઓરડા બે જોઈએ અને તે એક માટેથી બીજામાં ભવાઈ શકાયે. એક ઓરડામાં બચાં સુમે અને બીજામાં આખો દાહડો ખેલ કરે, અથવા જરૂર એક ઓરડો ગરાએ અને સાફ થાયે તારે બચાં બીજા ઓરડામાં જઈને જશે અને તેથી ધુલમાંથી બચાવ થાયે, જરૂર એક ઓરડો ધોવાયે તારે સરદી નહીં લાગે અથવા થંડી હવા આંગ ઉપર નહીં કુકે એટલા માટે બીજા ઓરડાનું કામ પડે છે. વધી બચા જાંહાં સુમે છે તે ઓરડાની હવા બીજા છે, તેથી તે સાફ થાયે તાહાંસુધી બીજા ઓરડો કામ લાગે છે.

ઉનની સેતર છ તાહાડના દાહડાએ ઉપર ઓરડામાં પાંચરવી અને દર અથવાડાએ બાહર કાહાડી ઝંટકીને વખાતી મુકવી કે જેથી ધુલ સઘલી નીકળી જાયે અને વધી મુકાયે. એવી સેતર છથી બીજા કારણે એ છે કે જે બચુ તે ઉપર પડી જાયે તો કાંઈ નુકસાન થાયે નહીં. ખાલી જમીન રાખીયાથી બચાં વારેઘડીએ પડે છે તારે ઘણી નુકસાની થાયે છે.

ગરમીના દીવસ ઉપર બચાં ઘણાખરાં પોલી હવામાં રહે છે તેથી ઉનની સેતર છ કાહાડી નાખવી અને તેને બદલે એક સરખી સાદરી પાંચરવી. ઉનની ગરમી ઘણી લાગે છે. ઓરડામાં બચાને જોઈતોજ સામાણ રાખવાની જરૂર છે. બચાનું બીજાનું, આપાનું બીજાનું, એક બે ખુરશી, અને એક ટેબલ બસ છે.

બીજાનું નરમ સુખનીતું જોઈએ. બને તોહાસુધી બચાને એક એકથી જુદાં સુવારવાં, તે એ એક એક સાથે લીતલાઈ જાયે, એક એકની ગરમીથી બે કરાર રહે છે. વધી એટલાનું બરાબર રાખતાં નથી, તેથી તેઓ ઉપર થંડી હવા કુકે છે.

બચાને જરૂર જોઈવાને માટે જોઈએ તેથી વધારે કપડાં મુકવાં નહીં; તેથી ઉલટી ગરમી પડીને પસીના વેદા કરે છે. વધી ગરમી પડી આવીયાથી એટલું કાહાડી નાખે; પસીના પડેલા થંડા પવનથી જલદીથી બંધ થાયે અને તેથી નુકસાની થાયે છે.

ચાહે, કાફી, અને તેઓના ઊપયોગ.

નેવી રીતે ચાહે પીધામાં આવે છે તેવી રીતે તે શરીર ઉપર અસર કરે છે. તે માણસને હુશીયાર અને સજાગ કરે છે ઈંચ તેને સુસ્તીમાં અને ઊંઘમાં નાખે છે. જો મધ્યમ રીતે ચાહે પીધી હોય તો છવ છુથ રહે છે; કારણ કે તેથી ઓરડા બરાબર પચે છે. જો ઘણી ચાહા “ઇસતરાંગ” કરીને પીધી હોય તો માં

ભૂત જાગરૂત રહી શકે છે. ફેરલાંચેક માણસો ચાહ્યા પીધા પછી પોતાની મનશક્તી વધારે સારી રીતે વાપરી શકે છે. જાગરૂત રાખવાનો લીલી (મરીન) ચાહ્યાં અને સુસતી લાવવાને કાલી ચાહ્યાં વધારે ગુણ છે. પણ ઘણીજ “ઈસતરાંગ” ચાહે પીધાથી શયન થાય નથી. પેહેલે શરીરને એકદમ હુશીયારી આવે છે પણ આસતે આસતે તે સુસત થતું જાય છે અને અશીલની મુઆફેક માણસ ઊંઘમાં પડે છે. ખાધા પછી એક ચાહ્યું કપ લીધાથી ખોરાક ખરાખર હજી મીઠાત થઈ શકે છે. જેઓને પીતનો જીણાલો હોય અને જેઓને ખદહજીમીઠી થતી હોય તેઓને મધન ચાહે પીધાથી શયન થાય છે. નખલાઈથી માથું હજી હોયતો ચાહ્યું નરમ પડે છે અને ઘણી યાક ચહી હોયતો ચાહ્યું ઊતરે છે. જે પુરૂશ રોજ સાંજીન ખોરાક ખાતો હોય તે જો મધન રીતે ચાહેતો જીપચોગ કરેતો તેને ખેશક શયન થાય. ઘણી ચાહે પીધાથી શરીર નાતવાન થઈ જાય છે. જો ચાહે માફક નહીં આવેતો તરત ખંધ કરવી. સહવાર અને સાંજ એક કપ વજનસર ચાહે નાખી પીધું હોય તો ખસ છે. ઘણી “ઈસતરાંગ” ચાહે જીપર કહ્યું તેમ નાતવાની ઊતપન કરે છે, અને પાચન શક્તી ઊતપન કરેઆને ખદયે તે ઘડાડે છે. ચાહે ઘણી ગરમ પીવી નોઈજી નહીં. આપણા લોકો જે છાતી શેકવા નો લીપાર રાખે છે તે સદનતર ખોડો છે. એમ કરે આથી જીવડી ખરાખી થાય છે. વલી ચાહે ઘણીજ થંડીખી પીવી નોઈજી નહીં કારણ તેથી જીવડી થઈ આવે છે. વલી ઘણીજ કુમલી ચાહે પણ નાખ સંદ કરવા જોગ છે; કારણ તેથી ધુમ પ્રીશાખ છુટી જાય છે. મરોન ચાહે અથવા અરધી મરીન અને કાલી કરતાં શુધ કાલી ચાહે સહીથી સરસ છે. ચાહેમાં વજનસર સાકર અને દુધ લેવડું હોયતો પીવાને મેહેજત આવે છે અને ચાહે પીવાલાયક થાય છે.

કાશીનાં પણ ચાહેને મલતાજી ગુણે છે. પણ કાશીમાં ચાહ્યા કરતાં વધારે પરીશદીક ગુણ છે. ફેરલાંચેક લોકોને કાશી જેરવવી મુશકેલ પડે છે. તેઓને તેના તેના અકાર આવવા કરે છે અને ખાવાની રૂચી કમતર થાય છે. એવી રીતે જેઓને કાશી સદે નહીં તેઓએ લેતી ખંધ કરવી. જો દુધ વગર એક માથું કાશીનું કપ ખાધા પછી પીધું હોયતો ખોરાક

જરપત થઈ શકે છે. રાતે પીધાથી ઊંઘ ઊડી જાય છે અને શરીરને સમગર રાખે છે. અબપાસીઓને મધમસર કાશી લીધાથી રાતે ચોપડી વાંચવાનું ખરાખર સુખ પડે છે. પાણીમાં કાશી નાખી તેનો ખાશ લીધાથી દુખનું માથું ખંધ પડે છે. ફેરલાંચેક વખતે પેટમાંનાં સુંકાપર કાશી લાગુ પડી જાય છે. તનની અથવા મનની યાક કાશીથી ઊતરે છે. તાપમાં જે કશ થઈ આવે છે તે કાઈ વખતે કાશીથી ચપે છે. કાશીનો મધમ જીપચોગ શાયદો કરે છે. ઘણી કાશી લીધીઆથી ગુણને ખદલે અવગુણ થાય છે, અને ફેરલાંચેક વખતે દરદર નાખી દીએ છે. ઘણી કાશી લોહીને ખાડે છે, નાતવાની પેદા કરે છે, કલેજનું ખગાડે છે, અને કાઈ કાઈ વખતે એક જાતનાં લકવાપર નાખે છે. કાઈને જો કાશી સદતી નહીંતો ચાંમકોપર જની જની અચાઈ જીમરે છે. જો એક થંડાં પાણીનું ગલાસ પીધા પછી તરતજ કાશી પીધી હોયતો રોજ જોલાખ લાગે છે. ફેરલાંચેક જાતનાં ચોક્સ નેહરપર લીધુનાં રસની સાથે “ઈસતરાંગ” કાશી પાવાથી નેહરની અસર ઊતરે છે.

માણસની ઊંઘ ઊપર દેવની અસર.

માહુવરો પડયાથી ખલાસીઓ અને સીપાઈઓ ચાહે તે વખતે ખુશ નીંદમાં પડી શકે છે અને ચાહે તે વખતે ઊડી શકે છે. શાનશાંદ ને પોલીઅનને જીપર મુજબ તમે હતી. કપટાંન ખારકલે જેને વીરો એવું કહે છે કે તે એક હજારે મઈલ એક ટગરે ચાલતો હોય તેને એવી તમે હતી કે જેણે ક્યે તેણે ભર ઊંઘમાં પડતો હતો. ફેરલાંચેક લોકોને એવી દેવ હોય છે કે કલાકનાં કલાક શુધી ભર ઊંઘમાં પડી રહે. કુર્દનાં નામનો નામીચો ખેલાડી લાગત ૨૪ કલાક શુધી ઊંઘમાં પડતો હતો. ઈલીઝાબેથ જીવન નામની સી પોતાની આખી જીંદગીનો માતર પા લાગ જાગી હતી. ઈલીઝાબેથ પરકોનસ નામની સી એક પખવાડમાં શુધી જીંદગી હતી, અને મેરી લાજોલ નામની સી છ અઠવાડમાં ઈલાને દોહાક મહીના શુધી ઊંઘમાં પડતી હતી.

વલી ફેરલાંચેક પુરૂશ ઘણાજ થોડો વખત ઊંઘમાં કાહ્યું છે. ઈલીઝાબેથ નામનો એક નામીચો

ઈંગ્લેન્ડ સરદાર ઘણાં યાત્રીઓનાં યાત્રા કરવાની વધારે સુતો ન હતા. જનને એક નામનો એક શખસ જે ૯૧ વરસની લાંબી મુદતે મરણ પામ્યો તે ઘણાં યાત્રીઓનાં યાત્રા કરવા સુતો હતો. પુરુષોનાં રાત્રી નામકીત શ્રેક રોક અને ઈંગ્લંડના નામીયો તખીબ જાન હન્ટર ઘણાં યાત્રીઓનાં માતર પાંચ કલાક સુતો હતા. ફ્રાન્સના વખનાઓ સરદાર પીચીગરને વાસતે એવું કહે છે કે જહુરે તે એક વરસ લગી લકર્ષમાં ગુતાયલો હતો તારે ઘણાં યાત્રીઓ એક કલાકથી વધારે તે બિંધાતો ન હતો.

ઈંગ્લંડ દેશના ભીખારીઓ.

ઈંગ્લંડ દેશમાં ભીખારીઓનું કુખ આપણ દેશ કરતાં વધારે છે. એવી ગનતરી યદ્યપે કે દરેક ૧૦૦ માણસે એક માણસ ઈંગ્લંડમાં ભીખારીનો પે થો કરે છે. જેઓ કમતાલે અપંગ હોય અથવા બીજી રીતે મજુરી કરવાને અશક્ત હોય તેઓજ ભીખારી માગી પાપણ કરતા નથી, પણ જેઓને ઈશવરે જીવ પત્ર અને આંખો બખરી હોય અને જેઓમાં મેદનત કરવાને સામર્થ્ય હોય તેઓ પણ હુરામખોરી કરી ભીખારી થઈ જાય છે; અને ઘણું કરીને પાછલા વરગના ભીખારીઓ ઈંગ્લંડમાં ખુબ નજરે પડે છે. વરગ ઘણેડે ભીખારીઓને ઈંગ્લંડમાં ૧૮૭૫૦૦૦૦ રૂપીયા ખેરાત આપવામાં આવે છે એવી અટકલ યદ્યપે છે. ઘણાં ભીખારીઓનાં ધંધોજ લઈ ખેત હોય છે અને તરેહવાર-ચુકતીઓ લગાવી ધરમાં પુરુષોને ઠગી તેઓનું નાણું મક્ત ખાઈ જાય છે. કેટલાંક એક ધરે પગે કપડાં વીંટલી ખેરાત ખેરાત આવે છે અને વીજી લાગી તે આવી મુશીબતે પુગયો એમ કા કહુદી કરી લોકોના મનમાં દયા ઊતપન કરે છે. કેટલાંક એક શીશુ આવડું એમ પડી જાય છે અને મોટામાં નાના નાના સાથુના કટકા રાખી બાહાર શીશુ શીશુ કાઢે છે. કેટલાંક એક ધરે જલોસતરનું તેલ ચોપડે છે અને જે જાય તેહને અકસમાતે દાજી થાય એમ કહી પર્ષા માગે છે. કેટલાંક એક અકસમાતે થી ઘણા લાગા એવા ધોંગ કરે છે અને લોકો પાસથી શરેલાં કપડાં અને દવાને મોટે સીસો માગે છે. એક દહાડાની અંદર એક ભીખારી આવી રીતે વીસ રૂપિયાના ચીયરાં અને છ ડાઝન ખાટલી મેલ

વી શકે છે તેનો ખજાનમાં ખંપ સારો હોય છે. વલો કેટલાંક એક આંધવાનો અને કેટલાંક એક મુગા ખેડારનો ધોંગ લઈ ખેતે છે. ભીખારી માંગવાના ખજાનોનો ધંધોજ બિચારો છે. ગરીબ લોકો પોતાના નાના ખાલકોને ભીખારીઓની સાથે દાહાડાનો પાવલો અથવા અરધો લઈને લાડે શેરવે છે. વારે ઘડીએ મોટાલાઓમાં એક ભીખારી સ્ત્રી પાંચ છ લાડનાં બેકરાંઓને ખેલમાં લઈ ભીખારી માગે છે. જો બેકરાં મોટાં હોય તો તેઓને શીખવીને જુદે જુદે કેંડાં ભીખારી મંગાવવા મોકલવામાં આવે છે, અને ભીખારી ધી મોકલ રકમ પેદા થાય નહીં તો ભીખારી બેકરાંને જવાની છુટ મક્તી નથી. પણ વલો કેટલાંક લોકો ભીખારીઓને ખોટી ચીઠીઓ લખી આપવાનો ધંધો લઈ ખેતે છે, કાંમકાજને વાસતે રોજ તેઓની આશીસ વખતસર બિચારે છે અને ભીખારીઓ થોડકાં પર્ષા આપી જુદી ચીઠીઓ લઈ જાય છે તેઓ લોકોને વંચાવી પોતાપર પડેલી મુશીબતોનાં ખોટા હેવાલથી પર્ષા પેદા કરે છે. ચીઠી લખી આપનારાઓમાંથી કેટલાંક એક રોજનાં ૩૦ રૂપીયા પેદા કરી શકે છે. કેટલાંક ભીખારીઓની ચીઠી તરે મોટા તરે મોટા મોટા માણસોએ ભરેલી ભપકાદાર રકમો જુદી જુદી જલાવવામાં આવે છે. કેટલાંક ભીખારીઓ તો લંડનથી ખીજે ગામ મોસમે મોસમે પધારે છે. લંડનની અંદર અને ઈંગ્લંડનાં ખીજા ઘણા ખરા ભાગોમાં ભીખારીઓને વાસતે જુદાંજ હોટેલો હોય છે. આ હોટેલનાં માલિકો ભીખારીઓએ ભીખારીઓને મેલવેલી ઈયા મોરેલી ચીજો વેચાતી લીએ છે અને ભીખારીઓને દીવાસલી, પ્રીટ, અને એવી એવી નાની જાણી વેચવા આવે છે જેથી પોલીસથી તેઓ પકડાઈ શકતા નથી. ધરણ ઈંગ્લંડમાં ધારો છે કે ભીખારીઓને પકડવા, પણ જો તેઓ હરેક ચીજ વેચવાનું બાહુનું કાણુંડો કાઢે તો તેઓને હાથ લગાડી શકાતા નથી. ભીખારીઓ લાગ શાયે ચોરીનો ધંધો પણ કરે છે. વલો એ હોટેલનાં માલિકો પાસે એક ચોપડી રહે છે જેમાં દરેક રજતનું ખેયાન હોય છે અને જે ધરમાંથી વારે ઘડીએ ભીખારી મક્તી હોય તે વરો લઈ ખેતો હોય છે. સનવારની રાત્રી ભીખારીઓને ઘણાં લાખકારક છે. વારે ઘડીએ એક પુરુષની સાથે એક ચોર અને ચાર પાંચ બેકરાં નજર આવે છે જે

ઓ રાહદારી પાસે “કાલે આતવારે કાંઈ ખાવાનું નથી” એમ કહી પર્ણા ઝાકાવેલે. રાતનાં ભીખારીઓ પીઠામાં અને એવી બીજી ખરાંબ જગ્યાએ ઘાટ પીતા બેસેલે અને એકબેકની દુરતાબનાં હવાલથી બહુ ગમત ચેલવેલે, અને જે ધરમી પ્રશ્ન તેજોની કા કલુદીપર દયા કરી તેજોને ભીખ આપેલે, તેજોનાજ ઠઠા મશકરી કરેલે. દસ ભીખારીઓમાંથી નવ આવા ચપરખંધા હોયલે.

ભીખારીઓનાં દોર ભાંજવા ભીખારીઓને માટે એક રાભા ઊભી થઈલે જેઓ પોતાનાં પગારદાર માણસોથી જે ભીખારીઓ ઢોંગ કરેલે તેઓને ચતાવાલાઓને હવાલે કરેલે. હુઆ ભીખારીઓની ઠગાઈ જો સાબિત થાયતો તેઓને ઠ મહીના સખત મજૂરી સાથે ઉદ કરવાનો હુકમલે, પણ પોલીસની એ બાબદ સર સાહુએતી નહીં હોવાથી અને ભીખારીઓની ઠગ વીંદ્યાથી એ ધારો ચુવો નેવો પડયોલે.

રામચનીના દીવસો. તેડેવારોની રચના— લગણસરા ઈત્યાદી.

દરેક કોમમાં રામચનીના દીવસો તથા ચોકસા તેડેવારો હોયલે જે તેઓ પોતાની શુંબસ સુખ્ય વ્યવહાર ચમ નથી ગુજારવાને તબવીબ કરેલે. માણસ માણસની પરીતમાં ખુદરતી કાયદાથીબ જોડાયલું છે. જેમ લોકોચુંબક લોકોહાંને જેએ તેમ માણસ માણસને જેએ. એ ઉપરથી રામચનીના દહાડાઓ ઉપર જુદા જુદા દોસતો પોત પોતાનો નેકાવરો કરી એક મેકની પરીતમા લખેરાઈ રંગ રાગમાં ખુશ રહેલે. તેડેવારો આપણા બાપદાદેથી ઉતરેલા છે, અને શું હીનું કે સુસલભીન, પારશી કે ઈંગરેન, પછી પુરુષવીની કોઈ પણ કોમ પોતાના બાપી કા તેડેવારો વ્યાન દીન શુધી પાલેલે તેડેવારોના દીવસ કોઈએ ચોર હોયલે. જાંહા જુવો તાંહાં વ્યવહાર ચમન રચીને રંગ રાગ એક માતબર દોસત પોતાના ગરીબાર સ્ત્રી કો સાથે પરીતથી સુકરા ઉપર બેસેલે. એક ભરતાર પોતાની દીલચમન માથુક અને તાના બાલકો સાથે સેહેલગાહ કરેલે. ગરીબોને ખેરાત મેલેલે. જાંહા જુવો તાંહાં સુંદર કપડાં અને હસતા મેહેરા; દોસતો અને ખેરાવદોની ભેટ; હરખ અને પરીતના પોદાર. નાના બાલકો ભપકા દાર પોશાક પેહેડી એક મેકની વ્યાંગલીએ વલ ઘઈ રસ તાપર દમદમાક ચાલેલે; શુંદર નાનનીઓ પોતાના અને હર સુખારોના ચકચકાટ વ્યાજી બાજી નાખતી પોતાના પીયુને ઘેર પધારેલે, ગાડી યોડાઓ સડકપર ધમધુકાર રોડે છે, કારણ કે તે રામચનીના દીન છે. કબીલાઓમાં કજી ઓ કકાસ પોતાનું નેહસ મોહોડું કાઢું કરેલે; ગઈ વાત

ગુજરી થઈ જાયલે; તુરેલી દોસતી પાછી સંધાયલે; દીલથી ગમ દુર-થાયલે, હાપને બદલે હરખ; કુખને બદલે સુખ જાગેજા દીસેલે. દુશખનોના હાપ દોસતીમાં બલેલે; જુદાં પડેલાં દીલ પરીતથી મેડાયલે; અને કલવા સપુણને બદલે મોહોમાથી ઈશવરની ભક્તીના વચનો નીકલેલે. એ બાદતખાનાઓમાં પાપીઓ પોતાનો પશચાતાપ કરેલે; અસો માણસો પોતાની કીલેલી નેક કરણીપર આનંદથી જુવે છે, ધરમજુર પરમેશવરને સમરવાના સદસબંધ કાઢેલે; અદના કે આલા; પાદશાહ કે કુદીર એક ઠામે ભેગા બલેલે; નહીં તાંહાં દોલતનો બાહાર કે ગરીબનો ઈનકાર એવું ઈશવરનું ઘર, તેડેવારની આવી મોતેબર મક્સદ છે. સુધરેલા લોકોના તથા નંગલી લોકોના તેડેવારોમાં વ્યાસમાન જમીનનો ફરક છે. મેહુની મક્સદ એક છે; પણ મેહુ જુદે જુદે રસતે એક જ ઠામે પુગેલે. સુધરેલાઓના રસતા સાક, અને સીધા છે. નંગલીઓના ગલીચ અને મેહુ ઘાટે. અસલી જમાનાના જે હીનકુઓ પોતાની દેવી કાલી માતાની આગલ વ્યાદમીનો ભોગ વ્યાપતા હતા; જે સુની તથા હેવાનીવ્યત રીતે તેઓ વ્યાદમ ભતના મસત કોની માથા પોતાની દેવીની ગરદનમાં ચાલવતા હતા, તે રીત તેડેવાર પાલવાની સુધરેલા મુરોપીઓના ના તેડેવાર પાલવાની રીતથી કેવી નંગલી, ઘાટકી, અને હેવાનીવ્યત છે? પણ નંગલીઓની રીતભાત અને કીરીઆઓનો વ્યાપણી રીતભાત અને કીરીઆઓ સાથે કદી સુકાયેલા થઈ શકે નહીં. પણ આપણા પારસી ભાઈબંદોની રીત ભાતને જે કોઈ બીજી સુધરેલી કોમની રીતભાત સાથે સરખાવીએતો તે ઉપરથી વ્યાપણી રીતભાત કેટલીએક મેહુ દોલે કે નહીં તે વ્યાપણને માલમ પડશે. ધુરો પીઓના અને વ્યગતકરીને વ્યાપણ રાજ કરતા ઈંગરેન લોકો આપણા કરતાં વધારે સુધરેલા છે એ કોઈથી ના પાડી શકાયો નહીં. ઈંગરેનેની સઘલી રીતભાત નકલ કરવા ને ગણે એમ અને કેહતા નથી, પણ કેટલીએક ઘણી પોતેબર છે અને તે ઉપર ધેઆન પોંચાડાયથી વ્યાપણને લાભ છે એમ અને ધારીએ છઈએ. એક પારસી ગરહસધને તાંહાંના લગણસરાનો વ્યાપણે દાખલો લઈએ. બાલ લગન થયાં જઈએ કે નહીં, ઈલા લખલું ખરમ કરી કરનની રોક ગયે ચાલવવી કે નહીં તે બાબદ હાલ વ્યાપણે વીચાર કરવા બેઠા નથી. વ્યાપણી હાલની ભવબ વ્યાપણી રીતભાત તથા સવાનાં છે. ઘણી વેલાએ હમારી નેક વાંચનાર બાંનુઓને હુમેએ તેઓની તેડાં કરવાની નંગલી-રીતપર સબક કહ્યા છે પણ તે ઉપર કોઈએ કવમીતબી લખશ દીધું હોય એમ દીસતું નથી. ભલે તહમરે તાંહાં વીવાહ હોય; ભલે તહમને ઈશવરે ભર બખશાયું હોય; ભલે તહમને તહમનાં ખેરાવદોને અને સહીએતિ રામચનીમાં ભોગ લેવાને નોતર દીધું હોય, પણ જે રીતે તહમને તેડાં કરવા નીકલે છે તે તમ બાનુઓને આ સુધરેલા વચનમાં છાનતું નથી. એક ધરથી બીજે ઘર, એક મોહોલાથી બીજે મોહોલે રખડતું એ નોકરોનું અને ખીદમતગારોનું કામ છે. ઘાંટું પડે તાંહાંશુધી સુખ મારવી, મેહેરો નાંખ મારે તાંહાં શુધી શરબતા તડકામાં અને કલમાં કરવું; માથે ધમરી

આવે, તાંહાંશુધી પગે પડવું અને દાદર ઉતર ચઢુક કરવા એ કેપરે તહામી મેહુનપનીઓ અને સહીઓની તરવાની રીત તે સહન પડી શકતું નથી, અને જહાડ તરવાની રીત તે તહુમને થાક ચઢુક અને તહામી તરબી એમનાં ખલલ થાય તાહારે તહામી નોતરેલી સહીઓની તહુમે કેમ મદારને કરી શકે? આવી એક સેરહી બાબ હ તહુમે મનપર નહી લખે, એ ખરીબ અફરોશકાક બીનાં છે. કલાણી બાઈ પેહેલ કાહાડે તો આપણે પુક પકડે, એવો ને સરવે બાનુઓના વીચાર હાપતો નજાનાના નજાના શુધી એ હીનપસતી ભરેલી રસમ તહામીમાંથી તરક પનાર નથી. ચીડી પતરીથી નોતરૂં દેવાનો કાયરો રાખ્યાથી ને કોઈ વેક તહુમને કરવી પડે છે તે દે શરો અને ને વખત અને મેહુનતનો બચાવ થશે તે તહુમે તહામી મેહુનપની અને સહીઓની વધારે આછી મદારત માં વાપડી શકશે. એવી કોઈ હીમતી બાઈ છે ને પોતાની મેહુનપનીઓને સીધો મારગ દેખાડે?

વલી એક બીજી બાબ ઉપર હામી વાંચનારી બાઈઓનું ધેમનું એમવા માગીએ છઈએ. તેહેવારના ધીવસે ઉપર ધ્યા બીજી રામચંદ્રના દાહાડા ઉપર તહુમે તહામી મનમાં ખુબ તહામી મેશાવરોને ધ્યા સહીઓ ને ધનન કરો તેમાં હમે નરાબી અણધરતું નોતા નથી. મોર એવા દાહાડાઓ ઉપર તહુમે તહામી સહીઓની અરસ પરસ પ્રેરીતી વધારો એ કાયદા ભરેલું છે. પણ તહામી નાણાની શક્તી અને મદારત કરવાની શક્તી ઉપર તહુમે એ ખુબ ધેમનું આપવું ધરે છે. તહામી ગરીબો ધણી મારવાંતો એકનાં એ લખી આપે અને તહામી તાંહાં લંકાં લાગે એ શુ ફ્રમખતીની નીશાંન નથી? કેટલા ભરતારો પોતાનાં ખુદ અપદપણથી અને તેઓની મેસન બાપડીઓની કલાપીતથી ખુવાર ખુવાર યઈ છુરે હાલે પોંઘિયાણાં તેનાં હાખલા શુ તહામી આંખ આગલ નથી? ગરીબાઈ કબુલ કરવી એમાં નીયપણું નથી; પણ રીચ છતાં તાહેવતનું હોલ ઘાલવું એમાં નીયપણું અને એમાં હંકારે, એન હંકાર ખરાબી અને પાએબાહીનું શુલકે એન હંકાર પાદશ હોતો મેહેલ નિર્ધ ગરીબની જી હુપડી જહાલાવી નાખે છે. માટે નેક બાનુઓ દરીઆફત કરો અને હાણપણ અખતેઆર કરી સીધો રસતો પારો.

વલી ને નજાનો તહામી નોતરને માન આપી તહામી તાંહાં આવે તેઓની નિષ્ઠા પરદાસત છે તહુમે ન કરોતો શુ તેઓને અપમાન રીધા બરાબર નથી? શુ તેઓ ઘરે લુપે મરે છે કે તહામી તાંહાં અપમાન ખમવા આવે? વારંધડીએ પારસીઓને તાંહાંના લગનસરા અને એવા બીજા દીવસો ઉપર મારો દેખાવ નરને પડે છે. ભા એગે ખુલાશથી મેસાઈ શકાય એવા કપડાંના લાંબને લાંબા કપડા ઉપર નજાનો શુ મોરતો કે શુ મરદોને મેસા ઉવાખ આવે છે. હાઈસે હાય અને પગસે પગ ચઢે એમ શકવા મેસે છે. ને એક પગત ઉડી ગઈ હાપતો પાછીનાં મેસનારાઓને બીજો અને ખરડાપરી નગા ઉપર મેસવું પડે છે. આખી નગામાં ઘોંઘાટ અને કરબલાટ અમી રહે લો રાખે છે. નહી કોઈ દીને એાલખતા કે નિયંદા મણ

સો જહારે એકમેક સંગામે મેસે તાહારે મોહાડાને તાહાં મારી તેઓને ખાનું પડે છે. ધુલથી ભરાયલાં કાગડાના છે રથી ખરડાયલાં અને કાંઠાં તુડા પાતરાંઓ નજાનોને વખતે સાફ કરવાં પડે છે. શરાબની જાગે ને વગર કલા ઈની માઠાં ભાએમે હાપતો પીનારને વલી બીજી ક્યવાર લાગે છે. બાનુઓનાં દેખતાં તેવાં ખાર કપડાં પેહેડી મણ રો મેખલાને ચાલે છે અને ખાણું પરસે છે. તેવાના દીવ ઉપર ઉતરતાં પરસેવાનાં રેલા કાણુને નહી કમકમાવે. વલી તેઓનાં ખરાબ હાપ તેઓ વારંધડીએ પરીસાની વસતુ ઉપર લગાડે જ્યો ખાવાની રૂચી ખરેખર અંધ પડી ગય છે. પીવાનું પાણી ને કલસીઓમાં આપવામાં આવે છે તે કાઈ વખતે એકાદી લાવવાને બસ છે. હમે ને ચીતાર ઉપર દેખાડો છે તે હમે દરેક મેનબાનીને લાજ પારતા નથી. પણ સાધારણ રીતે તે બધી મેનબાનીને લાજ પડે છે. દરીઆફત કરો નેક બાનુઓ કે ચીડી પતરીથી નોતરૂં દે એમાં અપમાન, અને ઉપલી રીતે તહામી સહીઓની મદારત કરવી એમાં અપમાન નહી એ કેમ અને? મોર અરાખામાં મદારત એ મોલ હાપન નહી. સઘથી સરસ રીત એકે થોડાં માણસને ધનન કરવું. ઘણા ઘણા પકવાનો અને મોઘા દાઢીઓની હમે ભલામણ કરતા નથી. હામી કેહેવાની મતલબ એન છે કે તહામી નજાનોના બરાબર પરદાસત કરો. ઈંગરેમે હમેશા એમલ ઉપર નજે છે, અને એ રેવાન બધી રીતે પસંદ કરવા નેગ છે. ખાર માણસથી વધારે માણસો એક ઈંગરેમનાં ઘરની એમલ ઉપર દીકામાં આવતા નથી. ને હાપતો થોડા વધારે પણ બસે ધ્યા ત રણસો માણસનું ધાર કદીબી નહી હાપ પડોશી, મોઘાનાં, રેણાનાં, વેહેવાઈનાં, સહીનાં નજાંનાં, નોબાઈનાં, રેણાનાં, નોબાઈનાં, ઈત્યાદીના સંગાં વાહાલા, મેશ કબીલા, તો, નજાનીનાં, ઈત્યાદીના સંગાં વાહાલા, મેશ કબીલા, આગળ નહી કે પાલખ નહી, નિયલા નહી કે મોલાચાકી નહી, શકવાને તેડવાં એવો જુરો રસમ આપણી બાનુઓ માં આમેન છે ને નેમ નજાનીથી દુર ઘાય તેમ મેહેતર. ઈંગરેમે પોતાના જાણી દોસતોને અને અતલગનાં અને અછી રીતે વેહેવાર રાખનારા સંગાઓને મેરે છે, અને વલો એ નોતરાં પણ એક દાહાડે દીરાખ આવતાં નથી. વા રાફરતી તક નિષ્ઠ શકવાને મોલાવવામાં આવે છે; જ્યો દરેક નજાનીની મદારત બરાબર કરવાને શોલ પડે છે.

એાલખ પાલખ વગર તહુમે તેડાં કરો એન મેહુડું છે, અને તહામી તાંહાં એમ આવનારાઓને પણ લાવે છે. ખાવા મોલાવવાની શુભ મતલબ એન છે દોસતો અને સહીઓની એકમેક સાથે પરીતી વધે, અને બસે તરણસે માણસો સાથે તહુમે પરીતી બાકવા જાયો એ કેમ અને? માટે સેખાની બાઈઓ, એ બાબ ઉપર ખુબ દરીઆફત કરો. દસ બાર સહીઓની સાથે ખુબ વાતચીતમાં મગન રહેવું તે તહામીને મનરો રામચંદ્રની દીવસ કે ઘાંટાં પાડી બાવરાં બની નઈ કુંતરાંની માફક બને તરણસો નજાને દા લભાત ખપરાવી રખણ કરવાં એ રામચંદ્રની દીવસે? ને વાંચનારી બાઈએ ધીરજથી વીચાર કરશે તો હામી એ અંજારે કે નહી તે તેમને લાંબ પડશે હજુ ઘણી અંજારે રસમોપર હામી મોલવણું, પણ તક નિષ્ઠ તે ઉપર

બોલવાને હમે ભલશું નહી. હાલ તરત હમારી એજ વી નંતીછે કે કુટુંબી બાઈઓએ ઉપલી બેઠું હી રસમે તરક કરવાને પોતાની ખતની કોશિય કરવી અને પોતાની બેઠેનય નીઓને રૂકાં દાખલો દેખાડવો.

દીવાના પણુ.

તખીબો કેહેછે કે દીવાનાપણું એ સુધરેલા દેશનો રોગછે. જંગલીઓ જેઓ પોતાના મનને બીધ કુલ કરતા નથી તેઓના કરતાં જે સુધરેલા લોકો પોતાનાં મનને પ્રમ કરસત આપેછે તેઓમાં દીવાનાપણું વધારે જોવામાં આવેછે. આફરીકાના જંગલીઓમાં દીવાનાપણું કદાચ જોવામાં આવેછે. આફરીકાનો માહા પરસીધ યુસાફર ડાકટર લીવીંગસ્ટન જેની બોલ કરવાને હાલ કેટલાક ઇંગરેજો નીકલેલાછે તેણે ખાતર એક ઇલાખે દાખલા દીવાનાપણાના આફરીકાનામાં જોયા. પણુ એક જંગલી જેને ડાકટર લીવીંગસ્ટન પોતા સાથે યુરપ લઈ જવા માંગેના હતા તેવું મન એ વાત શાં ભલી એટલુંતા ગુંચવણમાં પડ્યું કે તેની આગરી ખસી ગઈ અને થોડા દાહડામાં તે આપઘાત કરી મરણ પામથો. થોડાં વરસની વાત કીપર ચીનમાં થેલાપણું ઘણું જુગુ હતું, કારણ ચીનાઓને તે વખતે મન ખીલવવાની સખત બંધી હતી. અશીણની અસરથી ચીન દેશમાં થેલાપણું વધ્યુંછે. યુરપના જે રાજો પરબને છુટાપણું આપેછે તોહાં થેલાપણું વધારે દીસેછે. ફરામમા આસરે એક હગર માણસે એક માણસ થેલું હોયછે, ઇગલડામાં ૭૮૩ માણસે એક થેલું હોયછે, ઈસકાટાડામાં ૫૬૩ માણસે એક થેલું હોયછે, અને અમેરીકાના યુનાઇટેડ ઈસ્ટેટ્સમાં ૩૨૦ માણસે એક થેલું હોયછે એવી ગણતરી કાઢાડવામાં આવીછે.

એક સંપીલું સુખી કુટુંબ.

વાંચનાર કીપણું મથાણું વાંચી જું બિન્દવાર છો કે કોઆં સંપીલાં અને સુખી કુટુંબને માટે આ ખીનાં લખેઆમાં આવીછે. તુરતજ તને જવાબ દો છોજેછે કે, તારા પોતાનાં સંપીલાં અને સુખી કુટુંબને વાસતે, અને જો તારું કુટુંબ તેવું ન હોયતો તેવું થવા ને ખાતર આ ખીના લખીછે. જો તારું કુટુંબ તેવું ન હોયતો આ પાસેના પાના કીપરના ચીતર તેવાને

ખતાવ અને ધીરજથી આ ખીનાં વાંચી સંભલાવ. માં બાપ તથા બાઈઓ મલી એક કુટુંબ થાયછે. કુટુંબને હલીમલીને રહેવાને માટે પુદરનથીજ કુટુંબીઓમાં માયા અને મમતાનો આતસ બાળપણથીજ તેઓના દીલમાં સજગેલા હોયછે, એ આતસ જે કુટુંબમાં હમેશાં રાતદીન બગરૂત અને બળનો રેહેછે તોહાં પાસેનાં ચીતરનાં જેવા પુશનમાં દેખાવ નજર આવેછે. માયા અને મમતા એક જાનવું બંધાણુ છે જે એક મોહકાં કુટુંબને બરાબર બાંધી રાખેછે. જેઓનાં ઘરમાં એ બંધાણુ નથી હાતું તેવા સરવે જલદીથી વીખરાઈ જાયછે અને કલેશ અને કલ્યાથી હરાંન અને પરેશાન રહેછે.

નર નારી વચે પુદરતીજ તજાવનછે. એ તજાવ તો અસપરસનાં સંબંધથી પુરાજેછે અને એકમેકની ખુટ પુરા પાડેછે. જેમ એક હાથ કીપર પુરસ સકત, કદાવર તથા કુવનમંદછે તેમજ બીજા હાથ કીપર સ્ત્રી, નાનુક, ખુમથુરત, તથા અદા ધરાવનારીછે જે મ મરદને પોતાની મરદાંગી તથા હીમતથી લક્ષ્મીનાં મેદાનો કુલાવી ફતેમંદી મેલવવા અને માહબારન કાં મો આરંભો તેને સરનજામ પેહોંચાડવાને સજાથીજોછે તેમજ, સ્ત્રીને તારીફલાએક ધીરજ અને સંનોશ સખી, સાલેલાઈની લગામથી પોતાનો સંસાર ચલાવવા સરજીછે.

ઝોરત, તારાં ખરાં પેઆરનાં નખરાં, એક પુરખીલેલાં ગીલાખનાં મીકાં કુલની લપટ કરતાંખી મધુર અને મીકાં, ખાનુનરના રૂબંદાર પીછ કરતાંખી નરમ, પવનની મીકી મધુર લેડેર કરતાંખી પુશનમાં; અને સુખાઈ ગયસી અને સુરજથી તપતી જમીનને તુરૂપત કરનાર વરસતા વરસાદની પેડે તુરૂપત કરનાર અને રોજવી તાબાં કરનારંછે.

ઝોરનો, તમારાં આવાં બદુથી તમે તમારી તરફ જેને ચાહો તેને ખેંચોછે. તમે લોહાણુંખકો અને મરદો લોહાણું, જેમ તમારી તરફ ખેંચાય અને વક્ષાણુ આપાય તેમ તેઓ તમારો આગલ દોડતા ફરેછે. જો કે તેઓ લોહાણાંનાં જેવા સકતછે તોખી તમારા આ નખરાંદાર બદુઈ પેઆર આગલ મોમ જેવા નરમ થઈ જઈ તાખે થાયછે. હવે ખોસો કે તમારાં આટલાં બદુઈ કુવત સાથે, તમે લોહાણુંખક, લોહાણાંને તમા



ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਟਾਂ ਦੀਆਂ ਖ਼ੁਸ਼ੀਆਂ



રા ઘોડાની લગામ છોડી તેને છુટો મુકી દઈ એક ધર મેનું કામ કરવાનો વીચાર કીધો. માહારી તરસ વંધતી ગઈ, માહારી આંખે એકાએક તમેર આપ્યાં; એ ને હું ખસતી રેતી પર પડી ગયો હું વીચારવા લાગો કે હું જીવડા જંગલમાં મહને મુકી તું જાચછે!— પંચવલી માહારીથી દુર ખસતી જતી હોય એવું મહને લાગું. પાછો હું હીમત પકડી ઊઠ્યો. માહારા પગ મુજતા હતા અને મારામાં ચાલવાની તાકાત ન હતી. માહારા ઘોડાની લગામ હું પડ્યો તપાસે માહારા હાથમાં જતી નેથી ઘોડાને આગલ ચલાવ્યો અને હું પાછલ ચાલવા લાગો. એક કલાક બાદ આ કાશ વીજલીથી ચમકવા લાગું; અને થોડા વારમાં પવન જોરમાં પુકવા લાગો. ઈશવરનાં હું ચુકર ગુજારવા લાગો અને માહારું મોઢા ઊંઘાડીને ઊભો કે વર સાદનાં છાંયથી માહારી તરસ મટે. પણ એવાંમાં રેતીનો જથો ઊડીને માહારા મોઢામાં પડ્યો જેથી હું વધારે અકલાવા લાગો. હું માહારા ઘોડા પર ચડી બેઠો અને ગુંગરાઈ જવાની ધાસતીથી એક જાહીડીને જોડે ઊભો. વરોલીઆથી રેતીનાં ડુંગર ઊડવા લાગા અને કલાકેક ખોટી થયા બાદ હું પાછો રાતે દસ વાગતા લગી ચાલ્યો વલી આગ્રજ વીજલીથી ચમકી રહ્યું અને ઈશવરની કરૂપાથી થોડા છાંય પડવા લાગા. આગતે આસતે રેતી ઊડતી બંધ થઈ અને મેં માહારા ઘોડા પરથી ઊતરી માહારા જે કાંઈ ધોતાં કપડાં હતા તે વરસાદમાં ભાંગાતાં મેલ્યાં. એક કલાક શુધી વરસાદ ધ્રુમ વરમયો અને માહારાં કપડાં નીચવી નીચવીને મેં માહારી તરસ મટાડી.”

એક કુખીઆઈ કુટુંબ—સર એડવરડ કૌકની
છંદગીનો હવાલો.

એક કંગાલ ચોરત પોતાનાં કરૂપણુથી પોતાનાં ઘણીને કંવો પાએમાલ કરેછે. તેને કંવી રીતે કુનીઆદારીથી રદ કરી શકે, અને કંવી રીતે તેની અમર કીરતીને બંધ લગાડે તેનો મોતેખર દાખલો સર એડવરડ કૌકની છંદગાનીનાં હવાલો ઉપરથી મલેછે.

ઈંગલંડનાં પાદશાહ પેટ્રીયા જેમનાં વખતમાં સર એડવરડ કૌક નામે એક નામીયા ધારાનો ઊગા પતી થઈ ગયોછે. ઈંગરેજ ધારા પર સર એડવરડ

નાં લખેલાં પુસ્તકોથી તેની કીરતી ઇંગરેજોમાં અમર રહે. તે દાલતે ભરપુર હતો, અને તેનાં સરખું માન થોડાજ માણસોએ ભાગવ્યું હતું. પણ એ કમતાલે નોં શખેસ પોતાનાં ઘરથી ઘણાજ દુખી હતો; અને પોતાની ચોરતનાં મકર અને દેવેશ કરીને મરતી વખતે પોતાનાં રાજાની ગેરજેરખાંની અને પોતાનાં દોસતોની જુદાઈ કરી હેરાન હેરાન અને પરેશાન થઈ આ કુનીઆમાંથી ચાલતા થયો.

નાની ઊમરે સર એડવરડ એક નેક સ્ત્રી સાથે પરણ્યો હતો, પણ કમનસીમે તે થોડા વરસમાં મરણ પામી, અને સર એડવરડ કૌકે ૧૫૯૮ નાં શાલમાં સર વીલીઅમ હાટન નામના એક નાઈટની વીધવા લેડી હાટન જે દારૂક ખરલે નામનાં એક નામીયા ચામીરની છોકરી હતી તેની સાથે કદખુદાઈ કીધી. લેડી હાટનને પોતાનાં મંરનાર ધણીનાં તરણ મોટાં રહેવા નાં ઘરો અને ખીલ પુલ મલેલી હતી.

પરણવા અગાઉ લેડી હાટને એવી કણુલાત કીધી હતી કે લગણું છેક સમીસાંજે છુપાંછુપ કરવાં અને ધરમણુરો કાયદા મુજબ પરવાને મેલવેલો નહી. આવાં કંદંગાં લગણુને કાજ લગનની એક મે દીન ૧ છી સર એડવરડ, લેડી હાટન અને તેનાં બાપ દારૂક ખરલેને અદાલતમાં ઊણું રહેવું પડ્યું હતું. દાહાડે દાહાડે લેડી હાટન તુંદ મીજાજ દેખાડવા લાગી અને ક્રિઈ પણ તેણીને તેણીનાં ખાવંદનાં નામે લેડી કૌક કરી હાંક મારવાને હીમત કરતું ન હતું, અને જાહુરે લેડી હાટન પોતાનાં એક બાગમાં જઈ રહી હતી, તારે સર એડવરડને પાછલા પાસણા સીવાય અંદર આવવાનો હુકમ ન હતો. એક દાહાડે લેડી હાટન પોતાના ભરતારની ગેરહાજરીમાં તેના ઘરમાં દાખલ થઈ અને વારી ગુરીને તેની શયલી અશકઆમ ત પોતા સાથે લઈ ગઈ. આથી કરી સર એડવરડને કીરતમાં જવાની ફરજ પડી.

લેડી હાટન કાવાદવા કરતીજ રહી. તેણીને વગ એટલો લાગો કે રાંખએ સર એડવરડને વજાજની પદવી ઉપરથી ખરતરફ કીધો. સર એડવરડ કૌક બહુજ ગુસ્તે ભરાયો. તે ધારાને એક કોરે ગુડી લેડી હાટનનાં ઘરમાં ગયો અને જોર જુદમથી પોતાનીજ નહી પણ પોતાની બાપડીની પણ થોડી અચકેઆમત ઘસડી લાવ્યો.

ચી તરફ નહીં ખેંચી શકે તો પછે કોણની ખાંખી અ-
ને કોણનો વાંક?

જોવો પાસેનાં ચીતરમાં એક સ્ત્રીએ પેઆરનાં
બળધી પોતાનાં ખાવીંદ અને બયાંઓને ક્યાં પોતા
ની પાસે લાવી બેસાડીઆછે! તેજો તરણે જણ ક્યાં
કાંધે લાગાછે; તે સ્ત્રી બેસીને પોતાનું ગુંથેછે, તેની પા-
સે તેનો નાહાનો છોકરો પોતાનો પાક કરતો ઊભોછે,
અને તેણીને ખાવંદ, છોકરાનો બાપ વરતમાંન વતર
હાથમાં ઊભો બેઠોછે. તેજો બંધોની નજર પેલાં લો
હોયુબકની તરફ ફેવી ખેંચાઈછે તે જુવો! તેજોનું
નાહનું બાળક માંએની બાજુએ જમીન ઊપર બેસી
પોતાની નીરવશ રમતમાં કેવું મશગુલ થઈ ગયુંછે!
અરે! એવાં કુટુંબને તમે સુખી અને સંપીલું કહેશો
નહીં તો પછે કોણને કહેશો?

વધી એ ચીતરની નીચે એક બાજુએ જુવો
બે નાહાના બાલકો એકબેકની ખાંધ ઊપર હાથ મુકી
સંપમાં લપેરાઈ પુશી અને મથન થતાં હાથમાં ગોરાક
નું વાસણ ધરી પોતાની ગાયને ખવરાવવામાં ફેવી મ
જાહ લેએછે? વાંચનાર, એ નાહાનો દેખાવ તુને શું
દેખાડેછે વારું? કાંઈ જ નહીં, પણ એક સંપીલું સુખી
કુટુંબ, બાંહાં તેજોએ ત્રાલીમ લેઈ પોતે સંપીલાં અને
સુખી કેમ થવું તે શીખીઆછે.

વધી એનાં બીજાં હાથ ઊપર જુવો, એક મા-
તા પોતાનાં નાહાનાં ભુલકાંઓને સાથે લેમાં કરો હકી
મહી કેમ રેહેલું અને ઈશવરને કેમ ઈઆદ કરશે તે
ની તરખીઅત તેજોનાં મન ઊપર કંઈ તેવી રીતે આ-
પેછે. નાંહાનાં બાલકોને તરેહવાર મીઠી જુખાંનેણી
તરખીઅત અપાએછે, અને તેજોને તરખીઅત સાથે
ગમત આપવાથી મથન રેહેછે. વાંચનાર બાજુએ ત
મેજે પોતે તમારાં નાહાનાં ભુલકાંઓને આવી નાદ
ર રીતે લેમાં કરી ફેરફાર સખક આપીઓછે? અને
જો નહીં આપીઓ હેજોતો આ નાહાનું ચીતર તમે
ને શું શોખાડેછે? જે ખાવંદને આવી બઘરી મહે તે
નો ભવ સુખમાં કાંઈ નહીં ગુજરે? એવી ગાયકી બો-
લેઆ એક વેલોછે, જે એકવાર મોટાં ઝાડ ઊપર
લપેરાઈ ઊગીઆ પછે જી કવચીત તે ઝાડ પહીં ઢુક
ડે હકાવ થઈ બચ. તોખી તે સાચો વેલો તેના ઢુકડે
ઢુકધને લપેરાઈ વલગી જ રહેશે.

બાંહાં સંપ અને સુખજે તાંહાં ઊદીઓગ હો

સાં લોકાંજારી કરેછે, અને તેમજ તમે પાસેનાં ચીતરને
મથાલે આજુબાજુ જોશો કે એક એક સ્ત્રી પોતાનો
સીવવાનો સાંચો લેઈ ફેરી ઊદીઓગથી કાંધે લાગી
છે. બોલો હજાં વહાવાડ તે કાંહાંથી આવે, આ સાં
ચાનો ઊદીઓગી આવાજ તે સંધાને લાંબી નાંખેછે અ-
ને આલશાઈ અને ખાલી લશઘની સઘલી જન્મલને
કુર અને દરે ફરી નાખેછે.

હવે આ એક કુટુંબ જે સંપીલું અને સુખી બ-
હાં નાંહાનાં બાલકો બાળપણથી તેવી તાલીમ લીએછે અ-
બાઈબંધીનો સંપ રાખેછે અને બાંહાં ઊદીઓગ પો-
તાનાં પગલાં ભરેછે તાંહાં બંદગીનો બજોજ હાવીજ
નોઈએ; નેમજ તમે પાસેનાં ચીતરમાં જોશો કે આ સં-
પીલા કુટુંબને મથાલે બંદગી ઊપર મવકલ ફરેસતો
તેજોનાં સુખ, સંપ અને ઊદીઓગને બંદગીથી સં-
પુરણ કરેછે. હવે જે કુટુંબ એથી ભરપુર તેને ખીલ
શો છુટ? જે કુટુંબમાં એમાના એકનીખી છુટ તે
ભરપુર અને સુખી કેમ થયું?



રેતીનાં રણમાં એક મુસાફરની હાલત.

મંગો પારક નામનો નામીચો મુસાફર નીચે
જણાવેલા શબ્દોમાં પોતાની અરેબીઆનાં રેતીનાં
જગલમાં કીધેલી મુસાફરીનું બેઠાં આપેછે:—

“હું જગલમાં આ વેલાએ ફરતો હતો. સાં
જ પડવા આવી હતી તેથી રાત પડે તેની અગાડી
પાણી મહે તેની શોધમાં હતો. માહારી તરસનું હું
બેઠાં કરી શકતો નથી. માહારું મોઢાં સુકાઈને
જાલ શલ્કે વલગી જતી હતી. માહારી આખે જરા
જરામાં અંધારાં આવી જતાં હતાં. માહારો ઘોડો
પણ બહુ યાદી ગયો હતો તેથી અજલ આવી એમ
મેં દીલ સાથે માનયું. જેખી પાલો મહે તે હું ચાવ
તો હતો, પણ કમનંદીએ જે મહે તે કવરો જેઠર હતો.

“સમીસાં હું એક મોટાં ઝાડ ઊપર ચહડ
શો અને એજેર નજર ફેંકી પણ કોઈખી માણસની
હસતી હાથ એવું દેખાયું નહીં. બાંહાં જોઈ તાંહાં રે-
તી અને કડવા પાલા.

“દલગીર થઈને હું ઝાડપરથી ઊતર્યો. મા-
હારો ઘોડો શોધી શોધીને ઝાડનાં મુકીયાં ખાતો હ
તો મેં માહારી અજલ આવેલી નોઈ તેથી માહ-

રા ઘોડાનો લગામ છોડી તેને છુટો મુકી દઈ એક ધર મનું કામ કરવાનો વીચારે કીધો. માહુરી તરફ વધતી ગઈ, માહુરી આંખે એકાએક તંગર આવ્યાં, અને હું ખલતી રેતી પર પડી ગયો. હું વીચારવા લાગ્યો કે હું છવડા જંગલમાં જ મહને મુકી તું જાણે! — ધરથી માહુરીથી દુર ખમતી જતી હોય એવું મહને લાગું. પાછો હું હિમત પકડી ઊઠ્યો. માહુરા પગ ધુજતા હતા અને મારામાં ચાલવાની તાકાત ન હતી. માહુરા ઘોડાની લગામ હું પડ્યો તાહુરે માહુરા હાથમાં જતી તેથી ઘોડાને આગલ ચલાવ્યો અને હું પાછલ ચાલવા લાગ્યો. એક કલાક બાદ આ કાશ વીજલોથી ચમકવા લાગું; અને થોડા વારમાં પવન જોરમાં ફૂકવા લાગ્યો. ઈશવરનાં હું શુકર ગુજારવા લાગ્યો અને માહુરે મોઢા ઊંઘાડીને ઊભો કે વરસાદનાં છાંયથી માહુરી તરફ મટે. પણ એવામાં રેતીનો જથ્થો ઊડીને માહુરા મોઢામાં પડ્યો જેથી હું વધારે અકલાવા લાગ્યો. હું માહુરા ઘોડા પર ચઢી ગયો અને યુંગરાઈ જવાની ધાસતીથી એક જાહીને જોઈ ઊભો. વરોડીઆથી રેતીનાં હુંગર ઊઠવા લાગ્યા અને કલાકેક ઊભી થયા બાદ હું પાછો રાતે દસ વાગતા લગી ચાલ્યો. વહી આકાશ વીજલોથી ચમકી રહ્યું અને ઈશવરની કડપાથી થોડા છાંય પડવા લાગ્યા. આસતે આસતે રેતી ઊડતી બંધ થઈ અને જે માહુરા ઘોડા પરથી ઊતરી માહુરા જે કાંઈ ઘોડાં કપડાં હતાં તે વરસાદમાં ભીંજાતાં ચેલ્યાં. એક કલાક થી વરસાદ ધ્રુમ વરસ્યો અને માહુરાં કપડાં નીચવી નીચવીને જે માહુરી તરફ મરાડી.”



એક કુખીઆઈ કુટુંબ—સર એડવરડ કોકની
લંદનનો હેવાલ.

એક કંગાલ ઝોરત પોતાનાં કડરપણાથી પોતાનાં ઘણીને કેવો પાએમાલ કરેછે, તેને કેવી રીતે કુખીઆઈથી રદ કરી શકે, અને કેવી રીતે તેની અમર કીરતીને જાળ લગાડે તેનો મોતેબર દાખલો સર એડવરડ કોકની લંદનનાં હેવાલ ઊપરથી મલેછે. ઈંગલંડનાં પાદશાહ પેટ્રો જોસનાં વખતમાં સર એડવરડ કોક નામે એક નામીયા કારાનો હોમાયતી થઈ ગયોછે. ઈંગરેલ કારા પર સર એડવરડ

નાં લખેલાં પુસ્તકોથી તેની કીરતી ઈંગરેજોમાં અમર છે. તે દોલતે ભંરણુર હતો, અને તેનાં સરખું માન થોડા જ માણસોએ લોગવયું હતું. પણ એ કમતાલે નો શંખસ પોતાનાં ઘરથી ઘણું જ દુખી હતો; અને પોતાની ઝોરતનાં મકર અને દેવેલો કરીને મરતી વખતે પોતાનાં રાજાની ગેરગેરબાની અને પોતાનાં દોસતોની ગુદાઈ કરી હોરાન હોરાન અને પરેશાન થઈ આ કુખીઆઈથી ચાલતો થયો.

નાની ઊમરે સર એડવરડ એક નેક સ્ત્રી સાથે પરણ્યો હતો, પણ કમનસીબે તે થોડા વરસમાં મરણ પામી, અને સર એડવરડ કોક ૧૫૯૮ નાં શાલમાં સર વીલીઅમ હાટન નામના એક નાઈટની વીધવા લેડી હાટન જે કારક બરલે નામનાં એક નામીયા અમીરની છોકરી હતી તેની સાથે કદબુદાઈ કીધી. લેડી હાટનને પોતાનાં મરનાર ઘણીનાં તરણ મોટા રહેવાનાં ઘરો અને બીજાં જુલા મલેલી હતી.

પરણવા અગાકી લેડી હાટને એવી કબુલાત કીધી હતી કે લગણું છેક સમીતોને છુપાં છુપ કરવાં અને ધરમગુરો કાચદા મુજબ પરવાનો મેલવયો નહી. આવાં કદંબાં લગણુંને કાજ લગનની એક પ્રે દીન ૫ છી સર એડવરડ, લેડી હાટન અને તેનાં બાપ કારક બરલેને અદાલતમાં કીણું રહેલું પડ્યું હતું. દાહ ઉદાહરે લેડી હાટન જુંદ મીજાજ દખાડવા લાગી અને કોઈ પણ તેણીને તેણીનાં ખાવંદનાં નામે લેડી કોક કરી હોંક મારવાને હિમત કરતું ન હતું, અને જાહુરે લેડી હાટન પોતાનાં એક બાગમાં જઈ રહી હતી, તારે સર એડવરડને પાછલા બારણા સીવય અંદર આવવાનો હુકમ ન હતો. એક દાહરે લેડી હાટન પોતાના ભરતારની ગેરહાજરીમાં તેના ઘરમાં દાખલ થઈ અને વારી ગુરીને તેની શયલી અશકિયામત પોતા સાથે લઈ ગઈ. આથી કરી સર એડવરડને કીરતમાં જવાની પ્રજ પડી.

લેડી હાટન કાવાદાવા કરતીજ રહી. તેણીનો વગ એટલો લાગ્યો કે રાજાએ સર એડવરડને વડ જાજની પદવી ઊપરંથી બરતરફ કીધો. સર એડવરડ કોક ખુજ ગુરે ભરાયો. તે કારાને એક કોરે કોકી લેડી હાટનનાં ઘરમાં ગયો અને જોર જુલમથી પોતાનીજ નહી પણ પોતાની બાપડીની પણ ચોડી અસકેઈમત ઘસડી લાવ્યો.

ભરતાર અને ખાચડી બેહુ દરબારે ચઢકયાં. પણુ સેવક એ આવયું કે લેડી હાટનની તરફ ચુકોએ થયો. પણ બેહુ ખાનુનાં દોસતો વચમાં પડયા અને એ કમખખત જોડાં વચે સમજુતી થઈ.

પણુ થોડા દાહાકમાં બેહુ વચે પાછું તરું પડ્યું. લેડી હાટનને પેટે સર એડવરડને એક હોકરી હતી જે ચઢિદ વરસની ઊંમરે, ઘુગી તાહારે તેના સર જાન વીલીઅરસ નામના એક વગવાલા નાઈટ સાથે નેકા કરવાં સર એડવરડ ઠેરવયું. પણ બેહુ માંએ ડી કરીએને એ કાજ પસંદ પડ્યું નહી. એક સાંજે એ કારજ ખાખદ સર એડવરડ અને લેડી હાટન વચે બહુ હાંસાતોસી થઈ. પણ સર એડવરડની હોકરી એ પોતાનાં ખાપના બોલ માથે ચઢકાવી એ કારજ પર પોતાની મરેજ જણાવી. સર એડવરડ ખુશી થઈ ગયો અને રાતે છુખ છુખ નીંદમાં પડ્યો. પણ સહવારે ઊઠતાં આ કમખખત ભરથારને ખખર મલી કે લેડી હાટન પોતાની હોકરીને લઈ મધરાતે કંઈ જતી રહી હતી. લણીબી જોસતેને થઈ પણ જેમ દાહાક ગયા તેમ મા દીકરીની ખખર સર એડવરડને મળી નહી. છેલ્લે સરવાલે તેહને માલમ પડ્યું કે લારડ આ રગાઈલના ઘરમાં બેહુ જણા ભરાઈ બેઠાં છે. આ ખખર શાંભલી સર એડવરડ પોતા સાથે ખાર ચખરખં ધા ચાકરી લઈ લારડ આરગાઈલના ઘર તરફ ચાલયો. ખારણાં ખંધ હતાં પણ બે કલાક અશણકટ કરીને ખારણાં ભાંજ્યાં અને સર એડવરડ પોતાની હોકરીને પોતાને ઘર લઈ ગયો.

સર એડવરડ પોતાની હોકરીને એક આરક માં કેદ કીધી અને તેની કુંચી પોતાના ગળામાં રળી ફરથો. લેડી હાટને જખરદસતીથી પોતાની હોકરીને હોડવવાની કોશિશ કીધી પણ તે શેકટ ગઈ. સર એડવરડનો વગ પાછો પોતાના રાજ સાથે ચાલવા લાગ્યો જેથી તે પોતાની ખાચડીને ખંદીખાંને નાખી શકયો. અંતે લેડી હાટને પોતાની હોકરીના લગનપર પોતાની રાજખુશી દેખાડી અને સર એડવરડની હોકરીના સર જાન વીલીઅરસ સાથે ધુમધામથી વીવાહ થયા જે જોવા રાજ, રાણી અને ઈંગ્લંડના બીજા અમીરો હાજર હતા. લેડી હાટને કેદખાંનેથી છુટ પછી પાદશાહ અને તેની રાણી અને બીજા અમીરોને પોતાના ખાગમાં ભારી ભંપકાથી લગ્નઆશત આપી;

પણુ તેણીએ પોતાના ખીદમતગારોને હુકમ કીધો હતા કે સર એડવરડ જો અંદર આવેતા તેને ધકા માં રી ખાહાર કાહાડવો.

લેડી હાટન પોતાના ભરતારને પોતાથી ખને તેમ ધીકારતી હતી અને તેના મરણને માટે રોજ ખંતી હતી. એક દાહાડે તેણીએ પોતાના ભરતારના એક એક મોહાતના સમાચાર સાંભલ્યા જેથી તેણીએ સગીથી ભપકાદાર પોશાક પેહેર્યો અને સર એડવરડનો અશકંકાખંત લેવા ઊલટથી દોડી, પણ જાહે તે સર એડવરડના રેકાણ આગળ આવી તારે તેણે પોતાના ભરતારના મરણના સમાચાર બોલાં જાણ્યાં જેથી તે અતીઅંત દીલગીર થઈ.

સર એડવરડની હોકરી પણ પોતાની મા સરખી કમખત નીકલી. લગણ પછી બે વરસે તે સર રાખરડ હાવરડ નામે એક નાઈટ સાથે નીકલી ગઈ. જે અનેઆએને માટે તે કેદખાંને પડી અને આલમની લેઆનત લઈ પોતાના ખાપના મરણ પછી થોડે વરસે મરણ પામી.

છુદાપાના વખતમાં સર એડવરડ લાચાર થઈ ગયો. પોતાની બેડીની મરજ ઊપરાંત તેણીને પરણાવવાના ફલને કડવો સવાદ તેણે સારીપેકે ચાખ્યો હતો. તેના દુશમનોની પાછી ચઢકતી થઈ હતી. તે દુનીઆમાં એકલા પડી ગયો. પાદશાહની મેહેર ખાંની અને તેના દોસતોના પાહા તેની ઊપરથી ઊડી ગયો. તેની ખાચડીના મકરે તે આલમમાં હલકો પડ્યો અને રહ્યોસરથે તેની હોકરીની એખથી તે શી ટકારમાં આવી પડ્યો. આવી તેની કુંખે ભરેલી અને કંગાળ, હાલતમાં તેની હોકરી પોતાના ઈઆરને છોડી પોતાના ખાપના દુખમાં ભાગ લેવાને આવી; અને સર એડવરડ પોતાની હોકરીને માફ કરી તેની વાતચીતમાં પોતાના રડવાના દાહાક પુરા કીધા.

મરતાં મરતાંબી તે કુંખી થયો. તરણ દાહાક મરવા અગાઉ ગામમાં બલચે સલગાવવાનું બોહાતાં ન તેની ઊપર ચેલવામાં આવીયું અને મોડી દરબારના હુકમથી તેનાં સઘળાં કાગલઆં લઈ ચુકવામાં આવ્યાં જેમાં તેનું વશીઅતનામું પણ ગેપ થઈ ગયું.

આ મોઝે માણસ દુષ્પ્રીયારા દાહાક પુરા કરી ૮૪ વરસની લાંબી ઊંમરે મરણ પામ્યો અને આવી રીતે સર એડવરડ કોક સરખા જગ પરસીધ માણસ

એક મકરખાજ ઓરતના કરતુકથી પોતાની આખર અને હુરમત વેચી.

પાપનો બદલો—એક વારતા.

આહમદ નામનો એક ઈશાન શહેરનો રહેવા શી ઓક પાનની વીદયામાં બહુ માહીતગારી ધરાવ તો હતો, અને પોતાના છોકરા કાદરને પણ તેણે એ

લમ હું માહારી ઊપર વેપકાડી. આવો વીચાર કરી ને તેણે પોતાના બાપને મરવા દીધા, પણ તે જ છુતો હતો કે તેહનો ખેડો મહમદ તેને પાછો જીવતદા ન બખશનાર નથી તેથી તેણે એક દુરતાજ કરીને મહં મદને બીજી રીતે સમજાવયો. કાદરે મહમદને પોતા ની પાસે તેડયો અને તેને કહ્યું કે “ખેડા જે ગોજમ જાહ અને જોશઆરાંમ આપણે આપણા મરનાર મુર ખી આહમદને પરતાપે ભાંગેલીએ છઈએ તે વીજો આ

પાપણા મુરખીએ મરતી આપયોછે કે કાઈ ઘણાડે કી. આ નાહાની સીસી િએવોતો ઊંચેરો કરશે દોલતની વાખવાખી થ િ ઊપર શરાખની જામં ઊપયોગ ખરાખર કરવો

ગીનો’ છેશે નજદીક આવતો હાય એવું. આહમદને લા યું જેથી તેણે પોતાના દીકરા કાદરને પોતાની સાંચેખો લાવીને ગંભીરાઇથી કહ્યું કે “ખેડા માહારી જોલાદ જાલવવાની શીકરમાં રાત અને દીન હું પડયો છું. પ ણુ ખેડા જે વાંત હું વુહને કહુંછું તે ધેઆંન ધરી શાં બલ. નવ માસ આ નાની સીસીમાં જે જોશડછે તે ખનાવતાં મહને લાગાછે. આ જોશડમાં અને આ ના ની દાખડીમાં જે મલમછે તેમાં એવો ગુણછે જે મુવે લાં માણસને સજીવન કરી શકેછે. ખેડા વુહને સો ગંદ આખી હું કહુંચ કે જેવો હું મરણ પાયું તેવોજ આ મલમ માહારાં શઘલાં બદને ચોપડને અને જેવો હું હીણુ તેવોજ આ સીસીમાનો દાડ માહારાં ગોહા માં રેડજે નહીતર માહારી ઊપર મલમ. અસર કરી શકશે નહી. એમ કહેઆથી જેમ મેં તુંને અવતાર દીધો તેમ તું મહને દેશે, અને આપણે ભાઈબંધ માશક રહીને વક્ષી એવી બીજી દવા ખનાવશું” થોડા દાહ ડા પછી આહમદ મરણ પામયો. પણ કાદરને પોતા ના બાપના મરણથી બહુ ગમગીની કીતપન થઈ; પ ણુ તે જોલોલો અને થેલીઓ હતો તેથી તેણે વીચાર યું કે મારો બાપ મોટી ઊમરે મરણ પામયો અને તે ણે કાંઈ પાપો કીધાં નથી તેથી તેણે ખેહસતમાં યુક્તમ પામયો. પણ મેં આ જીંદગીમાં બહુ ખરાખ કરતુ કો કીધાંછે જે સઘલાંનું પાપ થોઈ નાખવાને એક બી જીંદગી જોઈએ તેથી ખેહસત કે આ દવા અને મ

જોઈએ. જો મારાં મરણ પછી આ દાખડીમાંનો મલ મ મારે દીલે ચોપડો અને જેવું મારું બદન હીલે કે આ દાડ મારાં ગોહામાં રેડશેતો મારું બદન તમાંમ સોનાનું થઈ જશે.”

થોડા દાહડામાં કાદર મરણ પામયો અને મહમ દ-મલન થતો તેના બાપના બદનની પોહાલાઈ અને લંબાઈ માપવા લાગો. તે હુરખનો મારયો તરત મ લમ ચોપડવા લાગો અને જેવું કાદરનું બદન હીલયું કે તે પેલી સીસીમાંની દવા ગોહાડામાં રેડવા ગયો પ ણુ તેવામાં કાદરનું બદન એટલુંતો ચોંક્યું કે પેલી દવા ની સીસી હાથમાંથી છટકી ગઈ અને ભોંયપર પડીને તેના ચાર તુકડા થઈ ગયા. કાદરનું પાપી બદન પા છું નીરજીવ થઈ ગયું અને પાદશાહી દોલત જતી રહી તેનો મહમદ થોડ કરવા લાગો !!

આ ર બો.

અરેખીઆ દેશ જે એશીઆ ખંડમાં તુરકસયા નની દક્ષીણ આવેલોછે તાંહાંના રહેવાશીઓને આર બ કરી કેહોછે. આરખસતાનનો જમીન ઘણુ કરી રેતાલછે. એ દેશમાં મકા અને મદીના નામના થે હેરો આવેલોછે જે મુસલમાનોના પેશમખર મહમદની જનમ જુમી અને મરણ જુમી હોવાથી પરખેઆતછે. અરેખીઆના રહેવાશીઓ ઘણા વરસથી વખણુએ

છે અને એઓની ચાલચલણ અને રીતબીત જાણવા જોગ છે. આરખ લોકો અસલ શીવસુશીમાં માહેર હતા. બીજા ગણીત અને રસાયણ શાસ્ત્ર વીધ્યા એઓ સાથે આરખોનું નામ જોડાયેલું છે. આરખ લોકો નો શીરકો અને છઆહુલીઓના શીરકો એકજ કરમાં થી નીકળ્યો છે. પણ હવે એ બે શીરકો જુદાજ છે.

આરખ લોકો પોતાના ગાપ ધોરોના કુલપર ગુજારે કરે છે. તેઓનું દેશ રેતાલ હોવાથી કોઈ કોઈ કંઠાલેજ ચારો મલી શકે છે એથી આરખો એકજ કંઠાલે રહ્યાને બદલે એક કાચેથી બીજે કાચે બદલે છે. રાત દીવસના માહવચારને લીધે કોઈ કંઠાલે પાણી ખરાખર મલી શકે છે તેઓ કહી શકે છે અને જો તે કંઠાલે ચારોથી મલી શકે તો તરત તે જગા ખોદી પાણી ચેલવવાની વેતરણ કરે છે. જંગલમાં પડતા હાલેશાઓ થી તેઓ એટલા તો ઘડાય છે કે તેઓ અજબ તરેહની સજીરી અખતેઆર કરી શકે છે. આરખ લોકોનો જો કો સોખતી ઊઠે છે એની ઊપર તેઓ રેતાના જંગલોમાં મુસાફરી કરે છે. ઊંટનું કુધ આરખ લોકો ખોરાકમાં લીએ છે. ઇશ્વરે ઊંટને ઘણીજ સજીરીવાલું પરાણી બનાવ્યું છે. કાંટાની ઊપર એ જનાવર પોતાનું પોશાણ કરે છે અને પાંચ દાહાડા શુધી તે પાણીની તરફ મારે છે. ઊંટ પોતાની હાજરીમાં પાણીની ખરચી ભરી રાખે છે જે ખપ મુજબ તે જાહરે પાણી મઠવું નથી તાહરે વાપડે છે. જાહરે આરખને બે દીવસ સુધી પાણી મલી શકવું નથી તાહરે તે રડતી આંખોએ પોતાના વાહલાં જનાવરની ગરદન પર છડી ફેરવે છે અને તેની હાજરીમાં ભરેલાં પાંણીમાંથી તરસ મટાડી પોતાનો જાન ઊગારે છે.

ચોરો અને લુપ્તાર એ આરખોનો પેશા છે. જાહાંસુધી સોંપી ઘણી હુધીઆર ઊંચક નહી તાહાંસુધી આરખ ચોર ખુંનપર આવી જતો નથી. આરખ એ કવાર આપેલા વચન ફેરવતો નથી; અને જો કોઈપર વેર લેવાને તે સોગંદ લીએ છે તો કોઈથી રીતે તે મકસદ પાર પારવાને હુલતો નથી. ખાપનું વેર દીકરો લીએ છે અને કોઈ વખતે આલાદની આલાદ તે વેર લેવાને ચુકતી નથી.

સેહજ ખોલાયાલીથી આરખ લોકોમાં શીતનો ઊભો થાય છે. જો એક આરખને એમ કહ્યું હોય કે

“તારી પાગડી ખરાબ છે” તો તે ખોલનારનો જીવલેન થઈ પડે છે.

નીખર નાખતો એક તવારીખ લખનાર કહે છે કે એક આરખ બીજો આરખને પુછ્યું કે “પેલી ખુબ મુશ્કેલીનો ખાપ લુંજ?” આ ઊપરથી તે ખાપને રીસ ચઢી અને પોતાની છોકરીને અપમાન મલ્યું એમ મનથી બોલી સામાં શખસને મારવા દોડ્યો. સંજો શખસ હાથમાં આવ્યો નહી પણ તે આરખ એટલો હાઈમાંલેલો કે પોતાના દુશ્મનની ચોધે-ઘણા વરસ ફર્યો; પણ જરે તેનું કાંઈજ વલ્યું નહી તારે તેના દુશ્મનના ખાપ મા અને સગાં વાહલાંને શંકામાં લઈ જ્યે કીધાં અને તેના ગોલાંઓ અને ગાપ ધોરોને ફની કીધાં.

પણ આરખ લોકોના આટલા દુરગુણમાં એક નેક ખવાશ છે. આરખ લોકો પારકાની અને મુસાફરોની મદદરતને માટે ખહુ વખણાયેલા છે. કોઈ કોઈ શહેરોમાં સરકારને ઈયા કોઈ તાલેવંત ફરશને ખરચે ચોટાં ચોટાં ઘરો ખાંધેલાં હાય છે જાહાં મુસાફરોને મુશ્કેલ રાખવામાં અને ખવારવા ધોવારમાં આવે છે. રેતાના મેદાનોમાં જો કોઈ આરખો મળ્યા હોય અને કોઈ મુસાફર ખાવાનું માંગે તો આરખો પાસ રેતાનો ગરે એવો નાહુનો તુકડો હોય તોય પણ તેમાંના થોડો ભાગ ખોરાત આપવાનો તેઓનો ગોથા ધરમ છે. જો આરખોના તંબુની બે બાજુએ હાર લાગેલી હોય અને એક મુસાફર પોતાના જમના હાથની હારના પેઢલાં તંબુને મેલી બીજી કોઈ તંબુમાં જાપતો આરખ લોકો ચોટાં અપમાન ગણે છે.

ફેટાએક આરખો પોતાની સ્ત્રીઓને મુસાફરો સાથે કાફી પીવાની પરવાનગી આપે છે; અને ફેટાએક આરખની જતોમાંનો પોતાના ઘણીની ગેરહાજરીમાં જોરત મુસાફરની પરોનાજત કરે છે. કોઈથી આરખને એમ કહેવું કે તારા પરોનાની મદદરત લું લુલે છે તો તે ઘણુંજ ચોટાં અપમાન ગણે છે.

આરખોનું કદ વજનસાર બીજું છે. તેઓ આંજે પાતલા હોય છે પણ તેઓના મેહરાપરથી ઘણાંજ ચંચલ માલમ પડે છે.

આરખ લોકો ભાલા, તરવાર અને નાહુની વાંકી છડીઓ હુધીઆર દાખલ વાપડે છે. વારેઘડીએ તેઓના હાથમાં ચોટાંથી નજર આવે છે. રંજકની બં

વા તા તાંડ; તે તારી મરણ પુરી પાડી હવે મારી મરણ મને પુરી પાડવા દે." એમ કહી કંટાળાએક શ્રી કાંની એક દેવી દાહાદી તેને લેવાની ફરજ પાડી અને કહેલી કે "લાઈ હું મારું ફરજ ગાયત્રી નથી વાલતા તેથી આ પદશા જોઈ તારા પોશાકની કીમત કરતાં કુખરાઈએ તોખી તે તું રાખ અને આજે જલદ થઈ તે મારી કીરતી ગાઈએ તેને માટે હું તારો ઊપકાર માનુંછ તે કણુલ રાખ." આ ઊપરથી પેલા દરજી એવરો ખુશી થતા પોતાને ઘેર ગયો.



અનુવાત તરૂની મુશાફરીનો હવાલો.

૧૫૫૨માં બેટુન બાઈલ,

તા. ૧ લી જાન્યુઆરી ૧૮૬૫—એ દીને તલાખી ડાકા નવો સાડું સવારનાં કલાક ૫ વાગે તે હો. નીકળીયા. તલાખીનાં જોવા આ રસ્તા એકે મેદાનમાંથી હતા તોપણ ફેરવાણે અને ખાડાવાણે ન હતા તેથી એ ૭ ગાઉની મુજાફરી ૯ વાગે પુરી થઈ હતી. રસ્તામાં હેઠવ પરમાણે ગાંધીમાં ઈંગરે આવીયાં હતાં.

તલાખી... ૨ ગાઉ રાંમપર.

રાંમપરથી... ૧ ગાઉ પાધરી.

પછી એક મીડાં પાછીની નેહર.

પાધરીથી... ૨ ગાઉ ગાધેસર.

પછી એક નીકળું નાહું.

ગાધેસરથી... ૨ ગાઉ ડાકા.

ડાકાનાં ઘરમાં "બંગર નલી" નામે મીડું નાહું, તે નાં કીતારી ઉપર અને આંખનાં છાંયેઆ તણે, તણુએમાં વાસો લીધે હતા.

ડાકા ગાંધી કાઠીઆવાડ ઇલાકાના ઉંડ સરવઈઆ ૫ રમણામંડે. તે સરવઈઆ ગરાશીઆ, જે ભાવનગરનાં કાઠિારનાં કુટુંબી થાએ, તેને તામે. આ ગાંધીમાં આસરે ૫૦૦ નાપલાં ઘરોએ, અને તેની ઉપર આસરે ૪૦ હજાર રૂપીઆની થાએ.

કાઠીઆવાડ હવાનાં દરબારને કાંઈ સાડું માણસ સુલાકાત લેવાને તેડે. તેઆરે અથવા તેને મલવા નતી વેલા રાખ આગવ કાંઈ નજાતું મુકવું પડે. પણ ફકત એમની એમનાં આગવ ગણાતી નથી. પેલું સખત જેડે રૂપીઆ, જે હજારો જાનતું કવખતે મોટા લાવે, તે જુદી જુદી રીતે દરબારને સાડું ખાવાને મેલવું પડે. અને ને એ મીન જુદી ગમ્યાતે ગમે એવું નજાતું કીધું હો એ અને કાઠિારની ગમે એટલી સેવા જાતવી હોએતે તે સખલું લેય વળાએ. ઘણુંકરી કાઠીઆવાડની દરબારોમાં "કોસબો" સાધારણ. એ મીન અકીમમાંથી અને એ જેડેરી વસાણાને ખરવામાં ખુબ પીસી તેને પાણી આં મુકે, અને પછી ફવાનલનાં અથવા ઉતનાં કપડાંમાં

પી ગાલી લેએ, કુકામાં કોસબાને "અકીમનું પાણી" કહીએતા થાએ એ કોસબાને આપવાની પણ એક ખાસ રીત. દરબારને કાંઈ મુખીઅ કારભારી પોતાનાં હાથની હુલેલી સાફ કરી તેમાં આ જેડેરી પાણી લીએ એ ને તે કાઠિાર આગવ પડે એટલે કાંઈક સાડું તેના હાથ જાહાલીને "સહુપ" કરી તેની હુલેલીમાંથી કોસબો પી જાએ. પછી તે કારભારી હાથ ધોઈ નાખી બીજાને એમ રીતે થાએ. પીધા પછી તરત કાંઈ મીડાસ (જુડું) કે ચાકર સથવાને વેડેઅમાં આલે, અને જેવી કોસબાની નજરે તેવી મીડાસની પણ નજર. હોના પારી એ છપ્પે કે અકીમના જે જેડેરી ફવાસએ તેને આંદો કરવાને આ મીન અગતની ધઈ પડી હો. એ કોસબો બે તરણ દરબારોમાં પીનાં હોએ એ જોએ હતા.

બીજે દીને હોરશાનાં ધારા પરમાણે મવારનાં કલાક ૫ વાગે ડાકા છોડીડ અને મહુવા જે તાંડાંથી ૮ ગાઉ તેમાં નવા સાડું પરાઓમ તરૂનો રસ્તા લીધે, અને ૪ કલાકમાં અંજે પોહાતા. હેઠવ પરમાણે ગાંધીમાં વીગરે ૨ સવામાં મલીઆં હતાં.

ડાકાથી... ૧ ગાઉ "કવેલીઆ".

(એક મીડું નાહું.)

કવેલીઆથી ૨ ગાઉ ભાલવાવ.

(હોઆં એક વાવ પછી.)

ભાલવાવથી... ૩ ગાઉ સતા.

પછી "બાખરીડ" નાંમે નાહું.

સતરાથી... ૧ ગાઉ વાધનગર.

પછી ભારોરી નદી (નાહું.)

વાધનગરથી... ૧ ગાઉ મહુવા.

પાલીઆ પછીના સપ્તે રસ્તા ઉપર મેદાં નોમાંથીએ અને નહાડ પાળ નમરે પડનાં ન હતાં. પણ વાધનગર છોડીઆ પછી લીલાતરી રેખાવ દેવા માંડે અને જેમ જેમ ડાકાની નજીક આવવા લાગીએ છપ્પે તે મ તેમ મેડાંન જામીન જણવા લાગે અને આંખા અને બીજાં મોહાંન જાહાડે, અને તેડવાર વનસપની રીએ.

મહુવા ગાંધી મોહવાડ પરીતમ. એ ભાવનગર ને તાખાનું ગાંધી. તેમાં આમરે પાંચ હજાર નીયાં, સાં કડાં ઘરોએ તેમાં બારથી ૫ દર હજાર માણસની વસતી ગણાએ. અંતની આસપાસ રૂમે કોટ. આગવ કડેલા સથલાં ગમે કરતાં મહુવા રેખાવમાં, તાંડાંની કુકાને અને રચનામાં ચડાં, ફકત ભાવનગરથી ઉતરવું. ઘણી જાતની તરકરી રૂપ પરમાણે અનરે મલી આવે.

મહુવા પરમાણે તામે આસરે ૧૦૦ ગાંધીએ. તેની આગવ આગવ બે લાખ રૂપીઆની હતી, પણ હાલમાં પાંચ લાખ રૂપીએ એ પરમાણે ઈતરે આપીડે, અને શાંલવા પરમાણે ઈતારને ૨ થી ૩ લાખ રૂપીઆની નદી યાદે !! આ પરમાણમાં બાતરી, જુઆર, ધડ, સેરડી, અને ૩ એ મુખીઅ મીને પાડે. પણ રૂનો ભાવ ગમ્યા બે આર આલમાં ઘણે વધી પડવાથી બીજા વનસપ તો વીગરે કાંઈન રેખાવું નથી. આ તરૂની જામીન ઘણી સારી, મેડવા લાએક અને ફવદપ. આસરે ૧૫ થી ૨૦ હજાર ગાંધી ૩ મુંગઈ મરે, અને ને ઘેરનાં રૂને

નામે વેચાએ. મહુવામાં રૂની ગાંસડી બાંધવાનાં ગાંમ
હીં આસરે ૧૬ ઇસકરૂં તેમાં કાચી ગાંસડી બંધાએ.

મહુવાની ખાડીમાં મુખ, વલસાડ, ગંદવી અને
બીજા નળદીકનાં બંદરોનાં બતેલા આપે.

જે વેલા ગોહલવાડનાં મુખીઅ ચેડેરોમાં ગોહીલા રા
ન કરતા હતા તે વેલા કેટલીક સુદત સુધી મહુવા (અને ત
લાજ) નળદી અને હુદારા લોકોનાં હાથમાં હતું અને
“ખરીઓ” કોલી નામે કોઇ ખીંડારો રાજ કરતા હતા,
તેને અખરાલ ગોહીએ હરાવીને હાંકી કાઢીડો અને મ
હુવા પોતાને તામે કરી લીધું.

તા. ૫ મી જાનેવારી ૧૮૬૬ ને દીને વડાલ પુકાં
મ કરવા સાડું કલાક ૫ વાગે મહુવા છોડી.

પેટલે માલજી નદી ઉતરીઆ પછી હેલ લખેલાં ગાં
મે મલીઆં,

મહુવાથી..... ૧ ગાઉ ઉમનીઆવદર.

ઉમનીઆવદરથી... ૧ ગાઉ ભાજીવાવ.

ભાજીવાવથી... ૧ ગાઉ કુંલજી.

કુંલજીથી... ૧ ગાઉ તાવીડા.

તાવીડાથી... ૧ ગાઉ ગોરસ.

માલજી નદી ફરી આવેગી.

ગોરસથી... ૧ ગાઉ ખુરવડા.

ખુરવડાથી... ૨ ગાઉ એક વાવે.

વાવથી... ૨ ગાઉ વડાલ.

મહુવાના નીકરેલા સાંજના છ કલાકે વડાલ પોહતા.

વડાલ પછે ઉપલા સધલાં ગાંમોની પેઠે ભાવનગરનાં દરબાર
નું ગાંમ. તાંહાં હમે કકત રાત રેહા હતા તેથી આ
ગાંમકું જોવાને બનીડું ન હતું, માટે તેનું વીગતે અમાન
આવી શકતા નથી.

બીજે દીને કુંડલા નવા સારું ઉતર તરફ ચાલવા લા
ગા, અને તે ગાંમ પોહતા આગલ નીચે આપેલાં ગાંમે
આગલથી ગમ્યા હતા.

વડાલથી... ૧૧૧ ગાઉ હાડીડું.

હાડીડાંથી... ૧૧૧ ગાઉ વીનપરી.

વીનપરીથી... ૨૧૧ ગાઉ ધાધકરા.

ધાધકરાથી... ૪ ગાઉ સાવર, કુંડલા.

ધાધકરાને રાજગરા પછુ કેહછે; તેને આસપાસ ફરતા
કોટછે; તે જુનાઇડનાં નવાબને તામે, એ ગાંમમાં બે દર
વાજછે, તેમાં ઉતર તરફને દરવાજા હમે દાખલ થયા હ
તા અને ગાંમમાં થઇ બીજે દરવાજે બાહર પડીઆ હતા,
કારણ હુમારો રસતા એ ગાંમમાં થઇ નવાબના હતા.
હીમાં હુમારોની વસતી વધારે.

કુંડલું અને તેનું પારીનું ગાંમકું સાવર વચે એક
નાપલું યવનું નાહુ છે તેને “નાવલી” કેહછે, જેહુ ગાંમ
માં (સાવર કુંડલામાં) આસરે ૧૫૦૦ ધરો. રસતા સા
જ અને ઘણા ગલીય નથી. સાધારણ તરફારી, અકાઈ
વીરો મરો. આ ગાંમમાં લોહાડાંનાં લખડા વગરે લોહા
ડાનાં વાથણે સારાં બનેછે.

કુંડલા પરગણાને તામે આસરે ૯૬ ગાંમકાંછે; તે મા
હેલા કેટલાક, શીપાઈને તથા બીજાંએ આપેપત આવા

ને, આપેલાંછે; કેટલાંક કાડીઆનાં તાબામાંછે, જ્યોના તે
ગાંમની આપેપતમાં ભાવનગરની દરબાર સાથે થોડા ઘણા
લાગછે. એ સધલું બાદ કરતાં ભાવનગરની દરબારનાં હા
થમાં વરથ દાહડાં પાંચ લાખ રૂપીઆથી વધારે ઉપજ થ
એ. સેરડી અને રૂ એ બે જનસ આ પરગણામાં થાય
છે. આ પરગણામાંથી ૫૦૦૦ ગાંસડી રૂ મહુવા, અને
બીજા બંદરે જાયછે.

આ ગાંમમાં ૧૦૦ થી ૧૫૦ થોડાની પામેઆ રેહછે.
એક આસીસ્ટન્ટ પોલીસીઅલ એન્ટ પોતાની હાવણી ના
ખી કુંડલા આગલ પહેલા હતા, કેમકે વાહર લોકોને ઉત
રવાનું આ એક નાકું હતું.

નાવલી નદીની એક બાજુપર એક તાલો બંદ બાં
ધેલાછે, જે એક કુંડ નીપોછે; તેમાં થઇને નદીનું પાણી
આગલ વેહછે. એ કુંડમાં બરાહજીના વીગરે નાહેછે.
કુંડની આગલ પુસતો પછુ બાધેલાછે; તેની આસપાસ લી
લોતરી સારીછે. ગાંમમાં સરવેથી સરસ ફરવાની અને
આશાએશની જગા આ કુંડ આગલછે.

કુંડલામાં છોડીઆની તથા છોકરાઓની ગુજરાતી
નીચાલછે.

તા. ૯ મી જાનેવારી ૧૮૬૬ ને રોજ હમેય પર
માણે સવારનાં ૫ કલાકે કુંડલાથી નીકળીઆ, અને અખ
રેલી નવા સારું ઉતર તરફ કુંડ દીધી. એ મેહ ગાંમ વ
ચે ૧૦ ગાઉનો તફાવતછે. હેલ લખેલાં ગાંમ પસાર થી
ધા પછી અખરેલી બપોરનાં બે કલાકે પોહતા.

કુંડલાથી... ૨ ગાઉ મરખરીડું.

મરખરીડાંથી... ૧ ગાઉ ઝોલીઆ.

ઝોલીઆથી... ૧ ગાઉ સેલનદી.

(હીઆંથી ભાવનગરની હદ પુરી થાયછે, અને

ગામેકુંવાડી શરૂ થાયછે.)

સેલનદીથી... ૧ ગાઉ લોપાલીડું.

લોપાલીઆથી... ૧ ગાઉ ગોખરવાલું.

પછી ચેનરું નદી (તરીછ વાર) આવેગી.

ગોખરવાલાથી... ૧ ગાઉ દેવલીડું.

દેવલીઆથી... ૧ ગાઉ સકરથડ.

સકરથડાંથી... ૨ ગાઉ અખરેલી.

કુંડલાથી નીકળીઆ પછી જે પાધરા ઉપર લખેલા ૨
સતામાં જરા ફેર કરવો પડીઆ હતા. પાધરા સેલ નદીપ
ર નવાને બદલે ભાવનગરને તામેનાં સીતરણ નામે ગામ
ડામાં ગમ્યા હતા કારણ તાંહાં સધલા નાસતો લેવાના હ
તા. તેથી આસરે ૧ ગાઉના ફેરવો આલો પડીઆ હતા.
સેલ નદી મુખી ભાવનગરની હલ્લે, અને તે મેલીઆ પછી
ગામેકુંવાડી હદ શરૂ થાયછે. હુમારો ઉતારો ગાંમ પાસે
“ચેમી” નદીનાં કીનારા ઉપર તંજુઓમાં હતા, અને તાં
હાં ગાંમમાં થઇને જવું પડીછે હતું.

અખરેલી.

અખરેલી ગામેકુંવાડ સકરારની તામેનું આ તરફનું
મુખીઅ મથકછે. તેની આસપાસ ફરતા મનજી કોટછે.
વરોદશની પેઠે તેનાં ચાર બજાર અને ચાર દરવાજાછે.
બજારના રસતા પોહલા અને સકાઈમાં ઠીકછે; પણ બાકી

ના પહાં સાંકડા અને ગલીમીથી ફર નથી. અમરેલીમાં બે દડાં; એક માહરવનુ દેડું છે જે ઘણું મોટાદું છે અને જેનું શીખર અમોને રાત્રી માં ઘણું ઉપરથી દેખાઈ હવું. ખીજું ચંચલ લોકોનું દેડું છે, તેની બાંધણી પણ સારી છે. ગાંધીમાં આસરે ૨૫૦૦ ઘરો છે; અને આસરે દસ હજાર માણસની વસતી ગણાય છે.

અમરેલી પરગણું અને ખીજા ગામોવાડ શરદાર ના માર પરગણા મલી પંચમાહાલ કહેવાય છે. એ પંચમાહાલમાં આસરે ૫૦૦૦ ખાંડી રૂ પાછે છે; તે ઘણું ફરી યોધા ત્યાં બાવનગરને બંદરે વાહાણ ઉપર મટે છે. એ માહાલની કુલે આવક ૧૫ લાખને આસરે છે. અમરેલી માહાલમાં એલવામાં આસરે ૬૦ ગાંધીઓ.

આ શેઠરમાં આસરે ૫૦૦ સવાર તથા પાંચે દલ મલીને રહે છે. હાલનું અમરેલી ગાંધી ૫૩ વરસ ઉપર ચાલે છે. હાલનું વસાવોઈ હવું; તેની આવક તે એક માહાલનું હવું અને તેની આવક વરસે આસરે ૧૦ હજાર રૂ પાંચમાની હતી.

અમરેલીમાં રૂપાનાં વાસણો જેવું કે કલશીઆ, વાટકા, પાનદાન, ગોલાબદાન, સારા ઘાટનાં અને ઘણી સરસ ઓપણીનાં બને છે. વડોદરામાં, નગરમાં અને કાડીઆવાડી દરબારોમાં હીમ્યાંથી રૂપાનાં વાસણો બને છે. કોઈ એક રાજાએ રૂપાના હીમ્યાં બનાવા આપીએ હતા તેના પાંચમા તથા આર યતા હતા તે હમોએ જોયેઆ હતા. એ હીમ્યાંની કીમત રૂ ૫૦૦૦ ની ધારવામાં આવી હતી. એ પાંચ, સાંઈ અને એવું હાલનું વજેડું કાપડ આ ગાંધીમાં હીમ્યાં છે; હીમ્યાં ૧૦૦૦ સાંધ કાપડ વજવાનાં છે. આ ગાંધીમાં તમાકુ તથા તફીર ઘણી વખણાય છે. લાકડાનાં નાંધવાં રમકડાં તરેહવાર રમીતાર તથા આકરતીનાં, અને ધોલી રંગીન લાકડીએ પૈણ યહી સારી બને છે.

શીધિ—કરાંચી.

ઈસવી સને ૧૮૪૭ માં સર ચારલ્સ નેપીયરે શીધિને આખો પરાંત છતી લીધે તે વખતથી કરાંચી અમરેજી સરદારના સંવાધીનમાં આવી ગી. આ ગાંધી એ એક ગાંધી જેવું હવું તે હાલે વધીને ચેતાનું નામ એક શેઠરમાં ખપાવે છે. જેવું એ અમરેજી સરદારના હસતકમાં આવી ગી તેવુંજ તેના ખારાંની તમાસ થવા માંડી અને તે આખા હીંદુસ્થાનના ખારાં વો કરતાં શકત મુંબઈથી જીતરવું માલમ પડી ગી જેથી તેને મુદ્રાવવાને તથા દેશના વધારાને ખાતર એ ખાણકર સરદારે લાખે રૂપીઆ ખરચીને એ નાંધવાં ગાંધીને સગીથી સરસ ખંદર બનાવી મુદ્રીકી છે, અને તેમાં રેલવે ચાલુ કીધે, તાર લંખાવેઆ તથા વેલ્લતના તારનું હીંદુસ્થાન ખાતેનું મુખ્ય મથક પણ એ

જ શેઠરને બનાવી દીધું. એક ગાંધીનું નાંધું શકત કોલી લોકોનું રેલ્કાંણ હવું તે આજે હમોને મુધરેલી વરણના લોકોથી વશી ગીછી તથા તેમાં જગ્યા જગ્યાએ વાડી, બંગલા, દેવલો વીગરે મજબુત અને મોટી ઈમારતોથી તે ઊભાઈ ગીછી છે અને શકત ગાંધીઆં વરસ માં બે મોટી ઈમારતો એ શેઠરમાં બંધાઈને હાલ પુરી થઈ ગાંધી. તેમાં એક “શ્રીચર હાલ” જે આપણા માનવતા માલ ગવરનર સર ખારટલ શ્રીચરની ઈ આદ્યારીમાં રઈઅતને ખરચે બાંધવામાં આવેગાંધી, અને ખીલ ઈમારત વેલ્લત અને હીંદુસ્થાન વચે તારનો સંધેસો ચલાવનારાવેનું હીંદુસ્થાન ખાતેનું મુખ્ય મથક છે. એ ઈમારત ઘણુંજ સોલઈતી તથા કુસાદે બાંધવામાં આવી છે. એ વતરોએ મુંબઈ બેંક, આગમ બેંક અને ચારટર્ડ બેંકની ઈમારતોની ઘણીજ મુંદર અને સોલઈતી રીતે બાંધવામાં આવી છે. એ પરમાલ્લે જોતાં પચીશ વરસની વાત ઊપર જે એક નાંધું ગાંધી હવું તે આજે વધીને હીંદુસ્થાનના ખીજાં શેઠરોની સંજમાં આવી ગી.

અમરેજીની સાથેજ એ ગાંધીમાં ધારસીઆ પણ રેલ અને નાંધું રેલ્કાં ૧૦—૧૨ કુકાંનદારે વસતા હતા તાંહાં હવે નાંધવાં મોટાં મલી એક હમોર જરથાશીઓની સંખેઆ ગણવા લાગી તથા ફેરલાકો વેરખાર માંડી કુટુંબ કખીલા સાથે અતરેના રેલવાશી થઈ પડેઆ.

હીંદુસ્થાનનાં જીતર દેશો જેવાં મુલતાન, લાહોર, ચાવલપાંડીની, પેશાવર વીગરે દેશોમાં જવાને મુખીએ મારગ કરાંચીનું ખંદર હોવાથી લોકોની નાંધવાં એ શેઠર વધારે આવી ગી છે અને વાંચનારી ખાઈઓમાંની ફેરલીક ખાઈઓએ એ શેઠર જોએગીં પણ હો, તોપણ ખીલ અંધાનું ખાઈઓએ એ શેઠર ખાને દાંધ્ય જવું પડે તેમની નાંધવાને માટે જલાવવું જરૂરનું છે કે મુંબઈ અને કરાંચી વચે દર પખવાડી એ એક ઈસ્ટીમર વેલ તથા ઊતારગાંધીને લઈને જ આવ કરે છે. તે ઈસ્ટીમર વેલતનો વેલ આપણાં ખારાંમાં આવેઆખાદ ખાર કલાકે ઊપડી જાએ છે, તેથી કરાંચી ખાતે જનારાવોએ પોતાની સઘલી તઈઆરી આગમચથી કરી રાખવી જોઈએ, અને જેવી વેલતનાં વેલની ખખર પડી કે તેવુંજ આગખાટપર ચહડી બેથવું. થાડા ક

લાક આગલથી ચહડેઆથી સારી જગા-મલવાની આ
 શા રહેછે, પણ સંભાલ રાખવી કે તરણ ચાર દાહડા
 નો શીધા અથવા ભાતીછે સાથે લીધા વગર ચહડવું
 નહી. કારણ એ આગળોટને કરાંચી પુગતાં નજદી
 કે તરણ દીવશ લાગેછે, ને તેટલા સુધી તુતકપરનાં છી
 તાડુઓને મીઠું પાણી શીવાએ આગળોટ વાલાવોળી
 જ્યું કયું પુરું પાડવાને બંધાતા નથી—પણ પેહેલા આ
 ને બીજા વરગનાં ઊતાડુઓને તેઓ પઈસા લઈને
 ખાવાનું પુરું પાડેછે. આગળોટ ચાલવા માંડેછે એટ
 લે નવાસવા બેસનારાને ભોર આવેછે ને તેઓ એક
 વા મંદી નજેછે તેથી આગમજથી સંભાલ રાખવી
 કે બીજાનું વીગરે ખરાબ થાએ નહી, કારણ તરણ
 દાહડા તેજ બીજાનાંપર દાહડવા પડેછે. ભોર ઘણા
 આવેતા મોહોડામાં ખરાબ રાખવાની તજવીજ કર
 વી તથા અમશયું પાણી પીવું નહી પણ જરા ખરાં
 નહી ભેરીને પીવું. એક બે દાહડામાં ભોર આવતી
 બંધ પડેછે ને તીજે દાહડા કરાંચી ખાતે પુગેછે. જે
 પછી કોઈને આગલ વધવું હાએ તેવો રેલવેમાં બેસી
 કોટરી નજેછે. નંહાંધી ઈંડશ (શીધું) નદીમાં ફર
 તી આગળોટમાં સવાર થઈ નંહાં બવું હાએ તાં
 હાં નજેછે.

એ શેહરનો વેપાર ગયા દસ વરસમાં ઘણા વ
 ધી ગીઓછે જેથી અંગરેજ, પારસી, કચી, ખોજ,
 મેંમણ વીગરે ઘણાક વેપારીઓ તથા કામદારો અતરે
 આવીને વસેઆછે અને અમેરીકાની જેઠી લકષ્મીને વ
 ખતે એ શેહરનો વેપાર એકદમ ખીલી નીકલેઓ હ
 તે, કારણ સીધી, યુલતાંન, અમરસર, શીરોજપોર વગ
 રે દેશનાં વેપારીઓએ થોતાની પેહડી કરાંચી ખાતે
 હુગાડીને રૂ તથા કાપડના બોહોલો વેપાર તેઓ કરવા
 લાગેઆ. આપણને જાણીતા મુંબઈનો માલ ગવર
 નર સર ખારટલ ફરીઅર મુંબઈના ગવરનર થવાની
 અગાધી સીધોના કમીશનર હવે તેણે એ શેહરનાં મુ
 ધારા તથા વધારા પાછલ ઘણી મેહનત લીધેલી કંઈ
 વાગેછે, અને તેહનીજ મુખીએ કોશેશથી આ શેહર
 આટલી ઊંચી પાએરીએ આવેલું ગણાએછે. એ
 શેહરમાં રેલવે ચાલુ થવાની આગમ્ય વેપારની સઘ
 લી જનશો ગોરાખારીને મારગે લાવવા લઈ બવા
 માં આવતી હતી. ગોરાખારીનું બંદર ઈંડશ નદીનાં
 મુખ આગલ આવેલુંછે નેને વીજે હવી એક કંઈવત

ચાલુછે કે કોઈએક વેપારીએ કોઈ અથ શીખાડી પા
 થે થોતાનાં કાગળપર ઇંગરેજમાં સરનાંમું કરાવી
 ઊં હો તેમાં પેલા લખનારે ગોરાખારીને વાસતે
 “હારસ વીડા” (ગોરસે કે થોડો ખારી) કરીને લખી
 આપીછે હવું.

એ શેહરની આબોહવા શુખાકારી ગણાએછે પ
 ણ તાંહાં ચોખાસુતો મુદલ માંમ મ પડતું નથી. આખાં
 વરસમાં સેજસાજ વરસાદ થાએછે તેથી વહી કોઈ વ
 ખતે કીજેમખર અને બનેવારી માશમાં થાએછે. જે
 વેલા કકડંતી કંડી પડેછે ને વરસાદનાં પડવાથી સરીર
 નાં સાંધા ચકડી નજેછે. મેં અને જુન માશમાં તા
 પ અતીસએ પડેછે. એ શેહરની બાંધણીમાં કાંપની
 ખાણીંપર સાડું ધેઆંન આપવામાં આવેછે. ઘણા
 ખરા સઘલા બંગલા હોંએખંધ બાંધણીનાંછે ને છાંપ
 રાંપર નદીઆં ચહડાવેલાં હોએછે, તથા શીધા રસતા
 તથા ખતી વીગરે શોભામાં વધારે ધેશાંન આપવામાં
 આવેછે. ગાંમની બાંધણી ઈંઆ જેને “નેશીવ ય
 ઊન” કરી કંઈછે ને અસલી ધપનીછે. સઘલાં ઘરો
 મટોડનાં બાંધેલાંછે ને છાપરાંને બદલે અગાશી જે
 વાં ધાલાં બાંધી તે ઊપર મટોડીના થેપ ચહડાવે
 લો હોએછે તથા હવા જવા આવવાને ઊપર મગરી
 આં મુકેલાં હોએછે તેથી એ ઘેરોનો દેખાવ આંખોને
 દુખવે હોવાછે. રસતા બાણા સીકડ તથા ગલીમુચી બ
 લીચીથી ભરેલી હોએછે. પણ ગાંમનાં બીજા ભાગપ
 ર જાંહાં વેપારીઓની હાશીશો તથા ખેંકો. વીંગરેછે
 તાંહાં રસતા કુશાદે તથા સશઈ કાંપના જેવીજ રાખ
 વામાં આવેછે એ કોંણે સઘલી મલીને ચાર ખેંકો
 ની મુંદર ઈમારતો બાંધેલીછે કારખાનાંઓમાં ચાર
 રૂ દાખવાનાં સાંચાછે તથા એક તેલ કાહડવાની ગીર
 નીછે, તે શીવાએ રેલવેનું તથા હુરખંર વરકશનું કાર
 ખાનું ઘણું મોહાડુંછે. પરજનાં વપરાશને વાસતે કુશાદે
 ને મુઝી હવામાં ફરેઅર હાલ બાંધેલોછે. તેની ઊપર
 લગભગ બે લાખ રૂપીઆ ખરચવામાં આવેઆછે ફર
 વા હુરવાને ગવરમેંટ ગારડન બનાવેલીછે. ઊપર બેઠી
 કોંણે અઠવાડીઆમાં એકવાર જુદે જુદે દીવસે વાજુ
 વાગેછે. પવનચક્રીના જેવાં હવા ખાવાનાં બે નાકાં કી
 પેલાંછે, તેમાં એક બરીજ પોઈટ અને બીજું કહીપદન
 એથી થોડુંક દુર વીજરી બંદર આવેલુંછે નંહાંની હ
 વા શીક માંણ્યોને વાસતે ઘણીજ સારીછે. એ બંદ

રમાં થોડાંક વરસપર ચોમાશમાં માલ ઊતરતો હતો તથા આગળાંક લંગરતો હતો, કારણ મુખ્યે ખારામાં તોફાન ઘણું લાગતું હતું. ખારાંની સાથે ટેકરીઓની હારે તેને મનોરો કરેલે. તોફાં દીવાલોંકી તથા વાં હીણના શેલરોને વાગતે દેવલકે તથા કેટલાક ઈંઝરોને એ દેકાંણે વગેલે. કરાંચીધી આશરે ખાર માઈલ દુર મગરપીર કરીને ગાંમડુંકે તાંહાં કોઈ મંગાપીરની ક ખરે તેની વેઠેમી લેકી માનતા કરેલે. એ દેકાંણે ગ રમ પાંણીના ઝરાલે, તેમાં લેકી નાહવા બએલે તથા એક તલાવલે તેમાં શેંકલે શુચવાટો રેલેલે તેની પાણ લેકી માનતા કરેલે તથા બકરાં, મરઘાં ચડુણવેલે (ખેલું.)

પરમુદ્ધ.

સઉધી કુખી કોણ? ઈલાનો પાદશાહ ખોયર એ ક વેલાએ મે ફીલસૂરી બને પોતાના વજર સાથે વાલો ક રતો હતો; તેવામાં તેણે પોતાનાં શેખતોએને સવાલ ના ખાલે કે "સઉધી કુખી કોણ ?" એક ફીલસૂર ખોલીએ કે "પાદશાહ સલામત ને કપડાંમાં પડસે કંગાલ હોય તે ના ન્વેલો કુખી બીજી કોઈ નહી." બીજી ફીલસૂર ખોલી એ કે "પાદશાહ સલામત ને તનપી બને અનધી કુખી બને ને નસીવે કમલેર તેના સરખો કુખી કોઈએ નહી." વજર ખોલીએ કે "પાદશાહ સલામત ને આ કુનીઆમાં બ્યવતાર લઈ કોઈનું ભડું ન ચાડે બને નેને મોહાત એકાએક ઉઠાવી લઈ ઇયવરની દરગાહમાં વગર બચાવે ઉ નો રાખે તેના સરખો કુખીએ બીજી કોઈ હોય નહી."

હાથીદાંત ઉપર રૂપાંનો ઘોર—૩ બ્યાંલસ ડીસ દીવડ વાટર ઈલાને બાકના પાંણીમાં ૪ ગરેત નાઈટરેટ બ્યાવ સીલવર પીગલાવણુ બને તેની બ્યંદર હાથીદાંતનો કટકો નાખવે, જાહરે હાથીદાંત છેક પીડો રંગ પકડે તા હારે તેને બાહાર કાઢાડવે બને તેને પાણીથી શેઈને સુ રેનના તડકામાં મેલવે. ૩ કલાકમાં હાથીદાંત કાઢો ઘઈ બવે. ઘણી તેને સારીપેઠે કપડાંએ ઘસવે નથી તે રૂપાં ની બાક કચલકે.

નાઈટરેટ બ્યાવ સીલવર હાયે નહી લાગે તેની સં ખાલ લેવી કારણ કે તે ચાંચડી ઉપર કાલા કાચ પાડે.

ઈડાંના અચાર—ઈડાંને દસ મીનીટ મુખી મુહલાવ ર બાકવાં. પછી તેમ્નેના કોટલાં કાઢાડવાં બને જાહરે ઘણાંન ઘડાં પડે તાહારે એક ખરણીમાં ભરવાં બને પછી ઉપર પુરતો સરકો નાખવો. સરકા સાથે રમમાં બને બી એ ગરમ ખસાડો નાખીએ હોયતો અચાર વધારે લેહેમ તાહાર ઘરે.

નેતરની પુરસીઓને ગરમ પાણીમાં સાણુનું ફીન કરી વાલવાએ ધોવાથી નેતર ખરાબ થતી નથી.

બાટલીઓને જીહીના કોવસાના કટકો બને ગરમ પાણી નાખીને સાફ કરવી.

રમુજે કુરસત.

૧ છું—હું જેકે આ વખતમાં તમારી સાથે વસુ બને હુઈઆતકુ તોખી મારો સંબંધ પાછા બને શુનરે તા વખત સાથે વધારે. ને મીને મુગી ધઈ બ્ય તેને હું પાણી મોલાતી કરું; ને મરણ પાંચેલા તેને હું સજવન કરું; ને બીનાં મુખવાઈ ગયલી તેને હું મોહલી કરી ત મારી સનમુખ ધરું. હું એક જાતની બ્યારશીકું તેમાં જોવાથી કુનીઆના ઘેરે ઘેર બને મુલકે મુલક તમેને નનર બ્યાવે. મને ખરાબર ધેઆનમાં લીધાથી નાંદાને કાનાવ ધાયે; કાનાંવો પોતાનો બ્યનુબ વધારેલે બને સ રવે મુધારાનું મુલ હું કમકે મારા વગર અગમ પછમ ત મેને કોણ કેલે ! મારો પેશમાં હુજરો લડાઈ, પુનામરકી, જુલમ જસતી, આશત, બરી, લોખ, પાપ, તેમજ સખાવ ત, નેકી, નીતી, સચાઈ, નીમખહુલાલી વગેરે બાપુ એકંદર સખાવેલું. ઉપરતા બવાંનોની સાથ વસુંડું, કાનાવ, પં દીત બને ફીલસૂર મારો ઉપયોગ કરતાં નરા બ્યમકાતા ન થી; તેઓનાં બ્યનુવનું હું કુંચીકું. છેલે હું એક માર બ્યમરનો મોલકુ બને મને પછવાડેથી વામરોતો મારો કચાઈ વીધે તમારી ખાતરી ઘરો.

૨ છું—હું અસલ મીન રેશની રેલુવાસન છું બ્ય ને મારો મનમ તે જુખીમાં ધણેલે. જેકે એથીઆ ખંડ નાં બીજા રેયવાલાએ હમણું મને ઉશારી મોહોટી કરેલે તે મી મારા મીન રેશને રેનને તેલો પુગતાં નથી, મીના વેને કુધરેલા લોક નંઘલીમાં ખપાવેલે, તોખી મારે વાસતે શું ઈંગરેન કે બ્યમેરીકન, શું ફ્રેંચ કે રૂશીઆન બને ચા રે ખંડનાં લોક મારે વાસતે મીન તરફ કાકાં મારેલે. મો લે હીડુસતાનમાં મને કહી વણ નથી માહાતી; મને પા રચી, સુસલમંત, એડુદીમોતો માહેતો ચાહે પલ્ક ખાવા પી વામાં હુડોલા હીડુદીમોતો વાસતેમી કહેલે કે, મને ચાહે. મારો ઉપયોગ નાના બ્યાલકથી તે ધરડાં ખાલસે મુખી કરેલે. તનદરોયત ખાલસ મારો ઉપયોગ કરી હા હા કરેલે, બ્યને બ્યાબરો ખાલસ નરા ચેત ધરેલે. મારે ખાતર સવારનાં પેઢોરમાં નાના ઊંકરનાં છુડાં મખાઈ બપાઈની પછવાડે પ છવાડે ફરી તેમ્નેને કંટાસે બ્યાપેલે. કેટલીક વારતો લોકો ઘરમાં મલવા બ્યાવે તેને ઘર ધણી મારી મુલાકાત કરાવાની મોહાય કરેલે. મારો ઉપયોગ ફરતી કુનીઆ કરેલે તોખી મારો ઉપર તેમ્ને બોલતી જસતી કરતાં નથી. મને ખખર તાં બને કકરા ચાવતાં પાણીમાં નહવાડેલે નથી મારી રે રગખાંથી લાલ લોહી નીકરેલે બને ને મને બ્યને મારાં લોહીને તેલી હાલતમાં લાંબો વખત રેલેવા રીપુતા પડે બ્યાસતે બ્યાસતે તે કાલાસ મારતું બ્યપેલે બ્યને તે કાણ કાણું મોઠો કશુય રાખેલે બ્યને મને ગરી બ્યપે. મા

૩ નામ જ લેએ તેને સહ કોઇ માહે;—હીંદુ માહે, પાર થી માહે, ખ્રિસ્તિય માહે, કૌના માહે, ઈગરેજ માહે, અને આખી દુનીઆ માહેને ફર માહે.

૩ જી—હીંદુઓમાં વપરાતી એક ગુર્જરાતી કહેવતને તરેહવાર રીતે ઉલટાવી લખીછે તે બરાબર વાંચો. આંધ્રુ નજો લાઈની, બેહેન ગ્રેરી તે આવશે, પેહરી નજો આઈની શાહી, તે બેહેન આવશે.

ખાલાસો ગઈ વેલાનો.

૧ જી—હીંદોલો (જની ઉપર ખાણસો બેસી હીંચ ખાયછે.)

૨ જી—પેહલાં (૩) ગાલનની તરાંમરી ભરવી અને તે પેલાં (૫) ગાલન વાલી તરાંમરીમાં ખાલી કરવી; પાછી (૩) ગાલન વાલી તરાંમરી ભરી (૫) ગાલન વાલીમાં નેટ લો દારૂ સમાપ એટલે ભરવો એટલે આ નાની તરાંમરીમાં ખાકી બરાબર એક ગાલન, અને પીપમાં બે ગાલન રેહેશે. હવે પીપની અંદર પેલી (૫) ગાલનની ભરેલી તરાંમરી ખાલી કરવી એટલે પીપમાં (૭) ગાલન થશે, પછે પેલાં (૩) ગાલન ની તરાંમરીમાં એક ગાલન ખાકીછે તે પેલી મોઢાટી તરાંમરીમાં ખાલી કરવું, અને ફરીથી તે (૩) ગાલનની તરાંમરી ભરી તેમાં નામનું નેધી (૪) ગાલન થશે અને પીપમાં (૪) ગાલન રેહેશે તે શરબે હીસસે લેઇ પેલા મોરો માલતા થયા.

૩ જી—સાસરાંની મુળી સારી, પછુ પીપરની પા લખી નહી સારી.



એક પરદેશ ગયલા ભરધાર ઊપર તેની એકલી પડેલી સ્ત્રીએ લખેલો પતર.

(રાગ ધાલ.)

વહાલા બેસી મુર કપાં લગ એકલી,
કપાં લગ નેહ તારી વાટાં વહાલા વેહલો આપની.
શાને બનિયો કાછ એવો દીવનો ?
કેમ ચહડિયો તેપર એવો કાટ ? ખ્યારા વેહલો ચાલની.
તારોં વીનિગ હવે સાલે સુનને;
ધાપ તને અને બહુ કુખ; વહાલા વેહલો આપની.
હવે વધુ ન ખમાપ તે સુનથી;
બળી ભાગ ધણું સંધુ મુખ. ખ્યારા વેહલો ચાલની.
આ રામ રમીલું સોહામણું;
ધર, મોટું મેહલ સમાન; વહાલા વેહલો આપની.
વીના તુ અને લાગે બીહામણું;
નેત્રું મુંતું મુંતું સમસાણ. ખ્યારા વેહલો ચાલની.
નેહ કંઈક વસ્તુ પડી જોડીએ;
વળી કંઈક નેહા મિત્રમાહે; વહાળા વેહલો આપની.
ઉભી થોક કઈ નેહ નેહ તે;
શાને મારી જોડી ન દેખાપ ! ખ્યારા વેહલો ચાલની.
ન ખમાપ એવું નેહ ધરમાહે;
તર છોડી તે જઈ હું બહાર; વહાલા વેહલો આપની.

પણ; “કુદે કહડાધી ને માછલી;
ધાપ અગનીમાં અતે ઠાર.” ખ્યારા વેહલો આપની.
તેમ ધાપ મનેતો વધુ કુખ;
અપાર, અર ન ખમાપ; વહાલા વેહલો આપની.
હોઠ કરડો પીચું મુખ દાંતને;
લાગે હમણા આ, લવડો અપ. ખ્યારા વેહલો માલની.
ભર મોઆસાંના દીન આ માલતા;
ધઈ રહીછે સંધે લીલાલેહેર; વહાલા વેહલો આપની.
સોપર ધઈછે કૃપા હરીની કેવી !
કેમ સુન ઉપરનું હેર ? ખ્યારા વેહલો ચાલની.
આ લીલું લીલું વન ચોભતું !
વહે નીર ચકચકતું મોપાસ ! વહાલા વેહલો આપની.
નેહ ઉભી ઉભી સ્થીર આંખથી;
નેહ એકલી બોલું હું—હાસ ! ખ્યારા વેહલો માલની.
નેહ આડો ઉભા કંઈએક એકાં,
બની બેની જોડી મળી સાથ; વહાલા વેહલો આપની.
બહુ લાડે વાધુથી તે ડોલતાં;
જાણે ભેટી ભેટી કરતાં પાત, ખ્યારા વેહલો માલની.
વહી નેહ બેઠાં ડાહી ડાહીએ.
મુંદર પંખી, બની બેની નેહ; વહાલા વેહલો આપની.
બેસી સાથે ખાતાં મોટા હીંચકા;
પુરો કરતા સરવ મનેતો કોઠ. ખ્યારા વેહલો માલની.
વળી નેહ ઝરા બેહુ વેહલો;
કરતા મુંદર નાદ અને નામ; વહાલા વેહલો આપની.
જાણે સગે મળી ગાઇ નામતા;
બહુ લાડથી ભેળી આવાન. ખ્યારા વેહલો આપની.
નેહ નેહ, વહાલા, એવું હું સંધુ;
ધાપ કુખ અને બહુ મોટ; વહાલા વેહલો આપની.
નેહ મોઝર ફરી બની બહુવરી,
કપાંછે મારો તું કેમને કોટ ? ખ્યારા વેહલો માલની.
પછી મારી અને મોટી હાપ હું;
બેસી જઈ નીતપર નેહ વહાલા વેહલો આપની.
છાતી ધડકે મુને અતિ તન સારું;
લાગે લંઘી કડવો વેડ. ખ્યારા વેહલો માલની.
પછી રેલ ચહડે મોટી છાતીએ;
માલે આંખોથી આંખની ધાર; વહાલા વેહલો આપની.
મુંગળાઈ તેમાં બહુ વાર પછી;
વહાલા ! વહાલા ! કઈ હું પોકાર. ખ્યારા વેહલો આપની !
ધાપ એક કરતાં સંધા કાળ;
ભારે હું મુકી હું નીસાંસ; વહાલા વેહલો આપની.
બની લુલી, કુટેલી, હું ધર જઈ,
અતિ મનમાં ધઈને નારાસ. ખ્યારા વેહલો માલની.
માટે વહાલા સાંભળ મારી વીનતી,
વધુ લખતાં ચહડે અને તાવ; વહાલા વેહલો આપની.
માટે મોડે વખે ધણું માનીને.
નાનાભાઈ, વેહલો હવે આવ. ખ્યારા વેહલો આપની.

સ્ત્રીઓધ

પ્રસ્તક ૧૧ મું.

ડીસમ્બર ૧૯૬૭

આંક ૧૨ મો.

સેનાહ શેહરનો કીલલો.

ભાગ. ૧૦ મો.

રાણી માહાબાનું તે જેવી પોતાની કનસરીબ વેરીની
અમર પડી તેવી બાવરી પડી તે મેહેલની બાહાર દોડી,
અને મેહેરબાનું નાહારે નનરે નનરે શોહીમાં ગરકાવ દી
ડી તાહારે તે મેશુપ ધઈને નમીનપર પડી, અસફદીઆ
ર અને પરીમેહેરે પણ દલગીરીમાં ડચમાં ખાતા હતા. મે
હેરબાનું મૂલ શુપ નેરુડું હતું નહી. વારેધડીયે તેના
હોથ હોલતા હતા અને "માહારી મા, માહારી મા" એ
વાં શબ્દો મુંઝતા અવાજે કાને પડતા હતા. જાહારે ધ
હીન કલાપીત ધવા લાગી અને માહાબાનું હુશીયાર થ
ઈ પોકારે મારયો તાહારે મેહેરબાનું એકવાર પાછી પોતાની
અવધાનની ઉઘમાંથી જાગૃત થઈ. મેહેરે પોતાના પીતા
ને પોતાની પાસે બોલાવયો અને તેના હાથ પોતાની માના
હાથ સાથે જોડીને પોતાની છાતીએ સુકયો. પોતાની ફરે
સતા અસલતની મેરીના આંબો વેખાર નેઈ કસાઈ જુવા
ક નમીનપર ધેલા. માહુસની મુઆફક પગ પછાડવા લાગ્યા.
જુવાકને બીજા એકરડામાં લઈ જવામાં આવયો. પણ જ
હારે માહાબાનું ના હાથ પરીમેહેરે જાયો તાહારે તે બલી
રાણી પોતાની મેરીનાં બદલને મજબુત વલગી રહી અને
એક દગલું બી પાછી હરી નહી. મેહેરબાનુંની આંખો પા
છી વીચાતી ગઈ, નાડી ધીમી ચાલવા લાગી અને બદન
હીન સરખું ધડું પડવા લાગું. અસફદીઆરને જાહારે
વહીએ કહયું કે પાદશાહજી એક અરધા કલાકમાં જર
ણ પાંચે તાહારે તે બાહાધુર જુવાન બોલી ઉઠે કે "જ
વતા હવત નહી તો મેરણ પછીથી મેહેર માહારીન થયો.
પીતા માહારા, જુનરગ બાપ, શું તું હમારા નેકા હમણા
ને કરે?" જુલો સુસતાસપ ન જાહંગીરશાહ અને વધઈ
ની સાથે મેહેલમાં આવી લાગો હતા તે બોલયો કે "જુ મે
રા તાહારા મજબની લગામ કેમ છુટી? મેહોતાનાં બીજા
નાં આગલ શું રોહાદીના કોલ રોપ?" અસફદીઆર
બોલીએ કે "હા, હાપ, હાપ અને હાપ. આ પાદશાહ
જરીની સુન સાથે કદજુદાઈ પવી નેઈએ." જાહંગીરશાહ
બોલીએ કે "એ માથા ફરેલ છોકરા તાહારી આંગરી રેંકોણી

નથી. દખમાંની પાલપર નગારાંતા શરોદ હોપ નહી, અને
કઈ તોખમથી તું ઉતરેલો છે કે આ પાદશાહજીના હાથને
તું દાવો કરે છે?" અસફદીઆર બોલીએ કે "તોખમ! એ
કંગાલ જરદ માહારી તોખમ પર શક નાથેઆ અગાઉ તો
લ કર. હું તોખમે પાદશાહજી અને આ શેહરની ગાદી
ને હું હકવાબથી માલિક છું." માહારા જુનરગ પીતા મા
હારી તોખમ તહમને કહેશે." જાહંગીરશાહ બોલીએ કે
"અરેખર આ એક દુખ્વાપક બનાવ છે આ જુવાનનું
માથું રેંકોણી નથી. એ કનસરીબ છોકરા આ શેહરની
ગાદીના હું હક વાનબી માલિક છું. ધારણ આ કાલું કરતું
ક જુવાકે કીધું તેથી હવે સદનતર એનો દાવો હાંકી ગયો છે"
સુસતાસપ બોલીએ કે "એ નામવર ઉમરાવ ને વાત આ
જુવાન કહે છે તે હરફે હરફ ખરી છે. જન આ અમીર કે
જરે પાદશાહ કેકાઉરા કાફરોને મારી હુડાવવા નીકલ્યો
તારે—" અસફદીઆર બોલી ઉઠે કે "વાહાલા પીતા
શું વારતા લઈ મેહા છે. હો અને માહારી આ મરતી
સાહાજદી સાથે હાથ નેરો. એ માહારીન થયો એ વા
હાલી મેહેર! માહારા જગરના મેરાગ! શું તું માહારી
નથી?" મેહેરબાનુંની આંખ આસપાસ પોતાની માને મા
ટે ફરી. માહાબાનું બોલીએ કે "હ માહારાં કાલજા હું
તું હને છોડનાર નથી." મેહેર રડતે પણ અતીશય ધીમે
સાહાદે બોલી કે "આ મા તમારા કિલ્લા આલાર. મા મા
હારે માટે ચીતાતુર રહેયોના. જાહા કદી દુખનું તરડું પ
ડતું નથી તાંહાં હું પધાઈ છું. મહને હવે મુમરી આવે
છે. આ માહારી મા, માહારી વાહાલી મા, મોદા તારો વા
લી ધને. રડ ના મારી મા; રડ ના. તારું હાલનું દુખ
નેઈ મેહેસતનું સુખ પણ બનેતો તજી એવું મહને થાય છે.
મા, મારો પીતા કાંહું છે? વેખારી મા તેહને માફ કરને—
માફ કરને તારી મરતી મેરીના વમન પર; લુલધી તેણે
તું ને દુખના દરયામાં ફેંકી છે.—અસફદીઆરને તારા હુંક
મ ઉપરાંત મેરી તેથી કદાચ હું આ મરણ બીજાને પડી
હોઈ—માફ કરને મા, તારા હુંક મેં તોડયા—હજુરબી હું
વધારે મોણ—પણ—હો—પરીમેહેર—અસફ—મા—મા—
મેરણ બોલી મેહેરબાનું પોતાનો જન નમને સવાપીન
કીધો. શબલોએ એ જુલબથી અધમું આ માહાબાનું
એકમેરે મેસાડમાં પણ અસફદીઆર એવોતો મજબુતીથી
મેહેરબાનુંના સુરદાને વલગયો કે તેને જુલો પાડવાને કોઈડી

તાકાત રહી નહી. અસફ દીઆર મેરેરઆનુના ગાલને બે સાથી ભરી નાખવા લાગે. તરેહવાર કલાપીત અને રૂદન કરવા લાગે, અને દરેક બોલાથી પોતાની મોહારદાર તરફ વફાદારી દેખાડવા લાગે.

પરીચેરેર માહાબાનુના હાથ પરી એકબીજા આરડા માં લઈ બની હતી પણ તેજલામાં જીવાક સાંપો મલથે: બેહુનાં રડતા ચેરેરા ઉપરથી જીવાક યામી ગયો કે અતે મે હેરઆનુ મરણ પામી. તેણે પુછ્યું કે “શું હું પુત્રી કરી ચુકો ?” આ બોલો જવા પાદશાહનાં મોહામાંથી પડ્યા તેવોજ એક મોટો ધરાકો થયો જ્યો સાચો મેહેલું થઈને મી રહ્યો; જમીન ધરતીકંપથી ઉછરવા લાગી અને મેખેત રૂનો ખખરાઇ મેચેર મંચી રહ્યો. જાહંગીરશાહ અને શુસતાસપ પોતાનું કે પરથવીની હુસતીને છોડે આવથો. હું સુતાસપ પોતાનાં બેટા અસફ દીઆરને સાથે લઈ ચોકમાં બસ્યો. જ્યો અસફ દીઆર આવથો તેવીજ જીવાકની પાંછલની દેવાલો લચક ખાઈને પડી ગઈ અને તે પડેલી દેવાલોની વચોવચમાં પાદશાહ કેકાઉશનેા એક આમહુમ્ પછી ગંભવર આકાર દેખાયો, “અસફ દીઆર કેકાઉશથી ઉતરેલો હકવામબી પાદશાહ છે” એસલા બોલો તે ભૂત થો લી.ગેપ થઈ ગયો, આ વેલાએ વાદમાં જોસથી છુટાં પડ્યાં અને કેકાઉશ આકારો મહુડયા પછી જોસથી તેઓ પાછા ભેગાં થયાં સઘસાએ ધુરંજી મંદીએ પડયા અને તે પર મ કશપાહ દાનારની બદલી કરવા લાગા. માહાબાનુના તવાન પછી ગંભીર વ્યવસ્થો બેલપાં કે “વાહાહા ભરતારે આજુસની તકાબરીનાં છુરા હાલ ને ! મેહરામ મારથો ગમે ઇશવરનાં કોપે ! મેરેર નમે ધઈ તાહારે પોતાને હાથે ! કરમંદ ગયાં, પાદશાહાત ગઈ, અને આ જીવાન છોકરો ગાં દોના ખરો માલેક છે. કયા મોજીબી એ વાત બની તે હું જાણતી નથી. ઇશવરે આપણને જ સજા કીધી તે ખ અલી જોઈએ. શું તાહારે આપણી હુસતીનાં જ ચોડા દા હાડા રહ્યા છે તે ઇશવરને રખા ચેલવવાને આપણે ન વાપડે ! કયે પશ્ચવીને ખુને ભરાયો ! કયાં દરમાં તહને ઇશવરની લાકડીના મોઠો વાગ્યો નહી ! ચાલ વાહાલા ખા વંદ ચાલ આપણે પોસનાં મંદીરમાં નઈએ. અને ભજન ભજતી હુરદન કરી, તે હાકબની મેરેરઆની ચેલવીએ.” જીવાક આંખમાંથી આંજીની ધાર ચલાવી બેલીએ કે “એ નેકજાદ પણ કમનસીબ આરત ! માહારાં કરતુકે તું હલાક થઈ છે ! તાહારા મધુર અને ધરમી બોલાએ માહારા કા લખને તીર મુઆરેકે વીધયું છે. અફસોસ સદ હજારાં અફસોસ, કે તું માહારી સાથે જોડાઈ છે. તહ ને શયલા વીઆરમાં પડયાછો કે ઇશવર આટલો કોપા યમાન કેમ થયો, પણ તે રખેના ઇનસાફ રાંસતો છે. માહારાં કરતુકે તમ આગલ હુમ કયુલ કરે એન ઇશવરની આ કું માગ્યા બરાબર છે, પણ એક છોકરાનું પેલીતર નગાએ ધ એલું પુત્ર અને એક ગેરવાનબી રીતે સીરે આરવેલું તાજ એ કરતુક એવાં કાલો કે આ આંજીની ધારથી ને આખા મેહેલમાં માગ લગી નીકળે તાથી તેઓ ધોવાઈ ધોવાં ધાય નહી. શાંભલો સમનેા માહારી વાત અને હવે પછી થતા એ જાંબી સાનશાહો માહારા છુરા હાલથી ધડો લેખો.

“તાહુમો શયલાએને ખબર છે કે પાદશાહ કેકાઉશ કાફ રો સાણું લડતાં મારથો ગયો, પણ તે માહારા વડાવાના કરતુકથી કાર થયો, નહીતર આન-માહારાં કુદુમ એમ પા એમાલ થાત નહી. માહારા બપાવા જાલેનરે પાદશાહ કેકા ઉશને વીખ ઈફ કાર કીધો, અને એક બનાવટથી વસીઅ તનાયું ઉભું કરી તેમાં પોતાનું નામ ગાદીના માલેક દાખ લ લખ્યું. પાપનેા કરડેલો તેણે એવી માનતા કીધી કે ને હું સહી સલામત સેનાહ ચેરેરમાં પગ મેલુ તો-જમસેદ દા વરના નામનું એક મંદીર બાંધું. જાલેનરને જમસેદ દાવર સપનામાં આવથો-જ્યાં-તેને કહ્યું કે હું જાલેનર તાહારી શુભ નેમ પાર પડજો. પણ સુખ થેઆન ધર કે તાહારાં ખાનદાનની અબલ નમદીકે.

“ખુતુનો ખુલો ખુતુ એ પૂતીત કકામ ! કોઈ નો કર્તો વું મુનને બંધામો ખરો માલિક આરવે વું નેમીરાનું તાજ, જે સેતારાએ દરેક પોતાનું રાજ.”

“એટલા શબ્દો જાલેનરને કાને પડયા. અતે પોતાની કંજુલોત યુનંમ આં પોસેનું મંદીર ઉભું થયું. પણ આગલી રાતનાં કરતુક કાંઈ પાઠકીની રાતનાં પુત્રથી થોવાં થાં ! અફસોસ, હું પણ જાલેનર. સંરેમો કરું ! મન તેવી ફલ, એ જુદા શુસતાસપની કેહેવંત ખરી છે. એ જુદાં શુસતાસપ માહારે માટે ભક્તી કરે. આં મોગવેલો પાંદશાહાત, આ મોગવેલું સુખ, આં શુનરેલો સેતમ, આં કીર્ષીકાં કરતુક, રાંબને જવાની મહેને સેરેરી ધઈ પંડી છે. અફસોસ, અફસોસ ! એ પાપી હવેડાં તેને ધીકે છે ! હું જીવન છોકરા, કેકાઉશનાં હકદાર પુત, આં માહારી પાંદશાહાતે, માહારી દોલત, માહારાં તાજ, માહારાં તખ્ત એ શબ્દો તાહારાં હું સપત લઈ કુંડું છું કે પાંદશાહ કેકાઉશનેા કોઈથી હકદાર નંબીર છે તેની મહેને બીલકુલ ખબર ન હ તી. હે પાદશાહો માહારાં કે ગાલે હાલવરે નેવાહ પોલીમો રો અને સંમને સંમને, હુંજમી સંમને કે તહને અતે આદમજો. તહમાર પાંપ કદી પુત્ર ધનાર નથી.” આવા ખરાં પથમોતાપનાં બોલો બોલી જીવાક બંધ થયો. તેની આંખમાંથી પાણીના રેલો વેરેલો હેતો અને શયલા દલગી રીધી તેની જુરી હાલતે જોતા હતા.

શુસતાસપ બોલીએ કે “હવે બાકીનું માહારે બેલ વુછે. જાહારે પાદશાહ કેકાઉશ કાફરો સાણું લડવાની કું ખર બાંધી તાહારે તોફાંની પંવનનાં સમજથી તેનું વાહાંજી ચેરેર-સંમનગાનનાં કીર્તીના તરફ ઘસેડાઈ ગયું હવું. સે મનગાનમાં તે મોરદાફરીદે નાખની એક નાંખની મોઠો બતમાં ગરક થયો. મેહુ જાણનાં નેકા થયા; પણ કાફેરો સાણું લડવાં આગાઉ તેણે કસાંને ખાયા હેતા કે કાંઈ નાંખ નીની મોઠોબતમાં પડતું નહી તેથી કાફેરોને શીકયોતે કી પાછા ફરતી વખતે મોરદાફરીદેને પોતાની રોહી લાખલ ક જુલ કરવાંતે તેને વીઆર હતાં. કેકાઉશ નતી વખતે પોતાની રાણીને હંમેશ સાપે સમનગાનનાં મુકી ગ થો હતા અને ચોડા દાહાડા પછી મોરદાફરીદે એક છોક રીને નમન દીધો. પણ એટલામાં રાણીને તેણીમાં ખાવંદ પાંદશાહ કેકાઉશનાં મરેજીનાં હુમલાપક-સંસા

માર મલ્યા એને ગોરદાફરીદને કોઈ વાંલી નહીં તેથી બીજા જેવરની હાકની સામે કોણ તુંકારો કરી શકે. તમામ માહારી પાસે ખુદ વખતે જ્યાં માહારી બીનું સાચી માલમ પડે. બીજા કુલો હું કરવા માંગતા નથી પણ એટલું જ છેલ્લું હું કે જે છોકરીને રાણી ગોરદાફરીદે નેનમ આપે છે હતા તે છોકરીની વધ પુગતે માહારી સાથે કદમુદાઈ થઈ. માહારી એસત મરણ પાંખી. એને આનંદુધી આ વાત માહારાં દીલમોજ તાણું મારી રાખી હતી. એ રીક્ટીઆર માહારાં પોતાના મેટાઈ એને એની તવારીખ થી તહેમો શબ્દો રોચન હયા.”

એસતાંસપે પોતાની હકીકત ખતમ કીધી. સઘલાં નજાં રડતે મેહરે માછાં મેહલમાં ગયાં. ગમગીની એને જુસાયા ચીવાંય બીજા મેહલમાં કાઈ હટુન નહી. સહ વાર મંડતે પાદસાંહ જીવકે પોતાની ગાદી અમરક્ટીઆરને સવાધીન કીધી એને રાણી આહાખાનું પોતાનાં ભરતાર સાથે નમરોદનાં મઠમાં સાધુના પોશાક લઈ પોતાની બાકી ની છ'દગી ભકતીમાં ગુજરવા ગયા. જા'હંગીરશાહે પોતા ની મેટાંને હાથ અમરક્ટીઆરને આપયો, પણ અમરક્ટી આરે પોતાનાં વીલાપેમાં એટોતો ગીરકતાર હતા કે એ વીત તેણે મેહલાં કણલ કીધી નહી. પણ જમ વખત દોડ તો ગયો તેમ અમરક્ટીઆર દીલથી ગમ લુલતો ગયો એ ને પરીમેહર ને દોસતી મેહરખાનું સાથે ધરાવતી હતી તે સંખળથી એને એ મેહુ નાનનીએએ પસાર કીધેલી એકસ રંખી છ'દગીથી એને અમરક્ટીઆર એને પરીમેહરનાં ને કાં થયો એને એ ખુશાલ નોંસમે ધણી વરસ આબાદની થી સેનાહ મેહરમાં રાજા એને રાણી દાખલ ગુજરયા.

ગોરીલા વાંદરા.

ગિપસી ભતના વાંદરા પુછી વગરનેજ નહી પણ તેનો મેહરો એટલોતો આદમના મેહરાને મથ તો આવેલે કે ઘણાં મુસાફરો વારેધડીએ તેઓથી ઠ ગયા. એ વાંદરો ઘણાજ નેરેમંદ છે અને માણસની ઊપર બાલ વખતે ફેલે પણ રેલવી શકે. એ ભતના વાંદરાઓનું ખયાન હોએ એકવાર કર્યું હતું, પણ એક મુસાફરે આફરીકામાં કીધેલી શોધાપર થી આવેલી બીલ છોકત એટલીતો બાણવાન્નેગલે કે તે સદાખરી ઊતારી લેવાને હો દરરત ધારીએ છલે.

“તે આપમાસના રેલવાચીએને કહ્યું કે હું લ વંતા ગોરીલાને માટે મોહાહું દામ આપીશ તેથી ઘણા જણાઓ થોતાની શોધમાં નીકલયા.

“એક ઘણેડે હું માહારા મીતર કપતાન હોલડર સાથે ખાનું ખાતા હતા તેવામાં માહારા ખીદમતગારે આંબીને મહુને ખુશ ખખર કહી કે તરણુ ગોરીલાનાં

હોરે માટે લવંતા પકડવામાં આવ્યા છે. તરતજ મોહરી હુમુરમાં જે તે ભનવરોને જોયો. એક મોટી મોહી હતી જેનાં હાથ એને પર્ગ મજબુત શીકરેલા હતા; એને તેનું ખચું તેની માને નોઈ રેકતાં પ્રથાની મુઆ રેક ચીકે માંડ્યું હતું. તેણીને નર હતા જેનાં પંજા હાથ એને પર્ગ મજબુત શીકરેલા હતા. એવી રીતે આ ભનાવરોને ખાધવામાં આવ્યાં હતાં કે તેઓના દાંત વડે તેઓથી થોતાનાં બંધે મુડી શીક્યાં ન હતા. સું રજ એસતે મામયો હતો અને આ મ'બેવરે વાંદરાઓની હુમુર ઊભેલા નોઈ હું મંનથી હુરખાયો હતો. “થેલા નરને જે શીકલેથી ખાધેલા એને પંજા તેના ખેંધ છોડયા. પંજા માહારો ઊપકારે તેણે ખીજી રીતે વાલેથા. થોતાના પુર ખલથી ચીરો પાડતો તે માહારી ઊપર ધસ્યો, પણ સાંકલ ટુંકી હતી તેથી તેનીથી માહારી નજીક આવી સંકાયું નહી. થેલી માંદ ઘાટેલ થયેલી હતી જેથી આખી રાત થોતાના કુખનું રદન કરતી હતી.

“બીજે ઘણેડે મહુને માલમ પડ્યું કે માહારે થેલા નર માહારી ઊપર હુમમાં કરતો અને થોતાની મુસાફરો નીશરફ થતો તાહારે તાખરતાય પાછો ફરતો હતો. ગોરીલા માહારે જંગમમાં માણસ ઊપર હુમ થો કરેલે તાહારે એકદમ ધસારો કરી પંજા વડે થોતાના સંતરૂનાં આંતરડાં બાહર કાઢાલે અને તરતજ નરો થોખીઆ વગર નાહોશી નાપછે.

“થેલી માંદ આસને આસને દખાતી ગઈ. એક માણસ થોતાના ખોછાણા પર તરફડે તેમ તે તરફડે વા લાગી, અને હું ધારતો હતો તેના કરતાં તેના મોતના ખીજાણાએ માહારી ઊપર વધારે અસર કીધી. તેનું ખચું અંત થોધી તેને વલગી રહ્યું એને દુધ ધાવ વંવાની તેણે મેહલ કોશર કીધી. નેરે તે ખચું લાયાં ર થઈને થોતાની મુવેલી માના ખોલામાં સુંવ તારે ને આખેહુમ ચીતર જે લીધું; તે ખયાને તરણુ ઘણાં મુશી હું લવંચી શક્યો. રાતનાં તે ઘણાજ તવલવાં લાયું. ખકરીનું દુધ તે થોવા લાયું, પણ થોથે દાંડાંડે તેથી તેણે મુક્યું અને થોડોવાર રડયા પછી આખર થયું. થેલા નરનું ચીતર ઊતારવાને જે એક દજ ન વખત કોશર કીધી પણ શઘલી શકત ગઈ. સાને મોરો કેસરા (શિયોગમરક મેવાનું થંચ) મેહુ કે તેને હુત મહકતા હતા અને આનીગમથી તેનીગમ દોડતો હ

તો, ખીજે દીને જે બે ચીજ લીધાં જે નોક આંગણુખ નહીં તોય પણ દીકું હતું.

“હવે એ તરણ પરાણીઓ કેમ પકડાયાં તેની હકીકત લખું છું. એક પારોના ગામડામાં ડોસી રહેતી હતી, તેણીએ પોતાના માણસોને કહ્યું કે માહારાં કેલાં ના ખેતરમાં આજ દીને જે તરણ ગોરીલા નેયા. આ ખખર શાંલલી તેણીના માણસો પુર હચીઆરખંધ થઈ ગોરીલાની શોધે ગયા. આ શેકારીઓને અંતે એ જાનવરોની ભેટ થઈ પણ તેઓ શેકતાં શેકતાં છેક નદીને કાંઠે ગયાં. આ વેલા શેકારીઓએ ગોડો શેકાર ઊઠાવ્યો નેથી ગોરીલા ગભરાઈ ગયા. ખંકુની ગોલીઓ આસપાસ ઊડવા લાગી અને આઠ માદાઓ બંધાઈ ગઈ. આ શબ્દો માદાજી હાવાથી શેકારીઓ એ વીચાર્યું કે આંઠલામાંજ નરો પણ હોવા નેઈએ. આવા વીચારથી તેઓ જરા આગલ વધ્યા અને માહારાં તરણ પરાણીઓની મુલાકાત તેઓને થઈ. માદાં ઘાયલ થઈ અને તેના ખયાને બાંધવાને વખત લાગે નહી. નરને બધાઓએ ખુબ માર્યો નેથી તેના મુસ કા રેહેલથી બંધાઈ શક્યા.

“ગોરીલા આઠ દસ એકઠ મલી માહાર શરે છે. નારે ગોરીલા બુદો થાય છે તારે પોતાની માદાને લઈ એકલો વસે છે અને કોઈતા માદાને પણ છોડી જાય છે. વલી મહુને કિટલાએક હુમ્મીઓએ કહ્યું કે બુદા ગોરીલા ના ખાત તદન ચરેદ થઈ જાય છે. જેમ માણસની વયવસ્થા ગ્રેટપણમાં થાય છે, તેમજ ગોરીલાની પણ થાય છે. ગોરીલાનું ખદન અને તેને ચેહેરો સઘલી રી તે માણસને મલતો આવે છે. શરક માતર એટલોજ છે કે તેને બુધી નથી. ઘણીવાર જંગલોમાં મુસાફરો એ ને જંગલી હુમ્મીઓ એ પરાણીના ભોગ થઈ પડતા હો. નો કોઈ જાણુડીને એઠે એ પરાણી ઊલું હોય તો કોઈ બુદો માણસ લાકડી વીણે છે એમ લેખાઈ કોઈ જયા વગર રહેજ નહી. અને ગોરીલાને એવી ખરાબ ટેવ છે કે પોતાના શતરૂનું પેટજ શેડી નાહુશી જાય છે.”

કાગડા.

આ પક્ષીથી કોણ અનજાણુ છે ? આખાં હીં ફુસતાનની અંદર કાગડા મલી આવે છે. શબ્દો પક્ષી

ઓમાં એ પક્ષીનો અવાજ ઘણો કઠોર હોય છે. કાગડા પોતાના જુલમ અને ઘોંઘાટથી હીંદુસ્તાનમાં આંશકારા થયેલો છે. કાગડાનો રંગ કાલો હોય છે અને તેની ગરદન પર જરા સરેઈ માલમ પડે છે, પણ કાગડીનો રંગ શુધ કાલો હોય છે નેથી તે તરત એલ ખાઈ આવે છે. કલકતા શેહેરમાં કાગડાની સંખ્યા વધારે દીકામાં આવે છે. કાગડો કદી મરતો નથી એ મ આપણી ખાનુઓમાં ખેઆલ છે; એતા તેઓની બોલવાની શરૂઆત છે, પણ એટલું તો જણાયું છે ને કાગડો ૧૦૦ વરસવેર જીવી શકે છે. એક છાપરેથી તે ખીજે છાપરે અને એક પારીઓથી ખીજે પારીએ આખો દહાડો વગર થાય છે કાગડાઓ ઊંચે અને પોતાના કઠોર અવાજથી આદમીને હરાનું કરે છે. નો રોટલીનો કંટકો અથવા ગોસનો તુકડો હોય તો નાંખે તો નાચતો આવી તે જરે એક ચોરની મુઆશે કામ શેટુથી ખજાનીને નાહુશી જાય છે અને તે હુટની ઊપર પછી ખીજા કાગડાઓ હુટ મારે છે અને છાપરાંની ઊપર એક વાટ પાડાઓની ચપરખંધો ડોલી હુટ પછી માહોમાહ શીશાદ કરતી હોય એમ લાગે છે. આખુ ધણી ખાનુઓને અજમાએશ હોય કે જાહારે તેઓ કોઈ ઊંઘાડી જગાએ ગોસ દોવાં ઈયા ખીજ વસતુ ચમારવા ખેરે છે તાહારે કવો કંઠાલો તેમને આ ચચરખંધો પક્ષીઓથી મલે છે. કાગડો ઘણો સાવધ અને પકી છે. જરાં તહુમારી આંખ ખીજ કારે શરી કે તહુમારાં તપીલાંમાંથી ઈયા તહુમારા હુથમાંથી તે પોતાની ચાંચનું ખલ શેટુથી વાપકવાને ચુકયે નહી. તહુમારી દરેક હીલચાલ તે જુવે છે. લાકડી પર ઈયા ખીજ વસતુ પર જરા તહુમારી હુથ લાગે અથવા તહુમારો પગ જરાખી હીલીઓ તો કાગડો ચેતી જઈને તરત ઊડી જશે. તરણ માલની ઈયા પાંચ માલની હુવેલી કાં નહી હોય પણ નો પારી ઊંઘાડી હોય તો આ માહોશ ચોર તહુમારી અભરાઈના જાહાર લેશે. શેખરવારી અને મારચ મહીનામાં કાગડાની ઊતરતી ધણી થાય છે તેથી સારાં સારાં ઝાડોની ડાહલીઓ પોતાના માલા બાંધવાના કામમાં લીએ છે નેથી એઓ માલીઓને દાંતમાં ખાસડું આપે છે. આ વખતે કાગડાઓ ને કોઈ તેમના માલા આગલ આવે તેઓને પોતાની ચાંચો મારી જખમા કરે છે. વારે ઘડીએ કલકતામાં ખાગોના માલેકો કાગડાઓના મી.

એક ઇંગરેજ હકીમ જેણે હિંદુસતાનના પક્ષી
ઓ વીજ એક પુસ્તક લખયું છે તે કાગડાઓ વીશે ની
એ પરમાણે લખે છે. “ પોહાર શરવા અગાડી કાગડા
ઓ પોતાનો રોજગાર શોધવાની તદ્દઆરી કરે છે. હિં
ચાંથી તાંડાં અને તાંડાંથી હિંપાં ઘોંઘાટ કરતા પોતાના
રેઠાણુ આગલજ ધીડે છે. શધલાઓ જાણે એક એક
સાથે સંપ કરતા હોય એમ દેખાય છે. પછી વીસ ઇં
ચા તરીકે કાગડાઓની ટોલકી થઈને જુદી જુદી ગમ
કુચ કરે છે. જેઓ રેઠાણુની આગલજ રેહનાર હોય
છે તેઓ સુરજ છેક આશકારા થાય તાંડાંથુથી માલામાં
જેઓ રેહ છે અને પોતાની ચાંચ વડે પોતાનો ચોશાક
ચમારે છે.

“કાગડાઓને ખોરાક તરેહવાર છે, પણ ઘણું કે
રી માણસ જે ખોરાક ખાય છે તે કાગડાઓને પસંદ
પડતો છે. જે એક કાગડાએ ખોરાકની શોધ કીધી તે
તે પાંખો ધસાવતો ચેતાના બધા મીતરોને ચેતાવે છે
જેથી થોડી પક્ષમાં મોટી કાગડાની મીજલસ એકઠી
થાય છે. જરાપી પક્ષતું અને ધુમારો નજર આવ
ચો તે કાગડો તાંડું ખેંચે જાય છે. સુકાઈ ગયેલી નદીને
કાંઠે ફેરવાએક કાગડા સુવેલી માછલી પકડવાને અને
ફેરવાએક સુવેલા ઊંદર ખાવાને રંજ ખેંચતા માણ
સ પર છે. ગરમીના દાહાડા કાગડાઓ બચેરના જે
ધડી ઊંધાય છે. ચોરાં ઝાડો ઊપર બિનાલાનાં દીવસમાં
મધ દાહાડે કાગડાઓ ચેતાની ચાંચ ઊંધાડી ચેલી થા
ડી હવા મોહામાં દીએ છે અને આંખો મીચી સાંજની
લુટના સપના જુવે છે.”

આસામ દેશ શુધી કાગડાની વસતી જણાયેલી છે. બરમાહાના કાગડાઓનો અવાજ આપણા કાગડા ઓના અવાજ કરતાં જુદો છે. હિંદુસ્તાનના અંદર ખાનેનાં જંગલોમાં આપણા કાગડા કરતાં વધારે મોટા કાગડા નજર આવે છે. મોટાં મોટાં તોશનો અને જખરદંત વરસાદ કાગડાઓની અજલ નજીક લાવે છે. ૧૮૫૨ ના મોટાં તોશન પછી કચકતામાં જંગેજગ હોવા કાગડા નજર આવતા હતા. કાગડા સરખા આપણા લાએકીવાલા મીતરની નોંધ દરેક ખાનુને પોતા પાછે રાખવી ઘટે છે.

પાપનો ખોજ.

એક પાંણીની નેહરમાં મોઢાહુ લાકડું પડેલું હતું; તેને એક નાહુનો છોકરો ઘસડી લઈ જતા હતા. ખે ગામડીઆ કોનારા આગલ ઊભેલા હતા. તેવો એકમેકમાં વાત કરેછે, કે આ લાકડું ઘણુંજ હલકું હશે કારણકે એક નાહુનો છોકરો તેને શેઠેલથી ઘસડી લઈ જાયછે. લાકડાનો ઘણી તેવોથી જરા દુર ઊભેલા હતા; તે આ વાત સાંભળીને મનમાં હસવા લાગ્યા અને તેવાને કહીયું જે જો તમે ખેડો જાણ એ લાકડાને કોનારા ઊપર આવીયા પછી મારી વખારમાં સુકી આવેા તો તમને દશ રૂપીયા આપું; જો તમે નહીં સુકી શકો અને તમારા ખેલ નોડીને ઘસડી લઈ જાવું પડેતો છ રૂપીયા મહુને આપો. એ સરત તેવોએ જડથી કબુલ કીધી; પણ જારે લાકડું કોનારા ઊપર આવીયું તારે તેને જમીન ઊપરથી ઊત્તરતાં ઘણી સુશકંકી પડી. આખરે ખેલ નોડીને લઈ જવું પડીયું અને છ રૂપીયા આપવા પડીયા. એ ઊપરથી એક નીતીનો ધડો મલી આવેછે.

“કુનીયાની મોઢાડી નેહરમાં આપણે તરીચેછ અને તે સાથે આપણું પાપ પણ તરેછે અને તે વખતે પાપનો ખોજે આપણને કાંઈ પણ માલમ પડતો નથી. અરધું પાપ ખીજા માણસની નજર આગલ થી કમ વીલીયાથી છુપાવીચેછ અને ખીજા અરધું વો સરી જઈને, નજર રેર કરીને અને ગલાં તલાં કરીને આપણી પોતાની નજર આગલથી છુપાવીચેછ. વલી કુનીયાની ખોડી નીતી આગલ અને દેખાદેખીથી એ પાપ વધારે હલકાં માલમ પડેછે. પણ જારે એ પાપને આ કુનીયાની નેહર માઢેથી કાઢીને તે કીર તારની ભણી ઊભાં કરીચેછ તારે જેવાં તે ખરેખર મોઢાડાં અને ભારીછે તેવાંજ નજરે પડેછે. જારે આ પણ શરમ ભરેલાં કાંમ, આપણી છુપી કઠાઈ, ખદ ગોઈ, આપણી ઊંધી ધારણા, પાંણી માઢેથી બાહર કાઢીને કુનીયા અને કુશ્ટ આદમી ભણી ધરવાને ખદલે ખોદા તરફ ધરીચે તારેજ આપણને તેનું અધમ પણું અને તેનો ભાર નજરે પડશે. તારે શા માટે તે કીરતાર ભણી જ્યા અગાડી, પસતાવો અને પાછું પાપ નહી કરીને, એ પાપનો નીવેડો નહા લાવવો નોંધે?”

કલોરોશેરમની ખાશીએતોનાજી શોધ કરનાર નામીચો ઈર્ગરજ તખીખ સર જેમસ ઈર્ષંગ સીમપસન બારોનેટ.

કલોરોશેરમ એખી આ જમાનાની એક મોટી શાધછે. દુર દેશોનો અંતર કાપવામાં જેમ આગ માડી અને વીજલીનાં કાશદની શોધ ઊમદછે તેમ વાહક ક્રાંપની વીલીયામાં કલોરોશેરમ એ ઊતમમાં ઊતમ શોધછે. જે દરદી વર્ષદની છુડીથી રેંહસાતો હતા તેની કલાપીત અને તેના ઊછાલા કલોરોશેરમ થી ખંધ પડપાછે અને આદમ જાતની ઊપર પડતું કુખ ધણે દરજે કમતર થયુંછે. હંમેશ છુટ્ટી વખતે કશતાતી આરત કલોરોશેરમની મીઠી લપટથી પ્રુશ નીંદમાં પડેછે અને પોતાનાં પેદનો ભાર વગર વેદનાએ ઊતારેછે. આસતરેલીઆની ખાન કરતાં વધારે ઊમદ, ગોલકંદાનાં હીરાઓ કરતાં વધારે કીમતી કલોરોશેરમ સરખી ઊપચોગી વસતુનાં શુણ આલમને પેહલાં આશકાર કરવાનું માન મયાલે ટંકલા નાંમીયા ઈર્ગરજ તખીખ સર જેમસ સીમપસનને ઘટેછે. એ માહાન પુરુશની છંદગીનો હેવાલ જાણવા જોગછે. ઈસવી સન ૧૮૧૧ ના શાક્રમાંઈંગલંડનાં લીનલીથ ગ્રા શાવરનાં બાયગેટ નામની શેઠેરમાં સર જેમસ જનમ પામયો હતો. તેનાં મા બાપ આખરવાલાં હતાં, પણ તેઓ પાસે એટલું ખર્ચુ જર ન હતું કે તેઓ નાં એકરાઓને ઊતમ ફેગવણી આપી શકે. જેમસ ઈર્ષંગની જાતી સાલાકી ન હોત તો આજ તેને કોઈ ની દુકાંનમાં ચાકરીએ જોત. સીમપસન એડીનબરોમાં તેના મા બાપનાં જન્મવાં પરમાંણે શીખવાને કાજ ગયો અને થોડા વખતમાં તેણે એક પરીક્ષા કરેલ્થી આખી જેથી તરણ વરસ સુધી તેને થોડો મુશારો મલવાનો નહી થયો.

૧૮૮૨ માં ઈધાને ૨૧ વરસની વંચે તેણે ‘ડાક્ટર આવ મેડીસીન’ ઈધાને તખીખપણની સહીથી મોટી પદવી મેલવી, અને પચોરેસર થામસન નામનો તખીખ જે કાલેજમાં રોગનાં ચીનહ જાણવાની વીલીયા છોકરાઓને સીખવતો હતો તેને મદદનીશ થયો. કોઈ વખતે પોતાનાં ઊસતાદની ગેરહાજરીમાં તે થોતેજ શીખવતો હતો, અને એવી એવી નવી નવી ખદો બોલતો હતો કે તેનો ઘરડો શીક્ષક વારેલ્લોએ

તેનીથી જુદું મત આપતો હતો. થોડા વરસ પછી તેણે તખીખપણું છૂટું કામ ચલાવવા માંડ્યું અને હંમેશાં વીદ્યાપર કાલેજમાં બાપાણે આપવી માંડ્યાં; અને ૧૮૪૦ માં એજ વીદ્યા શીખાડવા બીજા ના બીચા તખીખોને 'મેલી એડીનબરો' યુનીવર્સીટી માં એની નેમણુક થઈ. એ વીદ્યાપર તે દાહડે દાહડે વધારે લક્ષ દેતો બેસે અને નવી નવી બાબતો પોતાના ચેલોએને દેખાડવા લાગે. યુરપના તમામ દેશોમાંથી સોમપસનની તારીફ શાંભલી ઓરતો પોતાની હકીકત કહેવા આવતી હતી, અને સોમપસન ના ઘરમાં દરરોજ દરદીઓની ધમાલ ચાલતી હતી. ખખે દાહડા શુધી દરદીઓની દાદ લાગતી ન હતી, અને યુરપના ફેટલાક તખીખો પણ એ ઓલમાં સાથે વાત કરવાને દુરવેરથી આવતા હતા. પણ આટલાં બધાં દરદીઓને દાદ આપવા અને કાલેજમાં પોતાની વીદ્યા શીખાડવા છતાં આ મેહનતુ તખીખ હંમેશાં વીદ્યાપર જુદા જુદા રસાલા લખતો હતો અને આલગને પોતાની શોધથી વાર્ષિકાર રાખતો હતો.

પણ ક્લોરોશેરમ વાલકડાપમાં દાખલ કીધા થી આ માહુપુરવીન તખીખનું નામ જગતમાં આશ કાશ થયું; અને 'વોલ્ટન' શરૂ થોધી કાલકનાર ડાકટર હારવે અને સહીયને ઊપાધ શોધી દાહડના ર ડાકટર જેનર એ માહન તખીખો સાથે એનું નામ નોડાયું. પોતા ઊપર બારી સંકેટો ખેંચી ક્લોરોશેરમની ખાશીએતથી સોમપસન બાહીતો થયો. અમેરીકાથી એક વેલા એવી ખખર આવી કે એક દાંતના વઈદે 'લોધીઆન' નામની વસતુ વાપડી પોતાના ધરાકને એવીતો રીતે ખેડોધીમાં નાખ્યો હતો કે દરદ કરવા વગર તેણે તેનો દાંત ફેનહથી તોડી પાડ્યો હતો. 'લોધીઆન' શું છે તેની તરત શોધ થઈ પણ તેમાં ફેટલાએક અવગુણ હતા જેથી બધી વખતે વગર હરકતે વપડાય એવી કાંઈ જાણુક શોધી કાઢક વામાં ફેટલાએકનું ઘેઆન મથાયુક થયું. પરોશેર સોમપસન પણ એ શોધ કરવાને પુર કીલટથી મંડ્યો. વારેલથી એ શોધ કરતાં તે મોરોનમાંથી બન્યો હતો. એક વેલા તેનાથી બાલવાની ગાજ ખુબ દમમાં લેવાઈ હતી જેથી તે ઘાસતીમાં આવી પડ્યો હતો. છેને 'ક્લોરોશેરમ' નો તથાક કરવાનું કરાવ્યું. એક દાહડે મથયતે બહારે બીજા તખીખો ખુ

ચ નીદમાં દાહડાની દાક બીતારતા હતા, તાહારે ડાકટર સોમપસન જોડે ત્રહવારની મેહનતથી એકદમ પટકાઈ મથેા તોપપણ પોતાના બે મદદનીશો સાથ તરે હવાર દવાઓ મુંગતો મેઢે. ક્લોરોશેરમની નાની બાટલી એક ખુલામાંથી છેડી કાઢી અને તેની તથાચ ચાલી. દરેક જણે એક નાના ટમજલરમાં થોડું ક્લોરોશેરમ રેડ્યું અને તેનો ખરોખર ધુવો નીકલે તેથી તલે ગરમ પાણીની રકાબી રાખી. આ હીમતી યુરોશો આસતે આસતે ક્લોરોશેરમનો ધુવો લેતા ગયા. તરનજ તેઓની આંખો ચમકવા લાગી અને ગેશા રંગીલા થઈ ગયા. તેઓના કાનમાં સુતર વણવાના કારખાનાનાં જેવો ગોંધાટ થવા લાગ્યો અને આસતે આસતે ધરાક વધવા લાગ્યા, પણ એક પેલ વધારે થઈ અને શયલાઓ બેશુધ થઈને જમીન પર પડ્યા. ડાકટર સોમપસન પેડેલો બગી બીઢ્યો. બીઢાંનેવાર પાંચે બેચેને તેનો ખીતર ડાકટર ડનક ન ખુરસીની તલે ડચકા ખાતો હતો, તેની આંખની કીકી ચહડી ગઈ હતી, અને ઘણીજ ઘાસતી ભરેલી રીતે ટુંશરા મારતો હતો. બીજાગમ ડાકટર કીધ કે બલની તલે પગના જોરથી પછારા મારતો હતો.

થોડેવાર પછી શયલા જાગરૂત થયા અને તે રાતથી ક્લોરોશેરમની અબજેખ ખાશીએતની શોધ થઈ. 'સયલ ઇનશરમરી' નામની ઇશખીમલમાં એક દરદીને પેડેલ પેડેલું ક્લોરોશેરમ મુંગડ્યું જેથી તેની કીપર છડી વાપડ્યા પછી થોડેવારે તે ઘણે મથન અને કાંઈ પયું નહીં હાય એમ કીરો. જે રાતે એડીનબરોમાં ક્લોરોશેરમનો અખતરો થયો તે રાતે દરદીઓના શીરપરથી ફેટલો દુખનો બોલો કીરાડી નાખ્યો છે તેની કાણુ ગણતરી કરી શકે ?

આ બીતમ શોધને માટે ડાકટર સોમપસનને ૧૮૫૬ માં ફ્રેંચ એકેદેમીએ ઈલાને ફ્રાંસના વીદવાનાની મંડળીએ ૨૦૦૦ ફ્રાંકનું એક ઈનામ આપ્યું. સુવીકનતાં રાજાએ ડાકટર સોમપસનપર ના ઈતને ખેતાખ મોડકરો, અને ૧૮૬૬ માં માહુરાણી વીક્ટોરીઆએ ડાકટર સોમપસનને બારોનેટનો ખેનાખ આપ્યો.

મોટી મોટી વીદવાંનેની મંડળીએ સર જેમસ સોમપસનને પોતાનો પરગુણ દાવચે છે અને એ નામોએ તખીખ પોતાની અજમાએશ જુદા જુદા રેશ

લાનાં આકારમાં પોતાનાં ભાઈબંધ તખીયા આગલ રહેલે. પુરાતન કાલે ખનેલી સ્ત્રીએ શોધી કાઢ્યાકવાને સર જેમસ સીમપસન ઘણી જોજરખાઈ રાખેછે અને પુરાતન શોધ કરનારી મંડળીની સાચું બે વરસપર એક ભાશાણુ આપયું હતું તે ઊપરથી એ બાબદથી પણ તે કહેવો જાણીતોછે એ સાબેત થયું હતું.

પોતાના સંધાં ઘરાણી અદના કે આલા શવલા ને સર જેમસ સીમપસન એક નજરે ન્તેયછે. તે લા યદી વાલોછે અને દીલે જોવો દયાલુછે કે દરદીઓની જોરત મુઆરેક માવજત લીજોછે. જાહુરે સંધો હી પાય આવી રહે તાહુરે દરદીઓ જેઓએ સર જેમસ ની તારીફ શાંલકીછે તેઓ તેને ઈઆદ કરેછે અને સર જેમસે પગલું ચુકયું કે પોતાનું દરદી દરે થયું એમ મનમાં આશા લાવેછે. હજુ સર જેમસ ઇંગલંડમાં જીવતોછે અને પોતાની માહેતગારીથી હજારો દરદીઓનું નીવારણ કરી તેઓનાં આશીરવાદ લીજોછે.

જીવનની લગામ.

જીવનની વહી લગામ હોય કે એવો સવાવ ઘણી બાનુઓ પુછે. જેમ ઘોડાને લગામની જરૂર છે તેમ જે નાની જીવલસી આપણા મોઢામાં હીલેછે તેનેથી લગામની જરૂરછે. વગર લગામનો રખસ જેમ મેદાનમાં જોસથી ઘોડી પોતાનાં સવારનાં પુરા હુલ કરેછે અને આસપાસ ફના શરૂએ કરેછે તેમ લ ગામ વગર છુટી રહેલી જીવ પોતાનાં ઘણીને અને ખીજા પારકાઓને હાંણી પોહાયાકયા વગર રહેલી નથી. કમળત ઘોડાનાં પુરાં લયછન દસ ખીલસની લગામથી શુભ પતાં નથી તેમજ ભુલ માણસનો ભુંડા ખવાસ જીવને લગામમાં રાખવાથી અટકનો નથી. ભુ ડાં માણસની જીવ હરદમ પુરીછે અને લગામની આ ડ તે હવાપર ઊરાડી દેછે. પણ જેઓ જાતે પુરા ન થી, તેઓની કમનસીબે બાલ વખતે જીવ બહુ મસ ત રહેછે અને એવી જીવને વધારે નાયતાં ચાટ્યાવવા ની એક નાની લગામની ગરજછે. કિટકાંએક માણુ સોને સવભાવેજ એવી ખોડ હોયછે કે તેઓની જખાં એક કણવાર ઈસતંભ રહેતી નથી. કોઈખી રીતે બોલવું, કોઈખી રીતે જીવને ડીલયાલ કરાવવી એ તે અને અજતનુંછે. જોકે એવાં માણુસોની જીમ ભાંડ

વાતો બાહુર ઊરાડતી નથી તોયપણ ખીજાં હુરેક વા તેમાંથી નીકલવી જોઈએ. પલવાર જીવને કદ રા ખવાથી એમનો જીવ ચુંચવાઈ આવેછે અને જીવને ધુજરી લાણ પડી હોય એવું દેખાયછે. ઘરમાં કહો, બાહુર કહો, મીજલસમાં કહો, પણ એમની જીમને નીરાંત નથી. આવા રોગવાલા આદમીને આપણે ટકટકચો, લવલવતો, પટપટતો, ખખરતો, જોવા નામથી જોવાખીએ છઈએ. ગમે તેવી વાત હોય, જે વાતની તેને સમજ ન હોય, જે વાત તેણે કોઈ દીને શાંલકી ન હોય તે વાતમાં તાપસી પુરવા, તે વાતને રોકી આ પવા, પટપટયાની જીમ હુમેશ તઈયારછે. જો ભોગ જોલકીયે પોતાને કાંઈ વાત ખખર હોયનો તેને ખરી મશાલો દઈ તે વાત ભર મીજલસમાં કહેછે. નહી કે તેથી કાંઈખી પેરેનો તેને શયદો હોય, પણ જોટ હુંજ કે શવલી મીજલસની નજર તેહની તર ફ જોંચાય અને તેની જીમને કસરત મલે. ખીજાને વાત કરતો જોઈ પટપટયાનો પરાણુ શુલ્કી એ ચઢેછે. કયાહુરે પેલો વાત કરતો ખંધ થાય, કે માહુરી તોપ લગાડી અને આખી મીજલસનું ધયા ન માહુરી ઊપર લગાડું જોવો પટપટયાનો રોગ છે. કોઈ ખીજાને તે જોલવા દેતો નથી. આખો વખત શવલાનું માથું તેજ ખાઈ જાયછે. જો કાંઈ વાત ન હી મશી તો લોકોની ગીબતપર તેની જીલસી મંડેછે. જાહુરે તે પણ ખલાસ થાય અને જીલસીને કામ ન મલે તાહુરે ખીજાઓની છુપી વાતનું તાણું તે લાંચે છે અને તે ખજાનો ખલાસ થઈ રહ્યો કે પોતાની છુપી વાતો કરવાને તે ભુલતો નથી. ઘડીયાલનું ભુલક જેમ જેમ 'ડીક ડીક' કરેછે તેમજ પટપટયાની જીલ 'ટક ટક' કરેછે. આવા ભુંડ રોગથી ઘડી ઘ ડીએ જુકું જોલવાની, લોકોની ગીબત કરવાની, અને પારકાઓ આગલ ખીજાનો વીચવાસ ભંજ કરી તે જોની છુપી અને પોતાની છુપી વાતો કહી દેઈ પોતા નાજ પગમાં કોરાયે મારવાની માહુ પુરી ડેવ પડી જાયછે, જે મોહાત લમી જવી કહણ પડેછે. દોસતો માં તે શોડા વખતમાં અનગમતો થઈ પડેછે અને તેની ઊપરથી વીચવાસ ઊઠી જાયછે. દર વખતે પોતેજ જોલવા કરવું, પોતાનીજ કીધેલી વાત શાંલવવાને મા ટે શવલા એકલા થયાંએ એવું ગુમાન રાખવું એ સાંકે ડાં મજબની નીશાનીછે. એવાં માણુસો મીજલસ

ની જુ ગણાય છે અને તેઓના ઠાઠ મશકરી થાય છે વખતસર અને વીચારીને બેાલવું એ કહ્યા માણસો નો ધરમ છે. વગર વીચારના અને કદખતના બેાલો સુખનાજ મનમાથી નીકળે છે. 'ઈશવરે શાંલસવા ને એ કાણુ, પણ બેાલવાને એક જાળ આપી છે' એ મ એક પંક્તિ કે ઇંદને શીખ દીધી હતી. માટે કમ તાલેથી ને મને એ જુરો રોગ લાણુ પડ્યો હોય તેમ ને માટે એક રોહલ ઊપાય છે ને જર વગર મહી શ ક્ષે. 'વખતસર અને વીચારીને બેાલવું, અને ઘણું શાંલસી થાઉં બેાલવું', એટલી લગામ ને તેઓ પોતાની મસત જાળને નાખેલા કંટલી બધી રીતે તેમને તેમજ બીજાને શયદો થાય ? ઇશવરે માંહુસને જાળ આપી છે તે માતર ધંધા ધાપાનો વેહેવારજ ખર લાવવાની મતલબથી નહી, પણ આપણને ગમત મેલવવા પણ આપી છે. દોસતોની ચેલકીમાં ને બધાજ જાળને કંદ કરીને બેઠેલા કોઇનેથી ખુશ ગમત મહે વખત સર, વીચારીને, અને સારી વાતો કીધાથી આદમીઓ ને એકએક સાથે મેડેનતની કાક પછી ગમત મહે છે અને તે જાળનો ખરો ઊપયોગ છે; પણ અડગરાની યુ આંરેક ખાલી બકબક કરવી એ જાળનો આડો ઊપ યોગ છે. કોઈ જુંડા માણસના દુરગુણ જાણવા છતાં આપણુ મીતરોથી ધોંધવા એ તેમની તરફની ધરજ અ દા કરવા ખરાખર નથી. જુંડાઓની ચાલને કીંદાડી પાડી સારાં માણસોને ચેતાવવાં એ જાળનો નાદર કી પયોગ છે; પણ કોઈ સારાં માણસને જુંડે ખખાવવાની ચેરવી કરવી એ જાળનો અતીધણુ માઠો ઊપયોગ છે. જુંડાં માણસને સાંડું કંઠેવું એમાં ઘણું ગેરઈનસારી થ તી નથી, પણ સારાં માણસને જુંડું કંઠેવું એ નીચ લોકોની જુધી છે. ને જાળપર કીપર કહ્યા મુજબ આંકસ રાખેલા અને લોકોની તાહરી મારીની અને જુંડી વાતો તરફ કીધીતા જાળને અવાર નવાર વાપડ્યા થી સંધાને શયદો થાય છે, ગમત મહે છે, અને ઇશવરે આ થેલાં એક અમુલ્ય હુકીયારનો લાયક ઊપયોગ થઈ શકે છે.

ઈંગ્લંડના રાજા આઠમા હેનરી અને તેની

છ રાણીઓ.

ઈંગ્લંડ દેશનું તાજ ઇસવી સન ૧૦૬૬ થી તે આ નં. થુધી ને રાજાઓ સાથે જોડાવી ગયા છે તેઓમાં સરવેથી

પરમેશ્વર આત્મ હોના રાજા હેનરી યહ ગયો છે. મોટી મોટી લડાઈઓ મારી ઇંગ્લંડ દેશને મોહોદાયોએ મહાલવવા ઇ વા રાસતી થારા બાંધી પરજનનું કલેઆન કરવાનું માન હેન રાંચે લીધું નથી; પણ મ્યાર એક બીજાજ રીતે એ પોતાનું નામ ઇંગ્લંડની તવારીખમાં મશહુર કરી ગયો છે. હેનરી મો બાપ તખતે આવેઓ તેની આગલ ને કુટુંબો ઇંગરેજ તખત ઉપર દાવો મલાવતાં હતાં, અને ને જલ્પકર નંગ તેઓ એ જગાવશે હતા તેથી ઘણાક યુરતમ અશીરોના લોકોથી ઇંગ્લંડની જમીન તર થઈ હતી. અંતે હેનરીના બાપ ઓ મો હેનરી મેદાન પડ્યો, ઇયોરક ખાનદાનના હેલા રાજા જુની તરીજ રીચરડને પરાજય કીધો, અને લેનકેસ્ટરના ખાનદાનની પાદશાહાત ઇંગ્લંડ પર શીજ થઈ. લેનકેસ ટરીઅન ખાનદાનને ઇધાને ઓ મો હેનરીને તખતપર દાવો ન હતા પણ 'મારે તેની તરવાર' એ કલામથી તે ઇંગ્લંડ પર કાણુ મલાવવા લાગે. હેનરીના ઇયોરક ખાનદાન ની એક રાણી નામે ઇલીઝબેથ સાથે નેકા થયા અને એ, કુ, બીલા, એકવાર કદા વેરો, પાછા દોસતોમાં મેડાયાથી ઈ માં રા જા હેનરીએ જાળ લીધો. બધે ખાનદાનના લાગતા વલ મતાઓ અને કુલ ઇંગ્લંડના લોકો હેનરીપર પોતાની આગ કી હરીફાઈ મેલી દોસતીની તબરથી નિવા લાગા, ઓ મો હેનરી રાજા લોકો પાસથી જુવાકી દાર મલાવી મોટી નાણા ની રકમ પોતાના મેટા ઈ માં હેનરીને સોંપી ડુનીઆમાંથી અસલાબ હડાવી ગયો; અને નાહાનો હેનરી ઇંગ્લંડ દેશ ની હકુમતે આવ્યો. તખતે આવતાંમાંજ પોતાના બાપના ને મલતીઆએ નેઓએ લોકોને નાતરસ થઈ નાણાથી ની મવવા હતા તેઓને મોતની સજાએ પોંચાડ્યા. હેનરીના આરથર નામે વડો લાઈ હતો ને તેના બાપની હુઈઆતી માંજ મરણ પામ્યો હતો. આરથર ઇસપેનના રાજા અને રાણી ફરડીનાનડ અને ઇસાબેલાની ઊકરી કેથેરાઈન સાથે પરજુઓ હતા, પણ આરથરના મોહોત પછી જારે ઇસપેનની દરબારે આવેલી રીત પાછી મારી તારે હેનરીની પોતાના મે ટા ઈ માં હેનરી સાથે કેથેરાઈનના નેકા કણલ કીધા. હેનરી એ થોડાં વરસ થુઈતા કેથેરાઈનને પોતાની મોહારદાર દાખ ને કણલ કીધી, પણ કેથેરાઈનની દાસી દાખલ એન બોલીન નામની એક ઇંગ્લેજ નાઈટની તખરામાંજાજ ઊકરી સેવા કર તી હતી તેથી રાજાનું જન પોતાની હકદાર આંતુ ઉપરથી હડી ગયું. પોતાને જુરો હવસ પુરો પાડવાની મતલબથી તે એવું કેહેવા લાગે કે લાઈની આરતને કરાઈસટના ધર મ પરમાણુ કરીથી પરજી શકાય નહી, અને તેથી માહારાં લગણુ રદ થવાં નેહોએ; પણ આ લેલાએ ઇટલી કરીશયન ધરખનું મથક હતું, અને તાંડાં ને માહા ધરમશુર રહેતા હ તો તેની આગલ યુરપના બડે બડે પાદશાહી હુજતા હતા. લોકો તે લેલાએ એટલા આરાન હતા કે એ માહા ધરમશુર ને પોપને નામે આજાબાય છે તેની ખરૂં બોલીએતો, ઇશવર ની માફક પુજ કરતા હતા. પોપ ને કહે તે ખરૂં એમ લોકો માનતા હતા. માહેતો પોપ હરેક પાદશાહને નીઆત બાહેર મેલી શકેતા હતા અને પોપનાં મોહોમાંથી ને હર કી નીકસેતો તે માદશાહનું તાજ હીલવી લેવાને આપું શુર થ કમર બાંધવાને તઈયાર થતું હતું. પોપની આપસુદ સ

તા સામે એક મારદીન લુધર નામના પંદીતે ભારી શોહાર નરમનીમાં મચાવયો હતો, તેની સાડુ' હેનરીએ લખ્યું' અ ને પોપની તરફેણ જે'થી, જેથી હેનરીને 'દીક્ષિતંડર આપ થી ફેય' ઈયાને ધરમનો અચાવ કરનાર એ ખેતાબથી પો પે નવાભયો. આ ખેતાબ હજી લગી ઈ'ગલ'ડની ખાહા રાણી વીક્ટોરયા વાપરછે.

આવો પોપનો જલમો દસત હતો તેથી હેનરીએ પો તાનો તલાક લેવાને પોપને વાંતની કરી. પોપે હેનરીને તલાક આપ્યો નહી. આખર સામન ઘણી ચરચા થઈ પ છુ હેનરીનું વલણ નહી. હેનરીએ પોતાનાં એક વફાદાર પરધાન કારડીનલ ઉલસીને કાહાડી મેલયો કારણ કેયેશર્મન થી છુટા છેડા કરી અચાવવાને તેણે મેહેનત લીધી નહી. ઉલસી એકે રમ્પતન કલયાણ છંદતો ન હતો તોયપણ પોતા ના પાદશાહના એકે મેક્રીનદાર નોકર અને મેરખાહ રો સત હતો. આ છુટા પરધાનની હુકમત જહારે પાદશાહે ઈશ્વિની લીધી અને તેની શયલી શેલત જપત કીધી તાહારે તેનું દીલ કાઢી ગયું, અને મોટા મેહેલની અંદર રહેનારો આ નામીએ અખીર આખર વખતે એક નિમીસોનાં મ્થ માં ખરણ પાંખયો, મરતી વખતે તે મોલયો કે "ખાહારા પાદશાહને અદલે જે ખાહારા ઈશવરનીન હું તેરલી નોકરી કરતો આ શુદ્ધાપનાં વખતમાં તે મહુને છોડી દેત નહી."

પોપે હેનરીની ખરણ રાખી નહી તેથી અંતે હેનરી એ ઈ'ગલ'ડ દેશમાં જહારે કીધું કે શાયલેએ પોપની ન હી પણ ખાહારીન સત્તા માંનવી. તે દીનથી ઈ'ગલ'ડ દેશ ઈરલીનાં પોપનાં કાણુમાંથી છુટું થયું. જેએ મોહોસ ધ રી પોપની સત્તાન કણલ રાખવા લાગા તેઓને હેનરીએ મેધરક ગરદન મરાવયા. આમાં યુરપમાં પોંગાર મમી રહ થે. ઈ'ગલ'ડ નેઆત બાહરે મેલાયું' પણ હેનરીએ પોપનાં હુકમને ગુમક કરી ગણ્યા.

અંતે હેનરીએ પોતાને એમને કેયેશર્મનથી છુટા છેડા કીધા અને એન બોલીનને રાણીની પાહરીએ મહડાવી. જે દાહાડે કેયેશર્મન કુખથી અને જુરાપાથી ખરણ પામી તે દા હાડે એન ખુલીન ઘરેણા ગાઠાં પેહરી પોતાનાં ભપકાદાર પો સાકની પોર બાહારમાં ફરી. કેયેશર્મનને પેરે એક છોકરીના નનમ થયો હતો જે મેરીને નામે હેનરીનાં છોકરા એડવરડ ની પછી ઈ'ગલ'ડપર રાજ કરી ગઈ.

પણ એન બોલાનની સાહેબી થેડા દાહાડાનીન હ તી. હેનરીએક જેન સેમોર નામની નાનનીમાં નખરામાં ગીર કંતાર થયો. તેણે એનબોલીનપર છોનાલાતું બોહોતાન મે લયું અને તેને ગરદન મરાવી. પોતાનાં મોહોતાની અમા ઉએન બોલીને પોતાના આવંદ્યર એક પતર લખ્યો અને પોતે જુઠાં મોહોતાનથી મારી જમ્પે એન જણાવયું. "એક ગરીબ છોકરી પરથી પાદશાહ તુએ મહુને રાણી બનાવીએ અને જહારે વધારે પાહરીએ મહડાવનાનું રહ્યું નથી તા હારે તું મહુને આક્રોશ મેકરેછે" એન બીચારી મોએ પો તાનાં ધણીપર લખ્યું. એન એકગમ ગરદન મરાઈ કે બી જમમ હેનરી જેન સેમોર સાથે પરણ્યો. એન બોલીનને પેરે એલોનએ નામની શાહાજદી નનમી હતી જે રાણી મેરી પછી ઈ'ગલ'ડની હુકમતે આવી ગઈ.

જેન સેમોર હ'મેલથી છુટા પછી ખરણ પાંખી. આ રાણીને પેરે એડવરડ નામના શાહાજદાની વરધી થઈ હતી જે હેનરી પછી ઈ'ગલ'ડનો રાજે થયો.

તરીજ રાણી પછી ચોથી રાણી લાવવાનાં કારભારમાં રાજે હેનરી શુંતપો. જુદા જુદા પાદશાહને તાંહાં માંગણી ગઈ. પણ અંતે પોતાના પરધાન થામસ ક્રામવેલની મદદ થી એક કારન નકી થયું. એન આપ કલોવસ નામની એક શાહાજદાનું રાજએ ચીતર નેયું જેથી તે તેણીની ઉપર મેહા થઈ પડયો. પણ જહારે એન આપ ક્રીસ્ટે બ' દરપર પગ ઝુક્યો તાહારે રાજને પોતાની રાણી ધણીન મેશી કલ લાગી. તેણે પરણવાને ના પાડી પણ જહારે તેને વધારે સમજવયો તાહારે તે કીરીઆમાં મેડો. રાજને આ ન વી રાણી સાથે, બાન્યું નહી અને રાજએ પરણવાને કોલ આપ્યા અગાઉ રાણીને નેઈ ન હતી એવું બાહાનું કાહાડીને તરત તેણીથી તલાક લીધો. થામસ ક્રામવેલ જેણે પાદશાહને આ શાહાજદી સાથે પરણવાની ભલાંમજ કીધી હતી તેને હેનરીએ ગરદન મરાવયો.

પાંખી રાણીપર પાદશાહની પસંદગી પડી તે કેયેશર્મન હાવરડ નામની એક અખીરજદીપર હતી. પણ કેયેશર્મન પર પરણવા અગાઉ અને પરણવા પછી છોનાલું કરવા નું તોહમત મેલયું અને તેને ગરદન મરાવી. આ તોહા મત કાઈ જુઠું ન હતું.

હેનરીને નસીએ છકી રાણી કેયેશર્મન કાર નામની એક વીધવા આવી. પોપ વીશે તકસાર કરતાં આ રાણીથી હેનરીની વીક્રમ મોલાઈ ગયું જેથી હેનરીએ પોતાના પરધા નને હુકમ કીધો કે રાણીને દરખારમાં કીતુર કરવાનાં અને આએસર ઘસડાઈ. કેયેશર્મન પેરેને અખર પડતાં તેણીએ એક આશી તાલ લગાવી. રાજનાં ખુશ મીજન નેઈને તેણીએ કહયું કે "પયારા આવંદ, તહુમે ધરમ શાસતરમાં એરલાતો પડેલાહો કે તહુમારી સાડુ' મોલીને હું તહુયુને ઉચકેરુ' કે તહુમારું ચાંત મહુને માલમ પડે અને તેથી મહુને કાયદો થાય." આ મોલો શાંભલી રાજએ મન ફેરવ્યું અને ને પરધાન રાહુવારે રાણીને કેદ પકડવા આપ પો તેને લાત ઝુપી મારીને હેનરીએ મેહેલની બાહરે છોકરી કાહાડયો અને કેયેશર્મન પોતાનાં ધણીનાં મોહોત પછી સા રાં નસીએ જીવવા પાંખી.

પોપની આપજુદ સત્તા ઈ'ગલ'ડપરથી કાહાડી નાખી વેહેમ અને અપમાનપણનાં બંદો તેણી નાખવાનું માન જાંહંમુથી ઈ'ગલ'ડ દેશની મોરખરે રહેલો તાંહંમુથી ૮ માં રાજ હેનરીને મલયો. હેનરી જેકે સવભાવે ફરૂ અને આ થાકુંલે હતા, તેણેપણ પોતાની રમ્પતનાં કાયદાને માન આપતો હતો, અને ને વખતમાં હેનરી રહી ગયો તે વખત માં પોપની સામે કમર બાંધવી એ થોડું દયોરનું કામ ન હતું. પોતાની રાણીએ ઉપર યુજારેલા શેતમને માટે હેનરીનાં નામને જાંખ લાગીએ; પણ જહારે ઈ'ગલ'ડ દેશને એ રાજનાં હાથથી મલેલા કાયદા ઉપર નેહાહ પોંચાએ છ ઈએ તાહારે તે ઉપર અખાડા થઈ શકે. હેનરીએ વલી પોતાનાં બની મીતર કારડીનલ ઉલસીને ઘડપણનાં વખત માં ને કાહાડી મેલયો અને ને નજવાં બાહાનાંસર સમ થા

મસ મુર, થામસ કરામતેલ અને બીજા પુરોનો-એકડક ગ
રદન મરાવવા તેથી એનાં નામને બદલે લાગેલે. હેનરીનાં
વખતમાં ઈંગલંડ દેશ સારી જાહેરાતવાળી ભાગવવા લાગ્યું
અને એના રાજ પછી તે વ્યાસતે વ્યાસતે યુરપમાં પોતાના
ફસત બેસાડવા લાગ્યું. હેનરી ખાધા પીધામાં એટલોતો
બીન પરેલ રાખતો હતો કે મરવા અગાઉ તેનું આંગ ધ
છું કૂલી ગયું હતું અને ફસતાવેજેપર પોતાથી સહી થઈ
શકતી ન હતી. એકા દીવસ માંદગી ભાગવવા બાદ હેનરી
મરણ પામ્યો અને તેનું રાજ તેના છોકરા એડવર્ડ ને ના
ની વખતે હતો તેનાં વાલીઓનાં હાથમાં ગયું.



ઈતિહાસી ગુપ્તાહીના અચરત સરોખો દાખલો.

માણસો જેવારે કાંઈબી છુપું અથવા બદકરમ
એકંત અંધારી અને જાંઘાં આદમજાતની નજર નહી
પડે એવી જગામાં કરેલે તેવારે તેઓ એવા લીચાર
રાખેલે કે તેવાનું કરીણ કાંમ કોઈજ જોતું નથી. એક
ચંડાલ પોતાનું કાણું ઘાણું કરી આસપાસ નજર ફેરવેલે
અને તપાસેલ કે કોઈએ તેના છુપાં કાંમમાં તેને મશ
શલ થયેલો જોયોએલે કે નહી. આસપાસ કોઈ નજ
ર નથી આવતું તેવાજ તે પોતાની જગાં છોડેલે અ
ને તાંહીથી બાહર નીકળી જવને ધીરજ આપેલ કે
હવે હું બનશીઆહું. જા ધીરજ તેનું હાડકું ફેરવે
વાર કબુલ રાખેલે ? જેવાં તે આગલ ચાલેલ અને તેવા
માં જો કોઈએ તેની તરફ તાકીને જોયુંતો તુરત તેની
ધીરજનો અંત આવેલે અને તેનું દીલ ઘબરાઈમાં પડે
લે કે મારો ગુનાહ માલમ પડીએલે. જો કોઈવાર ખ
રો ગુનેહગાર જલદીથી પકડાઈ આવતો નથી તો તેને
આવી રીતની છુપી સજા કાંઈ કંમ થતી નથી.

આપણે તવારીખમાં તેમજ આપણી સાંચે ઘ
ણાએક દાખલા જોયોએલે કે જેમાં ગુનેહગારો ફેરફાર
કેલ સુધી છટકી જવા પડે એક સેટજ વાતમાં પકડા
ઈ આવીઆલે. એવા દાખલા ગુનેહગારોને તેમજ
આસપાસના નીરદોષ માણસો જેવા કોઈવાર લોભની
છુરી સુંગલમાં ફસી પડે તેઓને ઢગો સીખાડેલે કે પા
પ મોડે ઈચ્છા વેહેલે ગુનેહગારને જોંગાડો પાડી આ
વેલે. છુપાં છુપાં, ચોરી, તરકડ, છીનાલી ઈતીઆદી
તે અજમ કુદરતના શાહેખથી ફરીબી છુપાં નથી અ
ને ઘણુંકરીને માંડેલોની સાંચે પણ તે જાહજોવાર છુ
પાં રેલી શકતાં નથી. એવે આડે રસતે ચાલનારાં

એને થતી કુદરતી સજા આપણે હમેશાં જોઈએ છઈ
એ અને ખેલેલ તે લીજે શાંભલીએ પણ છઈએ.

આપરે રો વરસની વાત ઊપર લંડન શહેર
ના એક આખરુદાર પેટ્રીવાલા વાઈન ઘરનો વેપાર
કરતા હતા; અને મદીરા જાંહીથી ઊંચો વાઈન આવ
તો તાંહાં તેઓની મોટી આકત હતી. એક વખતે મ
દીરેથી તેવાએ વાઈન મંગાવીઓ. તેમાં (કર)
આલનનું એક મોડું પીપ આવીતું હતું. આ પીપ
માંનો વાઈન સારો નહી માલમ પડવાથી વાઈનના વે
પારીઓ ખરાબ થયેલા ઘરને સુધારવાની ફેરલીએ
ક ઈછીકતીઓ કાંચે લગાડેલે તે સરવે આ પેટ્રીવા
લા વેપારીઓએ કાંચે લગાડી પણ તેમાં તેઓનું કાંઈ
વલેઈ નહી તેથી અંતે નીરાશ થઈ એ પીપમાંના
ઘરની બાટલીઓ ભરવાનો હાકમ આપીઓ. એક
કારભારી જેને હસતક વાઈનઘરનું ભોજેઈ હતું તે ની
ચે ભોંચિરામાં પેલાં પીપમાંના ઘર બાટલીઓમાં ભ
રવા ઊતરીઓ. તેણે આસરે એક જન બાટલી ભ
રી નહી એટલામાં કાકમાંથી ઘર પડતો ખંધ પડીઓ
તેથી કાકમાં કાંઈથી કચરો આવી અટકીઓ હાલે તે
કાહી નાખવા તેણે પોતાની આંગલી તેમાં ખોરી
અને કાંઈ નરમ જેવી ચીજ ખેંચી કાહી. બાહર
કાહી જોતાં ખાલ સુધાંની ચાંમડી માલમ પડી અને
તેને એવું લાગું કે એ ખાલ તથા ચાંમડી માણસના
માંમાંની હોયે તેથી તે તુરત ચોંકીઓ અને તે હાથમાં
થી નાખી દેતો પોષાર મારી ઊપર દોડી આવીઓ.
તેને આવા ઘબરાઈમાં પડેલો જોઈ તેના શેરે તથા ખી
જાઓ પરચુક કરવા લાગા અને તેઓને ઊપલી હકી
કત બાહર કીધા ઊપરથી તેનો એક ચેક તથા ખીજાં
ફેરલક માણસો નીચે ઊતરીયાં અને પીપને ઊર્લું ક
રી તેનું મધાણું કાહી નાખી તેમાંનો સઘલો ઘર
ખીજાં વાસણમાં ખાલી કીધો અને નીચે જોયેલું કે
તેઓની નજરે માણસના હાડકાનું એક પાંજરું ભર્યું
કાર હાલતમાં નજર પડીતું.

આ વેપારીઓએ તુરત શહેરમાં ખબર કરી મ
દીરા ખાતે પોતાના આકતીઓ ઊપર સઘલો હવાલ
લખી મોકલીઓ અને તે ઊપરથી મદીરા ખાતેની ચરકા
રેતે છુનની તલાસ કરવા માંડી અને એક કોપરને પકડી
કાહીઓ. એ કોપર મદીરા ખાતેના વાઈનના કક
રમાંનામાં કાંમ કરવા જતો હતો અને તેના હાથ હ

ઠક એક છોકરો કુપરનું કાંમ શીખતો હતો. એ છોકરો પોતાના કાંમમાં ચાલક અને હુશીઆર નીવડી આ તેથી પેલા કુપરને ધાસતી પેદી કે કાંઈ ઘણાંકે તે છોકરો તેની જગા લેઈ લેશે અને કાપરનું કુકાંન કાઢાડશે તેથી એક દીવસે એકાંત જોઈ તેની સાથે ન કાંચો કલગ્યા ઊઘડીઆ અને તેને વાંચલા વડે એક રૂકો મારી ઘેળાંન કરી નાખીઆ, અને આ પોતાનું કરપીણ કાંમ છુપાવવાને માટે તે છોકરાને લાંડન ગો કલવા માટે જે ઘરના પીચો ભરાતાં હતાં તેમાંના એકમાં નાંખી તે બરાબર જડો લીધું અને તે પીપ લાંડનમાં આવેઆ પછે આ પરમાણુ પેલા કરપીણ કુપરનું પાપ બહાર થયું અને તે પોતાની રેખને પોંડાંતો.

લ ગણ.

સુધરેલા તેમજ જંગલી લોકોમાં લગણનાં ગાંઠને પવીતર ગણવામાં આવેછે. અસલી ગરીસ દેશમાં લગણુ વધારવાને ખાશ ધારા બાંધવામાં આવવા હતા અને લગણુ નહી કરનારાઓને શીક્ષા થતી હતી. ગરીસની જે મોટી કોચો ઈસપારડને અને એ થીનીઓને જેઓ ખીલ ખીલ બાબદો ઊપર એકને કથી હુએજ ઊલગ્ર મતનાં હતા તેઓ લગણુની બાબદ ઊપર એકમત હતા. ઈસપારડમાં એવો ધારો હતો કે એક ચોક્કસ ઊમર અગાડી દરેક માણસે ખશુ લગણુ કરવાં જોઈએ; અને એથીનીઓને એવો કામદો હતો કે મોટા મોટા લોકોની અમલદારો, સભાશદો અને ખીન્ન રાજદુવારી માણસોથી લગણુ કીધા વગર એધો રખાઈ શકાય નહી.

બહારે માણસ પુર ખલમાં આવે તાહારે તે પરણવાને લાયક થયો એવો ઈસપારડનેનો રેવાજ હતો; અને પાંતરીસ વરસની અંદર નહી પરણવાને એથીનીઓને રેવાજ હતો. ગરીસનાં રેહવાસીથી પોતાનાજ દેશી વગર ખીલ પારકી ચોરત સાથે નેકા થઈ શકતા ન હતા અને ખયાંના લગણુ તેમનાં મા બાપની મરજ વગર રદ ખાતલ થતાં હતાં.

અસલી રૂમી લોકો લગનને એટલું તો અગત્યું સાધન ધારતા હતા કે પરણેલા પુરુષોને તેઓ ઈનામ આપતા હતા અને કુમારાઓને દંડ કરતા હતા. જુવાન પુરુષો પાછલથી પોતાને મનપસંદ ચોરત સા

થે નેકા કરે તે માટે તેઓને રૂમી લોકો સખંત આપતા હતા.

આગસ્ટસ પાદશાહ જે નોકાને ચેટ ઘણાં રૂબંદ હોય તેઓને કીમતી ચીજો ભેટ કરતો હતો; અને રાજદરબારમાં છંદયાં છોકરાં વાલા મરદો ખુબ આખરૂ પાંમતા હતા. નાટકશાળાઓ અને એવીજ ખીલ બહાર જગાઓમાં પરણેલા પુરુષો કુમારાઓની આગસ્ટ ગેસતા હતા.

કેલાએક જંગલી લોકોમાં મરદ કનયાનાં બાપને ચોક્કસ ઘમ આપી વેચાતી લીએછે અને આસરેલીઆનાં જંગલીઓમાં જો એક કણ્યાને વરવાને જે જણા નીકલેતો તેઓ આમન સામન લડેછે અને જે જોતેછે તે કણ્યા સાથે નેકા કરેછે.

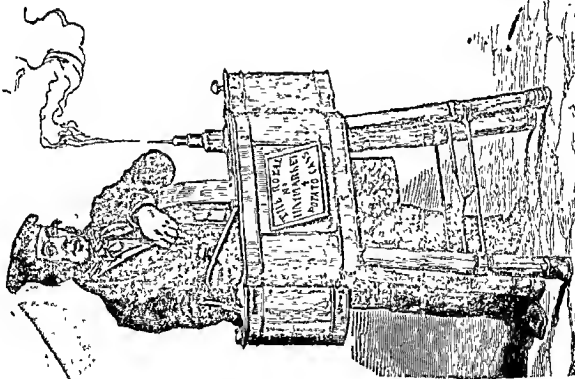
યુરપની ઊતરે લાપલાંક દેશ આવેલુંજે જમાં અતીઅંત થંડી પડેછે તાંહાં લગણુની વલી અબજખરીત આવેજે.

કાંઈખી કણ્યાને તેણીનાં મા બાપની રાજ ખુશી વગર જો કાંઈ મરદ પરણેતો તેને શંકી દેવાની શીક્ષાછે. બહારે એક જુવાનીઆનું ઘીલ એક તેનેજ લાયકની છોકરી ઊપર દોડેછે અને ખેલુ અસપરસ રાજખુશી દેખાડેછે તારે ખંધે ખોરદુનાં દોસતો અને ખોશાવંદો એકકાં ઘઈ છોકરા છોકરીને દાકવાની સરત રખાડેછે. જો ૩૦૦ વાર દુર દોડવાને સરત હોયતો છોકરીને મરદથી ૧૦૦ વાર આગલ ઊભી રાખેછે અને પછી સરત શીડ થાયછે. જો છોકરી જોતેતો મરદથી ૫૨૫ થી તેણીનું નામ લેવાનું નથી. પણ જો છોકરીની મરજ હોયતો તે પોતાની ચાલ ધીમી કરી નાખેછે અને છોકરાને જોતવા દીએછે. છોકરો જોતો તોજ લગણુ થઈ શકે એવો લાપલાંકરોનો રેવાજછે.

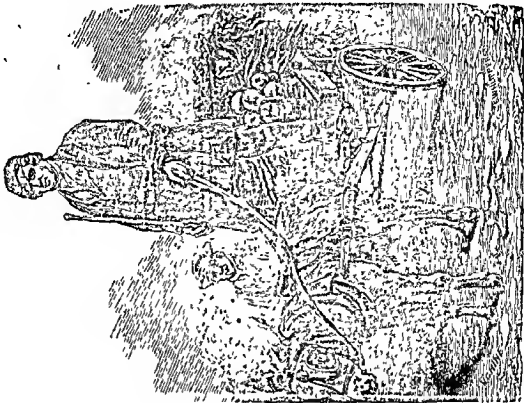
ખીચારા લાપલાંકરો બહુતા નહી હોય કે હીં દુસતાંનની પશયમમાં એક ઝુંમઈ નામનો રાખેછે તાંહાંની રેહનારી એક કોમની બાનુઓ તેઓનીજ મુઝારીક લગણુચરાની સતરે છોકરો જોતવા કે છોકરી જોતી એ સવાલ પુછતાં રહેછે "

ડાકણાને કોણ પરણે ?

પુરાતન વખતમાં યુરપનાં જરમની દેશમાં એવો ધારો હતો કે જો કાંઈ ચોરતને ખોડાતની શીક્ષા



તું સાધન ધા.
 નામ આપતા હતા
 જીવાન પુરુષો પાછલથી પોતા



પીલપતની, ઉત્તરી પાલીન પધારી.

મલી હાથ પણ તેને ને તેટલામાં કોઈ શખસ પરણે તો તેનો જાન ઊગરે. વીજનાં શેઠરમાં એક યુગલ રત છોકરીને શંસીનાં લાંકડાંપર ઊભી કરી હતી. સાં મે મહેલી ઠંઠાં એક ઘણેજ બદશીકલ અને કદરબી હાંમનો માણસ ઊભેલો હતો તે આ છોકરીપર પર શન થયો. તેણે આવીને કહ્યું કે હું આ છોકરીને પરણવાને તર્કાર્યું જેથી તે નાજનીને. તરત છુટી કીધી. પેલા બદશીકલ માણસે પેલી છોકરીને કહ્યું કે હું તો ડી પુલવાલો માણસ છું અને માણસી સાથે નેકા કરવાથી તારાનો જાન ઊગરશે, એટલુંજ નહીં પણ તું આખરે શુભી થશે. પેલી છોકરી બોલી કે “હું ખચીત ને મેઠરખાંની તહને કરોછો તેથી ઘણી ઊપકારી થઈછું.” પણ તહમારા સરખા કદરૂપા માણસ સાથે કદરૂકાઈ કરી સારો ભવ પળવ્યા કરું તે કરતાં શંસીને લાકરે તંગાઈ તે હું મેઠર ધાડુંછું.” પેલા કદરૂપા માણસ પાછો ફર્યો અને પેલી છોકરીને શંસી દીધામાં આવી.

વીલાપતનાં ઉતરતી પદવીનાં ધંધાદારી.

કુનીઆનાં સપલાં જામ અને દેશમાં જેમ ચ પતી પદવીનાં માણસોએ તેમજ ઉતરતી પદવીનાં પણ સપલે છેલ્લે હાવાં જોઈએ. ને જોમ નહીં હામનો આ કુનીઆઈ સંસાર કવચીન ચાલે નહીં અને માણસો એકત્રેકની જુલા રાખે નહીં. આ બોહાલો સંસાર તે માણસાની સારૂએ એવીતો રીતે રચીઆછે કે તેથી આપણુ માણવી જાત શેઠલાઈથી અને વગર હીલા હરખતે આપણું કારજ કરીઆ જઈએ. ને જો કે શેઠરમાં બધાજ સરખી પદવીનાં અને પુલવાલા માણસો વસતાં હાયતો પછે તેવાની કેવી દશા થાય? મજૂરી, ખેતીવાડી, વગેરે બીજા હલકા ધંધા કોઈ કરવા બંધ નહીં; તેથી ધાંચી, ગાંચી, દરજી, ખેડૂત વગેરેનું કામકાજ દરજેક ધણીનાં પોતાનાં માંધા ઊપર આવી પડે અને સંસાર બરાબર ચાલે નહીં અને આ પણ જંગલી હાલતમાં રહી જઈએ.

કુનીઆમાં વલી કટલાંક માણસો બળવાલાં અને નેરાવર રેહીને પોતાને માંધક આવે એવા ધંધા પકડી શકે; કટલાંક શરીરે નખલાં હાયછે, પણ તેઓની કુખી ચંચલ હાયછે તેથી ને કામમાં અ

ગળળ નહીં જોઈએ તેવા ધંધાને તેવો લાપક થાયછે. એ પરમાંણે જુદાં જુદાં લોકો જુદા જુદા ધંધા તરફ ખેંચાયછે અને એક ત્રેકની અસર પરસની. છુટો પુરો પાડે. કટલાંક ધંધા મોટા વાંધના અને તેમજ કટલાંકેક હલકાં વાંધનાં કુટવાયછે, અને ચહકતા ઊતરતા ધંધા ઊપરથી ચહકતી ઉતરતી પદવી ગણાયછે. ફેરીઆ, મજૂર, ગાડી હાંકનાર, ઘોળી, હામ વગેરે હલકા ધંધા તથા પદવીવાલા, તેમજ વેપારી, કાયદા જાણનાર, મીલકતનાં માલેક, હાકર, ધરમજૂર વગેરે મોટી પદવી તથા ધંધાનાં માણસો કુટવાયછે.

જેમ આપણાં દેશમાં જાતી ભેદ ઈલાને નાત જાતનો ફરક રાખવામાં આવેછે અને એક કામ બીજા કામને હાથનું ખાયતો તે અલગાય એવું માણેછે તેવા જાતીભેદ પુરોપખંડનાં સુધરેલાં દેશમાં જોવામાં આવતા નથી, પણ તેઓમાં પદવીભેદ ઈલાને ચહકતા ઊતરતા દરજીના ધંધાદારીઓનો ભેદ રાખવામાં આવેછે. પણ વલી તે ભેદ રાખવા છતાં ને કોઈ હલકા ધંધાવાલો પોતાનાં જાતી બળથી પરજાને શયદા મહે એવી પોતાના ઈઆ બીજા કોઈથી ધંધામાં નવી સેવા કરેછે અથવા સાઈ નામ મેલવેછે તો મોહરી પદવીનાં માણસો તેની સાથનો પદવીભેદ વધારેવાર રાખતા નથી અને તેને લાપક ખેતાણ ધણીવાર મહેલે. પુરો પખંડનાં સુધરેલાં દેશમાં તેમાં અગત કરી ઈંગલડમાં, વલી ધંધાદારીઓમાં એવું જોવામાં આવેછે કે તેવા બાપદાદાનાં ધંધા ઊપરજા પેઆંન આપી ખેતી રેહતા નથી. કાલસા વેચનારનો છોકરો ઘોળી થાયછે, ઘોળીનો છોકરો ગાપણ સીખડનાર થાયછે અને ઘણી વાર હલકા ધંધાનાં માણસો મોહરી પદવીએ પોંઢાંચી આંછે. એક દુધ વેચનારીનો ચાંનટરે નાંમનો એક છોકરો પોતાની જાતી મેઠનતથી ઈંગલડના સરવેથી એક નાંમીચો ખોદ અથવા નકાસકામ કરનારો થઈ ગયેછે અને જેના હાથનાં કોતરેલાં બાવલાં આજે તે નાંમીચા કીસખીની શાહદત પુરતાં જિલાંછે. એજ ધણી જાતે આ હુનરમાં પડીઓ તેવારે તેની પાસે કાંમ કરવાને એકથી બીજા મીનજાતી નહીં હની કે ચાતના ચેશનીમાં તે બરાબર કાંમ કરી શકે, તેથી એક મીણખતીનો કટકો પોતાનાં માંધા ઊપરની તોપીમાં હીકમતથી ખોશી રાખતો જેથી જાંડાં ચાલે હાલે તાંડાં તેને ચેશની મલે. આરકરાઈ, જે હાંમનો ધંધા

કરતા હતા તેણે સુતરવાણવાનો શાંચો સોધી દહાડી
“સર” નો ખેતાખ મેલવીઓ હતા. નાંખીઓ અને
માણવીદવાન “સર” આઈઝાક નીજીન એક ભરવાડ
નો છેકરો હતા. ધરદીનક ઊલટી જે એક કસાઈ
નો છેકરો હતા તે મોટો વણર થયો. એ પરમાણી
તવારીખ આપણને ખેલેદ સાહુદત આપેછે કે હુકમી
પદવીનાં માણસો મોહુટે દરજ્જે ચહુડીઆછે અને
મોટા રાજ અધીકારીઓ યઈ ગયાછે.

એથી ઊલટું આપણાં દેશનાં લોકો બાપદ
દાનાં ધંધાને વલગી રહેવા માંગેછે અને તેથી વધારે
કુર તેઓની નજર પોંદાંચતી નથી; પણ જેમ જેમ
વખત જશે અને વીટીઆ હાનરને વધારે થતા જ

એ તેમ તેમ એ માંડી રસમ કુર થતી જશે એવી આ
શાં રાખવામાં આવેછે. વધી આપણા દેશમાં વીટી
આ હાનરને પ્રેલાવો ચોતરફ થયો નથી તેથી હલકા
ધંધાવાલા લોકોમાં વીવેક અથવા સુખ રીતભાંત દીક
માં આવતી નથી. એ જો જોવું અને તપાસવું હોય
તો એક વાંતીઆ અથવા મેમનની કુકાને સામાં ખ
રીદવા જવો અને તારખાદ કાંઠામાં મીઠો રાજરસ,
ઠરીચર અથવા કંમપની કુકાને જવો અને જોવો કે
પેટલાં તે તમને કેવાં આદરમાંથી ખેલાવેછે, તમારી
સાથે ફવી સભીયતાથી વાત કરેછે અને ભાવ તાલ ક
હેવામાં કહેવી સફાઈ અને માલ આપવા લેવામાં કે
વી ઝડપ અને સારી રીત વાપરેછે, અને છેવે જતી વ

ખતે તમારો ઊપકાર માંની ફવી રીતે રખાયું કરેછે.
એવી ઈગરેજીની કુકાંનમાં, દેખીતા તમે વધારે પડ
શા આપી આવોછો તેવું કારણ એકજુજ કે તે કુકાંન
ઘરોનાં વીવેક તમને ખહુ સારા લાગેછે અને તેવો
તમને કંસારો આપવાને અને કલવાવાને ખદ્દવે ઝોર
રાજી પુશી કરી ચોકલેછે. વીલાયતમાં એવો વીવેક
સરવે ક્રાઈ ધંધાદારીઓમાં દીકમાં આવેછે. હલકા
માં હલકા ધંધો કરનારખી તમારી સાથે સારા વીવે
કથીજ વાત કરશે અને તે ચોતાની આસપાસ ખનતા
ખીજા હજારો ખનાવો ઘેઆંન રાખી જુવેછે તેથી ચો
પનાં ધંધા ઊપરાંત તમને ખીજા ઘણીએક ખખર
એવી શકેછે. આપણો ધંધાદારી એકસોતો અઘ
અઘી અને ખેતુંબા રહેછે કે ચોતાના ધંધા ઊપરાંત
ખીજા માણવામાં “માફું શું વલીકિ” એવું વારંમ
કરે. મેં મોહાઉથી આપણે શાંભલીએ છઈએ. વ

લી આપણો હલકી પદવીનો ધંધાદારી ચોતાના અંચ
સુતર વીજે કવો ખેતુંબા, અને એકદ લંગોનો ઊપર
નચીત રહેછે; અને વીવેક શું તેથી તે તત્તન અણ
નો અને ખેતંશીબલે એવું તેનાં વચનર ઊપરથી દ
ખાડી આપેછે. વેલાયતનો તેવોજ ધંધાદારી ચોતા
નાં અંચવસતર કેવાં રાખેછે અને વીવેક શુંએ તેની તે
ફવી સમજ કરાવેછે તે તેનાં દેખાવ ઊપરથીજ થ
લમ પડી આવેછે. પાસેનાં પાંનાં ઊપર વેલાયતના
જે ધંધાદારીઓનાં ચીતરો આપીઆછે તે ઊપરથી
વાંચનાર ચેટલાઈથી હુમારો ઊપલાં લખાંનનો ખેઆ
લ કરી શકશે.

એક પાદશાહની સાવેસાઈ.

ઈંગ્લંડના પાદશાહ તરીજ નરનની સાવેસાઈ અ
ને નમનતાઈના ઘણા દાખલા મેળુદછે. ઈંગ્લંડ રાખાં
માહા બલવાન દેશનો પાદશાહ ચોતાની પદવી બુધી ભઈ
ચોતાની ગરીબ પરજની સાથે લેસાઈ, જાપ, અને પાકાનો
પર કોટર આધાર રાખી એશઆરામમાં પડ્યા કરતાં જ
તો મેહુનત લઈ ચોતાની ગરીબ રમખનનું કુખ હઈએ પડે.
એ તારીફ લાયક શુણ ખરેખર તે નામાંકીત પાદશાહની
હવાદાસત સાથે જલેલાન શુધી કાપખ રહેશે; અને આ ની
જે રાકેલા એ પાદશાહની જલ્દીનુ બનેલા દાખલાઓ ત
કોનરીઆં માણસો જોએ. દુક પાકી, મેલવી ઈલા કોઈ કે
મી પાહરીએ ચહુડી ચોતાના અંગવા ગરીબ ઠોસને તરફ
ભવાંપર ભવાં ચહુડાવેછે તેઓની છાલકી બુધીને દેખાણી લાવશે.

બાઈનું બાંકું.

પાદશાહ ગાદીએ આવવા પછી થોડો દીવશે દેવભાં
ગયો, બેહુડાના પાદરી ડાકટર યામસે ભકની કર્યા પછી પાદ
શાહ નરનની તારીફમાં એક ભાયાણ કીધું. ભતી વખતે
પાદશાહે ડાકટર યામસને કહ્યું કે “આ દેવભાં નહી
માહારી, પણ ઈયવરની ભકતી શોભલવા હું આવશે હતા.”

પાદશાહને જોયો.

ચેમાઈય નામના ચોટરમાં એક વખત પાદશાહ ફરવા
કાન ગયો. તાંહુના પાસેના ગામડાંમાં એકસો કરતાં તે
ની નજરે એક ઝોરત પડી જે ઘાસની પુલીઓ બાંધતી
હતી. પાદશાહે પુછ્યું “દે બાઈ તું એકલો કાન કરે
તે બીજા જમુરો ક્યાંહાં ગયા ?” પેલી ઝોરતે કહ્યું કે
“પાદશાહને જોવાને આવતે એમે ચોટરમાં ગયાએ.” પાદ
શાહે પુછ્યું “અને ભલી ઝોરત તું ક્યાં નહી ગઈ ?” પે
લી ઝોરતે બોલી કે “પાદશાહને જોવાને હું એક ફરીકીની
આપું નહી. જે સુરખો ગયાએ તેમજ સારા દાહાડાનો જે
જ યોયો. માહારો બચાંઓનું પોશાણુકરું તે રાજને
પા કરતાં સરસએ.” પાદશાહે પેલી ઝોરતના હાથમાં થો
ડાક પડસા મેલવા અને કહ્યું કે “ભલી ઝોરત અહીં

અને જારે તાહારા હોસતો પાછા ફરે તાહારે તેમને કહેજે કે તમેતો પાદશાહને જોવા ગયા હતા, પણ મહનેતો પાદશાહ જોવા આવ્યા હતા. પેલી ઓરતને અચરતીના નાખી પાદશાહ ચાલતો થયો.

એલટનહાંમ તરફ જતાં પાદશાહ જારે રીઠ્ઠેસજરીમાં થી યોડાપર સવાર થઈ જતો હતો તારે તેણે લોકોને પુછની દેવાલ ઉપર ઉભેલા જોયા. રમેને બીચારા ગરીબડા લોકો દેવાલપરથી પડી જાય તેથી પાદશાહ મોટે સ્વવાજ કહ્યું કે “લલા માહુસે હાડકાં ભાંચેલા, નહીતર દેવાલપરથી ઉતરો; તમારા પાદશાહને જોવાને માટે શાંતો એટલો બધો જોખમ શીરે ખેંચાલો ? તહમે જોખમ કહો તેમ આસતે માહારો યોહો મલાઈ અને તમારા પાદશાહને નીરાંતે જીવો.”

એક સહુવારે એલટનહાંમમાં પાદશાહ એકઠો ફરતો હતો તેવામાં એક ખેડુત જોરથી હોસતો જતો હતો. પાદશાહ તેને ઉભો રાખી કહ્યું “હોસત તું ઘણો હાથે. થું છે ક્યાંહાં જાય ?” ખેડુત બોલ્યો કે “હા સાહેબ, થું ઘણાં કુચી ચાલ્યોં આંઈએ અને પાદશાહને જોવાને હું તોજરજીરું થી રોકું.” પાદશાહ એક ગીતી ખેડુતના હાથમાં મુકી અને કહ્યું કે “હોસત છે આંચે તારી મુસાફરી નો બધેયો; તું હવે પાછો ફરીને થડો પડ કારણ તું ઘણો તપી ગયો.” ખેડુત અચરત થઈને બોલ્યો કે “પણ સે કાહાણ પાદશાહનેતો. જોયો નથી ને તહમે કહેજે પાછો ફર.” પાદશાહ હસીને બોલ્યો કે “લલા માહુસે પાદશાહ વુંહને પોતેજ આવી મલે છે અને તું તહેને જીવે.”

એ નીશાલીયા.

એક દીવસે એક મેદાનમાં પાદશાહ પોતાના હંમેશના રેવાન મુજબ સાદો પોશાક પહેરી ફરતો હતો તેવામાં તેની નજરે બે નીશાલીયા પડ્યા. પાદશાહે પુછ્યું કે “કેમ બાની શાલભાંબી ખલવાય કે ?” ઠાકરાઓએ કહ્યું કે “તારે સે કાંચા પાદશાહ સેકાર કરનાર છે તે જોવાને હમે હીયાં બેડા છે.” પાદશાહે કહ્યું કે “મેટાઓ પાદશાહ આંચે સેકાર કરનાર નથી પણ જારે તે કરશે તારે હું તજીને જાણવાને જીવી નહીં; પણ તહમે એખલા આવતાના કારણ હીયાં આસપાસ પાસતી.” યોડા દાહાડા પછી પાદશાહ એ નીશાલીઓએના ધરમાં પોતાના એક ખીદમતગારને મોકલ્યો. ઠાકરાઓના માંબાપ ખાવા બેડાં હતાં તેઓ પાદશાહના એક ખીદમતગારને ધરમાં જઈ અચરતીથી ઉડ્યાં. ખીદમતગારે પેગમ કહ્યો કે પાદશાહે સંબાંમ કહેવડાવી છે અને પાસેના મેદાનમાં તેના બે જવાન મીતરોને બાંધી મુકી જાય નહીં તોહાંમુથી સેકારને માટે ખોટી.

એક ખેડુતની બેટ.

એક દીવસે ખેતરમાં એકઠો ફરતાં પાદશાહને એક નાના દરવાજામાંથી પસાર થતાં આંકો બેટો. એક ખેડુત ઠાકરો મલ્યો. ખેડુત ઉડ્યો નહીં તેથી પાદશાહે કહ્યું કે “તું કોણ છે ?” ખેડુત બોલ્યો કે “હું કુકર ચરાવનાર છું.” પાદશાહ બોલ્યો કે “તું કાંથી આવ્યો અને કોણની ચાકરી કરે ?” ઠાકરો બોલ્યો કે “હું પાસેનાં માંબાંમમાં આવ્યો છું” પણ મહને ચાકરી નથી તે

બેરેજગાર છું.” પાદશાહ બોલ્યો કે “થું હીયાં તુંને નાકરી નહીં મલ્યો ?” ઠાકરાએ જવાબ દીધો કે “કોણ જાણે પણ હીયાં તો બધું જીઓરજીનાં હાથમાં.” પાદશાહ બોલ્યો કે “વલી જીઓરજી કોણ છે પોરયો ?” ખેડુત બોલ્યો કે “જીઓરજી તે વલી આ ગામના પાદશાહ હીયાં પાસેજ તે કીલલામાં રહેજ પણ જનમમાં મહને તે ની ચાકરી મલી નથી.” પાદશાહે તરત ચાલી નઈ પોતાના માણસોને હુકમ કીધો કે તે ઠાકરાને ચાકરી રાખે અને પછી તેને કહ્યું કે “ઠાકરા સારી ચાકરી મે કરીજો તો જીઓરજીની ચાકરી તુંહને જરૂર મલ્યો.”

પાદશાહ અને વડો શાહાજાદો.

એક દાહાડે પાદશાહ વડો શાહાજાદા સાથે ખરી આમદા રેવવાહ કરતો હતો તેવામાં વીનડસર તરફ જતું એક ગાડું ચીકલમાં દબાવતું જોયું અને કાહાડવાને એક ખેડુત મેહેનત કરતો હતો. પાદશાહ અને શાહાજાદો તરત ગાડાં તરફ દોડ્યા અને ખળોનાં દેકો આપીને ગાડાંને ચીકલમાંથી કાહાડ્યું. ખેડુત બહુ ખુશ થયો તેથી પાદશાહ અને શાહાજાદાને પીઠામાં એક ગદાસ દાડૂ પીવાને અરજ કીધી; અને કહ્યું કે પીડું જરા ફરજી અને રસતો ખાંચે તેથી તેઓએ પણ ગાડાંખર મહરી બેસવું. પાદશાહ આ અરજ ઉપકાર સાથે નાખતજીર રાખી અને જતી વખતે પોતે એક ગીતી અને શાહાજાદાએ બે ગીતી ખેડુતનાં હાથમાં મેલી.

ખેડુત અચરતીમાં ગરક થયો અને વીનડસર પુગતાંજ પોતાની હકીકત સમજાવે નજાવી. સમજાવ્યોએ કહ્યું કે એ બે જણા પાદશાહ અને તેનો શાહાજાદોજ હશે, પણ ખેડુત એ વાત કજીલ કરે નહીં કારણ તે કહેતો કે થું પાદશાહ એક ગીતી અને શાહાજાદો બે ગીતી આપે ?

શબ્દી વાત પાદશાહને કાંને આવી. ફરીથી એક આમદાદે પાદશાહની તેજ ખેડુત સાથે મુકાશત થઈ. પાદશાહ તેને ઉભો રાખ્યો અને હસીને કહ્યું કે “હોસત માહારા સાંભલવામાં આવ્યું” કે મેં તુંહને એક ગીતી અને માહારા બેટાએ તુંહને બે ગીતી આપી તેથી માહારા કરતાં તે વધારે સખીએ એમ તું જાણે. ખરેખર તે માહારા કરતાં તારી તરફ વધારે ઉદાર હતો તે હું કજીલ કરું; પણ જાણ લખા ખેડુત કે ઉદારતાની સાથે મહને ઈનસાફ બી જોડા કરવો જોઈએ. માહારો બેટો પોતાનાં જીવનની ફરજ હાલ તુરત રાખે. પણ માહારો તો લખો લોકોની ફરજ. ને ચીજ તાહારાં ઠાકરાં તાહારી પાસે મંગે અને ને ચીજ તુંહને આપવી જોઈએ તેની જમ તુંહને કરજે, તેમ માહારી લખો પરજ માહારી પાસથી જોઈતી ચીજ મંગે અને ને મહને આપવી જોઈએ તેને માટે મહને પણ ફરજે.”

એક એકીનદાર સીપાઈ.

૧૭૮૦ નાં શાલમાં પાદશાહ ડીપુક આવ ઈઆરક સાથે વીનડસરનાં મેહેલની અગાસીપર ફરતો હતો તેવામાં પોતાનો હાથ વખત જોવાની એક મુરબની તખતી હતી તે ઉપર દેખાવ્યો. ડીપુકે પણ પોતાનો હાથ દેખાવ્યો અને બેહુ

જણાવાત કરવા પડ્યા. એવામાં એક સીપાઈ પાદશાહ આગ લાવ્યો અને તેને કહ્યું કે તહારો હાથ આ તખતી ઉપરથી ઘાહો, કાચુ એને તપાસવા મહને હીંધો નેમજો અને મહને માહારા વડાનો હુકમ છે કે કોઈનેથી એ તખતીને હાથ લગાડવા દેવો નહીં. તરત પાદશાહ ખસી ગયો અને તે સીપાઈનાં કરનલને લખી મોકલ્યું કે તાહારી ચાકરીમાં પોતાની ફરજ બજાવનાર એક એકીનદાર સીપાઈ છે માટે તેને તરત કંઈ બીજી વધારે ચહડતી નજા આપવી.

પાદશાહની સંખાવત.

૧૭૮૯ માં જારે પાદશાહની તરબીએતમાં બગાડો થયો હતો તારે પારલીઆંમેંટે એક કમીટીને પાદશાહનો ખા નગી હુસામ તપાસવા નેમી હતી; જેમને ખાલમ પડ્યું કે વરસ ઘાહડે પાદશાહની છ લાખ રૂપયાની આવકમાંથી એક લાખ માલીસા હજારથી ઓછી રકમ તે સંખાવતમાં આપતો ન હતો.

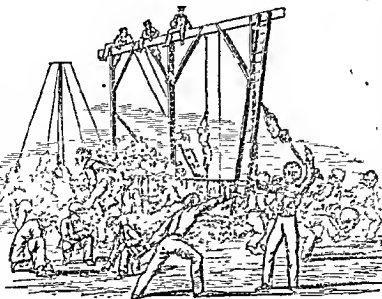
આવી રીતનો હાતમ દીલના ઈંગલંડનો પાદશાહ તરબીએત થઈ ગયો છે. જરજના વખતમાં એકે ઈંગલંડ બીજા રાજ્યો સાથે લડાઈમાંથી ફરેગ થયું નહીં તો થ પછુ તેની પાદશાહાતમાં ઈંગલંડ રેશ ખરી જાહોનલાલી અને મોઝાઈએ પોંચ્યું. જારે પાદશાહી મેહલમાંથી ઉઠી મજુરની માફક બીજાહું છોડી બરીબામદારે દરબારીઓની સહુશાત સાલવવાને બદલે ગરીબ ખેડુતો અને પોતાની રાંક પરજની અસીલ અને નીરજોશ મોલી શાંલવવાને પાદશાહ ખતી હતો તારે એવા હાતમ દીલના પાદશાહની પનાહ તલે લેકો બીલી નીકલે એમાં શું શક ? જરજનાં સરખાન લલા શુણ હાલની આપણી માયાકુલ માહારાણી વી

કટોરીયામાં નજર આવે છે, જેનાં તારીફ લાયક દાખલા વીરવાર હુમોએ વાંચનારી બાનુઓ સાથું થયો છે. જો કોઈ મેહરબાઈનાં ધણીને ઈશવરની કૃપાથી ગાડી થોડો થયો હોય કોઈથી રીતે ફનીઆમાં વગ વધેયો તે મેહરબાઈ નો મટકું તરત વધે છે, પણ જાહારે મોટે ઘરનાં મેહરબાઈ સાંભલગે કે સારાં હીંડુસતાંનની પાદશાહનારી અને ઈંગલંડ સરખાં પદ્ધતીનાં માહુ બલવાન રેશની રાંણી ખેડુત સરખા ગરીબ સાથે હાથસે હાથ ખુશીથી મેલવે છે તાહારે તેવણની તકોબરીનો તેવણને કયો એઆલ પેલા થયો ? જરજની સાલેશાઈનાં મોતેમર દાખલા તકોબરીઆંમોને એક મોટો ઘડો આવે છે. કેટલા સેહો પોતાનાં ગરીબસાં સે વકોનું દરદ દીલે ધરે છે ? પોતાનાં સેવક સાથે વાત કરવી હોય તેની મુશકેલીઆતમાં ભાગ લેવો એ તેમને અપમાન સરીખું છે. ઘોરમાં ડટાયા પછી પાદશાહ અને ફકીર એક ન તરીએ સુવે છે. ઈશવરની નજરમાં સધલા માનવી એક ન સરખા છે અને જો મોટા દીલનાં અને ઉદાર મનનાં હોય છે તેમો સધાને ભાઈબંધની સુઆકષ ગણી તેમોનું હુખ પોતાને હુષિ ધરે છે. તકોબરી એ સાંકડાં મનની નીશાન છે; અને તકોબરીઆ માણસોના હાંકાર તેમને જાર કરે છે. દેવજો એ બીજા માણસોપર સાહેબી તમને મલી હોય તો તેમને બચાવવા, તેમોનું રક્ષન કરવા, અને તેમોનું હુખ નીવારણ કરવા તમારે સીરે ઈશવરની ફરજ ઉતરી છે. તેના ધણીની સાથે તકોબરી પણ સાથેજ સુવે છે; પણ પારકા મોનું ભુલું કરી મેલવેલો નસ, ઘોરની અદરથી પણ પોતાના સુખથી પમરાટ પદ્ધતીનાં ફેલાવે છે, અને જમના પછી જમાને આપતા લોકોને કહે છે કે માહારો ભડો સેક આ નગામાં ડટાયો છે.

તનની કેળવણી—કસરતશાળા.

તનની કેળવણી વી જે જુદી જુદી રીતે થણીવાર લખાયું છે અને એ બાબદ બીપર જોટું વધારે લખાય જોટું થોડું છે કેમકે તંન ને કેળવાયું હો અને તેથી તંન તનદરોસત રે હો તે બીપર મંનનો બધો આધાર રેહે છે, અને જારે તંન અને મંન સારી હાલતમાં હો તારેજ ફનીઆને ખી મોટો શયદો પરાપત થયો.

વાંચનાર બાનુઓ તમે જારે જાહર ખોલી હ



વામાં કરવા હરવા જોઈએ તારે ઇંગરે જેનાં નાનાં પણ આ સુદાં બાલકોને જોઈ હરત પાંચોછો અને તમારાં જ્યાં અને તેવો વચેનો ગુરત રક ગમજ ભવેછો. તમે તેનાનાં બચાંની આગેઆને પુછો છ કે આ બાલક શું વરસ ઘાહડાયું છે ? તેનાં જ માળમાં તમાને વાર

મવાર કેહવામાં આવે છે કે નહીં સાઈ એ બચું રકત પાંચ અથવા છ મહીનાયું છે અને તે સાંખ

હી તમે હરતમંદ રહેાછો તેનું કારણ શું ? તમારાં બે
માં પીલાએલાં, શીકાં અને દુરખલ રહેાછે અને ઇંગરે
નેનાં ખયાં આસુદાં, લોહીઆર અને શરીરે મજબુત
ત દીશેછે તેનું મુખીય કારણ એજ કે તેઓનાં માંખા
પ શરીરે તંદરોશત અને મજબુત હોયછે. ઇંગ
રેનોમાં કસરત કરવું એ ઘણુંજ સાધારણછે અને આ
પણામાં તે મુકગે છેજ નહીં.

મથાલે આપેલું ચીતર ઇંગરેલ એક કસરતશા
ખાના આખેબુખ દેખાવ આપેછે. - એવી કસરતશા
ખામાં ઇંગરેનોનાં ઘણાંખરાં ખયાંઓ જાયછે અને
તેનાં લાલ લેએછે તેથી તેવો શરીરે મજબુત, આસુ
દાં અને સુખવાસી નીવડેછે અને તેવાનાં ખયાં પા
છાં તેવાજ તંદરોશત હોયછે. તેવો શરીરે મજબુ
ત હોવાથી તેવાનાં મન પણ સારાં અને ચપલ રહે
છે અને છેક ૮૦ થી ૯૦ વરસની ઊંમર સુધી તેવો
સારી ચાલકી અને હુશીઆરીથી રાજપાટનો કારો
ખાર ચલાવવાને વડીક શક્તીવાન રહેછે, તેનાં હ
એઆત દાખલા આપણી નજરે હલ નોંઘી છઈએ.

મથાલે આપેલાં ચીતરનો દેખાવ આપણી મું
ખઈની કસરતશાખાના દેખાવને મક્કોજછે અને એ
જગાએ પણ સઘલી તેવીજ રીતની કસરતો કરાવવા
માં આવેછે. કૃષ્ણાએક ઊદાર દીલનાં અને આ
ખરદર વરગનાં સમગ્ર પારસીઓએ સને ૧૮૫૮
માં આપણી કસરતશાખા ઊભી કીધી હતી અ
ને તે આજ લગી તેવાની તથા ખીજા શેદીઆ
ઓની થુભ કોથેસથી ચાલુછે. મુંખઈમાં દસ વરસ
નાં અરસામાં અને તેથી વધી પારસી સરખી ચંચ
લ કામનાં આસરા તલે એકજ કસરતશાખા ઊભી
ચઈ રહીછે એ ખરેજ દલગીરીની વાતછે. એટલા
અરસામાં એ થુભ કાંમનો એટલોતો ફેલાવો થયો ને
ઈતો હતો કે આજે ખીજા પંદર નહીતો દસ કસરત
શાખા જુદા જુદા લતા તરફ એજ ખાતાંમાંથી ઊભી
ચવી નોઈતી હતી. એમ નથી બનીજિ તેનું મુખી
અ કારણ એક એ ખાતાંને નાંણાંની પુરતી મદદ મ
લતી નથી. જે મુખીભર શેદીઆઓ મદદ કરતા આ
વેઆછે તેવોજ મદદ કરીઆ જાયછે, પણ ખીજા શેદી
આઓ તથા યરજી તરફથી નોઈતો આસરો મક્કો
નથી એ અપેક્ષા કરવા નોજ વાતછે.

હાલ જે કસરતશાખાં જે સંસ્કારી જગા ઊપર

હતી તાંહાંથી ખાલી કરાવીછે અને એજ મેદાંનનાં ખી
જ ભાગ ઊપર સરકારે જગા આપીછે. એક જગા
ઊપરથી ખાલી કરી જઈ ખીજા જગા ઊપર છાપડું
ખાંધવા નોજ વડીક નાંણાંની નોજવાઈ એ કસરતશા
ખામાં હલ હતી નહીં તેથી ભાગી પડવાની ધાસતી
માં હતી; પણ તેને ઊભી કરનારા સખીદીલ ગરહસ
થો જેવો હજુર તેનાં કારોખારમાં ઊઠઈથી ભાગ લે
એછે તેવાએ પાછું એક ફંક ઊભું કરી તેને તકવી
છે. અને એ ફંક વધારવાની તેવાએ ચોતરફથી કો
ચેશ નારી રાખીછે અને પરજા પાસેથી આસરો માં
ગેછે. એટલામાં કૃષ્ણાએક નાટક કરનારા કક્ષાએલા
પારસી જુવાનોએ નીકડી આવી નાટકશાખામાં એ ક
સરતશાખાના શપદાને માટે એકાદ બે નાટક કરી રૂધી.
આ દોહોક હજારની રકમ એ ખાતાંને કરી આપી
છે, એ ગરહસથોએ આપણી સીએને માટે પણ એ
ક નાટક દીધો હતો અને તાંહાં આવાં એક ધરમખા
તાંને મદદ કરવાને માટે સીએની બારે કક એકકી મ
લી હતી.

હજુર એ ખાતાંને નાંણાંની જરૂરછે અને જો
તે જરૂર પુરી પાડવામાં આવેતો આપણાં લોકોનાં ખ
યાંઓને માટે અગત જેટલી કસરતશાખાઓ જગા જ
ગાએ ઊભી કરવામાં આવે અને તેનો લાભ સરવે
કાઈને મલે. એટલા માટે હજો સરવે વાંચનારી ખાં
નુઓને તથા મરદોને લલાંમણુ કરીએ છઈએ કે તેવો
એ સર અવસરે તેમજ હમણાં નાંણાંની મદદ કરી એ
અગતનાં ખાતાંને નીલાવડું અને તેનો પુરેપુરો શય
લો ચોતાનાં ખયાંઓને આપતો કરવો. હજો આ
શા રાખીએ છઈએ કે એ ખાતાંને મદદ કરવાની હ
મારી લલાંમણુ લીઅરય જસે નહીં. જેખી ખાઈઓ
ને એ ખાતાંને માટે કાંઈખી નાંણું બરડું હોય તેવાએ
સુખેથી હમારી ઊપર ખીડવું અને હજો તેની ચોંટાં
ચ ક્યુક કરી એ ખાતાનાં ચેકરેટરી ઊપર ચોટી છુ
સીથી ચોકલો આપીશું.

નાંણાંની મદદ ઊપરાંત હજો સરવે માતાઓને
એક મજબુત લલાંમણુ કરીએ છઈએ કે તેવાએ પો
તાનાં છોકરાઓને એ ખાતાંને લાભ જરૂર કરી આ
પતો કરવો જેથી આજે જે પીલાએલા અને જરદ એ
હુરા દીસેછે તેની જગાએ ચોડાં વરસમાં ખોલેલી છા
તીનાં અને મજબુત ખાંધાના લોહીઆર એટલા દીકા

માં આવે અને આપણી કામના અસલી તેજ પાછો આવતો જાય.

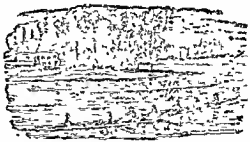
કુટુંબીએક ગરીબ લોકો કહે છે કે વસી હમારા "ગરીબનાં છોકરાંઓને એ ઊંખરોઆની રમત શી" તેવાને હુમો કહીએ છઈએ કે તમારાં ગરીબ ઘરમાં તનદરોસતીની વધારે જરૂર છે. નો તમારા છોકરાઓ મનજીત અને તનદરોસત નહી હોતો, ડાકટરોની દવા અને "શીઈ" આપતાં તમા કંઠાલથો અને તમારા કમાતા છોકરાઓ અટકી પડવાથી તમારો સંસાર ચંસાવવો ભારી થઈ પડશે. એથી તમાનેતો વધારે જરૂરનું છે કે તમારાં બચાં કસાએ અને આંગણ ચાલતાં જે રગરમાં તેવો પડવાનાં તે જોજ શહેલા "ઈથી ખમી શકે.

કસરત કાંઈ એકજ નતની અથવા એકજ રીતની નથી હોતી. જુરી જુરી રીતે રોકે છે નતનીનકસરત થાય છે. સરવેને કસરતશાખામાં જવાની અગત નથી. માતખર તથા શકતીવાલા લોકોને લાયક છે કે ઘોડા ઊપર બેસી ફરવાની કસરત કરે. એ કસરત ખી કાંઈ જોઈ નથી. એથી કંઈ જોર પકડે છે, પગ મજબુત થાય છે અને આખાં શરીરનાં સંધાઓને પુરતી હીલચાલ મળે છે. આપણા માતખર લોકો હં જારો રીતને આડો ખરચ કરવાને તઈઆર થાય છે પણ પોતાનાં બચાંની તનદરોસતી ખાતર અને તેવો ને ઘોડા ઊપર બેસી ફરવાનો સારો હોતર સીખાડવાને તેવો શરમ ભરેલું ગણે છે. તવંગરનાં છોકરા વી દીઆ હોતર સીખવામાં પછાત રહે છે એટલુંજ નહી પણ આંગણસ સુધારવા અને વધારવામાં પણ ઘણાંજ પછાત છે. માતખર માતાઓ, શું તમારા. અદાર અને વીસ વરસનાં છોકરાઓ છે એક એકવરોઆ, કમરમાં થી વસી ગયેલા અને લાસ લોહીઆરને બદલે શીકા પીલા રંગના થઈ ગયેલા જોઈ તમાને અશ્વોસ ન શીકાગતો ? તમારા એ પીલાએલા છોકરાંઓના છે કંઈજો જુવે; તેવો એકદમ સુકાઈ રહેલાં અને ના કંઠાન હોય છે જેથી તમારો વરસાન ખાનારો ડાકટર દરરોજ તમારાં ઘેરમાં આવતો દીસે છે. હવે સમજુ માતાઓ, એ તમારાં બચાંઓની ઊતરતી ચોલાદ કંઠો નીવડે તેનો ખેઆસ તમાજ કરો. જુવો નીચે લોડઅસવાર થપલા શેકાર કરનારા ઈંગરેજોનું એક ચીતર આ પીંછા છે તે, અને વીચારો કે તમારા છોકરાઓ એવી



કસરત નો દરરોજ ચાલુ રાખેતો શું ઈંગરેજોના બેવાસં જીન અને મજબુત નહી થાય ? નેક માતખર માતાઓ છોકરાંઓની તનદરોસતી પછવાડે નેવાનું કાંઈ તમા રૂ છે અને તમારા ઘણીનું મન પગલાવી તમારા છોકરાઓને બેસી ફરવાને લોડો આપવાવાનું ખી કામ તમારું જ છે.

માતખરોને માટે માતર ઘોડાનીજ કસરત છે એમ નથી. તેઓ પઈસાને નોરે ચાહે તેવી કસરતો અને ગમતકરી શકે એવું છે. તેઓ દરોઆખાં જોખી અને ખોલસી હવામાં બેસી ફરવાને માટે ખોલ રાખે અને હવેસાં મારવાની કસરત કરી પોતાના ઈડ અને છાતી ખીલવે અને આખાં શરીરને તેથી કસરત આપે. ખોલમાં ફરવાથી કસરત સાથે જમત મલે છે અને ખુશી અને જોખી હવા જેથી સુખાકારી મલે તેનો લાભ લેઈ શકાય છે. વસી ખોલમાં ફરનાર જોને તરવા સીખવાની જરૂર છે અને એ હોતર કાંઈ જોવો તેવો નથી. એ કસરત સરખી આંખને શયદા કારક અને રગરનારી ખીલ એક નથી અને એ સુંબ હોતર જાણવાથી ઘણીવાર આપણ માણસોનો નાંજ બચાવાને ઊપચોગી થઈ પડી જો છઈએ. ખોલમાં બેસી હવેસાં મારવાની ક



સરતનુ ખાનુમાં એક ચીતર આપીછા છે જેથી હમારાં વાંચનારાંઓને તેનો ખરો ખેઆસ આવે.

એ ઊપચોગી ખીલ અનેક નતની કસરતો છે પણ તેમાં એક વધારે ઊપચોગી કસરતને માટે આ ખાબદ બંધ કરવા આગમય બે ખોલસખીએ છઈએ. એ કસરત સીપાઈની છે અને તેમાં બંધ શેકવાનું સાં

પુત્રી અને દીલગીરી.

એક અસહી બરાહમણે દીલગીરી સીમામાણ.

“તારી પુત્રી તારા મનને મગન કરી નાખે એ દેહી હુથી જેપાછ થવા દેનાના, કે નહી તારી દીલગીરી એટલી ભારી રહે કે જેથી તારૂં દીલ નીરાસ થાય. આજે ફુનીયામાં તુંને અંધગળના તોલમાં ઊંચો થઈ ગયો છે એવું આપાર સુખ મલતું નથી, ઇલા તુંને નીચે ફાળે એવું સકત કુખ પણ થાવું નથી.

“જો ! પેલું ઘર પુત્રીનું છે, તે બાહરથી રંગે છે અને પુત્ર દેખાય છે; તેમાંથી હમેશાં પુત્રી અને પુરુષીના આવાજો બાહર નીકળે તેથી તે તુંને ચાલમ પડી આવશે.

“તે ઘરની એટલી દરવાજા આગલ ઊભી રહે છે અને આવતા બતાને મોટીથી જોતાવે છે, તે ગાયે છે અને પુત્ર મારે છે અને અટકીયા વગર હુશીયા રહે છે.

“તે તેજાને હંદગીની મોજ મગ્ન થાખવા ને અંદર જોતાવે છે, અને એમ દેહે કે પોતાના ઘર વગર બીજે કંઈ તે મલી શકતી નથી.

“પણ તું તેણીના દરવાજામાં રહેતો ના, કે નહી જે કોઈ તે ઘરમાં વારંવાર આવે છે તેનો જોખ તી થતો.

“તેજો પોતાને પુત્રીના બેશ કરીને મણે છે, તેજો હો છે અને મધન દેખાય છે, પણ તેજોના ગ્રથ સા કામમાં વેશાપણું અને મુરખાઈ છે.

“તેજો હાથોહાથ ખરાબી સાથે જોડાયેલા છે અને તેજોના પગમાં બદીમાં વેશ આવે છે; જોખમ તેજો ને ઘેરી લે છે અને નાચતો ખાટો તેજોના પગ આગલ વડાશે છે.

“હવે બીજી બાજુ તરફ જુવો; અને પેલી ગ્રાહી દંડાર ગયેલી ખોનમાં અને માણસોની નજરથી દંડારેલું દીલગીરીનું ઘર છે.

“તેણીની છાતી દરકારી ભરાઈ આવી છે, તે તું મોહાં વીલાપથી ભરાઈ મડું છે, તે માણસોના કુખની વાતો ઊપર વાતચીત કરવાને પુત્રી બનતાવે છે.

“તે હંદગીના સાધારણ બનાવો તરફ જુવે છે અને રહે છે; તેના હાટ ઊપર માણસની જોખ અને બદકારીની વાતો રહે છે.

રી રવે એ બાજુ જોઈએ છે. આપણા ગાંધીઓને તેમાં તવંમરોમાંતો હજારે એકબી પ્રાંતકામાં સીપાઈ બેસો નજર પડતો નથી. એ હોનરથી આખાં રાજપાટ સંભાલી શકાય છે; રહેરની પાસેથી થાય છે, કુસા હુકમોનો જીવમ રહે છે, શાહી ખાનારાં જાન પરોના વનમાંથી બનવાપ થાય છે અને જાંહી જઈ એ તાંત્રી એ ઊપયોગી હોનર કાંમ આવે છે. શર સીઓના ઈરાંન તરફનાં વડાવાઓ પોતાનાં ખર્ચાને સરવેથી રહેલી તાલીમમાં વોડેઅસવાર થવા, સાચું બોલવા અને તીરકમાંન પકડવાને સીખાડતા હતા. તે વડાવાઓની જોલાદના ઘણાએક આજે નાંતવાંન, વોડેઅસવાર થવાને બદલે તેનેથી તરીસ કદમ બીહીને ફર ઊભા રહેનારા, અને હુધીઆર હાથમાં પકડી તેનો ઊપયોગ કરી શકવાને બદલે જોર બંદુકનો આવાજ સંભાલી ધુજનાર થઈ પડી આવે છે એ દેહી અજો સ કરવાનો ગણે. સીપા હ તરીકે બંદુક શેડવાની અને નેમ તાકવાની કસર તનું એક ચીતર બાજુમાં આપીએ છઈએ અને આશા રાખી



એક કે એ નેક જોલાદના જીવાંનો એ દેખાવ જોઈ પાછ સુરમાં આવે, અને આપણી લક્ષી અને આપણને ઇપરો આપનાર સરકારની તરફેણમાં અગતની વખતે હુધીઆર પકડવાને તઇઆર થાયે.

આ બાબદ બંધ કરનાં હવે શરી એકવાર હં મારાં સરવે ઘરાઈ તથા બીજાં વાંચનારાઓને એલ તેમણ કરીએ છઈએ કે આપણી કસરતશાખા સરખાં ખાતાંને તેવેથી બનતી મદદ કરવી અને પોતાનાં બંધોને એ ખાતાંને સાલ જરૂર અપાવવો.

માંથી હું તાણુદ યદ્ય જાહેર છે તે એટલે સુધી કે કિયેથીની ઉ
ડી જમીન ઉપર પડવા વડીક કેટલીકવાર પામતી નથી.
પણ અને નમની, નલવી અને હલકી ચીજ સમજી ઘણી
વાર વગર સંભાલે લોકો રહેવા રહેછે તેથી હું સેકડો બ
લકે હજારો માણસો અને રૂપિયાનું નખોદ લાવી ચુકું છું.
હું નાનીછું પણ જરે હું પવનથી ફગાઈ જાઉં તમે મારી
આગલ વડીક આવવાનો હિમત કરી શકતા નથી અને
તારે ખાડે નાંખી પછુ બદલાય છે.

ખાસાસો ગઈ વેલાનો.

૧ છું—તવારીખ.

૨ જી—ચાહે.

૩ જી—આવશે ભાઈની બેઠન; તે જ્યે આજુ ઝેરી,
આવશે ભાઈની બેઠન તે જ્યે શાડી પેઢી.

સ્રીઓને કેલવણી આપવાની જાણી અગત
નથી એવું “દીલખાહ” હું આપેલું મત.

એ બેરખાહુ એ પેચારી, એ નેક મંત્રોહાન,
આનાંદ રહેને તાહારો જાન અને તાન.
રહે દાદર તું જીવી સઢને મેહલુખ,
તમામ તાહારા સખું નછે નેક અને ખુબ.
દીલકશ છે તાહારા આ તમામ સવાલ,
છે દલગીરી ભરેઆ તાહારો હવાલ.
પણ નથી એના ઉપાએ નથી કંઈ મારો,
નથી એમાં કોઈ રીતે ગુનાહ માહારો.
હીનકુસથાનને લગતાં સરવ ગાંમમાં,
ગણેઆત—સરવ ને—સરવ કોંમમાં.
રાજાને રનપુત ને—રખેઆત—તમામ;
શીમત ને સાહુકાર—ગરીબ ને ગોલામ.
માં ચાહુ છે આએ મોટી પુરાતમ રીત,
ગણેમ તેવો અસતરી કેલવણીને છીત.
જણું ન હોએ ગમે એટલી એની અસર,
ગમે એટલાં નીપજ સેવટ બદતર.
પણ પાંચમ જ રીતી બોહોલો રેવાળ,
નથી ચાતી કોઈથો તે મેહલથી તારાજ.
ગણેઆછે રેવાળ મનુશનેા સરદાર,
રહેમ ચાહુ રેવાળનાં સઢ તામેદાર.
ચાહેછે રેવાળથી “રાજની” રીતી,
રેવાળથી ચાહેછે રીનની નીતી.
સુરખીછે રેવાળ ગાંમ—ગણેઆતનેા,
છે રેવાળમાં ગુનાહમી હર જાતનેા.
રહેછે જાહોં ફેલાએતો રેવાળનો દોર,
નાંચાર છે તાહોં દાદ ને અકલનેા ચોર.
આ માહાર કેહેવું તું દીલમાં પકર,
અછી રીતથી સાંભળી તું ધીરજ ધર.

ના પા તું હરજેન એમ
તે અમાણુ દાદર, ઉપર રાખ
રૂપ-માલ-માએઆ-નાતર જા
રાખ માહારાં દીલની, કોયરી
નાં તું સાહેબનાંના, એ
તેહેને તું જલતો તાહોં હું
રેશાન તેથી તાહારાં મરીતા.
તમામ તાહારી કરણી પવીત
તે કામેલ કીરતારને એક
એકનેન નમી—ને—એકને
તે છે એક, રહેસે એક, ને એ
સરવપર તે રહેઆય—ને રે.
તેથીન જાણુ કહે બનાવ
તેથીન જાણુ સંગલી પેદસને દાઝા.
હાજીઆની આસરી સદા રાખ
હર જીડી દેઆનતથી દુર રાખ ફરી
મનુશોની ભલાઈમાં કોરેડા દર
યદ્ય ગમેલાં પાપની તું તે નેરું દર
એટલીનછે ફરજ ને એટલું જ
એમાંનછે સંગલા—ધરમો ને દીન.
એમ સુતરી રીતી-એમ રાહા સરીઆમ,
ધી મહેછે સવરગનેા સુખી ચુકામ.
કહેમ એથી ઉલટાં ચલન ને જુતાહ,
મહે નહી કરપીણ એવા ને પનાહ.
રહે તેપર જરી બલાતું તોફાન,
રહે બેહુ જગમાં સદા સરગરાંન.
“મનસુ

ઈશ્વરને ઓળખવા વીશે.

(રાગ કાફી.)

કાળ તારી કેહેરે, આપુધને ઓછી કરે;
મમતામાં મૂરખરે, પુરુષો તોય ખબર ન રહે. રેક.
બાળપણું જોબન ગયું જોતાં, ઘરડો થયો તું ગમાર;
આજ કાલ કરતાં આયો તારો વાપરો, માથે છે જમ
વાર નયિ આઝીરે, દિલમાં ન હજી ડરે; કાળ તારી.
લવ નિમિષ ઘડી મૂરત માપે, પોર દિવસ પરમાણુ;
પક્ષ માસ કરિ વર્ષ કહાવે, સઢકે જાગ સુજાણુ;
માથે તારે મોડુંરે, ફરતું એવું ચક ફરે; કાળ તારી. ૨
ચારે જુગની એક ચાકડી, ઇકોતેર અવધાય;
ઈંદ્ર પડે અધિકારિ ત્યારે, તું કોણમાન કહેવાય;
ઓરાથીનુ લગડુંરે, માથે શિદ માગિ ધરે; કાળ તારી. ૩
કરકર થત સમાગમ સાએા, અવસરે આયો અમુલ્ય;
રેવાનંદ કહે દેખ વિચારી, અંતઃકરણ અનુકૂળ;
મનુશ વિતા ભૂપરે, જીવ બહુ જનમ ધરે; કાળ તારી. ૪